

ФРЕНК ГЕРБЕРТ

ЕРЕТИКИ ДЮНИ

КСД

ЕРЕТИКИ ДЮНИ

FRANK HERBERT

**HERETICS OF
DUNE**

A Novel

ФРЕНК ГЕРБЕРТ

ЄРЕТИКИ ДЮНИ

Роман

ХАРКІВ **КСД**
2022

УДК 821.111(73)
ГЗ7

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Перекладено за виданням:
Herbert F. Heretics of Dune : A Novel / Frank Herbert. —
New York : Ace Books, 1987. — 480 p.

Переклад з англійської *Наталії Михаловської*

Дизайнер обкладинки *Петро Вихорь*

ISBN 978-617-12-9433-2 (PDF)

© Herbert Properties LLC, 1984
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2022
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2022

КОЛИ Я ПИСАВ «ДЮНУ»

...у моїй голові бракувало місця для думок про успіх чи провал книжки. Я переймався лише писанням. Шість років досліджень передували тому дню, коли я сів складати розповідь докупи, а сплітання численних запланованих пасом фабули вимагало концентрації, якої я ніколи досі не мав.

Це мала бути розповідь, яка розкривала б міф про месію.

Її метою було створити інший погляд на заселену людьми планету — як на енергетичний механізм.

Вона мусила проникнути у взаємозв'язок політичних і економічних концепцій.

А ще — дослідити абсолютне передбачення та його пастки.

У ній мало йтися про наркотик, який розширює свідомість, і про те, що може статися внаслідок залежності від такої речовини.

Про те, як питна вода стала аналогом нафти та самої води, субстанції, запас якої зменшується з кожним днем.

Отож це мав бути екологічний роман із численними підтекстами, а також — розповідь про людей, їхні людські клопоти через людські цінності, а я мусив тримати перед очима всі ці рівні на кожному етапі книжки.

У моїй голові бракувало місця для думок про щось інше.

Після першої публікації звіти видавців надходили повільно і, як пізніше виявилось, були неточними. Критики повелися

суворо. Понад дванадцять видавців відмовилися публікувати текст. Реклами не було. А все-таки щось відбувалося.

Упродовж двох років книгарні та читачі засипали мене скаргами, що не можуть дістати книжки. «Всесвітній каталог»¹ схвалив її. Я постійно отримував телефонні дзвінки з питаннями, чи не заснував я релігійний культ.

Моя відповідь на це була: «О Господи, ні!»

Те, що я описую, — це повільне досягнення успіху. Коли було завершено три перші книги «Дюни», не лишилося сумнівів, що це популярний твір, один із найпопулярніших в історії. Як мені розповідали, у світі продано близько десяти мільйонів його екземплярів. Тепер найчастіше у мене запитують: «Що означає для вас цей успіх?»

Він став для мене несподіваним. Та я не очікував і провалу. Це була робота, і я її виконав. Деякі частини «Месії Дюни» та «Дітей Дюни» були написані до завершення «Дюни». Вони розросталися деталями під час написання, але основоположна історія зосталася непорушеною. Я був письменником і писав. Успіх означав, що я зможу приділяти писанню більше часу.

Озираючись назад, я розумію, що інстинктивно вчинив слушно. Пишеш не для успіху. Це відвертає частину уваги від писання. Якщо займаєшся цим по-справжньому, то це й усе, що ти робиш: пишеш.

Між тобою і читачем є неписана угода. Якщо хтось зайде до книгарні й витратить тяжко зароблені гроші (енергію) на твою книжку, ти зобов'язаний дати йому трохи розваги. Якомога більше.

Таким і був мій намір увесь цей час.

Френк Герберт

---

¹ «The Whole Earth Catalog» — американський журнал контркультури та каталог продукції, що його видавав Стюарт Бренд у 1968–1998 роках. (Тут і далі прим. перекл.)

Більшість дисциплін є прихованими, їхня мета — не визволити, а обмежити. Не питай «чому?». Будь обережним із «як?». «Чому?» невблаганно веде до парадоксу. «Як?» ув'язнює у світі причин і наслідків. Ті й ті заперечують нескінченність.

Апокрифи Арракіса

— Хіба не казала тобі Тараза, що через наші руки пройшло одинадцять гхол Дункана Айдаго? Цей дванадцятий.

Стара Превелебна Мати Шванг'ю з навмисною гіркотою промовила це, дивлячись із галереї третього поверху вниз на самотню дитину, що гралася на обгородженому травнику. Яскраве полуденне сонце планети Гамму відбивалося від білих стін внутрішнього дворика, наповнюючи його обшир блиском, наче на юного гхолу скеровано прожектор.

«Проійшло через наші руки!» — подумала Превелебна Мати Люцілла. Дозволила собі коротко кивнути, міркуючи, як холодно й безпристрасно поводитися і добирала слова Шванг'ю. *«Ми використали наш запас, посилайте ще!»*

Дитина на травнику мала на вигляд десь дванадцять стандартних років, але у випадку гхоли, в якому ще не пробудилася первісна пам'ять, зовнішність могла бути оманливою. У цю мить хлопчик глянув угору на спостерігачок. Мав міцну статуру, прямий зосереджений погляд з-під чорної шапки каракулевого волосся. Жовте сонце ранньої весни кидало короткі тіні на його стопи. Шкіра була темною від засмаги, коли ж од легкого руху тіла його блакитний комбінезон трохи зсунувся, на лівому плечі відкрилася бліда смуга.

— Ці гхоли не лише дорогі, а й украй небезпечні для нас, — промовила Шванг'ю. Її голос був рівним, позбавленим емоцій,

але від цього ще потужнішим. Голос, яким Превелебна Мати Наставниця зверталася до учениці-аколітки. Для Люцілли він став додатковим підтвердженням: Шванг'ю належала до тих, хто відверто протестував проти проєкту гхоли.

«Вона спробує взяти над тобою верх», — перестерігала її Тараза.

— Одинадцяти провалів досить, — сказала Шванг'ю.

Люцілла глянула на поморщене обличчя Шванг'ю, зненацька подумавши: *«Одного дня я теж стану старою і висохлою. І, можливо, такою ж могутньою в Бене Гессерит».*

Шванг'ю була маленькою жінкою, довгі роки служби Сестринству залишили численні сліди на її обличчі. Зі своїх попередніх студій Люцілла знала, що звична чорна накидка Шванг'ю приховувала худу постать, яку мало хто бачив, окрім аколіток-покоївок і чоловіків, виділених їй для схрещення. Рот Шванг'ю був широким, нижня губа стиснута віковими зморшками, що віялом розбігалися до випнутого підборіддя. Вона поводитися з різкуватою жорсткістю, яку невтаємничені часто сприймали за гнів. Командирка Твердині Гамму була замкнутішою, ніж більшість Превелебних Матерів.

Люцілла вкотре пошкодувала, що не знає повного обсягу проєкту гхоли. Хоча Тараза досить виразно провела межу: «У питаннях, що стосуються безпеки гхоли, Шванг'ю не варто вірити».

— Ми вважаємо, що більшість із попередніх одинадцяти вбили самі тлейлаксу, — промовила Шванг'ю. — Уже це мало б дещо нам пояснити.

Наслідуючи Шванг'ю, Люцілла прийняла спокійну поставу, майже не показуючи емоцій чекання. Її поведінка наче казала: «Я можу бути значно молодшою за тебе, Шванг'ю, та я теж повна Превелебна Мати». Вона відчувала погляд Шванг'ю.

Шванг'ю бачила голограми цієї Люцілли, але як жінка у плоті й крові вона викликала більший неспокій. Без сумніву, була

імпринтеркою¹, що пройшла найкращий вишкіл. Сині на синьому очі, не кореговані лінзами, надавали Люціллі проникливого виразу, що пасував до видовженого овального обличчя. Каптур чорної накидки-аби, зараз відкинутий назад, відкривав каштанове волосся. На потилиці воно було зібране в туго зашпилений вузол, а тоді каскадом спадало по спині. Навіть найбільш строгий одяг не міг повністю приховати пишні Люцілліні груди. Вона походила з генетичної лінії, знаменитої своєю материнською природою, і народила Сестринству вже трьох дітей, двох од того ж батька. Так — каштановолоса чарівниця, з повними грудьми і схильністю до материнства.

— Ти дуже мовчазна, — промовила Шванг'ю. — Це свідчить про те, що Тараза перестерегла тебе переді мною.

— Маєш причини вважати, що вбивці спробують дістатися до цього дванадцятого гхоли? — спитала Люцілла.

— Уже намагалися.

«Дивно, що як замислишся про Шванг'ю, то неодмінно згадаєш слово “єресь”», — подумала Люцілла. Чи серед Превелебних Матерів може існувати єресь? Релігійні підтексти цього слова здавалися недоречними стосовно Бене Гессерит. Як могли постати релігійні рухи між людьми з глибоко маніпулятивним ставленням до всього релігійного?

Люцілла перевела увагу на гхолу, який у цю мить кілька разів перекутився колесом довкруги дворика. Описавши так повне коло, став і глянув на двох спостерігачок на галереї.

— Який гарний виступ! — пирхнула Шванг'ю. Старечий голос не до кінця замаскував приховану грубість.

Люцілла глянула на Шванг'ю. *Єресь*. Дисиденство не було належним словом. Поняття опозиції не охоплювало того, що можна було відчуту у старшій жінці. Було там щось, спроможне розтроцити Бене Гессерит. Бунт проти Тарази, Превелебної

¹ Імпринтинг — здатність зафіксувати в пам'яті ознаки об'єктів та образи і трансформувати їх у норми поведінки. У світі Дюни імпринтер чи імпринтерка — людина, яка вміє змусити інших до такої фіксації.

Матері Настоятельки? Неймовірно! Влада Матері Настоятельки була монархічною. Коли Тараза, вислухавши раду та обговорення, ухвалювала рішення, Сестринство зобов'язувалося слухатися.

— Не час творити нові проблеми! — зауважила Шванг'ю.

Значення її слів було ясним. Люди з Розсіяння поверталися, а наміри декого з цих Загублених загрожували Бене Гессерит. *Всечесні Матрони!* Звучить аж надто схоже на «Превелебні Матері».

Люцілла ризикнула трохи розкритися для проби.

— Думаєш, ми мусимо зосередитися на цих Всечесних Матронах із Розсіяння?

— Зосередитися? Ха! Вони не мають наших сил. Не виявляють здорового глузду. І не є володарками меланжу. Наше знання, здобуте завдяки прянощам, — ось чого вони хочуть від нас.

— Можливо, — погодилася Люцілла. Не була схильна повністю поступитися на підставі нечисленних доказів.

— Мати Настоятелька Тараза схибнула з розуму, марно гаючи час із цим гголою, — сказала Шванг'ю.

Люцілла промовчала. Проект гхоли, напевно, розворушив давній неспокій серед сестер. Хай яка невелика, можливість виростити чергового Квізац Хадераха викликала в них тремтіння гнівного страху. Пхати пальці у пов'язані з червами рештки Тирана! Це було вкрай небезпечно.

— Нам у жодному разі не слід забирати цього гхолу на Ракіс, — пробурмотіла Шванг'ю. — Нехай сонні черви лежать спокійно.

Люцілла знову глянула на хлопчика-гхолу. Він відвернувся від високої галереї з двома Превелебними Матерями, але щось у його поставі вказувало: знає, що про нього розмовляють, чекає їхньої реакції.

— Ти, безсумнівно, розумієш, що тебе викликали, коли він ще надто юний, — сказала Шванг'ю.

— Ніколи не чула про глибокий імпринтинг у такому ранньому віці, — погодилася Люцілла. Дозволила собі легеньку

самоіронію в тоні: знала, що Шванг'ю розпізнає цю інтонацію і помилково витлумачить її. Керування прокреацією та всіма пов'язаними з нею потребами було основною спеціальністю Бене Гессерит. Використовуй кохання, але уникай його — ось про що думає зараз Шванг'ю. Аналітики Сестринства знали корені любові. Вивчили їх на достатньо ранній стадії розвитку своєї спільноти, але ніколи не сміли усувати це почуття під час контролюваного схрещення тих, на кого впливали. Терпи кохання, та стережись його — таким було правило. Знай, що любов, закладена у глибини людського генетичного набору, — це сітка безпеки, яка запевняє продовження виду. Використовуй її там, де це необхідно, здійснюй імпринтинг обраних осіб (інколи взаємний) заради цілей Сестринства, розумій, що такі особи будуть сполучені могутніми в'язями, непомітними для буденної свідомості. Інші могли б слідкувати за цими сполученнями і планувати наслідки, та пов'язані танцюватимуть під музику, якої не усвідомлюють.

— Я не натякаю, що імпринтинг є помилкою, — промовила Шванг'ю, неправильно зрозумівши мовчання Люцілли.

— Робимо те, що нам наказано, — дорікнула їй Люцілла. Хай тепер Шванг'ю здогадується, що це означає.

— Отже, ти не проти перевезення гхоли на Ракіс, — сказала Шванг'ю. — Цікаво, чи твій послух був би таким безумовним, якби ти дізналася повну історію?

Люцілла глибоко зітхнула. Невже їй зараз відкриють проєкт гхол Дункана Айдаго?

— На Ракісі є маленька дівчинка на ім'я Шіана Бруг, — сповістила Шванг'ю. — Вона вміє наказувати гігантським червам.

Люцілла приховала свою настороженість. *Гігантські черви. Не Шай-Хулуд. Не Шайтан. Гігантські черви.* Передбачений Тираном піщаний вершник нарешті з'явився!

— Це не пуста балаканина, — сказала Шванг'ю у відповідь на мовчання Люцілли.

«Справді ні, — подумала Люцілла. — *І ти називаєш речі описовою міткою, а не за їхнім містичним значенням. Гігантські*

черви. І ти дійсно думаєш про Тирана, Лето II, чий нескінченний сон несуть у собі ці черви, як перлину свідомості. Так принаймні нас учили вірити».

Шванг'ю кивнула в бік хлопчика на травнику.

— Думаєш, їхній гхола зможе вплинути на дівчинку, яка наказує червам?

«Нарешті ми ззовуємо маску», — подумала Люцілла.

— Я не відчуваю потреби відповідати на це питання, — сказала вона.

— Ти обережна особа, — зауважила Шванг'ю.

Люцілла вигнула спину дугою, потяглася. *Обережна? Так, справді.* Тараза попереджала її: «У тому, що стосується Шванг'ю, мусиш діяти вкрай обережно, проте швидко. У нас дуже вузьке вікно, в якому ми можемо досягти успіху».

«Успіху в чому?» — замислилася Люцілла. Скоса глянула на Шванг'ю.

— Не розумію, як тлейлаксу зуміли вбити цих одинадцятьох гхол. Як їм удалося пробратися крізь нашу оборону?

— Тепер ми маємо башара, — сказала Шванг'ю. — Можливо, йому вдасться запобігти катастрофі. — З її тону було зрозуміло, що вона в це не вірить.

Мати Настоятелька Тараза казала: «Ти імпринтерка, Люцілло. Діставшись на Гамму, розпізнаєш частину схеми. Але для виконання завдання не потрібний повний план».

— Подумай про ціну! — промовила Шванг'ю, дивлячись на гхолу, який саме присів і смикав пучки трави.

Люцілла знала, що ціна тут ні до чого. Набагато важливішим було відкрите визнання провалу. Сестринство не могло визнати, що припустилося помилки. Та те, що імпринтерку викликали так рано, було достатньо промовистим. Тараза знала: імпринтерка це побачить і розпізнає частину схеми.

Шванг'ю вказала кістлявою рукою на хлопчика, який повернувся до своєї самотньої гри. Бігав по траві та перевертався.

— Політика, — сказала Шванг'ю.

«Без сумніву, політика Сестринства лежить в основі ереси Шванг'ю», — подумала Люцілла. Делікатність внутрішньої суперечки можна було збагнути з того, що Шванг'ю стала керівницею Твердині на Гамму. Ті, хто опонував Таразі, намагалися не стояти на узбіччі.

Шванг'ю обернулася і прямо глянула на Люціллу. Уже достатньо сказано. Достатньо вислухано і пропущено крізь свідомість, вишколену в пильності Бене Гессерит. Капітула дуже ретельно вибирала цю Люціллу.

Люцілла відчула уважний погляд старшої жінки, але не дозволила, щоб це зачепило найглибше почуття мети, на яке кожна Превелебна Мати може покладатися у мить стресу. *Ось. Дивись скільки хочеш.* Люцілла відвернулася і вигнула губи в легенькій посмішці, пробігаючи поглядом дах навпроти.

Там з'явився чоловік в однострої, озброєний важким лазерострілом. Гянув на двох Превелебних Матерів, а тоді зосередився на хлопчикові внизу.

— Хто це? — спитала Люцілла.

— Патрін, найбільш довірений помічник башара. Каже, що він лише башарів ординарець, але треба бути сліпим і дурним, щоб у це повірити.

Люцілла пильно придивилася до чоловіка навпроти них. Отже, це Патрін. Як казала Тараза, уродженець Гамму. Обраний для цього завдання самим башаром. Худий і білявий, надто літнього віку, щоби бути солдатом, але коли башара викликали з пенсії, то він наполіг, аби Патрін розділив із ним цей обов'язок.

Шванг'ю відмітила, з яким неспокоєм Люцілла переводить увагу з Патріна на гхолу. Так, якщо башара викликано з пенсії для сторожі цієї Твердині, то гхолі загрожує справжня небезпека.

Люцілла здригнулася від несподіванки.

— Чого... він...

— Наказ Майлса Тега, — сказала Шванг'ю, назвавши башара на ім'я. — Усі ігри гхоли є тренувальними. Його мускули

мусять бути підготовлені до того дня, коли він поверне собі первісну особистість.

— Але ж те, що він робить унизу, — це не прості вправи, — зауважила Люцілла. Відчула, як її власні мускули відповідають на вивчене тренування.

— Ми приховуємо від цього гхоли тільки таємниці Сестринства, — відповіла Шванг'ю. — Майже все інше, збережене в нашому сховищі знань, може належати йому. — З її тону було зрозуміло, що вона вважає це вкрай недоречним.

— Ніхто не має певності, що цей гхола може стати черговим Квізац Хадерахом, — заперчила Люцілла.

Шванг'ю лише стенула плечима.

Люцілла завмерла, задумавшись. Чи можливо, щоб цей гхола трансформувався у чоловічу версію Превелебної Матері? Зміг би цей Дункан Айдаго навчитися заглядати в такі внутрішні глибини, яких сахається Превелебна Мати?

Шванг'ю почала говорити, її голос збивався на гуркітливе гарчання.

— Схема цього проекту... їхній план небезпечний. Вони можуть зробити ту ж помилку... — Не договорила.

«Вони, — подумала Люцілла. — Їхній гхола».

— Я віддала б усе, щоб знати напевно, яка в цьому позиція Ікса та Рибомовок, — сказала Люцілла.

— Рибомовки! — Шванг'ю труснула головою від самої згадки про релікт жіночої армії, яка служила колись Тирану й тільки йому. — Вони вірять у правду і справедливість.

Люцілла переборолла раптове стискання горла. Шванг'ю зупинилася за крок від виголошення відкритого опору. Що ж, вона тут командує. Політичне правило просте: ті, хто опирається проектові, мусять за ним стежити, щоб мати змогу перервати його при перших ознаках клопотів. Але там, на травнику, був справжній Дункан Айдаго. Це підтвердили клітинні порівняння та Правдомовці.

Тараза сказала: «Маєш навчити його любові у всіх її формах».

— Він такий юний, — промовила Люцілла, зосередивши всю увагу на гхолі.

— Так, юний, — погодилася Шванг'ю. — Тож припускаю, що ти пробудиш у ньому дитинну відповідь на материнські почуття. Пізніше... — Шванг'ю знизала плечима.

Люцілла не виявила жодної емоційної реакції. Бене-гессеритка виконує накази. «*Я імпринтерка. Тож...*» Розпорядження Тарази і спеціальний вишкіл імпринтерки визначили конкретний перебіг подій. Люцілла звернулася до Шванг'ю.

— Є жінка з моїм виглядом та моїм голосом. Я маю провести імпринтинг на неї. Можу спитати, хто вона?

— Ні.

Люцілла промовчала. Не сподівалася іншої відповіді, але не раз відзначали, що вона напрочуд схожа на Дарві Одріде, Старшу Матір Безпеки. «*Молода Одріде*», — кілька разів чула Люцілла. Звичайно, вони обидві, Люцілла й Одріде, належали до лінії Атрідів зі значним генетичним спадком потомків Сіони. Рибомовки не мали монополії на ці гени! Та Інші Пам'яті Превелебної Матері, навіть з їхньою лінійною селективністю і обмеженістю лише жіночими предками, забезпечили її важливими вказівками щодо повного обрису проєкту гхоли. Люцілла, покладаючись на досвід Джессіки, похованої під генетичними маніпуляціями Сестринства впродовж п'яти тисячоліть, відчувала глибокий страх, який напливав із цього джерела. Це був знайомий взірець. Він викликав таке сильне почуття приреченості, що Люцілла автоматично перейшла до літанії проти страху, як її вчили при першому введенні в ритуали Сестринства.

«Я не повинна боятися. Страх убиває розум. Страх — це маленька смерть, що веде до повного самозабуття. Я зазирну в очі своєму страхові. Я дозволю йому пройти повз мене та крізь мене. І коли він піде геть, я обернуся до нього внутрішнім зором і простежу його шлях. Там, де страх пройде, нічого не зостанеться. Залишуся тільки я».

До Люцілли повернувся спокій.

Шванг'ю, частково відчувши це, дещо знизила захисний бар'єр. Люцілла не була тупоголовою, не належала до *почесних* Превелебних Матерів з порожнім титулом і підготовкою, насилу достатньою, щоб діяти, не соромлячи Сестринство. Була справжньою, і від неї годі було приховати деякі реакції, навіть якщо це реакції іншої Превелебної Матері. Дуже добре, нехай вона збагне повноту протистояння цьому безумному, цьому небезпечному проєктові!

— Не думаю, що їхній гхола доживе до Ракіса, — промовила Шванг'ю. Люцілла вдала, що її це не зацікавило.

— Розкажи мені про його друзів, — попросила вона.

— У нього немає друзів, лише вчителі.

— Коли я з ними зустрінуся? — Вона не зводила очей із протилежної галереї, де Патрін ліниво сперся об низьку колоду, тримаючи наготові важкий лазеростріл. З раптовим потрясінням Люцілла усвідомила, що Патрін стежить за нею. Патрін — посланець башара. Шванг'ю, очевидячки, побачила і зрозуміла це послання. *«Ми стережемо його!»*

— Здогадуюсь, що ти прагнеш зустрітися з Майлсом Тегом, — припустила Шванг'ю.

— І не тільки з ним.

— Не хочеш насамперед налагодити контакт із гголою?

— Я вже налагодила контакт із ним. — Люцілла кивнула в бік обгородженого дворика, на якому майже нерухомо стояв хлопчик, дивлячись на неї. — Він розважливий.

— Про інших я маю тільки звіти, — сказала Шванг'ю, — але підозрюю, що він найрозважливіший з усієї серії.

Люцілла придушила мимовільне здригання, викликане готовністю грубо заперечити словам і поведінці Шванг'ю. У них не було навіть натяку на те, що дитина внизу належить до людської спільноти.

Доки Люцілла це обдумувала, хмари закрили сонце, як часто буває тут о цій порі дня. Холодний вітер повіяв над стінами

Твердині, закружляв у дворику. Хлопчик відвернувся і почав вправлятися швидше, щоб зігритися.

— Куди він іде, щоб побути наодинці? — спитала Люцілла.

— Найчастіше до своєї кімнати. Пробував учинити кілька небезпечних вилазок, але ми відбили йому охоту до цього.

— Мусить дуже нас ненавидіти.

— Я в цьому впевнена.

— Мені доведеться зайнятися безпосередньо цим.

— Очевидно, імпринтерка не сумнівається, що зуміє подолати ненависть.

— Я думала про Гізу. — Люцілла кинула Шванг'ю значущий погляд. — Мене дивує, що ти дозволила Гізі зробити таку помилку.

— Я не втручаюся у нормальний процес підготовки гхоли. Якщо хтось із його вчителів обдаровує його щирим почуттям, це не моя проблема.

— Привабливий хлопчик, — сказала Люцілла.

Вони постояли ще трохи, стежачи за тренуванням гхоли Дункана Айдаго. Обидві Превелебні Матері ненадовго задумалися про Гізу, одну з перших учительок, привезену сюди в рамках проєкту гхоли. Ставлення Шванг'ю було простим: *«Провал Гізи забезпечило саме Провидіння»*. *«Шванг'ю і Гіза ускладнили моє завдання»*, — це все, про що подумала Люцілла. Жодна з жінок ні на мить не замислилася про те, що ці міркування підтверджують їхні переконання.

Спостерігаючи за хлопчиком на дворику, Люцілла стала по-новому оцінювати те, чого насправді досягнув Тиран Бог-Імператор. Лето II використовував незліченні втілення цього гхолотипу впродовж тридцяти п'яти століть, одного за одним. А Бог-Імператор Лето II не був звичайною силою природи. Він був найбільшим джаггернаутом в історії людства, що проїхався по всьому: по соціальних системах, по природних і неприродних протистояннях, по формах правління, по ритуалах (як заборонних, так і зобов'язливих), по релігіях — поміркованих

і екстатичних. Гнітючий тягар переходу Тирана нічого не обійшов увагою, навіть Бене Гессерит.

Лето II називав це Золотим Шляхом, а гхолотип Дункана Айдаго, що вправлявся зараз унизу, був важливою постаттю у цьому переході. Люцілла вивчила звіти Бене Гессерит, ймовірно, найкращі у світі. Навіть сьогодні на більшості старих Імперських Планет новопошлюблені пари досі бризкали водою на схід і на захід, промовляючи місцеву версію молитви: «Хай твоє благословення спливає на нас із цієї пожертви, Боже нескінченної сили й нескінченного милосердя».

Колись до такого ритуалу змушували Рибомовки і їхнє приручене священство. Та потім він поширився сам собою, ставши загальною внутрішньою вимогою. Навіть найбільші скептики казали: «Що ж, це не завадить». Це був здобуток, яким із роздратованим благоговінням захоплювалися найвидатніші релігійні інженери з Міссіонарії Протективи Бене Гессерит. І за п'ятнадцять століть, що минули від смерті Тирана, Сестринство не спромоглося розблокувати центральний вузол цього приголомшливого здобутку.

— Хто відповідає за релігійне виховання хлопчика? — спитала Люцілла.

— Ніхто, — сказала Шванг'ю. — Навіщо? Якщо він пробує свою первісну пам'ять, матиме власні ідеї. Ми займемося ними, коли настане така потреба.

Хлопчик унизу закінчив тренування. Не дивлячись на спостерігачок з галереї, покинув обгороджений дворик і ввійшов у широкі двері ліворуч. Патрін теж залишив свою сторожову позицію, не кинувши й погляду на Превелебних Матерів.

— Не дай людям Тега тебе обдурити, — промовила Шванг'ю. — У них очі на потилиці. Ти знаєш, що рідна мати Тега була однією з нас. Він навчає цього гхолу речей, якими краще б не ділитися!

Вибухи — це, крім іншого, стискання часу. Усі помічені зміни у природному Всесвіті є до певної міри і з певного погляду вибуховими; інакше б їх не помітили. Плавна безперервність змін, якщо їх достатньо вповільнено, проходить непоміченою спостерігачами, час/увага яких є надто короткими. Тому кажу вам, що я бачив зміни, яких ви ніколи б не помітили.

Лето II

Жінка, що стояла в ранковому світлі планети Капітули по той бік столу від Превелебної Матері Настоятельки Альми Мавіс Тарази, була високою і гнучкою. Довга накидка-аба, що оповивала її блискучою чорнотою, спадаючи від пліч до підлоги, не могла повністю приховати грацію кожного руху її тіла.

Тараза схилилася вперед на своєму слідокріслі¹ й переглядала пакет даних, що стенографічними знаками Бене Гессерит проектувалися на поверхню стола, лише для її очей.

«Дарві Одраде» — так дисплей ідентифікував жінку навпроти, тоді з'явилася стисла біографія, деталі якої Тараза вже знала. Дисплей мав різні призначення: нагадував Матері Настоятельці потрібні їй відомості, дозволяв за потреби потягти час, вдаючи, наче вона переглядає записи, і служив останнім аргументом, якщо під час розмови постане щось негативне.

«Одраде народила Сестринству дев'ятнадцять дітей» — така інформація пропливла перед очима Тарази. Усі діти від різних батьків. У цьому не було нічого незвичайного, але навіть найпроникливіший погляд не міг би помітити, щоб така серйозна служба Сестринству спотворила тіло Одраде.

---

¹ Слідокрісло — у світі Дюни біоінженерний об'єкт у формі крісла.

Обличчя — з довгим носом, відповідними до нього запалими щоками — надавало їй природженій зверхності. Його риси наче збігали вниз, зосереджуючись на вузькому підборідді. Хоча уста були повними й натякали на пристрасну вдачу, яку вона намагалася опанувати.

«На Атрідівські гени завжди можна покладатися», — подумала Тараза.

Віконна завіса за Одром затріпотіла, жінка озирнулася. Вони перебували в Таразиній ранковій кімнаті, малому й елегантно мебльованому приміщенні, декорованому різними відтінками зеленої барви. Лише сувора білість Таразиного слідокрісла відділяла її від тла. Вікна-еркери виходили на схід, на сад і травник, на покриті снігом гори планети Капітули, що височіли вдалині.

Не підводячи погляду, Тараза сказала:

— Мене втішило, що ви з Люціллою прийняли доручення. Це значно полегшить моє завдання.

— Я хотіла б зустрітися з цією Люціллою, — промовила Одром, дивлячись униз, на маківку Тарази. Її голос виявився м'яким контральто.

— Немає потреби, — кашлянула Тараза. — Люцілла — одна з наших найкращих імпринтерок. Кожна з вас, звичайно, отримала ідентичне ліберальне кондиціонування, яке мало приготувати вас до цього завдання.

У недбалому тоні Тарази було щось майже образливе, і лише звичка, набута за довгий час їхнього зв'язку, змусила Одром придушити негайно ж постале роздратування. Однією з причин цього роздратування було слово «ліберальне», усвідомила вона. Це слово підіймало Атрідів на бунт. Здавалося, що її нагромаджені жіночі пам'яті вдарялися об несвідомі припущення та неперевірені упередження, які стояли за цією концепцією.

«Тільки ліберали справді думають. Тільки ліберали є інтелектуалами. Тільки ліберали розуміють потреби своїх ближніх».

«Скільки порочності сховано у цьому слові! — подумала Одраде. — Скільки найтаємнішого “я”, що вимагає визнання своєї вищості».

Одраде нагадала собі, що Тараза, попри недбалий образливий тон, використала цей термін лише у його католицькому значенні: загальну освіту Люцілли ретельно допасовано до освіти Одраде.

Тараза відкинулася назад, улаштовуючись зручніше, та й далі вдивлялася у дисплей перед нею. Світло зі східних вікон падало їй просто на обличчя, відкидаючи тіні під носом і підборіддям. Тараза, маленька жінка, лише трохи старша за Одраде, зберегла значну частку краси, яка зробила її найнадійнішою розплідницею, надто коли йшлося про складних партнерів. Її обличчя було довгим і овальним, щоки м'яко заокругленими. Чорне волосся, зачесане назад і туго зв'язане, не приховувало високого чола з помітним трикутним виступом зверху посередині. Коли Тараза говорила, її рот відкривався мінімально: чудовий контроль мимічних рухів. Та зазвичай усю увагу спостерігача привертали до себе її очі: нездоланно чарівні, сині на синьому. Загалом це обличчя скидалося на лагідну маску, яка майже не пропускала назовні справжні емоції.

Одраде розпізнала теперішню позу Матері Настоятельки. Невдовзі Тараза щось пробурмоче сама собі. І справді, як за наказом, Тараза щось пробурмотіла.

Мати Настоятелька роздумувала, дуже уважно слідкуючи за біографією, що пробігала дисплеєм. Її зацікавило багато речей.

Ця думка заспокоїла Одраде. Тараза не вірила в існування чогось такого, як благодворна сила, що охороняє людство. Міссіонарія Протектіва та інтереси Сестринства — це все, що важило у світі Тарази. Добром могло бути лише те, що служило цим інтересам, навіть якщо це махінації давно покійного Тирана. Усе інше було злом. Не можна було вірити

пришельцям-чужакам із Розсіяння, надто ж тим потомкам-поворотцям, які назвалися Всечесними Матронами. Лише люди Тарази, навіть ті Превелебні Матері, що опонували їй у Раді, були остаточним ресурсом Бене Гессерит, єдиним, на що можна покластися.

Так і не підвівши очей, Тараза сказала:

— Знаєш, якщо порівняти тисячоліття до Тирана з тими, що настали після його смерті, то зменшення кількості великих конфліктів є феноменальним. Після Тирана їхня кількість знизилася до менш ніж двох відсотків від того, що було раніше.

— Як нам відомо, — зауважила Одраде.

Погляд Тарази помандрував угору, тоді вниз.

— Що?

— Ми не маємо змоги виявити, скільки воєн ведеться за нашим обширом. Ти маєш статистику стосовно людей Розсіяння?

— Звичайно, ні!

— Кажеш, що Лето нас приручив, — промовила Одраде.

— Якщо ти хочеш так це сформулювати. — Тараза відмітила маркером якусь фразу на своєму дисплеї.

— Чи це почасти не було заслугою нашого любого башара Майлса Тега? — спитала Одраде. — Або ж його талановитих попередників?

— Цих людей вибирали ми, — сказала Тараза.

— Не бачу сенсу в цій дискусії про війни, — промовила Одраде. — Як це пов'язано з нашою теперішньою проблемою?

— Дехто вважає, що ми можемо повернутися до стану перед Тираном, а станеться це дуже швидко й дуже недобре.

— О? — Одраде стисла губи.

— Кілька груп з-поміж наших Загублених-поворотців продають зброю кожному, хто хоче чи може її купити.

— Деталі? — спитала Одраде.

— Хитромудра зброя заповоняє Гамму, і немає сумніву, що тлейлаксу нагромаджують деяку найгіршу зброю. — Тараза

відкинулася на кріслі й потерла скроні. Говорила тихим, замисленим голосом: — Ми вважаємо, що ухвалюємо великі рішення, керуючись найвищими принципами.

Одраде вже й таке бачила раніше.

— Превелебна Мати сумнівається у слухності Бене Гессерит? — сказала вона.

— Сумніваюся? О, ні. Але я відчуваю розгубленість. Ми все життя працюємо для цих високих чистих ідей, і що ж з'ясуємо в кінці? Дізнаємося, що багато речей, яким ми присвятили життя, походять із дріб'язкових рішень. Вони виникли з прагнень особистого комфорту чи користі й не мають нічого спільного з нашими високими ідеалами. Що насправді поставлено під загрозу, то це певні світські робочі порозуміння стосовно задоволення потреб тих, хто *міг* ухвалювати ці рішення.

— Я чула, як ти називала це політичною необхідністю, — промовила Одраде.

Тараза говорила, повністю контролюючи свої слова, знову перевівши увагу на дисплей перед нею.

— Якщо ми перетворимо наші судження на жорсткі правила, це стане шляхом до згасання Бене Гессерит.

— Ти не знайдеш дріб'язкових рішень у моїй біографії, — сказала Одраде.

— Я шукаю вад, джерел слабкостей.

— Їх теж не знайдеш.

Тараза приховала усмішку. Розпізнала це егоцентричне зауваження: спосіб Одраде вколоти Матір Настоятельку. Одраде дуже добре вдавала нетерплячість, хоча насправді змушувала себе застигати в понадчасовому струмені терплячості.

Коли Тараза не піймалася на цю принаду, Одраде повернулася до стану спокійного чекання — легке дихання, врівноважена свідомість. Терплячість прийшла сама собою, без мисленневих зусиль. Сестринство давно навчило її, як ділити минуле й майбутнє на два одночасні паралельні потоки. Стежачи за найближчим оточенням, вона могла збирати фрагменти

та уламки свого минулого й переживати їх так, наче вони рухалися по екрану, накладеному на сучасне.

«Робота пам'яті», — подумала Одраде. Необхідні речі слід виїняти й розкласти. Усунути бар'єри. Коли все інше зблідло, ще зосталося її заплутане дитинство.

Колись Одраде жила, як більшість дітей: вдома, з чоловіком і жінкою, які, хоч і не були її батьками, ставилися до неї по-батьківськи, *in loco parentis*¹. Усі інші діти, яких вона знала, мали подібну ситуацію. У них були тата і мами. Інколи тільки тато працював поза домом. Інколи тільки мама ходила на роботу. У випадку Одраде жінка зоставалася вдома, жодна чужа няня не пильнувала дитину в робочий час. Значно пізніше Одраде довідалася, що її біологічна мати переслала значну грошову суму для такого догляду за дитинкою, щоб приховати її на видному місці.

— Сховала тебе в нас, бо любила, — пояснювала жінка, коли Одраде стала достатньо дорослою, щоб це зрозуміти. — Тому ти ніколи не повинна виказати, що ми не твої справжні батьки.

Як пізніше довідалася Одраде, любов не мала з цим нічого спільного. Превелебні Матері не керувалися такими земними мотивами. А рідна мати Одраде була Сестрою Бене Гессерит.

Усе це розповіли Одраде згідно із первісним планом. Її ім'я: Одраде. Прийомні батьки, коли сердилися, і чужі люди називали її Дарві. Юні подруги, природно, скоротили ім'я до Дар.

Але не все пішло за початковим планом. Одраде згадала вузьке ліжко в кімнаті з барвистими малюнками тварин і фантастичними пейзажами на пастельно-блакитних стінах. Білі завіси повівали у вікні під лагідним вітерцем весни і літа. Одраде згадала стрибання на вузькому ліжку — чудову й веселу гру: вгору, вниз, вгору, вниз. Багато сміху. Руки піймали її у стрибку й міцно притулили. Це були чоловічі руки: кругле обличчя з маленькими вусиками, що лоскотали її до хихотіння.

---

¹ Як батьки (*лат.*).

Коли вона стрибала, ліжко вдарялося об стіну, і на стіні з'явилися вибоїни від цього гоцання.

Зараз Одраде програвала цей спогад, не маючи охоти вкидати його у криницю раціональності. Сліди на стіні. Сліди сміху та радості. Такі незначні, а так багато означають.

Дивно, що останнім часом вона дедалі частіше думала про тата. Не всі спогади були веселими. Інколи він бував сумним і сердитим, попереджав маму, щоб вона «не надто втягувалася». На його обличчі часто з'являлося роздратування. Коли був у поганому настрої, в голосі чулося гарчання. Годі мама поводитися тихо, її погляд ставав стурбованим. Одраде відчувала стурбованість і страх мами та гнівалася на чоловіка. Але жінка краще знала, як впоратися з ним. Цілувала його в карк, гладила по щоці, щось шепотіла у вухо.

Ці древні «природні» емоції змусили аналітика-проктора Бене Гессерит багато напрацюватися з Одраде, аби їх позбутися. Та навіть тепер zostалися рештки, які можна було вийняти і вкинути. Навіть тепер Одраде знала, що не все це зникло.

Дивлячись, як пильно Тараза вивчає біографічний запис, Одраде замислилася, чи це та вада, яку шукає Мати Настоятелька.

«Вони вже певно знають, що я можу впоратися з емоціями тих ранніх часів».

Це все було так давно. Хоча вона мусила зізнатися, що спогади про тих людей, чоловіка і жінку, залишаються в ній. Ці образи в пам'яті так сильно зв'язані з нею, що ніколи не могли повністю стертися. Особливо мама.

Превелелбна Мати, що народила Одраде, у крайній скруті помістила її в цій схованці на Гамму з причин, які тепер Одраде розуміла аж надто добре. Одраде не тримала образи. Це було необхідним, щоб вони обидві вижили. Проблеми постали з факту, що прийомна мати дала Одраде те, що дає своїм дітям більшість матерів, те, чому так не довіряє Сестринство, — любов.

Коли прийшли Превелебні Матері, прийомна мати не протестувала проти того, щоб у неї забрали її дитину. Дві Превелебні Матері прибули з цілим гуртом опікунів-прокторів чоловічої та жіночої статей. Пізніше Одраде витратила багато часу, щоб зрозуміти значення цього руйнівного моменту. У глибині серця жінка знала, що настане день розлуки. Це було питанням часу. Попри це, коли дні ставали літами, майже шістьма стандартними роками, жінка посміла сподіватися.

Тоді прийшли Превелебні Матері зі своїми дужими слугами. Вони просто чекали безпечного часу, доки не впевнилися, що жоден мисливець не знає про потомка Атрідів, запланованого Бене Гессерит.

Одраде побачила, як прийомній матері вручили велику грошову суму. Жінка кинула гроші на підлогу. Та не заперечила жодним словом. Дорослі на цій сцені знали, на чийому боці сила.

Викликаючи з пам'яті ці спресовані емоції, Одраде досі бачила, як жінка сідає на крісло з рівною спинкою, що стояло біля вікна на вулицю, як обхоплює себе руками й погойдується назад-уперед, назад-уперед. Без жодного звуку.

Превелебні Матері скористалися Голосом і своїми спритними штучками, димом дурманного зілля та власною владною присутністю, щоб заманити Одраде до повозу, який їх чекав.

— Це ненадовго. Нас прислала твоя справжня мати.

Одраде відчувала обман, але цікавість перемогла. *Моя справжня мати!*

Жінку, що була єдиною відомою їй матір'ю, Одраде востаннє побачила як постать біля вікна, яка, обхопивши себе руками, погойдувалася назад-уперед зі смутком на обличчі. Пізніше, коли Одраде заговорила про повернення до жінки, це пам'ятевидіння внесли до базового уроку Бене Гессерит.

«Любов призводить до страждання. Любов — дуже древня сила, яка свого часу служила своїй меті, але тепер вона вже

не є необхідною для виживання виду. Пам'ятай про помилку цієї жінки, про її біль».

У підліткові роки Одріде дещо змінила свою мрію. Вона справді повернеться, ставши повною Превелебною Матір'ю. Повернеться і знайде ту люблячу жінку, знайде, хоча не знає її імені, крім «мама» та «Сібія». Одріде згадала сміх дорослих, коли вони називали жінку Сібією.

Мама Сібія.

Та Сестри викрили цю мрію і розшукали її джерело. Це теж було внесено до уроку.

«Мріяння — це перше пробудження того, що ми називаємо багатопотоковістю. Це основоположне знаряддя раціонального мислення. Завдяки йому можеш очищати свідомість, щоб краще думати».

Багатопотоковість.

Одріде зосередилася на Таразі за ранковим столом. Дитячу травму слід обережно помістити в реконструйований пам'ятепростір. Усе це було давно, на Гамму, планеті, яку мешканці Дана відбудували після Голодних Часів та Розсіяння. Мешканці Дана, за тих днів — Каладана. Одріде міцно трималася раціонального мислення, користаючись підтримкою Інших Пам'ятей, що з'явилися в її свідомості під час Агонії прянощів, коли вона дійсно стала повною Превелебною Матір'ю.

Багатопотоковість... фільтр свідомості... Інші Пам'яті.

Які могутні знаряддя вручило їй Сестринство. Які небезпечні знаряддя. Усі ці інші життя лежали відразу ж за завісою свідомості. Знаряддя виживання, а не спосіб заспокоїти пус-ту цікавість.

Заговорила Тараза, витлумачуючи матеріали, що пробігали їй перед очима.

— Ти надміру заглиблюєшся у свої Інші Пам'яті. Це висмоктує енергію, яку краще зберігати. — Сині на синьому очі Матері Настоятельки кинули на Одріде проникливий погляд. —

Інколи ти доходиш до краю тілесної витривалості. Це може спричинити твою передчасну смерть.

— Я обережна з прянощами, Мати.

— І добре, що так! Тіло може прийняти лише обмежену кількість меланжу, обмежену кількість блукань у минулому.

— Ти знайшла мою ваду? — спитала Одраде.

— Гамму! — Одне слово, варте цілої промови.

Одраде знала. Неунікна травма років, згаяних на Гамму. Розпорошення, яке слід було викоринити і зробити раціонально прийнятним.

— Але мене послано на Ракіс, — промовила Одраде.

— І не забувай афоризми поміркованості. Пам'ятай, хто ти! Тараза знову схилилася над своїм дисплеєм.

«Я Одраде», — подумала Одраде.

У школах Бене Гессерит перші імена мали тенденцію зникати, учениць записували й викликали за прізвищами. Друзі та знайомі звикли використовувати саме ці прізвища зі списків. Рано довідувалися, що доступ до таємниць чи інтимних імен — це древній спосіб піймати когось у пастку почуттів.

Таразі, на три класи старшій за Одраде, доручили «товаришувати з молодшою дівчинкою» — навмисний зв'язок, створений пильними вчителями.

«Товаришування» певним чином означало панування над молодшою, але містило також основоположні принципи, які можна було краще засвоїти від ближчої віком подруги. Тараза, маючи доступ до особистих записів підопічної, почала називати молодшу дівчинку «Дар». Одраде у відповідь стала звати Таразу «Тар». Ці два імені начебто склеїлися до купи — Дар і Тар. Навіть після того, як Превелебні Матері підслухали це й винесли дівчаткам догани, вони інколи порушували заборону, хоча б для розваги.

— Дар і Тар, — сказала Одраде, дивлячись на Таразу.

Куточки губ Тарази здригнулися в усмішці.

— Що такого знайшлося в моїх записах, чого б ти не бачила вже кілька разів? — спитала Одраде.

Тараза відкинулася назад і почекала, щоб слідокрісло пристосувалося до нової позиції. Опустила складені долоні на поверхню стола, глянула на молодшу жінку.

«Насправді не надто молодшу», — подумала Тараза.

А все ж від шкільних часів Тараза в думках вважала Одраде молодшою, і це утворювало між ними прогалину, яка не зникала навіть із плином часу.

— На початку будь обережною, Дар, — сказала Тараза.

— Цей проєкт давно вже минув початкову стадію, — промовила Одраде.

— Але твоя участь у ньому саме починається. А ми вступаємо в такий початок, на який ніколи досі не зважувалися.

— І тепер я знатиму повний обсяг проєкту гхоли?

— Ні.

І це все. Усі аргументи високорівневого диспуту, всі «необхідно знати» можна відкинути єдиним словом. Але Одраде зрозуміла. Існував організаційний порядок, усталений первісною Капітулою Бене Гессерит, який із невеликими змінами зберігався впродовж тисячоліть. Підрозділи Бене Гессерит було розсічено жорсткими вертикальними й горизонтальними бар'єрами, поділено на ізольовані групи, лише на вершині об'єднані спільним командуванням. Обов'язки (тобто «приписані ролі») виконувалися всередині відсепарованої клітини. Активні учасниці однієї клітини не знали своїх відповідниць із паралельної.

«Але я знаю, що Превелебна Мати Люцілла входить до паралельної клітини», — подумала Одраде. — *Це логічна відповідь»*.

Вона розпізнала необхідність. Це був древній вірець, скопійований з конспіративних революційних організацій. Бене Гессерит завжди вважали себе перманентними революціонерами. Революцію лише тимчасово пригальмували за Тирана Лето II.

«Пригальмували, але не зупинили й не змінили напрямку», — нагадала собі Одраде.

— Скажи мені, — промовила Тараза, — чи відчуваєш ти якусь пряму небезпеку для Сестринства в тому, що маєш зробити?

Це було одне з *особливих* запитань Тарази. Одраде навчилася відповідати на них, керуючись безсловесним інстинктом, який пізніше можна було втілити у словесній формі.

— Якщо не діятимемо, буде гірше, — швидко сказала вона.

— Ми вирішили, що це буде небезпечно, — мовила Тараза. Говорила сухим, відчуженим голосом. Тараза не любила викликати назовні цей талант Одраде. Молодша жінка мала пророчий інстинкт викривати загрози Сестринству. Він, звичайно, походив із дикого впливу на її генетичну лінію — Атрідів з їхніми небезпечними талантами. У розплідних папках Одраде була спеціальна помітка: *«Ретельне випробування всього потомства»*. Двох із цього потомства потай умертвили.

«Мені не слід було пробуджувати талант Одраде, навіть на мить», — подумала Тараза. Та інколи спокуса була надто сильною.

Тараза вимкнула проектор, відправила його в заглиблення і далі говорила, дивлячись на порожню поверхню стола:

— Навіть якщо знайдеш ідеального плідника, не смієш схрещуватися без нашого дозволу, перебуваючи далеко від нас.

— Помилка моєї рідної матері, — зауважила Одраде.

— Помилка твоєї рідної матері полягала в тому, що її розпізнали під час схрещення!

Одраде вже чула це раніше. Щось у лінії Атрідів вимагало найпильнішого моніторингу з боку Розпорядниць схрещення. Очевидно, дикий талант. Вона знала про дикий талант, генетичну силу, яка створила Квізац Хадераха й Тирана. Проте чого саме шукали ці Розпорядниці схрещення? Чи був їхній підхід переважно негативним? Більше жодного небезпечного народження! Одраде не бачила жодної своєї дитини

після народження, що не було дивиною для Сестринства. І ніколи не бачила жодного запису в своїй генетичній папці. І тут Сестринство діяло, ретельно розділяючи владу.

«І ці більш ранні обмеження моїх Інших Пам'ятей!»

Знайшла незаповнені місця у своїй пам'яті, відкрила їх. Імовірно, лише Тараза та, можливо, дві інші радниці (найімовірніше, Беллонда та ще одна старша Превелебна Мати) мали вищий рівень доступу до такої розплідної інформації.

Чи Тараза й ці інші справді поклялися радше вмерти, ніж передати привілейовану інформацію сторонній особі? Врешті-решт, існував детально розписаний ритуал спадкоємства на випадок, якби Превелебна Мати померла далеко від сестер, не маючи змоги передати внутрішні життя. До цього ритуалу часто вдавалися за правління Тирана. Жахливий період! Знати, що революційні клітини Сестринства цілковито прозорі для нього! Монстр! Вона знала, що Сестри ніколи не ошукували себе ілюзією, наче Лето II утримувався від знищення Бене Гессерит через якусь глибоко вкорінену вірність своїй бабусі, леді Джессіці.

«Ти там, Джессіко?»

Одраде відчула рух у глибині. Провал однієї Превелебної Матері: дозволила собі закохатися! Така дрібниця, та які великі наслідки. Тридцять п'ять сотень літ тиранії!

Золотий Шлях. Нескінченний? А як же втрачені мегатрильйони зниклих у Розсіянні? Яку загрозу становили ті Загублені, що тепер повертаються?

Немов читаючи думки Одраде, що вона, здається, інколи робила, Тараза промовила:

— Ці Розпорошені зовні... тільки й чекають змоги напасти.

Одраде чула аргументи: з одного боку небезпека, з другого — щось магнетично привабливе. Стільки чудових невідомих. Чого тільки не змогло б зробити з цими невикористаними людськими ресурсами Сестринство, таланти якого впродовж тисячоліть шліфувалися меланжем? Подумай про незліченні

нові генотипи! Подумай про потенційні таланти, що вільно ширяють у світах, де можуть загубитися назавжди!

— Це незнання породжує найбільший жах, — сказала Одріде.

— І найбільші амбіції, — додала Тараза.

— То я лечу на Ракіс?

— У належний час. Я вважаю, що ти впораєшся із завданням.

— Інакше ти мені б його не доручила.

Це був їхній давній обмін словесними уколами, ще зі шкільних часів. Проте Тараза усвідомила, що втяглася у нього всупереч волі. Надто багато спогадів пов'язувало їх обох: Дар і Тар. Слід за цим стежити!

— Пам'ятай, кому належить твоя вірність, — промовила Тараза.

Існування не-кораблів створює можливість знищення цілих планет без відомсти. До планети може бути послано великий об'єкт, астероїд чи його еквівалент. Або ж можна розпалити ворожнечу між людьми, вчинивши сексуальну диверсію, а тоді озброїти їх, щоб вони самі себе знищили. Ці Всечесні Матрони, схоже, віддають перевагу останній техніці.

Аналіз Бене Гессерит

Зі свого місця на дворіку Дункан Айдаго не зводив очей зі спостерігачів угорі, навіть коли здавалося, що він зайнятий геть іншим. Там, звичайно, був Патрін, але на Патріна бай-дуже. Усю увагу Дункана привертала Превелебні Матері навпроти нього. «Новенька», — подумав він, побачивши Люціллу. Ця думка наповнила його хвилиною збудження, яке він розрядив, розпочавши нове тренування.

Закінчив три перші комплекси тренувальних ігор, складені Майлсом Теґом, здогадуючись, що Патрін відзвітує, як добре він упорався. Дункан любив Теґа та старого Патріна й відчував, що це почуття взаємне. Проте ця нова Превелебна Мати — її присутність натякала на цікаві зміни. Насамперед вона була молодшою за інших. А ще ця новенька не намагалася приховати очей, які видавали її належність до Бене Гессерит. Уперше глянувши на Шванґ'ю, він зустрівся з очима, схованими за контактними лінзами, що симулювали звичайні зіниці, без ознак залежності, і ледь почервонілі білки. Чув, як одна з аколіток Твердині казала, що лінзи Шванґ'ю коригували теж «астигматизм, допустимий, бо компенсується цінними рисами її генетичної лінії, які вона передає потомству».

Тоді Дункан мало що зрозумів у цьому зауваженні, але обнишпорив бібліотеку Твердині, шукаючи пояснень, які

виявилися нечисленними й дуже урізаними. Сама Шванг'ю обрубала всі питання на цю тему, а поведінка його вчителів підказала Дункану, що вона сердилася. Звикла зривати свій гнів на інших.

Дункан підозрював, що насправді її роздратовало бажання довідатися, чи вона не його мати.

Він уже давно знав, що не такий, як усі. На складній території Твердині Бене Гессерит були місця, куди йому заборонено заходити. Він знайшов способи обійти такі заборони та часто заглядав крізь товсті пласкляні шибки й відчинені вікна на вартових і розлогі обшири розчищеного терену, які можна було накрити вогнем зі стратегічно розміщених бункерів. Сам Майлс Тег учив його, яким важливим є таке накриття.

Тепер ця планета звалася Гамму. Колись вона була відома як Г'еді Прайм, але хтось на ім'я Гурні Галлек змінив це. Усе це древня історія. Нудні речі. У планетній грязюці досі зоставався слабкий запах горілої олії від доданіанських часів. Учителі пояснювали йому, що це змінили тисячоліття спеціальних насаджень. Він бачив частину тих насаджень із Твердині. Її оточували ліси — хвойні та листяні.

Далі таємно стежачи за Превелебними Матерями, Дункан кілька разів перекрутився колесом. Рухаючись, напружував ударні м'язи, як учив його Тег.

А ще Тег навчав його планетарної оборони. Гамму оточували орбітальні супутники-монітори, команди яких не могли тримати на борту своїх сімей. Сім'ї залишалися тут, на Гамму, як заручники пильності орбітальної сторожі. Десь серед космічних кораблів пролітали невидимі не-кораблі, до екіпажів яких входили тільки люди башара та Сестер Бене Гессерит.

— Я не взявся б за це доручення без повного командування всіма оборонними приготуваннями, — пояснював Тег.

Дункан зрозумів, що «цим дорученням» був *він*. Твердиня мала захищати його. Тегові орбітальні монітори, зокрема й не-кораблі, мали захищати Твердиню.

Це все було частиною військової освіти, елементи якої здавалися Дункану звідкись знайомими. Довідавшись, як захищати позірно вразливу планету від космічних атак, він знав, коли ці захисні установки правильно розставлені. Система була напрочуд складною, але її елементи вдалося ідентифікувати і зрозуміти. Наприклад, постійний моніторинг атмосфери і складу крові мешканців Гамму. Всюди були лікарі сукійської школи, яких оплачували Бене Гессерит.

— Хвороби — це зброя, — казав Тег. — Наш захист від хвороб мусить бути точно налаштованим.

Тег часто критикував пасивну оборону. Називав її «витвором ментальності облоги, що, як давно відомо, спричиняє смертельну слабкість».

Коли Тег заводив мову про мілітарні інструкції, Дункан уважно слухав. Патрін і бібліотечні записи підтверджували, що ментат башар Майлс Тег був знаменитим військовим керівником Бене Гессерит. Патрін часто згадував їхню спільну службу, і в цих спогадах Тег завжди поставав героєм.

— Мобільність — це ключ до військового успіху, — говорив Тег. — Якщо ти зв'язаний у фортецях, навіть усепланетних, то ти, врешті-решт, вразливий.

Тег не надто переймався Гамму.

— Бачу, ти вже знаєш, що колись це місце називалося Г'еді Прайм. Харконнени, які тут правили, дечого нас навчили. Завдяки їм ми краще знаємо, якими жахливо брутальними бувають люди.

Згадуючи це, Дункан помітив, що дві Превелебні Матері, які стежили за ним із галереї, вочевидь, обговорювали його.

«Я — доручення цієї нової?»

Дункан не любив, коли за ним стежили, і сподівався, що нова дозволить йому мати трохи часу для себе самого. Вона не здавалася суворою. Не те що Шванг'ю.

Продовжуючи вправи, Дункан синхронізував їх зі своєю особистою літанією: *«Проклята Шванг'ю! Проклята Шванг'ю!»*

Він ненавидів Шванг'ю від дев'ятого року життя. Думав, що вона не знає про його ненависть. Імовірно, вона геть забула про інцидент, який розпалив цю ненависть.

Йому ледь виповнилося дев'ять, коли він зумів прослизнути повз внутрішню охорону в тунель, що вів до одного з бункерів. У тунелі пахло пліснявою. Світло було тьмяне, скрізь вогко. Він устиг виглянути крізь бійницю, перш ніж його піймали й відтягли назад, до центру Твердині.

Наслідком цієї вилазки стала сувора лекція від Шванг'ю, далекої і грізної постаті, чії накази мусили бути виконані. Так він і досі про неї думав, хоча тоді довідався про командний голос Бене Гессерит — витончений звуковий інструмент, що міг зламати волю нетренованого слухача.

Слід підкорятися їй.

— Через тебе весь вартовий підрозділ зазнав дисциплінарного стягнення, — сказала Шванг'ю. — Їх буде суворо покарано.

Це була найстрашніша частина її лекції. Дункан любив деяких вартових, інколи з кількома з них по-справжньому бавився, сміючись і перекидаючись. Його пустощі — прокрадання до бункера — нашкодили його друзям.

Дункан знав, що означає бути покараним.

«Проклята Шванг'ю! Проклята Шванг'ю!»

Після лекції Шванг'ю Дункан побіг до своєї головної на тумить учительки, Превелебної Матері Тамелейн, чергової зморщеної старої з холодними й відчуженими манерами, білосніжним волоссям над вузьким обличчям і пергаментною шкірою. Зажадав від Тамелейн деталей, як покарають його вартових. Несподівано Тамелейн замислилася, її голос скидався на скрегіт піску об дерево.

— Покарання? Ну-ну.

Вони перебували в малій навчальній кімнаті, на затиллі великої зали для занять, куди Тамелейн заходила щовечора, аби приготуватися до завтрашніх уроків. Це було сховище

бульбашкових і катушкових рідерів та інших хитромудрих засобів зберігання і пошуку інформації. Дунканові ця кімната подобалася набагато більше, ніж бібліотека, але йому не дозволяли перебувати тут без нагляду. Це було ясне приміщення, освітлене численними кулями на силових підвісках. Коли він сюди увірвався, Тамелейн повернулася від стола, за яким готувала для нього уроки.

— У наших найвищих покараннях завжди є щось зі священної учти, — сказала вона. — Вартові, звичайно, зазнають найвищої кари.

— Учти? — Дункан був здивований.

Тамелейн повністю обернулася на своєму поворотному кріслі та глянула йому просто в очі. Її сталеві зуби блиснули при яскравому світлі.

— Історія рідко буває доброю для тих, хто мусить бути покараний, — промовила вона.

При слові «історія» Дункан здригнувся. Це був один із сигналів Тамелейн. Мусила виголосити урок, черговий нудний урок.

— Покарання Бене Гессерит неможливо забути.

Дункан зосередився на старечих устах Тамелейн, раптом відчувши, що вона говорить про власний болісний досвід. Він налаштувався дізнатися щось цікаве!

— Наші покарання неодмінно містять у собі урок, — сказала Тамелейн. — Це значно більше, ніж біль.

Дункан сів на долівку їй біля ніг. З цього місця Тамелейн була зловісною постаттю, закутаною в чорне.

— Ми не караємо остаточним стражданням, — продовжила вона. — Це страждання зарезервовано для переходу Превелебної Матері через прянощі.

Дункан кивнув. Бібліотечні записи згадували «Агонію прянощів», таємниче випробування, яке витворювало Превелебну Матір.

— А все-таки найвищі покарання болісні, — вела далі Тамелейн. — Й емоційно болісні також. Емоція, викликана покаранням,

завжди є тим, що ми оцінюємо як найбільшу слабкість покараного. Таким чином ми посилюємо кару.

Її слова наповнили Дункана неясним страхом. Що зроблять з його вартовими? Він не міг говорити, але в цьому не було потреби. Тамелейн ще не закінчила.

— Покарання завжди закінчується десертом, — сказала вона й ляснула долонями об коліна.

Дункан насупився. Десертом? Це частина учти. Як учта може бути покаранням?

— Це не справжня учта, а її ідея, — промовила Тамелейн. Одна з її пазуристих рук описувала в повітрі коло. — На десерт приходить щось цілковито несподіване. Покараний думає: «*Ах, нарешті мені пробачили*». Розумієш?

Дункан заперечно похитав головою. Ні, він не розумів.

— Це солодкість тієї миті, — пояснила вона. — Ти пройшов через усі стадії цієї болісної учти і врешті дістався тієї частини, якою можеш насолодитися. Але! Коли ти нею насолоджуєшся, *у той самий момент* настає найбільісніша мить, *розуміння*, що це не прикінцева приємність. Звісно, ні. Це остаточний біль найвищого покарання. Він міститься в уроці Бене Гессерит.

— Але що вона зробить із цими вартовими? — вирвалося у Дункана.

— Не можу сказати, якими будуть конкретні елементи індивідуальних покарань. Не маю потреби знати. Можу лише сказати, що для кожного з них це відбуватиметься по-різному.

Тамелейн нічого більше не сказала. Повернулася до підготовки уроків.

— Завтра продовжимо, — промовила вона. — Вчитимешся розпізнавати джерела різних акцентів розмовного галаху.

Ніхто інший, зокрема й Тег і Патрін, не відповів на його питання про покарання. Навіть вартові, яких він побачив пізніше, уникали розмов про свої випробування. Дехто відразу ж обривав його, і більше ніхто не хотів з ним гратися. Ніхто з покараних не прощав його. Це було ясно.

«Проклята Шванг'ю! Проклята Шванг'ю!..»

Тоді й зародилася його глибока ненависть до неї. Ця ненависть поширилася на всіх старих відьом. Чи ця нова молода була такою ж, як і старі?

«Проклята Шванг'ю!»

Коли він зажадав од Шванг'ю відповіді, чому вона покарала вартових, та подумала, а тоді сказала:

— Тут, на Гамму, ти в небезпеці. Є люди, які хотіли б завдати тобі шкоди.

Дункан не спитав чому. На такі питання йому теж ніколи не відповідали. Навіть Тег не відповідав, хоча сама його присутність свідчила про небезпеку.

А Майлс Тег був ментатом, що мусив знати багато відповідей. Дункан часто бачив, як очі старого зблискували, а думки тим часом відлітали кудись далеко. Та не було ментатської відповіді на такі питання: чому ми на Гамму? Від кого ти мене стережеш? Хто мої батьки?

У відповідь Тег мовчав, іноді кажучи: «Не можу тобі розповісти».

З бібліотеки не було жодної користі. Він виявив це, коли мав усього вісім літ, а його головною вчителькою була невдала Превелебна Мати на ім'я Луран Гіза — не така древня, як Шванг'ю, а все ж років їй було чимало, не менш як сотня.

На його вимогу бібліотека давала інформацію про Гамму/Г'єді Прайм, про Харконненів і їхнє падіння, про різні конфлікти, в яких командував Тег. Жодна з цих битв не була надто кривавою; кілька коментаторів згадували «досконалу дипломатію» Тега. Але, вивчаючи одну інформацію за іншою, Дункан дізнався про часи Бога-Імператора та його приручення підданих. Цей період заволодів увагою Дункана на довгі тижні. Він знайшов у архіві стару карту і, сфокусувавши, спроєктував її на стіну. Накладені на карту титри-коментарі розповіли йому, що саме ця Твердиня була командним центром Рибомовок, покинутим під час Розсіяння.

Рибомовки!

Дункан хотів би жити за їхніх часів, служити як один із нечисленних чоловіків-радників у жіночій армії, що поклонялася великому Богу-Імператору.

Ох, жити на Ракісі в ті дні!

Коли заходила мова про Бога-Імператора, Тег був напрочуд відвертим. Називав його Тираном. Бібліотеку відчинили, й інформація про Ракіс полилася на Дункана.

— Я колись побачу Ракіс? — спитав він Гізу.

— Тебе готують до життя там.

Відповідь його здивувала. Усе, що йому розповідали про цю далеку планету, набрало нового значення.

— Чому я маю там жити?

— Я не можу на це відповісти.

Він із відновленим інтересом повернувся до своїх вивчень таємничої планети та її жалюгідної Церкви Шай-Хулуда, Розділеного Бога. *Черви*. Бог-Імператор став цими червами! Ця ідея наповнила Дункана благоговійним страхом. Може, було в цьому щось гідне поклоніння. Думка про це торкнула якусь його внутрішню струну. Що схилило людину до прийняття цієї страшної метаморфози?

Дункан знав, що його вартові та всі інші у Твердині думають про Ракіс і серцевину тамтешнього священства. Глузливі зауваження і сміх розповіли про все.

— Ми, ймовірно, ніколи не дізнаємося всієї правди, та кажу тобі, хлопче, це не релігія для солдата, — сказав йому Тег.

— Ти мусиш вивчити все про Тирана, але тобі не слід вірити в його релігію. Це нижче за тебе й гідне зневаги, — підсумувала Шванг'ю.

Кожної вільної миті Дункан заглиблювався в те, що приготувала йому бібліотека: Святу Книгу Розділеного Бога, Вартівничу Біблію, Оранжистську Католицьку Біблію та навіть Апокрифи. Довідався про давно зникле Бюро Віри й «Перлину, що є сонцем розуміння».

Сама ідея червів його зачарувала. Їхній розмір! Великий черв простягався від одного краю Твердині до іншого. До Тирана люди їздили на червах верхи, але тепер ракіанське священство заборонило це.

Він повністю поринув у звіти археологічної команди, що знайшла примітивний Тиранів не-покій на Ракісі. Це місце звалося Дар-ес-Балят. Рапорти археолога Хаді Бенотто були позначені як «Заборонені за наказом ракіанського священства». Папка Архіву Бене Гессерит з цими звітами була позначена довгим номером, а те, що виявила Бенотто, приголомшувало.

— Зерно свідомості Бога-Імператора в кожному черві? — спитав він Гізу.

— Так сказано. Та навіть коли це правда, вони не є ні розумними, ні свідомими. Сам Тиран сказав, що увійде в нескінченний сон.

Кожен сеанс студій супроводжувався спеціальною лекцією та бене-гессеритським релігійним коментарем, аж доки він не наткнувся на праці під назвою «Дев'ять дочок Сіони» і «Тисяча синів Айдаго». Звернувшись до Гізи, зажадав:

— Мене теж зуть Дунканом Айдаго. Що це означає?

Гіза постійно рухалася так, наче щойно зазнала поразки: довга голова схилена, водянисті очі втуплені в землю. Їхня зустріч відбулася надвечір, у довгому коридорі, що вів із поверху для занять. Гіза зблідла від його питання.

— Я потомок Дункана Айдаго? — зажадав він, коли вона не відповіла.

— Мусиш спитати Шванг'ю. — Голос Гізи звучав так, ніби ці слова завдали їй болю.

Це була звична відповідь, яка його розгнівала. Скажуть будь-що, аби лише заткнути йому рота, і в цій відповіді буде небагато інформації. Та Шванг'ю виявилася відвертішою, ніж він очікував.

— У тобі тече справжня кров Дункана Айдаго.

— Хто мої батьки?

- Вони давно померли.
- Як вони померли?
- Не знаю. Ми прийняли тебе як сироту.
- Тоді чого ж люди хочуть завдати мені шкоди?
- Боятися того, що ти можеш зробити.
- Що я можу зробити?
- Вчи свої уроки. Як настане час, усе з'ясується.

Тримай рот на замку і вчися! Ще одна знайома відповідь.

Він підкорився, бо вже навчився розпізнавати, коли йому перед носом зачиняли двері. Та тепер його жадібний розум зацікавився іншими звітами, з Голодних Часів і Розсіяння, з не-покоями й не-кораблями, яких не могли вистежити навіть наймогутніші провидчі уми їхнього Всесвіту. Тут він зіткнувся з фактом, що потомки Дункана Айдаго й Сіони, людей давнини, які служили Тиранові Богу-Імператору, теж були невидимими для пророків і провидців. Навіть Стерновий Гільдії, занурений у меланжевий транс, неспроможний був викрити таких людей. Як він дізнався зі звітів, у жилах Сіони текла справжня кров Атрідів, а Дункан Айдаго був гголою.

Гхола?

Він обнишпорив бібліотеку, шукаючи детальнішого пояснення цього особливого слова.

Гхола. Бібліотека дала йому лише сухе визначення: «Гхоли — люди, вирощені з трупних клітин у аксолотлевих контейнерах тлейлаксу».

Аксолотлеві контейнери?

«Тлейлаксанські пристрої для репродукції живої людини з трупних клітин».

— опиши гхолу, — зажадав він.

«Невинна плоть, позбавлена первісної пам'яті. Дивись “аксолотлеві контейнери”».

Дункан навчився читати тишу, порожні місця в тому, що відкрили йому люди Твердині. Його з головою накрило розуміння. Він знав! Йому було всього десять років, але він знав.

«Я гхола».

Пізнього пополудня у бібліотеці вся езотерична машинерія довкола зникла, злившись із сенсорним тлом, а десятилітній хлопець мовчки сидів перед сканером, усвідомлюючи знання.

«Я гхола!»

Не пам'ятав аксолотлевих контейнерів, у яких його клітини вирости до немовляти. Перший спогад — як Гіза підіймає його з колиски, пильний інтерес у цих дорослих очах, інтерес, який швидко розвіявся, обережно сховавшись за повіками.

Скидалося на те, що відомості, якими його так неохоче постачали люди Твердині, та записи окреслили врешті центральну фігуру: його самого.

— Розкажи мені про Бене Глейлакс, — звелів він бібліотеці.

— Це люди, які самі себе поділяють на лицеплясів і панів. Лицепляси — гібриди, вони стерильні й коряться панам.

«Навіщо вони зробили це зі мною?»

Інформаційні машини бібліотеки зненацька стали чужими й небезпечними. Він боявся не того, що його питання вчоргове розіб'ються об глухі стіни, а що йому дадуть відповідь.

«Чому я такий важливий для Шванг'ю та інших?»

Відчував, що його скривдили, навіть Майлс Тер і Патрін. Чому забирання людських клітин і вирощування гхоли було слухним вчинком?

Наступне питання він поставив із великим ваганням.

— Чи може гхола згадати, ким він був?

— Може.

— Як?

— Психологічна тотожність гхоли з оригінальним взірцем визначає певні реакції, які можуть бути розпалені травмою.

Це взагалі не відповідь!

— Але як?

У цю мить втрутилася Шванг'ю, що прибула до бібліотеки без попередження. Отже, щось у його питаннях мусило її насторожити!

— У свій час усе з'ясується, — сказала вона.

Вона розмовляла з ним зверхньо! Він відчув у цьому несправедливість, нещирість. Щось усередині підказувало йому, що він мав більше людської мудрості у своєму непробудженому я, ніж ті, хто вважав, наче у всьому його перевершують. Його ненависть до Шванг'ю розгорілася з новою силою. Вона була втіленням усіх, хто його мучив, ігноруючи питання.

Та тепер його уява палала. Він поверне собі первісні спогади! Відчував, що це правда. Згадає своїх батьків, сім'ю, друзів... своїх ворогів.

— Ви створили мене через моїх ворогів? — зажадав він відповіді у Шванг'ю.

— Ти вже навчився мовчати, дитино, — промовила вона. — Покладайся на це вміння.

«Дуже добре. Ось як я змагатимуся з тобою, проклята Шванг'ю. Мовчатиму й навчатимусь. Не покажу тобі, що відчуваю насправді».

— Знаєш, — сказала вона, — думаю, що ми виховуємо стоїка.

Вона його опікала! Він не буде підопічним. Змагатиметься з ними всіма, мовчки та сторожко. Дункан вибіг із бібліотеки і знайшов прихисток у своїй кімнаті.

У наступні місяці він дістав багато підтверджень того, що є гголою. Навіть дитина розуміє, коли довкола неї відбувається щось незвичайне. Час від часу він бачив за стінами інших дітей: вони ходили навколишньою дорогою, сміялися і перегукувалися. Знайшов описи дітей у бібліотеці. До цих дітей не приходили дорослі, щоб примусити їх до ригористичного навчання, як його. Інші діти не мали Превелебної Матері Шванг'ю, що розпоряджалася навіть найдрібнішим аспектом їхнього життя.

Дунканове відкриття прискорило чергову зміну в його житті. Луран Гізу відкликали, і вона більше не повернулася.

Вона не мала дозволити йому дізнатися про гхол.

Правда була дещо складнішою. Шванг'ю пояснила це Люціллі, коли вони стежили з галереї у день Люцілліного прибуття.

— Ми знали, що настане неunikна мить. Він довідається про гхол і почне ставити відповідні питання.

— Давно пора Превелебній Матері взяти на себе його щоденну освіту. Гіза могла видатися помилкою.

— Ти ставиш під сумнів мій присуд? — гарикнула Шванг'ю.

— Хіба ж твій присуд такий досконалий, що не підлягає сумніву? — Це питання, промовлене м'яким контральто, мало розмах ляпаса.

Шванг'ю майже хвилину мовчала. Тоді промовила:

— Гіза вважала гхолу любою дитиною. Плакала, казала, що сумуватиме за ним.

— Хіба її не попереджали про це?

— Вона не пройшла нашого вишколу.

— Тоді ти замінила її Тамелейн. Не знаю Тамелейн, але здогадюся, що вона вельми стара.

— Вельми.

— Як він відреагував на усунення Гізи?

— Спитав, куди вона поділася. Ми не відповіли.

— І як склалося з Тамелейн?

— На третій день він дуже спокійно сказав їй: «Я тебе ненавиджу. Так і мало бути?»

— Так швидко!

— Просто зараз він стежить за тобою і думає: «Я ненавиджу Шванг'ю. Чи зненавиджу й цю нову?» Та ще він думає, що ти не така, як інші старі відьми. Ти молода. Зрозуміє, що це мусить бути важливим.

Люди найкраще живуть тоді, коли вони на своєму місці, коли кожен знає, куди належить у звичній схемі буття і чого може досягти. Зруйнуєте місце — зруйнуєте людину¹.

Учення Бене Гессерит

Майлс Тег не хотів призначення на Гамму. Майстер зброї, вчитель фехтування при хлопчикові-гхолі? Хай навіть для такого хлопчика-гхолі, як цей, довкола якого обмотані всі ці історії. Це було небажане вторгнення у добре налагоджене життя Тега після відставки.

Та до того він усе життя був військовим ментатом на службі Бене Гессерит, тож не розглядав навіть можливості не послухатися.

Quis custodiet ipsos custodiet?

Хто стерезтиме сторожів? Хто простежить, щоб сторожі не чинили переступів?

Це було питання, яке Тег обмірковував за численних нагод. Воно було однією з базисних засад його вірності Бене Гессерит. Хай що інші казали про Сестринство, воно виявляло гідну подиву сталість мети.

«Моральної мети», — уточнював Тег.

Моральна мета Бене Гессерит повністю узгоджувалася з Теговими принципами. Те, що ці принципи були прищеплені йому бене-гессеритським кондиціонуванням, нічого не змінювало. Раціональне мислення, надто ж мислення ментата, не могло винести іншого присуду.

---

¹ Тут і далі цитати з «Дюни» наведено за перекладом А. Пітика та К. Грицайчук.

Тег звів усе до суті: «Якщо бодай одна особа керуватиметься такими принципами, світ стане кращим». Це ніколи не було питанням справедливості. Справедливість вимагала вдаватися до права, яке могло виявитися капризною коханкою, завжди підлеглою примхам і упередженням тих, хто розпоряджається правом. Ні, це було питанням чесної гри, концепції, що сягала куди глибше. Люди, яким винесено присуд, мусять відчувати, що цей присуд чесний.

На думку Тега, твердження типу «слід триматися літери права» були небезпечними для його провідних принципів. Щоби бути чесним, потрібна згода, передбачувана сталість, а передусім вірність в обох ієрархічних напрямках — і вгору, і вниз. Правління, що керувалося такими принципами, не вимагало зовнішнього контролю. Виконуєш свій обов'язок, бо це слушно. Підкоряєшся не тому, що так *передбачено* й це передбачення правильне. Робиш певну річ, бо в цю мить вона є слушною. Передбачення і ясновидіння не мали з цим нічого спільного.

Тег знав репутацію Атрідів як надійних ясновидців, але в його світі не було місця для гномічних¹ висловлювань. Приймаєш Усесвіт таким, яким його застав, і застосовуєш свої принципи там, де можеш це зробити. Безсумнівні накази вищого командування завжди виконуються. Не те щоб Тараза зробила це питанням безсумнівного наказу, але наслідки були такими ж.

— Ти ідеальна особа для цього завдання.

Він прожив довге життя, досягнув багато вершин і на пенсію вийшов із почесними. Тег знав, що він старий, повільний, усі вікові вади чигали просто на краю його свідомості, але виклик на службу пожвавив його навіть тоді, коли він насилу придушив бажання сказати «Ні».

¹ Гномічний (грец. *gnomos* — думка, судження, висновок) — афористичний вислів філософсько-повчального характеру, який має універсальне значення.

Тараза принесла це призначення особисто. Могутня зверхниця всіх (із Міссіонарією Протектівою включно) вирізнила його. Не просто Превелебна Мати, а Превелебна Мати Настоятелька.

Тараза прибула до його пенсіонерської святині на Лернеї. Те, що вона це зробила, було для нього честю, і він це знав. З'явилася біля його воріт без попередження, у супроводі лише двох служниць-аколіток і нечисленних охоронців, деяких із них він пізнав. Теґ сам їх тренував. Час її прибуття був цікавим. Зранку, невдовзі після сніданку. Вона знала розклад його життя, їй точно було відомо, що о цій порі дня він найбадьоріший. Отже, хотіла, щоб він був свіжим і якнайповніше виявив свої здібності.

Патрін, старий Теґів ординарець, провів Таразу до вітальні у східному крилі, маленького й елегантного приміщення, обставленого солідними меблями. Теґова нехіть до слідокрісел та інших живих уряджень була загальновідомою. Коли Патрін вводив чорно вдягнену Матір Настоятельку до кімнати, вираз його обличчя був кислим. Теґ одразу ж зрозумів цей вираз. Комусь іншому видовжене бліде обличчя Патріна з багаторічними зморшками могло здаватися застиглою маскою, але Теґ зауважив, що складки біля його рота поглибилися, а погляд старечих очей зосередився. Отже, щось сказане Таразою по дорозі занепокоїло Патріна.

Високі розсувні двері з важкого пласкла заміняли кімнати східну стіну. Крізь них видно було довгий спадикий травник, що тягся аж до дерев над річкою. Увійшовши до кімнати, Тараза зупинилася помилуватися краєвидом.

Без попередньої просьби Теґ натиснув кнопку. Опустилися завіси, загорілися світлокулі. Дії Теґа підказали Таразі, що він виражував потребу приватності. Підтвердив це, наказавши Патрінові:

— Простеж, щоб нас не турбували.

— Розпорядження для південної ферми, сер, — ризикнув Патрін.

— Прошу, простеж за цим сам. Ви з Фірусом знаєте, чого я хочу.

Виходячи, Патрін трохи зарізко зачинив двері. Незначний сигнал, але він багато що сказав Тегові.

Тараза ступила крок усередину кімнати, оглянула її.

— Лаймовий зелений, — сказала вона. — Один із моїх улюблених кольорів. Твоя мати мала гостре око.

Тег погодився з цим твердженням. Мав глибоке почуття до цього будинку та цієї землі. Його родина жила тут лише впродовж трьох поколінь, але залишила свій слід. Багато кімнат зберігало дотик його матері.

— Любов до землі та місця безпечна, — озвався Тег.

— Мені особливо сподобалися теракотово-оранжеві килими в холі та вітраж над вхідними дверима, — промовила Тараза. — Я певна, що вітраж — справжня древність.

— Ти прибула сюди не для того, щоб говорити про декорації інтер'єру, — зауважив Тег.

Тараза захихотіла.

Мала високий голос, вишкіл Сестринства навчив її користуватися ним із нищівною ефективністю. Цей голос нелегко було проігнорувати, навіть якщо вона говорила цілком вільно, знічев'я, як оце зараз. Тег бачив її в Раді Бене Гессерит. Її манера була владною та переконливою, а кожне слово вказувало на гострий розум, що керував її рішеннями. У її нинішній поведінці він відчував важливе рішення.

Тег указав на оббите зеленою тканиною крісло ліворуч. Вона глянула на крісло, знову пробігла поглядом по кімнаті та стримала посмішку.

Ладна була побитися об заклад, що в цьому домі немає слідок крісел. Тег був древнім і оточував себе древністю. Вона сіла і пригладила накидку, чекаючи, коли Тег займе крісло навпроти неї.

— Мені шкода, що мушу просити тебе повернутися з відпочинку, башаре, — промовила вона. — Та, леле, обставини не дають мені великого вибору.

Тег невимушено поклав довгі руки на підлокітники крісла — поза розслабленого ментата. Чекав. Його постава казала: «Наповни мою свідомість даними».

Тараза на мить зніяковіла. Видовище було імпозантним. Постать Тега досі залишалася царствено високою, його велику голову увінчувало сиве волосся. Вона знала, що йому бракує чотирьох СР до трьохсот літ. Навіть узявши до уваги те, що СР, стандартний рік, на якісь двадцять годин короткий за так званий примітивний рік, такий вік справляв враження, а досвід Тега на службі Бене Гессерит викликав у Тарази повагу. Вона помітила, що Тег одягнений у ясно-сірий однострій без знаків розрізнення: ретельно скроєні штани й піджак, розстебнута під горлом біла сорочка відкривала покриту глибокими зморшками шию. На поясі зблиснуло золото. Вона розпізнала сяйво сонця башара, отриманого при виході у відставку. Яким же практичним був Тег! Використав золоту відзнаку як пряжку до пояса. Це її заспокоїло. Тег зрозуміє її проблему.

— Можу я напиться води? — спитала Тараза. — Подорож була довгою і виснажливою. Останній етап ми здолали на одному з наших транспортників, який слід було замінити п'ятсот літ тому.

Тег підвівся з крісла, підійшов до стінної панелі та вийняв з шафки за панеллю пляшку охолодженої води і склянку. Поставив їх на низенький столик праворуч від Тарази.

— У мене є меланж, — сказав він.

— Ні, дякую, Майлсе. Маю власний запас.

Тег сів на місце. Вона зауважила в його рухах скутість. А все ж, зважаючи на його вік, він досі був напрочуд гнучким.

Тараза налила собі пів склянки води й випила одним духом. З вишуканою дбайливістю поставила склянку на бічний столик. Як до нього підступитися? Поведінка Тега її не ошукала. Він не хотів переривати свій відпочинок. Аналітики Тарази перестерігали її. Вийшовши у відставку, він дуже зацікавився

рільництвом. Його розлогі земельні володіння тут, на Лернеї, були по суті дослідницьким садом.

Вона здійняла погляд і відверто до нього придивилася. Квадратні Тегові плечі підкреслювали його вузький стан. Він і досі живе активним життям. Типово Атрідівське довгасте обличчя з рисами, гострими через міцні кістки. Тег відповів на її погляд своїм, як він робив це завжди, нібито вимагаючи уваги, але готовий вислухати все, що може сказати Мати Настоятелька. Його вузькі губи вигнулися у легкій усмішці, відкриваючи білосніжні рівні зуби.

«Знає, що я почуваюся незручно, — подумала вона. — Прокляття! Він слуга Сестринства, так само, як і я!»

Тег не підганяв її питаннями. Його поведінка зоставалася бездоганною, дивно відстороненою. Тараза нагадала собі, що це загальна риса ментатів і не слід читати в ній нічого іншого.

Зненацька Тег підвівся, підійшов до серванта ліворуч від Тарази. Обернувся, схрестив руки на грудях і схилився, дивлячись на неї згори вниз.

Тараза змушена була повернути крісло, аби бачити його обличчя. *«Бодай його!»* Тег не збирався полегшувати її завдання. Усі Превелебні Матері Екзаменаторки зауважували, що Тега складно було всадовити для розмови. Він волів стояти, тримаючи плечі по-військовому шттивно й дивлячись під ноги. Небагато Превелебних Матерів могли дорівнятися до нього зростом — понад два метри. Аналітики погоджувалися, що ця риса була Теговим способом (ймовірно, несвідомим) заперечувати владу Сестринства над ним. Однак у решті його поведінки цей протест не проявлявся. Тег завжди був найнадійнішим військовим командиром з усіх, хто колись служив Сестринству.

У мультисупільному світі, де сили найвищих в'язей, попри простоту позначень, відзначалися складною взаємодією, надійні військові командири цінувалися на вагу меланжу, причому багатократно. У неогоціаціях завжди фігурували релігії та спільні спогади про імперські тиранії, але подобу поточному

дневі надавали економічні сили, а військову *монету* приймала будь-яка лічильна машина. Ця монета була на кожних переговорах, і так воно й зоставатиметься, доки необхідність приводитиме в рух торгову систему, — потреба у певних речах (таких, як прянощі чи технопродукти Ікса), потреба в спеціалістах (таких, як ментати чи лікарі-сукійці) і всі інші земні потреби, для яких існували ринки — робочої сили, будівничих, дизайнерів, планувальників форм життя, митців, екзотичних задоволень...

Жодна правова система неспроможна була зв'язати такий складний комплекс у цілість, і цей факт цілком очевидно вказував на чергову необхідність — постійну потребу у впливових арбітрах. Превелебні Матері природним чином перебрали на себе цю роль в економічній мережі, і Майлс Тег це знав. Знав також, що його знову витягли, як козир у грі. Подобається йому це чи ні, для негоціацій не має значення.

— Ти, схоже, не маєш сім'ї, яка б тебе тут тримала, — сказала Тараза.

Тег прийняв це мовчки. Так, його дружина вже тридцять вісім літ як померла. Усі його діти вирости і, крім однієї доньки, вилетіли з гнізда. У нього було багато особистих інтересів, але жодних сімейних зобов'язань. Правда.

Тоді Тараза нагадала йому про довгу та вірну службу Сестринству, покликаючись на кілька пам'ятних здобутків. Знала, що похвала матиме на нього невеликий вплив, але так забезпечила собі необхідну відкритість для наступної теми.

— Ти знаєш про свою родинну схожість, — промовила вона.

Тег схилив голову — на міліметр, не більше.

— Твоя родинна схожість із першим Лето Атрідом, дідом Тирана, справді незвичайна, — продовжила Тараза.

Тег не подав знаку, що почув чи погодився. Це була лише інформація, щось уже записане в його місткій пам'яті. Знав, що є носієм Атрідівських генів. Бачив портрет Лето I в Домі Капітули. Дивитися на цей портрет було однаково що в дзеркало.

— Ти трохи вищий, — зауважила Тараза.

Тег далі пильно дивився на неї згорі вниз.

— Прокляття, башаре, — промовила Тараза, — ти нарешті спробуєш мені допомогти?

— Це наказ, Мати Настоятелько?

— Ні, не наказ!

Тег повільно всміхнувся. Те, що Тараза дозволила собі такий вибух перед ним, було промовистим. Не зробила б цього з людиною, яку не вважала б гідною довіри. І, звісно, не дозволила б собі такої емоційної демонстрації з кимось, кого вважала б звичайним підлеглим.

Тараза відкинулася на спинку крісла й усміхнулася йому.

— Гарзд, — заговорила вона. — Ти собі розважився. Патрін казав, що я вкрай тебе роздратую, знову покликавши на службу. Запевняю, що ти критично важливий для наших планів.

— Яких планів, Мати Настоятелько?

— Ми вирощуємо на Гамму гхолу Дункана Айдаго. Йому майже шість років, він готовий для військової освіти.

Тег округлив очі.

— Це буде для тебе клопітким обов'язком, — сказала Тараза, — але я хочу, щоб ти якомога швидше взяв на себе його вишкіл та охорону.

— Моя схожість із Герцогом Атрідом, — промовив Тег. — Ви мене використаєте, щоб повернути йому первісну пам'ять.

— Так, через вісім чи десять років.

— Так довго! — Тег труснув головою. — Чому Гамму?

— Його прана-бінду спадок було змінено Бене Тлейлакс за нашим розпорядженням. Його рефлексії такі ж швидкі, як у всіх, народжених за нашого часу. Гамму... там народився і виріс оригінальний Дункан Айдаго. З огляду на зміни в його клітинному спадку, мусимо максимально наблизити всі інші умови до вихідних.

— Навіщо ви це робите? — Це був тон ментата при сприйнятті даних.

— На Ракісі знайдено дитя, дівчинку, що здатна наказувати червам. Ми зможемо використати там нашого гхолу.

— Ви їх схрестите?

— Я не пропоную тобі роботу ментата. Нам потрібні твої військові здібності та схожість із Лето I. Ти знаєш, як повернути первісну пам'ять, коли приспіє час.

— То насправді ти повертаєш мене на службу як майстра зброї.

— Думаєш, це пониження для того, хто був Верховним Башаром усіх наших сил?

— Мати Настоятелько, ти наказуєш, я підкоряюся. Але не прийму цієї посади без повного командування всією обороною Гамму.

— Це вже влаштовано, Майлсе.

— Ти завжди знала, як працює мій розум.

— І завжди була певна у твоїй вірності.

Тег відштовхнувся від серванта, на мить замислився, тоді сказав:

— Хто надасть мені всю інформацію?

— Беллонда з Архівів, так само, як і раніше. Забезпечить тебе шифром для обміну повідомленнями між нами.

— Я дам тобі список людей, — промовив Тег. — Давні друзі та діти декого з них. Хочу, щоб усі вони чекали на Гамму, коли я туди прибуду.

— Не думаєш, що хтось із них відмовиться?

Його погляд сказав: *«Не будь дурненькою!»*

Тараза реготнула й подумала: *«Ми дечого навчилися у первісних Атрідів: як творити людей, що вміють прищепити найвищу відданість і вірність».*

— Добором людей займеться Патрін, — продовжив Тег. — Як я знаю, він не прийме рангу, але отримуватиме повну платню і всі почесті, належні підполковникові.

— Тобі, звичайно, буде повернуто ранг Верховного Башара, — сказала вона. — Ми зробимо...

— Ні. У вас є Бурзмалі. Не варто ослаблювати його, поставивши над ним старого командира.

Вона якусь мить пильно до нього придивлялася, тоді сказала:

— Ми ще не призначили Бурзмалі...

— Мені це добре відомо. Мої давні товариші вичерпно інформують про політику Сестринства. Та ми обоє, Мати Настоятелько, знаємо, що це лише питання часу. Бурзмалі найкращий.

Вона могла тільки погодитися з цим. Це було більше, ніж оцінка військового ментата. Це була оцінка Теґа. Раптом їй спало на думку щось інше.

— То ти вже знав про нашу суперечку на Раді! — звинуватила вона його. — І дозволив мені...

— Мати Настоятелько, якби я думав, що на Ракісі ви збираєтеся створити чергового монстра, то так би й сказав. Ви довіряєте моїм рішенням, я довіряю вашим.

— Бодай тебе, Майлсе, ми надто довго були нарізно. — Тараза підвелася. — Почуваюся краще, знаючи, що ти повертаєшся в упряжку.

— Упряжку, — промовив він. — Так. Признач мене башаром для спеціального доручення. Таким чином уникнемо недоречних питань, коли ця звістка дійде до Бурзмалі.

Тараза витягла з-під накидки стос аркушів рідул'янського паперу й подала їх Теґові.

— Я вже їх підписала. Сам впиши туди свою посаду. Там і всі інші повноваження, транспортні ваучери тощо. Ти коритимешся безпосередньо мені. Ти *мій* башар, розумієш?

— Хіба ж я не був ним завжди? — спитав він.

— Тепер це важливіше, ніж будь-коли досі. Охороняй цього гхолу та добре його навчай. Ти за нього відповідаєш. А я підтримаю тебе в цьому проти будь-кого.

— Я чув, що на Гамму командує Шванг'ю.

— Проти будь-кого, Майлсе. Не вір Шванг'ю.

— Розумію. Пообідаєш з нами? Моя дочка вже...

— Вибач, Майлсе, але я мушу якомога швидше повертатися. Негайно пошлю Беллонду.

Тег провів її до дверей, обмінявся кількома чемними словами зі своїми давніми учнями з її групи й дивився, як вони виходять. На під'їзній доріжці чекав броньований землекід нової моделі, його вони, очевидно, привезли з собою. Від цього видовища Тег почувся недобре.

«Такий поспіх!»

Тараза прибула особисто, сама Мати Настоятелька взяла на себе роль посланця, усвідомлюючи, що він усе з цього зрозуміє. Тег знав зблизька, як діє Сестринство, тож те, що відбулося щойно, стало для нього одкровенням. Суперечка в Раді Бене Гессерит сягала куди глибше, ніж здогадувалися його інформатори.

«Ти мій башар».

Тег переглянув стос паперів із повноваженнями й ваучерами, які залишила Тараза. Там уже стояли її печатка та підпис. Довіра, що випливала з цього, додалася до інших речей, які він відчував, і це посилювало його неспокій.

«Не вір Шванг'ю».

Він поклав папери в кишеню і рушив на пошуки Патріна. Патріна слід поінформувати та заспокоїти. Їм доведеться обговорити, кого покликати для цього доручення. Подумки став перебирати імена. Попереду небезпечне завдання. Слід покликати найкращих. Прокляття! Всього маєток потрібно передати під управління Фіруса та Дімели. Стільки нюансів! Ідучи будинком, він відчував, як прискорюється його пульс.

Минаючи вартового, одного зі своїх старих солдатів, Майлс зупинився.

— Мартіне, відклич усі мої сьогоднішні зустрічі. Знайди мою доньку і скажи їй, що я чекаю її у своєму кабінеті.

Звістка рознеслася по всьому домі, а звіди по всьому маєтку. Слуги та сім'я, знаючи, що Превелебна Мати Настоятелька щойно розмовляла з ним сам на сам, автоматично встановили

подобу захисного екрана, аби ніщо зайве не відволікало Теґа. Старша донька Дімела перебила його, коли він спробував перелічити все необхідне для його експериментальних рільничих проєктів.

— Батьку, я не дитя!

Вони перебували у невеликій оранжереї, що примикала до його кабінету. Рештки Теґового обіду стояли в кутку лавки з горщиками. Записник Патріна був спертий об стіну за тацею з іжею.

Теґ гостро зиркнув на дочку. Дімела вдалася в нього зовнішністю, але не зростом. Надто незграбна, аби бути красунею, але її шлюб виявився щасливим. У Дімели й Фіруса було троє чудових дітей.

— Де Фірус? — спитав Теґ.

— Роздивляється на місці, як перепланувати південну ферму.

— О, так. Патрін про це згадував.

Теґ усміхнувся. Його завжди тішило, що Дімела відкинула запрошення вступити до Сестринства, воліючи побратися з Фірусом, уродженцем Лернея, і зостатися біля батька.

— Я знаю лише те, що тебе знову викликають на службу, — промовила Дімела. — Це небезпечне доручення?

— Знаєш, звучить так, наче це питає твоя мати, — відповів Теґ.

— Тобто небезпечне. Прокляття! Хіба ти не достатньо для них зробив?

— Очевидно, ні.

Дімела відвернулася і пішла геть, коли з протилежного кінця оранжереї ввійшов Патрін. Теґ почув, що вона сказала Патріну, проходячи повз.

— Що він старший, то більше сам скидається на Превелебну Матір.

«А чого іншого вона сподівалася?» — питав себе Теґ. Син Превелебної Матері та меншого чиновника Добропорядного Альянсу Прогресивних Торговців, він зростав у господі, що жила за ритмом Сестринства. Зовсім юним помітив, як батькова

вірність міжпланетній торговій мережі ДАПТ розвіялася, коли мати запротестувала.

Цей дім був домом його матері аж до її смерті, що настала менше ніж через рік після батькової смерті. Усюди довкола Тега зостався її слід.

Патрін зупинився перед ним.

— Я повернувся по свій записник. Ви додали туди якісь імена?

— Кілька. Тобі краще відразу за них узятися.

— Так, сер! — Патрін по-військовому обернувся і тією ж дорогою пішов назад, вдаряючи себе записником по стегні.

«Він теж це відчуває», — подумав Тег.

Ще раз озирнувся довкола. Цей дім досі був садибою його матері. Попри всі роки, які він тут прожив, виростив тут сім'ю! Це досі її садиба. Ох, цю оранжерею збудував він, але кабінет колись був її приватною кімнатою.

Джанет Роксбро з лернейських Роксбро. Меблі, декор досі її. Вони з дружиною внесли деякі поверхові зміни, та ядро залишилося незмінним, як за Джанет Роксбро. Немає сумнівів щодо крові Рибомовок у цій лінії спадковості. Якою цінністю була вона для Сестринства! Дивно, що побралася з Лоші Тегом і прожила тут усе життя. Складно прийняти цей факт, доки не дізнаєшся, як упродовж поколінь діє розплідна програма Сестринства.

«Вони знову це зробили, — подумав Тег. — Усі ці роки зоставили мене чекати за кулісами аж до цієї миті».

Хіба ж релігія впродовж усіх цих тисячоліть не намагається запатентувати творіння?

Тлейлаксанське питання, зі слів Муад'Діба

Тлейлаксанське повітря було кристалічним, застиглим у нерухомості, викликаній почасти ранковою прохолодою, а почасти відчуттям причаєності. Немовби там, надворі, у місті Бандалонгу, завмерло ненажерливе життя, чекаючи особистого сигналу, без якого не могло рушити з місця. Махаї, Телвіт Вафф, Пан Панів, тішився цією годиною більше, ніж будь-якою іншою порою дня. Зараз, коли він виглядав у відчинене вікно, місто належало йому. Бандалонг оживе лише з його наказу. Так він сказав собі. Страх, який він відчував зовні, давав йому змогу тримати у хватці кожную дійсність, що могла постати з цього інкубаційного резервуара життя: тлейлаксанської цивілізації, яка виникла тут, а тоді далеко поширила свою потугу.

Його народ чекав цього часу тисячоліттями. Зараз Вафф насолоджувався цією хвилиною. Впродовж усіх лихих часів Пророка Лето II (не Бога-Імператора, а Божого Посланця), впродовж усього Голоду та Розсіяння, впродовж усіх болісних поразок від рук нижчих створінь, упродовж усіх цих страждань тлейлаксу терпляче збирали сили для цієї миті.

«Ми діждалися нашого часу, о Пророче!»

Він бачив місто, що лежало під його високим вікном, як символ, один виразний знак на сторінці з тлейлаксанським узором. Інші планети тлейлаксу, інші великі міста, взаємопов'язані, залежні одні від одних і всі вірні центру — його Богові і його місту, — чекали сигналу, що, як усі вони знали, мусить невдовзі

настати. Об'єднані сили лицеплясів і машейхів стислися, як пружини, готуючись до космічного стрибка. Тисячоліття чекання добігали кінця.

Вафф думав про це як про довгий початок.

Так. Сам собі кивнув головою, дивлячись на причаєне місто. Від самого початку, від нескінченно малого зерна ідеї проводирі тлейлаксу розуміли небезпеку плану — такого широкого, зтяжного, заплутаного й витонченого. Знали, що вони неодмінно раз у раз опинятимуться на межі катастрофи та долатимуть її, приймали болісні втрати, підлеглості та пониження. Це все і ще більше було вкладено в конструювання особливого образу Бене Тлейлакс. Упродовж тисячоліть удавання вони створили міф.

«Мерзенні, огидні, брудні тлейлаксу! Дурні тлейлаксу! Передбачувані тлейлаксу! Імпульсивні тлейлаксу!»

Навіть прислужники Пророка стали жертвою цього міфу. Полонена Рибомовка стояла в цій самій кімнаті і кричала Панові тлейлаксу: «Довге прикидання створює дійсність! Ти справді мерзенний!» Тож вони її вбили, а Пророк нічого не зробив.

Як мало всі ці чужі світи та народи розуміли стриманість тлейлаксу. Імпульсивність? Хай ще раз обміркують це після того, як Бене Тлейлакс покажуть, скільки тисячоліть вони спроможні були чекати свого возвеличення.

— Spannungsbogen!¹

У Ваффа саме скотилося з язика це старовинне слово. Розтягнення лука! Наскільки можна відтягти тятиву лука, перш ніж випустити стрілу. Ця стріла глибоко ударить!

— Машейхи чекали найдовше, — прошепотів Вафф. Тут, у своїй міцній вежі, він зважився сам собі промовити це слово: «Машейхи».

Сонце здіймалося, вершини дахів унизу заблищали. Він почув, як заворушилося життя у місті. Солодка гіркота тлейлак-

---

¹ Розтягнення лука! (Нім.)

санських запахів носилася в повітрі, що напливало крізь вікно. Вафф глибоко вдихнув і зачинив вікно.

Відчув, що ця хвилина самотнього спостереження відновила його сили. Відвернувся, відійшов від вікна, вдягнув білий кілет — почесну накидку, перед якою мають схилитися всі Домели. Накидка повністю закривала його коротке тіло, викликавши в нього виразне відчуття, наче насправді це не одяг, а обладунок.

Обладунок Бога!

— Ми — народ Ягісту, — нагадував він своїм радникам-консильйорам учора ввечері. — Все інше — фронтір. Усі ці тисячоліття ми плекали міф про нашу слабкість і злочинні практики з однією метою. Навіть Бене Гессерит вірять у нього!

Дев'ять його радників, що сиділи в підземній безвіконній не-кімнаті-сагрі, мовчки всміхнулися, схвалюючи його слова. Знали, що так значиться у присуді гуфрану. Сценою, на якій тлейлаксу вирішували свою долю, завжди був кегл із законом гуфрану.

Слушно, що навіть Вафф, наймогутніший із тлейлаксу, не міг, покинувши свій світ, бути прийнятим наново, не принизившись у гуфрані, не вимолюючи прощення за контакт із чужинськими гріхами, яких годі й уявити. Вихід між невірних-повінд міг забруднити навіть найсильнішого. Хассадари, що стерегли всі кордони тлейлаксу та охороняли селямлики із жінками, мали рацію, підозрюючи навіть Ваффа. Так, він належає до народу й кеглу, та мусив доводити це щоразу, коли покидав серцевинний світ і повертався, і, звичайно, щоразу, коли входив до селямлику, аби віддати свою сперму.

Вафф підійшов до довгого дзеркала, пильно оглянув себе та свою одягу. Знав, що повіндам його постать здається ельфійською — ледь півтора метра заввишки. Очі, волосся та шкіра мали сірий відтінок, це відповідало овальному обличчю з маленькими ротом і разком гострих зубів. Лицепляс міг наслідувати його риси й поставу, міг стерти ці риси з наказу Машейха,

та це не ошукало б жодного машейха й жодного хассадара. Таке обмануло б лише повінд.

Крім Бене Гессерит!

Ця думка викликала гримасу на його обличчі. Що ж, відьми ще не стикалися з новими лицеплясами!

«Жоден інший народ не опанував генетичну мову так добре, як Бене Тлейлакс, — підбадьорив він себе. — Ми слушно називаємо її “мовою Бога”, бо сам Бог дав нам цю велику потугу».

Вафф підійшов до дверей і чекав там ранкового дзвону. Подумав, що неможливо описати багатство емоцій, які він зараз відчував. Час розгорнувся для нього. Не питав, чого істинне послання Пророка було почуто лише Бене Тлейлакс. Зробив це Бог, а Пророк був у цьому діянні Божою Рукою, гідним пошани як Божий Посланець.

«Ти приготував їх для нас, о Пророче!»

А гхола на Гамму, цей гхола у цей час, був вартий усього чекання.

Залунав ранковий дзвін, і Вафф вступив до зали. З'явилися інші одягнені в біле постаті, оточили його, разом вони вийшли на східний балкон, щоб привітати сонце. Як Махаї та Абдл свого народу, він міг ототожнювати себе з усіма тлейлаксу.

«Ми законовчителі Шаріату, останні з нашого роду у Всесвіті».

Ніде за стінами зачинених покоїв його братів-маліків він не міг вимовити вголос цих таємних слів, але знав, що всі уми довкола нього зараз поділяють цю думку, її дія помітна в машейхах, домелах і лицеплясах. Парадокс в'язей спорідненості та почуття суспільного єднання, що пронизувало хел від машейхів до найнижчих домелів, не був парадоксом для Ваффа.

«Ми працюємо заради одного Бога».

Лицепляс у подобі домела вклонився і відчинив двері балкона. Вафф, виходячи на сонячне світло в оточенні численного супроводу, посміхнувся, пізнавши лицепляса. *«Просто домел!»* Це був родинний жарт, але лицепляси не були родичами.

Були конструкціями, знаряддями, як інше знаряддя, гхола на Гамму. Всіх їх сконструйовано мовою Бога, якою розмовляли тільки машейхи.

Разом з іншими, що тісно його обступили, Вафф склав уклін сонцю. Проголосив оклик Абдла і почув, як той відгукнувся луною незлічених голосів з найдалих околиць міста.

«Сонце не Бог», — прокричав він.

Ні, сонце було тільки символом нескінченних Божих сил і милосердя — чергова конструкція, чергове знаряддя. Почуваючись очищеним після свого переходу через гуфран минулого вечора та відновленим ранковим ритуалом, Вафф міг тепер обдумати подорож назовні, до місць повінд, і щойно довершене повернення, — ця подорож і зробила гуфран необхідним. Інші вірні розступалися перед ним, коли він повернув до внутрішніх коридорів та ступив на ескалатор, що вів до центрального саду, куди Вафф запросив на зустріч своїх радників.

«Цей наскок на повінд був вдалим», — подумав він.

Щоразу, покидаючи внутрішні світи Бене Тлейлакс, Вафф почувався як у лашкарі, військовому поході з метою найвищої відомсти, яку його народ таємно називав Бодал (завжди з великої літери й завжди перше, що підтверджували гуфран чи хел). Цей останній лашкар видався напрочуд успішним.

Вафф спустився ескалатором у центральний сад, повний сонячного світла, відбитого призматичними рефлекторами на довколишніх дахах. Маленький фонтан грав візуальну фугу в центрі всипаного галькою круга. Низький білий палісадник огороджував з одного боку коротко обстрижений травник, розміщений достатньо близько до фонтана, щоб повітря було вологим, а все ж не настільки, щоб плюскіт води заважав тихій розмові. Довкола загородженого травника стояли десять вузьких лав із древнього пластику, дев'ять із них утворювали півколо, а десята стояла навпроти, окремо від інших.

Зупинившись на краю огороженого травника, Вафф озирнувся довкруги, намагаючись здогадатися, чого він ніколи раніше не відчував такого інтенсивного задоволення від вигляду цього місця. Темно-синій колір лав був не фарбою, а кольором самого матеріалу. За століття користування на них з'явилися невеликі западини-підлокітники від дотику рук, а ще вм'ятини від незліченних сідниць, але колір зношених місць був так само насиченим, як і решти.

Вафф сів навпроти дев'ятох радників, упорядковуючи слова, які — він це знав — мусив промовити. Документ, привезений ним з останнього лашкару, справжня причина цієї вилазки, не міг з'явитися у більш відповідний час. І його заголовок, і текст містили в собі важливе послання для тлейлаксу.

Вафф вийняв із внутрішньої кишені тонкий стос рідудіанського кристалічного паперу. Помітив наростання цікавості своїх радників: дев'ять облич, схожих на його обличчя, машейхи з внутрішнього кеглу. Всі вони виражали очікування. Уже прочитали в кеглі цей документ — Атрідівський маніфест. Провели ніч у роздумах над посланням маніфесту. Тепер слід його обговорити. Вафф поклав документ собі на коліна.

— Пропоную розповсюдити сказане тут якомога ширше, — промовив Вафф.

— Без змін? — Це озвався Мірлат, він найближче з усіх радників підійшов до гхола-трансформації. Мірлат, без сумніву, мав аспірації стати Абдлом і Махаї. Вафф зосередився на широких щелепах радника, де впродовж століть наріс хрящ, видимий знак значного віку його теперішнього тіла.

— Точно таким, як він потрапив у наші руки, — сказав Вафф.

— Це небезпечно, — зауважив Мірлат.

Вафф повернув голову праворуч, його дитинний профіль обрисувався на тлі фонтана, так що радники могли за ним стежити. *«Божа рука на моєму боці!»* Небо над ним — наче відшліфований сердолік, немов Бандалонг, найдревніше місто тлейлаксу, збудоване під одним із тих штучних склепінь,

які зводили, щоб захищати піонерські поселення на суворіших планетах. Коли Вафф знову повернувся до радників, вираз його обличчя був м'яким і улесливим.

— Жодної небезпеки для нас, — сказав він.

— Це як подивитися, — відповів Мірлат.

— То подивімося з різних поглядів, — запропонував Вафф. — Чи маємо ми боятися Ікса або Рибомовок? Насправді ні. Вони наші, хоча й не знають цього.

Вафф дав цим словам проникнути у свідомість; усі вони знали, що нові лицепляси засідають у найвищих радах Ікса та Рибомовок, і підміну не викрито.

— Гільдія не виступить проти нас і не протистоятиме нам, бо ми для неї єдине певне джерело меланжу, — продовжив Вафф.

— А як же ці Всечесні Матрони, що повернулися з Розсіяння? — зажадав Мірлат.

— Займемося ними, коли постане така потреба, — відповів Вафф. — І нам допоможуть потомки нашого народу, що добровільно відійшли в Розсіяння.

— Здається, зараз відповідний час, — пробурмотів один із радників.

Як зауважив Вафф, це був Торґ Молодший. Добре. Один голос забезпечено.

— Бене Гессерит! — буркнув Мірлат.

— Думаю, що Всечесні Матрони усунуть цих відьом із нашого шляху, — сказав Вафф. — Вони вже гарчать одні на одних, як звірі в бойових ямах.

— А якщо автора цього маніфесту встановлять? — з натиском сказав Мірлат. — Що тоді?

Кілька радників кивнули, погоджуючись. Вафф відмітив їх у пам'яті: люди, яких слід переконати.

— У цей вік небезпечно зватися Атрідом, — промовив він.

— Окрім, можливо, Гамму, — сказав Мірлат. — А цей документ підписаний Атрідівським іменем!

«Як дивно», — подумав Вафф. Представник ДАПТ на конференції повінд, заради якої Вафф покинув внутрішні планети Тлейлакса, саме на цьому й наголосив. Але люди ДАПТ здебільшого були таємними атеїстами, кожна релігію вони розглядали як підозрілу, Атріди ж, безперечно, були потужною релігійною силою. Острах ДАПТ був майже відчутний на дотик.

Вафф виклав цю реакцію ДАПТ.

— Цей наймит ДАПТ, прокляття Боже його душі, має рацію, — впирався Мірлат. — Документ підступний.

«Слід буде зайнятися Мірлатом», — подумав Вафф. Узяв маніфест із колін, уголос прочитав перший рядок.

«Спочатку було слово, а слово було Бог».

— Просто як в Оранжистській Католицькій Біблії, — зауважив Мірлат. Голови знову кивнули, висловлюючи стурбовану згоду.

Вафф посміхнувся, показавши кінчики своїх іклів.

— Ти натякаєш, що серед повінд є ті, хто підозрює про існування Шаріату та машейхів?

Добре було відкрито вимовити це, нагадавши слухачам, що лише тут, у найсерцевиннішому колі тлейлаксу, старі слова та стара мова збереглися незмінними. Невже Мірлат чи хтось інший боялися, що Атрідівські слова можуть повалити Шаріат?

Вафф виголосив це запитання і побачив стривожені обличчя.

— Чи є серед вас ті, — спитав Вафф, — хто вірить, що бодай хтось із повінд знає, як ми користуємося мовою Бога?

Ось! Нехай подумують про це! Кожен із них час від часу прокидався в тілі гхоли. Ця Рада мала тілесну безперервність, якої ніколи не досяг жоден інший народ. Сам Мірлат на власні очі бачив Пророка. Скителі розмовляв із Муад'Дібом! Довідавшись, як можна відновити тіло й повернути пам'ять, вони сконденсували цю силу в одному уряді, обмеживши її потугу, щоб вона не вимагалася повсюдно. Лише відьми мали подібне сховище досвіду, з якого могли черпати, а діяли вони вкрай

обережно, жахаючись, що можуть створити чергового Квізац Хадераха!

Вафф сказав це своїм радникам, додавши:

— Настав час діяти.

Коли ніхто не заперечив, Вафф промовив:

— У цього маніфесту один автор. Усі аналізи це підтверджують. Мірлате?

— Написано одною особою, а ця особа — Атрід. У цьому немає сумнівів, — погодився Мірлат.

— На конференції повінд усі так вважають, — сказав Вафф. — Навіть стерновий Гільдії третього ступеня погоджується з цим.

— Та ця одна особа створила річ, що викликає різку реакцію серед різних народів, — доводив Мірлат.

— Чи ми колись ставили під сумнів підривний талант Атрідів? — спитав Вафф. — Коли повінди показали мені цей документ, я збагнув, що Бог послав нам сигнал.

— Відьми й далі заперечують своє авторство? — спитав Торґ Молодший.

«Який він чуйний», — подумав Вафф.

— Маніфест ставить під сумнів усі релігії повінд, — промовив він. — Усі віри, крім нашої, зависли над прірвою.

— У цьому й суть проблеми! — рвонувся Мірлат.

— Та це знаємо лише ми, — сказав Вафф. — Хто інший бодай здогадується про існування Шаріату?

— Гільдія, — відповів Мірлат.

— Вони ніколи цього не говорили й ніколи не скажуть. Знають, якою буде наша відповідь.

Вафф підняв із колін кілька аркушів паперу та прочитав уголос:

— Наш Усесвіт пронизують сили, яких ми не можемо збагнути. Бачимо тіні цих сил, коли вони проєктуються на екран, доступний нашим чуттям, але не розуміємо їх.

— Атрід, який це написав, знає про Шаріат, — пробурмотів Мірлат.

Вафф читав далі, наче ніхто його не перебивав:

— Розуміння вимагає слів. Не все можна звести до слів. Дещо можна пережити лише безсловесно.

Вафф знову поклав документ на коліна, немов тримаючи святу реліквію. Заговорив так тихо, що слухачі musiли схилитися в його бік, а дехто приклав до вуха долоню.

— Це каже, що наш Усесвіт магічний. Каже, що всі довільні форми минущі та підлягають магічним змінам. Наука привела нас до цієї інтерпретації так, наче помістила на стежці, з якої неможливо збочити.

Він замовк на мить, даючи словам глибше проникнути й затритися, тоді продовжив:

— Жоден ракіанський священник Розділеного Бога, жоден інший шарлатан повінд не може прийняти цього. Це знаємо лише ми, бо наш Бог є магічним Богом, мовою якого ми говоримо.

— Нас звинуватять у авторстві, — промовив Мірлат, різко хитнувши головою. — Ні! Розумію. Розумію, що ти маєш на увазі.

Вафф зберігав мовчання. Знав, що всі вони задумалися над своїм суфійським походженням, згадуючи Велику Віру та дзен-сунітський екуменізм, що породив Бене Тлейлакс. Люди цього кеглу знали об'явлені Богом факти їхнього походження, але покоління секретності гарантували, що жоден повінда не поділяє цього знання.

Крізь свідомість Ваффа пропливли безмовні слова: *«Засади, що базуються на розумінні, містять віру в абсолютну підставу, з якої, наче рослини з насіння, виростають усі речі»*.

Знаючи, що його радники теж подумки промовили цей катехізіс Великої Віри, Вафф нагадав їм дзен-сунітське напучування.

— За такими засадами приховується віра у слова, яку повінди не ставлять під сумнів. Її ставить під сумнів лише Шаріат, і ми робимо це мовчки.

Його радники одностайно кивнули. Вафф ледь схилив голову і продовжив:

— Твердження про те, що існують речі, які неможливо описати словами, стрясає Всесвітом, де слова є найвищою вірою.

— Повіндська отрута! — скрикнули його радники.

Вафф здобув їх усіх, а тоді останнім ударом закріпив перемогу, запитавши:

— Яким є суфійсько-дзен-сунітське кредо?

Вони не сміли промовити його вголос, але всі подумали: *«Щоб здобути с'торі¹, непотрібне розуміння. С'торі існує без слів і навіть без назви»*.

За мить вони одностайно здійняли голови і з розумінням обмінялися поглядами. Мірлат узяв на себе декламацію присяги тлейлаксу:

— Я можу сказати «Бог», та це не мій Бог. Це лише шум, і він не сильніший за будь-який інший шум.

— Тепер я бачу, — сказав Вафф, — що всі ви відчули силу, яка потрапила до наших рук завдяки цьому документові. Серед повінд уже розійшлися мільйони й мільйони його копій.

— Хто цим займається? — спитав Мірлат.

— А кого це обходить? — відбив удар Вафф. — Хай повінди ганяються за ними, з'ясовуючи їхнє походження, намагаючись їх придушити, виголошуючи проти них проповіді. З кожною такою дією вплив цих слів на повінд лише збільшиться.

— Чи не слід нам теж проповідувати проти цих слів? — сказав Мірлат.

— Лише коли цього вимагатимуть обставини, — відповів Вафф. — Глядіть! — Він лягнув паперами об коліна. — Повінди обмежили свою свідомість, зосередившись на одній цілі, і в цьому їхня слабкість. Мусимо поширити цей маніфест серед якомога більшої кількості людей.

¹ Від японського «саторі», буквально «просвітлення». Термін із медіативної практики дзен-буддизму.

— Магія нашого Бога — наш єдиний міст, — завели радники.

Вафф упевнився, що всі вони повернулися до безпечного центру своєї віри. Це легко вдалося. Жоден машейх не поділяє глупоти повінди, що стогне: «Твоє милосердя нескінченне, Боже, та чому я?» Одною фразою повінда прикликає нескінченність і заперечує її, ні на мить не помічаючи власної дурості.

— Скителі, — прокликав Вафф.

Наймолодший, з дитячим обличчям, радник, що, як годилося, сидів найдалі ліворуч, охоче схилився вперед.

— Озброй вірних, — сказав Вафф.

— Дивуюся, що Атріди дали нам цю зброю, — промовив Мірлат. — Чому Атріди завжди впиваються в ідею, що притягує мільярди, роблячи їх своїми послідовниками?

— Це не Атріди, це Бог, — відповів Вафф. Тоді здійняв руки й виголосив заключну ритуальну фразу:

— Машейхи зустрілися в кеглі та відчули присутність свого Бога.

Вафф заплющив очі та почекав, доки інші вийдуть. *Машейх!* Як добре було називатися так у кеглі, розмовляти мовою ісламіяту, якою жоден тлейлаксу не говорив поза таємними радами. Навіть до лицеплясів не зверталися цією мовою. Ніде у Вехті Яндоли чи в найдальших околицях тлейлаксанського Ягісту немає живого повінди, що знав би цю таємницю.

«Ягіст, — подумав Вафф, підводячись із лави. — *Ягіст, земля тих, над ким немає зверхника*».

Йому здалося, що документ у його руці вібрує. Цей Атрідівський маніфест був саме тим, що поведе маси повінд до їхньої загибелі.

Одного дня це меланж, іншого — гіркий бруд.

Ракіанський афоризм

Третього року свого життя зі священниками Ракіса дівчинка Шіана лежала на вершині високої крутої дюни. Пильно вдивлялася у ранкову далечінь, з якої долинав викликаний тертям гучний гуркіт. Світло, мов примарне срібло, імлістою димкою замерзло на обрії. Поверхня піску досі була по-нічному холодною.

Вона знала, що священники стежать за нею з безпечної, оточеної водою вежі, кілометрів за два позаду неї, та це її не турбувало. Усю увагу дівчинки поглинало тремтіння під її тілом.

«Великий, — подумала вона. — Щонайменше сімдесят метрів. Великий і прекрасний».

Сірий шовковистий дистикост тісно прилягав до її шкіри. Не був подертим і полатаним, як той успадкований від старшої рідні, що вона носила до того, як священники забрали її під свою опіку. Відчувала вдячність за гарний дистикост і товсту біло-пурпурову накидку, що покривала її, але насамперед відчувала піднесення від перебування тут. У такі моменти, як цей, її переповнювало відчуття чогось розкішного й небезпечного.

Священники не розуміли, що тут відбувалося. Вона про це знала. Боягузи. Шіана озирнулася через плече на далеку вежу й побачила зблиски сонячного світла на лінзах.

Дитина, надто розвинута для своїх одинадцяти стандартних років, струнка і смаглява, бронзововолоса, з вигорілими на сонці пасмами, могла виразно уявити, що бачили священники крізь свої шпигунські лінзи.

«Бачать, як я роблю те, чого вони не сміють. Бачать мене на стежці Шайтана. Я видаюся дуже маленькою на піску, а Шайтан видається дуже великим. Уже можуть його побачити».

Зі звуку скреготіння Шіана знала, що вона теж скоро побачить гігантського черва. Не думала про дедалі ближчого монстра як про Шай-Хулуда, Бога пісків, постать, про яку щоранку співали священники, вшановуючи перлину свідомості Лето II, вкладену в кожного з цих багатокільцевих владик пустелі. Думала про червів здебільшого як про «тих, що мене пощадили» або як про Шайтанів.

Тепер вони належали їй.

Цей їхній зв'язок розпочався трохи більше ніж три роки тому, у місяць її восьмого дня народження, місяць Ігат за старим календарем. Її сільце було убогим піонерським поселенням, збудованим далеко перед безпечними бар'єрами, такими як канати й кільцеві канали міста Кіна. Лише рів із вологим піском охороняв такі піонерські місцини. Шайтан уникав води, але його вектор, піщана форель, швидко поглинала всю вологу. Дорогоцінну вологу, пійману у вітряну пастку, доводилося щоденно витратити для відновлення бар'єра. Її село було жалюгідною купкою хиж і халуп із двома малими вітряними пастками. Пійманої у них води вистачало, щоб напитися, але рідко був надлишок, який можна було використати для бар'єра від червів.

Той ранок дуже скидався на сьогоднішній. Нічний холод разив їй у носі та в легенях, примарна димка стягувала небокрай. Більшість сільських дітей висипала до пустелі, щоб шукати шматочки й піщинки меланжу, які часом залишав Шайтан на шляху свого переходу. Вночі поблизу чутно було двох великих. За меланж навіть при теперішньому падінні цін можна було купити глазуровану цеглу, щоб викласти третю вітряну пастку.

У своїх пошуках діти роздивлялися не лише прянощі, а й знаки січей — древніх фрименських укріплень. Тепер від

них залишилися тільки рештки, але скельні бар'єри давали більшу безпеку від Шайтана. А ще в деяких січових сховищах начебто зберігалися загублені скарби меланжу. Кожен поселення мріяв про таку знахідку.

Шіана, одягнена в латаний дистикост і блаженську накидку, самотньо повернула на північний схід, до далекого туманного клубка повітря, що розповідав про велике місто Кін, волога якого здіймалася в нагрітому сонцем вітерці.

Полювання на крихти меланжу було здебільшого справою, що вимагала зосередження уваги на нюхові. При такій концентрації вільними залишалися тільки клаптики свідомості, налаштовані на скреготіння піску, що сповіщало про наближення Шайтана. М'язи ніг автоматично рухалися в неритмічній ході, яка не відрізнялася від природних звуків пустелі.

Шіана не почула перших криків. Вони злилися з солоним тертям несеного вітром піску об бархани, що закривали від неї сільце. Звук повільно проникнув у свідомість, а тоді повернув до себе увагу.

Кричало багато голосів!

Шіана відкинула пустельну обережність — нерівномірні кроки. Рухаючись так швидко, як дозволяли її дитячі мускули, вона видряпалася на зсипний схил бархана і глянула з-за нього туди, звідки долинав той жахливий крик. Устигла побачити те, що поклато край останнім криком.

Вітер і піщана форель висушили широку дугу бар'єра на протилежному кінці її сільця. Шіана розгледіла прогалину, що вирізнялася кольором. Крізь отвір пробрався дикий черв. Кружляв усередині решток вологої запови. Гігантська паща, що відсвічувала полум'ям, поглинала людей і хижі, кільце швидко стискалося.

Шіана побачила останніх уцілілих, скупчених у центрі руйновища, простору, вже очищеного від убогих халуп та уламків вітряних пасток. На її очах деякі люди намагалися вирватися і втекти в пустелю. Серед ошалілих утікачів Шіана

розпізнала свого батька. Ніхто не врятувався. Велика паща поглинула всіх, перш ніж обернулася, щоб зрівняти із землею рештки сільця.

Від крихітного поселення, що посміло захопити клаптик Шайтанового володіння, зостався тільки пісок, з якого курівся дим. Місце, де було село, втратило всі ознаки людських поселень, як до того, коли сюди прийшли перші мешканці.

Шіана глибоко вдихнула, втягнувши повітря крізь ніс, щоб зберегти тілесну вологу, — так чинила кожна добра дитина пустелі. Пробіглася поглядом по горизонту, шукаючи інших дітей, але Шайтан залишив по той бік сільця слід із численними звивинами та петлями. В її полі зору не зосталося жодної людини. Вона скрикнула високим пронизливим голосом, що далеко рознісся в сухому повітрі. Ніхто не відгукнувся у відповідь.

Сама.

Шіана, мов у трансі, рушила до села вздовж гребеня дюни. Коли підійшла достатньо близько, її ніздрі заповнила потужна хвиля корицевого запаху, несена вітром, який досі здіймав куряву з вершин дюн. Тут вона зрозуміла, що сталося. Село опинилося на поверхні премеланжевого викиду, це й спричинило катастрофу. Коли велика маса глибоко під піском дозріла, вибух розкидав прянощі, і прибув Шайтан. Будь-яка дитина знала, що Шайтан не може протистояти викиду прянощів.

Лють і дикий розпач почали наростати в Шіані. Вона бездумно збігла з дюни в напрямку Шайтана, помчала за червом, що повертався через те ж сухе місце, яким і дістався до села. Не роздумуючи, рвонула до хвоста, видряпалася на нього й побігла вперед по великій кільчастій спині. Біля опуклості за його пащею присіла навпочіпки й замолотила кулаками по твердій поверхні.

Черв зупинився.

Її гнів зненацька перетворився на жах. Шіана перестала молотити черва. Лише тоді усвідомила, що кричить. Її переповнило

страшне почуття самотності. Не знала, як опинилася тут. Знала тільки, де була, і це стиснуло її агонією страху.

Черв так і лежав на піску, не рухаючись.

Шіана не знала, що робити. Черв щомиті міг перевернутися і розчавити її. Або закопатися під пісок, залишивши її на поверхні, щоб поглинути потім, на дозвіллі.

Зненацька довге дрижання прокотилося вздовж усієї спини черва — від хвоста до того місця за пащею, де сиділа Шіана. Черв рушив уперед. Звернув широкою дугою і, набираючи швидкості, скерувався на північний схід.

Шіана схилилася вперед і вхопилася за ближчий край кільця на спині черва. Боялася, що черв от-от ковзне в пісок. Що вона зможе тоді зробити?

Але Шайтан не закопувався. Коли пройшли хвилини, а ритм простого і швидкого переходу через дюни не змінився, Шіана виявила, що її розум знову працює. Вона знала про таку їзду верхи. Священники Розділеного Бога забороняли її, але історії — і писані, і усні — розповідали, що фримени їздили так у давнину. Фримени стояли на спині Шайтана, утримуючись за допомогою тонких жердин із гачками на кінцях. Священники заявляли, що це діялося до того, як Лето II поділився своєю свідомістю з Богом пустелі. Тепер було заборонено все, що могло б принизити розсіпані фрагменти Лето II.

Зі швидкістю, яка дивувала Шіану, черв ніс її до покритих імлою обрисів Кіна. Велике місто бовваніло на ламаному обрії, наче міраж. Поношена накидка Шіани лопотіла, вдаряючись об тонку поверхню її латаного дистикоста. Боліли пальці, якими вона трималася об ведучу поверхню гігантського кільця. Кориця, палений камінь та озон із червоного теплообміну обвівали її при зміні вітру.

Обриси Кіна попереду ставали виразнішими.

«Священники побачать мене й лютуватимуть», — подумала вона.

Розпізнала низькі цегляні стіни, що позначали першу лінію канатів, а за ними закритий бочкоподібний вигин поверхневого акведука. Над усім цим здіймалися огорожі садів-терас і високі профілі гігантських вітряних пасток, ще далі — храмовий комплекс із власними водними бар'єрами.

Денний перехід по відкритому піску за неповну годину!

Її батьки й сусіди-селяни часто долали цю дорогу або з торговою метою, або щоб приєднатися до танців, але Шіана ходила з ними лише двічі. Найкраще пам'ятала танець і бійку, якою він закінчився. Розмір Кіна викликав у неї захоплення. Стільки будинків! Стільки людей! Шайтан не міг загрожувати такому великому місту.

Та черв рвався вперед, наче міг перестрибнути через канат і акведук. Шіана вдивлялася у місто, що здіймалося перед нею дедалі вище, вище й вище. Захоплення придушило страх. Шайтан не збирався зупинитися!

Раптом черв загальмував.

Тубулярні вентиляційні отвори каната були не більше ніж за п'ятдесят метрів від його роззявленої пащі. Шіана відчула гарячий запах кориці, почула глибокий гуркіт внутрішньої печі Шайтана.

Урешті їй стало ясно, що подорож добігла кінця. Шіана повільно випустила кільце. Стояла, очікуючи, що черв от-от рушить знову. Шайтан нерухомо стояв на місці. Вона обережно зсунулася зі свого сідала і спустилася на пісок. Тут зупинилася. Тепер він ворухнеться?

Мала непевну ідею рвонути в бік каната, але цей черв її зачарував. Ковзаючись на збуреному піску, Шіана пішла вперед, стала перед червом і зазирнула в жахливу пащу. Всередині рами з кристалічних зубів то вперед, то назад прокочувалося полум'я. Її охопив пекучий видих із запахом прянощів.

До Шіани повернулося безумство, що раніше змусило її спуститися з дюни й кинутися до черва.

— Будь ти проклятий, Шайтане! — гукнула вона, замахуючись кулаком на страхітливу пашу. — Що ми тобі заподіяли?

Ці слова вона чула від матері, коли черв знищив їхні картопляні грядки. Жодною часткою свідомості Шіана й на мить не сумнівалася в доречності назви «Шайтан» і в слушності материнського гніву. Вона належала до найнижчої верстви ракіанського суспільства і знала про це. Її народ насамперед вірив у Шайтана, а вже потім у Шай-Хулуда. Черви були червами, а часто ще й чимось значно гіршим. На відкритому піску не було справедливості. Там чаїлася тільки небезпека. Злидні та страх перед священниками могли вигнати її людей на грізні дюни, але навіть тоді вони рухалися з гнівною витривалістю, що вела колись фрименів.

Та цього разу переміг Шайтан.

Тут Шіана усвідомила, що стоїть на смертоносній дорозі. Її мозок, ще не зовсім повернувшись до нормального стану, розпізнав лише те, що вона вчинила безумство. Значно пізніше, коли науки Сестринства відшліфували її розум, вона збагнула, що тоді її з головою накрив жах самотності. Вона прагнула, щоб Шайтан забрав її до мертвих.

З-під черва видобувся звук скреготіння.

Шіана придушила крик.

Спершу повільно, потім швидше черв відступив назад на кілька метрів. Тоді розвернувся і, набираючи швидкості, помчав назад, залишаючи слід, паралельний до того, який він проклав дорогою з пустелі. Скрипіння його переходу затихло вдалині. Поступово до Шіани дійшло, що вона чує щось інше. Глянула вгору, на небо. Над нею зі звуком «твок-твок» пролетів священницький орнітоптер, мазнувши її своєю тінню. Виблискуючи в ранковому сонці, поспішив за червом до пустелі.

Тоді Шіана відчула більш знайомий страх.

Священники!

Вона не зводила з 'топтера очей. Той завис оддалік, потім повернувся і легко сів поблизу, на латку вигладженого червом

піску. Шіана відчула запах мастила й нудку терпкості палива 'топтера. Він був гігантською комахою, яка сіла на пісок і чекала, щоб на неї кинутися.

Відкрився люк.

Шіана стояла на місці, розправивши плечі. Дуже добре; вони її піймали. Вона знала, чого очікувати. Пробувати тікати безглуздо. Лише священники використовують 'топтери. Можуть усюди дістатися і все побачити.

Вийшло двоє багато одягнених священників; їхня одежа вся була золотою і білою, з пурпуровим рубцем. Побігли до неї по піску. Впали перед нею навколішки, так близько, що вона чула запах їхнього поту й мускусні пахощі меланжу, якими просяк їхній одяг. Були молодими, але дуже скидалися на всіх священників, яких вона пам'ятала: з м'якими рисами, незагрубілими долонями, байдужими до втрати своєї вологи. Ніхто з них не мав дистикоста під верхнім одягом.

Той, що стояв ліворуч від Шіани, врівень із нею, заговорив: — Дитино Шай-Хулуда, ми бачили, як твій Батько приніс тебе з Його краю.

Ці слова здалися Шіані безглуздими. Священники були людьми, яких слід боятися. Так казали й так поводитися її батьки і всі дорослі, яких тільки вона знала. Священники володіють орнітоптерами.

Священники згодовують тебе Шайтанові за найменшу провину, а то й без неї, просто через священницьку примху. Її люди знали багато таких випадків.

Шіана позадкувала, відступила від чоловіків на колінах, озирнулася довкола. Куди їй утекти?

Той, що говорив, благально підняв руку:

— Залишся з нами.

— Ви злі! — Шіанин голос зламався від надміру емоцій.

Обидва священники впали на пісок долілиць.

Далеко, на міських вежах, сонячні промені зблиснули на лінзах. Шіана їх бачила. Знала про такий блиск. Священники

завжди стежать за тобою в містах. Як бачиш блиск лінз, то це сигнал бути непомітним, «поводитися добре».

Шіана стисла перед собою долоні, щоб утихомирити їхнє тремтіння. Глянула ліворуч і праворуч, тоді на священників, що лежали на землі. Щось тут було не так.

Обличчями в пісок, обидва священники здригалися від страху й чекали. Жоден не озивався.

Шіана не знала, як відповісти. Крах усього дотеперішнього життя не поміщався в її восьмилітньому розумі. Знала, що її батьків та всіх сусідів забрав Шайтан. Бачила це на власні очі. І Шайтан привіз її сюди, відмовившись утягнути у свій страховинний вогонь. Її пощадили.

Ось це слово вона збагнула. «*Пощадили*». Їй пояснили значення, коли вона вивчала танцювальну пісеньку:

*Шай-Хулуде, пощади нас!
Забери Шайтана геть!*

Повільно, щоб не підняти розпростертих священників, Шіана почала ховзькі неритмічні рухи танцю. Записана в пам'яті музика наростала в ній, вона розтиснула руки, широко їх розкинула. Ноги високо здіймалися у величних рухах. Тіло стало обертатися, спершу повільно, а тоді, коли екстаз танцю наростав, дедалі швидше. Довге бронзове волосся обвилося їй довкола обличчя.

Двоє священників зважилися здійснити голови. Дивна дитина виконувала Танець! Пізнали рухи — Танець Умилювання. Вона благала Шай-Хулуда помилувати своїх людей. Благала Бога помилувати їх.

Повернули голови, глянули один на одного й разом знову опустилися навколішки. Стоячи так, почали в освяченому часом ритуалі ляскати долонями, щоб відвернути увагу танцівника. Долоні ляскали ритмічно, вони заспівали древню пісню:

*Предки наші їли манну у пустелі,
У краях палючих, де гудуть вітри.*

Священники не звертали уваги ні на що, крім дитини. Бачили, що вона була худенькою, жилавою, з тонкими руками й ногами. Її накидка та дистикост були поношеними й полатаними, як у найбідніших. Високі вилиці відкидали тіні на оливкові щоки. Відмітили карі очі. У волоссі були рудуваті пасма, вигорілі на сонці. Риси вигострені необхідністю економити воду — ніс і підборіддя вузькі, чоло широке, уста широкі й тонкі, шия довга. Скидалася на фрименські портрети у святині святинь, у Дар-ес-Баляті. Звичайно! Такою і має бути дитина Шай-Хулуда.

А ще вона добре танцювала. В її рухах не було найлегшого швидко повторюваного ритму. Ритм був, але захопливо довгий, із щонайменше стокроковим періодом. Вона тримала цей ритм, а сонце тим часом здійсалося дедалі вище. Був майже полудень, коли вона, виснажена, впала на пісок.

Священники встали й озирнулися на пустелю, в якій зник Шай-Хулуд. Тупання танцю не прикликло його назад. Їх помилували.

Так почалося нове життя Шіани.

Старші священники у своїх кімнатах довго й голосно сперечалися про неї. Врешті-решт виклали свої суперечки та звіти Преосвященнику, Гедлі Туеку. Пополудні Туек і шестеро священників-радників зустрілися у Залі Малих Соборів. На них доброзичливо дивилися муралі із зображенням Лето II — його людське обличчя на великому червоподібному тілі.

Туек сидів на кам'яній лаві, перенесеній із Вітроломної січі. Колись на цій лаві начебто сидів сам Муад'Діб. На одній із її ніжок досі можна було розпізнати вирізаного яструба Атрідів.

Його радники засіли на менших нових лавах навпроти.

Преосвященник був імпазантною постаттю. Його шовковисте сиве волосся гладкою хвилею спадало на плечі. Це була

відповідна оправа для квадратного обличчя з широкими товстими губами й тяжким підборіддям. Очі Туека зберегли первісні чисті білки довкола темно-синіх зіниць. Кушуваті непристрижені сиві брови затіняли очі.

Радники були строкатим натовпом. Кожен потомок давнього священничого роду мав у серці віру, що справи пішли б краще, якби то *він* сидів на Туековій лаві.

Мізерний тілом Стірос, з обличчям, як щіпка, узяв на себе роль речника опозиції.

— Вона — не що інше, як убога пустельна приблуда, і їхала верхи на Шай-Хулудові. Це заборонено, її слід покарати.

Негайно озвалися інші.

— Ні! Ні, Стіросе. Ти помиляєшся! Вона не стояла на спині Шай-Хулуда, як це робили фримени. Не мала гаків творця чи...

Стірос намагався їх перекричати.

Як бачив Туек, суперечка зайшла у глухий кут: троє проти трьох. Другу трійку очолював Умфруд, огрядний гедоніст, орудар «обережного визнання».

— Вона не могла керувати курсом Шай-Хулуда, — доводив Умфруд. — Усі ми бачили, як вона безстрашно зійшла на пісок і розмовляла з ним.

Так, усі вони це бачили — або на власні очі, або на голограмі, яку записав здогадливий спостерігач. Пустельна приблуда чи ні, стояла навпроти Шай-Хулуда й розмовляла з Ним. А Шай-Хулуд її не поглинув. Справді ні. Черв Бога відступив на дитячий наказ і повернувся до пустелі.

— Ми її випробуємо, — промовив Туек.

Назавтра, рано-вранці, орнітоптер, пілотований двома священниками, які привезли її з пустелі, поніс Шіану туди, де її не могло побачити населення Кіна. Священники забрали Шіану на вершину дюни й заткнули в пісок точну копію фрименського гупала. Коли гупало зняли із запобіжника, пустелею покотилося гучне биття, що кликало Шай-Хулуда. Священники

втекли до свого 'топтера й чекали високо вгорі, тимчасом як перелякана Шіана, чії найгірші страхи справдилися, стояла самотньо метрів за двадцять від гупала.

Прийшли два черви. Не найбільші з бачених священниками, не довші за тридцять метрів. Один із них заковтнув гупало, так його втихомиривши. Тоді обидва звернули, залишивши після себе два паралельні кругові сліди, і зупинилися на відстані неповних шести метрів від Шіани.

Вона покірно стояла, з руками вздовж боків і стиснутими в кулаки долонями. Саме так і роблять священники. Згодовують тебе Шайтану.

Ширяючи у своєму 'топтері, обидва священники захоплено дивилися. Їхні лінзи передавали цю сцену так само захопленим спостерігачам в особистих кімнатах Преосвященника в Кіні. Усі вони вже бачили раніше подібні події. Це було стандартне покарання, зручний спосіб усунути того з населення чи священства, що стояв на заваді, або прокласти дорогу для здобуття нової наложниці. Та ніколи раніше вони не бачили в ролі жертви самотню дитину. І яку дитину!

Черви Бога повільно поповзли вперед від місця своєї першої зупинки. Знову застигли, всього на відстані трьох метрів від Шіани.

Змирившись зі своєю долею, Шіана не тікала. Подумала, що скоро вона буде разом з батьками і друзями. Коли черви так і не ворухнулися, на зміну їй страху прийшов гнів. Злі священники залишили її тут! Вона чула їхній 'топтер над головою. Повітря наповнював гарячий запах прянощів, який струменів від червів. Зненацька Шіана здійняла праву руку і вказала на 'топтер.

— Сюди, зжеріть мене! Цього вони хочуть!

Священники вгорі не чули її слів, але помітили жест і те, що вона розмовляє з двома Червами Бога. Палець, який на них указував, не віщував добра.

Черви не ворухнулися. Шіана опустила руку.

— Ви вбили мою матір, батька і всіх моїх друзів, — звинувала їх. Зробила крок уперед і замахнулася кулаком.

Черви відступили, зберігаючи дистанцію.

— Якщо не хочете мене, повертайтеся, звідки прийшли! — Вона махнула рукою в бік пустелі.

Вони слухняно позадкували й разом розвернулися.

Священники в 'топтері прослідували за червами, аж доки ті не зарилися в пісок на більш ніж кілометровій відстані. Лише тоді священники повернулися, їх переповнювали страх і тривога. Підхопили дитя Шай-Хулуда з піску й помчали назад до Кіна.

Ще до настання сутінків посольство Бене Гессерит у Кіні отримало повний звіт. Наступного ранку звістка вже прямувала до Капітули.

Нарешті це сталося!

Клопоти з деякими різновидами воєнних дій (і будьте певними, що Тиран це знав, бо це міститься в його уроках) полягають у тому, що вони нищать усяку моральність у тих, хто до цього вразливий. Воєнні дії подібного роду кидають таких осіб, душевно зруйнованих, хоча і вцілілих фізично, назад між невинне населення, яке навіть не здогадується, на що спроможні такі солдати-поворотці.

Учення про Золотий Шлях, Архіви Бене Гессерит

Один із раних спогадів Майлса Тега такий: він сидить за обідом з батьками та молодшим братом Сабіном. Тоді Тегові було всього сім літ, але ці події закарбувалися йому в пам'яті. Обідня кімната на Лернеї, барвіста від свіжозрізаних квітів, надвечірнє світло жовтого сонця просочується крізь старовинні завіси. На столі ясно-синій посуд і блискуче срібло. Служниці-аколітки стоять наготові, бо хоч його мати здобула право на постійне звільнення від спеціальних обов'язків, але її кваліфікації як бене-гессеритської вчительки не слід було марнувати.

Джанет Роксбро-Тег, ширококоста жінка, наче створена для ролі гранд-дамі, стежила зі свого кінця столу, аби обслуговування обіду відбувалося за правилами. Лоші Тега, Майлсового батька, це завжди трохи розважало. Він був худорлявим чоловіком з високим чолом і таким вузьким обличчям, що, здавалося, його темні очі випиналися по боках. Темне волосся батька ідеально контрастувало з білявістю його дружини.

Над притишеними застільними звуками й густим ароматом супу еду з прянощами мати навчала батька, як упоратися з нав'язливим Вільним Торговцем. Сказавши «тлейлаксу», вона привернула до себе всю Майлсову увагу. Він саме починав вивчати Бене Тлейлакс.

Навіть Сабін, що багатьма роками пізніше став жертвою отруйника на Ромо, слухав з такою пильністю, на яку тільки був спроможний у свої чотири роки. Сабін поклонявся старшому братові, наче герою. Усе, що привертало увагу Майлса, цікавило й Сабіна. Обидва хлопці мовчки слухали.

— За цим чоловіком стоять тлейлаксу, — сказала леді Джанет. — Я чую це в його голосі.

— Я не сумніваюся у твоїй спроможності викрити такі речі, моя люба, — промовив Лоші Тег. — Та що я можу зробити? Він має належні кредитні талони й хоче купити...

— Замовлення на рис цієї миті нічого не важить. Ніколи не вір, що лицепляс насправді добивається того, чого він начебто добивається.

— Я певен, що він не лицепляс. Він...

— Лоші! Я знаю, що ти добре навчився на моїх уроках і вмієш розпізнати лицепляса. Погоджуюся, що Вільний Торговець не є одним із них. Лицепляси zostалися на його кораблі. Вони знають, що я тут.

— Знають, що не можуть тебе ошукати. Так, але...

— Стратегія тлейлаксу завжди вплетена в мережу стратегій, кожна з яких може бути справжньою. Вони навчилися цього від нас.

— Моя люба, якщо ми маємо справу з тлейлаксу і я не ставлю під сумнів твій присуд, то негайно ж постає питання меланжу.

Леді Джанет легенько кивнула. Справді, навіть Майлс знав про зв'язок тлейлаксу з прянощами. Це була одна з речей, яка захоплювала його у тлейлаксу. На кожен міліграм меланжу, виробленого на Ракісі, тлейлаксанські контейнери продукували довгі тонни¹ його. Використання меланжу зросло відповідно до нових запасів, і навіть Космічна Гільдія схилила коліна перед такою потугою.

¹ Довга або англійська тонна — одиниця вимірювання маси, якою користувалися у Великій Британії і країнах Співдружності націй. Приблизно 1016 кг.

— Але рис... — відважився Лоші Тег.

— Мій любий муже, Бене Тлейлак не потребують стільки рису понджі в нашому секторі. Він потрібен їм для перепродажу. Мусимо довідатися, хто насправді потребує рису.

— Хочеш, щоб я потягнув час, — сказав він.

— Саме так. Ти чудово впораєшся з цим завданням. Не дай шансу цьому Вільному Торговцеві сказати «так» чи «ні». Людина, вишколена лицеплясами, оцінить таку витонченість.

— Ми виманимо лицеплясів з корабля, а ти тим часом вестимеш слідство деінде.

Леді Джанет усміхнулася.

— Люблю, коли ти випереджаєш мої думки.

Вони з розумінням подивилися одне на одного.

— Він не може звернутися до іншого постачальника в нашому секторі, — промовив Лоші Тег.

— Він уникатиме прямої конфронтації, — сказала леді Джанет, постукуючи по столу. — Зволікання, зволікання і ще раз зволікання. Мусиш витягти цих лицеплясів з корабля.

— Вони, звичайно, зрозуміють.

— Так, мій любий, і це небезпечно. Мусиш завжди зустрічатися з ними на власній території і з нашою охороною поблизу.

Майлс Тег згадав, що його батько справді витяг лицеплясів з їхнього корабля. Мати забрала Майлса до візера, де він побачив кімнату зі стінами, покритими міддю. Тут його батько уклав угоду, що мала принести йому найвищу похвалу ДАПТ і велику винагороду.

Тоді Майлс Тег уперше побачив лицеплясів. Двоє маленьких чоловіків, схожих, як близнята. Круглі обличчя, майже позбавлені підборідь, мопсячі носи, крихітні роти, чорні гудзики очей, коротко обстрижене біле волосся, що стирчало на їхніх головах, мов щетина пензля. Обидва були одягнені як Вільні Торговці — у чорні туніки та штани.

— Ілюзія, Майлсе, — сказала мати. — Ілюзія — це їхній шлях. Творення ілюзії для здобуття реальних цілей — саме так діють тлейлаксу.

— Як маг на зимовому видовищі? — спитав Майлс, вдивляючись у візер і сцену на ньому, з постатями, що скидалися на іграшкові фігурки.

— Дуже схоже, — погодилася мати. Говорячи, вона теж дивилася на візер, але одною рукою обійняла сина за плечі, захищаючи його.

— Майлсе, ти дивишся на зло. Пильно до нього приглянься. Обличчя, які ти бачиш, можуть змінитися за мить. Вони можуть стати вищими, можуть здаватися товщими. Можуть так скидатися на твого батька, що тільки я розпізнаю підміну.

Рот Майлса Тега склався у беззвучне «о». Він пильно вдивлявся у візер, слухаючи, як батько пояснює, що ціна рису понджі, встановлена ДАПТ, укотре різко злетіла.

— І ось що найстрашніше, — продовжувала мати. — Дехто з новіших лицеплясів може, торкнувшись тіла жертви, поглинути частину її спогадів.

— Вони читають думки? — Майлс глянув на матір.

— Не зовсім. Ми вважаємо, що вони знімають відбиток спогадів, це майже голографічний процес. Вони ще не знають, що нам про це відомо.

Майлс зрозумів. Йому не слід було розмовляти про це ні з ким, навіть із батьком чи матір'ю. Вона навчила його бене-гессеритської секретності. Майлс пильно стежив за постатями на екрані.

При батькових словах лицепляси не виявили жодних емоцій, але їхні очі начебто засяяли яскравіше.

— Як вони стали такими злими? — спитав Майлс.

— Вони комунальні істоти, виведені так, щоб не ідентифікуватися з жодною постаттю чи обличчям. Та подоба, яку вони зараз демонструють, призначена для мене. Знають, що я за ними стежу. Розслабилися, прийнявши свою природну комунальну форму. Добре зятям це собі.

Майлс схилив голову набік і придивився до лицеплясів. Вони здавалися такими беззлобними й безневинними.

— Вони не мають почуття власного «я», — промовила мати. — Лише інстинкт самозбереження, окрім випадків, коли їм наказано вмирати за їхніх панів.

— І вони б це зробили?

— Уже багато разів так робили.

— А хто їхні пани?

— Люди, які рідко покидають планети Бене Тлейлакс.

— Вони мають дітей?

— Лицепляси ні. Вони гібриди, стерильні. Але їхні пани можуть розмножуватися. Ми здобули кількох із них, проте потомство в них дивне. Дівчаток народжується мало, а навіть якщо народжуються, ми не можемо перевірити їхні Інші Пам'яті.

Майлс насупився. Знав, що його мати була бене-гессериткою. Знав, що свідомості Превелебних Матерів — чудові сховища Інших Пам'ятей, які сягають у минуле, охоплюючи тисячоліття Сестринства. Навіть знав дещо про розплідну програму Бене Гессерит. Превелебні Матері вибирали певних чоловіків і народжували від них дітей.

— А які жінки тлейлаксу? — спитав Майлс.

Це було проникливе питання, яке викликало в леді Джанет приплив гордості. Майже впевнилася, що поруч із нею потенційний ментат. Розпорядниці схрещення мали рацію щодо генного потенціалу Лоші Тега.

— Ніхто поза їхніми планетами ніколи не прозвітував, що бачив тлейлаксанку, — промовила леді Джанет.

— Вони існують чи є лише контейнери?

— Вони існують.

— Серед лицеплясів є жінки?

— Вони можуть змінювати стать за власним вибором. Уважно стеж за ними. Вони знають, що робить твій батько, і це їх сердить.

— Вони спробують якось зашкодити батькові?

— Не посміють. Ми вдалися до заходів безпеки, і вони про це знають. Глянь, як той ліворуч ворушить щелепами. Це один із виявів гніву у них.

— Ти сказала, що вони... комунальні істоти.

— Як бджоли у вулику, Майлсе. Не мають власного самообразу. Позбавлені почуття свого «я», тож вони не просто аморальні, для них узагалі не існує жодних моральних норм. Нічому, що вони кажуть чи роблять, не можна довіряти.

Майлс здригнувся.

— Ми так і не зуміли знайти в них етичний кодекс, — сказала леді Джанет. — Вони — плоть, перетворена на автомат. Без свого «я», неспроможні ні на оцінку, ні навіть на сумнів. Їх вирощують лише для того, щоб вони служили своїм панам.

— І їм наказано прийти сюди та купити рис.

— Саме так. Їм наказано зробити так, а в цьому секторі немає іншого місця, де вони могли б це зробити.

— Вони мусять купити його в батька?

— Він — єдине їхнє джерело. Зараз вони платять меланжем. Бачиш?

Майлс побачив, як з рук у руки переходять оранжово-коричневі значки прянощів, високий стос, який один із лицеплясів вийняв із чемоданчика-кейса, що стояв на підлозі.

— Ціна висока, значно вища, ніж вони очікували, — промовила леді Джанет. — Легко буде вистежити.

— Як?

— Хтось збанкрутує, отримавши цей вантаж. Ми здогадуємося, хто покупець. Хай хто б це був, ми про це довідаємося. А тоді довідаємося, чим тут насправді торгували.

Тоді леді Джанет почала показувати різні неузгодження, за якими треновані очі та вуха могли розпізнати лицеплясів. Це були тонкі знаки, але Майлс одразу їх підмітив. А потім мати сказала йому, що він може стати ментатом... а то й чимось більшим.

Незадовго до того, як Майлсові виповнилося тринадцять, його послали до вищої школи у Твердині Бене Гессерит на Лампадасі. Тут оцінка його матері підтвердилася. Їй надійшла звістка:

«Ти дала нам військового ментата, якого ми так чекали».

Тег побачив цю нотатку лише після смерті матері, коли розбирав її архів. Слова, написані на маленькому аркуші рідюліанського кристалічного паперу з відтиском знаку Капітули під ними, наповнили його дивним відчуттям переміщення в часі. Зненацька пам'ять перенесла його назад, на Лампадас, де благоговійну Майлсову любов до матері вправно поширено на все Сестринство, як і було задумано. Він добре зрозумів це під час подальшого ментатського вишколу, але це розуміння небагато змінило. Навіть якщо так, то лише в тому сенсі, що воно ще тісніше прив'язало його до Бене Гессерит. Підтвердило, що Сестринство — єдина сила, на яку він може спиратися. Він уже знав, що Сестринство Бене Гессерит — одна з наймогутніших потуг у його світі — щонайменше рівне Космічній Гільдії, сильніше за Раду Рибомовок, яка успадкувала ядро давньої Імперії Атрідів, значно перевершує ДАПТ і перебуває у стані хисткої рівноваги з фабрикаторами Ікса та Бене Тлейлак. До певної міри про обсяг авторитету Сестринства можна було судити з того, що воно мало цей авторитет, попри тлейлаксанські контейнери для вирощування меланжу, які зламали ракіанську монополію на прянощі, подібно до того, як іксіанські навігаційні машини зламали монополію Гільдії на космічні подорожі.

На той час Майлс Тег уже добре знав історію. Навігатори Гільдії більше не були єдиними, хто міг провести корабель крізь складки простору: цієї миті в одній галактиці, а потім, з наступним ударом серця, — уже в іншій.

Шкільні Сестри небагато від нього затаїли, наприклад, першими розповіли Майлсові про його Атрідівське походження. Це відкриття було необхідним, бо його піддали випробуван-

ням. Сестри, вочевидь, перевіряли його на ясновидіння. Чи зможе він, подібно до Навігатора Гільдії, виявити фатальні перепони? Він провалився. Тоді спробували з не-покоями і не-кораблями. Майлс виявився так само сліпим на ці пристрої, як решта людства. Та для проходження цього тесту йому давали збільшені дози прянощів, і тоді він відчув пробудження свого істинного «я».

— Розум на своєму початку, — так назвала це Сестра-навчителька, коли він попросив пояснити це дивне відчуття.

Якийсь час увесь світ був магічним, коли він бачив його крізь цю нову свідомість. Його свідомість стала кругом, тоді кулею. Усталені форми зробилися минуцями. Він зненацька впадав у стан трансу, аж доки Сестри не навчили його контролювати це. Забезпечили його відомостями про святих та містиків і змусили креслити коло від руки то однією, то другою рукою, посилаючи свідомість слідом за цією лінією.

Під кінець семестру його свідомість повернула собі контакт із конвенційними мітками, але спогади про цю магію ніколи його не покинули. Майлс виявив, що вони стали для нього джерелом сили в найтяжчі моменти.

Прийнявши доручення стати Майстром зброї для гхоли, Майлс дедалі частіше переживав ці магічні спогади. Це було особливо корисно під час його першої розмови зі Шванг'ю у Твердині на Гамму. Вони зустрілися в кабінеті Превелебної Матері, приміщенні з блискучими металічними стінами та численними інструментами, на більшості з яких стояв штемпель Ікса. Навіть крісло, на якому вона сиділа, — вранішне проміння проходило крізь вікно за її спиною і не давало добре розглянути її обличчя, — навіть те крісло було одним із іксіанських саомодельованих пристроїв. Його змусили сидіти в слідокріслі, хоча він розумів, що вона має знати: йому ненависне використання будь-якої форми життя для такого при-низливого завдання.

— Тебе обрано, бо ти й справді скидаєшся на дідуса, — промовила Шванг'ю. Яскраве сонячне проміння утворювало корону довкола її голови, покритої каптуром. *Обдумано!* — Твоя мудрість викличе дитячу любов і повагу.

— Немає змоги зробити мене схожим на батька.

— Якщо вірити Таразі, ти маєш саме ті риси, яких вона вимагає. Я знаю про твої почесні шрами і про їхню цінність для нас.

Це лише підтвердило його попередній ментатський висновок. *«Вони вже давно це планували. Вели для цього селекцію. Мене теж для цього вивели. Я — частка їхнього більшого плану».*

— Тараза сподівається, що цей хлопчик стане грізним воїном, повернувшись до свого справжнього «я», — це й усе, що він відповів. Шванг'ю помовчала, якусь мить пильно дивлячись на нього, тоді промовила:

— Ти не повинен відповідати на жодне його питання про гхол, якщо постане така тема. Навіть не використовуй цього слова, доки я тобі не дозволю. Ми забезпечимо тебе всіма даними про гхолу, яких вимагатимуть твої обов'язки.

Холодно карбуючи слова для додаткового наголошення, Тег сказав:

— Можливо, Превелебну Матір не поінформували, що я добрий знавець науки про тлейлаксанських гхол. Я стикався з тлейлаксом в битвах.

— Думаєш, ти достатньо знаєш про серію Айдаго?

— Айдаго мають репутацію блискучих військових стратегів, — промовив Тег.

— То, може, великого башара не поінформували про інші характеристики нашого гхоли?

В її голосі, безсумнівно, було глузування. І ще щось: ледь приховані ревнощі та великий гнів. Мати навчила Тега, як дістатися поглядом крізь її маски. Це була заборонена наука, і він ніколи не зізнавався, що здобув її. Вдав досаду і знизав плечима.

Та, очевидно, Шванг'ю знала, що він башар Тарази. Війська розставлено, граничну лінію проведено.

— За наказом Бене Гессерит, — сказала Шванг'ю, — тлейлаксу внесли значні зміни в дотеперішню серію Айдаго. Його нервово-мускульну систему модернізовано.

— Без змін оригінальної особистості? — Тег підкинув їй це питання начебто знічев'я, міркуючи, чи далеко вона зайде у відвертості.

— Він гхола, не клон!

— Я знаю.

— Справді? Він потребує найстараннішого тренінгу пранабінду на всіх стадіях.

— Точнісінько Таразині накази, — промовив Тег. — І ми всі їх виконуватимемо.

Шванг'ю схилилася вперед, не приховуючи роздратування.

— Тебе попросили тренувати гхолу, роль якого у певних планах є для нас усіх украй небезпечною. Як на мене, ти анітрохи не розумієш, що тренуватимеш!

«Що тренуватимеш, — подумав Тег. — Не кого». Цей хлопчик-гхола ніколи не був *кимось* для Шванг'ю чи будь-кого, хто протистояв Таразі. Можливо, цей гхола не стане *кимось* ні для кого, доки не повернеться до свого первинного «я», не оселиться міцно в цій первинній особистості Дункана Айдаго.

Тепер Тег ясно бачив, що Шванг'ю приховує щось більше, ніж неявні застереження щодо проєкту гхоли. Вона була в активній опозиції, як його й перестерігала Тараза. Шванг'ю — ворог, а Таразині накази були недвозначними.

— Ти захищатимеш це дитя від будь-якої загрози.

Минуло десять тисячоліть, відколи Лето II розпочав свою метаморфозу з людини на піщаного черва Ракіса, а історики досі сперечаються про його мотиви. Чи керувало ним прагнення довгого життя? Він прожив більш як десять нормальних його тривалостей у 300 стандартних років, але поміркуйте про ціну, яку заплатив. Була це спокуса влади? Його не без причини назвали Тираном, та що такого принесла йому влада, чого могла б прагнути людина? Чи він був змушений захистити людство від себе самого? Як відповідь на це, маємо лише його власні слова про Золотий Шлях, а я не можу сприймати записані ним журнали із Дар-ес-Баята як безсторонні джерела. Чи існували інші винагороди, які можна збагнути лише з погляду його досвіду? За браком кращих доказів, питання зостається дискусійним. Усе, що нам залишається, це твердження: «Він це зробив!» Безперечним є тільки фізичний факт.

Метаморфоза Лето II,
Промова Гауса Андауда з нагоди 10 000-х роковин

Вафф зрозумів, що він знову в лашкарі. Цього разу ставка була дуже високою. Всечесна Матрона з Розсіяння зажадала його присутності. Повінда з повінд! Тлейлаксанські потомки з Розсіяння розповіли йому про цих страшних жінок усе, що могли.

— Куди страшніші за Превелебних Матерів Бене Гессерит, — казали вони.

«І численніші», — нагадав собі Вафф.

Він не повністю довіряв і цим поворотцям, нащадкам тлейлаксу. Їхній акцент був дивним, манери ще дивнішими, а вірність ритуалам сумнівною. Як можна прийняти їх наново у Великий Кегл? Чи можливий обряд гуфрану, що очистив би

їх після всіх цих століть? Годі вірити, що вони впродовж поколінь зберігали в таємниці секрети тлейлаксу.

Не були вже маліками-братами, а все ж були для тлейлаксу єдиним джерелом інформації про поворотців-Загублених. І які одкровення вони принесли! Одкровення, вкладені у гхол Дункана Айдаго, вартували ризику закалятися повіндським злом.

Місце зустрічі зі Всечесними Матронами було гіпотетично нейтральним — іксіанський не-корабель, що обертався на низькій орбіті довкола спільно вибраної гігантської газової планети в сонячній системі старої Імперії. Сам Пророк висмоктав рештки багатства з цієї системи, а досі там не зосталося нічого вартого уваги. Серед команди не-корабля були нові лицепляси під маскою іксіан, але Вафф досі покривався потом від думки про першу зустріч. Якщо ці Всечесні Матрони дійсно страшніші за бене-гессеритських відьом, чи не викриють вони підміну іксіан лицеплясами?

Вибір місця зустрічі та всі узгодження викликали велику напругу в тлейлаксу. Чи це безпечно? Він заспокоював себе тим, що має приховану зброю, два таємні знаряддя, досі не бачені поза серцевинними планетами Тлейлакса. Ця зброя була результатом довгих і клопітких зусиль її творців-механіків: два мініатюрні дротикомети, сховані в рукавах. Вафф вправлявся з ними роками, аж доки підкидання рукавів та метання отруєних дротиків стали майже рефлексними рухами.

Стіни кімнати зустрічей були, як належить, тоновані міддю, це свідчило про захист від іксіанських шпигунських пристроїв. Але які інструменти могли створити та розвинути люди з Розсіяння за межами іксіанської науки та іксіанського нагляду?

Вафф невпевненим кроком увійшов до кімнати. Всечесна Матрона вже там сиділа у шкіряному слінгокріслі.

— Називатимеш мене так, як називають усі інші, — привітала вона його. — Всечесна Матрона.

Він схилився у поклони, як його попереджали:

— Всечесна Матроно.

У її голосі не було жодної ознаки прихованих сил. Низьке контральто, з підтонами, які свідчили про погорду до нього. Вона скидалася на підстаркувату атлетку чи акробатку: вповільнилася, відійшла від активної діяльності, але досі зберегла мускульний тонус і деякі зі своїх умінь. Шкіра обличчя нап'ялася довкола черепа, вилиці сильно випиналися. Коли говорила, тонкогубий рот нібито виражав зневагу, наче кожне слово було звернене до когось нікчемного, представника нижчої раси.

— Що ж, заходь і сідай! — наказала вона, махнувши в бік слінгокрісла навпроти себе.

Вафф почув шипіння, з яким за ним закрився шлюз. Він зостався з нею наодинці! Вона мала вдягнений снупер¹. Вафф бачив провід, вставлений їй у ліве вухо. Його дротикомети були запечатані й «відмиті» від снупера, а тоді п'ять стандартних років витримані при температурі, близькій до абсолютного нуля, у радіаційній ванні. Чи цього достатньо?

Він обережно опустився у вказане крісло.

Очі Всечесної Матрони були закриті оранжевими контактними лінзами, що надавало їм дикого вигляду. Та вона й уся лякала, усією своєю подобою. І це її вбрання! Червоне трико під темно-синьою пелериною. Поверхня пелерини оздоблена якимось перламутровим матеріалом, викладеним дивними арабесками та драконячими узорами. Сиділа на кріслі, наче на престолі, її пазуристі руки легко лежали на підлокітниках.

Вафф оббiг поглядом кімнату. Його люди ретельно оглянули це місце разом із іксіанськими працівниками техобслуговування та представниками Всечесних Матрон.

«Ми зробили все, що нам під силу», — подумав він і спробував розслабитися.

Всечесна Матрона розреготалася.

Вафф дивився на неї з якомога спокійнішим виразом.

¹ Снупер — у світі Дюни механічний пристрій для викриття отрути чи зброї.

— Зараз ти мене оцінюєш, — звинуватив її він. — Кажеш собі, що маєш проти мене величезні ресурси, витончені й мотужні засоби, які діють за твоєю командою.

— Не вдавайся зі мною до такого тону. — Слова були негучними й рівними, але приховували в собі стільки отрути, що Вафф ледь не відсахнувся.

Вдивлявся у напружені, мов струни, м'язи ніг жінки й червону тканину трико, що обтягала її, наче друга шкіра.

Час зустрічі узгоджено так, щоб зібрати їх разом у години, які для обох сторін були серединою ранку, а їхні добові ритми підлаштовано. Але Вафф усе одно був не в гуморі й почувався незручно. А що, як розповіді його інформаторів були правдивими? Вона повинна мати тут зброю.

Жінка недобре йому посміхнулася.

— Ти намагаєшся мене залякати, — сказав Вафф.

— І мені це вдається.

Ваффа охопила злість. Постарався, щоб цього не було помітно з його голосу.

— Я прибув сюди на твоє запрошення.

— Сподіваюся, ти не прибув сюди, щоб вступити у протистояння, яке точно б програв, — відповіла вона.

— Я прибув, щоб установити між нами зв'язок, — промовив він. І замислився: *«Що їм від нас потрібно? Безперечно, щось потрібно»*.

— Який зв'язок може бути між нами? — спитала вона. — Зводив би ти споруду на хисткій основі? Ха! Угоди можуть бути порушені, і таке часто ставалося.

— За яку ставку йде торг? — спитав він.

— Торг? Я не торкуюся. Мене цікавить той гхола, якого ви зробили для відьом. — Вона говорила рівним тоном, але від цієї фрази Ваффово серце забилося швидше.

В одному зі своїх гхолівських життів Вафф тренувався під наглядом ментата-відступника. Він не мав ментатських здібностей, а, крім того, міркування вимагало слів. Вони були

змушені вбити ментата-повінду, але в цьому досвіді було кілька вартісних речей. На цю згадку Вафф дозволив собі скривитися, та оживив у пам'яті й дещо цінне.

Атакуй і поглинай дані, які творить атака!

— Ти нічого не пропонуєш натомість, — сказав він уголос.

— Плата за моїм розсудом, — промовила вона.

Вафф кинув їй згіршливий погляд.

— Ти зі мною граєшся?

Вона показала білі зуби в дикій посмішці.

— Ти не пережив би моєї гри, та й не хотів би цього.

— Тож я мушу залежати від твоєї доброї волі!

— Залежати! — Це слово вирвалося їй з рота, наче викликало неприємне відчуття. — Чого ви продаєте відьмам цих гхол, а тоді вбиваєте їх?

Вафф стиснув губи й мовчав.

— Ви якось змінили цього гхолу, залишивши можливим повернення первинної пам'яті, — сказала вона.

— Ти так багато знаєш, — промовив Вафф. Це прозвучало не як цілковите глузування, і він сподівався, що нічого не виказав. Шпигуни! Вона мала шпигунів серед відьом! Чи в серцевинному світі Тлейлакса теж був зрадник?

— На Ракісі є дівчинка, що фігурує у планах відьом, — сказала Всечесна Матрона.

— Звідки ти знаєш?

— Відьми й пальцем не кивнуть без нашого відома! Ти думаєш про шпигунів, але й гадки не маєш, як далеко сягають наші руки!

Вафф був вражений. Могла вона читати його думки? Чи це щось породжене Розсіянням? Дикий талант, що прокльонувся там, де давнє людство не могло за ним простежити?

— Як ви змінили цього гхолу? — зажадала вона.

Голос!

Вафф, озброєний проти цього інструмента ментатським учителем, ледь не видав відповідь. Ця Всечесна Матрона мала де-

які відьомські сили! Це було геть несподівано. Таких речей очікуєш від Превелебної Матері й готуєшся до цього. Йому знадобилася мить, щоб повернутися до рівноваги. Тоді склав долоні під підборіддям.

— У тебе цікаві можливості, — сказала вона.

На Ваффовому обличчі з'явився грайливий вираз. Він знав, який безборонний, ельфійський вигляд може мати.

В атаку!

— Ми знаємо, як багато ви навчилися від Бене Гессерит, — промовив він.

На її обличчі зблиснула і зникла лють.

— Вони нічого нас не вчили.

Вафф налаштував голос на гумористично-спокусливий лад і спробував її задобрити.

— Це й справді не торг.

— Ні? — Вона дійсно мала такий вигляд, наче це заскочило її зненацька.

Вафф опустил руки.

— Нумо, Всечесна Матроно. Ти цікавишся цим гголою. Згадуєш про справи на Ракісі. За кого ти нас маєш?

— За щось дуже дрібне. І ваша цінність дедалі зменшується.

Вафф відчув у її відповіді найхолоднішу машинну логіку. Від цього віяло не ментатом, а чимось більш морозним. *«Вона спроможна вбити мене тут!»*

Де вона ховає свою зброю? Чи їй узагалі потрібна зброя? Йому не подобався вигляд цих напружених м'язів, за grubіння на її долонях, мисливський блиск в оранжевих очах. Чи могла б вона здогадуватися (або навіть знати) про дротикомети в його рукавах?

— Ми зіткнулися з проблемою, яку неможливо розв'язати логічними міркуваннями, — сказала вона.

Вафф вражено глянув на неї. Таке міг сказати Майстер дзен-суніт. Він сам не раз таке кавав.

— Ви, ймовірно, ніколи не обдумували такої можливості, — промовила вона. Здавалося, що при цих словах з її обличчя сповзла маска. Зненацька Вафф побачив за цією поставою особу, що керується тільки розрахунком. Вона має його за клишоногого недоумка, спроможного лише лайно за слігами¹ збирати?

Додавши до свого голосу якомога більше невпевненого здивування, він спитав:

— А як можна розв'язати цю проблему?

— Її усуне природний перебіг подій, — відповіла вона.

Вафф далі дивився на неї з удаваним здивуванням. У її словах не було одкровення. Та все-таки дещо з них впливало!

— Твої слова геть мене заплутали, — поскаржився він.

— Людство стало нескінченним, — промовила вона. — Ось справжній дар Розсіяння.

Вафф намагався приховати сум'яття, яке викликали у нього ці слова.

— Нескінченні світи, нескінченний час, усе може статися, — сказав він.

— Ах, ти здогадливий чоловічок, — похвалила вона його. — Як можна брати за основу будь-що? Це нелогічно.

Вафф подумав, що це звучить так, наче говорить один із древніх лідерів Батлеріанського Джигаду, який узяв собі за мету звільнити людство від механічного розуму. Ця Всечесна Матрона була напрочуд анахронічною.

— Наші предки шукали відповіді за допомогою комп'ютерів, — ризикнув він. *«Ану, скуштуй це!»*

— Ти знаєш, що комп'ютерна пам'ять не є нескінченною, — відповіла вона.

Її слова знову його вразили. Вона й справді могла читати думки? Чи це форма відбитка свідомості? Те, що тлейлаксу

¹ Сліги — у світі Дюни гібриди гігантських слимаків і свиней, методами генної інженерії створені Бене Тлейлакс.

зробили з лицеплясами та гхолами, могли зробити й інші. Він сфокусував свідомість і зосередив її на іксіанах, на їхніх лихих машинах. Повіндських машинах!

Всечесна Матрона озирнулася кімнатою.

— Ми помиляємося, довіряючи іксіанам? — спитала вона.

Вафф затаїв подих.

— Я не думаю, що ви цілковито їм довіряєте, — сказала вона. — Нумо, нумо, чоловічку. Пропоную тобі свою добру волю.

Вафф із зазізненням почав підозрювати, що вона намагається бути з ним дружелюбною і щирою. Очевидно, відкинула дотеперішню позу гнівної вищості. Інформатори Ваффа з-поміж Загублених казали, що підхід Всечесних Матрон до сексу схожий на манеру Бене Гессерит. Вона намагається бути спокусливою? Але ж виразно *зрозуміла* і щойно викригла слабкість логіки.

Це так збивало з пантелику!

— Наша розмова ходить по колу, — промовив він.

— Якраз навпаки. Кола замкнуті. Кола обмежують. Людство більше не обмежене простором, в якому може розвиватися.

Знову хилить туди ж! Він заговорив пересохлими вустами:

— Кажуть, якщо не можеш чогось контролювати, мушиш це прийняти.

Вона схилилася вперед, її оранжеві очі втупилися йому в обличчя.

— Ти приймеш можливість остаточної катастрофи Бене Глейлакс?

— У такому разі мене б тут не було.

— Коли логіка провалюється, слід використати інше знаряддя.

Вафф широко посміхнувся.

— Звучить логічно.

— Не глузуй із мене! Як ти смієш!

Вафф здійняв руки, ніби захищаючись, і вдався до заспокійливого тону.

— І яке знаряддя підкаже Всечесна Матрона?

— Енергію!

Її відповідь виявилася для нього несподіванкою.

— Енергію? В якій формі та скільки?

— Ти вимагаєш логічної відповіді, — сказала вона.

З почуттям суму Вафф усвідомив, що вона, врешті-решт, не була дзен-сунітом. Всечесна Матрона лише грала у словесні ігри на облямівці антилогіки, але її знаряддям була логіка.

— Гнилизна серцевини поширюється назовні, — сказав він. Його співрозмовниця наче й не почувала його пробного речення.

— У глибині кожної людини, яку ми вдостоюємо дотиком, є невикористана енергія, — промовила вона. Простягла свій кістлявий, мов у скелета, палець, ледь не ткнувши йому в ніс.

Вафф відкинувся назад у своєму кріслі й сидів так, доки вона не прибрала руки. Тоді заговорив:

— Чи ж не так само казали Бене Гессерит до того, як створили свого Квізац Хадераха?

— Вони втратили контроль над собою і над ним, — глузливо відповіла вона.

Вафф подумав, що вона знову вдається до логіки в думках про нелогічне. Як багато сказали йому її дрібні помилки. Тепер він міг накидати ймовірну історію цих Всечесних Матрон. Одна з *природних* Превелєбних Матерів, фрименка Ракіса, подалася у Розсіяння. Різні люди тікали на не-кораблях у Голлодні Часи та відразу ж після них. Не-корабель заніс кудись сім'я дикої відьми та її концепції. І от те сім'я повернулося в подобі цієї оранжевоокої мисливиці.

Вона ще раз метнула проти нього Голос, вимагаючи:

— Що ви зробили з цим гголою?

Цього разу Вафф був напоготові і знизав плечима. Цю Всечесну Матрону слід звести на іншу дорогу чи, можливо, вбити. Він багато від неї навчився, та годі встановити, скільки вона, завдяки своїм нерозгаданим талантам, навчилася в нього.

«Вони сексуальні монстри, — казали його інформатори. — Поневолюють чоловіків силою сексу».

— Ти й не здогадуєшся, скільки радості я можу дати тобі, — промовила вона.

Її голос обвився довкола нього, як бич. Як спокусливо! Як манливо!

Захищаючись, Вафф заговорив:

— Скажи мені, чому...

— Я не зобов'язана нічого тобі говорити!

— Тож ти не прийшла сюди торгуватися, — сумно сказав він. Не-кораблі справді засіяли ці далекі світи гнилизною. Вафф відчув на своїх плечах тягар необхідності. Що, як йому не вдасться її вбити?

— Як ти смієш натякати на торг із Всечесною Матроною? — зажадала вона. — Знай, що це ми встановлюємо ціни.

— Я не знаю ваших звичаїв, Всечесна Матроно, — відповів Вафф. — Та з твоїх слів відчуваю, що я тебе образив.

— Вибачення прийнято.

Жодних вибачень не було! Він улесливо на неї глянув. З улаштованого нею спектаклю можна зробити багато висновків. Актуалізувавши свій тисячолітній досвід, Вафф подумки переглянув усе, чого тут навчився. Жінка з Розсіяння прийшла до нього по важливу інформацію. Отже, не мала іншого джерела. Він відчув у ній розпач. Добре замаскований, але наявний. Їй потрібно було підтвердження чи заперечення чогось, чого вона боялася.

Як же вона скидалася на хижого птаха, сидячи тут і так легко поклавши пазуристі руки на підлокітники крісла! *Гнилизна серцевини поширюється назовні.* Він сказав це їй, а вона не почула. Очевидно, атомарне людство далі вибухало в Розсіянні. Люди, яких представляла ця Всечесна Матрона, не знайшли способу вистежити не-кораблі. Он воно що. Вона полює на не-кораблі точнісінько так, як відьми з Бене Гессерит.

— Ви шукаєте спосіб обнулити невидимість не-кораблів, — промовив він.

Це твердження, вочевидь, сколихнуло її. Не сподівалася такого від *чоловічка* ельфійського вигляду, що сидів навпроти неї. Він розгледів страх, тоді гнів, тоді рішучість, що промайнули на її обличчі, перш ніж вона повернулася до хижацької маски. Проте вона знала. Знала, що він побачив.

— То саме це ви робите зі своїм гголою, — промовила вона.

— Саме це прагнуть бачити в ньому Бене Гессерит, — збрехав Вафф.

— Я тебе недооцінила, — сказала вона. — Чи не припустився ти зі мною такої ж помилки?

— Я так не думаю, Всечесна Матроно. Розплідна програма, що тебе створила, є, очевидно, грізною. Гадаю, ти могла б убити мене ударом стопи, а я не встиг би й кліпнути оком. Ви з відьмами в різних лігах.

Задоволена усмішка пом'якшила її риси.

— Тлейлаксу добровільно стануть нашими слугами чи доведеться їх до цього змусити?

Він не намагався приховати обурення.

— Ти пропонуєш нам рабство?

— Це одна з можливостей для вас.

Зараз він її піймав! Зарозумілість — ось її слабкість.

— Що ти накажеш мені зробити? — приниженим тоном спитав він.

— Приймеш як своїх гостей двох молодих Всечесних Матрон. Вони мають із тобою схреститися і... навчити тебе наших способів екстазу.

Вафф утягнув повітря і двічі повільно видихнув.

— Ти стерильний? — спитала вона.

— Лише наші лицепляси безплідні. — Вона б уже мала це знати. Це було загальновідомо.

— Називаєш себе Паном, — промовила вона, — та не пануєш над собою.

«Краще, ніж ти, Всечесна Суко! І я називаю себе Машейхом. Цей факт ще може тебе знищити».

— Дві Всечесні Матрони, яких я з тобою посилаю, оглянуть увесь Тлейлакс і повернуться до мене зі звітом, — продовжила вона.

Він зітхнув, нібито змирившись із неминучим.

— А ці дві молоді жінки гарненькі?

— Всечесні Матрони! — виправила вона.

— Це єдина назва, яку ви використовуєте?

— Якщо вони зволють назвати тобі імена, то це їхнє право, не твоє. — Вона перехилилася вбік і стукнула кістлявим пальцем об підлогу. В її руці зблиснув метал. Вона може пробити захисний екран цієї кімнати!

Шлюз відкрився, і ввійшли дві жінки, одягнені приблизно так само, як його співрозмовниця. Їхні темні пелерини менше прикрашені, вони обидві були молодшими. Вафф глянув на них. Обидві були... Він намагався приховати своє піднесення, та це йому не вдалося. Байдуже. Старша жінка мала б подумати, що його настільки захопила краса цієї пари. Завдяки ознакам, відомим лише Панам, він розпізнав, що одна з новоприбулих — насправді новий лицепляс. Проведено вдалу підміну, а ті розсіянці цього не помітили! Тлейлаксу успішно подолали перешкоду! Чи Бене Гессерит виявляться такими ж сліпими на нових гхол?

— Ти продемонстрував розумну згідливість і будеш за це винагороджений, — сказала стара Всечесна Матрона.

— Я пізнав твої сили, Всечесна Матроно, — промовив він. Це було правдою. Він схилив голову, щоб приховати рішучість. Знав, що не зумів би погасити її блиск у своїх очах.

Вона жестом вказала на новоприбулих.

— Ці двоє супроводжуватимуть тебе. Найменша їхня прийма — наказ для тебе. Мають бути оточені всією повагою і почеснями.

— Звичайно, Всечесна Матроно. — Тримаючи голову схиленою, він здійняв обидві руки, нібито на знак вітання і підкорення.

З кожного рукава з шипінням вилетів дротик. Випустивши дротик, Вафф стрімко відхилився вбік на своєму кріслі. Рух був недостатньо швидким. Права нога старої Всечесної Матрони вдарила, вцілила йому в ліве стегно й відкинула назад, до спинки крісла.

Та це було останнім рухом у житті Всечесної Матрони. Дротик з лівого рукава влучив їй у шию і вийшов крізь рот, що відкрився від несподіванки. Наркотична отрута не дала їй змоги скрикнути. Інший дротик вцілив у праве око тієї ново-прибулої, що не була лицеплясом. Його спільний-лицепляс не дозволив вирватися назовні окрику попередження, блискавично перерізавши їй горло.

Два тіла мертво зсунулися на підлогу.

Постогнучи від болю, Вафф вибрався з крісла, встав і ви-простався. Стегно пульсувало. На міліметр ближче — і зламала б йому ногу.

Він усвідомив, що її реакцією керувала не центральна нервова система. Як це притаманно деяким комахам, атака може бути ініційована спеціалізованою мускульною системою. Такий результат треба дослідити!

Його спілниця-лицепляска прислухалася біля відкритого шлюзу. Відступила вбік, дозволяючи ввійти ще одному лицеплясові в подобі іксіанського охоронця.

Вафф розтирав ушкоджене стегно, а його лицепляси тим часом роздягли мертвих жінок. Той, що копіював іксіанина, притулив голову до трупа старої Всечесної Матрони. Після цього все пішло дуже швидко. От уже не стало іксіанського охоронця, з'явилася точна копія старшої Всечесної Матрони, яку супроводжувала молода послушниця. Увійшов інший псевдоіксіанин і скопіював молодшу Всечесну Матрону. Невдовзі від мертвих тіл залишився тільки попіл. Нова Всечесна Матрона зібрала попіл у торбину та сховала її під одяг.

Вафф ретельно оглянув кімнату. Щойно відкрите досі змушувало його тремтіти. За такою зарозумілістю, яку він тут

побачив, мусили стояти страшні сили. Слід вивчити ці сили. Він покликав лицепляску, що скопіювала старшу жінку.

— З неї знято відбиток?

— Так, Пане. Її свідома пам'ять ще була живою, коли я копіював.

— Передай їй, — він жестом вказав на лицепляса, що до того був іксіанським охоронцем. Вони на кілька ударів серця притулилися лобами, тоді розділилися.

— Зроблено, — сказала старша.

— Скільки ще копій Всечесних Матрон ми зробили?

— Чотири, Пане.

— Жодної не викрито?

— Ні, Пане.

— Ці четверо мусять повернутися до серцевинного світу Всечесних Матрон і дізнатися про них усе. Одна з чотирьох мусить повернутися до нас з тим, про що довідалася.

— Це неможливо, Пане.

— Неможливо?

— Вони відокремилися від свого джерела. Так вони діють, Пане. Вони — нова клітина й поселилися на Гамму.

— Али ми б, напевне, могли...

— Даруй, Пане. Координати їхнього світу в Розсіянні були включені лише до програми не-корабля, а потім вилучені.

— Їхні сліди цілковито стерті? — У його голосі чулися розчарування і розгубленість.

— Цілковито, Пане.

Катастрофа! Він насилу впорався з думками, стримуючи напад шаленства.

— Ніхто не сміє довідатися, що ми тут зробили, — пробурмотів він.

— Від нас ніхто нічого не довідається, Пане.

— Які таланти вони розвинули? Які сили? Швидко!

— Вони те, чого можна сподіватися від Превелебних Матерів Бене Гессерит, але без їхніх меланжевих пам'ятей.

— Ви певні?

— Жодного сліду цього. Як ти знаєш, Пане, ми...

— Так, так, я знаю. — Він змахнув рукою, наказуючи їй замовкнути. — Та ця стара була такою зарозумілою, такою...

— Даруй, Пане, але час підганяє. Ці Всечесні Матрони довели сексуальну насолоду до досконалості, далеко за межами того, що досягли інші.

— Отже, наші інформатори сказали правду.

— Вони повернулися до первинного тантризму й розвинули власні способи сексуальної стимуляції, Пане. Завдяки цьому здобувають поклоніння своїх послідовників.

— Поклоніння, — видихнув він. — Вони перевершують у цьому Розпорядниць схрещення з Сестринства?

— Всечесні Матрони вважають, що так, Пане. Маємо ми продемон...

— Ні! — Від цього відкриття з Ваффа сповзла ельфійська маска, і він прибрав вираз Пана-домінанта. Лицепляси покірно схилили голови. На обличчі Ваффа з'явився радісний вираз. Тлейлаксу, що поверталися з Розсіяння, розповіли правду! Простим відбитком свідомості він підтвердив існування нової зброї і сповістить про неї своєму народу!

— Які будуть твої накази, Пане? — спитала старша. Вафф повернувся до своєї ельфійської маски.

— Ми дослідимо цю справу, повернувшись до серцевини Тлейлакса в Бандалонгу. Тим часом навіть Пан не наказує Всечесним Матронам. Це ви *мої* пані, доки ми не звільнимся від цікавих очей.

— Звичайно, Пане. Чи маю я тепер передати накази іншим назовні?

— Так, і от мої накази: цей не-корабель не має повертатися на Гамму. Мусить зникнути безслідно. Ніхто не повинен вижити.

— Як накажеш, Пане.

Технологія, подібно до багатьох інших видів діяльності, спрямована на уникання інвестиційних ризиків. Наскільки можливо, виключається невизначеність. Інвестиція капіталу підлягає цьому принципу, бо люди загалом віддають перевагу передбачуваності. Мало хто розуміє, яким деструктивним це може бути, які суворі обмеження накладає це на змінність, а тим самим робить цілі популяції фатальним чином вразливими до приголомшливої манери, з якою наш Усесвіт кидає гральні кості.

Іксіанська оцінка, Архів Бене Гессерит

Наступного ранку після свого першого випробування в пустелі Шіана прокинулася у священницькому комплексі й побачила, що її ліжко обступили люди в білих шатах.

Священники і священниці!

— Вона прокинулася, — сказала священниця.

Шіану обхопив страх. Вона підсунула ковдру під саме підборіддя, вдивляючись у ці напружені обличчя. Знову збираються покинути її в пустелі? Вона спала глибоким сном утоми в найм'якшому ліжку, на найчистішій постелі за все своє восьмилітнє життя, але знала: усе, що роблять священники, може мати подвійне значення. Їм годі вірити!

— Ти добре спала? — Це та сама священниця, що заговорила першою. Це була сива жінка вже в літах, з білим каптуром із пурпуровою облямівкою на голові. Старечі очі водянисті, але жваві. Світло-сині. Кирпатий ніс над вузьким ротом і випнутим підборіддям.

— Порозмовляєш із нами? — наполягала жінка. — Я Канія, твоя нічна опікунка. Пам'ятаєш? Я допомогла тобі вкласти-ся в ліжко.

Принаймні тон голосу був заспокійливим. Шіана сіла і краще придивилася до всіх цих людей. Вони боялися! Ніс пустельної дитини міг розпізнати характерні феромони. Для Шіани це було простим і безпосереднім спостереженням: *цей запах означає страх*.

— Ви хотіли завдати мені шкоди, — сказала вона. — Навіщо ви це робили?

Люди довкола неї обмінялися збентеженими поглядами.

Шіанин страх розвіявся. Вона відчула новий порядок речей, а вчорашнє випробування в пустелі означало подальші зміни. Згадала, якою послужливою була ця старша жінка... Канія? Минулої ночі ледь не плазувала перед нею. З часом Шіана засвоїла, що кожен, хто рішуче пішов назустріч смерті й вижив, розвиває нову емоційну рівновагу. Страхи минуці. Цей новий стан був цікавим.

Коли Канія відповідала, її голос дрижав:

— Воістину, Дитино Божа, ми не хотіли завдати тобі шкоди.

Шіана розгладила покривала на колінах.

— Мене звати Шіана. — Це була пустельна чемність. Канія вже назвала своє ім'я. — Хто ці інші?

— Їх відішлемо, якщо ти не хочеш... Шіано. — Канія вказала ліворуч, на жінку з квітучим обличчям, в одезі, схожій на її власну. — Крім, очевидно, Алгози. Вона твоя денна опікунка.

Алгоза присіла в кніксені.

Шіана пильно оглянула лице, одутле від вологи, тяжкі риси в ореолі пухнастого білявого волосся. Тоді зненацька перевела погляд на чоловіків у групі. Вони зосереджено дивилися на неї з-під примружених повік, дехто з виглядом тремтячої підозри. Сильно пахло страхом.

Священники!

— Відішліть їх геть. — Шіана змахнула рукою в бік священників. — Вони харам! — Це було грубе слово, найгірша лайка для опису найгіршого зла.

Священники вражено позадкували.

— Згиньте! — наказала Канія. Годі помилитися: на її обличчі читалося злорадство. Канію не зарахували до нікчемних. Та цих священників, вочевидь, затавровано як харам! Мусили зробити якусь огиду перед Богом, раз послано дитину-священницю покарати їх. Канія не сумнівалася у гріховності священників. Вони рідко ставилися до неї так, як вона того заслуговувала.

Наче побиті собаки, священники схилилися, позадкували й покинули кімнату Шіани. Серед тих, хто вийшов у коридор, був історик-промовець на ім'я Дромінд, смаглявий чоловік, вічно в роздумах, — він впивався в ідею, наче дзьоб птахастерв'ятника у шматок м'яса. Коли двері кімнати за ними зачинилися, Дромінд сповістив переляканим компаньйонам, що ім'я Шіана є сучасною формою древнього імені Сіона.

— Ви всі знаєте місце Сіони в історії, — промовив він. — Вона служила Шай-Хулудові в його переході від людської подоби до Розділеного Бога.

Стірос, поморщений старий священник з темними губами та ясними блискучими очима, здивовано глянув на Дромінда.

— Напрочуд цікаво, — сказав він. — Усна історія запевняє, що Сіона відіграла ключову роль у Його переході з одного в багатьох. Шіана. Ти думаєш...

— Не забуваймо про переклад святих Божих слів, зроблений Хаді Бенотто, — перебив його інший священник. — Шай-Хулуд у багатьох місцях згадує Сіону.

— І не завжди прихильно, — нагадав йому Стірос. — Згадайте її повне ім'я: Сіона ібн-Фуад аль-Сеефа Атрідка.

— Атрідка, — прошепотів інший священник.

— Мусимо ретельно її вивчити, — промовив Дромінд.

Молодий аколіт-посланець поквапом підійшов через коридор до групи й роздивлявся присутніх, доки не помітив Стіроса.

— Стіросе, — сказав посланець, — мусите негайно звільнити цей коридор.

— Чого? — залунав ображений голос натовпу відкинутих священників.

— Її буде переселено до помешкання Преосвященника, — відповів посланець.

— З чийого наказу? — зажадав Стірос.

— Самого Преосвященника Туека, — сказав посланець. — Там слухали. — Він махнув рукою кудись туди, звідки прийшов.

Уся група в коридорі зрозуміла. Кімнати можна облаштувати так, щоб пересилати голоси з них в інші місця. Завжди були слухачі.

— І що там почули? — з натиском спитав Стірос. Його старечий голос дрижав.

— Вона спитала, чи її приміщення найкраще. Її переселяють, і вона не може бачити тут жодного з вас.

— А що нам робити? — спитав Стірос.

— Вивчайте її, — відповів Дромінд.

Коридор негайно звільнили, і всі розпочали вивчати Шіану. Схема, яка тут постала, з'являтиметься впродовж усього їхнього подальшого життя. Розпорядок, сформований довкола Шіани, спричинив зміни, відчутні в найдальших околицях впливу культу Розділеного Бога. Два слова викликали ці зміни: «Вивчайте її».

«Яка ж вона наївна», — подумали священники. Яка дивно наївна. Але вміла читати і виявила велике зацікавлення Святими Книгами, які знайшлися у помешканні Туека. Тепер це було її помешкання.

Усі від найвищого до найнижчого відбували період умилювання нового кумира. Туек перебрався до приміщення свого головного помічника, і процес переселення рушив згори донизу. Виробники одягу чекали Шіану і знімали з неї мірки. Для неї змодельовали найкращий дистикост. Вона дістала новий одяг у священничих кольорах — золоте й біле, з пурпуровою облямівкою.

Люди почали сторонитися історика-промовця Дроміда. Він набув звички хапати своїх колег за петлиці гудзиків і викладати

їм історію первісної Сіони, наче це могло розповісти щось важливе про ту, кого зараз називають цим древнім ім'ям.

— Сіона була жінкою святого Дункана Айдаго, — нагадував Дромінд кожному, хто хотів його слухати. — Їхні потомки повсюди.

— Справді? Вибач, що не дослухаю, я справді маю нагальне завдання.

На початках Туек був із Дроміндом терплячішим. Історія цікава, її уроки очевидні.

— Бог послав нам нову Сіону, — сказав Туек. — Тепер усе з'ясується.

Дромінд пішов собі геть і повернувся з черговими цікавинками з минулого.

— Звіти із Дар-ес-Балята набирають тепер нового значення, — викладав Дромінд своєму Преосвященнику. — Чи не слід нам проводити дальші тести й порівняльні студії цієї дитини?

Дромінд піймав Преосвященника відразу ж після сніданку. Рештки Туекової трапези ще лежали на накритому столі на балконі. Крізь відчинене вікно чути було рух у помешканні Шіани.

Туек застережним жестом приклав палець до губ і неголосно промовив:

— Свята Дитина з власної волі відходить до пустелі. — Він підійшов до карти, що висіла на стіні, і вказав місцевість на південний захід від Кіна. — Це, очевидно, місцина, яка її цікавить чи... маю сказати, кличе.

— Мені говорили, що вона часто користується словниками, — промовив Дромінд. — Це, напевне, не може бути...

— Вона випробовує нас, — сказав Туек. — Не дай себе ошукати.

— Але, Владико Туеку, вона ставить Канії та Алгозі геть дитячі питання.

— Ти сумніваєшся у моєму присуді, Дромінде?

Дромінд із запізненням усвідомив, що перетнув допустимі межі. Промовчав, але вираз обличчя свідчив, що він мав ще багато відомостей у запасі.

— Бог послав її викорінити якесь зло, що прокралося у ряди помазаників, — промовив Туек. — Йди! Молись і питай себе, чи це зло не поселилося в тобі.

Коли Дромінд пішов, Туек покликав довіреного помічника.

— Де Свята Дитина?

— Вирушила в пустелю, Владико, щоб поспілкуватися зі своїм Батьком.

— На південний захід?

— Так, Владико.

— Дромінда слід відвезти далеко на схід і залишити на піску. Поставте кілька гупал, аби мати певність, що він ніколи не повернеться.

— Дромінда, Владико?

— Дромінда.

Навіть після того, як Дромінд перемістився до Божих Уст, священники далі дотримувалися його першого наказу. Вони вивчали Шіану.

Шіана теж вивчала.

Поступово, так поступово, що не зуміла розпізнати точки переходу, вона збагнула свою велику владу над усіма, хто її оточував. Спершу це була гра, нескінченний день дитини, під час якого дорослі аж підстрибували, щоб задовольнити кожную дитячу забаганку. Та виявилось, що виконання жодної забавки не спричиняло труднощів.

Вона забажала, щоб їй подали рідкісний плід?

Плід сервували на золотій тарілці.

Помітила дитину далеко внизу, на вулицях, які пульсували життям, і зажагнула, щоб ця дитина стала її товаришем в іграх?

Дитину привозили до храмового помешкання Шіани. Коли минали страх і потрясіння, дитина могла навіть приєднатися до якоїсь гри під пильним наглядом священників і священниць. Невинне вистрибування по влаштованому на даху саду, хихотіння та перешіптування — усе це ставало об'єктом інтенсивного аналізу. Шіана вважала шанобливий острах таких

дітей тягарем. Рідко кликала дитину двічі, воліла вчитися нових речей від нових товаришів по іграх.

Священники не дійшли одностайної думки щодо таких зустрічей. Товаришів в іграх суворо допитували, доки Шіана не виявила цього й не розлютилася на охоронців.

Звістки про Шіану неминуче мали поширитися по Ракісу та поза планетою. Так і сталося. Звіти Сестринства накопичувалися. Роки за роками тяглися у своєрідно витонченому автократичному розпорядку, підсичуючи цікавість Шіани. Ця цікавість, здається, не мала меж. Ніхто з її безпосередніх опікунів не вважав цього освітою: Шіана навчала священників Ракіса, а вони навчали її. Хоча Бене Гессерит одразу помітили цей аспект Шіаниного життя і пильно до нього придивлялися.

— Вона в добрих руках. Залишімо її там, доки вона не буде готовою для нас, — розпорядилася Тараза. — Нехай сили самооборони постійно будуть напоготові, і простежте, щоб я регулярно отримувала звіти.

Шіана жодним словом не виказала свого походження і того, що Шайтан зробив з її рідними та сусідами. Це була приватна справа між Шайтаном і нею. Вона вважала своє мовчання платою за те, що її пощадили.

Деякі речі втратили свої барви в Шіаниних очах. Вона рідше вирушала до пустелі. Цікавість зоставалася, але стало очевидним, що вона навряд чи знайде на відкритому піску пояснення того, як ставиться до неї Шайтан. І хоча вона знала, що на Ракісі є посольства інших потуг, усе ж таки шпигуни Бене Гессерит між її опікунів упевнилися, що Шіана не виявляє особливого зацікавлення Сестринством. Заспокійливі відповіді, які мали ще послабити цей інтерес, були розроблені й за потреби надавалися Шіані.

Послання від Тарази її спостерігачам на Ракісі було прямим і конкретним: «Покоління приготувань стали роками вдосконалення. Ми виступимо лише належної миті. Більше немає сумніву, що це саме та дитина».

За моєю оцінкою, реформатори наробили більше лиха, ніж будь-яка інша сила в людській історії. Покажіть мені когось, хто каже: «Це мусить бути зроблено!», а я покажу вам голову, повну порочних намірів, які не мають іншого виходу. Пошук природного потоку та рух у його річищі — ось те, до чого ми завжди повинні прямувати.

Превелібна Мати Тараза,
Запис розмови, БГ Папка GSXXMAT9

Сонце Гамму сходило, а разом із ним ставало вищим захмарене небо, здіймалися вгору запахи трав і довколишнього лісу, видобуті та сконденсовані з ранковою вологою.

Дункан Айдаго стояв біля забороненого вікна, вдихаючи пахощі. Сьогодні вранці Патрін сказав йому:

— Тобі п'ятнадцять років. Можеш вважати себе молодим чоловіком. Ти вже не дитина.

— Це мій день народження?

Вони перебували в Дункановій спальні, Патрін саме прийшов розбудити його і приніс склянку цитрусового соку.

— Я не знаю дня твого народження.

— Гхоли мають дні народження?

Патрін мовчав. Йому заборонялося розмовляти з гголою про гхол.

— Шванг'ю каже, що тобі не можна відповідати на це питання, — промовив Дункан.

Патрін заговорив з помітним збентеженням:

— Башар просив передати, що цього ранку твоє тренування почнеться із запізненням. Він хоче, щоб ти виконував вправи для ніг і колін, аж доки тебе не покличуть.

— Я робив їх учора!

— Я лише передаю накази башара. — Патрін узяв порожню склянку й залишив Дункана самого.

Дункан швидко вдягнувся. Його чекали на сніданок у гарнізонному кафе. *Та бодай їх!* Він не потребує їхнього сніданку. Чим зайнятий башар? Чому не міг вчасно розпочати заняття? *Вправи для ніг і колін!* Аби лише дати йому якесь заняття, бо в Тега з'явилося несподіване доручення. Розсердившись, Дункан вибрав заборонену дорогу до забороненого вікна. *Хай тих клятих охоронців покарають!*

Він виявив, що пахощі, які струменіють крізь відчинене вікно, чимось йому знайомі, та не міг пізнати спогадів, які чаїлися на краю його свідомості. Знав, що це спогади. Лякали його, але й притягували — це немов ходити по краю прірви чи відкрито збунтуватися проти Шванг'ю. Він ніколи не ходив по краю прірви й не бунтував відкрито проти Шванг'ю, але міг таке уявити. Досить йому було побачити у фільмокнизі голограму стежки на краю прірви, як його шлунок стискався. А щодо Шванг'ю, то він часто уявляв гнівний непослух, і фізична реакція була такою ж.

«У моїй свідомості є хтось інший», — подумав він.

Не лише у його свідомості — *у його тілі*. Він відчував у собі інші переживання, інший досвід, наче, щойно прокинувшись, знав, що бачив сон, але не міг його згадати. Цей сон був відлунням знання, якого він не міг мати.

А все-таки мав.

Міг назвати деякі дерева, пахощі яких вдихав, але цих назв не було в бібліотечних записах.

Заборонене вікно було забороненим, бо містилося у зовнішній стіні Твердині й могло бути відчиненим. Часто бувало відчиненим для провітрювання, як зараз. До вікна можна було дістатися з його кімнати, видряпавшись на поруччя балкона і пролізши крізь вентиляційну шахту складського приміщення. Він навчився це робити, не потурбувавши ні поруччя, ні складського приміщення, ні вентиляційної шахти. Доволі

рано довідався, що ті, хто тренувався у Бене Гессерит, уміють читати найдрібніші знаки. Сам умів прочитати деякі знаки завдяки наукам Тега й Люцілли.

Стоячи у глибині тіней верхнього коридору, Дункан зосередився на хвилях зарослих лісом гірських схилів, на кам'яних піках, що здіймалися над ними. Ліс здавався йому привабливим, а у вершинах було щось магічне. Легко було уявити, що туди ніколи не ступала людська нога. Як добре там загубитися, бути лише самим собою і не перейматися, що в ньому живе хтось інший. Якийсь чужак.

Зітхнувши, Дункан обернувся і тією ж таємною дорогою повернувся до своєї кімнати. Тільки знову опинившись у її безпечному прихистку, міг дозволити собі сказати, що зробив це ще раз. Нікого не буде покарано за його вилазку.

Покарання та біль, які ореолом оточували заборонені йому місця, лише змушували Дункана поводитися вкрай обережно, порушуючи правила.

Не любив думати про біль, якого завдала б йому Шванг'ю, застукавши біля забороненого вікна. Та він казав собі, що навіть найгірший біль не змусив би його скрикнути. Не кричав і не плакав навіть через її ще огидніші штучки. Просто дивився на неї, ненавидячи, проте поглинаючи її урок. Він не сумнівався, у чому полягає цей урок: йому слід удосконалювати свої здібності просуватися непомітно, незримо й нечутно, не залишати слідів, що могли його видати.

У своїй кімнаті Дункан сів на краю ліжка й замислено дивився на голу стіну перед собою. Якось, коли він дивився на цю стіну, там сформувався образ — молодої жінки з ясно-бурштиновим волоссям і лагідно заокругленими рисами. Вона дивилася на нього зі стіни й усміхалася. Її губи беззвучно ворушилися. Але Дункан уже навчився читати по губах і виразно розбирав слова:

— Дункане, мій любий Дункане.

Він питав себе, чи це була його мати? Його справжня мати?

Навіть гхоли мали десь у минулому справжніх матерів. Загублена в часі, задовго до аксолотлевих контейнерів, була на світі жива жінка, яка народила і... і любила його. Так, любила його, бо він був її дитиною. Якщо обличчя на стіні було обличчям його матері, то як її образ знайшов дорогу сюди? Він не міг розпізнати обличчя, та хотів, щоб це була його мати.

Це переживання налякало Дункана, але, попри страх, він прагнув його повторити. Хай там ким була ця молода жінка, її короткочасна присутність завдавала йому терзань. Чужак у нього всередині знав цю молоду жінку. Він був у цьому впевнений. Інколи хотів стати цим чужаком — бо дай на мить, аби лише зібрати всі приховані спогади, — але боявся цього прагнення. Думав, що втратив би своє справжнє «я», якби чужак увійшов у його свідомість.

«Це було б як смерть?» — міркував він.

Дункан бачив смерть, коли йому не було й шести. Його охоронці відбили вторгнення нападників, один з охоронців загинув. Чотирьох нападників було вбито. Дункан дивився, як до Твердині внесли п'ять тіл — обм'яклі м'язи, обвислі руки. З них зникло щось найважливіше. Не залишилося нічого, що могло б прикликати їхню пам'ять, — власнопам'ять чи чужопам'ять.

Ці п'ять тіл забрали десь у глибину Твердині. Він чув, як один із охоронців сказав пізніше, що чотирьох нападників нафаршировано якимось шером. Це було його перше зіткнення з ідеєю Іксіанського Зонда.

— Іксіанський Зонд може ввірватися навіть у свідомість мертвої людини, — пояснювала Гіза. — Шер — це наркотик, який захищає від зонда. Перш ніж ефект шеру зникне, клітини будуть уже цілковито мертвими.

Завдяки мистецтву підслуховувати, Дункан довідався, що чотирьох нападників зондовано ще й іншим способом. Цих інших способів йому не пояснили, але він здогадувався, що

це таємниця Бене Гессерит. Ще один пекельний трюк Превелебних Матерів. Уміють оживляти мертвих і видобувати інформацію з неохочої плоті. Дункан уявляв, як безособові м'язи діють за наказом диявольського спостерігача.

Цим спостерігачем неодмінно була Шванг'ю.

Такі образи наповнювали Дунканову свідомість, попри всі зусилля його вчителів розвіяти «дурощі, породжені невіглаством». Як казали вчителі, єдина цінність цих диких історій у тому, що вони породжують серед невтаємничених страх перед Бене Гессерит. Дункан не хотів вірити, що він утаємничений. Дивлячись на Превелебну Матір, завжди думав: «Я не один із них!»

Останнім часом найупертішою була Люцілла.

— Релігія — це джерело енергії, — казала вона. — Ти мусиш розпізнавати цю енергію. Вона може бути спрямована на твої власні цілі.

«Ваші цілі, а не мої», — думав він.

Уявляв власні цілі та подумки малював образи свого тріумфу над Сестринством, особливо над Шванг'ю. Дункан відчував, що його уявлені картини — прихована дійсність, яка проникає у нього з місця перебування того чужака. Але навчився підтакувати і вдавати, наче теж вважає таку релігійну легковірність кумедною.

Люцілла розпізнала в ньому цю дихотомію.

— Він думає, що містичних сил слід боятися і, якщо це можливо, уникати, — сказала вона Шванг'ю. — Поки тримається цієї віри, не може навчитися використовувати нашу основоположну мудрість.

Вони зустрілися в кабінеті Шванг'ю, щоб провести, як це називала стара Превелебна Мати, «регулярну сесію з виставленням оцінок». Були там лише вдвох невдовзі після легкої вечері. Довколишні звуки Твердині свідчили про перемену: починалися нічні патрулі, незайнятий на службі персонал тішився одним із коротких періодів вільного часу. Кабі-

нет Шванг'ю не був повністю ізольованим від цього гамору, як і було задумано архітекторами Сестринства. Треновані чуття Превелебної Матері могли багато чого розпізнати, виходячи зі звуків, які її оточують.

На цих «сесіях» Шванг'ю почувалася дедалі загубленішою. Ставало ще більш очевидним, що Люцілла не вдасться переманити до табору опонентів Тарази. До того ж Люцілла була невразливою на маніпулятивні підступи Превелебної Матері. І, найстрашніше з усього, Люцілла й Тег пробуджували у гхоли якісь невловимі здібності. Украй небезпечні. На додачу до інших проблем, Шванг'ю відчувала дедалі сильнішу повагу до Люцілли.

— Він вважає, що ми вдаємося до окультних сил, практикуючи наше мистецтво, — сказала Люцілла. — Звідки в нього взялася така своєрідна ідея?

При цьому питанні Шванг'ю відчула дискомфорт. Люцілла вже знала, що це було зроблено, аби ослабити гхолу. *«Непослух — це злочин проти Сестринства!»* — ось що насправді хотіла сказати Люцілла.

— Якщо він запрогне нашої мудрості, то, безперечно, здобуде її від тебе, — промовила Шванг'ю. Не має значення, як це небезпечно з погляду Шванг'ю, але, напевне, правда.

— Його потяг до знань — моя найкраща спонука, — відповіла Люцілла, — але ми обидві знаємо, що цього не досить. — У тоні Люцілли не було докору, втім Шванг'ю його відчула.

«Бодай її! Хоче взяти наді мною гору!» — подумала Шванг'ю.

Крізь свідомість Шванг'ю промайнуло кілька думок. *«Я не порушила своїх наказів»*. Пхе! Огидне виправдання! *«Ставлення до гхоли відповідає стандартним навчальним практикам Бене Гессерит»*. Недоречно й невиправдано. І цей гхола не був стандартним об'єктом освіти. Приховував глибини, зіставні лише з глибинами потенційної Превелебної Матері. І це було проблемою!

— Я наробила помилок, — сказала Шванг'ю.

Ось! Обосічна відповідь, яку могла оцінити інша Превелебна Мати.

— Ти не через помилку завдала йому шкоди, — відповіла Люцілла.

— Але я не зуміла передбачити, що інша Превелебна Мати виявить його ушкодження, — промовила Шванг'ю.

— Він прагне наших сил, лише щоб утекти від нас, — сказала Люцілла. — Думає: *«Одного дня я знатиму стільки ж, скільки й вони, а тоді втечу»*.

Коли Шванг'ю не відповіла, Люцілла промовила:

— Це спритно. Якщо він утече, нам доведеться його піймати і знищити самим.

Шванг'ю посміхнулася.

— Я не припускаю твоєї помилки, — промовила Люцілла. — Кажу тобі відкрито те, що, як я знаю, ти б розгледіла й сама. Тепер я розумію, чому Тараза послала імпринтерку до такого юного хлопця.

Посмішка Шванг'ю зникла.

— Що ти робиш?

— Зв'язую його з собою, як ми пов'язуємо всіх наших аколіток з їхніми учителями. Ставлюся до нього зі щирістю та вірністю, як до одного з нас.

— Та він же мужчина!

— Значить, його відмовлять в Агонії прянощів, а більше ні в чому. Думаю, на таке ставлення він відповідь належно.

— А коли приспіє час останнього етапу імпринтингу? — спитала Шванг'ю.

— Так, це делікатне питання. Ти думаєш, що це його знищить. Таким, очевидно, був твій план.

— Люцілло, Сестринство не одноставно підтримує Таразині проєкти щодо цього гхоли. Ти, звичайно, це знаєш.

Це був найпотужніший аргумент Шванг'ю, і факт, що вона залишила його в резерві аж до цієї миті, багато про що свідчив. Страх, що вони можуть створити нового Квізац Хадераха,

був глибоко закоріненим, а розкол у Бене Гессерит доволі серйозним.

— У нього примітивний генотип, і його виведено не для того, щоб стати Квізац Хадерахом, — заперечила Люцілла.

— Але тлейлаксу втрутилися в його генетичний спадок.

— Так, за нашим наказом. Прискорили його нервові та мускульні реакції.

— І це все, що вони зробили? — спитала Шванг'ю.

— Ти бачила клітинні дослідження, — відповіла Люцілла.

— Якби ми вміли робити те, що роблять тлейлаксу, то не потребували б їх, — зауважила Шванг'ю. — Мали б власні аксолотлеві контейнери.

— Думаєш, вони щось від нас приховали? — спитала Люцілла.

— Він був у них дев'ять місяців без жодного нашого нагляду!

— Я вже чула ці аргументи, — промовила Люцілла.

Шванг'ю здійняла руки, ніби здаючись.

— То він увесь твій, Превелебна Мати. І вся відповідальність за наслідки теж на тобі. Та ти не усунеш мене з цього поста, хай який звіт пошлеш Капітулі.

— Усунути тебе? Звісно, ні. Я не хочу, щоб ваша фракція вислала сюди когось невідомого.

— Існує межа зневаг, які я можу прийняти від тебе, — сказала Шванг'ю.

— А також межа того, скільки зрад прийме Тараза, — не залишилася в боргу Люцілла.

— Якщо ми здобудемо нового Пола Атріда чи, крий Боже, нового Тирана, це буде заслугою Тарази, — промовила Шванг'ю. — Передай їй, що я це казала.

Люцілла підвелася.

— Ти також можеш дізнатися, що Тараза залишила цілковито на мій розсуд питання, скільки меланжу я даватиму цьому гхолі. Я вже почала збільшувати його порцію прянощів.

Шванг'ю гримнула обома кулаками об стіл.

— Прокляття на ваші голови! Ви ще всіх нас погубите!

Тасмниця тлейлаксу мусить приховуватися у їхній спермі. Наші випробування доводять, що вона не переносить генетичної інформації прямим шляхом. Містить прогалини. Кожен тлейлаксу, якого ми досліджували, приховував від нас своє внутрішнє «я». Вони мають природний імунітет на Іксіанський Зонд! Тасмниця на найглибшому рівні — ось їхній остаточний обладунок і остаточна зброя.

Аналіз Бене Гессерит,
архівний шифр: ВТХХ441W0R

Якось уранці четвертого року перебування Шіани у святині спостерігачі Бене Гессерит на Ракісі отримали від своїх шпигунів рапорти, які дуже їх зацікавили.

— Кажеш, вона була на даху? — спитала Мати Командирка Ракіанської Твердині.

Тамелейн, командирка, раніше служила на Гамму і краще за багатьох знала, що з чим збирається тут поєднати Сестринство. Рапорт шпигунів перебив Тамелейн сніданок із цитринового конфі, приправленого меланжем. Вісниця невимушено стояла біля столу, тимчасом як Тамелейн, повернувшись до трапези, перечитувала рапорт.

— На даху, так, Превелебна Мати, — сказала вісниця. Тамелейн глянула на вісницю. Кіпуна, аколітка й уродженка Ракіса, була підготована до залагодження делікатних місцевих справ. Проковтнувши ложечку конфі, Тамелейн сказала:

— *«Поверніть їх назад!»* Це точні її слова?

Кіпуна швидко кивнула. Вона зрозуміла питання. Чи віддала Шіана імперативний наказ?

Тамелейн повернулася до перегляду рапорту, шукаючи тонких сигналів. Тішилася, що послали саме Кіпуну. Тамелейн

із повагою ставилася до здібностей цієї ракіанки. Кіпуна мала м'які заокруглені риси й типове для більшості ракіанського священничого стану волосся, наче постійно розвіяне вітром, та в її голові не було вітру.

— Шіана була невдоволена, — промовила Кіпуна. — 'Топтер пролетів над самісіньким дахом, і вона виразно побачила в ньому двох в'язнів, закутих у кайдани. Знала, що їх везуть на смерть до пустелі.

Тамелейн відклала рапорт і всміхнулася.

— Тож вона наказала повернути в'язнів до неї. Я вважаю цей вибір слів чарівним.

— Повернути їх назад? — спитала Кіпуна. — Це здається досить простим наказом. Що в цьому чарівного?

Тамелейн дуже сподобалася прямота, з якою аколітка виявила свій інтерес. Кіпуна не пропускала нагоди довідатися, як працює мозок справжньої Превелебної Матері.

— Не ця частина її промови мене зацікавила, — відповіла Тамелейн. Схилилася над звітом і прочитала вголос:

— «Ви слуги Шайтана, а не слуги слуг». — Тамелейн глянула на Кіпуну. — Ти сама все це бачила й чула?

— Так, Превелебна Мати. Було визнано важливим, щоб я особисто передала тобі цей звіт на випадок, якщо в тебе виникнуть інші питання.

— Вона досі називає його Шайтаном, — промовила Тамелейн. — Як це має їх дратувати! Звичайно, це слова самого Тирана: «Мене називатимуть Шайтаном».

— Я бачила звіти зі сховища, знайденого в Дар-ес-Баляті, — сказала Кіпуна.

— І двох в'язнів повернено негайно? — спитала Тамелейн.

— Так швидко, як тільки можна було переслати звістку 'топтером, Превелебна Мати. Їх повернули за кілька хвилин.

— Тож вони постійно за нею стежать і слухають, що вона каже? Добре. Чи поводитися Шіана так, наче знає цих двох в'язнів? Вони обмінялися якимись посланнями?

— Я певна, що вони їй чужі, Превелебна Мати. Двоє звичайних людей низького стану, радше брудні і вбого одягнені. Від них тхнуло немитим тілом, от як від мешканців халуп на периметрі.

— Шіана наказала зняти з них кайдани, а тоді заговорила до цієї немитої пари. Якими були її слова? Що достеменно вона сказала?

— «Ви мій народ».

— Мило, мило, — промовила Тамелейн. — Тоді Шіана наказала забрати цих двох, скупати їх, дати нове вбрання і відпустити. Розкажи мені власними словами, що сталося пізніше.

— Вона покликала Туека, і той прийшов із трьома радниками-помічниками. Це була... майже сварка.

— Мнемотранс, прошу, — звеліла Тамелейн. — Відтвори мені фрази, якими вони обмінювалися.

Кіпуна заплющила очі, глибоко вдихнула і ввійшла у мнемотранс. Тоді заговорила.

— Шіана каже: «Мені не подобається, що ти згодуєш моїх людей Шайтанові». Радник Стірос каже: «Їх принесли в жертву Шай-Хулудові!» Шіана каже: «Шайтанові!» Шіана тупає від гніву, а Туек каже: «Годі, Стіросе. Щоб я більше не чув такої суперечки». Шіана каже: «Коли ви навчитеся?» Стірос починає говорити, але Туек поглядом наказує йому замовкнути й говорить: «Ми навчилися, Свята Дитино». Шіана каже: «Я хочу...»

— Досить, — промовила Тамелейн.

Аколітка розплющила очі й мовчки чекала. За мить Тамелейн заговорила:

— Повертайся на свій пост, Кіпуно. Ти справді дуже добре впоралася.

— Дякую, Превелебна Мати.

— Священники будуть збентежені, — сказала Тамелейн. — Бажання Шіани — наказ для них, бо Туек у неї вірить. Перестануть використовувати червів як знаряддя карі.

— Ці два в'язні, — почала Кіпуна.

— Так, дуже здогадливо з твого боку. Два в'язні розкажуть, що з ними сталося. Історія розійдеться у перекрученому вигляді. Люди казатимуть, що Шіана захищає їх від священників.

— А хіба не це вона робить, Превелебна Мати?

— Ах, усе ж поміркуй, який вибір тепер відкривається перед священниками. Вони частіше вдаватимуться до альтернативних форм покарань — шмагання чи конфіскації майна. Тоді як страх перед Шайтаном зменшуватиметься через Шіану, страх перед священниками зростатиме.

Через два місяці звіти Тамелейн Капітулі підтвердили слухність її слів.

— Зменшення порцій, особливо зменшення порцій води, стало домінантною формою покарання, — звітувала Тамелейн. — Фантастичний поголос дійшов до найдальших околиць Ракіса й невдовзі перекинеться на багато інших планет.

Тамелейн ретельно обміркувала наслідки свого звіту. Його побачить багато людей, зокрема й ті, що не симпатизують Таразі. Кожна Превелебна Мати спроможна подумки змалювати картину того, що тепер неодмінно станеться на Ракісі. Багато хто бачив, як Шіана прибула з пустелі на дикому черві. Священнича реакція, що мала на меті втримати все в таємниці, була помилковою з самого початку. Незаспокоєна цікавість мала тенденцію породжувати власні відповіді. Здогади часто були більш небезпечними, ніж факти.

Попередні звіти розповідали про дітей, яких приводили гратися з Шіаною. Дуже спотворені розповіді цих дітей повторювали, перекручуючи їх дедалі сильніше, і всі ці перекручення акуратно послали до Капітулі. Двоє в'язнів, повернувшись на вулиці в новій одежі, лише посилили наростання міфу. Сестри Бене Гессерит, мисткині міфології, черпали з Ракіса готову до вжитку енергію, тонко посилюючи і скеровуючи її.

— Ми вигодували в населення віру в здійснення бажань, — рапортувала Тамелейн. Перечитавши свій останній звіт, подумала про фрази Бене Гессерит.

«Шіана — це та, кого ми так довго чекали».

Це твердження було достатньо простим, щоб поширити його без небажаних перекручень значення.

«Дитина Шай-Хулуда приходить, щоб покарати священників!»

Це вже було трохи складніше. Кілька священників загинуло в темних провулках через панівні неспокійні настрої. Це спонукало корпус священничих сил до ще сильнішої настороженості. Як легко було передбачити, кількість випадків несправедливості проти населення наростала.

Тамелейн подумала про священничу делегацію, що звернулася до Шіани через сум'яття серед Туекових радників. Семеро їх під проводом Стіроса ввірвалися до Шіани, перебивши їй обід із запрошеною з вулиці дитиною. Знаючи, що таке рано чи пізно станеться, Тамелейн була до цього готова, і їй передали таємний запис інциденту. Слова розбірливі, кожна зміна виразу обличчя помітна, усі думки цілком явні для тренованого ока Превелебної Матері.

— Ми приносимо жертви Шай-Хулудові! — протестував Стірос.

— Туек наказав вам не сперечатися зі мною, — відповіла Шіана.

Як підсміхалися священниці, помітивши розгубленість Стіроса та його супроводу.

— Але Шай-Хулуд... — розпочав Стірос.

— Шайтан! — виправила його Шіана, а з виразу її обличчя легко було прочитати: *«Чи ці дурні священники нічого не знають?»*

— Але ми завжди думали...

— Ви помилялися! — Шіана тупнула ногою.

Стірос удав, ніби йому потрібне пояснення.

— Чи повинні ми вірити, що Шай-Хулуд, Розділений Бог, є також і Шайтаном?

«*Який же він заплішений дурень*», — подумала Тамелейн. Навіть жовтороте дівча може збити його з плигу, що Шіана тут-таки й зробила.

— Кожне вуличне дитя знає це, ледь навчившись ходити, — зверхньо промовила вона.

Стірос спробував удатися до хитрощів.

— Звідки ти знаєш, що в голові у вуличних дітей?

— Ти — зло, раз сумніваєшся в мені, — звинуватила його Шіана. Вона завчила цю відповідь і часто до неї вдавалася. Знала, що її слова повернуться до Туека й нароблять звиначеному клопоту.

Стірос розумів це аж надто добре. Чекав, спустивши очі долу, а Шіана тим часом дуже терпляче, мов розповідаючи дитині давню казку, пояснювала йому, що в пустельному червові може мешкати або бог, або диявол, або вони обидва разом. Люди мусять просто це приймати. Не людям вирішувати таке.

За таку ересь Стірос посилав людей до пустелі. Вираз його обличчя (так ретельно записаний для подальшого аналізу Бене Гессерит) промовляв, що такі концепції завжди проростали з бруду на дні ракіанського суспільства. Та тепер! Мусив змагатися з непохитною певністю Туека в тому, що Шіана прорікає святу істину!

Переглядаючи запис, Тамелейн подумала, що казан гарно закипів. Відзвітувала про це Капітулі. Сумніви бичували Стіроса, сумніви терзали всіх, окрім поспільства, яке ревно поклонялося Шіані. Шпигуни, близькі до Туека, сповіщали, що він навіть почав сумніватися у слушності свого рішення прибрати історика-промовця Дромінда.

— Мав Дромінд рацію, сумніваючись у ній? — зажадав Туек у свого оточення.

— У жодному разі! — відповіли підлабузники.

Що ще могли вони сказати? Преосвященник не міг помилитися, ухвалюючи такі рішення. Бог не попустив би цього. Та Шіана виразно збила його з плигу. Змела рішення багатьох дотеперішніх Преосвященників у страхітливу прірву. З усіх сторін вимагали повторної інтерпретації.

— Що ми насправді про неї знаємо? — раз у раз добивався від Туека Стірос.

Тамелейн мала повний звіт про останнє таке зіткнення. Стірос і Туек до пізньої ночі вели дискусії сам на сам, лише вдвох (так вони думали) у Туековому помешканні, зручно всівшись у найкращих синіх слідокріслах, з конфі, приправленим меланжем, під рукою. Голографічний запис, який доставили Тамелейн, показував єдину жовту світлокулю, що плавала на силових підвісках над парою співрозмовників. Світло було притьмарене, щоб не подразнювати втомлених очей.

— Можливо, те перше випробування, коли ми залишили її в пустелі з гупалом, було недобрим, — промовив Стірос.

Це було лукаве твердження. Усі знали, що надто складні міркування Туеку не під силу.

— Недобре випробування? Що ти маєш на увазі?

— Бог може прагнути, щоб ми здійснили інші випробування.

— Ти сам її бачив! Вона часто розмовляла з Богом у пустелі!

— Так! — Стірос ледь не вистрибнув із крісла. Вочевидь, саме цього він і очікував. — Якщо вона може без шкоди для себе витримувати Божу присутність, то може навчити цього інших.

— Ти знаєш, що вона сердиться, коли ми натякаємо на це.

— Можливо, ми не підійшли до проблеми належним чином.

— Стіросе! А якщо ця дитина має рацію? Ми служимо Розділеному Богу. Я довго й ревно про це думав. Чого Бог розділювався? Чи не є це остаточним Божим випробуванням?

З виразу Стіросового обличчя було ясно, що саме цього різновиду ментальної гімнастики й боялася його фракція. Він намагався повернути думки Преосвященника на щось

інше, та Туек твердо намірився одним стрибком пірнути в метафізику, і годі було змусити його змінити цей намір.

— Остаточне випробування, — наполягав Туек. — Бачити добро у злі і зло в добрі.

Міну Стіроса не можна було назвати інакше як переляканою. Туек був Найвищим Помазаником Божим. Жоден священник не міг у *цьому* сумніватися! Якби Туек виніс на люди цю концепцію, наслідки такого вчинку струснули б священничий авторитет до самих основ! Очевидячки, Стірос ставив собі питання, чи не приспів уже час *перемістити* самого Преосвященника.

— Я ніколи не припускав, що матиму змогу обговорювати такі глибокі ідеї з моїм Преосвященником, — сказав Стірос. — Та, можливо, висловлю пропозицію, яка розв'яже багато сумнівних питань.

— То пропонуй, — промовив Туек.

— У її вбрання можна помістити витончені інструменти. Ми могли б почути, коли вона заговорить із...

— Думаєш, Бог не знатиме, що ми це зробили?

— Таке мені зроду не спадало на думку!

— Я не наказуватиму відвезти її до пустелі, — заявив Туек.

— А якщо вона сама надумає поїхати? — Стірос удався до свого найулесливішого виразу обличчя. — Вона часто таке робила.

— Але не останнім часом. Схоже, вона втратила потребу радитися з Богом.

— Не могли б ми самі їй натякнути? — спитав Стірос.

— Що саме?

— Шіано, коли ти знову розмовлятимеш зі своїм батьком? Тобі не хотілося б знову відчувати Його присутність?

— Це більше схоже на підбурювання, ніж на натяк.

— Я лише пропоную...

— Ця Свята Дитина не така наївна! Вона розмовляє з Богом, Стіросе. Бог може суворо нас покарати за таке зухвальство.

— Хіба ж Бог не помістив її тут для того, щоб ми її вивчали? — спитав Стірос.

На думку Туека, це вже надто наближалося до Дроміндової ересі. Він кинув на Стіроса грізний погляд.

— Маю на увазі, — виправився Стірос, — що Бог, напевне, хоче, аби ми у неї вчилися.

Туек і сам часто це повторював, ніколи не чуючи у власних фразах курйозного відлуння Дроміндових слів.

— Її не можна ні підбурювати, ні випробовувати, — сказав Туек.

— Крий нас небо від такого! — запевнив Стірос. — Буду духом святої обережності. А все, чого навчуся від Святої Дитини, буде негайно передано вам.

Туек лише кивнув головою. У нього були власні способи перевірити, чи Стірос каже правду.

Пізніші хитрі підбурювання та випробування були негайно передані Капітулі через Тамелейн і її підвладних.

«Шіана має замислений вигляд», — сповіщала Тамелейн.

Серед Превелебних Матерів Ракіса та тих, кому вони звітували, цей замислений вигляд мав недвозначну інтерпретацію. Предків Шіани вже давно визначили. Втручання Стіроса змусило дитину засумувати за домом. Шіана зберігала мудре мовчання, але було ясно, що вона часто думає про своє життя у піонерському селищі. Попри всі страхи й небезпеки, це, вочевидь, були її щасливі часи. Вона пам'ятала сміх, забивання жердин у пісок, щоб дізнатися погоду, полювання на скорпіонів у закамарках сільських хиж, винюхування прянощів на дюнах. Виходячи з частих подорожей Шіани до цієї місцевості, Сестринство доволі точно здогадалося, де стояло загублене сільце і що з ним сталося. Шіана часто роздивлялася одну зі старих карт Туека, яка висіла на стінах її помешкання.

Як і передбачила Тамелейн, одного ранку Шіана тицьнула у стінну карту, показавши місце, де часто бувала.

— Заберіть мене туди, — наказала вона опікунам.

Для неї викликали 'топтер.

Тоді як священники в 'топтері, що ширяв угорі, напружено прислухалися, Шіана знову постала на піску віч-на-віч зі своєю Немезідою. Тамелейн і її радниці, підключившись до священничої мережі, теж пильно стежили.

У місці, покритому дюнами-надмами, де Шіана наказала її висадити, не залишилося навіть сліду селища. Та цього разу вона використала гупало. Чергова лукава підказка Стіроса разом із детальною інструкцією використання старовинних приладів, які мали прикликати Розділеного Бога.

Прийшов черв.

Тамелейн, що стежила за цією сценою через власний релейний проектор, подумала, що черв — доволі пересічний монстр. Вона оцінила його довжину десь у п'ятдесят метрів. Шіана стояла перед його розверстою пащею на відстані всього трьох метрів. Спостерігачі виразно чули гудіння внутрішньої печі черва.

— Скажеш мені, навіщо ти це зробив? — вимагала Шіана.

Вона не відсахнулася від гарячого дихання черва. Пісок під страховиськом скрипів, але вона наче й не чула цього.

— Відповідай мені! — наказала Шіана.

Черв не видав ані звуку, але Шіана, здавалося, прислухалася, схиливши голову вбік.

— Тоді повертайся, звідки прийшов, — промовила Шіана. Змахнула рукою, проганяючи черва.

Черв слухняно позадкував і повернувся під пісок.

Дні йшли за днями, священники сперечалися про цю незвичайну зустріч, а Сестринство радісно за ними шпигувало. Шіану не можна було розпитувати, інакше вона б довідалася, що її підслуховували. Як і раніше, вона уникала розмов про свої відвідини пустелі.

Стірос продовжував своє лукаве підбурювання. Результат був точнісінько таким, як і сподівалося Сестринство. Час від часу, прокинувшись, Шіана без жодного попередження заявляла: «Сьогодні я рушаю до пустелі».

Інколи вона використовувала гупало, інколи кликала черва танцем. На далеких пісках, недоступних погляду мешканців Кіна чи іншого заселеного місця, черви приходили до неї. Шіана самотньо стояла перед червом і розмовляла з ним, а інші слухали. По дорозі до Капітули записи цих розмов потрапляли в руки Тамелейн, у неї вже була ціла їхня збірка, чарівна, на її думку.

— Я мала б тебе ненавидіти!

Яке сум'яття викликали ці слова серед священників! Туек забажав відкритої дискусії: «Чи повинні ми всі ненавидіти Розділеного Бога, водночас люблячи Його?»

Стірос насилу відмовив його від цього наміру, аргументуючи тим, що бажання Бога не висловлено ясно.

— Дозволиш мені знову поїздити на тобі? — спитала Шіана одного зі своїх гігантських гостей.

Коли вона наблизилася, черв відступив і не дозволив їй звернутися на себе.

Іншого разу вона спитала:

— Мені варто зостатися зі священниками?

Цей конкретний черв виявився цілком багатим питань, серед яких:

— Куди потрапляють люди, яких ти з'їдаєш?

— Чого люди мене ошукують?

— Чи маю я покарати поганих священників?

З цього останнього питання Тамелейн засміялася, подумавши про рейвах, який воно викличе серед людей Туека. Її шпигуни акуратно відзвітували про сум'яття священників.

— А як Він їй відповідає? — спитав Туек. — Чув хтось Божу відповідь?

— Можливо, він промовляє їй просто в душу, — ризикнув припустити радник.

— Он воно! — захопився Туек за цей здогад. — Ми мусимо спитати, що Бог їй наказує.

Шіана не дала втягти себе в цю дискусію.

— Вона доволі точно оцінює свої сили, — звітувала Тамелейн. — Тепер не надто часто виїжджає до пустелі, попри підбурювання Стіроса. Як і можна було сподіватися, привабливість таких подорожей послабшала. Страх і піднесення гнатимуть її вперед, доки не збліднуть. А все ж вона вивчила дуже дієвий наказ: «Геть звідси!»

Сестринство відмітило це як значний етап розвитку. Якщо навіть Розділений Бог підкоряється цій команді, то жоден священник чи священниця не сміли сумніватися у праві Шіани віддавати такий наказ.

— Священники будують вежі в пустелі, — звітувала Тамелейн. — Прагнуть мати безпечніші місця, звідки могли б стежити за Шіаною, коли вона там буває.

Сестринство передбачало такий перебіг подій і навіть вдаюся до певних підбурювань зі свого боку, щоб прискорити ці проєкти.

Кожна вежа мала власну вітряну пастку, власну технічну службу, власний водний бар'єр, сади та інші елементи цивілізації. Кожна з них була малою спільнотою, що посувала межу стабілізованого ареалу Ракіса далі й далі у володіння червів.

Піонерські селища не були вже потрібні, а заслугу за цей прогрес приписували Шіані.

— Вона наша священниця, — казав простий люд.

Туек і його радники оберталися на кінчику голки: «*Шайтан і Шай-Хулуд в одному тілі?*» Стірос жив у постійному страхові, що Туек проголосить це. Стіросові консультанти врешті-решт відкинули план змістити Туека. Інший план — улаштувати Священниці Шіані нещасний смертельний випадок — нажахав усіх, навіть Стіроса, який вирішив, що це надто ризикована авантюра.

— Навіть якщо ми усунемо цю колючку, Бог може наслати на нас ще страшнішу кару, — заявив він. І перестеріг: — Найстарші книжки кажуть, що поведе нас мала дитина.

Стірос одним із останніх приєднався до тих, хто вважав Шіану не зовсім смертною. Було помітно, що оточення Шіани, та й Канія теж, полюбило її. Вона була такою щирою, такою яскравою і вразливою.

Багато хто зауважив, що дедалі виразніше почуття прихильності до Шіани дісталось навіть до Туека.

Сестринство негайно розпізнало силу, що торкнулася всіх цих людей. Бене Гессерит знали назву цього древнього ефекту: поширення культу. Тамелейн сповіщала про глибокі зміни на Ракісі: люди всієї планети почали молитися Шіані, а не Шайтанові чи навіть Шай-Хулудові.

— Вони знають, що Шіана заступається за найслабших, — звітувала Тамелейн. — Це знайома схема. Усе йде, як наказано. Коли ви пошлете гхолу?

Зовнішня поверхня повітряної кулі завжди більша за центр тієї клятої речі. Саме про це і йдеться у Розсіянні.

**Відповідь Бене Гессерит на пропозицію іксіан
послати нові випробувальні зонди до Загублених**

Один з найшвидших ліхтерів Сестринства забрав Майлса Тега до транспортника Гільдії на орбіті Гамму. Йому не хотілося зараз покидати Твердиню, але пріоритети були очевидними. Крім того, він мав нутрянну реакцію на цю вилазку. За три століття досвіду Тег навчився довіряти нутряним реакціям. На Гамму справи йшли не найкращим чином. Кожен патруль, кожен звіт із віддалених сенсорів, рапорти Патрінових шпигунів у містах — усе це посилювало Тегів неспокій.

На ментатський лад, Тег відчував рух сил довкола Твердині та всередині. Його підопічному гхолі загрожувала небезпека. Проте наказ з'явитися на борту транспортника Гільдії, готового до відбиття нападу, надійшов до Майлса від самої Тарази. Це безпомилково підтверджував криптографічний ідентифікатор.

На ліхтері, що здіймався вгору, Тег готувався до битви. Усі приготування, які він міг зробити, були зроблені. Люціллу попереджено. Він довіряв Люціллі. Шванг'ю — інша річ. Тег мав твердий намір обговорити з Таразою кілька істотних змін у Твердині Гамму. Та спершу слід було виграти чергову битву. Башар не мав найменшого сумніву, що попереду його чекає бій.

Коли Майлсів ліхтер увійшов у док, він виглянув крізь порт і побачив на темному боці транспортника гігантський іксіанський символ усередині картуша Гільдії. Це був корабель,

який Гільдія переробила під іксіанські механізми, замінивши традиційних навігаторів машинами. Тож на борту будуть іксіанські техніки для обслуговування апаратури. Буде і справжній навігатор Гільдії. Гільдія так і не навчилася довіряти машинам, навіть демонструючи перероблені транспортники тлейлаксу та ракіанцям. Це мало бути посланням їм: *«Бачите: ми не цілковито залежні від вашого меланжу»*.

Таку вістку ніс гігантський символ Ікса на корпусі космічного корабля.

Тег відчув легкий поштовх при зіткненні з доковими схоплювачами і глибоко вдихнув, щоб заспокоїтися. Почувався, як завжди перед боєм: вільним від будь-яких ілюзій. Це був провал. Переговори провалилися, і настала черга кривавої битви... хіба що він зуміє перемогти якимось іншим чином. Тепер битви рідко бували масовими, а все-таки залишалися смертоносними. Це було тривкішим різновидом провалу. *Якщо ми не можемо мирно врегулювати наші розбіжності, то ми менше ніж люди*.

Службовець, що говорив із явним іксіанським акцентом, провів Тега до кімнати, де його чекала Тараза. У всіх коридорах і пневмотрубах, що вели його до Тарази, Тег шукав знаків, які підтвердили б таємне попередження у посланні Матері Настоятельки. Усе здавалося спокійним і звичним — службовець ставився до башара з належною повагою.

— Я був офіцером групи Тірег на планеті Андіюю, — сказав він, назвавши одну із майже-битв, у яких Тег здобув перевагу.

Вони підійшли до звичайного овального люка в стіні звичайного коридору. Люк відкрився, і Тег увійшов до кімнати з білими стінами та зручними меблями: слінгокріслами, низькими столиками, світлокулями, налаштованими на жовте світло. Люк із гучним стуком прослизнув у свої ущільнення, залишивши Майлсового провідника в коридорі.

Аколітка Бене Гессерит розсунула легкі завіси, що приховували прохід праворуч від Тега. Кивнула йому. Його помітили. Таразу повідомлять.

Тег стримав тремтіння м'язів ніг.

Насилля?

Він не помилився, інтерпретуючи таємне Таразине попередження. Чи були його приготування достатніми? Ліворуч від нього стояло чорне слінгокрісло, перед кріслом — довгий стіл, а при кінці стола ще одне крісло. Тег перейшов на цей бік кімнати й чекав, спершись спиною об стіну. Помітив, що на носачах його чобіт залишився коричневий пил Гамму.

У кімнаті відчувався специфічний запах. Він прийняв. Шер! Невже Тараза та її люди захищаються від Іксіанського Зонда? Тег прийняв свою звичайну капсулу шеру, перш ніж ввійти до ліхтера. У його голові надто багато знань, які можуть бути корисними для ворога. А з того, що Тараза залишила у своєму помешканні запах шеру, випливав ще один висновок: це було повідомлення якомусь спостерігачеві, присутності якого вона не могла уникнути.

Тараза вийшла з-за легких завіс. *«Має втомлений вигляд»*, — подумав він. Це було незвичайним, бо Сестри вміли приховувати втому, аж доки геть не падали з ніг. Справді була такою виснаженою чи це черговий сигнал прихованим спостерігачам?

Зупинившись при вході до кімнати, Тараза вивчала Тега. *«Здається значно старшим, ніж тоді, коли ми бачилися востаннє»*, — подумала Тараза. Служба на Гамму залишила сліди, але її це заспокоїло. Тег виконував свою роботу.

— Ціную швидкість твоєї відповіді, Майлсе, — сказала вона.

Ціную! Їхнє умовлене слово, що означає: *«Небезпечний ворог таємно слідує за нами»*.

Тег кивнув, його погляд перенісся до завіс, з-за яких вийшла Тараза.

Тараза всміхнулася і перейшла у глибину кімнати. Не помітила в Тега жодних ознак меланжевого циклу. Через Тегів літній вік завжди виникала підозра, чи не вдається він до геріатричного ефекту прянощів. Але ніщо в ньому не виказувало

ані найменшого сліду меланжевої залежності, під яку інколи потрапляли навіть найсильніші, відчувши наближення кінця. Тег мав на собі давній мундирний піджак Верховного Башара, але без золотих зірок на плечах і комірі. Це був сигнал, який вона розпізнала. Говорив: «Пам'ятай, як я заслужив це на твоїй службі. Цього разу я теж тебе не підвів».

Очі, що пильно на неї дивилися, були незворушними, не було в них і тіні осуду. Весь його вигляд свідчив про внутрішній спокій, і це цілковито суперечило тому, що, як вона знала, мусило діятися з ним цієї миті. Він чекав її сигналу.

— Нашого гхоло слід розбудити за першої ж нагоди, — сказала вона. Він хотів було відповісти, однак вона махнула рукою, змусивши його замовкнути. — Я бачила звіти Люцілли, знаю, що він надто молодий. Але ми мусимо діяти.

«Вона звертається до спостерігачів», — усвідомив він. Чи вірити її словам?

— Тепер я наказую тобі розбудити його, — сказала вона й зігнула ліве зап'ястя. Їхньою таємною мовою це означало підтвердження.

То це правда! Тег глянув на завіси, що закривали прохід, з якого вийшла Тараза. Хто їх там слухав?

Він вдався до своїх талантів ментата, щоб знайти відповідь на це питання. Бракувало фрагментів даних, але його це не зупиняло. Ментат міг працювати і з неповними даними, якщо їх було достатньо для загальної схеми. Інколи вистачало начерку. Це відкривало приховану форму, а тоді можна було припасувати відсутні фрагменти, щоб здобути цілість. Ментат рідко мав усі потрібні дані, але його тренувано відчувати схеми, розпізнавати системи та поєднувати їх у цілість. Тег нагадав самому собі, що він пройшов і військовий вишкіл: «Рекрута тренують *обходитися* зі зброєю, *націлювати зброю правильно*».

Тараза його націлювала. Його оцінка ситуації підтвердилася.

— Вдаватимуться до відчайдушних спроб убити чи полонити нашого гхолу, перш ніж ти зможеш його пробудити, — сказала вона.

Він розпізнав інтонацію: холодне аналітичне вручення даних ментатові. Тож вона побачила, що він налаштувався на ментатський стан.

Його свідомість зайнялася ментатським пошуком схеми. Першим був проєкт Сестринства стосовно гхоли, значною мірою йому незнайомий, але якимось пов'язаний з появою на Ракісі юної дівчини, що (так розповідали) може наказувати червам. Гхола Айдаго — чарівна особистість, а можливо, ще щось змусило Тирана і тлейлаксу нескінченно повторювати його. Цілі трюми Дунканів! Як служив гхола Тиранові, що той не дозволив йому зостатися серед мертвих? І тлейлаксу: впродовж тисячоліть виціджували його зі своїх аксолотлевих контейнерів, навіть після смерті Тирана. Тлейлаксу дванадцять разів продали цього гхолу Сестринству, а Сестринство платило найтвердішою валютою: меланжем зі своїх дорогоцінних запасів. Чому тлейлаксу приймали як плату те, що самі продукували в такій кількості? Це очевидно: щоб вичерпати запаси Сестринства. Особлива форма пожадливості. Тлейлаксу купували верховенство *у грі за владу!*

Тег зосередився на Матері Настоятельці, яка спокійно чекала.

— Тлейлаксу вбивали наших гхол, щоб контролювати хронометраж, — сказав він.

Тараза кивнула, але не озвалася. Отже, було ще щось. Він знову ввійшов у ментатський стан.

Бене Гессерит були цінним ринком для тлейлаксанського меланжу. Тлейлакс був не єдиним джерелом, бо залишався невеликий потік із Ракіса, але цінним, так, дуже цінним. З боку тлейлаксу нерозсудливо відчувувати цінний ринок, якщо тільки вони не мали напоготові ще ціннішого.

Хто інший цікавився діяльністю Бене Гессерит? Без сумніву, іксіани. Але іксіани не були добрим ринком збуту меланжу. Присутність іксіан на цьому кораблі свідчила про їхню незалежність. Оскільки ж іксіани й Рибомовки спільно вели справи, Рибомовок теж можна виключити з пошуку схеми.

Яка велика сила чи навіть асамблея сил у цьому Всесвіті має...

При цій думці Тег завмер, наче натиснувши на пікірувальні гальма 'топтера. Дозволив своїм думкам вільно пропливати, а сам тим часом перебирав інші міркування.

Не в цьому Всесвіті.

Схема склалася. *Багатство*. Гамму набрала нової ролі в ментатських розрахунках. Гамму давно вже була випотрошена Харконеннами й покинута, як обігнилі останки, відновлені потім даніанцями. Та був час, коли зникли навіть надії Гамму. Без надій не було навіть мрій. Виходячи з цієї вигрібної ями, населення керувалося лише найпростішим прагматизмом. *Якщо це працює, то воно добре.*

Багатство.

При першому дослідженні Гамму він зауважив численність банкірських домів. Деякі з них були навіть відмічені як безпечні для Бене Гессерит. Гамму служила опорним пунктом для маніпуляцій з величезним багатством. Банк, який він відвідав, щоб вивчити можливість його використання для невідкладного контакту, повністю ожив у ментатській свідомості. Він одразу збагнув, що ця установа не обмежується суто планетарними справами. Це був банк банкірів.

Не просто багатство, а БАГАТСТВО.

Розум Тега не був ще готовим для розвитку першомоделі, але йому вистачало даних для Пробного Проектування. Багатство не з цього Всесвіту. Люди з Розсіяння.

Усе це ментатське міркування тривало не довше як кілька секунд. Діставшись точки Пробного Проектування, Тег розслабив м'язи й нерви, глянув на Таразу та підійшов до прихованого

входу. Помітив, що Тараза не виявляє занепокоєння його рухами. Припіднявши завіси, Тег натрапив на чоловіка майже одного з ним зросту: одягнений по-військовому, на петлицях коміра схрещені списи. Грубе обличчя, широкі щелепи. Зелені очі. Вираз здивованої напруги, одна рука над кишенею, що випиналася, очевидно, від схованої у ній зброї.

Тег усміхнувся чоловікові, відпустив завіси й повернувся до Тарази.

— За нами спостерігають люди з Розсіяння, — сказав він.

Тараза розслабилася. Тег улаштував незабутній спектакль.

Завіси зі свистом розсунулися. Високий незнайомиць увійшов і зупинився кроків за два від Тега. На його обличчі застиг крижаний гнів.

— Я попереджав, щоб ви нічого йому не казали!

Голос виявився скрипучим баритоном, акцент був Тегові незнайомий.

— А я попереджала про сили цього ментата-башара, — відповіла Тараза. На її обличчі промайнула огида.

Чоловік заспокоївся, судячи з його виразу, дещо злякався.

— Всечесна Матроно, я...

— Не смій так мене називати! — Тіло Тарази нап'ялося у бойовій стійці, якої Тег ніколи раніше в неї не бачив.

Чоловік злегка схилив голову.

— Люба леді, не ви тут контролюєте ситуацію. Мушу нагадати, що мої накази...

Тег уже достатньо почув.

— Як на мене, то саме вона тут усе й контролює, — сказав він. — Перед прибуттям сюди я привів у дію певні захисні засоби. Цей корабель... — він озирнувся довкола і знову перевів увагу на пришельця, чиє обличчя прибрало настороженого виразу, — не є не-кораблем. Два наші не-кораблі — монітори цієї миті стежать за вами.

— Ви не виживете, — grimнув чоловік.

Тег приязно всміхнувся:

— Ніхто на цьому кораблі не виживе. — Він стиснув щелепи, щоб послати нервовий сигнал і активувати крихітний пульсомір у черепі. Той передавав графічні повідомлення просто в його візуальні центри. — І у вас небагато часу на ухвалення рішення.

— Розкажи йому, звідки ти знав, що слід робити, — промовила Тараза.

— Ми з Матір'ю Настоятелькою маємо власні засоби спілкування, — сказав Тег. — Але й без цього вона не мусила мене попереджати. Достатньо її виклику. Мати Настоятелька у транспортнику Гільдії в такий час? Не може бути!

— Глухий кут, — буркнув чоловік.

— Можливо, — погодився Тег. — Але ні Гільдія, ні Ікс не ризикнуть наразитися на повномасштабну атаку всіх сил Бене Гессерит, очолюваних навченим мною воєначальником. Маю на увазі башара Бурзмалі. Ваша підтримка саме розпалася і зникла.

— Я нічого цього йому не казала, — втрутилася Тараза. — Ти щойно став свідком роботи ментата-башара, рівня якому навряд чи знайдеться у твоєму Всесвіті. Подумай про це, якщо обмірковуєш протистояння з Бурзмалі, чоловіком, вишколеним цим ментатом.

Пришелець перевів погляд з Тарази на Тега і знову на Таразу.

— Ось вихід із нашого гіпотетичного глухого кута, — сказав Тег. — Мати Настоятелька Тараза та її супровід вирушать звідси разом зі мною. Мусиш вирішувати негайно. Час пішов.

— Ти блефуєш. — У цих словах не було справжньої сили.

Тег повернувся до Тарази обличчям і вклонився.

— Було великою честю служити тобі, Превелебна Мати Настоятелько. Прощавай.

— Можливо, смерть нас не розлучить, — відповіла Тараза.

Це було традиційне прощання Превелебної Матері з рівною їй Сестрою.

— Ідіть! — Чоловік із грубим обличчям підійшов до коридорного люка й відкрив його. Показалися два здивовані іксіанські охоронці. Хрипким голосом чоловік наказав: — Заберіть їх до ліхтера.

Тег, досі розслаблений і спокійний, промовив:

— Клич свій супровід, Мати Настоятелько.

Чоловікові, що стояв біля люка, сказав:

— Ти надто цінуєш власну шкуру, аби бути добрим солдатом. Ніхто з моїх людей не зробив би такої помилки.

— На борту цього корабля є справжні Всечесні Матрони, — буркнув чоловік. — Я поклявся захищати їх.

Тег скривився і обернувся до Тарази, що саме виводила гурток своїх людей з сусідньої кімнати. Там були дві Превелебні Матері та чотири аколітки. Тег розпізнав одну з Превелебних Матерів: Дарві Одраде. Раніше він бачив її тільки здалеку, але овальне обличчя і гарні очі привертала увагу: викапана Люцілла.

— У нас є час, щоб представитися? — спитала Тараза.

— Звичайно, Мати Настоятелько.

Тег схилив голову й потис руку кожній із жінок, коли Тараза їх називала.

Виходячи, Тег обернувся до чоловіка в однострої.

— Завжди слід зберігати гарні манери, — сказав він. — Інакше ми були б менше ніж людьми.

Тільки коли вони опинилися в ліхтері, а Тараза сіла поруч із ним, біля свого супроводу, Тег спитав:

— Як вони вас захопили?

Ліхтер летів у напрямку планети. На екрані перед собою Тег бачив, що корабель Гільдії, позначений символом Ікса, виконував наказ залишатися на орбіті, доки його група не буде в безпеці, за лінією планетарної оборони.

Перш ніж Тараза встигла відповісти, Одраде перехилилася через перехід, що відділяв її від Матері Настоятельки, і сказала:

— Я скасувала наказ башара знищити цей корабель Гільдії, Мати.

Тег різко повернув голову і глянув на Одраде.

— Але ж вони захопили вас у полон і... — Він насупився. — Звідки ти знала, що я...

— Майлсе!

У Таразиному голосі прозвучав гострий докір. Він жалібно всміхнувся. Так, знала його майже як він сам себе знав... а в чомусь і краще.

— Було б неточно сказати, що вони нас захопили, — промовила Тараза. — Ми самі дозволили їм нас захопити. Я начебто супроводжувала Дар на Ракіс. Ми покинули наш некорабель у точці Перехрестя і попросили надати найшвидший транспортник Гільдії. Уся моя Рада, включно з Бурзмалі, погодилася, що ці пришельці з Розсіяння підкуплять екіпаж транспортника й повезуть нас до тебе, щоб зібрати воедино всі фрагменти проекту гхоли.

Тег жахнувся. *Який ризик!*

— Ми знали, що ти нас порятуєш, — сказала Тараза. — Бурзмалі був наготові, якби тобі не вдалося.

— Цей корабель Гільдії, який ви пощадили, — зауважив Тег, — викличе підмогу і атакує наш...

— Вони не атакують Гамму, — відповіла Тараза. — Там зібралося надто багато різнорідних сил із Розсіяння. Вони не посміли б піти проти них усіх.

— Хотів би я бути так само у цьому впевненим, як, схоже, впевнена ти, — сказав Тег.

— Будь певним, Майлсе. Крім того, є й інші причини не нищити корабель Гільдії. Ікс та Гільдію піймали на лівих операціях. Це недобре для ділових угод, а їм потрібна кожна ділова угода, яку вони можуть здобути.

— Якщо тільки в них немає важливіших клієнтів, які пропонують більші прибутки!

— Ах, Майлсе, — замислено промовила вона. — Ось чим ми, Бене Гессерит, насправді займаємося в ці останні дні: докладаємо сил, щоб усе заспокоїлося, прийшло в рівновагу. Ти це знаєш.

Тег не сумнівався, що це правда, але його увагу привернула фраза «останні дні». Ці слова начебто підбивали підсумок у мить смерті. Та не встиг він спитати про це, як Тараза продовжила:

— Ми любимо залагоджувати найгостріші ситуації не на бойовищі. Мушу зізнатися, що такою позицією ми завдячуємо Тиранові. Не впевнена, Майлсе, що ти колись думав про себе як про витвір Тиранового кондиціонування, але ти ним є.

Тег прийняв це без коментарів. Це був фактор, що поширювався на все людське суспільство. Жоден ментат не міг не прийняти цього як істину.

— Ця риса, Майлсе, найбільше приваблює нас у тобі, — вела далі Тараза. — Інколи ти дратуєш до безтями, та ми не хотіли б, щоб ти був іншим.

Завдяки тонким відтінкам в її інтонації та манері поведінки Тег розпізнав, що Тараза промовляє не лише до нього. Ці слова скеровані й до її супроводу.

— Здогадуєшся, Майлсе, до якого шалу можна дійти, слухаючи, як ти виступаєш у суперечці за дві сторони з рівною силою? Але твоя співчутливість — це потужна зброя. Як жахалися деякі наші вороги, довідавшись, що ти протистоїш їм там, де вони й гадки про це не мали!

Тег посміхнувся, майже не розтуляючи вуст. Глянув на жінок, що сиділи по той бік переходу. Навіщо Тараза звернула такі слова до цієї групи? Дарві Одріде, здавалося, відпочивала, відхиливши голову й заплющивши очі. Кілька інших перемовлялися між собою. Але Тег знав, що це нічого не означало. Навіть аколітки Бене Гессерит могли розподіляти думки між кількома потоками мислення. Він знову перевів увагу на Таразу.

— Ти справді відчуваєш речі так, як відчуває їх ворог, — сказала Тараза. — Ось що я маю на увазі. І, звичайно, коли ти так налаштований ментально, поняття ворога для тебе не існує.

— Ще й як існує!

— Зрозумій мене правильно, Майлсе. Ми ніколи не сумнівалися у твоїй вірності. Та дивовижно, що ти змушуєш нас бачити речі, яких ми інакше б не побачили. Інколи ти стаєш нашими очима.

Тег помітив, що Дарві Одраде розплющила очі й дивилася на нього. Яка мила жінка. Її вигляд чимось непокоїв. Як і Люцілла, скидалася на когось із його минулого. Перш ніж Тег устиг простежити цю думку, Тараза заговорила:

— Має гхола талант балансувати між двома супротивними силами?

— Він міг би бути ментатом, — відповів Тег.

— Він і був ментатом в одному із втілень, Майлсе.

— Ти справді хочеш, щоб його пробудили таким молодим?

— Це необхідно, Майлсе. Життєво необхідно.

Причина провалу ДАПТ? Дуже проста: ігнорування факту, що на окраїнах їхньої влади чигають більші комерційні потуги, які можуть їх поглинути, мов сліг сміття. Ось справжня загроза Розсіяння — для них і для всіх нас.

Нотатки Ради Бене Гессерит, архіви №SXX90CH

Одраде приділила розмові між Тегом і Таразою лише частку своєї уваги. Їхній ліхтер був малим, приміщення для пасажирів тісним. Вона знала, що для гальмування при спуску він використає тертя об атмосферу, тож приготувалася до гоїдалки. На такому кораблі пілот, щоб зекономити енергію, не вдаватиметься до силових підвісок.

Одраде використала ці хвилини так, як використовувала весь свій час: щоб приготуватися до майбутніх справ. Час підганяв, вона керувалася спеціальним графіком. Перш ніж покинути Капітулу, глянула на календар і, як це часто їй траплялося, піймала себе на захопленні витривалістю часу та його мови: секунди, хвилини, години, дні, тижні, місяці, роки... стандартні роки, якщо бути точним. Витривалість — не цілком точне визначення цього феномену. Він радше нагадував непорушність. Традиція. Ніколи не порушуй традиції. У її пам'яті твердо закарбувалися порівняння, древній плин часу, накинтий планетам, які не відмірювали його згідно з первісним людським календарем. Тиждень містив сім днів. Сім! Яким могутнім зоставалося це число. Містичним. Його записано в Оранжистській Католицькій Біблії. Господь створив світ за шість днів, а «у день сьомий Він спочив».

«Добре Йому! — подумала Одраде. — Після великих трудів ми маємо спочити».

Одраде злегка повернула голову і глянула через перехід на Тега. Він гадки не мав, скільки спогадів про нього в неї було. Могла зауважити, як обійшлися роки з цим сильним обличчям. Побачила, що навчання гхоли вичерпало його енергію. Ця дитина у Твердині Гамму мусить бути губкою, яка вбирає все і всіх довкола себе.

«*Майлсе Тегу, чи знаєш, як ми тебе використовуємо?*» — замислилася вона.

Ця думка її ослаблювала, але Одраде, майже з почуттям бунту, дозволила їй зоставатися притомною. Як легко було полюбити цього старого чоловіка! Звичайно, не як партнера... а все ж полюбити. Відчувала, як затягується ця в'язь, розпізнала її тонким краєм своїх бене-гессеритських здібностей. Любов, клята любов, любов, що відбирає сили.

Одраде відчула це затягування з першим партнером, якого мала спокусити. Дивне відчуття. Роки бене-гессеритського кондиціонування привчили її остерігатися цього. Жодна прокторка не дозволила їй розкоші цього беззастережного тепла, а з часом вона зрозуміла причини такої відстороненої опіки. Та от Розпорядниці схрещення послали її, наказавши зблизитися з якимось чоловіком, дозволити йому ввійти у неї. Усі клінічні дані зберігалися в її свідомості, вона могла зчитати сексуальне збудження свого партнера, навіть якщо й сама дозволяла собі таке збудження. Врешті-решт, її ретельно готували до такої ролі чоловіки, яких Розпорядниці схрещення відібрали й делікатно кондиціонували саме для такого тренування.

Одраде зітхнула й відвела погляд від Тега. Заплющила очі, згадуючи. Чоловіки-тренери ніколи не дозволяли собі емоційного зв'язку з ученицями. Така неунікна прогалина сексуальної освіти.

Це перше спокушання, на яке її послали: вона була геть не готовою до палкого екстазу одночасного оргазму, взаємності та єдності такої ж древньої, як людство... древнішої! І сили, спроможної подолати розсудливість. Вираз обличчя її партнера,

солодкий поцілунок, цілковите відкидання ним усіх самозахисних резервів, його беззахисність і вразливість. Жоден тренер ніколи цього не робив! Вона у відчай вхопилася за науки Бене Гессерит. Завдяки їм побачила на обличчі того чоловіка всю його суть, відчула цю суть найглибшими своїми фібрами. На мить дозволила собі рівну відповідь, сягнула нової вершини екстазу, про яку не згадував жоден з її вчителів. У ту мить вона збагнула, що сталося з леді Джессікою та іншими *невдачами* Бене Гессерит.

Це почуття було коханням!

Його сила вразила її (Розпорядниці схрещення знали це наперед), тож вона повернулася під захист кондиціонування Бене Гессерит. Дозволила масці задоволення прикрити природний вираз обличчя, що змінилося в короткому спалаху почуттів, вдалася до обдуманих пестошів там, де природні ласки були б легшими (але не настільки ефективними).

Як і слід було очікувати, чоловік відповідав їй по-дурному. Це допомогло їй думати про нього як про дурня.

Друге її спокушання було легшим. Та вона досі могла ожити в пам'яті риси того першого й часом робила це зі зашкарублим здивуванням. Інколи його обличчя з'являлося само по собі, без причини, яку вона могла б одразу збагнути.

Відмітки пам'яті про інших чоловіків, до яких її посилали для схрещення, були іншими. Їй доводилося полювати на своє минуле, щоб їх побачити. Чуттєві записи цих переживань не сягали так глибоко. Не так, як із цим першим!

Такою була небезпечна сила кохання.

Досить глянути на клопоти, яких ця прихована сила наробила Бене Гессерит упродовж тисячоліть. Леді Джессіка та її кохання до Герцога були тільки одним із багатьох прикладів. Кохання затьмарювало розум. Відвертало сестер від їхніх обов'язків. Кохання можна було терпіти лише тоді, коли воно не викликало негайних і очевидних збурень або служило ширшим цілям Бене Гессерит. В іншому разі його слід було уникати.

Та, хай там як, воно зоставалося об'єктом неспокійної остороги.

Одраде розплющила очі й знову глянула на Теґа і Таразу. Мати Настоятелька заговорила на іншу тему. Як може інколи дратувати голос Тарази! Одраде знову заплющила очі й прислухалася до розмови. Здавалося, з цими голосами її пов'язує якась ланка у свідомості, і вона не може позбутися цього зв'язку.

— Дуже мало людей усвідомлює, наскільки значна частка інфраструктури цивілізації є інфраструктурою залежності, — сказала Тараза. — Ми докладно це вивчили.

«Кохання — це інфраструктура залежності», — подумала Одраде. Чому Тараза саме зараз порушила цю тему? Мати Настоятелька рідко робила щось без глибоких причин.

— Інфраструктура залежності — це термін, який охоплює все необхідне для виживання людської популяції, збереження чи збільшення її теперішньої кількості, — продовжила Тараза.

— Меланж? — спитав Теґ.

— Звичайно, але більшість людей дивиться на прянощі й каже: «Як мило, що ми можемо їх мати і що вони дарують нам життя, довше, ніж у наших предків».

— За умови, що вони можуть їх собі дозволити. — Одраде зауважила, що голос Теґа став дещо гризьким.

— Доки жодна окрема сила не контролює всього ринку, більшість людей може їх собі дозволити, — відповіла Тараза.

— Я вивчав економіку на колінах своєї матері, — промовив Теґ. — Їжа, вода, придатне для дихання повітря, незабруднений отрутою життєвий простір — існує багато різновидів грошей, а їхня вартість змінюється згідно із залежністю.

Почувши це, Одраде ледь утрималася від схвального кивка. Вона теж відповіла б так. «Облиш банальності, Таразо! Переходь до суті».

— Я хотіла б, щоб ти добре згадав науки своєї матері, — сказала Тараза. Яким лагідним став її голос! Та зненацька цей голос змінився, і вона гарикнула: — Гідравлічний деспотизм!

«Вона добре поставила наголос», — подумала Одраде. З пам'яті полилися дані, наче вода з крана, відкритого на повну потужність. *Гідравлічний деспотизм* — централізований контроль необхідної енергії, такої як вода, електрика, паливо, медикаменти, меланж... Підпорядковуйся централізованій силі, що здійснює цей контроль, або ж енергію вимкнуть — і ти помреш!

Тараза заговорила знову.

— Є ще одна придатна до вжитку концепція, і я певна, що мати розповідала тобі про неї. Це ключова колода.

Тепер Одраде дуже зацікавилася. Тараза вела цю розмову до чогось важливого. *Ключова колода* — справді древнє поняття з часів до силових підвісок, коли дроворуби сплавливали зрубані колоди ріками до центральних тартаків. Інколи такі колоди утворювали загату. Тоді викликали експерта, що вмів знайти ту єдину ключову колоду, усунувши яку можна було вивільнити загату. Вона знала, що Тег має змоглядне уявлення цієї концепції, але вона й Тараза могли прикликати з Інших Пам'ятей наочних свідків та побачити вибух води й уламків дерева при вивільненні загати.

— Тиран був такою ключовою колодою, — вела далі Тараза. — Він створив загату, а тоді вивільнив її.

Ліхтер різко задривав, зіткнувшись із верхніми шарами атмосфери Гамму. Одраде на кілька секунд відчула напруження пояса безпеки, тоді рух корабля стабілізувався. На цей час розмова припинилася, а потім Тараза продовжила:

— Крім так званих природних залежностей, існують ще й релігійні, створені психологічно. Навіть фізичні потреби можуть мати такий неявний складник.

— Факт, який добре розуміє Міссіонарія Протектіва, — погодився Тег. А все ж у його голосі Одраде знову відчула глибоку антипатію. Тараза, безперечно, теж її почула. Що вона робила? Могла ослабити Тега!

— Ах, так, — сказала Тараза. — Наша Міссіонарія Протектіва. Люди мають могутню потребу в тому, щоб комплекс їхніх

вірувань був «істинною вірою». Якщо це дає задоволення чи почуття безпеки і якщо це включено в комплекс вірувань, то яку ж сильну залежність це творить!

Тараза знову замовкла, бо їхній ліхтер знову почало трусити.

— Я б хотіла, щоб він використав силові підвіски, — покаржилася Тараза.

— Це економить паливо, — промовив Теґ. — Зменшує залежність.

Тараза захихотіла.

— О так, Майлсе. Ти добре вивчив цей урок. Бачу в цьому руку твоєї матері. Прокляття матері, якщо дитина рушає від неї у небезпечному напрямку.

— Думаєш про мене як про дитину? — спитав він.

— Думаю про тебе як про того, хто щойно пережив перше безпосереднє зіткнення з махінаціями так званих Всечесних Матрон.

«Он воно що», — подумала Одріде. З почуттям шоку усвідомила, що Тараза звертає свої слова не до самого Теґа, а до ширшої аудиторії.

Вона промовляє до мене!

— Ці Всечесні Матрони, як вони самі себе називають, — сказала Тараза, — поєднали сексуальний екстаз і релігійний культ. Навряд чи здогадуються, наскільки це небезпечно.

Одріде розплющила очі й крізь перехід зиркнула на Матір Настоятельку. Тараза втупила погляд у Теґа, вираз її обличчя годі було прочитати, — крім очей, які жагуче прагли, щоб він її зрозумів.

— Небезпечно, — повторила Тараза. — Велика людська маса має безпомилну ідентичність єдності. Може виступати як єдина особистість. Може діяти як окремий організм.

— Так казав Тиран, — запротестував Теґ.

— Це довів Тиран! Мав Групову Душу і вмів нею маніпулювати. Майлсе, бувають часи, коли виживання вимагає від нас

спілкування з душею. Душі, як ти знаєш, завжди шукають виходу назовні.

— Хіба ж за нашого часу спілкування з душами та духами не вийшло з моди? — спитав Тег. Одріде не сподобався його напівглузливий тон. Вона помітила, що ця інтонація розгнівала й Таразу.

— Думаєш, я кажу про моду в релігії? — зажадала Тараза, а її високий голос став напружено жорстким. — Ми обоє знаємо, що релігії можна творити! Я кажу про цих Всечесних Матрон, що наслідують деякі наші звичаї, але наша глибша свідомість цілковито їм незбагненна. Насмілюються ставити себе в центр релігійного поклоніння.

— Це те, чого завжди уникали Бене Гессерит, — промовив він. — Моя мати казала, що поклонники й ті, кому вони поклоняються, завжди поєднані вірою.

— І можуть бути розділені!

Одріде побачила, що Тег несподівано перейшов у ментатський стан, його очі розфокусувалися, риси вигладилися. Зараз вона розгледіла частку того, що зробила Тараза. *«Ментат їде верхи, як римлянин, на двох конях, кожна нога на іншому. Кожна його нога спирається на іншу дійсність, бо пошук схеми штовхає його вперед. Мусить їхати на двох реальностях до спільної мети».*

Тег промовив замисленим, позбавленим акценту голосом ментата:

— Розділені сили змагатимуться за домінування.

Тараза глибоко зітхнула від задоволення, майже чуттєвого і природно виявленого.

— Інфраструктура залежності, — промовила вона. — Розподілені сили змагалися б за лідерство, а ці жінки з Розсіяння контролювали б їх. Той військовий на кораблі Гільдії говорив про своїх Всечесних Матрон із благоговінням і водночас ненавистю. Я певна, що ти почув це у його голосі, Майлсе. Знаю, як добре навчила тебе мати.

— Я чув. — Тег знову зосередився на Таразі, ловлячи кожне її слово, як і Одраде.

— Залежності, — сказала Тараза. — Якими простими і якими складними можуть вони бути. Візьмемо, наприклад, зубний карієс.

— Зубний карієс? — Шок вибив Майлса з ментатської колії. Одраде, яка спостерігала за цим, помітила, що саме такої реакції й хотіла Тараза. Вона чудово грала на своєму інструменті — ментату башарі.

«Я маю дивитися і вчитися», — подумала Одраде.

— Зубний карієс, — повторила Тараза. — Проста імплантація відразу ж після народження рятує від цієї напасті більшість людства. Попри це, ми мусимо чистити зуби та дбати про них іншим чином. Це так для нас природно, що ми рідко про це думаємо. Вважаємо використовувани для цього пристрої звичайною часткою нашого довкілля. А все ж ці пристрої, матеріали, з яких їх зроблено, інструктори з догляду за зубами та сукійські монітори — усі вони взаємопов'язані.

— Ментат не потребує пояснення взаємозалежності, — промовив Тег. У його голосі й досі була цікавість, але з відчутним відтінком образи.

— Дійсно, — погодилася Тараза. — Це природне середовище процесу мислення ментата.

— Навіщо ж ти розповідаєш мені про це?

— Ментате, глянь на те, що ти знаєш про цих Всечесних Матрон, і скажи мені, у чому їхній гандж.

Тег відповів без вагань:

— Вони можуть вижити лише за умови, що постійно збільшуватимуть залежність тих, хто їх підтримує. Це глухий кут для узалежнених.

— Саме так. А в чому небезпека?

— Падаючи, вони можуть забрати з собою значну частину людства.

— Це й було проблемою Тирана, Майлсе. Я певна, що він це знав. А зараз слухай мене якомога уважніше. І ти теж, Дар. — Тараза глянула через перехід і зустрілася з Одраде поглядом. — Ми, Бене Гессерит, впустили в людський потік дуже потужні... *елементи* дрейфування. Вони можуть спричинити загату. Без сумніву, нароблять шкоди. І ми...

Ліхтер знову ввійшов у зону, де його сильно трусило. Годі було розмовляти, тримаючись за свої сидіння і слухаючи ревіння та скрипіння довкола себе. Коли ця зона закінчилася, Тараза здійняла голос.

— Якщо виживемо в цій клятій машині та сядемо на Гамму, ти мусиш порозмовляти з Дар віч-на-віч, Майлсе. Ти бачив Атрідівський маніфест. Вона розповість тобі про нього та підготує тебе. Це все.

Тег обернувся і глянув на Одраде. Риси її обличчя вкотре сколихнули його пам'ять: надзвичайна схожість із Люціллою, але і ще щось. Він тимчасово викинув це з голови. *Атрідівський маніфест?* Читав його, отримавши від Тарази з розпорядженням зробити це. *«Підготує мене? До чого?»*

Одраде розгледіла питальний вираз обличчя Тега. Тепер вона зрозуміла Таразин мотив. Накази Матері Настоятельки набрали нового значення, як і слова самого маніфесту.

«Як Усесвіт творено за участі свідомості, так і провидець доводить цю творчу спроможу до найдальших меж. Це і є та глибоко незбагненна сила Атрідівського бастарда, сила, яку він передав своєму синові, Тирану».

Одраде знала ці слова, як може їх знати тільки автор, та от вони повернулися до неї, наче вона ніколи досі їх не зустрічала.

«Бодай тебе, Тар, — подумала Одраде. — Що, як ти помиляєшся?»

На квантовому рівні Всесвіт може розглядатися як невизначене місце, передбачуване статистичним шляхом лише тоді, коли йдеться про великі числа. Посередині між таким і відносно передбачуваним Усесвітом, в якому час проходження окремої планети може бути визначений з точністю до пікосекунди, є місце, де в гру вступають інші сили. Для цього серединного Всесвіту, в якому протікає наше щоденне життя, те, у що ти віриш, є домінантною силою. Ваші вірування впорядковують розвиток щоденних подій. Якщо багато з нас мають спільну віру, може створитися щось нове. Комплекс вірувань утворює фільтр, проходячи крізь який, хаос упорядковується.

Аналіз Тирана, папка Тарази: Архів БГ

Коли Тег повертався на Гамму з корабля Гільдії, в його думках було сум'яття. Він вийшов із ліхтера на обвуглено-чорному краю приватного летовища Твердині та озирнувся довкола, наче вперше його бачив. Майже полудень. Так мало часу минуло, і стільки всього змінилося.

«До якої межі дійдуть Бене Гессерит, викладаючи важливий урок?» — міркував він. Тараза вирвала його зі знайомої колії ментатських процесів. Відчував, що весь інцидент на кораблі Гільдії влаштовано спеціально для нього. Його збили з передбачуваного курсу. Якою дивною здавалася йому Гамму, коли він перетинав стережену смугу, йдучи до вхідної шахти.

Тег бачив багато планет, вивчив їхні звичаї і відбиток, який вони накладали на своїх мешканців. Деякі планети мали великі жовті сонця, що містилися близько, зігріваючи все життя, даючи йому змогу розвиватися, зростати. Інші сонця були малими, далекими, мерехтливими, висіли на темному небі, ледь торкаючись промінням поверхні планет. Варіації існували всередині

цього діапазону та навіть поза його межами. Гамму була жовто-зеленим різновидом, з тривалістю дня у 31,27 стандартної години, а року — у 2,6 стандартного року. Тег вважав, що знає Гамму.

Коли Харконненів змусили покинути планету, колоністи, що відділилися від Даніанської групи Розсіяння, назвали її іменем, запропонованим Галлеком під час великого картографування. За тих часів власна планета цих колоністів звалася Каладаном, але впродовж тисячоліть певні назви вкоротилися.

Тег зупинився біля захищеного облицюванням проходу, що вів із леговища вниз під Твердиню. Тараза та її гурток йшли позаду. Він побачив, що між Таразою і Одраде ведеться жвава розмова.

«Атрідівський маніфест», — подумав він.

Навіть на Гамму мало хто зізнавався у походженні від Харконненів чи Атрідів, хоча генотипи були помітними — особливо домінантний Атрідівський: довгі гострі носи, високі лоби й чуттєві вуста. Часто ці риси були порозкидувані: у когось — вуста, в інших — пронизливі очі, незліченні поєднання. Та інколи одній особі діставалися вони всі, і тоді можна було розгледіти цю гордість, це внутрішнє знання: *«Я один із них!»*

Тубільці Гамму пізнавали людей з такою зовнішністю і розступалися перед ними на тротуарах, та мало хто називав причину цього.

Підвалиною всього був спадок Харконненів — генетичні лінії, що сягали далеко вглиб, до часів греків, парф'ян і мамелюків, тіней древньої історії, навіть назви яких мало хто знав, крім професійних істориків чи вишколених у Бене Гессерит.

Тараза та її гурток наздогнали Теґа. Він почув, як вона каже Одраде:

— Мусиш розповісти все це Майлсові.

«Дуже добре, вона все розповість», — подумки сказав собі Тег. Обернувся і першим пішов повз внутрішню охорону, до довгого переходу, що тягся під бункерами до самої Твердині.

«Кляті Бене Гессерит, — подумав він. — Що вони насправді роблять на Гамму?»

На цій планеті можна було розгледіти численні сліди діяльності Бене Гессерит: зворотне схрещування з метою закріплення вибраних рис. Раз у раз траплялися підкреслено спокусливі очі жінок.

Тег відповів на салют командирки охорони, не збиваючись із думки. *Спокусливі очі, так.* Бачив їх, ледь прибувши до Твердині гхоли, а особливо під час першого детального огляду планети. А ще пізнавав себе в багатьох обличчях. Згадав, як старий Патрін часто казав йому:

— Маєш вигляд уродженця Гамму, башаре.

Спокусливі очі! Командирка охорони мала саме такі. Цим вона скидалася на Люціллу й Одраде. *«Мало хто звертає увагу на значення очей при спокушанні»*, — подумав він. Щоб це зауважити, потрібне виховання Бене Гессерит. Великі груди в жінок, тверді попереки в чоловіків (туга мускулатура сідниць) — це все природно мало значення при виборі сексуального партнера. Та без гарних очей решта рис знецінювалася. Очі були необхідними. Його вчили, що можна втонути у правильних очах, поринути в них і не розуміти, що з тобою відбувається, аж доки не виявиться, що твій пеніс уже твердо втиснутий у вагіну.

Він помітив очі Люцілли відразу після прибуття на Гамму й поведився обережно. Немає сумнівів, як Сестринство використовує її таланти!

Зараз Люцілла чекала біля центрального приміщення огляду та дезінфекції. Швидко махнувши рукою, дала йому знак, що з гголою все гаразд. Тег розслабився і стежив за тим, як Люцілла й Одраде стоять, дивлячись одна на одну. Попри різницю у віці, жінки були напрочуд схожими. Хоча мали геть різну статуру: Люцілла була масивнішою за струнку Одраде.

Командирка охорони зі спокусливими очима підійшла до Тега і схилилася в його бік.

— Шванг'ю саме довідалася, кого ви привезли з собою, — сказала вона, кивнувши на Таразу. — Ах, от і вона.

Шванг'ю вийшла з ліфта й підійшла до Тарази, обдарувавши Теґа лише сердитим поглядом.

«Тараза хотіла застати її зненацька, — подумав він. — Усі ми знаємо чому».

— Ти, схоже, не рада мене бачити, — промовила Тараза, звертаючись до Шванг'ю.

— Для мене це несподіванка, Мати Настоятелько, — сказала Шванг'ю. — Я й гадки не мала.

Вона ще раз глянула на Теґа, в її погляді з'явилася отрута. Одріде й Люцілла припинили оглядати одна одну.

— Я, звісно, вже про це чула, — промовила Одріде, — та коли бачиш себе в іншій особі, то це неабияк вражає.

— Я тебе попереджала, — сказала Тараза.

— Які твої накази, Мати Настоятелько? — спитала Шванг'ю. Підійшла якомога ближче до питання стосовно мети Таразинового візиту.

— Я хотіла б поговорити віч-на-віч із Люціллою, — промовила Тараза.

— Я приготую для тебе помешкання, — сказала Шванг'ю.

— Не турбуйся, — відповіла Тараза. — Я не залишаюся. Майлс уже налагодив для мене транспорт. Обов'язки вимагають моєї присутності в Капітулі. Ми з Люціллою порозмовляємо у внутрішньому дворіку. — Тараза приклала палець до щоки. — О, а ще я хотіла б кілька хвилин подивитися на гхолу, непомітно для нього. Я певна, що Люцілла може це влаштувати.

— Він достатньо добре витримує більш інтенсивні тренування, — сповістила Люцілла, коли вони обидві рушили до ліфта.

Теґ перевів увагу на Одріде, пробігшись заодно поглядом по обличчі Шванг'ю і помітивши силу її гніву. Вона не намагалася це приховати.

«Люцілла сестра чи донька Одріде?» — міркував Теґ. Раптом йому спало на думку, що за цією схожістю може приховуватися якась мета Бене Гессерит. Так, звичайно, Люцілла була імпринтеркою!

Шванг'ю переборола свій гнів. Зацікавлено глянула на Одраде.

— Я саме мала обідати, Сестро, — промовила вона. — Ти до мене приєднаєшся?

— Я мушу порозмовляти з башаром наодинці, — відповіла Одраде. — Якщо це нескладно, могли б ми поговорити тут? Гхолі не треба мене бачити.

Шванг'ю скривилася, не намагаючись приховати, що відмова Одраде її роздратовала. У Капітулі знають, у чому полягає вірність! Але ніхто... — ніхто! — не усуне її з цього поста, де вона може і спостерігати, і наказувати. Опозиція має свої права!

Її думки були зрозумілими навіть Тегу. Він помітив, якою штивою була спина Шванг'ю, коли вона їх покидала.

— Погано, коли Сестра обертається проти Сестри, — зауважила Одраде.

Тег подав рукою знак командирці охорони, наказуючи їй очистити територію. «*Наодинці*», — сказала Одраде. *Це й буде наодинці*. Він звернувся до Одраде:

— Це один із моїх майданчиків. Тут немає ні шпигунів, ні інших засобів спостереження за нами.

— Я так і думала, — промовила Одраде.

— У нас там службова кімната, — Тег кивнув ліворуч. — Повністю обставлена, навіть є слідокрісла, якщо віддаєш їм перевагу.

— Ненавиджу, коли вони намагаються мене обхопити, — відповіла вона. — Можемо порозмовляти тут? — Поклала руку Тегові на плече. — Може, трохи пройдемося. Я геть залякла, сидячи в тому ліхтері.

— Що ти маєш мені сказати? — спитав він, коли вони розпочали прогулянку.

— Мої спогади більше не фільтруються, — промовила вона. — Маю їх усі, звичайно, лише по жіночій лінії.

— І? — Тег стиснув губи. Це не була увертюра, якої він очікував. Одраде більше скидалася на особу, що говоритиме навпростець.

— Тараза каже, що ти читав Атрідівський маніфест. Добре. Знаєш, що він викличе сум'яття у багатьох сферах.

— Шванг'ю вже зробила його темою діатриби проти «вас, Атрідів».

Одраде серйозно на нього глянула. Як сповіщали всі звіти, Тег зоставався імпозантною постаттю, але вона знала це й без звітів.

— Ми обоє Атріди, ти і я, — сказала Отраде.

Тег напружився до повної готовності.

— Твоя мати детально тобі це пояснила, — продовжила Одраде, — коли ти повернувся на Лерней у перші шкільні канікули.

Тег зупинився і глянув на неї. Звідки вона могла це знати? Наскільки йому відомо, він ніколи раніше не зустрічався і не розмовляв з цією далекою Дарві Одраде. Чи не став він предметом особливих дискусій у Капітулі? Зберігав мовчання, переключивши на неї обов'язок вести розмову.

— Розповім про розмову між одним чоловіком і моєю матір'ю, — вела далі Одраде. — Вони в ліжку, і чоловік каже: «Я сплотив кількох дітей, уперше втікши з-під суворого нагляду Бене Гессерит. Тоді я вважав себе незалежним агентом, вільним вступати на будь-яку службу й битися, де мені заманеться».

Тег не намагався приховати, що його це застало зненацька. Це були його власні слова! Ментатська пам'ять підказала йому, що Одраде відтворила їх з точністю механічного записного пристрою. Навіть інтонацію!

— Ще? — спитала вона, коли він далі на неї витріщався. — Дуже добре. Чоловік каже: «Це, звичайно, було до того, як вони вислали мене на ментатський вишкіл. Отоді мені розплющилися очі! Сестринство ні на мить не спускало мене з ока! Я ніколи не був вільним агентом».

— Навіть тоді, коли казав *ти* слова, — підтвердив Тег.

— Справді. — Вона стисла його плече й підігнула вперед, вони продовжили свою прогулянку залом. — Усі діти, батьком

яких ти став, належали Бене Гессерит. Сестринство не дозволило нашому генотипу перейти до дикого генного пулу.

— Навіть якби моє тіло потрапило в пащу Шайтана, цінний для Сестринства генотип зостався би під його опікою, — промовив він.

— Під моєю опікою, — сказала Одраде. — Я — одна з твоїх дочок.

Він знову змусив її зупинитися.

— Думаю, ти вже знаєш, хто моя мати, — промовила вона. Він почав відповідати, а вона застережно здійняла руку. — Імена зайві.

Тег пильно вдивлявся в обличчя Одраде, розпізнаючи спільні риси. Мати і донька пасували одна до одної. Та що з Люціллою?

Наче почувши його питання, Одраде сказала:

— Люцілла з паралельної лінії розплоду. Хіба ж не дивно, чого можна досягти, належно ведучи схрещення?

Тег прокашлявся. Не відчував емоційного зв'язку з ново-знайденою донькою. Його увагу насамперед прикували слова Одраде та інші важливі сигнали, що містилися в її промові.

— Це не звичайна розмова, — промовив він. — Це все, що ти мала мені відкрити? Я думав, що Мати Настоятелька сказала...

— Є ще щось, — погодилася Одраде. — Маніфест. Я його авторка. Він написаний мною за дорученням Тарази та за її детальними інструкціями.

Тег оббиг поглядом велику залу, наче хотів упевнитися, що ніхто їх не підслуховував.

— Тлейлаксу поширюють його по всіх усядах, — сказав він притишеним голосом.

— Саме цього ми й сподівалися.

— Навіщо ти це мені розповідаєш? Тараза казала, що ти маєш підготувати мене до...

— Настане час, коли ти муситимеш знати нашу мету. Тараза бажає, щоб тоді ти вирішував сам і справді став вільним агентом.

Промовляючи це, Одріде побачила, як його ментатські очі затуманилися.

Тег глибоко дихав. *Залежності та ключові колоди!* Ментатським чуттям він осягнув величезну схему, вже за межею нагороджених ним даних. Ні на мить не припустив, що причиною цього одкровення є якась форма дочірньої відданості. У вишколі Бене Гессерит помітна була фундаменталістська, догматична й ритуалістична суть, попри всі намагання запобігти цьому. Одріде, ця дочка з його минулого, була повною Превелебною Матір'ю з надзвичайними силами мускульного й нервового контролю — усіма пам'ятями по жіночій лінії! Налезала до виняткових! Знала хитрощі насилля, про які мало хто будь-коли здогадувався. А все-таки ця подібність, ця суть зоставалася, і ментат завжди міг її розгледіти.

Чого вона хоче?

Засвідчення його батьківства? Мала вже всі підтвердження, яких могла потребувати.

Спостерігаючи зараз за нею, за тим, як вона терпляче чекала, коли його міркування дійдуть до розв'язку, Тег мимоволі подумав, що є багато правди в частому твердженні, наче Превелебні Матері не повністю належать до людства. Вони якимось чином переміщалися поза головним потоком, можливо, паралельно до нього, можливо, час від часу пірнаючи в нього для досягнення власних цілей, та завжди були відокремленими від людства. Відокремилися. Це було ідентифікаційною ознакою Превелебної Матері — почуття додаткової ідентичності, що більше зближувало їх із давно покійним Тираном, ніж з людським родом, з якого вони походили.

Маніпуляція. Ось їхня прикмета. Маніпулювали всім і всіма.

— Я маю бути очима Бене Гессерит, — сказав Тег. — Тараза прагне від мене *людського* рішення за всіх вас.

Одріде, помітно задоволена, стиснула його руку.

— Якого батька я маю!

— Справді маєш батька? — спитав він і виклав свої міркування про те, що Бене Гессерит поставили себе поза людством.

— Поза людством, — промовила вона. — Яка дивна ідея. Чи навігатори Гільдії теж поза первинно людським?

Він подумав про це. Навігатори Гільдії значно відрізнялися від більш звичної людської подоби. Народжувалися в космосі, жили в контейнерах із меланжевим газом, їхні форми спотворювалися, кінцівки та внутрішні органи витягувалися і змінювалися. Але молодий навігатор у період еструсу й перед зануренням у контейнери міг розмножуватися нормально. Це було продемонстровано. Вони стали не-людьми, але не так, як Бене Гессерит.

— Навігатори не є вашою ментальною ріднею, — сказав він. — Вони мислять по-людському. Керування космічним кораблем, навіть із використанням ясновидіння для пошуку безпечного шляху, відповідає схемі, яку людина може прийняти.

— Ти не приймаєш нашої схеми?

— Приймаю, наскільки можу, але десь у вашому розвитку ви виходите за межі первинної схеми. Думаю, ви можете виконати свідомий вчинок, просто щоб здаватися людьми. Як ти зараз тримаєш мене за руку, наче ти справді моя донька.

— Я твоя донька, але мене дивує, як низько ти нас ціниш.

— Геть навпаки, я тебе боюся.

— Власної доньки?

— Кожної Превелебної Матері.

— Думаєш, я існую лише для того, щоб маніпулювати меншими створіннями?

— Думаю, що ти насправді більше не відчуваєшся людиною. Є в тобі якась прогалина, чогось бракує, щось ти сама усунула. Ти більше не одна з нас.

— Дякую, — сказала Одраде. — Тараза казала мені, що ти без вагань відповіси правдиво, та тепер я й сама це побачила.

— До чого ти мене підготувала?

— Знатимеш, коли це станеться. Це все, що я можу сказати... що мені дозволено сказати.

«Знову маніпуляція! — подумав він. — Прокляття на них!»

Одраде кашлянула. Здавалося, хоче ще щось сказати, та вона тільки взяла Тега під руку й повела його до виходу із зали.

Хоча вона знала, що мусить сказати Тег, його слова завдали болю. Хотіла сказати йому, що належить до тих, хто досі почувується людьми, але годі було заперечити його присуд, ви-несений Сестринству.

«Нас навчено відкидати любов. Можемо симулювати її, та кожна з нас спроможна миттю обірвати таку симуляцію».

Позаду почулися кроки. Вони зупинились і обернулися. Люцілла й Тараза вийшли з ліфта, невимушено розмовляючи про свої спостереження за гголою.

— Ти маєш цілковиту рацію, що ставишся до нього так, як ставилася б до однієї з нас, — сказала Тараза.

Тег почув це, але не прокоментував. Мовчки чекав, коли дві жінки підійдуть ближче.

«Він знає, — подумала Одраде. — Не питає мене про рідну матір. Не було зв'язку, не було справжнього імпринтингу. Так, він знає».

Одраде заплющила очі, а пам'ять несподівано для неї сама створила образ картини. Ця картина висіла на стіні Таразиної ранкової кімнати. Її захищав майстерний іксіанський витвір — найкраща герметично запечатана рама, екран із невидимого пласкла. Одраде часто зупинялася біля картини, щоразу почувуючись так, наче може простягти руку й торкнутися старовинної картини, так хитро консервованої іксіанами.

«Хатини в Кордевілі».

Назва, яку дав картині художник, і його власне ім'я зберігалися на полірованій плитці під картиною: *Вінсент ван Гог*.

Ця річ походила з таких древніх часів, що від них уціліли тільки рідкісні залишки. Як ця картина, що посилала фізичні враження крізь віки. Одраде намагалася уявити мандри цієї картини, серію випадкових подій, що привели її неторканою до Таразиної кімнати.

Іксіани якнайкраще впоралися зі збереженням та реставрацією. Глядач міг торкнутися темної плямки в нижньому лівому кутку рами — і його негайно поглинав справжній геній не лише художника, а й іксіанця, що реставрував і захистив цей витвір. Його ім'я було нанесено на раму: Мартин Буро. Коли плямки торкався людський палець, вона ставала проєктором почуттів, благодатним побічним ефектом технології, яка створила Іксіанський Зонд. Буро реставрував не лише картину, а й художника — почуття ван Гога, — якими супроводжувався кожен мазок пензля. Усе було піймано в мазках пензля, записано там людськими рухами.

Одраде так часто стояла, поглинута цим спектаклем, що могла вже самотійно відтворити картину.

Згадавши це переживання відразу ж після Тегового звинувачення, вона збагнула, чому пам'ять відтворила їй цей образ, чому картина досі її зачаровувала. У коротку мить цього відтворення вона завжди цілковито почувалася людиною, усвідомлювала ці хатини як місця, в яких мешкали справжні люди, усвідомлювала тяглість живого ланцюга, що застиг завдяки божевільному Вінсенту ван Гогу, застиг, щоб себе увіковічити.

Тараза з Люціллою зупинилися за два кроки від Тега й Одраде. У подиху Тарази відчувався запах часнику.

— Ми затрималися, щоб трохи перекусити, — сказала Тараза. — Ви хотіли б щось з'їсти?

Це було саме те питання, якого не слід було ставити. Одраде вивільнила свою руку з Тегової. Швидко обернулася, витерла очі манжетом. Ще раз глянувши на Тега, помітила здивування на його обличчі. *«Так, — подумала вона, — це були справжні сльози!»*

— Думаю, ми зробили все, що могли, — промовила Тараза. — Пора тобі рушати на Ракіс, Дар.

— Давно пора, — погодилася Одраде.

Життя не може запропонувати причин, через які його варто підтримувати, воно не може бути джерелом гідної взаємоповаги, якщо тільки кожен із нас не вирішить вдихнути в нього такі риси.

Ченоа «Розмови з Лето II»

Гедлі Туек, Преосвященник Розділеного Бога, дедалі сильніше гнівався на Стіроса. Хоча Стірос був надто старим, аби сподіватися засісти колись на лаві Преосвященника, проте мав синів, онуків і численних небожів. Особисті амбіції він переніс на родину. Цинічний чоловік цей Стірос. Він представляв могутню фракцію у священстві, так звану «наукову спільноту» — впливову, підступну та всеохопну. Її члени небезпечно наближалися до єресі.

Туек пам'ятав, що не один Преосвященник *загубився* в пустелі, ставши жертвою нещасного випадку. Стірос та його фракція спроможні були влаштувати такий випадок.

У Кіні був пополудень, Стірос саме вийшов, дуже роздратований. Хотів, щоб Туек вирушив до пустелі та особисто спостерігав за наступною вилазкою Шіани. Підозріливий Туек відхилив це запрошення.

Зав'язалася дивна суперечка, повна інсинуацій та неясних натяків на поведінку Шіани, плюс словесні атаки на Бене Гессерит. Стірос, який ніколи не довіряв Сестринству, відразу відчув неприязнь до нової командирки Твердині Бене Гессерит на Ракісі, цієї... як же її? Ах, так, Одріде. Дивне ім'я, але Сестри часто прибирали дивні імена. Це було їхнім привілеєм. Сам Бог ніколи не висловлювався проти добродійної основи Бене Гессерит. Проти окремих сестер — так, але Сестринство загалом входило в Боже Святе Видіння.

Туекові не подобалася манера, з якою Стірос говорив про Шіану. Цинічна манера. Врешті-решт Туек утихомирив Стіроса словами, проголошеними у святому місці з високим вітварем та образами Розділеного Бога. Призматичні передавачі променів відкидали тонкі блискучі клини, що просвічували крізь клуби диму з меланжевого кадила та падали на подвійну лінію високих колон, які вели до вітваря. Туек знав, що з цього місця його слова потрапляють просто до Бога.

— Бог діє крізь Сіону наших днів, — промовив Туек до Стіроса, зауваживши розгубленість на обличчі старого радника. — Шіана — живе нагадування про Сіону, цей людський інструмент, що перевів Бога у Його теперішнє Розділення.

Стірос лютував, казав речі, яких не посмів би повторити перед повною Радою. Він надто покладався на свій тривалий зв'язок із Туеком.

— Кажу тобі, вона сидить тут, оточена дорослими, які хочуть запобігти ласки перед нею і...

— І перед Богом! — Туек не міг пропустити нагоди вимовити ці слова.

Стірос нахилився ближче до Преосвященника і проскрипів:

— Шіана є центром освітньої системи, яка забезпечує її всім, що тільки вона собі вигадася. Ми ні в чому їй не відмовляємо!

— Нам і не варто.

Стірос продовжував, наче Туек нічого не казав.

— Канія доставила їй записи із Дар-ес-Балія!

— Я — книга приречення, — завів Туек, цитуючи слова самого Бога зі сховища в Дар-ес-Баліяті.

— Саме так! І вона дослухається до кожного слова.

— Чого тебе це турбує? — спитав Туек своїм найспокійнішим тоном.

— Ми не перевіряємо її знань. Вона перевіряє *наші*.

— Такою мусить бути Божа воля.

Годі було не розпізнати гіркий гнів на обличчі Стіроса. Туек помітив це й чекав, коли старий радник добере нові аргументи.

Запас таких аргументів, звісно, був величезним. Цього Туек не заперечував. Істотними були інтерпретації. Ось чому Пресвященник мусив бути остаточним інтерпретатором. Попри погляд священників на історію (а може, саме завдяки йому), вони дуже багато знали про те, як Бог прибув на Ракіс, щоб поселитися тут. Мали сам Дар-ес-Балят з усім його вмістом — найдревніший відомий не-покій у Всесвіті. Упродовж тисячоліть, коли Шай-Хулуд переводив зелену планету Арракіс у пустельний Ракіс, Дар-ес-Балят чекав під пісками. У цьому Святому Сховищі священство здобуло голос самого Бога, його видрукувані слова й навіть голограми. Усе було пояснено, і тепер вони знали, що пустельна поверхня Ракіса відтворює первісну форму планети, той початковий вигляд, який вона мала, коли була єдиним відомим джерелом священних прянощів.

— Вона розпитує про Божу сім'ю, — сказав Стірос. — Чого б їй розпитувати про...

— Вона перевіряє нас. Чи ставимо ми Їх на місця, Їм належні. Від Превелебної Матері Джессіки до її сина Муад'Діба та до його сина, Лето II, — Святий Тріумвірат Небес.

— Лето III, — пробурмотів Стірос. — Як же той Лето, що загинув від рук сардаукарів? Як же він?

— Обережно, Стіросе, — протяжно мовив Туек. — Ти знаєш, що мій прапрадід висловився у цій справі з цієї ж лави. Наш Розділений Бог перевтілювався своєю часткою, а інша частка зосталася на небесах, щоб бути посередником у Возвеличенні. Ця його частка стала тоді безіменною, якою завжди мусить бути Істинна Божа Суть!

— О?

Туек почув страшний цинізм у голосі старого. Слова Стіроса неначе дрижали в наповненому кадиллом повітрі, закликаючи до жадливої відплати.

— Чого ж тоді вона питає, як наш Лето перетворився на Розділеного Бога? — зажадав Стірос.

Невже Стірос сумнівався у Святій Метаморфозі? Це вразило Туека.

— З часом вона просвітить нас, — сказав він.

— Наші німічні відповіді мусять наповнити її сум'яттям, — глузливо прокоментував Стірос.

— Стіросе, ти заходиш занадто далеко!

— Справді? Вважаєш просвітою те, що вона питає, як піщана форель поглинає більшість води Ракіса і знову перетворює його на пустелю?

Туек намагався приховати дедалі сильніший гнів. Стірос *представляв* могутню фракцію священства, але його тон і слова порушували питання, на які Преосвященники давно вже відповіли. Метаморфоза Лето II дала життя безлічі піщаних форелей, кожна з яких несла його часточку. Від піщаної форелі до Розділеного Бога. Послідовність відома й шанована. Ставити її під сумнів — однаково що заперечувати Бога.

— Сидиш тут і нічого не робиш, — звинуватив його Стірос. — Ми пішаки у...

— Годі! — Туек достатньо наслухався цинічних висловів цього старого. Зібравши всю свою гідність і напустивши її на себе, Туек промовив Божі слова:

— Господь Твій добре знає, що у твоєму серці. Того дня твоя душа виступить зі звинуваченням проти тебе. Не потребую Я іншого свідка. Не слухаєш своєї душі, слухаєш свою лють та своє шаленство.

Стірос пішов геть розгніваний.

Після тривалих роздумів Туек облачився у найрозкішніші шати — білі, золоті та пурпурові. Пішов відвідати Шіану.

Шіана була в саду, на даху центрального священничого комплексу, з Канією та ще двома: молодим священником на ім'я Балдік, з особистої служби Туека, та Кіпуною, священницею-аколіткою, що, як на смак Туека, поводитися надто вже схоже на Превелебну Матір. Сестринство, звичайно, мало тут своїх шпигунів, але Туек не любив про це думати. Кіпуна взя-

ла на себе більшу частину фізичного вишколу Шіани, і між дитиною і аколіткою виник зв'язок, що викликав у Канії ревності. Та навіть Канія не могла протистояти наказам Шіани.

Вони вчотирьох стояли біля кам'яної лави близько тіні вентиляційної вежі. Кіпуна тримала Шіану за праву руку, маніпулюючи з дитячими пальцями. «Шіана підростає», — відзначив Туек. Шість років прожила вона під його опікою. Бачив зав'язі грудей, що випиналися під її одежею. На даху не віяв вітерець, а повітря у Туєкових легенях було тяжким.

Туек оббіг поглядом сад, щоб упевнитися, чи не нехтують тут запровадженими ним застережними заходами. Ніколи не відомо, звідки може з'явитися небезпека. Четверо особистих охоронців Туека — добре озброєних, хоча цю зброю вони й приховували — розділили між собою сторожу даху, по одному на кожному розі. Парапет довкола саду був високим, лише голови охоронців виступали над його краєм. Єдиною будівлею, вищою за священничу вежу, була головна вітряна пастка Кіна, близько кілометра на захід звідси.

Попри очевидні докази того, що віддані ним розпорядження виконуються, Туек відчував небезпеку. Чи це Бог перестерігав його? Туека досі непокоїв цинізм Стіроса. Чи не було помилкою рішення надати Стіросу таку свободу дій?

Шіана побачила, що Туек наближається, і припинила дивні вправи з вигинанням пальців, які вона робила під керівництвом Кіпуни. Прибравши вираз мудрої терплячості, дитина стояла мовчки, втупивши погляд у Преосвященника. Це змусило її товаришів обернутися і глянути туди ж.

Шіана не вбачала в Туеку грізної постаті. Радше любила старого, хоча деякі його питання були недоречними. А його відповіді! Цілком випадково відкрила питання, яке найбільше турбувало Туека.

«Чому?»

Деякі з приставлених до неї священників відкрито інтерпретували це питання як: «Чому ви в це вірите?» Шіана

негайно підхопила таку манеру, і подальші її зондування Туека та інших прибрали незмінної форми:

— Чому ви в це вірите?

Туек зупинився кроків за два від Шіани і схилився.

— Добридень, Шіано. — Нервово крутонув шиєю під коміром. Сонце пекло йому плечі, і він не міг збагнути, чого дитина так часто тут буває.

Шіана не відводила пильного позирку від Туека. Знала, що цей погляд його непокоїть.

Туек кашлянув. Коли Шіана так на нього дивилася, він завжди питав себе: *«Чи це Бог глядить на мене її очима?»*

— Шіана питала вчора про Рибомовок, — сказала Канія.

Своїм найбільш елеїним тоном Туек відповів:

— Це Свята Армія самого Бога.

— І всі вони жінки? — спитала Шіана. Говорила так, наче не могла в це повірити. Для низів ракіанського суспільства Рибомовки були назвою з древньої історії, людьми, вигнаними в Голодні Часи.

«Вона мене випробовує», — подумав Туек. Сучасні носії цієї назви мали на Ракісі лише невелику торгово-шпигунську делегацію, до якої входили і чоловіки, і жінки. Їхнє древнє походження ніяк не впливало на теперішню їхню діяльність, переважно вони виступали в ролі збройної руки Ікса.

— Чоловіки завжди служили Рибомовкам як радники, — промовив Туек. Уважно стежив, як відреагує на це Шіана.

— Тоді там завжди були Дункани Айдаго, — зауважила Канія.

— Так, так, звичайно, Дункани. — Туек силкувався не скривитися. Ця жінка вічно його перебивала! Туек не любив, коли йому нагадували про цей аспект історичної присутності Бога на Ракісі. Гхола, що постійно повертався, і його становище у Святій Армії були чимось на зразок безмовної індульгенції Бене Тлейлак. Та годі було заперечити те, що Рибомовки захищали Дунканів від небезпеки, очевидно,

діючи з наказу Бога. Дункани, без сумніву, були святими, але належали до особливої категорії. Згідно з Божими записами, він сам убив кількох Дунканів, певно *перевівши* їх так просто на небеса.

— Кіпуна розповідала мені про Бене Гессерит, — сказала Шіана.

Як думки цієї дитини перестрибують із теми на тему!

Туек кашлянув, усвідомлюючи змішані почуття до Превелебних Матерів. Слід шанувати тих, що були «люблені Богом», як Свята Ченоа. А перший Преосвященник сконструював логічний доказ того, що Свята Хві Норі, Божа Наречена, була таємною Превелебною Матір'ю. Вшановуючи ці особливі обставини, священники, хоч їх це дратувало, почувалися відповідальними за Бене Гессерит. Переважно це виявлялося в тому, що Сестринству продавали меланж за смішну ціну, значно нижчу за ту, яку брали тлейлаксу.

Своїм найневиннішим тоном Шіана промовила:

— Розкажи мені про Бене Гессерит, Гедлі.

Туек кинув гострий погляд на дорослих довкола Шіани, намагаючись піймати усмішку на їхніх обличчях. Не знав, як упоратися з Шіаною, з її манерою називати його на ім'я. З одного боку, це було принизливим. З другого — вона вшановувала його такою інтимністю.

«Бог тяжко мене випробовує», — подумав він.

— Превелебні Матері — добрі люди? — спитала Шіана.

Туек зітхнув. Усі записи підтверджували, що Бог мав певні застереження стосовно Сестринства. Божі слова ретельно вивчено й піддано остаточній інтерпретації Преосвященника. Бог не дозволив Сестринству зашкодити Золотому Шляху. Це було ясно.

— Багато з них добрі, — сказав Туек.

— А де найближча Превелебна Мати? — далі розпитувала Шіана.

— У Посольстві Сестринства в Кіні, — відповів Туек.

— Ти її знаєш?

— У Твердині Бене Гессерит багато Превелебних Матерів, — сказав він.

— Що це за Твердиня?

— Так вони називають свій дім тут.

— Одна з Превелебних Матерів мусить бути за старшу. Ти її знаєш?

— Я знав її попередницю, Тамелейн, але ця нова. Щойно приїхала. Її ім'я Одраде.

— Кумедне ім'я.

Туек і сам так думав, але промовив:

— Один із наших істориків сказав мені, що це форма імені Атрід.

Шіана задумалася. *Атріди*. Це родина, яка привела на світ Шайтана. До Атрідів тут були тільки фримени та Шай-Хулуд. Усна історія, яку її народ зберіг, попри всі священничі заборони, описувала родоводи найважливіших людей Ракіса. Шіана часто чула ці імена ввечері у своєму сільці.

Муад'Діб сплотив Тирана,

А Тиран сплотив Шайтана.

Шіана не мала охоти сперечатися з Туеком. Зрештою, сьогодні він здається втомленим. Тож вона сказала лише:

— Приведіть до мене цю Превелебну Матір Одраде.

Кіпуна затулила губи долонею, щоб приховати радісну усмішку.

Туек приголомшено ступив крок назад. Як міг він виконати таку вимогу? Навіть ракіанські священники не сміли наказувати Бене Гессерит. А якщо Сестринство йому відмовить? Міг би він взамін за це запропонувати меланж у подарунок? Це може бути витлумачено як вияв слабкості. Превелебні Матері вміли торгуватися! Не було тяжчих торгів, ніж із цими холодноокими Сестрами. А ця нова, Одраде, здавалася найгіршою з усіх.

Усі ці думки миттю промайнули в Туековій голові.

Втрутилася Канія, запропонувавши Туекові потрібний вихід.

— Може, Кіпуна могла б передати Шіанине запрошення, — сказала вона.

Туек зиркнув на молоду священницю-аколітку. Так! Багато хто підозрював (і, звісно, Канія теж), що Кіпуна шпигувала для Бене Гессерит. Звичайно, всі на Ракісі для когось шпигували. Туек вдячно всміхнувся і кивнув Кіпуні.

— Знаєш когось із Превелебних Матерів, Кіпуно?

— Кілька з них мені знайомі, Владико, — відповіла Кіпуна.
Вона принаймні досі виявляє належну повагу.

— Чудово, — промовив Туек. — Чи не була б твоя ласка передати ввічливе запрошення Шіани в посольство Сестринства?

— Зроблю все, що в моїх скромних силах, Владико.

— Я в цьому не сумніваюся!

Кіпуна почала гордо повертатися до Шіани, її переповнювало почуття успіху. З технологіями, розробленими Сестринством, виявилось вкрай легко вселити в Шіану це бажання і розпалити його. Кіпуна всміхнулася і відкрила було рота, збираючись щось сказати. Тут її увагу привернув рух на парпеті, метрів за сорок він Шіани. Щось зблиснуло на сонці. Щось мале і...

Зі здушеним криком Кіпуна згребла Шіану, жбурнула її на ошелешеного Туека і крикнула: «Тікай!» З цими словами Кіпуна метнулася в бік швидкого і яскравого спалаху — крихітного шукача, що тяг за собою довгу шигаструну.

В юності Туек грав у бейсбол. Він інстинктивно піймав Шіану, завагався на мить, тоді розгледів небезпеку. З дівчиною, що борюкалася і протестувала, Туек крутнувся і стрибнув у відчинені двері, ще вели на сходи. Почув грюкання, з яким позаду нього щільно зачинилися двері, швидкі кроки Канії, що поспішала слідом за ним.

— Що це? Що це? — кричала Шіана, б'ючи Туека кулаками по грудях.

— Цить, Шіано! Цить! — Туек зупинився на першому сходо-
вому майданчику. З цього майданчика до середини будинку
вели пандус і спуск на силових підвісках. Канія зупинилася
біля Туека, в тісному приміщенні вона гучно хапала повітря.

— Воно вбило Кіпуну і двох твоїх охоронців, — висапала
Канія. — Порізало їх! Я це бачила. Рятуй нас, Боже!

Думки Туека вирували. І пандус, і спуск на підвісках були
замкнутими шурфами-червоточинами всередині вежі. Їх мож-
на було захопити. Можливо, напад на дах — лише частина
значно складнішого плану.

— Відпусти мене! — наполягала Шіана. — Що відбувається?

Туек опустив її на підлогу, але все ще тримав за руку. Схи-
лився до неї.

— Шіано, люба, хтось намагався завдати тобі шкоди.

Рот Шіани відкрився, як кругле «о», тоді вона спитала:

— Вони зробили щось погане Кіпуні?

Туек глянув на двері даху. Чи не орнітоптер почув він там?
Стірос! Як же легко могли змовники забрати в пустелю трьох
беззахисних людей!

Канія віддихалася.

— Я чую 'топтер, — сказала вона. — Нам не слід тікати звідси?

— Спустимося сходами, — промовив Туек.

— Але...

— Роби, що кажу!

Міцно тримаючи Шіану за руку, Туек повів її на нижчий
поверх. Крім пандуса й доступу на підвісках, цей поверх мав
двері, що вели до широкого вигнутого коридору. Всього за
кілька коротких кроків від них був вхід до помешкання Шіани,
колишнього житла самого Туека. Він знову завагався.

— Щось діється на даху, — прошепотіла Канія.

Туек глянув на перелякану мовчазну дитину поруч із ним.
Її рука була вогкою.

Так, з даху долинав якийсь галас: крики, сичання вогнепа-
лів, тупіт численних ніг. Двері даху над ними, зараз невидимі,

гучно розчахнулися. Це додало Туеку рішучості. Він відчинив двері до коридору, рвонув туди й одразу ж потрапив в обійми вдягнених у чорне жінок, вишикуваних тісним клином. Туек відчув усередині порожнечу поразки. Пізнав жінку на вістрі клина. *Одраде!*

Хтось вихопив у нього Шіану й увіпхнув її в гущу чорних постатей. Перш ніж Туек чи Канія встигли запротестувати, їм долоньями затулили роти. Інші руки притисли їх до стіни коридору. Кілька чорних постатей пройшли у двері й рушили вгору сходами.

— Дитина в безпеці, і це все, що зараз важливо, — шепнула Одраде. Заглянула Туекові в очі. — Без галасу. — Рука, що затуляла йому рота, відхилилася. Вдавшись до Голосу, Одраде наказала: — Розкажи мені, що сталося на даху!

Несподівано для себе, Туек беззастережно підкорився.

— Шукач тяг за собою довгу шигаstrуну. Пролетів над па-рапетом. Кіпуна побачила це і...

— Де Кіпуна?

— Мертва. Канія бачила. — Туек описав героїчний стрибок Кіпуни назустріч небезпеці.

«*Кіпуна мертва!* — подумала Одраде. Приховала нестямно люте почуття втрати. Дуже шкода. Така хоробра смерть гідна захоплення, але ж яка втрата! Сестринство завжди потребувало відваги й жертвності, а ще генетичного багатства, яке мала Кіпуна. — *Його втрачено, погублено через цих незугарних дурнів!*»

На жест Одраде з уст Канії зняли руку.

— Розкажи, що ти бачила, — промовила Одраде.

— Шукач обвив шигаstrуну довкола шиї Кіпуни і... — Канія здригнулася.

Над ними почулося глухе відлуння вибуху, тоді настала тиша. Одраде махнула рукою. Удягнені в чорне жінки розсіпалися по коридору, тихо зникли за поворотом. З Туеком і Канією залишилися тільки Одраде та дві молодші жінки,

з холодними очима й напруженими обличчями. Шіани ніде не було видно.

— У це вплутані іксіани, — сказала Одраде.

Туек погодився. *Така довга шигаструна.*

— Куди ви забрали дитину? — спитав він.

— Ми її захищаємо, — відповіла Одраде. — Стій тихо. — Вона схилила голову, прислухалася.

Удягнена в чорне жінка вибігла з-за повороту і прошепотіла щось Одраде до вуха. Одраде ледь усміхнулася.

— По всьому, — промовила Одраде. — Ходімо до Шіани.

Шіана зайняла м'яке блакитне крісло в головній кімнаті свого приміщення. Удягнені в чорне жінки стояли за нею, як захисна дуга. Туеку здалося, що дитина цілковито отямилася від шоку через напад і втечу, але її очі блищали від хвилювання та непоставлених запитань. Шіанина увага була спрямована на щось праворуч від Туека. Він зупинився і глянув туди. Від побаченого йому перехопило подих.

Під стіною, дивно зібгавшись, лежало голе чоловіче тіло, голова була викручена так, що підборіддя притислося до лівого плеча. У розплющених очах застигла мертва порожнеча.

Стірос!

Подрана на ганчір'я одежа Стіроса, очевидно, силоміць із нього зірвана, лежала безладною купою біля ніг тіла.

Туек глянув на Одраде.

— Він був до цього причетний, — сказала вона. — З іксіанами були лицепляси.

Туек спробував ковтнути пересохлим горлом.

Повз нього до тіла прочовгала Канія. Туек не бачив її обличчя. Але присутність Канії нагадала йому, що колись, за їхньої молодості, між ними щось було. Туек інстинктивно ворухнувся, щоб стати між Канією та дитиною, що сиділа в кріслі.

Канія зупинилася біля тіла й копнула його. З радісним виразом на обличчі повернулася до Туека.

— Я мусила впевнитися, що він мертвий, — сказала вона.
Одраде зиркнула на товаришок.

— Позбудьтеся тіла.

Тоді глянула на Шіану. Відколи Одраде привела сюди штурмові сили, щоб відбити напад на храмовий комплекс, це була перша її можливість пильніше вивчити дівчинку.

— Превелебна Мати, чи могла б ти пояснити... — заговорив Туек.

— Пізніше, — перебила вона його, не обертаючись.

При словах Туека Шіана пожвавішала.

— Я так і *думала*, що ти Превелебна Мати!

Одраде лише кивнула. Яка чарівна дитина. Одраде знову охопило почуття, як перед древньою картиною в помешканні Тарази. Щось із вогню, вкладеного в мистецький витвір, надихало зараз Одраде. Дике натхнення! Це було послання від божевільного ван Гога. Хаос, перетворений на величний порядок. Чи ж не було це частиною кодексу Сестринства?

«*Ця дитина — моє полотно*», — подумала Одраде. Відчула, як їй поколює долоню, — наче від дотику до того старовинного пензля. Ніздрі роздулися від запаху олії та барвників.

— Залиште мене з Шіаною наодинці, — наказала Одраде. — Усі вийдіть.

Туек почав протестувати, але замовк, коли одна з удыгнених у чорне товаришок Одраде стиснула його за передпліччя. Одраде глянула на нього.

— Бене Гессерит уже робили вам послуги раніше, — сказала вона. — Цього разу ми врятували вам життя.

Жінка, що тримала Туека за передпліччя, шарпнула його.

— Дай відповідь на його питання, — наказала Одраде. — Але зроби це деінде.

Канія ступила крок до Шіани.

— Ця дитина під моїм...

— Геть! — гримнула Одраде, вклавши в наказ усю міць Голосу. Канія завмерла.

— Ви ледь не втратили її через купку недолугих змовників, — промовила Одраде, пронизуючи Канію поглядом. — Ми поміркуємо, чи матимеш ти ще можливість спілкуватися з Шіаною.

Очі Канії зайшли сльозами, але звинувачення Одраде годі було заперечити. Канія обернулася і вийшла з іншими.

Одраде перевела увагу на дитину, що напружено чекала.

— Ми довго на тебе очікували, — сказала Одраде. — Не дамо цим дурням ще однієї нагоди втратити тебе.

Закон завжди на боці того, хто має виконавчу владу. Моральність та правні нюанси не дуже на це впливають, коли справжнім питанням є «хто має вплив?»

Протоколи Ради Бене Гессерит, №XOX232

Відразу ж після того, як Тараза та її група покинули Гамму, Тег ревно взявся за роботу. Слід було виробити нові внутрішні процедури Твердині, тримаючи Шванг'ю на відстані витягнутої руки від гхоли. Так наказала Тараза.

— Може спостерігати, за чим побажає. Але не торкатися.

Попри купу роботи, Тег час від часу ловив себе на тому, що задивлявся у простір, підхоплений потоком некерованого неспокою. Недавні переживання — порятунок групи Тарази з корабля Гільдії та дивні одкровення Одраде — не пасували до жодної класифікації даних, яку він сконструював.

Залежності... ключові колоди...

Тег усвідомив, що перебуває у своєму робочому кабінеті, перед ним розклад змін, який він мав затвердити. Якусь мить гадки не мав, ані котра година, ані який це день. Йому знадобилося кілька хвилин, щоб зорієнтуватися.

Пізній ранок. Тараза та її група відлетіли два дні тому. Він сам. Так, Патрін узяв на себе сьогоднішній тренувальний розклад Дункана, звільнивши Тега для прийняття командних рішень.

Довколишній простір здався Тегові чужим. Та коли він оглянув його детально, то пізнав кожну річ. От його власна консоль персональних даних. Його мундирний піджак акуратно повішений на спинку крісла поруч із ним. Він спробував увійти в ментатський режим і виявив, що власний

мозок йому опирається. Тег не стикався з цим феноменом від днів навчання.

Дні навчання.

Тараза й Одріде змусили його повернутися до якогось різновиду навчання.

Самонавчання.

Наче щось стороннє, пам'ять підсунула йому давню-предавню розмову з Таразою. Як це було знайомо. Він опинився в тому часі, пійманий у пастку власної пам'яті.

Вони обоє з Таразою були дуже втомлені ухваленням рішення і діями, що мали запобігти кривавому протистоянню — інциденту Барандіко. Лише спазм історії, та тоді він вимагав усієї їхньої об'єднаної енергії.

Після підписання угоди Тараза запросила його до маленької вітальні свого помешкання на не-кораблі. Говорила невимушено, захоплювалася його прозорливістю, тим, як він розгледів слабкості, що дали змогу досягти компромісу.

Вони інтенсивно працювали майже тридцять годин поспіль, без жодної перерви на сон, тож Тег тішився з можливості посидіти, а Тараза тим часом набирала код на автоматі напоїв. Автомат слухняно приготував дві високі склянки кремово-коричневої рідини.

Коли Тараза подала Тегові склянку, він упізнав запах. Це було швидке джерело енергії, відновник сил, яким Бене Гессерит рідко ділилися з чужими. Але Тараза вже не вважала його чужим.

Відкинувши голову назад, Тег відпив довгий ковток, роздивляючись оздоблену стелю маленької Таразиної вітальні. Цей не-корабель був старої моделі, збудований за часів, коли більше дбали про декор: тяжкі різьблені карнизи, барокові статуетки на кожній поверхні.

Смак напою повернув його в дитячі спогади — густа меланжева настоянка...

— Мати робила його мені, коли я надто перевтомлювався, — сказав він, дивлячись на склянку в руці. Уже відчував, як за спокійлива енергія пропливає його тілом.

Тараза, взявши свій напій, сіла у слідокрісло навпроти нього: пухнастий і м'який предмет живих меблів, що припасувався до неї з легкістю, яку давало довге знайомство. Тегові вона запропонувала традиційне крісло із зеленою оббивкою, але побачила, як його погляд перебіг на слідокрісло, і всміхнулася.

— У кожного свій смак, Майлсе. — Вона відпила ковток і зітхнула. — Ну що ж, це була виснажлива, але добра робота. У деякі хвилини ми опинялися на краю чогось дуже поганого.

Тег виявив, що його зворушило її розслаблення. Без пози, без маски готовності, що могли б їх розділити й визначити окремі ролі в ієрархії Бене Гессерит. Вона була дружлюбною, без тіні спокусливості. Усе було таким, яким і здавалося, але так можна сказати про кожну зустріч із Превелебною Матір'ю.

Підхоплений хвилею піднесення, Тег зрозумів, що добре навчився читати Альму Мавіс Таразу, навіть якщо вона приховувалася за однією зі своїх масок.

— Твоя мати навчила тебе більшого, ніж їй було наказано, — промовила Тараза. — Мудра жінка, але чергова еретичка. Це, здається, і все, що нам вдається вивести останнім часом.

— Єретичка? — Він відчув укол образи.

— Є такий приватний жарт Сестринства, — сказала Тараза. — Ми повинні виконувати накази Матері Настоятельки з цілковитою відданістю. Так ми й робимо, крім випадків, коли не погоджуємося з нею.

Тег усміхнувся і відпив чималий ковток.

— Дивно, — зауважила Тараза, — але коли ми вели цю дрібну затяту суперечку, то я зауважила, що реаую на тебе, наче ти один із нас.

Тег відчув, як напій розігріває його шлунок. Ніздрі ледь пощипувало. Він поставив порожню склянку на бічний столик і сказав, дивлячись на нього:

— Моя старша дочка...

— Тобто Дімела. Ти мав би дозволити нам здобути її, Майлсе.

— Це не я вирішував.

— Але одне твоє слово... — Тараза знизала плечима. — Що ж, це в минулому. То що там Дімела?

— Вона вважає, що я часто аж надто скидаюся на вас.

— Аж надто?

— Вона палко мені віддана, Мати Настоятелько. Не розуміє по-справжньому нашого зв'язку і...

— А який наш зв'язок?

— Ти наказуєш, я підкоряюся.

Тараза глянула на нього через край своєї склянки. Відвівши її вбік, сказала:

— Так, ти насправді ніколи не був єретиком, Майлсе. Можливо... колись...

Він квапливо заговорив, прагнучи відвернути Таразу від таких думок.

— Дімела думає, що тривале вживання меланжу робить людей схожими на вас.

— Справді? Чи ж не дивно, Майлсе, що геріатричний еліксир має стільки побічних дій?

— Мені це не здається дивним.

— Звичайно, не здається. — Вона осушила склянку та відставила її вбік. — Я мала на увазі те, що такий спосіб значного продовження тривалості життя спричинив у деяких людей, особливо в тебе, глибоке знання людської природи.

— Ми довше живемо й більше помічаємо, — припустив він.

— Не думаю, що все так просто. Деякі люди ніколи нічого не помічають. Їхнє життя просто триває. Вони не виявляють у ньому нічого більшого за тупу впертість і з гнівом та образою опираються всьому, що може вирвати їх із цього фальшивого спокою.

— Я ніколи не міг розробити належного балансу прийому прянощів, — сказав він, маючи на увазі звичний ментатський процес опрацювання даних.

Тараза кивнула. Вона, очевидно, стикалася з такими ж труднощами.

— Схоже, ми в Сестринстві більше схильні до руху вздовж одної колії, ніж ментати, — промовила вона. — Маємо досвід, як вийти з цієї колії, але це тривкий стан.

— Наші предки віддавна мали цю проблему, — зауважив він.

— До прянощів було інакше, — сказала вона.

— Але їхнє життя було таким коротким.

— П'ятдесят, сто років, нам це не здається довгим, та все ж...

— Вони інтенсивніше використовували доступний їм час.

— Ох, інколи вони були справжніми шаленцями.

Тег зрозумів, що вона передає йому спостереження своїх Інших Пам'ятей. Не вперше він ставав причетним до такої древньої традиції. Його мати теж інколи прикликала такі спогоди, але це завжди було уроком. Чи Тараза робить це зараз? Навчає його чогось?

— Меланж — це багаторукий монстр, — сказала вона.

— Тобі не хотілося часом, щоб ми ніколи його не знаходили?

— Без прянощів не було б Бене Гессерит.

— І Гільдії.

— Але не було б і ні Тирана, ні Муад'Діба. Прянощі одною рукою дають, а всіма іншими забирають.

— У якій руці те, чого ми прагнемо? — спитав він. — Хіба ж це не завжди під питанням?

— Ти незвичайний, знаєш це, Майлсе? Ментати так рідко заглиблюються у філософію. Думаю, це одна з твоїх сильних сторін. Украй висока схильність до сумнівів.

Він знизав плечима. Такий поворот розмови його стривожив.

— Тебе це не втішило, — промовила вона. — Та однаково тримайся своїх сумнівів. Сумніви потрібні філософу.

— Так запевняють нас дзен-суніти.

— Щодо цього погоджуються всі містики, Майлсе. Не варто недооцінювати потуги сумнівів. Дуже переконливо. С'торі тримає сумніви й певність у тій же долоні.

— Невже Превелебні Матері практикують дзен-сунітські ритуали? — спитав він, справді здивований. Досі навіть не підозрював цього.

— Лише раз, — відповіла вона. — Ми досягаємо найвищої і тотальної форми с'торі. Вона охоплює кожную клітину.

— Агонія прянощів, — здогадався він.

— Я була певна, що мати тобі казала. Вона, очевидно, ніколи не пояснювала споріднення з дзен-сунізмом.

Тег ковтнув, переборюючи стискання горла. Чудово! Вона з іншого боку показала йому Бене Гессерит. Це змінило всю його концепцію, зокрема і образ власної матері. Бене-гессеритки віддалилися від нього в недосяжне місце, куди він не міг піти за ними. Час від часу могли думати про нього як про товариша, але ніколи не впускали до свого інтимного кола. Він міг прикидатися, не більше. Ніколи не буде таким, як Муад'Діб чи Тиран.

— Ясновидіння, — промовила Тараза.

Це слово привернуло його увагу. Вона змінила тему, але й не змінила її.

— Я *саме* думав про Муад'Діба, — зізнався їй.

— Ти думав, що він провидів майбутнє, — сказала вона.

— Так навчають ментатів.

— Чую сумнів у твоєму голосі, Майлсе. Провидів він чи творив? Ясновидіння може бути згубним. Люди, які вимагають, щоб оракул провидів для них, насправді хочуть знати ціну китового хутра на наступний рік чи щось так само приземлене. Ніхто з них не хоче похвилинного викладу свого майбутнього життя.

— Жодної несподіванки, — погодився Тег.

— Саме так. Якщо здобудеш таке передзнання, твоє життя стане невимовно нудним.

— Думаєш, життя Муад'Діба було нудним?

— І Тирана теж. Ми вважаємо, що все їхнє життя було спробою вирватися з ланцюгів, які вони самі ж і створили.

— Але вони вірили...

— Пам'ятай про свої філософські сумніви, Майлсе. Стережись! Розум, який вірить, зазнає стагнації. Не може наростати назовні, у нескінченний, необмежений Усесвіт.

Якусь мить Тег сидів мовчки. Відчув утому, що проступала крізь дароване напоєм підбадьорення, відчув також, наскільки його думки скаламучені вторгненням нових концепцій. Як його навчали, таке мало б ослабити ментата, та йому здалося, що це його зміцнило.

«Вона мене навчає, — подумав він. — Це урок».

Наче спроектована у його свідомість і нарисована вогнем, повернувши до себе всю ментатську увагу, перед ним постала дзен-сунітська настанова, з якої починалося навчання кожного учня ментатської школи.

Вірячи у гранульовану сингулярність, ти заперечуєш усякий рух — еволюційний чи інволюційний. Віра утривалює гранульований Усесвіт і робить його застиглим. Ніщо не може змінитися, бо інакше весь нерухомий Усесвіт зникне. Але він рухається сам собою, коли не рухаєшся ти. Еволюціонує поза свої межі та стає недоступним тобі.

— Найдивніше з усього, — промовила Тараза, поринаючи в настрій, який сама створила, — що науковці Ікса не можуть розгледіти, наскільки їхні власні вірування домінують у їхньому Всесвіті.

Тег вдивлявся в неї, мовчазний і готовий до сприймання.

— Вірування іксіан цілковито підпорядковані тому, яку модель сприйняття Всесвіту вони вибрали, — сказала Тараза. — Їхній Усесвіт не діє сам собою, а працює згідно з вибраним ними різновидом експериментів.

Здригнувшись, Тег вирвався зі спогадів і отямився у Твердині Гамму. Сидів у знайомому кріслі, у своєму кабінеті.

Оббігши кімнату поглядом, упевнився, що все там лежить так, як він і поклав. Минуло всього кілька хвилин, але кімната і її вміст більше не були чужими. Він увійшов у ментатський режим і вийшов із нього. *Вийшов відновленим.*

Запах і смак напою, який так давно дала йому Тараза, досі виклика́ли пощипування язика та ніздрів. Знав, що досить ментатського кліпання — і він знову викличе цю сцену: слабке сьайво притьмарених світлокуль, відчуття крісла, на якому він сидів, звуки їхніх голосів. Це все зберігалось замороженим у часокапсулі ізольованої пам'яті, його можна було відтворити.

Оживши, цей давній спогад створив магічний Усесвіт, у якому його здібності були посилені понад його найсміливіші сподівання. У цьому магічному Всесвіті не існувало атомів, лише хвилі та дивовижні рухи довкола. Його змусили відкинути всі бар'єри, збудовані із віри та розуміння. Цей Усесвіт був прозорим. Він міг дивитися крізь нього без надокучливих екранів, на які проєктувалися б форми світу. Магічний Усесвіт звів його до ядра активної уяви, де його власні здібності творення образів були єдиним екраном, на якому можна було відчути будь-яку проєкцію.

«Там я одночасно і творець, і образ!»

Кабінет довкола Тега то згортався, то розгортався у його чуттєву дійсність. Він відчував, що його свідомість обмежена до найтіснішої цілі, а все-таки ця ціль заповнила його Всесвіт. Він відкрився нескінченності.

«Тараза зробила це навмисне, — подумав він. — Вона мене послила!»

Його переповнило грізне благоговіння. Зрозумів, звідки його донька, Одріде, черпала сили, щоб створити для Тарази Атрідівський маніфест. Його власні ментатські сили вписалися у цю величнішу схему.

Тараза вимагала від нього жахливого спектаклю. Така необхідність одночасно була для нього викликом і пострахом. Це легко могло стати кінцем Сестринства.

Основоположне правило таке: ніколи не підтримуй слабкості, завжди підтримуй силу.

Кодекс Бене Гессерит

— Як ти можеш наказувати всім цим священникам? — спитала Шіана. — Це їхнє місце.

Одраде відповіла наче знічев'я, але дбайливо добирала слова, аби вони узгоджувалися з тим, що, як вона знала, вже було відомо Шіані.

— У священників фрименське коріння. Превелебні Матері завжди були поблизу них. Крім того, ти, дитино, теж наказуєш їм усім.

— Це інше.

Одраде приховала посмішку.

Минуло трохи більш як три години, відколи їхні штурмові сили відбили напад на храмовий комплекс. За цей час Одраде влаштувала в Шіаниному приміщенні командний центр, де зайнялася всім необхідним для оцінки та попередньої акції відплати, при цьому постійно відповідаючи на питання Шіани і стежачи за нею.

Багатопотоковий процес.

Одраде окинула оком кімнату, обрану командним центром. Шматок порваної одежі Стіроса досі лежав під стіною. *Недогляд.* Кімната мала дивну форму. Жодні дві стіни не були паралельними. Вона принюхалася. Досі зоставався запах озону від детекторів, якими її люди забезпечили ізольованість цього приміщення.

Чому така дивна форма? Споруда стара, її часто перебудовували й розширювали, але це не пояснювало обрису кімнати.

Шорстка фактура кремової штукатурки на стінах і стелі була приємною на дотик. Майстерно зіткані завіси з меланжевого волокна обрамляли двоє дверей. Було надвечір'я, і сонячне проміння, профільтроване крізь ґратки, освітлювало стіну навпроти вікон. Під стелею ширяли срібно-жовті світлокулі, пристосовані до сонячного світла. З вентиляційних отворів під вікнами долинав приглушений вуличний шум. М'який узор із жовтогарячих килимів і сірих плиток підлоги свідчив про багатство й безпеку, та Одраде зненацька перестала почуватися в безпеці.

Висока Превелевна Мати вийшла із сусідньої кімнати, де розташовувався комунікаційний пункт.

— Мати Командирко, — сказала вона, — надіслано повідомлення Гільдії, Іксу та Тлейлаксові.

— Підтверджено, — розсіяно відповіла Одраде.

Вісниця повернулася до своїх обов'язків.

— Що ти робиш? — спитала Шіана.

— Дещо вивчаю.

Одраде замислено стиснула губи. Провідники у храмовому комплексі вели їх крізь лабіринт коридорів і сходів, повз поблиски внутрішніх двориків за арками, тоді до чудової іксіанської системи трубопроводів на силових підвісках — ця система безшумно перенесла їх до чергового коридору, інших сходів, ще одного вигнутого коридору... і, врешті, до цієї кімнати.

Одраде ще раз оглянула приміщення.

— Чому ти вивчаєш цю кімнату? — спитала Шіана.

— Цить, дитино!

Кімната мала форму неправильного багатокутника, з найменшою стороною ліворуч. Близько тридцяти метрів завдовжки, наполовину менша завширшки. Багато низьких диванів і крісел різної комфортності. Шіана сиділа в по-королівськи пишному яскраво-жовтому кріслі з м'якими підлокітниками. Слідокрісел тут не було. Багато коричневої, синьої, жовтої тканини. Одраде вдивлялася у забраний білими ґратками

вентиляційний отвір над картиною на ширшій торцевій стіні. Картина зображала гірський пейзаж. Холодний бриз віяв від вентиляційних отворів під вікнами до вентиляційного отвору над картиною.

— Це була кімната Гедлі, — сказала Шіана.

— Навіщо ти дратуєш його, називаючи на ім'я, дитино?

— Це його дратує?

— Не грайся зі мною у словесні ігри, дитино! Ти знаєш, що це його дратує, і навмисно це робиш.

— То навіщо питаєш?

Одраде проігнорувала це зауваження, продовжуючи пильно оглядати кімнату. Стіна навпроти картини була розміщена під кутом до зовнішньої стіни. От і піймала! *Спритно*. Кімнату було спроектовано так, щоб навіть шепіт тут був чутний комусь за вищим вентиляційним отвором. Картина, без сумніву, приховувала іншу повітряну дорогу, що переносила звуки з цієї кімнати. Жоден детектор, винюхувач чи інший інструмент не викрив би такого налаштування. Ніщо не сповістило б попискуванням про появу шпигунського ока чи вуха. Лише пильне чуття когось натренованого в ошуканстві могло це помітити.

Одраде прикликала аколітку, яка чекала поблизу, махнувши рукою. Пальці Одраде затріпотіли в безгучному спілкуванні: *«Довідайся, хто слухає за цим отвором. — Кивнула головою в бік вентиляційного отвору над картиною. — Нехай продовжують. Ми мусимо знати, кому вони звітують»*.

— Звідки ти знала, коли прийти і врятувати мене? — спитала Шіана.

«Дитина має гарний голос, але він вимагає тренування», — подумала Одраде. Та в ньому була стійкість, яку можна перетворити на потужний інструмент.

— Відповідай мені! — наказала Шіана.

Владний тон застав Одраде зненацька, викликавши у неї швидкий гнів, який вона змушена була придушити. Слід негайно внести поправки!

— Заспокойся, дитино, — сказала Одраде. Віддала наказ точно розміреним тоном і побачила, що це справило ефект. Але Шіана знову її здивувала:

— Це інший вид Голосу. Ти намагаєшся мене заспокоїти. Кіпуна все розповіла мені про Голос.

Одраде обернулася і глянула Шіані просто в обличчя. Перша туга Шіани вже розвіялася, та коли вона говорила про Кіпуну, то досі залишався гнів.

— Я зайнята формуванням нашої відповіді на цей напад, — промовила Одраде. — Чого ти мені заважаєш? Думаю, ти хотіла б, щоб їх покарали.

— Що ти з ними зробиш? Скажи мені! Що ти з ними зробиш?

«Дуже мстиве дитя», — подумала Одраде. Це слід обмежити. Ненависть — емоція така ж небезпечна, як і кохання. Спроможність до ненависті була спроможністю і до її протилежності.

Одраде сказала:

— Я послала Гільдії, Іксу та Глейлаксові повідомлення, яке ми посилаємо завжди, коли нас роздратують. Два слова: «Ви заплатите».

— Як заплатять?

— Належне покарання з боку Бене Гессерит розробляється. Вони відчують наслідки своєї поведінки.

— Але *що* ви зробите?

— Із часом ти, можливо, довідаєшся. Можеш навіть дізнатися, як ми плануємо наше покарання. Зараз тобі немає потреби знати.

На обличчі Шіани з'явився похмурий вираз. Вона сказала:

— Ти навіть не сердита. Роздратована. Так ти сказала.

— Обмеж свою нетерплячість, дитино! Є речі, яких ти не розумієш.

Превелебна Мати повернулася з комунікаційної кімнати, знову глянула на Шіану і звернулася до Одраде:

— Капітула підтвердила отримання вашого звіту. Схвалюють вашу відповідь.

Коли Превелебна Мати, сказавши це, зосталася на місці, Одраде спитала:

— Ще щось?

Погляд, мигцем кинутий на Шіану, сповістив, що жінка має пересторогу. Одраде здійняла праву руку, давши знак до беззвучної розмови.

Превелебна Мати відповідала, її пальці танцювали з неприхованим збудженням.

«Повідомлення Тарази: тлейлаксу є головним елементом. Гільдія мусить дорого заплатити за їхній меланж. Перекрий їм ракіанське постачання. Зіштовхни Гільдію та Ікс. Нехай постануть перед руйнівною конкуренцією з боку Розсіяння. Рибомовок тим часом проігноруй. Вони впадуть разом із Іксом. Пан Панів відповів нам із Тлейлакса. Він вирушає на Ракіс. Затримайте його».

Одраде м'яко всміхнулася, підтверджуючи, що зрозуміла. Дивилася, як Сестра виходить із кімнати. Капітула не лише погодилася з акцією, вчиненою на Ракісі, а й напрочуд швидко обдумала належне покарання Бене Гессерит. Тараза та її радниці, вочевидь, передбачили цей момент.

Одраде дозволила собі полегшено зітхнути. Послання Капітулі було стислим: короткий опис атаки, список жертв із Сестринства, ідентифікація напасників і нотатка Таразі з підтвердженням того, що Одраде вже послала винуватцям потрібну пересторогу: «Ви заплатите».

Так, ці дурні напасники тепер знають, що потривожили осине гніздо. Цим створено основоположну частину покарання — страх.

Шіана крутилася у своєму кріслі. Її поведінка підказувала, що зараз вона спробує новий підхід.

— Одна з твоїх Сестер сказала, що там були лицепляси. — Вона підборіддям вказала на дах.

«Який же глибокий колодязь невігластва цього дитяти», — подумала Одраде. Цю порожнечу слід заповнити. *Лицепляси!* Одраде згадала про тіла, які вони оглянули. Тлейлаксу врешті вислали на дію своїх лицеплясів. Це, очевидно, було випробуванням Бене Гессерит. Цих нових дуже складно розпізнати. Хоча, попри свої унікальні феромони, вони все-таки виділяли характерний запах. Одраде переслала ці дані у повідомленні Капітулі.

Тепер проблемою було збереження відомостей Бене Гессерит у таємниці. Одраде викликала вісницю-аколітку. Порухом ока вказавши на вентиляційний отвір, Одраде беззвучно наказала пальцями: *«Убийте тих, хто слухає!»*

— Ти надто цікавишся Голосом, дитино, — промовила Одраде, звертаючись до Шіани у кріслі. — Тиша — ось найцінніше навчальне знаряддя.

— Але я зможу навчитися Голосу? Я хотіла б навчитися.

— Кажу тобі, щоб ти мовчала і вчилася через своє мовчання.

— Наказую тобі навчити мене Голосу!

Одраде згадала звіти Кіпуни. Шіана встановила ефективний голосовий контроль над більшістю свого оточення. Дитина навчилася цього самостійно. Середній рівень Голосу для обмеженої аудиторії. Природний талант. Туек, Канія та інші були залякані Шіаною. Очевидно, до цього страху додалися релігійні фантазії, але майстерність Шіани в доборі висоти й тону Голосу була ознакою чудової, хоч і несвідомої вибірковості.

Одраде знала, що найкращий спосіб підходу до Шіани є очевидним. Чесність. Наймогутніша принада, до того ж багатоцільова.

— Я тут, щоб навчити тебе багатьох речей, — промовила Одраде, — але не роблю цього за твоїм наказом.

— Усі мене слухаються! — заперечила Шіана.

«Ледь увійшла в пубертатний вік і вже досягла такого аристократичного рівня, — подумала Одраде. — Боги, яких ми творимо самі! Ким вона може стати?»

Шіана зсунулася з крісла і встала, питально дивлячись на Одраде. Очі дівчинки були на рівні плечей Одраде. Шіана повинна вирости високою, з владною поставою. Якщо виживе.

— Ти відповіла на деякі мої питання, а на інші ні, — дорікнула Шіана. — Сказала, що чекала мене, але не пояснила. Чого ти мене не слухаєшся?

— Дурне питання, дитино.

— Чого ти постійно називаєш мене дитиною?

— А ти не дитина?

— У мене вже є місячні.

— Та ти все ще дитина.

— Священники мене слухаються.

— Вони тебе бояться.

— А ти ні?

— Я ні.

— Добре! Коли всі лише тебе бояться, це набридає.

— Священники думають, що ти послана Богом.

— А ти так не думаєш?

— Чого б я мала так думати? Ми... — Одраде не договорила.

Ввійшла вісниця-аколітка. Її пальці затанцювали в беззвучному спілкуванні: *«Чотири священники підслухували. Їх убито. Усі були слугами Туека»*.

Одраде помахом руки відіслала вісницю.

— Вона розмовляє пальцями, — промовила Шіана. — Як вона це робить?

— Ти ставиш надто багато недоречних питань, дитино. І ти не сказала мені, чому я мушу вважати тебе Божим знаряддям.

— Шайтан мене щадить. Я ходжу пустелею, а коли приходить Шайтан, розмовляю з ним.

— Чому ти називаєш його Шайтаном, а не Шай-Хулудом?

— Усі ставлять мені те саме дурне питання!

— То дай мені свою дурну відповідь.

На обличчя Шіани повернувся похмурий вираз.

— Це через те, як ми з ним зустрілися.

— А як ви зустрілися?

Шіана схилила голову вбік, якусь мить дивилася на Одраде, тоді відповіла:

— Це таємниця.

— І ти знаєш, як зберегти таємницю?

Шіана випросталася і кивнула головою, але Одраде помітила в цьому русі невпевненість. Ця дитина знала, коли її ставлять у безвихідне становище!

— Чудово! — промовила Одраде. — Збереження таємниці — це одна з найважливіших наук Превелебної Матері. Я рада, що нам не доведеться цим перейматися.

— Але я хотіла б навчитися всього!

Яка нетерплячість у голосі. Дуже слабкий емоційний контроль.

— Ти мусиш навчити мене всього! — наполягала Шіана.

«Час для батога», — подумала Одраде. Шіана наговорила й показала своєю поведінкою достатньо, щоб навіть аколітка п'ятого рівня мала цілковиту певність, що тепер зможе її контролювати.

Вдавшись до повної сили Голосу, Одраде сказала:

— Не говори зі мною таким тоном, дитино! Не говори, якщо хочеш чогось навчитися.

Шіана завмерла. Простояла так більш як хвилину, поглинаючи те, що з нею сталося, тоді розслабилася. За мить усміхнулася з теплим і відвертим виразом обличчя.

— О, я така рада, що ти прийшла! Останнім часом було так нудно.

Немає нічого складнішого за людський розум.

Лето II, Журнали із Дар-ес-Балаята

До ночі, яка на цих географічних широтах Гамму настає швидко, залишалось майже дві години. Громаддя хмар затіняло Твердиню. За наказом Люцілли Дункан повернувся на внутрішній дворик, де мав відбути інтенсивний сеанс самостійної практики.

Люцілла стежила за гголою з галереї, з якої вперше його побачила.

Дункан виконував восьмикратні бойові обертання, розроблені Бене Гессерит. Кидав своє тіло на траву, перекочувався, перевертався з боку на бік, зривався вгору, а тоді падав униз.

«Гарний приклад цілковито випадкових ухилинь», — подумала Люцілла. Вона не побачила в його рухах жодної усталеної схеми, а швидкість була блискавичною. Йому майже шістнадцять стандартних років, він уже близький до плато своїх можливостей у прана-бінду.

Ретельно контрольовані рухи його тренувальних вправ стільки всього розкрили! Він швидко відгукнувся, коли вона вперше запровадила ці вечірні сеанси. Перший крок Таразиних інструкцій виконано. Гхола її полюбив. Це безсумнівно. Прив'язався до неї, як до матері. І цього вдалося досягти, не завдавши йому серйозного ослаблення, хоч як Тег непокоївся стосовно цього.

«Моя тінь на цьому гхолі, але він і не прохач, і не залежний послідовник, — запевнила вона сама себе. — Тег даремно турбувався через це».

Ще цього ранку вона сказала Тегові:

— Хай що диктують йому сильні сторони, він продовжує поводитися вільно.

Подумала, що Тегові слід би зараз побачити його. Ці нові тренувальні рухи були значною мірою власним витвором Дункана.

Люцілла придушила схвальний вигук від особливо спритного стрибка, який переніс Дункана майже на середину дворика. Гхола розвинув нервово-мускульну рівновагу, яка за певний час припасується до психологічної рівноваги, не меншої, ніж у Тега. Культурний вплив такого здобутку викликає тиме благоговійний страх. Глянь на всіх, хто інстинктивно віддав свою вірність Тегові, а через Тега — Сестринству.

«Мусимо подякувати за це Тиранові», — подумала вона.

До Лето II жодна поширена система культурних узгоджень не втримувалася достатньо довго, щоб наблизитися до рівноваги, яку Бене Гессерит вважали ідеалом. Саме ця рівновага — «пропливання вздовж лева меча» — зачарувала Люціллу. Тому вона так беззастережно віддалася проєктові, цілісного взірця якого не знала і який вимагав від неї виконання того, що викликало інстинктивне відторгнення.

«Дункан такий юний!»

Наступний крок, якого вимагало від неї Сестринство, був чітко окреслений Таразою: сексуальний імпринтинг. Ще цього ранку Люцілла стояла перед дзеркалом оголена, добираючи міміку та рухи тіла, які мала б використати, щоб виконати Таразин наказ. Ввівши себе у стан спокою, бачила, що її обличчя скидається на лик доісторичної богині кохання — щедрої тілом і обітницями розкоші, які змусять збудженого чоловіка кинутися в її обійми.

У роки навчання Люцілла бачила древні статуетки Першочасів, маленькі кам'яні фігурки жінок з широкими стегнами та обвислими грудьми, які обіцяли достаток молока для немовляти. З власної волі Люцілла могла створити юнацьку симуляцію цієї стародавньої форми.

У дворику під Люціллиною галереєю Дункан на мить зупинився. Здавалося, що він обдумує подальші рухи. За мить кивнув сам собі, високо підстрибнув і обернувся у повітрі, приземлившись на одну ногу, як газель, тоді відштовхнувся нею і закрутився у піруеті, що більше скидався на танець, ніж на бій.

Люцілла стиснула губи в тугу лінію рішучості.

Сексуальний імпринтинг.

«*Таємниця сексу — це зовсім не таємниця*», — подумала вона. Його корені заглиблюються у саме життя. Це, звичайно, пояснювало, чому перше наказане їй Сестринством спокушання закарбувало в пам'яті чоловіче обличчя. Розпорядниця схрещення казала їй, що цього слід очікувати й не перейматися через це. Але Люцілла усвідомлювала, що сексуальний імпринтинг — обосічний меч. Можна навчитися пливти вздовж лева меча, а можна й порізатися об нього. Інколи те чоловіче обличчя з першого наказаного спокушання непрохано поверталось до її свідомості. Люцілла почувалася збентеженою через це. Спогад так часто з'являвся у вершинний момент близькості, і потрібні були значні зусилля, щоб його приховати.

«Це тебе зміцнює», — запевняли її Розпорядниці схрещення.

А все ж були миті, коли вона відчувала, наче перетворила на тривіальність те, що мало зостатися таємничою містерією.

Люціллу накрило почуття гіркоти через те, що вона мусила зробити. Вечори, коли вона стежила за тренуваннями Дункана, були наймилішою порою дня. Розвиток юначих м'язів показував виразний прогрес у наростанні м'язової чутливості та нервових зв'язків — усі чудеса прана-бінду, якими славилось Сестринство. Та наступний крок майже постав перед нею, і вона не могла більше заглиблюватися у спостереження за своїм підопічним.

Знала, що ось-ось має прийти Майлс Тег. Дунканове тренування знову переміститься до кімнати вправ з більш смертоносною зброєю.

Тег.

Люцілла знову замислилася про нього. Не раз відчувала, що він приваблює її по-особливому, вона відразу це розпізнала. Імпринтерка мала цілковиту свободу у виборі партнерів схрещення, за умови відсутності вищих зобов'язань чи протилежних наказів. Тег був старим, та записи підказували, що його чоловіча сила збереглася. Вона, звичайно, не зможе залишити дитину, однак уже навчилася давати цьому раду.

«*Чому ні?*» — питала вона себе.

Її план був украй простим. Довершити імпринтинг на гхолі, а тоді, узгодивши свої наміри з Таразою, зачати дитя від хороброго Майлса Тега. Уже розпочала на практиці вступне спокушання, але Майлс не піддався. Яюсь пополудні в роздягальні поруч зі збройною кімнатою вона у відповідь зіткнулася з його ментатським цинізмом.

«Дні моїх схрещень закінчилися, Люцілло. Сестринство мусить удовольнитися тим, що я вже йому дав».

Тег, одягнений лише в чорне тренувальне трико, протер спітніле обличчя рушником і вкинув його у кошик. Не дивлячись на неї, сказав: «А зараз ти б не зволила мене покинути?»

Бачив наскрізь її увертюри!

Вона мала б цього очікувати, бо Тег був тим, ким був. Та все ж знала, що пізніше може спокусити його. Жодна Превелебна Мати її вишколу не може зазнати поразки, навіть із ментатом, таким сильним, як Тег.

Люцілла якусь мить нерішуче постояла, її розум автоматично планував, як обійти цю першу відмову. Щось її зупинило. Не гнів, що її відштовхнули, не віддалена можливість, що він справді може бути невразливим на її підступи. Гордість і можливий провал (така можливість зоставалася завжди) не мали з цим нічого спільного.

Гідність.

Тег був сповнений спокійної гідності, а вона мала вичерпне знання про те, що його відвага й доблесть уже дали Се-

стринству. Не до кінця певна власних мотивів, Люцілла відвернулася від нього. Можливо, причиною була прихована вдячність Теґові з боку Сестринства. Тепер спокушання Теґа було б приниженням не лише для нього, а й для неї самої. Не могла змусити себе до такого вчинку, хіба що за прямого вищого наказу.

Коли стояла на галереї, частина цих спогадів затьмарювала її чуття. У тіні при вході до Збройного Крила щось ворухнулося. На мить можна було розгледіти Теґа. Люцілла сильніше вхопилася за поруччя і зосередилася на Дунканові. Гхола припинив свої контрольовані перевороти через травник. Стояв спокійно, глибоко дихав, зосередивши увагу на Люціллі. Вона побачила піт на його обличчі та темні плями на блакитному комбінезоні.

Перехилившись через поруччя, Люцілла гукнула:

— Це було дуже добре, Дункане! Завтра я почну вчити тебе нових комбінацій зі стопами.

Ці слова вирвалися у неї без попереднього обдумування, і вона відразу розпізнала їхню суть. Вони були призначені не гхолі, а Теґові, що стояв у затіненому переході внизу. Вона казала Теґові: «Дивись! Ти не єдиний, хто вчить його смертоносних умінь».

Тут Люцілла збагнула, що Теґ укарбувався в її психіку глибше, ніж вона мала б допустити. Спохмурнівши, перевела погляд на високу постать, що з'явилася із затіненого переходу. Дункан уже біг до башара.

Люцілла саме зосередилася на Теґові, коли її блискавкою пронизала реакція, викликана основоположними рефлексами Бене Гессерит. Етапи цієї реакції пізніше можна було описати так: «Щось недобре! Небезпека! Теґ — не Теґ!» Та в реактивному спалаху жоден із цих етапів на набував окремої форми. Вона рефлексивно вдалася до найсильнішого Голосу, на який тільки була спроможна.

— Дункане! Вниз!

Дункан упав і розпластався на траві, його увага зосередилася на нібито Тегові, що виходив зі Збройного Крила. У руках чоловіка був лазеростріл польової моделі.

«Лицепляс! — подумала Люцілла. Лише надготовність виявила їй його. — *Один із цих нових!*»

— Лицепляс! — гукнула Люцілла.

Дункан, відштовхнувшись ногами, рвонув убік, злетів угору, перевернувся у повітрі на щонайменше метровій висоті. Швидкість його реакції вразила Люціллу. Не знала, що якась людина може так швидко рухатися! Перший постріл із лазеростріла пройшов під Дунканом, коли він, здавалося, ширяв у повітрі.

Люцілла зістрибнула з галереї, вхопившись у польоті за підвіконня нижнього поверху. Ще не встигла зупинитися, як її рука метнулася і знайшла дощову ринву, — пам'ятала, що вона там є. Тіло вигнулося дугою, вона знову полетіла вниз і вхопилася за підвіконня ще нижчого поверху. Розпач гнав її, хоча вона знала, що не встигне.

Щось затріщало на стіні над нею. Вона побачила, що повітря розрізає скерована в її бік розплавлена лінія. Метнулася вліво, перевертаючись і падаючи на травник. Приземлившись, одним поглядом охопила сцену навколо, наче у спалаху розуміння.

Дункан рвонув до нападника, роблячи ухилення і перевороты, — неймовірно повторення його тренувань. Швидкість його рухів!

Люцілла помітила нерішучість на обличчі фальшивого Тега.

Кинулася в бік лицепляса, *відчуваючи* думки цього створіння: «*Їх двоє проти мене!*»

Та все ж поразки можна було уникнути, і Люцілла знала це, навіть коли бігла. Лицеплясу достатньо було перемкнути свою зброю на режим повного вогню з близької відстані. Міг би змережити весь простір перед собою. Крізь таку оборону не проб'ється ніхто. Вона обнишпориювала свідомість, відчайдушно шукаючи способу подолати напасника, однак побачила,

що з грудей фальшивого Тега здіймається червоний дим. Червона лінія бігла вгору навкіс, по мускулах до руки, яка тримала лазеростріл. Рука відпала, наче уламок, відбитий у статуї. Плече з вибухом крові відділилося від торса. Постаць звалилася, її оповив ще червоніший дим і кров. Вона наче розчинялася, розпадалася на шматки, всі кольору темної засмаги й червіні з синім відтінком.

Зупинившись, Люцілла відчула характерний запах феромонів лицепляса. Дункан підійшов до неї. Глянув над мертвим лицеплясом на рух у переході.

Слідом за мертвим Теґом з'явився інший. Люцілла розпізнала, що це — справжній Теґ.

— Це башар, — промовив Дункан.

Люцілла відчула легкий приплив задоволення від того, що Дункан так добре засвоїв урок ідентифікації: як пізнати своїх друзів, навіть якщо бачиш їх фрагментарно. Вказала на мертвого лицепляса:

— Понюхай його.

Дункан утягнув повітря.

— Так, піймав. Але він був не дуже доброю копією. Ледь його побачивши, я відразу збагнув, хто це.

Теґ вийшов на дворик з тяжким лазерострілом при лівому плечі. Права рука міцно тримала цівку і спусковий гачок. Оббіг поглядом дворик, тоді зосередився на Дункані і врешті на Люціллі.

— Забери Дункана всередину, — сказав він.

Це був наказ полководця на полі битви, людини, яка покладається лише на вище знання того, що слід робити в нагальній ситуації. Люцілла підкорилася, нічого не питаючи.

Дункан мовчав, коли вона вела його за руку повз криваве м'ясо, що зосталося від лицепляса, а тоді до Збройного Крила. Лише опинившись усередині, озирнувся на просяклу кров'ю купу і спитав:

— Хто його впустив?

«Не “як він сюди потрапив?”», — зауважила вона. Дункан уже проминув неістотні деталі, доставшись суті справи.

Тег ішов попереду, ведучи їх до свого помешкання. Зупинився біля дверей, зиркнув усередину й кивком наказав Люціллі та Дункану йти слідом.

У Теговій спальні панував густий запах паленої плоті, струменів дим, а найсильнішим був ненависний Люціллі сморід обвугленого барбекю: спечене людське м'ясо! Постать в одному з Тегових одностроїв лежала долілиць на підлозі. Впала туди з ліжка.

Тег перекотив тіло носакон чобота, відкривши обличчя: витріщені очі, вищирені зуби. Люцілла пізнала одного з охоронців периметра, що, згідно із записами Твердині, прибули сюди разом зі Шванг'ю.

— Їхній головний агент, — промовив Тег. — Патрін ним зайнявся, а потім ми натягли на нього один із моїх одностроїв. Цього вистачило, щоб ошукати лицеплясів, бо ми не дали їм змоги побачити обличчя перед нападом. Не мали часу зробити копію пам'яті.

— Ти знаєш про це? — Люцілла була вражена.

— Беллонда вчирпно мене проінформувала!

Зненацька Люцілла розгледіла глибше значення Тегових слів. Придушила раптовий вибух гніву.

— Як ти дозволив одному з них вийти на дворик?

Тег відповів м'яким тоном:

— Тут мав доволі пильне заняття. Я мусив вибирати, і вибір виявився правильним.

Вона не намагалася приховати свій гнів.

— Вибір полягав у тому, щоб дозволити Дункану самому собі давати раду?

— Залишити його під твоєю опікою чи дозволити іншим напасникам пробратися всередину й закріпитися там. Ми з Патріном тяжко напрацювалися, очищаючи це крило. Роботи було по вуха. — Тег зиркнув на Дункана. — Він дуже добре вправся завдяки нашому вишколу.

— Це... це *створіння* ледь не дорвалося до нього!

— Люцілло! — Тег труснув головою. — Я розрахував час. Ви вдвох могли витримати там щонайменше хвилину. Я знав, що ти б перекрыла дорогу цьому *створінню* і пожертвувала собою, щоб урятувати Дункана. Ще двадцять секунд.

Почувши Тегові слова, Дункан звернув сяючі очі на Люціллу.

— Ви б це зробили?

Коли Люцілла не відповіла, за неї відповів Тег:

— Вона б це зробила.

Люцілла не заперечила. Та тепер згадала неймовірну швидкість, з якою рухався Дункан, блискавичні зміни його атаки.

— Бойові рішення, — промовив Тег, дивлячись на Люціллу.

Вона погодилася. Як зазвичай, Тег зробив правильний вибір. Та вона знала, що їй доведеться зв'язатися з Таразою. Прискорення прана-бінду в цьому гхолі перевершило все, чого вона очікувала. Завмерла, коли Тег випростався у повній готовності, скерувавши погляд на двері позаду неї. Люцілла обернулася.

Там стояла Шванг'ю, за нею Патрін з черговим тяжким лазерострілом при плечі. Люцілла зауважила, що дуло лазеростріла було скероване у Шванг'ю.

— Вона наполягала, — сказав Патрін. На обличчі старого ад'ютанта з'явився гнів. Глибокі зморшки обабіч уст вказували вниз.

— Дорога до південного бункера всіяна тілами, — озвалася Шванг'ю. — Твої люди не дають мені зробити огляд. Наказую тобі негайно скасувати це розпорядження.

— Ні, доки мої чистильні команди не закінчать роботи, — відповів Тег.

— Там досі вбивають людей! Я це чую! — У голосі Шванг'ю з'явилася їдка нотка. Вона глянула на Люціллу.

— А ще ми там допитуємо людей, — промовив Тег. Шванг'ю перевела погляд на нього.

— Якщо тут занадто небезпечно, ми заберемо цього... цього хлопця до мого помешкання. Негайно!

— Ми цього не зробимо, — заперечив Тег. Його голос був негучним, але твердим.

Шванг'ю застигла від невдоволення. Кісточки Патрінових пальців, затиснутих на лазерострілі, побіліли. Шванг'ю перебігла поглядом по лазерострілі, зустрілася очима з Люціллою, в якій прочитала оцінювання. Дві жінки дивилися одна одній в очі. Тег трохи почекав, тоді сказав:

— Люцілло, забери Дункана до моєї вітальні. — Кивнув на двері позаду себе.

Люцілла послухалася, весь час тримаючись так, щоб власним тілом загороджувати Дункана від Шванг'ю.

За зачиненими дверима Дункан сказав:

— Вона ледь не назвала мене гголою. Справді сама не своя.

— Шванг'ю випустила дещо з-під контролю, — погодилася Люцілла.

Озираючись довкола, оглядаючи Тегову вітальню. Вперше побачила цю частину його помешкання: внутрішню башарову святиню. Вона скидалася на її власне житло — та сама суміш упорядкованості та хаотичного безладу. Котушки для читання звалені купою на маленький столик поруч зі старомодним кріслом, оббитим м'якою сірою тканиною. Котушковий рідер відсунутий убік, наче його користувач вийшов на мить, збираючись невдовзі повернутися.

Чорний формений піджак башара лежав на твердому кріслі поблизу, на ньому — швацьке приладдя у малій відкритій коробочці. На манжеті піджака можна було розгледіти старанно залатану дірку.

Сам собі зашиває.

Такого вона від знаменитого Майлса Тега не сподівалася. Якби раніше про це задумалася, то вирішила б, що це входить до обов'язків Патріна.

— Шванг'ю випустила напасників, чи не так? — спитав Дункан.

— Це зробили її люди. — Люцілла не приховувала гніву. — Вона задалеко зайшла. Угода з тлейлаксу!

— Патрін її вб'є?

— Не знаю, і мені байдуже до цього!

За дверима гнівно озвалася Шванг'ю, її голос був гучним і дуже виразним:

— Ми маємо просто чекати, башаре?

— Можеш іти, як тільки забажаєш. — Це був Тег.

— Але ж я не можу ввійти до південного тунелю!

Шванг'ю говорила роздратовано. Люцілла чомусь була певна, що стара поводить себе так навмисне. Що вона планує? Тег мусить бути дуже обережним. Він вчинив мудро, показавши Люціллі прогалини в контролі Шванг'ю, але не дослідив ще всіх її ресурсів. Люцілла міркувала, чи не слід їй залишити Дункана тут і піти до Тега.

— Можеш іти, але не раджу тобі повертатися до свого помешкання, — відповів Тег Шванг'ю.

— Чому ні? — Голос Шванг'ю звучав так, наче для неї це було несподіванкою, справжньою несподіванкою, і вона не дуже добре це приховувала.

— Хвилиночку, — сказав Тег.

Люцілла почула якісь далекі крики. Поблизу пролунав гучний вибух, тоді ще один, дальший. З одвірка Тегової вітальні здійнялася курава.

— Що це було? — Шванг'ю спитала надто голосно.

Люцілла перемістилася так, щоб стояти між Дунканом і стіною, яка прилягала до коридору.

Дункан пильно вдивлявся у двері, його тіло було готове до оборони.

— Перший вибух був тим, чого я чекав, — це знову Тег. — А другий, боюсь, тим, чого не чекали *вони*.

Поблизу прозвучав свист, достатньо гучний, щоб заглушити все сказане Шванг'ю.

— Усе, башаре! — Патрін.

— Що відбувається? — зажадала Шванг'ю.

— Перший вибух, дорога Превелебна Мати, — це твоє помешкання, знищене напасниками. Другий вибух — це ми знищили напасників.

— Я саме отримав сигнал, башаре! — знову Патрін. — Маємо їх усіх. Спустилися з не-корабля човником, як ти й передбачав.

— Корабель? — Тегів голос був повний гнівної вимоги.

— Знищений у мить проходження через просторову складку. Ніхто не вцілів.

— Ви дурні! — заволала Шванг'ю. — Знаєте, що наробили?

— Я виконав наказ захищати цього хлопця від будь-якого нападу, — промовив Тег. — До слова, хіба в цей час ти не мала бути у своєму приміщенні?

— Що?

— Полювали на тебе, коли підривали твоє помешкання. Тлейлаксу дуже небезпечні, Превелебна Мати.

— Я тобі не вірю!

— Пропоную тобі глянути самій. Патріне, пропусти її.

Слухаючи, Люцілла зрозуміла не лише вимовлені вголос слова, а й безмовні аргументи. Ментатові-башару довіряли тут більше, ніж Превелебній Матері, і Шванг'ю це знала. Її охопив відчай. Розумним було б підказати їй, що її житло знищене. Та вона могла не повірити. На чільне місце у свідомості Шванг'ю вийшла думка, що і Тег, і Люцілла здогадалися про її участь у нападі. Годі й казати, скільки ще людей збагнули це. Патрін, вочевидь, знав.

Дункан вдивлявся у зачинені двері, ледь схиливши голову праворуч. На його обличчі вимальовувався зацікавлений вираз, наче він бачив крізь двері і справді стежив за людьми зовні.

Шванг'ю заговорила, якнайретельніше контролюючи голос.

— Не вірю, що моє приміщення зруйновано. — Знала, що Люцілла слухає.

— Є лише один спосіб упевнитися, — промовив Тег.

«Спритно!» — подумала Люцілла. Шванг'ю не могла ухвалити рішення, не маючи певності, чи тлейлаксу не повелися по-зрадницьки.

— Тоді чекатимеш мене тут! Це наказ! — Люцілла почула шелест одягу Шванг'ю. Превелебна Мати вийшла.

«Дуже поганий емоційний контроль», — подумала Люцілла. Однак те, що вона довідалася про Тега, стурбувало її не менше. — *Він це зробив!*» Тег вивів Превелебну Матір з рівноваги.

Двері перед Дунканом розчинилися. Там стояв Тег з рукою на клямці.

— Швидко! — наказав він. — Мусимо покинути Твердиню, перш ніж вона повернеться.

— Покинути Твердиню? — Люцілла не приховувала шоку.

— Швидко, кажу! Патрін приготував нам шлях.

— Але я мушу...

— Нічого не мусиш! Іди так. Підеш зі мною, інакше нам доведеться забрати тебе.

— Я справді думаю, що могла б узяти... — Люцілла не договорила. Перед нею постав новий Тег, і вона знала, що він не погрожував би їй, якби не був готовий виконати цю погрозу.

— Гарзд, — погодилася вона. Взяла Дункана за руку і слідом за Тегом вийшла з його помешкання. Патрін стояв у коридорі, дивлячись праворуч від себе.

— Вона пішла, — сказав він. Глянув на Тега. — Знаєш, що робити, башаре?

— Пат!

Досі Люцілла не чула, аби башар називав свого ординарця зменшеним іменем.

Патрін вищирився у блискучій повнозубій усмішці.

— Даруй, башаре. Хвилювання, знаєш. Ну, то залишаю вас. Маю виконати свою роль.

Тег помахом показав Люціллі та Дункану коридор праворуч. Вона підкорилася і почула, як Тег іде відразу ж за нею.

Дунканова долоня в її руці була вогкою. Він вивільнив руку і, не озираючись, пішов поруч із Люціллою.

Двоє Тегових людей стерегли ліфт на силових підвісках при кінці коридору. Він кивнув їм.

— Нікого більше не пропускати.

— Добре, башаре, — відповіли вони в унісон.

Увійшовши в ліфт із Дунканом і Тегом, Люцілла зрозуміла, що вибрала сторону в суперечці, перебіг якої не до кінця розуміла. Відчувала рухи політики Сестринства як швидкий водний потік навколо себе. Зазвичай цей рух був лагідною хвилею, що омивала береги, та зараз вона передчувала могутній і нищівний приплив, що от-от накопиться на неї.

Коли вони опинилися в сортувальній камері південного бункера, Дункан заговорив.

— Нам усім слід мати зброю, — сказав він.

— Невдовзі матимемо, — відповів Тег. — Сподіваюся, ти готовий убити кожного, хто намагатиметься нас затримати.

Значущий факт такий: жодної жінки Бене Тлейлакс ніколи не бачили поза межами захисту їхніх серцевинних планет. (Гібридів-лицеплясів, що симулюють жінок, не рахуємо). Тлейлаксу приховують своїх жінок, аби вони не потрапили в наші руки. Такий наш перший висновок. Отже, саме в їхніх яйцеклітинах міститься те, що Пани Тлейлаксу стережуть як свою найбільшу таємницю.

Аналіз Бене Гессерит, Архіви №ХОХТМ99..... 041

— Нарешті ми зустрілися, — сказала Тараза.

Дивилася через два метри відкритого простору, що розділяв крісла — її й Телвіта Ваффа. Аналітики запевнили Таразу, що цей чоловік є тлейлаксанським Паном Панів. Така дрібна ельфійська фігурка, і має таку велику владу. Вона перестерегла себе, що слід відкинути упередження стосовно вигляду.

— Дехто не повірив би, що це можливо, — відповів Вафф.

«У нього писклявий і слабкий голос», — зауважила Тараза.

Ще одна річ, яку слід міряти за іншими стандартами.

Вони перебували в нейтральному місці, на не-кораблі Гільдії. Монітори Бене Гессерит і Тлейлаксу обліпили цей корабель, як хижі птахи остов туші. (Гільдія запобігала перед Бене Гессерит, прагнучи умилювати їх. «Ви заплатите». Гільдія знала. Раніше від неї уже вимагали плати). Мала овальна кімната, де вони зустрілися, була традиційно обита міддю і «захищена від шпигування». Тараза ні на мить цьому не повірила. Також припускала, що скріплені меланжем зв'язки між Гільдією та Тлейлаксом і досі діють на повну силу.

Вафф не збирався дурити себе ілюзіями стосовно Тарази. Ця жінка була куди небезпечнішою, ніж будь-яка Всечесна Матрона. Якби він убив Таразу, її негайно замінила б інша,

така сама небезпечна, зі знанням усієї істотної інформації, якою володіє теперішня Мати Настоятелька.

— Ми вважаємо, що ваші нові лицепляси дуже цікаві, — промовила Тараза.

Вафф мимоволі скривився. Так, *куди* небезпечніші за Всечесних Матрон, які досі не звинуватили Тлейлак у втраті цілого не-корабля.

Тараза глянула на маленький двосторонній циферблат праворуч від неї, що стояв на низькому столику так, щоб обоє співрозмовників могли бачити час. Циферблат з боку Ваффа припасовано до його внутрішнього годинника. Вона помітила, що обидва покажчики внутрішнього часу потрапляють у межі десятисекундного відступу від обумовленого полудня, точки синхронізації. Одна з тонкощів цієї конфронтації, де узгоджено навіть розміщення крісел і відстань між ними.

Вони були в кімнаті лише вдвох. Овальний простір довкола них становив шість метрів завдовжки й половину цього завширшки. Співрозмовники сиділи в ідентичних слінгокріслах на дерев'яних каркасах, оббитих жовтогарячою тканиною: ні шматочка металу чи іншого стороннього матеріалу в жодному. Єдина інша обстава кімнати — столик із годинником і тонка чорна стільниця з пласкла на трьох веретеніподібних дерев'яних ніжках. Обоє головних учасників зустрічі ретельно оглянули зі снуперами. Обоє мали трьох особистих охоронців, що стерегли зовні, за дверима. Тараза не припускала, що за теперішніх обставин тлейлаксу зважаться на підміну лицеплясами!

«Ви заплатите».

Тлейлаксу теж, як ніколи, розуміли свою вразливість, надто тепер, знаючи, що Превелебна Мати може викрити їхніх нових лицеплясів.

Вафф кашлянув.

— Не сподіваюся, що ми досягнемо порозуміння, — промовив він.

— Чого ж тоді прибули?

— Заради пояснення дивної депеші, яку ми отримали з вашої Твердині на Ракісі. За що ми маємо платити?

— Даруйте, пане Ваффе, радше б ви покинули такі дурні виверти в цій кімнаті. Є факти, відомі нам обом, і їх годі заперечити.

— Наприклад?

— Жодної жінки Бене Тлейлак не надали нам для розплоду. — І подумала: «*Нехай поітніє!*» Страшенно дратує, що Бене Гессерит не мали доступу до Інших Пам'ятей тлейлаксу для своїх досліджень, і Вафф повинен це знати.

Вафф скривився.

— Ви ж не думаєте, що я торгував би життям... — Не договорив, труснув головою. — Не можу повірити, що це платня, яку ви просите.

Не дочекавшись Таразиної відповіді, продовжив:

— Учасники безглузлого нападу на Ракіанський Храм діяли самовільно. Їх уже покарано.

«*Очікуваний гамбіт номер три*», — подумала Тараза.

Перед цією зустріччю вона провела численні аналітичні брифінги, якщо можна їх назвати брифінгами. Аналітики, втім, було вдосталь. Про цього тлейлаксанського Пана, Телвіта Ваффа, відомо зовсім небагато. Вироблено певні опціональні прогнози, напрочуд важливі (якщо тільки підтвердяться). Проблема полягала в тому, що деякі найцікавіші дані походили з нерелевантних джерел. Та можна було покладатися на один істотний факт: чоловічок ельфійської зовнішності навпроти неї був смертельно небезпечний.

Її увагу прикував *третій гамбіт Ваффа*. Час відповідати. Тараза з розумінням посміхнулася.

— Саме такої брехні ми від вас і очікували, — промовила вона.

— Ми починаємо з образ? — без запалу відповів він.

— Це ви задали тон. Попереджаю: ви не зможете впоратися з нами, як це вам вдалося з блудницями із Розсіяння.

Застиглий погляд Ваффа спонукав Таразу до наступного відважного кроку. Міркування Сестринства, що частково опиралися на зникненні іксіанського конференц-корабля, де проходила та зустріч, виявилися влучними! З тією ж посмішкою вона просувалася вздовж лінії здогадів, наче це був відомий факт.

— Думаю, — сказала вона, — блудниці не проти б довідатися, що серед них є лицепляси.

Вафф придушив гнів. *«Ці кляті відьми! Вони знали! Якимось чином довідалися!»* Його радники мали величезні сумніви щодо цієї зустрічі. Істотна меншість висловилися проти неї. Відьми були такими... такими демонічними. А їхня відплата!

«Час перенести його увагу на Гамму, — подумала Тараза. — Вивести його з рівноваги». Вона сказала:

— Навіть якщо ви схилите до зради одну з нас, як зробили це зі Шванг'ю на Гамму, однаково не довідаєтеся нічого вартісного!

Вафф спалахнув.

— Вона хотіла... найняти нас як банду таємних убивць! Ми тільки дали їй урок!

«Ах, вийшла назовні його гордість, — подумала Тараза. — Цікаво. Слід вивчити наслідки моральної структури, що стоїть за такою гордістю».

— Насправді ви ніколи не могли розгледіти, що діється у наших лавах, — промовила Тараза.

— А ви ніколи не могли розгледіти, що діється у тлейлак-су! — Ваффові вдалося вимовити цю похвальбу, зберігаючи видимість спокою. *Йому потрібен час, щоб подумати! Скласти план!*

— Можливо, ви хотіли б знати ціну нашого мовчання, — натякнула Тараза. Сприйняла кам'яний вираз обличчя Ваффа за згоду і продовжила: — Насамперед поділіться з нами всім, що довідалися про цих блудниць із Розсіяння, які називають себе Всечесними Матронами.

Вафф здригнувся. Багато підтвердилося завдяки вбивству Всечесних Матрон. Сексуальні хитросплетіння! Лише най-

сильніша психіка може встояти, заплутавшись у такому екстазі. Потенціал цього знаряддя надзвичайний! Чи варто ділитися здобутим знанням з цими відьмами?

— *Усім*, що ви про них довідалися, — наполягала Тараза.

— Чому ви називаєте їх блудницями?

— Вони намагаються копіювати нас, але продаються за владу і глузують з усього, що ми представляємо.

— Вони перевершують вас кількісно щонайменше в десять тисяч разів! Ми бачили докази цього.

— Одна з нас могла б подолати їх усіх, — промовила Тараза.

Вафф сидів мовчки, придивляючись до неї. Це пусте вихвалляння? Коли йдеться про бене-гессеритських відьом, ніколи не можна мати певності. Вони *робили* різні речі. Їм належить темний бік магічного Всесвіту. Відьми не раз притуплювали вістря Шаріату. Невже з Божої волі правовірні мають пройти чергове випробування?

Тараза дозволила тиші тягтися, вибудовуючи безмовну напругу. Відчула збентеження Ваффа. Це нагадало їй про вступну конференцію Сестринства щодо підготовки до цієї зустрічі. Беллонда поставила оманливо просте питання:

— Що ми *насправді* знаємо про тлейлаксу?

Тараза відчула, як усі, хто сидів довкола конференційного столу Капітули, водночас подумали те саме: «*Знаємо, напевно, лише те, що вони хочуть, щоб ми знали*».

Ніхто з її аналітиків не міг уникнути підозри, що тлейлаксу цілеспрямовано створили свій маскувальний образ. Про розум тлейлаксу свідчило те, що вони єдині знали таємницю аксолотлевих контейнерів. Щасливий випадок, як дехто припускав? Чому ж ніхто інший не зумів повторити їхнього здобутку впродовж усіх цих тисячоліть?

Гхולי.

Чи не використовували тлейлаксу процес творення гхол для власного різновиду безсмертя? Вона бачила натяки на це в діях Ваффа... нічого конкретного, але дуже підозріло.

На конференціях у Капітулі Беллонда раз у раз повертала-ся до своїх першопочаткових підозр, утовкмачуючи, наче молотом: «Усе це... усе це, кажу вам! Усі наші архіви можуть виявитися сміттям, придатним лише слігам на корм!»

Через ці алюзії деякі Превелебні Матері, які було розслаби-лися, вражено здригалися.

Слігу!

Ці повільні повзуни, гібриди гігантських слизняків і свиней, могли забезпечити м'ясом найдорожчі трапези у Всесвіті, та самі ці створіння уособлювали все, що відштовхувало Сестрин-ство у тлейлаксу. Сліги були одними з найраніших товарів Бе-не Тлейлакс, продуктом, вирощеним у їхніх контейнерах, сфор-мованим з того ж спіралеподібного ядра, що й усі форми життя. Те, що створили їх Бене Тлейлакс, ще більше додавало аури непристойності істотам, численні роти яких постійно перемелювали всяке сміття, швидко перетворюючи його на екскременти. Тхнули свинарником, але були слизькими.

— Найсмачніше м'ясо по цей бік небес, — процитувала Бел-лонда рекламу ДАПТ.

— А його походження непристойне, — додала Тараза.

«Непристойне».

Тараза подумала про це, вдивляючись у Ваффа. З якої при-чини люди можуть творити навколо себе маску непристой-ності? Ніяк не вдавалося узгодити спалах Ваффової гордості з цією личиною.

Вафф легенько кашлянув, прикрившись долонею. Відчув тиск у швах, де сховав два свої найпотужніші дротикомети. Меншість його консильйорів радила: «Як у випадку з Всечес-ними Матронами, переможцем із зіткнення з Бене Гессерит вийде той, хто винесе з нього найтаємнішу інформацію про свого супротивника. Смерть опонента гарантує успіх».

«Можу її вбити, та що з того?»

За люком чекають ще три повні Превелебні Матері. Тараза, без сумніву, узгодила з ними сигнал відкриття люка. Без цього

сигналу, напевне, дійде до насилля і катастрофи. Ні на мить не вірив, що навіть його нові лицепляси зможуть перемогти цих Превелебних Матерів за входом. Відьми у повній готовності. Розпізнають природу охоронців Ваффа.

— Поділимося, — промовив Вафф.

Зізнання в поразці, яке містилося у цій фразі, завдало йому болю, та він знав, що це єдиний вихід. Таразіна похвалка про відносні здібності Бене Гессерит може бути не зовсім точною з огляду на її екстремальні претензії, а все ж він відчув правду в цих словах. Однаково не мав ілюзій, що сталося б, якби Всечесні Матрони довідалися, якою насправді була доля їхніх посланців. Зниклий не-корабель — ще не доказ проти тлейлаксу. Кораблі зникають. Обдумане вбивство — інша річ. Всечесні Матрони, без сумніву, намагатимуться знищити такого зухвалого опонента. Хоча б задля прикладу. Тлейлаксу, що повернулися з Розсіяння, так і розповідали. Оглянувши зблизька Всечесних Матрон, Вафф повірив цим розповідям.

— Друга моя тема цієї зустрічі — наш гхоло, — сказала Тараза. Вафф скорчився у своєму слінгокріслі.

Таразу відштовхували його крихітні очі та кругле обличчя із задертим носом і надто гострими зубами.

— Ви вбиваєте наших гхол, щоб контролювати перебіг проекту, в якому ви не більше ніж постачальники одної-єдиної деталі, — звинуватила Тараза.

Вафф знову замислився, чи не слід її вбити. Невже від цих клятих відьом нічого неможливо приховати? Не можна також відкидати ймовірності, що Бене Гессерит мали агента-зрадника в серцевинному світі Тлейлакса. Інакше звідки їм знати?

— Запевняю вас, Превелебна Мати Настоятелько, що гхоло... — почав було він.

— Ні в чому не запевняйте мене! Ми самі впевняємося. — Зі смутком на обличчі Тараза повільно захитала головою. — Думаєте, не знаємо, що ви продали нам пошкоджений товар.

— Він відповідає всім вимогам, зазначеним у вашому контракті! — швидко відповів Вафф.

Тараза знову хитнула головою. Цей дрібненький Пан тлейлаксу гадки не мав, скільки всього він тут виявив.

— Ви заклали в його психіку власний план, — промовила Тараза. — Попереджаю вас, пане Ваффе, якщо ваші зміни стануть на перепоні нашому проєкту, ми поранимо вас глибше, ніж це здається вам можливим.

Вафф провів долонею по обличчі, відчуваючи піт на чолі. Клятві відьми! Але вона не все знала. Тлейлаксу повернулися з Розсіяння, а Всечесні Матрони, про яких вона так неприхильно відгукнулася, забезпечили Тлейлакс сексуально зарядженою зброєю. Він не поділиться цією зброєю, хай які обітниці тут дав!

Тараза мовчки перетравила реакцію Ваффа і зважилася на сміливий обман:

— Коли ми перехопили ваш іксіанський конференц-корабель, нові лицепяси не встигли вчасно померти. Ми багато чого навчилися.

Вафф завмер. От-от — і зважився б на насилля.

«В десятку!» — подумала Тараза. Відважний обман дав змогу підтвердити один із найшаленіших здогадів її радниць. Тепер це вже не здавалося шаленством. «Тлейлаксу прагнуть створити повну імітацію прана-бінду», — припустила радниця.

«Повну?»

Усі присутні Сестри були вражені цим здогадом. З нього випливало, що існує форма ментального копіювання, яка виходить за межі вже відомого їм копіювання пам'яті.

Радниця, Сестра Гестеріон з Архівів, прийшла на конференцію, озброївшись ретельно впорядкованим списком допоміжних матеріалів. «Як ми вже знаємо, те, що Іксіанський Зонд робить механічно, тлейлаксу роблять нервами і плоттю. Наступний крок очевидний».

Розгледівши Ваффову реакцію на її сміливий обман, Тараза й далі пильно за ним стежила. Зараз він був найбільш небезпечним.

На обличчі Ваффа з'явився вираз дикої люті. Те, про що довідалися відьми, було надто небезпечним! Він анітрохи не сумнівався у заяві Тарази. *«Мушу її вбити, хай якими будуть наслідки для мене! Мусимо вбити їх усіх. Гидь! Це їхнє слово, і воно досконало їх описує».*

Тараза правильно витлумачила його вираз обличчя. Швидко промовила:

— Вам не загрожує небезпека, якщо тільки ви не завадите нашим планам. Ваша релігія, ваш спосіб життя — це ваша річ.

Вафф завагався — не так через сказане Таразою, як згадавши її сили. Що ще вони знали? Та доведеться зостатися у позиції підлеглих! Відкинувши такий вигідний союз із Всечесними Матронами! Тисячоліттями йдучи до возвеличення і так близько до нього підступивши. Його переповнювало почуття пригноблення. Меншість його радників усе-таки мала рацію: *«Не може бути зв'язку між нашими народами. Будь-яка угода з силами повінд — це союз, що спирається на зло».*

Тараза досі відчувала в ньому потенційне насилля. Чи не задалеко вона його штовхнула? Була готова до оборони. Її насторожило те, що його руки мимоволі шарпнулися. *«Зброя в його руках!»* Не варто недооцінювати ресурси тлейлаксу. Її снупери нічого не виявили.

— Знаємо про зброю, яку ви носите, — сказала вона. Це підказало їй чергову сміливу брехню: — Якщо ви зараз припуститесь помилки, блудниці теж довідаються, як ви використовуєте цю зброю.

Вафф зробив три неглибокі подихи. Заговоривши, цілковито панував над собою.

— Ми не будемо сателітами Бене Гессерит!

Тараза відповіла лагідним, заспокійливим голосом:

— Я ні словом, ні ділом не натякала на таку роль для вас.

Вона чекала. На обличчі Ваффа не здригнулася й риска, у розфокусованому погляді, скерованому на неї, не було ані найменшої зміни.

— Ви нам погрожуєте, — пробурмотів він. — Вимагаєте, щоб ми поділилися з вами усім, що ми...

— Поділилися! — гарикнула вона. — З нерівними партнерами не діляться.

— А чим ви поділилися б із нами? — зажадав він.

Вона відповіла смішливим тоном, ніби зверталася до дитини:

— Пане Ваффе, спитайте себе, чого ви, керівний член вашої олігархії, прибули на цю зустріч?

Далі тримаючи голос під суворим контролем, Вафф відповів ударом на удар.

— А чого ви, Мати Настоятелько Бене Гессерит, сюди прибули?

— Щоб нас зміцнити, — м'яко відповіла вона.

— Ви не сказали, чим хочете поділитися, — дорікнув він їй. — Далі сподіваєтеся тримати перевагу.

Тараза не переставала пильно стежити за ним. Рідко відчувала таку придушену лють у людської істоти.

— Просіть відверто, чого хочете, — сказала вона.

— А ви віддасте це з великої щедрості!

— Я домовлятимусь.

— Де була домовленість, коли ви наказували мені... НАКАЗУВАЛИ МЕНІ...

— Ви прибули сюди з твердим наміром зламати всі досягнуті між нами угоди, — промовила вона. — Ні разу не намагалися домовлятися! Сидите перед особою, що бажає вступити з вами в торг, і можете лише...

— Торг? — У пам'яті Ваффа ожив гнів Всечесної Матрони при цьому слові.

— Саме так я сказала, — промовила Тараза. — Торг.

Щось схоже на усмішку викривило кутики Ваффових губ.

— Думаєте, я маю владу з вами *торгуватися*?

— Обережно, пане Ваффе, — сказала вона. — Ви маєте найвищу владу. Вона полягає в остаточній спроможності цілковито знищити опонента. Я цим не погрожувала, але ви — так. — Глянула на його рукави.

Вафф зітхнув. Що за дилема. Вона була повіндою! Як можна торгуватися з повіндою?

— Ми зіткнулися з проблемою, яку неможливо розв'язати логічними міркуваннями, — промовила Тараза.

Вафф приховав здивування. Точнісінько такі ж слова сказала Всечесна Матрона! Він внутрішньо скорчився від думки, що це може означати. Невже в Бене Гессерит і Всечесних Матрон спільна мета? Образливі Таразині слова свідчили про інше, та коли можна було довіряти відьмам?

Вафф укотре замислився, чи варто йому зважитися на самопожертву і знищити цю відьму. Та чому б це послужило? Що знає вона, те, без сумніву, знають інші. Це лише прискорило б катастрофу. Між відьмами дійшло до внутрішньої суперечки, але це може виявитися черговим підступом.

— Ви просите нас чимось поділитися, — промовила Тараза. — Що, як ми запропонуємо вам деякі з наших цінних генетичних ліній?

Годі було помилятися: зацікавлення Ваффа зросло. Він сказав:

— Навіщо нам іти по це до вас? Маємо наші контейнери, а генетичні зразки можемо знайти майже повсюдно.

— Зразки чого? — спитала вона.

Вафф зітхнув. Нікуди не подінешся від проникливості Бене Гессерит. Це ніби випад мечем. Він здогадався, що відкрив їй речі, які природним чином призвели до цієї теми. Шкоди вже завдано. Вона слушно зміркувала (або їй сповістили шпигуни!), що дикий пул людських генів не надто цікавить тлейлаксу з їхньою тоншою знайомістю найглибшої мови життя. Ніколи не слід недооцінювати Бене Гессерит чи

продукти їхньої розплідної програми. Сам Бог знав, що вони створили Муад'Діба і Пророка!

— І чого б ще ви зажадали в обмін на це? — спитав він.

— Нарешті дійшло до торгу! — промовила Тараза. — Звичайно, ми обоє знаємо, що я пропоную розплідних матерів з лінії Атрідів. — І подумала: *«Хай собі сподівається! У них буде Атрідівський вигляд, але вони не будуть Атрідками!»*

Вафф відчув, що його пульс прискорився. Чи це можливо? Має вона бодай найменший здогад, чого могли б навчитися тлейлаксу, досліджуючи такий джерельний матеріал?

— Ми хотіли б провести першу селекцію їхнього потомства, — заявила Тараза.

— Ні!

— То альтернативну першу селекцію?

— Можливо.

— Що означає можливо? — Тараза похилилася вперед. Напруга Ваффа підказала їй, що вона на правильному шляху.

— Що ще ви попросите?

— Наші розплідні матері мусять мати необмежений доступ до ваших генетичних лабораторій.

— Ви збожеволіли? — Вафф роздратовано труснув головою. Невже вона думає, що тлейлаксу отак просто віддадуть свою найсильнішу зброю?

— Тоді ми приймемо цілком робочий аксолотлевий контейнер.

Вафф лише дивився на неї. Тараза знизала плечима.

— Я мусила спробувати.

— Припускаю, що так.

Тараза відкинулася на спинку крісла і пригадала, що вона тут збагнула. Реакція Ваффа на дзен-сунітське випробування була цікавою. *«Проблема, яку неможливо розв'язати логічними міркуваннями»*. Ці слова справили на нього тонкий ефект. Здавалося, він вибрався з якогось внутрішнього сховку з питальним виразом в очах. Хай захистять нас боги! Невже Вафф — таємний дзен-суніт?

Попри небезпеку, треба це дослідити. Одряде мусить бути озброєна всіма можливими перевагами на Ракісі.

— Мабуть, наразі ми зробили все, що нам під силу, — промовила Тараза. — Час довершити нашу угоду. Єдиний Бог у своєму нескінченному милосерді дав нам нескінченний Усесвіт, де все може статися.

Вафф, не задумуючись, ляснув у долоні.

— Дар несподіванки — найвищий з усіх дарів, — сказав він.

«Не просто дзен-суніт, — подумала Тараза. — Ще й суфій. Суфій! — Доведеться їй змінити свою думку про тлейлаксу. — Скільки часу вони плекали це на грудях?»

— Час сам собою не підлягає ліку, — сказала, випробовуючи його. — Досить глянути на довільне коло.

— Сонця — це кола, — промовив Вафф. — Кожен усесвіт — коло.

Він затамував подих, чекаючи на її відповідь.

— Кола — це обмеження, — відгукнулася Тараза, дібравши належну відповідь зі своїх Інших Пам'ятей. — Що обмежує та замикає, мусить відкритися нескінченності.

Вафф здійняв руки, показавши їй долоні, тоді поклав їх на коліна. Його плечі дещо опустилися і розслабилися.

— Чому ви не з цього розпочали? — спитав він.

«Мушу бути дуже обережною», — перестерегла сама себе Тараза. Ваффові зізнання — і словами, і поведінкою — вимагало дбайливого аналізу.

— Те, що між нами відбулося, нічого не відкриє, якщо ми не говоритимемо відвертіше, — промовила вона. — Та навіть і тоді ми вдаватимемося лише до слів.

Вафф вивчав її обличчя, намагаючись зчитати з бене-гессеритської маски якесь підтвердження того, що впливало з її слів та поведінки. «Вона повинда, — нагадав він собі. — Повіндам не можна вірити... але ж вона поділяє Велику Віру...»

— Хіба ж Бог не послав Свого Пророка на Ракіс, щоб випробувати й навчити нас? — спитав він.

Тараза заглибилася в Інші Пам'яті. *Пророк на Ракісі? Муад'Діб? Ні... це не збіглося з іншими суфійськими чи дзен-сунітськими віруваннями в...*

Тиран!

Стиснула губи в сувору лінію.

— Що не можемо контролювати, те мусимо прийняти, — сказала вона.

— Бо це, напевно, діяння Боже, — відповів Вафф.

Тараза вже достатньо побачила й почула. Міссіонарія Проктєтєва дала їй можливість зануритися в кожную відому релігію. Інші Пам'яті підкріпили та доповнили ці відомості. Вона відчувала пекучу потребу безпечно забратися з цієї кімнати. Слід попередити Одраде, аби була насторожі!

— Можу я дещо запропонувати? — спитала Тараза.

Вафф ґрєчно кивнув.

— Можливо, нас поєднують міцніші в'язі, ніж ми уявляли, — сказала вона. — Пропоную вам гостинність нашої Твердині на Ракісі та послуги нашої тамтешньої командирки.

— Атрідки? — спитав він.

— Ні, — збрєхала Тараза. — Але я, звичайно, повідомлю наших Розпорядниць схрєщення про ваші потреби.

— А я наготую те, що вам потрібно як плата, — сказав він. — Чому угоду завершуватимемо на Ракісі?

— Хіба ж це не слухне місце? — спитала вона. — Хто може бути фальшивим у домі Пророка?

Вафф відкинувся на спинку крісла, розслабив опущені на коліна руки. Тараза, безперечно, знала належні відповіді. Це було несподіване для нього одкровення.

Тараза підвелася.

— Кожен із нас особисто слухає Бога, — промовила вона.

«А разом у кєґлі», — подумав він. Глянув на неї, нагадуючи собі, що вона повінда. Нікому з них не можна вірити. *Обережність!* Врєштє-рєшт, ця жінка — відьма Бєне Гєссєрит. Вони відомі тим, що творять реліґії для власних цілей. *Повінди!*

Тараза підійшла до люка, відкрила його та дала сигнал безпеки. Знову обернулася до Ваффа, що так і сидів у своєму кріслі. *«Він не розгадав нашого справжнього проєкту, — подумала вона. — Мусимо якомога старанніше вибрати тих, кого пошлемо до нього. Він не сміє навіть підозрювати, що є частиною нашої наживки».*

Вафф глянув на неї. Його ельфійське личко було спокійним.

«На вигляд порожнє місце, — подумала Тараза. — Та його можна піймати! Союз між Сестринством і Тлейлаксом пропонує багато приваб. Але на наших умовах!»

— До зустрічі на Ракісі, — промовила вона.

Який соціальний спадок помандрував у зовнішні світи разом із Розсіянням? Ми знаємо ті часи до найдрібніших деталей. Знаємо налаштування — психічні та фізичні. Свідомість Загублених переважно зводилася до віри в силу людей та знарядь. Існувала відчайдушна потреба простору для розширення, гнаного міфом Свободи. Більшість не збагнула найглибшого уроку Тирана — того, що насилля вибудовує власні межі. Розсіяння було диким і випадковим рухом, інтерпретованим як зростання (експансія). Його спричинив глибокий (часто несвідомий) страх перед стагнацією і смертю.

Розсіяння: Аналізи Бене Гессерит (Архіви)

Одраде, простягшись на боці, лежала на підвіконні аркоподібного вікна. Ледь торкалася щокою теплого пласкла, крізь яке бачила Велику Площу Кіна. Під спину підклала червону подушку, що пахла меланжем, — як і багато речей на Ракісі. Позаду розміщувалися три кімнати, маленькі, але зручні й належно віддалені як від Храму, так і від Твердині Бене Гессерит. Ця віддаленість була одним із пунктів угоди між Сестринством і священниками.

— Шіану слід краще охороняти, — наполягала Одраде.

— Сестринство не може бути її єдиним опікуном, — заперечував Туек.

— Як і священники, — ударом на удар відповіла Одраде.

Під аркоподібним вікном Одраде, на шість поверхів нижче, ледь організованим хаосом розкинувся величезний базар, майже заповнивши Велику Площу. Сріблясто-жовте світло призахідного сонця обсіпало сцену блиском, видобуваючи яскраві барви балдахинів, рисуючи довгі тіні на нерівній землі. Проміння пробивалося крізь куряву там, де порозкидвані

групи людей юрмилися довкола латаних парасолів та поплутаних торгових рядів.

Велика Площа насправді не була квадратною. Тяглася довкола базару на повний кілометр перпендикулярно до вікна Одраде та вдвічі більше ліворуч і праворуч від нього. Гігантський прямокутник утоптаной землі та старого каміння, впродовж дня збитий на гризьку пилюку покупцями, що протистояли спеці в надії на добру оказію.

З настанням вечора тут на очах Одраде розгорталася якась нова діяльність — надходило більше людей, рух ставав сильнішим і гарячковішим.

Одраде перехилила голову, щоб під гострішим кутом глянути на землю біля свого будинку. Частина торговців, які отаборилися просто під її вікном, уже розходилася до своїх поблизьких помешкань.

Невдовзі повернуться, підкріпившись і відбувши коротку сіесту, готові якнайповніше використати ті цінніші години, коли люди просто неба можуть дихати повітрям, що не обпікає їм горлянок.

Одраде зауважила, що Шіана запізнюється. Священники не сміють більше зволікати. Тепер вони гарячково працюватимуть, засипаючи Шіану питаннями, наказуючи їй пам'ятати, що вона — посланниця самого Бога до Його Церкви. Нагадуватимуть Шіані про численні вимушені зобов'язання вірності, які Одраде доведеться вишукати та висміяти, щоб дівчинка бачила всі ці тривіальності з належної перспективи.

Одраде вигнула спину дугою і присвятила хвилину безмовним дрібним вправам, аби зменшити напругу. Зізналася собі у певному співчутті до Шіани. У думках дівчинки достоту панує тепер хаос. Шіана небагато знала або й зовсім не знала про те, чого їй сподіватися, перейшовши під повну опіку Превелебної Матері. Годі сумніватися, що юна свідомість була засмічена міфами та іншими нісенітницями.

«Як була й моя», — подумала Одраде.

У таку мить, як ця, вона не могла уникнути спогадів. Її безпосереднє завдання ясне: екзорцизм, вигнання злих духів не лише з Шіани, а й із себе самої.

Нав'язливі думки Превелебної Матері у її спогадах: *Одраде, п'ять літ, затишний дім на Гамму. При дорозі перед домом вишикувалися будинки, що в приморських містах планети вважаються маєтками середнього класу: низькі одноповерхові вілли обабіч широких вулиць. Ряд будівель тягнеться аж до вигнутого морського берега, там вони більші й розкидані рідше, ніж уздовж вулиць. Лише біля моря стають дорожчими, а їхні власники не так ревно використовують кожен квадратний метр.*

Вигострена Бене Гессерит пам'ять Одраде прокочувалася крізь цей далекий дім, оживляла його мешканців, вулиці, товаришів у іграх. Відчула стискання у грудях, воно підказало їй, що ці спогади пов'язані з пізнішими подіями.

Бене-гессеритський дитсадок у штучному світі Аль Дханабу — однієї з найраніших безпечних планет Сестринства. (Пізніше вона довідалася, що колись Бене Гессерит обмірковували, чи не перетворити всю планету на не-покій. Енергетичні обмеження звели цей план нанівець). Дитсадок був каскадом різноманітностей, чимось новим для дитини, звичної до комфорту й дружелюбності Гамму. Освіта Бене Гессерит передбачала також інтенсивне фізичне тренування. Вихованкам постійно нагадували, що годі сподіватися стати Превелебною Матір'ю, не пройшовши крізь сильний біль і часті повторення начебто безнадійних фізичних вправ.

Частина її компаньйонки не витримала цього етапу. Пішли, щоб стати няньками, служницями, працівницями, випадковими розплідницями. Наповнювали ніші всюди, де їх потребувало Сестринство. Траплялося, Одраде тужила за провалом, відчуваючи, що життя після нього не таке й погане — менше обов'язків, простіші цілі. Це було до того, як вона пройшла Перший Вишкіл.

Я думала про це як про переможний вихід на свободу. Та опинилася по той бік свободи.

Усе, що там знайшлося, — нові та суворіші вимоги.

Одраде сіла на підвіконня свого ракіанського вікна, відсунула подушку вбік. Відвернулася від базару. Там ставало дедалі гамірніше. Кляті священники! Затягли запізнення понад усі можливі межі!

«Мушу згадувати своє дитинство, бо це допоможе мені з Шіаною, — подумала вона. І власна слабкість одразу ж здалася їй смішною: — Чергова відмовка!»

Деяким кандидаткам знадобилося понад п'ятдесят літ, щоб стати Превелебними Матерями. Це було закладено в них упродовж Другого Вишколу — уроку терплячості. Одраде рано виявила здібності до глибших студій. Її планували зробити однією з ментаток Бене Гессерит і, ймовірно, архівісткою. Та цей намір порушило відкриття того, що її таланти спрямовані на дещо інше, потрібніше. Її націлювали на тонші обов'язки в Капітулі.

Безпека.

Таким диким Атрідівським талантам часто діставалося це заняття. Дбайливе ставлення до деталей — от що було визначальною рисою Одраде. Знала, що Сестри можуть передбачити деякі її вчинки, просто глибоко її знаючи. Тараза робила таке постійно. Одраде почула пояснення від самої Тарази: «Особистість Одраде напрочуд сильно віддзеркалюється у виконанні нею своїх обов'язків».

У Капітулі був жарт: «Що робить Одраде, коли не працює? Іде на роботу».

Капітула не накидала потреби прикриватися масками, які кожна Превелебна Мати автоматично використовувала, опинившись назовні. Можна було імпульсивно виявляти емоції, відверто реагувати на власні та чужі помилки, переживати сум чи горе, а інколи навіть щастя. Чоловіки теж були доступними — не для схрещення, а для розради, якщо така потрібна.

Усі чоловіки з Капітули Бене Гессерит були достатньо привабливими, деякі навіть щирими у своїй привабливості. Ці останні тішились значною популярністю.

Емоції.

Крізь свідомість Одраде промайнуло розпізнавання.

«Приходжу до того ж, що й завжди».

Одраде відчула на спині теплий дотик вечірнього сонця Ракіса. Знала, де сидить її тіло, але розум відкрився для дедалі ближчої зустрічі із Шіаною.

Любов!

Це було б так легко й так небезпечно.

У цю мить вона заздрила Стаціонарним Матерям, яким дозволено прожити все життя з постійним розплідним партнером. З такого зв'язку походив Майлс Тег. Інші Пам'яті підказали їй, що так було з леді Джессікою та її Герцогом. Навіть Муад'Діб обрав таку форму партнерського союзу.

«Це не для мене».

Одраде зізналася у гіркій заздрості, що їй не було дозволено такого життя. І яке ж вона мала відшкодування в тому житті, куди її направлено?

«Життя без любові можна інтенсивніше присвятити Сестринству. Ми забезпечуємо втаємничених власною формою підтримки. Не переймайся браком сексуальної насолоди. Вона доступна завжди, тільки-но відчуєш потребу».

З привабливими чоловіками!

Від днів леді Джессіки, упродовж часів Тирана й досі змінилося багато чого... включно з Бене Гессерит. Кожна Превелебна Мати це знала.

З грудей Одраде вирвалося глибоке зітхання. Вона через плече озирнулася на базар. Досі Шіани не видно.

«Я не смію полюбити цю дитину!»

Зроблено. Одраде знала, що вона розіграла мнемонічну гру за формою, накладеною Бене Гессерит. Обернулася, всілася на підвіконні, схрестивши ноги. Звідси мала гарний вид

на базар та дахи міста і його улоговину. Знала, що нечисленні пагорби на південь звідси — це останні залишки Оборонної Стіни Дюни, високого гірського ланцюга, пробитого колись Муад'Дібом і його легіонами верхи на піщаних червах.

Гаряче повітря танцювало над землею за канатом і каналом, які захищали Кін від вторгнення нових червів. Одраде ледь усміхнулася. Священники не вбачали нічого дивного в оточенні своїх поселень водними перепонами, аби захиститися від вторгнення їхнього Розділеного Бога.

«Ми поклонятимемося тобі, Боже, та не чіпай нас. Це наша релігія, наше місто. Бачиш, не називаємо його Арракіном. Тепер це Кін. Ця планета вже не Дюна й не Арракіс. Тепер це Ракіс. Тримайся осторонь, Боже. Ти — минуле, а минуле змушує соромитися».

Одраде вдивлялася в ці далекі пагорби, що танцювали у спекотному мареві. Могла накласти Інші Пам'яті на цей древній краєвид. Знала це минуле.

«Якщо священники далі затягатимуть із прибуттям Шіани, я їх покараю».

Базар під нею все ще був спекотним, тепло нагромадилося в ґрунті та товстих стінах довкола Великої Площі. Це теплове випромінювання посилював дим численних кухонних вогнищ у довколишніх будинках і закритих навісами осередках життя, розкиданих по базарі. День стояв гарячий, температура перевищувала тридцять вісім градусів. Але цей будинок був за давніх часів Центром Рибомовок, його охолоджували іксіанські механізми та басейни випаровування на даху.

«Нам тут буде зручно».

І так безпечно, як це можливо при захисних заходах Бене Гессерит. Цими коридорами походжають Превелебні Матері. Священники мали своїх представників у будівлі, але ніхто з них не проникне туди, де Одраде вважає їхню присутність небажаною. Шіана зустрінатиметься з ними час від часу, проте лише з дозволу Одраде.

«Це відбувається, — думала Одраде. — Таразин план просувається вперед».

У пам'яті Одраде було ще свіжим останнє повідомлення з Капітули. Та його сенсаційна інформація про тлейлаксу сповнила Одраде збудженням, яке вона ретельно придушила. Цей Вафф, цей Пан тлейлаксу, був би цікавим об'єктом вивчення.

Дзен-суніт! І суфій!

«Ритуальна схема, заморожена впродовж тисячоліть», — сповіщала Тараза.

У Таразиному посланні була ще одна безсловесна звістка. *«Тараза цілковито мені довіряє».* Одраде відчула, яка сила напливає до неї з цього розуміння.

«Шіана — точка опори. Ми — важіль. Наша сила походить-ме з багатьох джерел».

Одраде розслабилася. Знала, що Шіана не дозволить священникам зволікати довше. При всій своїй стійкості Одраде ледь могла витримати напади нетерплячки. Шіані це ще складніше.

Вони обидві, Одраде та Шіана, стали змовницями. Це перший крок. Чудова гра для Шіани. Завдяки народженню та вихованню вона знала, що не слід довіряти священникам. Дуже радісно нарешті мати союзника!

Якась форма діяльності розворушила людей просто під вікном Одраде. Вона зацікавлено глянула вниз. П'ятеро голих чоловіків утворили коло, сплівши руки. Їхні накидки та дискості лежали збоку купою, яку стерегла смаглява молода дівчина у довгій коричневій сукенці з меланжевого волокна. Її волосся було перев'язане шматком червоної тканини.

Танцівники!

Одраде бачила багато звітів про цей феномен, але, відколи прибула, сама зіткнулася з таким уперше. Серед глядачів було троє Священничих гвардійців у жовтих шоломах з високими гребенями. Гвардійці мали на собі короткий одяг, що

давав змогу вільно рухати ногами, кожен був озброєний обкованою металом палицею.

Танцівники кружляли, а тим часом натовп глядачів довкола, як і слід було сподіватися, ставав дедалі неспокійнішим. Одраде знала цю схему. Невдовзі залунає гучне скандування і почнеться велика бійка. Порозбивають голови. Потече кров. Люди кричатимуть і тікатимуть. Згодом усе затихне без жодного втручання влади. Дехто піде геть, плачучи. Дехто забереться звідти, регочучи. Священничі гвардійці не втручатимуться.

Безглузде шаленство цього танцю і його наслідки століттями захоплювали Бене Гессерит. Зараз він привернув до себе пильну увагу Одраде. Виродження цього ритуалу прослідкувала Міссіонарія Протектіва. Ракіанці називали його «Збоченим танцем». Він мав й інші назви, а найважливішою з них була «Сіайнок». До цього танцю звівся найвеличнійший ритуал Тирана, мить його причастя з Рибомовками.

Одраде розпізнала та оцінила енергію цього феномену. Жодна Превелебна Мати не помилилася б, побачивши його. Та все ж таке марнотратство її непокоїло. Подібні речі слід накопичувати і спрямовувати у правильне русло. Такий ритуал потребував належного використання. Тим часом усе, що він робив, — це висмоктував сили, які могли виявитися деструкційними для священників, якщо їх не втамувати.

Ніздрів Одраде дістався солодкий фруктовий запах. Вона принюхалася, глянула на вентиляційні отвори біля вікна: тепло, випромінюване натовпом і розігрітою землею, створило висхідний потік. Він ніс із собою запахи, що проникали крізь іксіанські вентиляційні отвори. Одраде притисла ніс і чоло до пласкла, щоб глянути просто вниз. Ах, танцівники чи натовп перевернули торгову ятку. Танцівники тупотіли по плодах. Жовтий м'якуш бризкав їм аж до стегон.

Одраде розгледіла між глядачами торговця плодами — знайоме поморщене обличчя, кілька разів вона бачила його при

ятці поруч зі входом до її будинку. Здавалося, він цілковито байдужий до своєї втрати. Як усі довкола, не зводив очей із танцівників. П'ятеро голих чоловіків рухалися, високо й невлад здіймаючи ноги. Танець здавався неритмічним і на вигляд нескоординованим, його схема зводилася до того, що троє танцівників періодично завмирили, обома ногами стоячи на землі та підіймаючи вгору двох інших.

Одрале розпізнала, що це. Схема була пов'язана з древнім фрименським способом пересування по піску. Цей цікавий танець був скам'янілістю, реліктом, який коренився у потребі рухатися неритмічно, не сповіщаючи про свою присутність черва.

Люди з великого базарного прямокутника почали тиснутися ближче до танцівників, підстрибували, як іграшки з коробки, аби зазірнути понад юрмищем і побачити п'ятьох голих чоловіків.

Тут Одрале помітила ескорт Шіани, який просувався далеко праворуч, там, де у площу вливалася широка вулиця. Символи звіриних слідів на тамтешніх будівлях вказували, що широка вулиця була Божою Дорогою. Історична свідомість сповістила їй, що колись уздовж цієї вулиці пролягав шлях Лето II до міста з обведеного високими мурами Сар'єру далеко на півдні. Якщо зважати на деталі, то й досі можна було розгледіти деякі форми та взірці з Тиранового міста Онна, фестивального центру, збудованого довкола старшого міста, Арракіна. Онн затер багато слідів Арракіна, але деякі вулиці збереглися: певні будівлі виявилися надто корисними, щоб їх замінити. Будівлі неминуче окреслювали вулиці.

Шіанин ескорт дістався туди, де вулиця змикалася з базаром. Жовтошоломні гвардійці крок за кроком просувалися вперед, пробиваючи собі дорогу палицями. Гвардійці були високими: товсті двометрові палиці, якими вони спирилися об землю, сягали найнижчому з них лише до плеча. Навіть у найстихійнішому натовпі ніколи не бракувало

Священничих гвардійців, але оборонці Шіани були найвищими з високих.

От вони знову рушили з місця, ведучи свій загін у напрямку Одраде. При кожному кроці їхні накидки розвівалися, відкриваючи гладеньку сірість найкращих дистикостів. Ступали просто вперед, п'ятнадцятеро, розставлені ледь вигнутим строем, що оминав найбільші скупчення яток.

За гвардійцями йшла не надто організована група священниць із Шіаною посередині. Одраде кілька разів вихопила поглядом примітну постать Шіани, що виділялася серед ескорту вигорілим на сонці волоссям і гордо піднятим угору обличчям. Та увагу Одраде привернули жовтошоломні Священничі гвардійці. Вони рухалися з бундючністю, до якої їх привчили з дитинства. Ці гвардійці знали, що вони кращі за звичайний люд. А звичайний люд реагував досить передбачувано: розступався, відкриваючи дорогу загонові Шіани.

Усе діялося так природно, що Одраде могла розгледіти древній взірець, наче стежила за ще одним ритуальним танцем, незмінним упродовж тисячоліть.

Одраде, як це часто з нею бувало, відчула себе археологом. Не тим, який просіює запилені залишки віків, а радше особою, зосередженою на тому ж, що й багато сестер Бене Гессерит: яким чином люди несуть усередині себе своє минуле. У цьому видно було взірець, закладений ще Тираном. Процесія Шіани була усталена самим Богом-Імператором.

П'ятеро голих чоловіків під вікном Одраде не спиняли свого танцю. А все ж Одраде помітила, що настрій глядачів змінився. Хоч вони й не повертали дружно голови на дедалі ближчу фалангу Священничих гвардійців, а все ж знали про них.

Тварини завжди знають, коли наближаються пастухи.

Неспокій натовпу запульсував шпаркіше. Ніхто не сміє відібрати у них їхній хаос! З краю натовпу вилетіла грудка болота і впала на землю біля танцівників. П'ятеро чоловіків не пропустили жодного кроку танцю, але їхня швидкість зросла.

Довжина серій танцювальних рухів між повтореннями свідчила про надзвичайну пам'ять.

З натовпу вилетіла ще одна грудка болота і вдарила танцівника у плече. Ніхто з п'яти чоловіків не збився з ритму.

Натовп почав кричати і скандувати. Дехто вигукував лайку. На зміну скандуванню прийшло ляскання в долоні, що мало збивати рухи танцівників.

А все ж рисунок танцю не змінився.

Ритм скандування натовпу став різкішим, повторювалися крики, що луною відбивалися від стін довкола Великої Площі. Натовп намагався зламати танцювальну схему. Одряде відчула, що сцена внизу має глибоке значення.

Загін Шіани здолав уже більш ніж половину шляху через базар. Рухалися ширшими проходами між ятками, а зараз повернули просто до Одряде. Найгустіший натовп був метрів за п'ятдесят перед Священничими гвардійцями. Гвардійці ступали розміреними кроками, не зважаючи на тих, хто тікав, розсипаючись на всі боки. Очі під жовтими шоломами дивилися просто вперед, понад головами юрби. Ніхто з гвардійців процесії не показав і знаком, що бачить натовп, танцівників чи якусь іншу перепону.

Зненацька натовп припинив скандування, наче невидимий диригент махнув рукою, наказуючи замовкнути. П'ятеро чоловіків танцювали далі. Тиша внизу була заряджена такою силою, що в Одряде здійнялися волоски на карку. Просто під нею три Священничі гвардійці серед глядачів усі разом обернулися і зникли з поля зору.

Десь у глибині натовпу жінка вигукнула прокляття.

Танцівники не дали й знаку, що почули.

Натовп гойднувся вперед, зменшивши вільний простір довкола танцівників щонайменше наполовину. Дівчини, що стерегла дистикости й накидки танцівників, уже не було видно.

Шіанина фаланга марширувала вперед, а відразу ж позаду йшли священниці та їхня юна підопічна.

Праворуч від Одраде вибухнуло заворушення. Люди почали бити одне одного. На п'ятьох танцівників полетіло ще більше грудок. Натовп знову скандував, прискоривши темп.

Водночас ті, що стояли позаду, розступилися перед гвардійцями. Тамтешні глядачі не зводили очей з танцівників, не припиняли створювати дедалі дужчий хаос, та крізь них відкрився прохід.

Одраде, мов заворожена, пильно дивилася вниз. Там діялося багато речей одночасно: люди билися і лаяли одне одного, чулося невпинне скандування і невблаганне просування гвардійців.

Усередині захисного кільця священниць можна було розглядіти Шіану, що переводила погляд з боку в бік, намагаючись побачити довколишнє сум'яття.

Дехто з натовпу, озброївшись ломаками, бив людей довкруг себе, та ніхто не загрожував гвардійцям чи будь-кому з Шіаниного загону.

Танцівники досі стрибали всередині дедалі тіснішого кільця глядачів. Усі з'юрмилися поблизу будинку Одраде, змусивши її притиснути голову до пласкла й під гострим кутом дивитися вниз.

Гвардійці на чолі Шіаниного загону просувалися між цим хаосом, сформованим для них широким проходом. Священниці не заглядали ані ліворуч, ані праворуч. Жовтошоломні гвардійці дивилися просто перед собою.

Одраде вирішила, що зневага — надто слабке слово для такої вистави. Неправильним було б твердження, що розбурханий натовп ігнорував проходження загону. Ті й ті усвідомлювали одне одного, але існували в окремих світах, дотримуючись суворих правил такого відокремлення. Тільки Шіана ігнорувала цей таємний протокол, підстрибуючи вгору, щоб зазирнути за щит тіл довкола себе.

Натовп рвонув уперед, просто під Одраде. Затопив танцівників, порозкидував їх, мов гігантська хвиля кораблі. Одраде бачила частини оголених тіл — у крикливому хаосі їх штовхали,

лупцювали й перекидали з рук у руки. Лише завдяки найінтенсивнішій концентрації Одраде могла розрізнити звуки, що долинали до неї.

Це було шаленство!

Ніхто з танцівників не опирався. Їх убили? Це жертвоприношення? Аналізи Сестринства навіть не торкнулися цього феномену.

Жовті шоломи підступили під будинок Одраде, відкривши Шіані та її священницям дорогу всередину, тоді зімкнули ряди. Обернулися і сформували захисну дугу довкола входу. Тримали палиці горизонтально, на висоті поясів, з'єднавши їх із сусідніми та утворивши так бар'єр.

Хаос позаду них почав стихати. Не видно було нікого з танцівників, але були жертви, люди лежали на землі, ще інші хиталися, ледь тримаючись на ногах. Можна було розгледіти скривавлені голови.

Шіана і священниці вже зникли з очей Одраде, ввійшовши до будинку. Одраде сіла зручніше і спробувала збагнути, свідком чого вона щойно стала.

Неймовірно.

Жоден зі звітів Сестринства, жодна голограма не могла б належно цього відобразити! Почасти це був запах — курява, піт, інтенсивні людські феромони. Одраде глибоко вдихнула. Відчула, що дрижить усередині. Натовп розсипався на окремих осіб, які повернулися на базар. Вона бачила, що дехто плакав. Дехто лайався. Дехто сміявся.

Двері за Одраде розчахнулися. Сміючись, увійшла Шіана. Одраде обернулася і, перш ніж Шіана зачинила двері, побачила в коридорі своїх охоронців і кількох священниць.

Темно-карі очі дівчинки блищали від збудження. Вузьке обличчя, риси якого почали вже заокруглюватися, показуючи, якою вона буде дорослою, напружилася від придушених емоцій. Напруга пом'якшала, коли дівчинка зосереджено глянула на Одраде.

«Дуже добре, — подумала Одраде, простеживши це. — Перший урок творення зв'язку вже розпочався».

— Ти бачила танцівників? — зажадала Шіана, піруетами та стрибками долаючи кімнату, щоб зупинитися перед Одраде. — Чудові, правда? Гадаю, чудові! Канія не хотіла, щоб я дивилася. Казала, що участь у Сіайноку для мене небезпечна. Та я не зважаю! Шайтан ніколи не з'їв би цих танцівників!

З раптовим припливом усвідомлення, якого раніше вона зазнавала тільки під час Агонії прянощів, Одраде розгледіла наскрізь усю схему того, свідком чого щойно стала. Вистачило Шіаниного слова та її присутності, щоб усе з'ясувати.

Мова!

Глибоко у своїй колективній підсвідомості ці люди зберігали мову, що могла розповісти їм речі, яких вони не хотіли чути. Нею промовляли танцівники. Нею промовляла Шіана. Цілісність складалася з тонів голосу, рухів і феромонів. Складна й витончена комбінація, що розвивалася, як усі мови.

З потреби.

Превелебна Мати всміхнулася щасливій дівчинці, яка стояла перед нею. Тепер Одраде знала, як піймати в пастку тлейлаксу. Тепер вона краще збагнула задум Тарази.

«За першої ж нагоди мушу супроводжувати Шіану до пустелі. Почекаємо лише прибуття цього Пана Тлейлаксу, цього Ваффа. Візьмемо його з собою!»

Воля і Свобода — це складні поняття. Вони кореняться у релігійних ідеях Незалежної Воли та пов'язані з засадою Містичного Правителя, закладеною в абсолютній монархії. Без абсолютних монархів, що запозичують взірець діянь у Древніх Богів і правлять милістю віри в релігійне спокутування гріхів, Воля і Свобода ніколи не здобули б свого теперішнього значення. Ці ідеали завдячують своїм існуванням прикладам утиску в минулому. А сили, які підтримують такі ідеї, зазнають ерозії, якщо їх не відновлено завдяки драматичному навчанням чи новим утискам. Ось основоположний ключ мого життя.

Лето II, Бог-Імператор Дюни: Журнали із Дар-ес-Балята

Коли вони кілометрів на тридцять зайшли вглиб густого лісу, Теґ наказав чекати під захистом життєсховного покривала, аж доки сонце не сіло за високогір'я на заході.

— Цієї ночі підемо в іншому напрямку, — промовив він.

Три ночі поспіль він вів їх крізь оточену деревами темряву, майстерно демонструючи при цьому всю повноту ментатської пам'яті. Кожен крок точно в тому напрямку, який визначив йому Патрін.

— Я геть залякла від надто довгого сидіння, — поскаржилася Люцілла. — І це буде ще одна холодна ніч.

Теґ згорнув життєсховне покривало, впакував його в заплічний мішок, на самий верх.

— Ви двоє можете трохи розворушитися, — сказав він. — Але ми не підемо звідси до цілковитої темряви.

Теґ сів, опершись спиною об товстий стовбур гіллястого хвойного дерева, і з глибокої тіні дивився, як Люцілла та Дункан розминаються на галявині. Якусь мить вони стояли там, тремтячи, а останнє денне тепло тікало, змінюючись нічною

прохолодою. *«Так, ця ніч теж буде холодною»*, — подумав Тег, але не мав можливості подумати про це більше.

Несподівано.

Шванг'ю ніяк не сподівається, що вони так близько від Твердині й пересуваються пішки.

«Тараза мала б красномовніше перестерегти мене перед Шванг'ю», — подумав Тег. Різка й відкрита непокора Шванг'ю Матері Настоятельці суперечила традиції. Ментатська логіка не могла прийняти такої ситуації, не маючи достатньо даних.

У його пам'яті спливав вислів зі шкільних часів, один із застережних афоризмів, що мав допомогти ментатові оволодіти логікою.

«Йдучи логічним шляхом і користуючись бритвою Оккама, налаштованою з бездоганною точністю, ментат може дійти до особистої згуби».

Тож логіка інколи підводила.

Він згадав поведінку Тарази на кораблі Гільдії і відразу ж після цього. *«Вона хотіла, аби я знав, що зможу покладатися лише на власні сили. Мушу розглядати цю проблему на свій лад, а не так, як розглядала б вона».*

Тож загроза з боку Шванг'ю була справжньою загрозою, яку він сам виявив, протистояв їй і самостійно розв'язав.

Тараза не знала, що станеться з Патріном через це все.

«Насправді Таразі байдуже, що станеться з Патріном. Чи зі мною. Чи з Люціллою.

Та що з голою?

Це їй не може бути байдуже!»

Нелогічно, що вона... Тег обірвав цей хід думок. Тараза не хотіла, щоб він діяв логічно. Хотіла, щоб він діяв саме так, як робив це зараз, як завжди робив за скрутних часів.

Несподівано.

Тож у всьому цьому була певна логіка, але вона викидала виконавців із гнізда в хаос.

«Який мусимо впорядкувати по-своєму».

У його свідомості наростала туга. *«Патріне! Прокляття на тебе, Патріне! Ти знав, а я ні. Що я робитиму без тебе?»*

Тег майже почув відповідь старого ад'ютанта, промовлену сухим офіційним тоном, до якого Патрін вдавався зазвичай, лаючи свого командира.

«Викладешся на повну, башаре».

Холодні міркування запевняли, що Тег ніколи вже не побачить Патріна живим, не почує справжнього голосу старого. А все-таки... голос зостався. Особистість збереглася в пам'яті.

— Нам не слід рушати?

Це Люцілла, що стояла поруч із ним під деревом, попереду. Біля неї чекав Дункан. Обоє закинули свої мішки за плечі.

Доки він сидів і міркував, настала ніч. Рясне зоряне світло відкидало на галявину невиразні тіні. Тег підвівся, забрав свій наплічник і, пригнувшись, щоб уникнути низьких гілок, вийшов на галявину. Дункан допоміг йому закинути наплічник за спину.

— Шванг'ю врешті-решт до цього додумається, — промовила Люцілла. — Її шукачі підуть нашим слідом. Ти це знаєш.

— Не раніше, ніж дістануться кінця фальшивого сліду, — відповів Тег. — Пішли.

Прогалиною між дерев він повів їх на захід.

Три ночі вів їх тим, що називав «стежкою пам'яті Патріна». Йдучи нею четвертої ночі, дорікав собі за те, що не передбачив логічних наслідків поведінки Патріна.

«Я розумів глибину його вірності, та не зробив із неї найочевидніших висновків. Ми так довго були разом, що я вважав, наче знаю його думки, як свої власні. Прокляття на тебе, Патріне! Тобі не було необхідності помирати!»

Тег зізнався сам собі, що така необхідність була. Патрін це бачив. Ментат не дозволив собі це побачити. Логіка може бути такою ж сліпою, як і інші здібності.

Що часто повторювали й *демонстрували* Бене Гессерит.

«Тож ми йдемо пішки. Шванг'ю цього не очікує».

Теґ був змушений визнати, що піший похід дикими місцями Гамму відкрив йому цілковито нову перспективу. Весь цей район за Голодних Часів і Розсіяння покритися буйною рослинністю. Пізніше його рекультувували, переважно зберігши, однак, хаотичну дичавину. Теперішній їхній шлях пролягав уздовж таємних стежин і прихованих позначок. Теґ уявив собі Патріна юнаком, що вивчав цей регіон — цей скельний кряж, видимий при зоряному світлі крізь прогалину між деревами, цей шпичастий виступ, ці стежки між величезними деревами.

«Вони очікуватимуть, що ми спробуємо втекти на некораблі, — погодилися вони з Патріном, уточнюючи свій план. — Приманка має вести шукачів у цьому напрямку».

Патрін не сказав, що приманкою буде він сам.

Теґ ковтнув, переборюючи клубок у горлі.

«Дункана неможливо було захистити у Твердині», — виправдовувався він сам перед собою.

Це була правда.

Першого дня Люцілла нервово тремтіла під життєсховним покривалом, що захищало їх від шукачів у повітрі.

— Ми мусимо сповістити Таразу!

— Коли зможемо.

— А раптом щось станеться? Я маю знати весь твій план утечі.

— Як щось станеться, ти не зможеш пройти стежкою Патріна. Бракує часу вкласти її у твою пам'ять.

Того дня Дункан майже не брав участі в розмові. Мовчки за ними стежив або дрімав, прокидаючись неспокійним і з гнівним виразом в очах.

Другого дня, під захисним покривалом, Дункан зненацька запитав у Теґа:

— Чому вони хочуть мене вбити?

— Щоб розладнати план Сестринства щодо тебе, — відповів Теґ.

Дункан глянув на Люціллу.

— Що за план?

Коли Люцілла промовчала, Дункан сказав:

— Вона знає. Вона знає, бо передбачається, що я маю на неї покладатися. Передбачається, що я маю її любити!

Тег подумав, що Люцілла достатньо добре приховала своє розчарування. Очевидно, що через цю втечу її плани стосовно гхоли провалилися, а вся послідовність дій розірвалася.

Поведінка Дункана виявила ще одну можливість: чи не був гхола прихованим Правдомовцем? Які додаткові сили вбудували в нього підступні тлейлаксу?

Під час цієї другої ночі в пущі Люцілла сипала звинуваченнями:

— Тараза наказала тобі повернути його первісну пам'ять! Як ти зможеш зробити це тут?

— Коли ми дістанемося притулку.

Тієї ночі їх супроводжував мовчазний і гостро пильний Дункан. У ньому ожила нова бадьорість. Він почув!

«Ніщо не сміє завадити Тегові, — думав Дункан. — Хай де б містився той притулок і чим би він був, Тег мусить безпечно туди дістатися. Тоді я знатиму!»

Дункан не був певен, що саме він знатиме, але тепер цілковито прийняв нагороду, яка в цьому містилася. Ця пуща мусить привести їх до такої мети. Він згадав, як задивлявся на дикі місця з Твердині, як думав, що був би тут вільним. Це почуття незайманої свободи розвіялося. Пуща була лише дорогою до чогось важливішого.

Люцілла, йдучи останньою, змушувала себе зберігати спокій та чуйність і приймати все, чого не могла змінити. Часткою свідомості чіплялася за наказ Тарази: «Будь поблизу гхоли і, як настане слухний час, виконай своє завдання».

Крок за кроком Тегове тіло відміряло кілометри. Це була четверта ніч. Патрін оцінив, що четвертої ночі вони дістануться мети.

І якої мети!

План нагальної втечі зосереджувався довкола відкриття, зробленого Патріном у підліткові роки. Це була одна з численних таємниць Гамму. У свідомості Тега ожили Патрінові слова:

— Під приводом особистого обходу я два дні тому повернувся до цього місця. Воно незачеплене. Я й далі єдиний, хто був там.

— Як ти можеш мати певність?

— Я вдався до власних засобів обережності, коли покидав Гамму багато років тому. Залишив там усякі дрібнички, які хтось інший зрушив би з місця. Ніхто нічого не чіпав.

— Харконненівська не-куля?

— Дуже древня, але покої досі незаймані й діють.

— А як же їжа, вода...

— Там є все, чого захочеш чи потребуєш. У нуль-ентропійних контейнерах усередині.

Тег із Патріном виробили план, сподіваючись, що їм ніколи не доведеться користуватися цим аварійним виходом. Тримали все в суворій таємниці. Патрін відтворив Тегові приховану дорогу до знахідки часів свого дитинства.

Люцілла позаду Тега тихо зітхнула, спіткнувшись об корінь.

«Я мав би її перестерегти», — подумав Тег. Дункан, очевидно, йшов слідом за Тегом, керуючись звуками. Люцілла, так само очевидно, надто глибоко занурилася у власні думки.

«Схожість облич її та Дарві Одраде дивовижна», — сказав сам собі Тег. Тоді у Твердині дві жінки стояли поруч, і він помітив відмінності, причиною яких був вік. Про молодість Люцілли свідчили більша кількість підшкірного жиру, заокруглення лицевої плоті. Але голоси! Тембр, акцент, модуляції атональної флексії, спільний відбиток манери мовлення Бене Гессерит. Їх майже неможливо було б відрізнити в темряві.

Добре знаючи Бене Гессерит, Тег розумів, що це не випадковість. Оскільки Сестринство мало схильність дублювати, і не раз, цінні генетичні лінії, щоб захистити капіталовкладення, значить, мало існувати спільне предківське джерело.

«Усі ми Атріди», — подумав він.

Тараза не відкрила йому повного проекту гхоли, але вже саме перебування в ньому дало Тегові доступ до його дедалі більшого обрису. Не вся схема, та він відчував у ній цілісність.

Покоління за поколінням Сестринство уклало угоди з тлейлаксу, купуючи гхол Айдаго, тренуючи їх тут, на Гамму, — і все лише для того, щоб їх убили. Постійно чекали слухного часу. Це немов жаклива гра, що набрала шаленого значення, адже на Ракісі з'явилася дівчинка, яка могла наказувати червам.

Сама планета Гамму мала бути частиною проекту. Тут усюди видно було каладанські знаки. Даніанська витонченість увінчала собою брутальну давнину. Не саме тільки населення прийшло сюди зі Святої Планети Дан, де бабуся Тирана, леді Джессіка, доживала віку.

Тег бачив явні та приховані сліди під час першої ознайомчої мандрівки по Гамму.

Багатство!

Його ознаки можна було зчитати. Воно кружляло довкола їхнього світу, розповзалось наче амеба, щоб просочитися в кожне місце, де могло знайти бодай тимчасовий притулок. Тег знав, що це багатство прийшло на Гамму з Розсіяння. Багатство таке велике, що мало хто здогадувався (чи міг собі уявити) про його розмір і потугу.

Він різко зупинився. Прикмети довколишнього краєвиду вимагали його повної уваги. Перед ними розгортався відкритий виступ голої скелі, розпізнавальні знаки якої вкарбував йому в пам'ять Патрін. Цей перехід був найнебезпечнішим.

«Ні печер, ні густої рослинності, що могла б вас приховати. Тримайте напоготові покривало».

Тег витяг із наплічника життєсховне покривало, перекинув його через плече. Дав знак знову рушати. На ходу темне плетиво тканини з шелестом терлося йому об тіло.

Подумав, що Люцілла стає дедалі менш загадковою. Вона прагнула здобути титул *Леді* перед своїм іменем. *Леді Люцілла*. Без сумніву, це для неї звучало б приємно. Кілька таких титулованих Превелебних Матерів з'явилося тепер, коли Великі Доми вийшли з довгої темряви, накинутої їм Золотим Шляхом Тирана.

Люцілла, спокусниця-імпринтерка.

Усі такі жінки Сестринства були посвячені в мистецтво сексу. Мати навчила Тега, як функціонує ця система, посилаючи юного сина до ретельно відібраних місцевих жінок, виробивши в ньому чутливість на знаки, які він мусив помічати і в собі, і в тих жінках. Такий вишкіл заборонявся поза наглядом Капітули, та мати Тега належала до еретичок Сестринства.

«Ти цього потребуватимеш, Майлсе».

Вона, без сумніву, володіла якимись силами ясновидіння. Озброїла його проти імпринтерок, навчених посилювати організм настільки, щоб усталити підсвідомі прив'язання — чоловіка до жінки.

Люцілла і Дункан. Імпринтинг на неї стане імпринтингом на Одраде.

Тег майже відчув, як пазли покладаються, складаючись у його думках. А як же молода жінка на Ракісі? Чи Люцілла, провівши імпринтинг, навчить свого учня техніки спокуси, озброїть його, щоб він полонив ту, яка наказує червам?

Ще недостатньо даних для Первинного Обчислення.

Тег зупинився при кінці небезпечного відкритого кам'яного переходу. Відклав покривало, запечатав свій наплічник. Дункан і Люцілла тим часом чекали відразу ж позаду нього. Тег зітхнув. Це покривало завжди його непокоїло. Воно не мало сили відбивання повного бойового щита, але якщо у нього влучить промінь лазеростріла, то швидке спалахування може виявитися фатальним.

Небезпечна іграшка!

Так Тег завжди класифікував подібну зброю і механічні іграшки. Краще покладатися на свій розум, власне тіло та П'ять Настанов Шляху Бене Гессерит, як навчила його мати.

«Використовуй знаряддя лише тоді, коли воно цілковито необхідне для зміцнення тіла» — такою була наука Бене Гессерит.

— Чому ми зупинилися? — прошепотіла Люцілла.

— Я прислухаюся до ночі, — відповів Тег.

Дункан, обличчя якого в зоряному світлі, що просочилося між деревами, здавалося примарною плямою, глянув на Тега. Риси Тега додали йому впевненості. *«Застрагли десь у недоступній пам'яті»*, — подумав Дункан. — *Я можу довіряти цій людині»*.

Люцілла підозрювала, що вони зупинилися тут, бо старе тіло Тега вимагало відпочинку, та не могла змусити себе сказати це. Тег запевнив, що до його плану втечі входить спосіб доставити Дункана на Ракіс. Цієї миті лише це мало значення.

Вона вже здогадалася, що притулок десь попереду них мусить містити не-корабель чи не-покій. Ніщо інше не було достатнім. Якимось чином ключем до притулку був Патрін. Кілька вказівок Тега виявили, що Патрін проклав їхню дорогу втечі.

Люцілла першою усвідомила, як Патрінові доведеться заплатити за їхню втечу. Патрін був найслабшою ланкою. Зостався позаду, де Шванг'ю могла його піймати. Схоплення принади було неunikним. Лише дурень припустив би, що Превелебна Мати з силами Шванг'ю не зможе видобути таємниці зі звичайного чоловіка. Шванг'ю не треба навіть вдаватися до серйозних засобів переконання. Витонченість Голосу й ті болісні форми допиту, що zostавалися монополією Сестринства — скринька агонії та натиск на нервові вузли, — це все, що їй потрібно.

Якої форми прибере Патрінова вірність, Люцілла добре розуміла. Як міг Тег бути таким сліпим?

Любов!

Тривалий, сповнений довіри зв'язок двох чоловіків. Шванг'ю діятиме швидко і брутально. Патрін це знав. Теґ не проаналізував до кінця того, що знав сам.

Ці думки перебив голос Дункана.

— 'Топтер! За нами!

— Швидко! — Теґ вийняв покривало з наплічника та накинув його на них. Вони скоцюрбилися у темряві, що пахла землею, прислухалися до орнітоптера, який пролітав над ними. Той не зупинився і не повернувся.

Коли вони впевнилися, що їх не викрито, Теґ знову повів усіх стежкою пам'яті Патріна.

— Це був шукач, — промовила Люцілла. — Вони почали здогадуватися... або Патрін...

— Бережи енергію для ходьби, — буркнув Теґ.

Вона не тиснула на нього. Обоє знали, що Патрін мертвий. Цю тему вичерпано.

«*Цей ментат сягає глибоко*», — сама собі сказала Люцілла.

Теґ був дитиною Превелебної Матері, і мати вишколила сина понад межі дозволеного, перш ніж Сестринство здобуло його та почало ним маніпулювати. Тут не лише гхола мав приховані можливості.

Їхній шлях звивався туди-сюди, звірина стежка п'ялася стрімким узгір'ям крізь густий ліс. Зоряне світло не просочувалося між деревами. Лише чудова пам'ять ментата не давала їм збитися з дороги.

Люцілла почула під ногами щось слизьке і грузьке, наче тісто. Прислухалася до кроків Теґа, читала їх, щоб знати, куди ступати.

«*Який мовчазний Дункан*, — подумала вона. — *Як він замкнувся у собі*». Підкорявся наказам. Ішов, куди вів їх Теґ. Вона відчула характерну особливість Дунканового послуху. Він керувався власною думкою. Слухався, бо його це влаштувало, — тим часом. Бунт Шванг'ю засіяв у гхолі щось дико незалежне. І що своє заклали у нього тлейлаксу?

Тег зупинився на рівному місці під високими деревами, щоб перевести подих. Люцілла чула, як він глибоко дихає. Це ще раз нагадало їй, що Майлс був старим, занадто старим для таких зусиль. Тихо промовила:

— Усе гаразд, Майлсе?

— Скажу, коли буде інакше.

— Скільки ще залишилося? — спитав Дункан.

— Тепер уже недовго.

Незабаром Тег відновив свій марш крізь ніч.

— Мусимо поспішати, — сказав він. — Цей сідловий хребет — вже останній відрізок.

Тепер, коли Тег змирився з фактом Патрінової смерті, його думки, наче стрілка компаса, скерувалися до Шванг'ю і того, чого вона мусила зазнати. Либонь, відчувала, що світ довкола неї валиться. Уже четверта ніч, а втікачів не знайдено! Люди, що зуміли так вислизнути від Превелебної Матері, зуміють усе! Звичайно, вони, ймовірно, вже поза планетою. На некораблі. Та що, як...

Думки Шванг'ю неодмінно повні цього «що, як».

Патрін був слабкою ланкою, але добре навчений усувати слабкі ланки. Навчений майстром — Майлсом Тегом.

Тег мотнув головою, щоб струсити вологу з очей. Нагальна необхідність вимагала цієї внутрішньої чесності, якої він не міг уникнути.

Тег ніколи не вмів добре брехати, навіть самому собі. Під час свого навчання досить рано здогадався, що мати та інші причетні до його виховання виробили в нього глибоке почуття особистої чесності.

«Дотримання кодексу честі».

Сам кодекс, коли він розпізнав уже в собі його обрис, зачарував Тега. Усе почалося від розпізнання того, що люди не створені рівними, що вони успадкували різні здібності й пережили різні події. Це все створило людей з різними здобутками та різною вартістю.

Тег рано усвідомив: аби бути вірним цьому кодексу, він мусить точно знайти своє місце в потоці ієрархій. Мусить прийняти, що колись настане мить, після якої він не зможе більше розвиватися.

Кондиціонування кодексу було глибоким. Він так і не зумів знайти його найдальших коренів. Очевидно, воно було якось пов'язане з тим, що робило його людиною. З величезною силою диктувало межі поведінки, дозволеної тим, що стояли і вище, і нижче за нього в ієрархічній піраміді.

«Ключовий символ обміну: вірність».

Вірність поширювалася вгору і вниз, затримуючись усюди, де був гідний її об'єкт. Тег знав, що така вірність є його невід'ємною частиною. Не сумнівався, що Тараза підтримуватиме його у всьому, крім ситуації, яка вимагатиме пожертви заради порятунку Сестринства. І це було слухним. У цьому, врешті-решт, полягала вірність їх усіх.

«Я башар Тарази. Так каже кодекс».

Це був той самий кодекс, що вбив Патріна.

«Сподіваюся, ти не зазнав болю, друже».

Тег ще раз зупинився під деревами. Вийняв із захалявних піхов бойовий ніж, вирізав маленький знак на дереві біля себе.

— Що ти робиш? — зажадала Люцілла.

— Це таємний знак, — відповів Тег. — Його знають лише люди, яких я вчив. І, звичайно, Тараза.

— Але чого ти...

— Поясню пізніше.

Тег рушив уперед, тоді зупинився біля іншого дерева і зробив там крихітну відмітку. Таку міг би залишити пазур тварини, вона нічим не виділялася між природних форм цієї дичавини.

Далі прокладаючи дорогу, Тег усвідомив, що він вирішив про Люціллу. Її плани стосовно Дункана слід відкинути. Кожна ментатська проєкція, яку Тег міг зробити, обдумуючи безпеку та психічне здоров'я Дункана, вимагала цього. Пробудження

догхолівської пам'яті Дункана мусить випередити будь-який імпринтинг із боку Люцілли. Тег знав, що стримати її буде нелегко. Щоб обманути Превелебну Матір, потрібно вміти лицемірити краще, ніж це будь-коли йому вдавалося.

Він мусить зробити так, щоб це здавалося випадковістю, звичайним перебігом подій. Люцілла не повинна запідозрити опору.

Тег майже не сумнівався, що переміг би в сутичці з розлюченою Превелебною Матір'ю в тісному приміщенні. Краще її вбити. Він подумав, що міг би зробити це. Але ж наслідки! Тараза нізащо не розглядатиме такий кривавий акт як послух її наказам.

Ні, йому доведеться очікувати свого часу, чекати, стежити і прислухатися.

Вони вийшли на маленький відкритий майданчик, оточений високим бар'єром з вулканічних скель. Біля скель щільно росли густі кущі та низькі колючі дерева. При зоряному світлі вони здавалися темними плямами.

Тег розгледів під чагарником чорніший обрис лазу.

— Звідти доведеться повзти на животі, — сказав Тег.

— Я чую запах попелу, — зауважила Люцілла. — Щось тут горіло.

— Тут поставлено принаду, — пояснив Тег. — Патрін залишив обвуглений простір ліворуч від нас, щоб здавалося, наче його випалив не-корабель.

Чутно було прискорене дихання Люцілли. *Оце зухвалість!* Якби Шванг'ю зважилася притягти шукача-ясновидця, аби він вистежив слід Дункана (бо тільки Дункан не успадкував від своїх предків гена Сіони, який би його захищав), усі знаки зійшлися б: вони були тут і втекли з планети на не-кораблі... за умови...

— Але куди ти нас ведеш? — спитала вона.

— Це харконненівська не-куля, — відповів Тег. — Вона тут уже тисячоліття, а тепер стала нашою.

Владоможці, що цілком природно, хочуть придушити дикі некеровані наукові розвідки. Не обмежені жорсткими рамками пошуки знань мають за собою тривалу історію творення небажаної конкуренції. Можним потрібна «безпечна лінія досліджень», що розвиватиме лише ті продукти та ідеї, які можна контролювати і, що найважливіше, які дозволять внутрішнім інвесторам прибирати до своїх рук більшу частку прибутку. На їхнє лихо, випадковий Усесвіт повен відносних змінних і не гарантує такої «безпечної лінії досліджень».

Іксіанська оцінка, Архіви Бене Гессерит

Гедлі Туек, Преосвященник і титулярний правитель Ракіса, почував, що він не здатен дати раду тим вимогам, які постали перед ним.

Місто Кін сповила туманно-закурена ніч, але в його приватному приймальному покої блиск численних світлокул розпорошував тіні. Хоча навіть тут, у серцевинній частині Храму, чувся вітер — мов далекий стогін, періодичні тортури цієї планети.

Приймальний покій був кімнатою неправильної форми, сім метрів завдовжки й чотири завширшки в найпросторішому кінці. Протилежна сторона була вужчою, хоч це майже не впадало в очі. Стеля теж трохи хилилася у цьому напрямку. Завіси з меланжевого волокна і вдало дібране ретушування — комбінація ясно-жовтих і сірих відтінків — маскували цю неправильність. Одна із завіс приховувала трубку фокусування, завдяки якому слухач поза кімнатою міг почути навіть найслабші звуки.

У приймальному покої Туек перебував лише вдвох із Дарві Одраде, новою командиркою Твердині Бене Гессерит на Ракісі.

Вони сиділи обличчям одне до одного, їх розділяв вузький простір, обмежений м'якими зеленими подушками.

Туек намагався приховати гримасу невдоволення. Це зусилля перетворило його зазвичай імпозантні риси на промовисту маску. Він дуже старанно підготувався до нічної зустрічі. Слуги випрасували шати, що прикривали його високу, радше огрядну, постать. Великі ноги були взуті в золотисті сандалі. Дистикост під цими шатами був напоказ: ні помпоп'ят, ні водокишень — нічого, що вимагало б незручного і клопіткого регулювання. Шовковисте сиве волосся спадало до пліч, створюючи відповідну оправу для квадратного обличчя з широкими товстими губами й тяжким підборіддям. Очі зненацька набрали доброзичливого виразу, який Туек скопіював у свого діда. Такий вигляд він мав, входячи до приймального покою на зустріч із Одраде. Тоді здавався собі достатньо показним, але цієї миті несподівано почувся так, наче був голим і розпатланим.

«Насправді він пустигололий чолов'яга», — подумала Одраде.

Туек натомість думав: *«Не можу розмовляти з нею про цей жахливий маніфест! Ще й на додачу з Паном тлейлаксу та його лицеплясами, які підслуховують в іншій кімнаті. Чого я на це погодився, що мене опосіло?»*

— Це єресь, чиста і проста, — сказав він уголос.

— Але ж ваша релігія лише одна з багатьох, — заперечила Одраде. — А з людьми, які повертаються з Розсіяння, неминуче поширення схизм та різноманітних вірувань...

— Наша віра єдино істинна! — виголосив Туек.

Одраде приховала посмішку. *«Прорік, як на замовлення. А Вафф, без сумніву, почув».* Туека було напрочуд легко водити на ретязі. Якщо Сестринство мало рацію щодо Ваффа, слова Туека доведуть Пана тлейлаксу до сказу.

— Маніфест порушує питання, на які мають відповісти всі — хто вірує і хто ні, — глибоким і зловісним тоном промовила Одраде.

— А як це все стосується Святої Дитини? — зажадав Туек. — Ви сказали мені, що ми повинні зустрітися у справах, які...

— Дійсно! Багато людей починає поклонятися Шіані! Не вдавайте, що ви цього не знаєте. А з маніфесту впливає...

— Маніфест! Маніфест! Це єретичний документ, який буде знищено. Що ж до Шіани, то її слід повернути під тільки наш догляд!

— Ні, — лагідно промовила Одраде.

«Як розхвилювався Туек», — подумала вона. Його штивна шия ледве рухалася, коли він повертав голову з боку в бік. Рухи звертали до завішеної стіни праворуч від Одраде. Так виразно окреслював це місце, наче йому до голови прикріпили світильник, який осявав саме цю завісу. Який же він прозорий наскрізь, цей Преосвященник. З таким самим успіхом міг відверто проголосити, що десь за цією завісою їх слухає Вафф.

— А завтра ви підмовите її взагалі покинути Ракіс, — сказав він.

— Вона залишиться тут, — запевнила Одраде. — Як ми вам і обіцяли.

— Але чому вона не може...

— Ну ж бо! Шіана ясно висловила свої побажання, а я не сумніваюся, що вам передали її слова. Вона хоче стати Превелебною Матір'ю.

— Вона вже є...

— Мілорде Туеку! Не намагайтеся грати зі мною. Вона висловила свої побажання, а ми радо їх виконаємо. Навіщо вам опиратися? Превелебні Матері служили Розділеному Богові за фрименських часів. Чому ж не тепер?

— Ви в Бене Гессерит маєте способи змусити людей казати те, що вони не хотіли сказати, — звинуватив Туек. — Нам не слід обговорювати це приватно. Мої радники...

— Ваші радники лише скаламутили б нашу розмову. Наслідки Атрідівського маніфесту...

— Я розмовлятиму тільки про Шіану! — Туек прибрав міну, яку вважав поставою, гідною незламного Преосвященника.

— Ми про неї й розмовляємо, — промовила Одраде.

— То дозвольте пояснити, що в її почті мусить бути більше наших людей. Узагалі її слід охороняти...

— Так, як її охороняли на тому даху? — спитала Одраде.

— Превелебна Мати Одраде, це Святий Ракіс! Ви не маєте тут жодних прав, крім тих, які дали вам ми!

— Прав? Шіана стала мішенню — так, мішенню! — численних амбіцій. А ви хочете розмовляти про права?

— Мої обов'язки як Преосвященника ясні. Свята Церква Розділеного Бога буде...

— Мілорде Туеку! Я з усіх сил намагаюся триматися належної гречності. Те, що я роблю, на благо вам, так само, як нам. Дії, до яких ми вдалися...

— Дії? Які дії? — Туек ледве витиснув із себе ці слова, радше хрипко хрюкнув. Ці жахливі бене-гессеритські відьми! Позаду нього тлейлаксу, попереду Превелебна Мати! Туеку здавалося, що він м'яч у моторошній грі, що він літає туди-сюди між страшними силами. Спокійний Ракіс, безпечне місце його щоденних занять, зник, а його кинули на арену гри, правил якої він до кінця не розумів.

— Я послала по башара Майлса Тега, — сповістила Одраде. — Це все. Його авангард невдовзі прибуде. Ми збираємося посилити нашу планетарну оборону.

— Ви посміли взяти на себе...

— Ми нічого не взяли на себе. За проханням вашого ж батька, люди Тега перепроєктували вашу оборону. До складу умови, за наполяганням вашого батька, входить пункт про періодичний перегляд, який має здійснювати наша сторона.

Туек сидів і приголомшено мовчав. Вафф, цей зловісний дрібненький тлейлаксу, все це чув! Постає конфлікт. Тлейлаксу прагнули таємного порозуміння щодо ціни на меланж. Вони не дозволять втручання Бене Гессерит.

Одраде згадала Туекового батька, а сам Туек мав тільки одне бажання: щоб тут сидів його давно покійний батько. Твердий

був чоловік. Знав би, як упоратися з протиборством цих сил. Завжди вмів поводитися з тлейлаксу. Туек згадав, що він слухав колись (як оце зараз Вафф!) тлейлаксанського посла на ім'я Воус... і ще одного, на ім'я Пук. Ледден Пук. Які чудні імена вони мали!

Тут збаламучені думки Туека несподівано підкинули ще одне ім'я. Одріде щойно його згадала. Тег! Невже цей старий монстр досі при ділі?

Одріде знову заговорила. Туек спробував ковтнути пересохлим горлом. Схилився вперед, змушуючи себе зосередитися.

— Тег перегляне також вашу оборону на самій планеті. Після цього фіаско на даху...

— Я офіційно забороняю вам втручатися в наші внутрішні справи, — заявив Туек. — У цьому немає потреби. Наша Священнича Гвардія відповідає потребам...

— Відповідає? — Одріде сумно похитала головою. — Яке ж невдале слово, зважаючи на нові обставини на Ракісі.

— Які нові обставини? — У голосі Туека бринів жах.

Одріде просто сиділа й пильно дивилася на нього.

Туек спробував якось упорядкувати свої думки. Вона може здогадуватися, що тлейлаксу там позаду слухають? Це неможливо! Глибоко, з тремтінням вдихнув. Про що йдеться з обороною Ракіса? Запевнив себе, що охорона чудова. Вони мають найкращі іксіанські кораблі-монітори та не-кораблі. Ба більше, усім незалежним силам вигідно, аби Ракіс залишався рівно незалежним, як альтернативне джерело прянощів.

Вигідно всім, крім тлейлаксу з клятим надмірним виробництвом меланжу в їхніх аксолотлевих контейнерах!

Ця думка пригнічувала. Пан тлейлаксу чув кожне слово, промовлене у цьому приймальному покої.

Туек звернувся до Шай-Хулуда, Розділеного Бога, благаючи захисту. Цей страшний дрібненький чоловічок запевняв, що говорить також від імені Ікса та Рибомовок. Вручив вірчі

грамоти. Це й були ті «нові обставини», про які згадала Одраде? Годі щось надовго затаїти від цих відьом!

Преосвященник не міг утриматися від здригання на думку про Ваффа: ця кругла голівка, ці блискучі очі, цей мопсячий ніс і ці гострі зуби в непевній усмішці. Вафф справляв враження трохи збільшеної дитини, доки не зустрінешся поглядом з цими очима й не почувеш, як він промовляє пискливим голосом. Туек згадав, як його батько скаржився на ці голоси: «Тлейлаксу кажуть такі страшні речі своїми дитячими голосками!»

Одраде ворухнулася на подушках. Подумала про Ваффа, який там підслуховує. Достатньо вже почув? Її власні таємні слухачі, напевно, ставили собі це саме питання. Превелебні Матері завжди відтворювали потім такі словесні герці, прагнули знайти покращення та нові вигоди для Сестринства.

«Вафф уже досить почув, — сказала сама собі Одраде. — Час змінити гру».

Найділовитішим тоном, на який була спроможна, Одраде сказала:

— Мілорде Туеку, хтось важливий слухає нашу розмову. Чи годиться змушувати таку особу слухати потай?

Туек заплющив очі. *Вона знає!*

Розплющив очі й зустрівся з непроникним поглядом Одраде. Здавалося, вона може чекати його відповіді цілу вічність.

— Годиться? Я... я...

— Запросить таємного слухача сюди до нас, — промовила Одраде.

Туек провів долонею по вогкому чолі. Його батько і дід, що були Преосвященниками перед ним, установили ритуальні відповіді для більшості нагод, але такої нагоди не передбачили. Запросити тлейлаксу сюди до них? До цієї кімнати? Зненацька Туек згадав, що не любить запаху Пана тлейлаксу. Його батько теж на це скаржився: «Вони тхнуть огидною їжею!»

Одраде підвелася.

— Мені було б куди зручніше, якби я могла бачити тих, хто слухає мої слова, — сказала вона. — Чи я маю сама піти та запросити прихованого слухача до...

— Прошу! — Туек зостався сидіти, але здійняв руку, щоб зупинити її. — Я мав невеликий вибір. Він прибув з документами від Ікса та Рибомовок. Сказав, що допоможе нам повернути Шіану під наш...

— Допоможе вам? — Одраде глянула на спітнілого священника, наче жалюючи його. І він думає, що править Ракісом?

— Він із Бене Тлейлак, — сповістив Туек. — Зветься Ваффом і...

— Мілорде Туеку, я знаю, як він зветься, і знаю, чого він тут. Мене дивує, що ви дозволили йому шпигувати.

— Це не шпигування! Ми вели перемовини. Себто є нові сили, які ми маємо врахувати в наших...

— Нові сили? О так, ці блудниці з Розсіяння. Чи Вафф при-тяг із собою кількох таких?

Перш ніж Туек устиг відповісти, бічні двері приймального покою розчинилися. Як за викликом, увійшов Вафф, а за ним — двоє лицеплясів.

«Йому ж сказали не тягти лицеплясів», — подумала Одраде.

— Лише ви! — промовила вона вголос і вказала пальцем. — Інших ми не запрошували, правда ж, Мілорде?

Туек тяжко встав. Помітив, як близько до нього Одраде, і згадав усі страшні оповіді про бойові вміння Превелебних Матерів. Присутність лицеплясів ще посилила його замішання. Вони завжди викликали в нього страх.

Обернувшись до дверей і спробувавши зобразити на обличчі привітність, Туек промовив:

— Лише... лише посол Вафф, прошу.

Від цієї фрази в Туека заболіло горло. Це було ще гірше, ніж просто страшно. Перед цими людьми він почувався оголеним.

Одраде вказала на подушку поруч із собою.

— Ви Вафф? Прошу, підійдіть і сядьте.

Вафф уклонився їй, наче ніколи раніше її не бачив. *Яка чемність!* Жестом наказавши лицеплясам зостатися за дверима, він підійшов до вказаної подушки, але не сів, а стояв поруч із нею.

Одрале бачила, що крізь малого тлейлаксу пропливає потік напруги. З його губ зірвалося щось схоже на гарчання. Досі мав ту зброю в руках. Невже зібрався порушити їхню угоду?

Превелебна Мати знала: у цей час Ваффові підозри спалахнули з первісною силою, а то й дужче. Він чувається пійманим у пастку через Таразині маневри. Пан тлейлаксу прагнув здобути розплідних матерів! Сморід Ваффових феромонів свідчив про його найглибші страхи. Тож зберігав у пам'яті свою частку їхньої угоди чи принаймні те, чим вони мали поділитися. Тараза не сподівалася, що Вафф насправді поділиться всім знанням, здобутим від Всечесних Матрон.

— Мілорд Туек розповів мені, що ви... ах, вели перемовини, — промовила Одрале. *Хай він запам'ятає це слово!* Вафф знав, де ведуться справжні перемовини, які слід довершити. Говорячи, вона опустила на коліна, тоді знову сіла на подушку, але так поставила стопи, щоб можна було метнутися геть, звідки б не надійшла атака Ваффа.

Вафф зверху вниз глянув на неї та подушку, яку вона йому вказала. Повільно опустився на подушку, але руки далі спиралися на коліна, а рукави були спрямовані на Туека.

«*Що він робить?*» — замислилася Одрале. Ваффові рухи вказували, що він розпочав реалізацію власного плану. Вона сказала:

— Я намагалася вселити у Преосвященника певність у важливості Атрідівського маніфесту для нашого спільного...

— Атрідівського! — випалив Туек. Майже впав на подушку. — Він не може бути Атрідівським.

— Дуже переконливий маніфест, — промовив Вафф, підсилюючи очевидний страх Туека.

«Це принаймні узгоджується з планом», — подумала Одраде. Вона сказала:

— Обітниця с'торі не має бути проігнорована. Багато людей ототожнює с'торі з присутністю їхнього бога.

Вафф кинув на неї здивований і сердитий погляд. Туек заговорив:

— Посол Вафф сказав мені, що іксіани та Рибомовки занепокоєні цим документом, але я запевнив його, що...

— Думаю, на Рибомовок можна не зважати, — втрутилася Одраде. — Їм кожен гамір здається гласом божим.

Вафф здивувався, чого вона збилася на жаргон. Глузує з нього? Звичайно, Одраде має рацію щодо Рибомовок. Настільки відійшли від своєї давньої ревності, що їхній вплив дуже зменшився. А те, на що *ще* впливали, могло вестися новими лицепласами, які тепер керували ними.

Туек спробував усміхнутися Ваффові.

— Ви казали про допомогу нам у...

— Поговоримо про це пізніше, — перебила його Одраде. Мусила зосередити Туєкову увагу на документі, який так його непокоїв. Вона процитувала із маніфесту: — «Ваша воля і ваша віра — ваша система вірувань — домінують у вашому Всесвіті».

Туек розпізнав ці слова. Він прочитав той страшний документ. Цей *маніфест* ствержує, що Бог і всі його труди — не більше ніж людські витвори. Задумався, як йому слід відповісти. Жоден Преосвященник не може залишити подібне зухвальство неспростованим.

Перш ніж Туек зумів дібрати належні слова, Вафф зазирнув Одраде в очі та відповів їй способом, про який знав, що вона правильно його витлумачить. Одраде не могла цього не зробити, зважаючи на те, ким була.

— Помилка ясновидіння, — промовив Вафф. — Хіба не так називається це в документі? Там, де стверджується, що розум вірянина зазнає стагнації?

— Достеменно! — погодився Туек. Почувався вдячним тлейлаксу за втручання. Точнісінько тут і ховається суть цієї небезпечної єреси!

Вафф не дивився на нього — досі не зводив очей із Одрате. Невже Бене Гессерит думають, що їхній проєкт годі розгадати? То хай постане перед більшою потугою. Вона вважає себе такою сильною! Та насправді Бене Гессерит не можуть знати, як Всемогутній охороняє майбутнє Шаріату!

Туек не дозволив себе зупинити.

— Цей маніфест заперечує все, що ми вважаємо святим! І поширюється повсюдно!

— Руками тлейлаксу, — уточнила Одрате.

Вафф здійняв рукави, націливши зброю на Туека. Завагався лише тому, що побачив: Одрате частково розгадала його заміри.

Туек переводив погляд з Ваффа на Одрате і знову на Ваффа. Чи було звинувачення Превелебної Матері правдивим? А чи це черговий трюк Бене Гессерит?

Одрате помітила Ваффові вагання і розгадала його причину. Пробіглася своєю свідомістю, шукаючи пояснення його мотивації. Яку користь міг здобути тлейлаксу, вбивши Туека? Очевидно, Вафф мав на меті замінити Преосвященника одним зі своїх лицеплясів. Та що б це йому дало?

Намагаючись виграти час, Одрате сказала:

— Мусите бути дуже обережним, *после* Ваффе.

— Чи обережність керувала колись великими потребами? — спитав Вафф.

Туек підвівся на ноги, тяжко відступив убік, ламаючи руки.

— Прошу! Це святі місця. Дискутувати тут про єреси — це помилка, годиться лише планувати, як їх знищити. — Він глянув на Ваффа. — Це ж неправда? Не ви є авторами цього жахливого документа?

— Він не наш, — погодився Вафф. *«Прокляття на цього буфона-священника!»* Туек ще більше відступив убік, перетворившись на рухому мішень.

— Я це знав! — промовив Туек, крокуючи довкола Ваффа та Одраде.

Одраде не зводила погляду з Ваффа. Тлейлаксу планував убивство! Вона в цьому не сумнівалася.

Туек заговорив, стоячи в неї за спиною.

— Ви не знаєте, як сильно помиляєтеся, Превелебна Мати. Сер Вафф попросив нас утворити спільний меланжевий картель. Я пояснив, що наша ціна для Бене Гессерит мусить зостатися незмінною, бо одна з вас була бабусею Бога.

Вафф схилив голову, чекаючи. Священник повернувся в межі досяжності. Бог не міг дозволити провалу.

Туек стояв за Одраде, дивлячись униз, на Ваффа. Його тілом пробігло тремтіння. Тлейлаксу були такими... такими відразливими й аморальними. Годі їм довіряти. Чи можна прийняти заперечення Ваффа за правду?

Далі стежачи за Ваффом, Одраде сказала:

— Але ж, мілорде Туеку, невже перспектива збільшення прибутків вас не приваблює?

Побачила, що права рука Ваффа легко обернулася, майже націлившись у неї. Його наміри стали ясними.

— Мілорде Туеку, — промовила Одраде, — цей тлейлаксу задумав убити нас обох.

При цих словах Вафф різко зметнув обидві руки вгору, намагаючись влучити у дві окремі складні цілі. Та, перш ніж його м'язи зреагували, Одраде вже пригнулася і встигла здолати його оборону. Почула тихе сичання дротиків, але не відчула уколу. Рубонула лівою рукою, зламавши Ваффові праве передпліччя. Тим часом її права нога розтрощила йому ліву руку.

Вафф заверещав.

Ніколи не здогадувався, що бене-гессеритки такі швидкі. Майже як та Всечесна Матрона, яку він бачив на іксіанському конференц-кораблі. Попри біль, зрозумів, що мусить про це сповістити. За нагальної потреби Превелебні Матері можуть керувати синаптичними обвідними ланцюгами.

Двері за Одраде різко розчинилися. До покою ввірвалися Ваффові лицепляси. Та Одраде була вже за Ваффом, обома руками тримаючи його за горлянку.

— Стійте, а то він помре! — гукнула вона.

Обидва завмерли.

Вафф звивався під її долонями.

— Тихо будь! — наказала вона і глянула на Туека, що простягся на підлозі праворуч від неї. Один із дротиків влучив у ціль.

— Вафф убив Преосвященника, — промовила Одраде, звертаючись до своїх таємних слухачів.

Двоє лицеплясів далі витріщалися на неї. Легко було розгледіти їхню нерішучість. Як вона помітила, ніхто з них не зрозумів, що вони зіграли на руку Бене Гессерит. Тлейлаксу потрапили в пастку!

Одраде заговорила до лицеплясів:

— Забирайте тіло й виходьте до коридору, зачинивши двері. Ваш Пан утнув дурницю. Ви будете потрібні йому пізніше.

Тоді звернулася до Ваффа.

— У цю мить потребуєш мене більше, ніж своїх лицеплясів. Відішли їх.

— Ідіть, — пропищав Вафф.

Оскільки лицепляси далі на неї витріщалися, Одраде сказала:

— Якщо не вийдете негайно, я його вб'ю, а тоді займуся вами обома.

— Робіть, що вона каже! — скрикнув Вафф.

Лицепляси прийняли це як наказ свого Пана. Одраде почула в голосі Ваффа ще щось. Він, очевидно, впав у самогубчу істерію, з якої його слід вивести.

Зоставшись із Ваффом наодинці, Одраде вийняла з його рукавів уже розряджені дротикомети та сховала до кишені. Вони зможуть детально вивчити їх пізніше. Для Ваффових зламаних костей небагато могла зробити, окрім як ненадовго

ввести його у стан безтями і скласти переломи. Зробила ім-провізовані лубки з подушок і смуг зеленої тканини, видертих із меблів Преосвященника.

Вафф швидко отямився. Глянувши на Одраде, застогнав.

— Тепер ми з тобою союзники, — промовила Одраде. — Те, що сталося в цій кімнаті, почули кілька моїх людей і представники фракції, яка хоче замінити Туека одним із власних членів.

Це було надто швидко для Ваффа. Йому знадобилося трохи часу, аби зрозуміти, що вона казала. Та його думки зосередилися на найважливішій речі.

— Союзники?

— Як я собі уявляю, з Туеком складно було мати справу, — промовила вона. — Йому пропонують очевидну користь, а він торочить своє. Ти зробив деяким священникам послугу, вбивши його.

— Вони зараз слухають? — писнув Вафф.

— Звичайно. Обговорімо монополію на прянощі, яку ти пропонував. Покійний Преосвященник, земля йому пухом, казав, що ти про це згадував. Гляньмо, чи зможу я визначити методом дедукції обсяг твоєї пропозиції.

— Мої руки, — зойкнув Вафф.

— Ти ще живий, — відповіла вона. — Будь мені вдячний за стриманість, породжену мудрістю. Я могла б тебе і вбити.

Він відвернув від неї голову.

— Так було б краще.

— Не для Бене Глейлакс і, вже напевне, не для мого Се-стринства, — сказала вона. — Дай-но я гляну. Так, ти обіцяв доставити на Ракіс багато нових гарвестерів для прянощів, летючих, які лише торкаються пустелі своїми тральщиками.

— Ти підслуховувала! — звинуватив її Вафф.

— Аж ніяк. Дуже приваблива пропозиція, бо я певна, що іксіани, з власних причин, нададуть їх безкоштовно. Мені продовжувати?

— Ти сказала, що ми союзники.

— Монополія змусила б Гільдію закупити більше іксіанських навігаційних механізмів, — промовила вона. — Ви могли б затиснути Гільдію у щелепах своїх кліщів.

Вафф здійняв голову і глянув на неї. Цей рух викликав біль у його зламаних руках. Попри біль, вивчав Одраде, пильно придивляючись до неї примруженими очима. Відьми справді вірили, що в цьому полягає план тлейлаксу? Він не смів сподіватися, що Бене Гессерит настільки введені в оману.

— Звичайно, ваш базисний план інший, — продовжила Одраде. Ваффові очі округлилися. Вона читала його думки!

— Я зганьбився, — проказав він. — Урятувавши моє життя, ти врятувала марну річ.

Він знову опустив голову.

Одраде глибоко вдихнула. *Час використати аналіз Капітули.* Схилилася до Ваффа і прошепотіла йому у вухо:

— Шаріат ще тебе потребує.

Вафф зітхнув.

Одраде сіла зручніше. Це зітхання сказало їй усе. Аналіз підтвердився.

— Ви думали знайти кращих союзників серед людей Розсіяння, — промовила вона. — Цих Всечесних Матрон та інших гетер подібного стибу. Питаю: чи сліг укладає союз зі сміттям, яке пожирає?

Досі Вафф чув таке питання лише в хелі. Його обличчя було блідим, дихання неглибоким. Що криється в її словах? Змусив себе не зважати на біль у руках. *Союзики*, сказала вона. Знала про Шаріат! Звідки могла знати?

— Як хтось із нас може не усвідомлювати численних переваг союзу між Бене Тлейлакс і Бене Гессерит? — спитала Одраде.

Союз із відьмами повінди? Розум Ваффа переповнювало сум'яття. Ця мить здавалася такою ламкою! Відчув смак кислої жовчі при корені язика.

— Ах, — сказала Одраде. — Чуєш? Священник Крутансік і його фракція підійшли нам під двері. Вони запропонують,

щоб один із твоїх лицеплясів прибрав подобу покійного Гедлі Туека. Кожен інший курс викликав би надто багато сум'яття. Крутансік — досить розумний чоловік, який досі тримався позаду. Дядько Стірос добре його підготував.

— Що здобуде твоє Сестринство від союзу з нами? — ледь вичавив Вафф.

Одраде всміхнулася. Тепер вона могла сказати правду. Це був завжди значно легший і часто наймогутніший аргумент.

— Наше виживання перед лицем бурі, яка назріває серед Розсіянців, — відповіла вона. — А також виживання тлейлаксу. Кінець тих, що зберігають *Велику Віру*, вкрай далекий від наших бажань.

Вафф скорчився. Вона каже це відверто! Тоді зрозумів. Хіба має значення, що почують інші? Їм не розпізнати таємниць, прихованих у її словах.

— Наші розплідні матері готові зустрітися з вами, — промовила Одраде. Заирнула йому в очі та зробила рукою знак дзен-сунітського священнослужителя.

Вафф відчув, що туга стрічка, яка стискала йому груди, послабилася. Несподіване, немислиме, *неймовірне* виявилось правдивим. Бене Гессерит не були повіндами! Весь Усесвіт, слідом за Бене Тлейлакс, ще дійде до Істинної Віри! Бог не дозволить іншого. Надто ж тут, на планеті Пророка!

Бюрократія нищить ініціативу. Мало що бюрократія ненавидить сильніше за інновацію, надто ж інновацію, яка дає кращі результати, ніж старі рутинні процедури. Унаслідок покращень ті, хто досі був на вершині піраміди, здаються невмілими. А хто хоче здаватися невмілим?

Інструкція зі спроб і помилок при правлінні. Архіви Бене Гессерит

На довгому столі, за яким сиділа Тараза, лежали рядами звіти, підсумки та випадково підібрані курйозні новини. Капітула довкола неї вже спала, як не брати до уваги нічної варті та найнеобхідніших служб. До її приватних покоїв долинали тільки знайомі звуки діяльності техобслуговування. Дві світлокулі здіймалися над Таразиним столом, купаючи в жовтому сяйві темну дерев'яну поверхню та ряди аркушів рідудліанського паперу. Кімната відбивалася у вікні за її столом, наче в темному дзеркалі.

Архіви!

Голографічний проєктор мерехтів, над поверхнею стола з'являлися нові й нові фрагменти та уривки, які вона викликала.

Тараза не надто довіряла Архівісткам, хоча й розуміла, що таке ставлення двояке, бо розпізнала його основу — гостру потребу в даних. Але Записи Капітули можна було розглядати лише як джунглі з їхніми скороченнями, спеціальними нотатками, шифрованими вставками і примітками. Для роботи з таким матеріалом часто потрібно було вдаватися до послуг ментата-перекладача або, ще гірше, за крайньої втоми доводилося заглиблюватися в Інші Пам'яті. Всі Архівістки були, очевидно, ментатками, але це не заспокоювало Таразу.

Ніколи не вдавалося просто переглянути архівну документацію. З численних інтерпретацій таких джерел доводилося вибирати одну, довіряючи слову тих, хто доставляв документи, або (геть ненависно) покладаючись на механічні системи голографічного пошуку. Це, своєю чергою, спричиняло залежність від тих, хто обслуговував систему, і давало функціонерам більшу владу, ніж хотіла б їм делегувати Тараза.

Залежності!

Тараза ненавиділа залежності. Це було сумне зізнання. Нагадувало їй, що небагато ситуацій розвиваються точнісінько так, як було передбачено. Навіть у найкращих ментатських прогнозах нагромаджуються помилки... дайте тільки достатньо часу.

Попри це, кожен порух Сестринства вимагав консультацій з Архівами й аналізів, які здавалися нескінченними. Цього потребувала навіть звичайна торгівля. Часто її це дратувало. Слід утворювати ту чи ту групу? Підписати певну умову?

Під час конференції завжди наставала мить, коли вона змушена була ввести у рішення фразу: «Аналіз Архівістки Гестеріон прийнято». Або, як це часто траплялося: «Звіт архівістів відкинуто як невідповідний».

Тараза схилилася над голопроекцією: «Можливий розплідний план для суб'єкта Ваффа».

Пильно прочитала числа, генні схеми з прикладів клітин, здобутих Одріде. Зішкрябування нігтями рідко давало достатню кількість матеріалу для надійного аналізу, але Одріде добре скористалася нагодою, коли складала переламані кістки Ваффа. Тараза хитнула головою над даними. Потомство, напевне, буде таке ж, як у всіх попередніх спробах Бене Гессерит із тлейлаксу. Жінки виявляться невразливими на зондування пам'яті, чоловіки, як зазвичай, становитимуть непроникний і відразливий хаос.

Тараза відкинулася на спинку крісла й зітхнула. Якщо йдеться про розплідні записи, монументальні перехресні

зв'язки набувають приголомшливих пропорцій. Офіційно вони звалися «Колегія анцестеральних пов'язань», а архівісти скоротили до КАП. Та Сестри переважно називали їх «Записами злучень». Така назва, хоч і точна, не відображала численних деталей, розміщених під належними Архівними заголовками. Вона попросила здійснити проєкції Ваффа на триста поколінь — легке й доволі швидке завдання, достатнє для всіх практичних цілей. У випадку Майлса Тега триста головних ген-ліній (сам Тег, паралельні лінії, сиблінги) виявилися безпомільними на тисячоліття. Інстинкт підказував їй, що не варто марнувати час на численніші проєкції Ваффа.

Втома дедалі тяжче навалювалася на Таразу. Вона обхопила обличчя долонями і на мить схилилася над столом, відчуваючи холод дерева.

«А що, як я помиляюся стосовно Ракіса?»

Аргументи опозиції не вдавалося просто змахнути в архівну пилюку. *Будь проклята ця залежність від комп'ютерів!* Сестринство вносило головні лінії в комп'ютери навіть у Заборонені Часи після дикого знищення «мислячих машин» Батлеріанським Джигадом. За теперішніх «більш просвічених» днів ніхто не сумнівався у несвідомих мотивах цієї древньої оргії нищення.

«Інколи ми ухвалюємо більш відповідні рішення, виходячи з неусвідомлених причин. Свідомий пошук у Архівах чи Інших Пам'ятях нічого не гарантує».

Тараза відпустила одну руку, ляснула нею по поверхні стола. Не любила мати справу з Архівістками, які прибігали до неї чвалом, приносячи відповіді на запити. Згїрдлива компанія зі своїми жартиками для втаємничених. Тараза чула, як вони порівнювали свою роботу в КАП з розплідним табуном, тваринницькими фермами й кінськими заводами. Будь прокляті ці їхні дотепи! Слушне рішення було зараз куди важливішим, ніж вони могли собі уявити. Ці Сестри-служебниці, які просто виконували накази, не мали відповідальності, що лежала на Матері Настоятельці.

Тараза здійняла голову та глянула через кімнату на погруддя Сестри Ченоа. Вона жила в давнину, і їй довелося зустрітися та порозмовляти із Тираном.

«Ти знала, — подумала Тараза. — Ти так і не стала Превелебною Матір'ю, а все ж ти знала. Це ясно з твоїх звітів. Звідки ти знала, як ухвалити слушне рішення?»

Просьба Одраде про військову допомогу вимагала негайної відповіді. Часові рамки були надто тісними. Але, оскільки Тер, Люцілла і гхола зникли, слід задіювати аварійний план.

Клятий Тер!

Ще один приклад його несподіваної поведінки. Він, звичайно, не міг залишити гхолу в небезпеці. Дії Шванг'ю були передбачуваними.

Що зробив Тер? Заліг на дно в Айсаї чи якомусь іншому більшому місті Гамму? Ні. У такому разі Тер уже зв'язався б із нею через один із таємних контактів, які вони приготували. Він мав повний список контактів і деякі з них дослідив особисто.

Вочевидь, Тер не цілком довіряв цим контактам. Під час своєї інспекційної подорожі дещо помітив і не переслав цього через Беллону.

Звичайно, слід викликати та поінформувати Бурзмалі. Бурзмалі був найкращим. Навчений самим Тегом, головний кандидат на Верховного Башара. Бурзмалі необхідно вислати на Гамму.

«Я граю, покладаючись на передчуття», — подумала Тараза.

Та якщо Тер заліг на дно, то його слід починався на Гамму. Там він міг і закінчитися. Так, Бурзмалі на Гамму. Ракіс мусить почекати. У цій перестановці були очевидні принади. Вона не потривожить Гільдії. Натомість тлейлаксу і ті з Розсіяння, напевне, ковтнуть наживку. Якщо Одраде не вдалося піймати тлейлаксу... ні, Одраде не підведе. Бодай у цьому була майже певна.

Несподіване.

«Бачиш, Майлсе? Я навчилася цього від тебе».

Хоча жодна з цих дій не придушить опозиції всередині Сестринства.

Тараза поклала обидві долони на стіл, твердо їх притисла, наче намагаючись відчутися людей з Капітули, що поділяють думку Шванг'ю. Словесна опозиція ослабла, та це завжди означало готовність до насилля.

«Що мені робити?»

Передбачалося, що Матері Настоятельці не притаманна нерішучість у мить кризи. Але зв'язок із тлейлаксу вивів з рівноваги їхні дані. Деякі рекомендації для Одріде здавалися очевидними, їх уже передано. Ця частина плану була правдоподібною і простою.

Забрати Ваффа до пустелі, подалі від небажаних очей. Сконструювати екстремальну ситуацію, вивести як її наслідок релігійний досвід за старим і надійним зразком, диктованим Міссіонарією Протектівою. Перевірити, чи використовують тлейлаксу процес гхол для власного різновиду безсмертя. Одріде чудово зуміє реалізувати більшу частку вивіреного плану. Та все ж багато чого залежить від цієї молоді жінки, Шіани.

«Сам черв є невідомою величиною».

Тараза нагадала собі, що теперішні черви — не первісні черви Ракіса. Попри продемонстроване Шіаною вміння керувати ними, вони були непередбачуваними. Як сказали б Архіви, не мають історії записів. Тараза не сумнівалася, що Одріде правильно витлумачила ракіанські танці. Це був плюс.

Мова.

Але ми ще нею не розмовляємо. Це мінус.

Цієї ночі я мушу вирішити!

Тараза наказала своїй поверховій свідомості рушити назад уздовж неперервної лінії Матерів Настоятельок, усіх цих жіночих пам'ятей, внесених у ламку свідомість її самої та двох інших — Беллонди і Гестеріон. Почувалася надто втомленою, щоб пройти звивистий шлях крізь Інші Пам'яті.

А десь на краю цього шляху маячив Муад'Діб, Атрідівський бастард, який двічі струснув Усесвітом. Уперше, коли зі своїми фрименськими ордами здобув Імперію, а вдруге — коли сплотив Тирана.

«Якщо цього разу зазнаємо поразки, це може бути наш кінець, — подумала вона. — Нас цілком проковтнуть ті пекельні поріддя, жінки з Розсіяння».

Самі собою постали альтернативи. Дівчинку з Ракіса можна перевезти на одну з внутрішніх планет Сестринства, щоб вона прожила своє життя там, де закінчується дальність польотів не-кораблів. Ганебний відступ.

Стільки всього залежить від Тега. Чи він урешті-решт підвів Сестринство, чи знайшов несподіваний спосіб приховати гхолу?

«Я повинна знайти можливість виграти час, — подумала Тараза. — Мусимо дати Тегові час зв'язатися із нами. Одряде доведеться самій тягти план на Ракісі».

Небезпечно, та це слід зробити.

Тараза скуто підвелася зі слідокрісла, підійшла до затемненого вікна. Планета Капітули лежала, сповита темрявою, лише зоряне світло відкидало тіні. Притулок: Планета Капітули. Таким планетам не давали навіть власних назв; лише номер десь у Архіві. Ця планета бачила тисячу чотириста літ бене-гессеритської займанщини, та навіть це слід вважати тимчасовим перебуванням. Тараза подумала про захисні не-кораблі, що кружляли на орбіті: глибока система оборони, створена самим Тегом. А все ж Капітула зоставалася вразливою.

Проблема мала назву «випадкового відкриття».

Це була одвічна хиба. Там зовні, у Розсіянні, людство поширилося експоненційно, заселивши необмежений простір. Нарешті забезпечено Золотий Шлях Тирана. Але чи є це Золотим Шляхом? Напевне ж, Атрідівський хробак заплачував щось більше, ніж просто виживання виду.

«Він зробив для нас щось таке, чого досі не відкрили впродовж усіх цих тисячоліть. Здається, я знаю, що він зробив. Але моя опозиція твердить протилежне».

Превелебним Матерям завжди було нелегко обмірковувати неволю, яку вони терпіли під правлінням Лето II, коли він тридцять п'ять сотень літ бичем гнав Імперію своїм Золотим Шляхом.

«Ми спотикаємося, подумки переглядаючи ті часи».

Побачивши власне відображення у темному пласклі вікна, Тараза зиркнула на себе. Обличчя похмуре, помітно вираз втоми.

«Я маю повне право бути втомленою і похмурою!»

Вона знала, що вишкіл обдуманно спрямував її в бік негативних взірців. Це було її захистом і її силою. Вона зберігала відстороненість у всіх міжлюдських зв'язках, навіть у спокуваннях, які виконувала для Розпорядниць схрещення. Тараза була вічним адвокатом диявола, такий тип поведінки став тепер домінантним у Сестринстві, як природний наслідок її сходження до посади Матері Настоятельки. У такому середовищі легко розвивалася опозиція.

Як казали суфії: гнилизна серцевини завжди поширюється назовні.

Не казали, однак, що деякі різновиди гнилизни шляхетні та вартісні.

Вона шукала розради в надійніших даних. Розсіяння разом із людськими міграціями понесло у зовнішні світи науки Тирана, змінені невідомим чином, а все ж розпізнавані. А з часом знайдеться спосіб обнулення невидимості не-кораблів. Тараза не думала, що люди із Розсіяння зробили це. Принаймні не ті, що, шукаючи притулку, тікають у місця, звідки вийшли колись їхні предки.

Не існувало цілковито безпечного шляху між силами, що були сторонами конфлікту, але, на її думку, Сестринство озброїлося так добре, як змогло. Проблема була подібною до тієї, що постає перед навігатором Гільдії, коли він шукає

для свого корабля шлях крізь складки простору, вільний від колізій та пасток.

Пастки — ось ключ, а Одраде наставила пастки Сестринства на тлейлаксу.

Коли Тараза думала про Одраде, що часто траплялося в ці кризові часи, їхній довготривалий зв'язок оживав наново. Вона немов дивилася на побляклий гобелен, на якому деякі фігури зоставалися яскравими. А найяскравішою з усіх, підтверджуючи близькість Одраде до керівних позицій Сестринства, була її здібність відтинати неістотні деталі та діставатися до несподіваного м'якуша конфлікту. Це було формою небезпечного Атрідівського ясновидіння, що таємно діяло в неї всередині. Використання цього прихованого таланту викликало найсильніший опір опозиції, і сама Тараза вважала цей аргумент своїх супротивників дуже вагомим. Ця сила, що діяла глибоко під поверхнею, виявляючись лише як спорадичні турбулентності, — *оце* проблема!

— Використовуймо Одраде, але будьмо готові її ліквідувати, — доводила Тараза. — У нашому розпорядженні застається більшість її потомства.

Тараза знала, що може покладатися на Люціллу... за умови, що Люцілла знайшла десь притулок, разом із Теґом і гголою. У Твердині на Ракісі були, звичайно, інші вбивці, готові вчинити замах. Невдовзі ця зброя може бути використана.

Мати Настоятелька відчула раптове внутрішнє сум'яття. Інші Пам'яті радили бути максимально обережною. Ніколи більше не втрачати контролю над розплідними лініями! Так, якщо Одраде уникне спроби ліквідації, вона назавжди стане чужою для Сестринства. Одраде була повною Превелебною Матір'ю, а якісь Превелебні Матері мусили зоставатися в Розсіянні — не серед Всечесних Матрон, за якими стежило Сестринство, а все ж...

Ніколи більше! Це було гаслом дій. Більше ніколи не допустити появи нового Квізац Хадераха чи нового Тирана.

Контролювати плідників. Контролювати їхнє потомство.

Превелебні Матері не помирили, коли помирили їхні тіла. Дедалі глибше занурювалися у живе ядро Бене Гессерит, доки їхні принагідні настанови чи навіть несвідомі спостереження не ставали часткою неперервного Сестринства.

Не припустися помилки з Одраде!

Поводження з Одраде вимагало специфічного підходу та виняткової дбайливості. Одраде, яка дозволяла собі певні обмежені пристрасті, «лагідне тепло», як вона це називала, запевняла, що емоції забезпечують цінною інформацією, якщо тільки не дозволяти їм керувати собою. Тараза вбачала в цьому *лагідному теплі* шлях до серця Одраде, який робив її вразливо відкритою.

«Знаю, що ти думаєш про мене, Дар, зі своїм лагідним теплом до давньої подруги шкільних днів. Думаєш, що я потенційно небезпечна для Сестринства, але тильні “друзі” можуть порятувати мене від себе самої».

Тараза знала, що частина її радниць поділяла думку Одраде — такі слухають мовчки і стримано виносять присуд. Більшість, однак, іде за прикладом Матері Настоятельки, але багато хто знає про дикий талант Одраде та розпізнає її сумніви. Лише одна річ тримала більшість сестер у межах, і Тараза не плекала ілюзій щодо цього.

Кожна Мати Настоятелька діяла, керуючись глибокою вірністю своєму Сестринству. Ніщо не сміє загрожувати подальшому існуванню Бене Гессерит, навіть вона сама. На свій точний і суворий лад, Тараза винесла присуд самій собі, вивчаючи свій зв'язок із подальшим життям Сестринства.

Вочевидь, не було негайної потреби ліквідувати Одраде. А все-таки Одраде тепер так наблизилася до центру проекту гхоли, що небагато його деталей могли зостатися непоміченими. Знатиме й багато такого, що їй не відкрито. Атрідівський маніфест був майже азартною грою. Одраде, очевидний кандидат для створення маніфесту, могла глибше заглянути в суть

речей, пишучи цей документ, але слова виявилися нездоланим бар'єром для одкровення.

Тараза знала, що Вафф би це оцінив.

Відвернувшись від темного вікна, Тараза повернулася до свого слідокрісла. Мить ухвалення критичного рішення — діяти чи ні — можна було відкласти, та необхідно зробити проміжні кроки. Вона подумки склала зразок послання, проаналізувала його й надіслала виклик Бурзмалі. Улюбленого учня башара слід задіяти, але не так, як цього хотіла Одраде.

Послання до Одраде було по суті простим.

«Допомога в дорозі. Дар, ти на сцені. У тому, що стосується безпеки дівчини Шіани, дій на власний розсуд. У всіх інших справах, які не суперечать моїм наказам, дотримуйся плану».

Ось. Це саме те, що потрібно. Одраде має свої інструкції, найістотніші деталі, може прийняти їх як «план», навіть не розпізнавши повної схеми. Одраде підкориться. Тараза подумала, що звертання «Дар» є милим штрихом. Дар і Тар. Той отвір, що веде до обмеженого тепла Одраде, стане захищеним через згадку про Дар-і-Тар.

Довгий стіл праворуч накритий для бенкету зі смаженого печеного зайця під соусом кепеда. Інші страви перелічені за рухом годинникової стрілки, починаючи з правого боку дальнього кінця столу. Це апломаж по-сиріанськи, чука у глазурі, кава з меланжем (зверніть увагу на яструба, Атрідівський герб на кавнику), горщик із гускою та ігристе вино з Каладана у кришталевій балутанській пляшці. Зверніть увагу на давній викривач отрути, прихований у жирандолі.

Дар-ес-Баят, Опис музейної експозиції

Тег знайшов Дункана в маленькій обідній ніші поруч із блискучою кухнею не-кулі. Зупинившись у переході до ніші, Тег пильно оглянув Дункана: вісім днів тут, і хлопець нарешті опанував особливу лють, що охопила його, коли вони ввійшли у тунель доступу до кулі.

Проминули плитку печеру, заповнену мускусним запахом ведмедя, який колись тут жив. Камені позаду барлогу не були каменями, хоча могли б обманути навіть найхитромудріші дослідження. Невеликий виступ у кам'яній стіні пересувався, якщо знати таємний код чи випадково наткнутися на нього. Цей круговий рух відкривав усю задню стіну печери.

Коли вони щільно закрили портал позаду себе, автоматично спалахнуло світло. Стіни і стеля тунелю доступу були оздоблені Харконненівськими грифонами. Перед враженим Тегом постав образ молодого Патріна, коли той уперше потрапив до цього місця (*Шок! Благоговіння! Захват!*), і він не помітив реакції Дункана, аж доки в замкнутому просторі не пролунало низьке гарчання.

Дункан стояв і гарчав (це був майже стогін), кулаки стиснуті, зір втуплений у Харконненівських грифів уздовж правої

стіни. На його обличчі змагалися лють та збентеження. Він здійняв обидва кулаки і вдарив ними у вирізану на стіні фігуру, розбивши руки до крові.

— Прокляття їм до найглибших пекельних ям! — гукнув він. Дивно зрілий прокльон як для таких юних уст.

У мить, коли злетіли ці слова, на Дункана найшло нестримне дрижання. Люцілла охопила його рукою і гладила по шії: заспокійливо, майже чуттєво, доки дрижання не припинилося.

— Чому я це зробив? — прошепотів Дункан.

— Довідаєшся, коли повернеться твоя первісна пам'ять, — промовила вона.

— Харконнени, — шепнув Дункан, до його обличчя приплинула кров. Глянув на Люціллу. — Чому я так їх ненавиджу?

— Словами цього не поясниш, — відповіла вона. — Тобі доведеться почекати на спогади.

— Я не хочу спогадів! — Дункан налякано глянув на Тега. — Так! Так, я їх хочу.

Зараз, дивлячись на Тега з обідньої ніші не-кулі, Дункан, вочевидь, оживив цю мить у пам'яті.

— Коли, башаре?

— Скоро.

Тег озирнувся довкола. Дункан сидів за самоочисним столом, перед ним стояла чашка коричневої рідини. Тег пізнав запах: один із меланжево-місних продуктів із нуль-ентропійних контейнерів. Ці контейнери були скарбницею екзотичної їжі, одягу, зброї та інших артефактів — музей, вартість якого годі обчислити. Усе в кулі покривав тонкий шар пилу, але речі, які там зберігалися, були неушкодженими. До складу всіх харчів входив меланж, не на такому рівні, щоб викликати залежність, хіба що в ненажери, а все ж помітному. Навіть консервовані фрукти посипано прянощами.

Коричнева рідина в чашці Дункана належала до продуктів, які Люцілла спробувала й визнала придатними для підтримання життя. Тег не знав достеменно, як Превелебна Мати

це визначила, але його рідна мати теж таке вміла. Раз скуштувала — і знала склад їжі чи напою.

Погляд, кинутий на декоративний годинник, що висів на стіні закритого кінця ніші, сповістив Тегові, що вже пізніше, ніж він думав. Ось-ось настане третя година після їхнього умовного полудня. Дункан мав іще перебувати в багато обладнаній тренувальній залі, але обидва знали, що Люцілла вибралася на верхній поверх кулі, а Тег розгледів у цьому шанс непомітно порозмовляти вдвох.

Посунувши крісло, Тег сів по той бік столу.

— Ненавиджу ці годинники! — промовив Дункан.

— Ти все тут ненавидиш, — сказав Тег, але знову зиркнув на годинник. Це був черговий антикваріат: круглий циферблат із двома аналоговими стрілками й цифровим покажчиком секунд. Дві стрілки були у вигляді двох оголено-пріапічних людських постатей: більша — чоловік із величезним фалосом, менша — жінка з широко розведеними ногами. Щоразу, коли стрілки зустрічалися, чоловік начебто проникав усередину жінки.

— Гидота, — погодився Тег. Вказав на Дунканів напій. — А це тобі смакує?

— Усе гаразд, сер. Люцілла каже, що я маю пити це після тренування.

— Мати готувала мені схожий напій після тяжких вправ, — сказав Тег. Схилився і втягнув носом повітря, згадавши після-смак, насичений меланж у ніздрях.

— Сер, чи довго ми тут залишатимемося? — спитав Дункан.

— Доки нас не знайдуть ті люди, що треба. Або доки не впевнимося, що нас не знайдуть.

— Але... ми ж тут відрізані від усього, звідки нам знати?

— Коли я вирішу, що настав час, візьму життєсховне покривало й почну зовнішню сторожу.

— *Ненавиджу* це місце!

— Очевидно. Та хіба ж ти не навчився терплячості?

Дункан скривився.

— Сер, чому ви не дозволяєте мені зостатися наодинці з Люціллою?

Тег, який саме видихав, коли Дункан говорив, на мить зазмер, тоді закінчив видих. Та знав, що хлопець це помітив. Якщо збагнув Дункан, то неодмінно знає й Люцілла!

— Не думаю, щоб Люцілла знала, що ви робите, сер, — продовжив Дункан, — але це стає доволі помітним. — Він озирнувся довкола. — Якби це місце не привертало так сильно її уваги... Куди це вона подалася?

— Думаю, до бібліотеки.

— Бібліотека!

— Я згоден, що це примітивно, але й дуже цікаво. — Тег глянув угору, на звивистий орнамент, що оббігав стелю сусідньої кухні. Настала вирішальна мить. Годі розраховувати на те, що Люцілла ще довго зостанеться неуважною. Але Тег поділяв її зацікавленість. Легко загубитися у всіх цих чудесах. Увесь комплекс не-кулі діаметром близько двохсот метрів був археологічною знахідкою, що зосталася неторканою з Тиранових часів.

Коли Люцілла про це говорила, її голос ставав хрипким і переходив у шепіт.

— Тиран, безперечно, мусив знати про це місце.

Цей здогад негайно заволодів ментатською свідомістю Тега. *«Чому Тиран дозволив родині Харконнів згайнувати стільки того, що зосталося від їхнього багатства, на таку справу? Можливо, саме з цієї причини — щоб вичерпати їх досуха».*

Вартість хабарів та плати Гільдії за перевезення іксіанських виробів мусила бути астрономічною.

— Може, Тиран знав, що одного дня нам знадобиться це місце? — спитала Люцілла.

Тег погодився, що годі заперечити потугу передзнання, яке так часто демонстрував Лето II.

Дивлячись на Дункана, що сидів навпроти, Тег відчув, як йому підіймаються волоски на карку. Було щось несамовите

в цій криївці Харконнів, наче тут міг перебувати сам Тиран. Що сталося з Харконненами, які збудували кулю? Теґ і Люцілла не знайшли жодної вказівки, чому її покинули.

Ніхто з них не міг мандрувати не-кулею, не зазнаючи гострого відчуття історії. Теґа постійно дезорієнтували питання, на які не було відповіді.

Люцілла теж прокоментувала це.

— Куди вони поділися? В моїх Інших Пам'ятях немає найменшої вказівки на це.

— Може, Тиран виманив їх і повбивав?

— Я повертаюся до бібліотеки. Можливо, сьогодні щось знайду.

У перші два дні їхнього перебування тут Теґ і Люцілла ретельно оглянули кулю. Дункан, мовчазний і понурий, тягався за ними, наче боявся зостатися сам. Кожне нове відкриття викликало в них захоплення чи шок.

Уздовж стіни поблизу центру кулі були скелети, збережені за прозорим пласклом, усього двадцять один. Макабричні спостерігачі за всіма, хто проходив до машинних залів і нуль-ентропійних контейнерів.

Патрін попередив Теґа про скелети. Під час однієї з перших юнацьких екскурсій до кулі Патрін знайшов записи. У них розповідалося, що мертві були майстрами-будівничими, які звели цю споруду. Усіх їх убили Харконнени, щоб зберегти таємницю.

Загалом куля була визначним витвором, замкнутим тілом, відтятим від Часу, запечатаним від усього зовнішнього. Після всіх цих тисячоліть її бездоганні механізми досі творили міметичну проєкцію, яку навіть найсучасніші інструменти неспроможні були відрізнити від тла — землі та каменю.

— Сестринство мусить здобути це місце неторканим! — наполягала Люцілла. — Це скарбниця! Тут збережено навіть сімейні родоводи!

Та це не все, що зберігали тут Харконнени. Теґ постійно відчував, як відштовхують його начебто витончені, а водночас вульгарні речі всередині кулі. Як той годинник! Одяг, інстру-

менти для підтримання роботи довколишньої апаратури, а також для освіти та задоволення — усе це було позначене афішованою і недбалою Харконненівською певністю у своїй вищості над усіма іншими людьми та стандартами.

Тег ще раз подумав про молодого Патріна. Був, імовірно, не старшим за гхолу, коли потрапив у це місце. Що змусило Патріна стільки років тримати свою знахідку в таємниці навіть від дружини? Патрін ніколи не пояснював причин, але Тег дійшов власних висновків. Нещасливе дитинство. Потреба мати своє таємне місце. Друзі, які були не друзями, а людьми, готовими глузувати з нього. Ніхто з цих компаньйонів не міг розділити з ним такого чуда. Воно належало тільки йому! Це було щось більше, ніж місце самотньої безпеки. Це був приватний Патрінів знак перемоги.

«Я провів тут багато щасливих годин, башаре. Усе й досі працює. Записи древні, але чудові, якщо опануєш діалект. У цьому місці багато знань. Але ти все зрозумієш, діставшись туди. Зрозумієш речі, про які я ніколи тобі не казав».

У древній тренувальній залі лишилися сліди того, що Патрін часто її використовував. Тег розпізнав, що він змінив кодування зброї на деяких автоматах. Лічильники часу засвідчували години катування м'язів складними вправами. Ця куля пояснювала здібності Патріна, які Тег завжди вважав такими незвичайними. Тут він шліфував природні таланти.

Автоматика не-кулі взагалі була особливою.

Більшість цих автоматів порушувала древні заборони на подібні пристрої. До того ж деякі з них спроектовано для задоволень, що підтверджували найобурливіші історії, які Тег чув про Харконненів. Біль як задоволення! На свій лад, це пояснювало непохитну моральність, винесену Патріном із Гамму.

Відразу творила власні схеми.

Дункан відпив глибокий ковток і глянув на Тега з-над вінця чашки.

— Чого ти прийшов сюди сам, адже я просив тебе завершити останній комплекс вправ? — спитав Тег.

— Вправи не мали сенсу. — Дункан поставив чашку на стіл.
«Ну, Таразо, ти помилялася, — подумав Теґ. — Він рвонує у повну незалежність раніше, ніж ти передбачала».

А ще Дункан перестав вживати звертання «сер» стосовно башара.

— Не слухаєшся мене?

— Не зовсім.

— То що *саме* ти робиш?

— Я мушу *знати!*

— Не надто мене любитимеш, коли знатимеш.

Дункан здивовано глянув.

— Сер?

Ах, «сер» повернувся.

— Я готував тебе до дуже інтенсивного болю певного роду, — промовив Теґ. — Це необхідно пройти, перш ніж ми зможемо відновити твою первісну пам'ять.

— Болю, сер?

— Не знаємо іншого способу повернути оригінального Дункана Айдаго, який помер.

— Сер, якщо ви зможете це зробити, я буду тільки вдячний.

— Так ти кажеш. Але можеш убачати в мені тільки ще один бич у руках тих, хто повернув тебе до життя.

— Хіба ж не краще знати, сер?

Теґ провів тильним боком долоні по губах.

— Якщо ти мене зненавидиш... не можу сказати, що я тебе у цьому звинувачуватиму.

— Сер, як би ви почувалися на моєму місці? — Поза Дункана, тон його голосу, вираз обличчя — усе вказувало на тремтливу розгубленість.

«Досі все йде добре», — подумав Теґ. Процедурні етапи складено з точністю, яка вимагала ретельної інтерпретації кожної відповіді гхоли. Зараз Дункана переповнювала невпевненість. Він хотів чогось і боявся цього.

— Я лише твій учитель, а не батько, — промовив Теґ.

Почувши суворий тон, Дункан здригнувся.

— Хіба ж ви мені не друг?

— Це вулиця з двостороннім рухом. Оригінальному Дункану Айдаго доведеться самому на це відповісти.

Очі Дункана затуманилися.

— Я пам'ятатиму це місце, Твердиню, Шванг'ю і...

— Усе. Якийсь час проходитимеш крізь стадію пам'яті подвійного бачення, але всі твої спогади збережуться.

Коли Дункан заговорив, на юному обличчі з'явився цинічний вираз.

— То ми з вами станемо товаришами.

Вклавши в голос усю владність башара, Тег відповів, точно виконуючи інструкцію пробудження:

— Я не надто зацікавлений у тому, щоб стати твоїм товаришем. — Чіпким поглядом впився Дунканові в обличчя. — Одного дня ти можеш стати башаром. Думаю, маєш усі передумови для цього. Але я тоді давно вже помру.

— Ви товаришуєте лише з башарами?

— Патрін був моїм товаришем, а він так і не піднявся вище командира чоти.

Дункан глянув у свою порожню чашку, затим знову на Теґа.

— Чого б вам не взяти чогось випити? Ви теж тяжко працювалися.

Проникливе питання. Не варто недооцінювати цього юнака. Він знає, що спільне споживання їжі — один із найстаріших ритуалів творення зв'язку.

— Мені досить запаху твого напою, — відповів Тег. — Давні спогади. Зараз я їх не потребую.

— То чого ж ви сюди спустилися?

От вони і з'явилися в молодому голосі — надія та страх. Він бажав, щоб Тег сказав щось конкретне.

— Я хотів ретельно перевірити, як далеко завели тебе вправу, — сказав Тег. — Мусив сюди спуститися і глянути на тебе.

— Навіщо так ретельно?

Надія і страх! Настав час точно перевести фокус.

— Досі я ніколи не тренував гхол.

Гхола. Це слово зависло між ними, зависло в кухонних запахах, яких фільтри кулі не усунули з повітря. *Гхола!* Приправлене гострим запахом прянощів, що струменів із порожньої Дунканової чашки.

Дункан нахилився вперед, не кажучи ні слова, з нетерплячим виразом обличчя. Тегові спало на думку спостереження Люцілли: «він знає, як використовувати мовчання».

Коли стало очевидним, що Тег не розвине цього простого твердження, Дункан розчаровано відхилився назад. Лівий куточок його губ опустився — похмурий болісний вираз. Усе змушувало його зосередитися внутрішньо, як і варто було.

— Ти спустився сюди не для того, щоб побути наодинці, — промовив Тег. — Ти прийшов сюди, щоб сховатися. Ховаєшся й далі, думаючи, що ніхто тебе не знайде.

Дункан затулив рот долонею. Це був сигнальний жест, якого чекав Тег. Інструкції на цю мить були ясними. *«Гхола хоче пробудити первісну пам'ять і вкрай цього боїться. Це найбільший бар'єр, який ти мушиш проламати».*

— Прибери руку від рота! — наказав Тег.

Дункан опустил руку, наче обпікшись. Дивився на Тега, ніби піймана в пастку тварина.

«Кажу правду, — перестерігали Тегові інструкції. — У цю мить усі чуття палатимуть, і гхола загляне тобі в серце».

— Хочу, щоб ти знав, — сказав Тег, — те, що наказало мені зробити з тобою Сестринство, викликає у мене огиду.

Дункан, здавалося, замкнувся в собі.

— Що вам наказали зробити зі мною?

— Вміння, які мені наказали передати, містять прогалини.

— П-прогалини?

— У певній частині цього всебічного вишколу, інтелектуальній частині. З цього погляду ти дійшов до рівня командира полку.

- Вище, ніж Патрін?
- Чого б тобі бути вищим за Патріна?
- Він же був вашим товаришем?
- Так.

— Ви сказали, що він ніколи не займав позицій, вищих за командира чоти!

— Патрін був цілком здатним узяти під командування всю багатопланетну армію. Він був чародієм тактики, я часто користався його мудрістю.

— Але ж ви казали, що він ніколи...

— То був його вибір. Низький ранг давав йому змогу не виділятися з людського загалу, ми обидва часто до цього вдавалися.

— Командир полку? — Голос Дункана був ледь гучнішим за шепіт. Він втупився у поверхню столу.

— Ти маєш інтелектуальне поняття про цю функцію, дещо безладне, але з досвідом це зазвичай згладжується. Твої вміння зі зброєю якнайкращі для твого віку.

Усе ще не дивлячись на Тега, Дункан спитав:

— Якого мого віку... сер?

Точнісінько так, як попереджали інструкції: *«Гхола танцюватиме довкола центральної теми: "Який мій вік?" Скільки років гхолі»*.

Холодним докірливим тоном Тег сказав:

— Якщо хочеш знати свій гхолівський вік, чому не спитаєш прямо?

— Я... який мій вік, сер?

У молодому голосі було стільки муки, що Тег відчув сльози в куточках очей. Про це його теж попереджали: *«Не виявляй надміру співчуття!»* Він приховав цей наплив, прокашлюючись. Сказав:

— На це питання можеш відповісти лише ти сам.

Інструкції були однозначними: *«Зверни все це на нього самого! Підтримуй його у стані самозосередження! Емоційний біль так само важливий для цього процесу, як і фізичний»*.

Глибоке зітхання струснуло Дунканом. Він міцно заплющив очі. Коли тільки Тег сів за стіл, Дункан подумав: *«Настала ця мить? Це зараз?»* Але звинувачення в тоні Тега, ці словесні атаки були геть несподіваними. А тепер голос Тега звучав так, наче він ставиться до Дункана протекційно.

«Він ставиться до мене протекційно!»

Усередині Дункана наростав цинічний гнів. Невже Тег вважає його дурником, якого можна обманути найпоширенішими командирськими штучками? *Самим тоном голосу та поведінкою можна підпорядкувати собі волю іншої особи.* Та Дункан відчув у цій протекційності ще щось: стрижень із пласталі, який годі зламати. Цілісність... мета. А ще Дункан помітив ті Тегові сльози і як він намагався їх приховати.

Розплющивши очі і прямо дивлячись на Тега, Дункан сказав:

— Не хочу бути зухвалим, невдячним чи грубим, сер. Але я більше не можу обходитися без відповіді.

Тегові інструкції були ясними: *«Ти знатимеш, коли гхола сягне кульмінаційної точки розпачу. Жоден гхола не намагатиметься це приховати. Це невід'ємна риса їхньої психіки. Розпізнаєш цю мить із його голосу та пози».*

Дункан майже сягнув критичної точки. Зараз від Тега вимагалось мовчання. Слід змусити Дункана ставити власні питання і обирати власний курс.

— Ви знаєте, що колись я думав про вбивство Шванг'ю, — промовив Дункан.

Тег розкрив було рота й відразу закрив, не видавши й звуку. *Мовчання!* Але хлопець був серйозним!

— Я її боявся, — продовжив Дункан. — А я не люблю боятися. — Він опустил погляд. — Як колись ви мені сказали, ми ненавидимо лише те, що для нас справді небезпечно.

«Він підходить до цього й відступатиме, підходить й відступатиме. Почекай, доки він не шубовсне в це з головою».

— Вас я не ненавиджу, — сказав Дункан, знову глянувши на Тега. — Мені не сподобалося, коли ви назвали мене *гголою*

просто в обличчя. Та Люцілла має рацію: ніколи не варто ображатися на правду, навіть якщо вона болісна.

Тег провів рукою по губах. Його переповнювало прагнення заговорити, та ще не настала мить занурення.

— Вас не дивує, що я обмірковував убивство Шванг'ю? — спитав Дункан.

Тег тримався незворушно. Навіть порух головою міг бути сприйнятий за відповідь.

— Я думав підсипати їй щось до напою, — вів далі Дункан. — Та це шлях боягуза, а я не боягуз. Хай там хто я, але не боягуз.

Тег зберігав цілковите мовчання.

— Думаю, вам насправді не байдуже, що зі мною станеться, башаре, — сказав Дункан. — Та ви маєте рацію: ми ніколи не будемо товаришами. Я перевершу вас, якщо виживу. Тоді... буде надто пізно, щоб ми стали товаришами. Ви казали правду.

Тег не зумів стримати зітхання, що прийшло до нього з ментатським усвідомленням: годі не помітити ознак сили цього гхоли. Зовсім недавно, можливо, саме в цій ніші, просто зараз юнак перестав бути юнаком, ставши мужчиною. Усвідомлення цього засмутило Тега. Усе відбулося так швидко! Не було жодного нормального дорослішання між цими стадіями.

— Люцілла насправді не так дбає про те, що зі мною станеться, як ви, — говорив Дункан. — Вона просто виконує накази тієї Матері Настоятельки Тарази.

«Ще ні!» — перестеріг сам себе Тег. Зволожив губи, провівши по них кінчиком язика.

— Ви заважали наказам Люцілли, — сказав Дункан. — А що вона мала зі мною зробити?

Мить настала.

— Як ти думаєш, що вона мала з тобою зробити? — запитав Тег.

— Я не знаю!

— Справжній Дункан Айдаго знав би.

- Ви знаєте! Чого не хочете сказати?
- Я маю лише повернути тобі первісну пам'ять.
- То зробіть це!
- Тільки ти сам можеш це зробити.
- Я не знаю як!

Тег пересунувся на краєчок крісла, але не заговорив. *Точка занурення?* Відчував, що в розпачі Дункана чогось бракує.

— Знаєте, що я можу читати з губ, сер, — промовив Дункан. — Яюсь я піднявся на спостережну вежу. Побачив, як унизу розмовляють Люцілла та Шванг'ю. Шванг'ю сказала: «Не має значення, що він такий молодий! Ти дістала накази».

Знову повернувшись до напруженого мовчання, Тег глянув на Дункана. Так схоже на Дункана: потай обходить Твердиню, шпигувати, шукати відомостей. А зараз він діяв так само, тримаючись своєї пам'ятесхеми. Не усвідомлював, що й далі шпигує і шукає... але на інший лад.

— Не думаю, що вона мала вбити мене, — сказав Дункан. — Та ви знаєте, що вона мала робити, бо ви їй заважали. — Дункан гримнув кулаком об стіл. — Відповідайте, бодай ви прокляті!

Ах, повний відчай!

— Можу сказати лише таке: те, що вона збирається зробити, суперечить моїм наказам. Сама Тараза веліла мені зміцнити тебе й захистити від кривди.

— Та ви сказали, що мій вишкіл мав... мав прогалини.

— Це необхідно. Так зробили, щоб підготувати тебе до повернення первісної пам'яті.

— Що я маю зробити?

— Ти вже знаєш.

— Кажу вам, не знаю! Прошу, навчіть мене!

— Ти робиш багато того, чого тебе не вчили. Хіба я вчив тебе непослуху?

— Прошу, допоможіть мені! — Це був розпачливий лемент.

Тег змусив себе до холодної відстороненості.

— А що, по-твоєму, я роблю, бодай йому біс?

Дункан стиснув обидва кулаки і грюкнув ними об стіл, аж затанцювала його чашка. Глянув на Теґа. Зненацька на обличчі Дункана з'явився дивний вираз — щось чіпке в очах.

— Хто ти? — прошепотів Дункан.

Ключове питання!

Теґів голос наче шмагнув батогом беззахисну жертву.

— Як гадаєш, хто я?

Вираз абсолютного розпачу викривив риси Дункана. Йому насилу вдалося вистогнати:

— Ти... ти...

— Дункане! Припини ці дурниці! — Теґ стрімко схопився на ноги та глянув униз із вдаваною люттю.

— Ти...

Теґова правиця вистрелила швидкою дугою. Відкрита долоня ляснула Дункана по щоці.

— Як ти смієш не підкорятися мені? — Рвонулася ліва рука, черговий ляпас. — Як ти *смієш*?

Дункан відреагував так блискавично, що Теґа наче вдарило струмом. *Яка швидкість!* Хоча Дунканова атака складалася з різних елементів, вони злилися в один неперервний потік: стрибок угору, обидві ноги на кріслі, розгойдування крісла, використання цього руху для рубаного удару правою рукою вниз по вразливих плечових нервах Теґа.

Керуючись завченим інстинктом, Теґ відстрибнув убік і змахнув лівою ногою над столом, цілячись Дунканові в промежину. Влучив, але йому не вдалося уникнути відплати. Основою долоні Дункан завдав удару по маховій нозі Теґа. Нога як задерев'яніла.

Дункан розтягся на столі. Попри те, що копняк відібрав у нього владу над власним тілом, він намагався відповзти назад. Теґ сперся лівою рукою об стіл, а правою рубнув Дункана по основі хребта, по зв'язці, навмисне ослабленій вправами кількох останніх днів.

Паралізований болем, що прошив його тіло, Дункан застогнав. Хтось інший уже лежав би нерухомо та зойкав, проте Дункан лише застогнав і продовжив атаку, намагаючись ухопити Теґа.

Теґ, безжальний з миттєвої необхідності, завдавав своїй жертві дедалі більшого болю, спершу впевнившись, що під час найбільшої муки Дункан бачить обличчя напасника.

«Дивись йому в очі», — перестерігали інструкції. А Беллонда, підкріплюючи цю процедуру, попереджала: *«Його очі дивитимуться крізь тебе, але він назве тебе Лето».*

Значно пізніше Теґові складно було згадати всі деталі свого послуху процедурі пробудження. Він знав, що діяв згідно з командами, але його пам'ять відступила, давши тілові волю виконувати накази. На подив, ця підступна пам'ять ухопилася за інший акт непослуху: Кербольський Бунт. Він досяг тоді середнього віку, але був уже башаром із грізною репутацією. Одягнув свій найкращий однострій без медалей (це був тонкий натяк) і постав у палючій полуденній спеці на зораному битвою Кербольському полі. Повністю беззбройний, загородив дорогу бунтівникам, що сунули на нього.

Багато бунтівників завдячувало йому життям. Більшість із них колись служила йому з найглибшою вірністю. Але тепер їх охопив насильницький непослух. Теґова присутність на їхньому шляху казала напасникам: *«Не носитиму медалей, які розповідають, що я вчинив для вас, коли ми були товаришами. Не покажу нічим, що я один із вас. Маю лише однострій, з якого видно, що я й досі башар. Убийте мене, якщо так далеко зайде ваш непослух».*

Тоді більшість напасників кинула зброю і пішла вперед, частина їхніх командирів схилила коліна перед своїм давнім башаром, а він запротестував: *«Ви ніколи не мусили кланятися мені чи ставати навколішки! Ваші нові лідери навчили вас поганих звичаїв».*

Пізніше сказав бунтівникам, що вважає справедливими деякі їхні скарги. На Керболі були недобрі зловживання. Але

й перестеріг їх: «Однією з найнебезпечніших речей у Всесвіті є невігласи зі справжньою причиною для скарг. Та куди небезпечнішим є поінформоване й інтелігентне суспільство з причиною для скарг. Не можете й уявити собі злодіянь, на які спроможний мстивий розум. Тиран здавався б доброзичливим батьком порівняно з тим, що ви ледь не накоїли!»

Це, звичайно, було правдою, але в контексті Бене Гессерит, і не надто допомагало зробити з Дунканом Айдаго те, що було наказано: завдати психічної та фізичної муки майже беззахисній жертві.

Найлегше було згадати вираз Дунканових очей. Вони не змінювали фокуса, а дивилися Тегові просто в обличчя, навіть у мить фінального пронизливого крику.

— Прокляття, Лето! Що ти робиш?

«Він назвав мене Лето».

Тег, кульгаючи, відступив на два кроки. По лівій нозі наче повзли мурашки, вона боліла в місці удару Дункана. Тег зрозумів, що ледь дихає і що його резерви вичерпані. Був надто старим для подібних зусиль, а через те, що зробив щойно, почувався брудним. Але процедура пробудження була міцно закарбована в його свідомості. Знав, що колись гхол пробуджували, вдаючись до підсвідомого кондиціонування — змушували вбити того, кого вони любили. Психіка гхоли, розтрощена й змушена до повторного об'єднання, назавжди зоставалася пошрамованою. Ця нова техніка залишала шрами на людині, що вела процес.

Повільно, переборюючи лемент мускулів і нервів, приголомшених мукою, Дункан відсунувся назад, сповз зі стола і став, спершись на крісло, тремтячи і вдивляючись у Тега.

Тегові інструкції наказували: *«Мушиш стояти дуже тихо. Не рухайся. Хай надивиться на тебе вдосталь».*

Тег стояв непорушно, як його проінструктовано. Спогад про Кербольський Бунт покинув його думки: він знав, що зробив тоді і що тепер. На якийсь лад, ці два часи були схожими.

Він не казав тоді бунтівникам абсолютних істин (якщо такі існують); досить було повернути їх назад до загорожі. Біль та його передбачувані наслідки: *«Це все для твого ж блага»*.

Чи справді є благом те, що вони зробили з цим гголою Дунканом Айдаго?

Тег намагався здогадатися, що діється зараз у Дункановій свідомості. Йому виклали все, що було відомо про ці хвилини, та він бачив, що словами це не передати. В очах і обличчі Дункана читалися численні ознаки внутрішнього сум'яття — потворне викривлення губ і щік, погляд, спрямований то в один бік, то в інший.

Повільно, ніжно у своїй повільності, обличчя Дункана розслабилося. Його тіло постійно здригалось. Відчував пульсування власного тіла як щось відокремлене, муку та пронизливий біль, пережиті кимось іншим. Та він був тут, у цій теперішній миті — хай чим би це було й коли. Зненацька він почувся не на своєму місці в цьому тілі. Воно надто молоде, не пасує до його передгхолівського існування. Метання та вирування свідомості повністю заповнили його зсередини.

Тегові інструктори казали: *«Він накладе гхолівські фільтри на догхолівські спогади. Частина його первісних спогадів наплине відразу, наче повінь. Інші повертатимуться повільніше. Але вони не зіллються, доки він не згадає миті своєї смерті»*. Беллонда виклала Тегу подробиці цього фатального моменту.

— Сардаукари, — прошепотів Дункан. Озираючись довкола, пробіг очима по Харконненівських символах, яких повно було в не-кулі. — Імператорські штурмові війська, перевдягнені в Харконненівські мундири. Якими ж невинними мали бути їм ті мундири!

Тег мовчки дивився.

— Вони мене вбили, — промовив Дункан. Це було цілковито спокійне, беземоційне твердження, і тому від нього ще дужче обсіпало морозом. Тілом Дункана пробігло сильне тремтіння, тоді припинилося. — Їх було не менш як дюжина

в тому маленькому приміщенні. — Він прямо глянув на Тега. — Один із них розрубав мене, як м'ясний тесак. Розполовинив мені голову. — Він завагався, його горло конвульсивно сковтувало. Не зводив погляду з Тега. — Я виграв для Пола достатньо часу для втечі?

«Відповідай на всі його питання правдиво».

— Він утік.

Вони дісталися миті випробування. Звідки тлейлаксу взяли клітини Айдаго? Тести Сестринства підтвердили їхню оригінальність, та зоставалися підозри. Тлейлаксу вклали у цього гхолу щось своє. Його спогади можуть виявитися цінною вказівкою.

— Але Харконнени... — розпочав Дункан. Тут його спогади Твердині зчепилися з первісними. — О так! О *так!* — Ним струснув шалений сміх. Послав давно мертвому барону Владіміру ревіння на знак перемоги. — Я відплатив тобі, бароне! Відплатив за всіх, кого ти знищив!

— Пам'ятаєш Твердиню і те, чого ми тебе навчали? — спитав Тег.

На чолі Дункана з'явилися глибокі зморшки здивування. Емоційний біль змагався в ньому з фізичним. Кивнув у відповідь на Тегове питання. Було два життя: одне відгороджене аксолотлевими резервуарами, а друге... друге... Дункан почувався неповним. Щось усередині нього зоставалося придушеним. Пробудження не завершилося. Він сердито глянув на Тега. Що ще? Тег був жорстоким. Це необхідна жорстокість? Саме так слід відновлювати гхолу?

— Я... — Дункан хитав головою з боку в бік, наче велика поранена тварина перед мисливцем.

— Маєш усі свої спогади? — наполягав Тег.

— Усі? О так. Пам'ятаю Гамму, коли вона була Г'еді Прайм, — насичена, просякнута кров'ю пекельна діра Імперії! Та справді, башаре. Я був твоїм сумлінним учнем. Командир полку! — Він знову засміявся, відкинувши голову назад. Дивно доросла поза для цього юного тіла.

Тега раптом охопило розслаблення, що принесло глибоке задоволення, куди глибше, ніж просто полегша. Усе відбулося так, як йому казали.

— Ти мене ненавидиш? — спитав він.

— Ненавиджу? Хіба ж я не казав, що буду тобі вдячним?

Зненацька Дункан здійняв руки і глянув на них. Перевів погляд униз, на своє юначе тіло. Пробурмотів:

— Яка спокуса, — опустил руки, зосередився на Теговому обличчі, прослідковуючи ідентичні риси.

— Атріди, — сказав він. — Прокляття, які ви всі схожі!

— Не всі, — відповів Тег.

— Я не про зовнішній вигляд, башаре. — Його очі розосередилися. — Я питав про свій вік. — Настала довга тиша, тоді: — Підземні боги! Скільки часу минуло!

Тег промовив те, що значилося в інструкціях:

— Сестринство тебе потребує.

— У цьому незрілому тілі? Що я маю зробити?

— Я справді не знаю, Дункане. Тіло дозріє, і думаю, що Превелебна Мати пояснить тобі все.

— Люцілла?

Дункан несподівано глянув угору, на оздоблену стелю, тоді перевів погляд на нішу та бароковий годинник. Згадав, що дістався сюди з Тегом і Люціллою. Це місце було таким самим, але й іншим.

— Харконнени, — прошепотів він. — Знаєш, скількох із моєї сім'ї Харконнени катували і вбили?

— Одна з Таразиних архівісток передала мені звіт.

— Звіт? Думаєш, це можна передати словами?

— Ні. Але це все, що я можу відповісти на твоє питання.

— Прокляття, башаре! Чого ви, Атріди, завжди мусите бути такими правдомовними й чесними?

— Думаю, це в нас природжене.

— Так і є. — Це був голос Люцілли, він долинув з-за Тега.

Тег не обернувся. Що вона чула? Чи довго там була?

Люцілла стала поруч із Теґом, але її увага була зосереджена на Дунканові.

— Бачу, ти зробив це, Майлсе.

— Це буквальні розпорядження Тарази.

— Ти виявився дуже хитрим, Майлсе, — зауважила вона. — Куди хитрішим, ніж я здогадувалася. Твою матір слід було суворо покарати за те, чого вона тебе навчила.

— Ах, Люцілла-спокусниця, — промовив Дункан. Глянув на Теґа, знову зосередився на Люціллі. — Так, тепер можу відповісти на своє друге питання — що вона мала зі мною зробити.

— Вони зветься імпринтерками, — сказав Теґ.

— Майлсе, — заговорила Люцілла, — якщо ти ускладнив моє завдання настільки, що я не зможу виконати віддані мені накази, то я спечу тебе на рожні.

Її голос був таким беземоційним, що Теґа пройняло дрижанням. Знав, що ця погроза метафорична, але її наслідки цілком реальні.

— Каральна учта, — прокоментував Дункан. — Як мило!

Теґ звернувся до Дункана:

— Дункане, у тому, що ми з тобою зробили, немає нічого романтичного. Я допомагав Бене Гессерит не в одному завданні, яке змушувало мене почуватися брудним, та ніколи не почувався бруднішим, ніж зараз.

— Тихо, — наказала Люцілла. У цій команді була вся сила Голосу.

Теґ дозволив цьому наказові пропливти крізь нього і втекти назовні, як навчала його мати, тоді заговорив:

— Ті з нас, хто по-справжньому вірний Сестринству, мають єдину турботу: виживання Бене Гессерит. Не виживання певної особистості, а самого Сестринства. Обмани, ошуканства — усе це порожні слова, якщо йдеться про виживання Сестринства.

— Прокляття твоєї матері, Майлсе! — Насправді Люцілла зробила йому комплімент, не стримавши своєї люті.

Дункан глянув на Люціллу. Ким вона була? Люцілла? Відчув, що його спогади розворушилися самі собою. Люцілла була іншою особою... геть іншою, а все ж... фрагменти й часточки були такими ж. Її голос. Її риси. Зненацька він знову побачив жіноче обличчя, що з'явилося йому колись на стіні Твердині.

«Дункане, мій любий Дункане».

Сльози потекли Дункану з очей. Його рідна мати — ще одна жертва Харконнів. Катована... і хтозна, що ще? «Любий Дункан» ніколи більше її не побачив.

— Боги, хотів би я мати одного з них, щоб убити просто зараз, — простогнав Дункан.

Знову зосередився на Люціллі. Через сльози її риси розпливлися, і це полегшило порівняння. Обличчя Люцілли злилося з обличчям леді Джессіки, коханої Лето Атріда. Дункан глянув на Тега, тоді знову на Люціллу. Змахнув цим порухом сльози з очей. Обличчя зі спогадів розчинилися в обличчі справжньої Люцілли, що стояла перед ним. Схожа... та не та сама. І ніколи такою не буде.

Імпринтерка.

Він розгадав, що це означає. Чисте шаленство Дункана Айдаго здійнялося в ньому.

— Це моє дитя хочеш ти мати у своєму лоні, імпринтерко? Знаю, що вас недаремно називають матерями.

Холодним голосом Люцілла відповіла:

— Поговоримо про це іншим разом.

— Поговоримо про це в належному місці, — промовив Дункан. — Можливо, я заспіваю тобі пісню. Не так добре, як зробив би це старий Ґурні Галлек, але досить добре, щоб приготувати нас до постільних розваг.

— Ти вважаєш це кумедним? — спитала вона.

— Кумедним? Ні, та мені *пригадався* Ґурні. Скажи, башаре, його ви теж повернули з мертвих?

— Наскільки я знаю, ні, — відповів Тег.

— Ах, то був співучий чоловік, — промовив Дункан. — Міг тебе вбити, співаючи, а при тому не помилитися в жодній ноті.

Усе ще зберігаючи крижану манеру, Люцілла прокоментувала:

— Ми в Бене Гессерит навчилися уникати музики. Вона викликає надмір емоцій, а ті стають причиною сум'яття. Пам'ятемоцій, звичайно.

Це мало змусити його до благоговіння, нагадавши про всі Інші Пам'яті та сили Бене Гессерит, але Дункан лише голосніше засміявся.

— Який сором, — сказав він. — Ви так багато втрачаєте з життя.

І почав наспівувати давній рефрен Галлека:

— Згадайте, друзі, воїнів, що полягли навік...

Та його думки вирували деінде, збагачені новим смаком цих відроджених хвилин, і він знову відчув гострий дотик чогось потужного, що й досі залишалося похованим у ньому. Хай що б це було, воно було насиллям і стосувалося Люцілли, імпринтерки. У своїй уяві він бачив її мертвою, а її тіло залитим кров'ю.

Люди завжди мріють про щось більше, ніж безпосередня радість чи глибше почуття, зване щастям. Це одна з таємниць, завдяки яким ми втілюємо наші задуми в життя. Припускається, що це «щось більше» посилює владу над людьми, які не можуть його назвати, до того ж (і це найчастіше) не здогадуються про його існування. Більшість людей реагує на такі приховані сили підсвідомо. Отож досить лише викликати це вираховане «щось більше» до життя, визначити його та надати форми — і люди підуть за ним.

Таємниці лідерства Бене Гессерит

Одраде та Шіана йшли оброслою бур'янами дорогою повз склад прянощів, а мовчазний Вафф випереджав їх кроків на двадцять. Усі вони мали на собі нові пустельні накидки і блискучі дистикости. Крізь вічка сірої нуль-пласкляної огорожі, що оббігала дворище складу поруч із ними, виглядали пучки трави й коробочки бавовнику. Дивлячись на ці коробочки, Одраде думала про них як про життя, що намагається пробитися, попри людське втручання.

Позаду них смажилися під сонцем раннього пополудня зведені з блоків будівлі, що вирости довкола Дар-ес-Балята. Коли Одраде надто швидко вдихала, гаряче сухе повітря пекло їй горлянку. В голові у неї паморочилося, всередині немов точилася війна. Мучила спрага. Йшла, наче балансує на краю прірви. Ситуація, яку вона створила з наказу Тарази, щомиті могла вибухнути.

Яке це все ламке!

Балансували три сили. Вони насправді не підтримували одна одну, але були пов'язані мотивами, що могли миттєво змінитися і повалити весь союз. Військовики, послані

Таразою, не заспокоювали Одраде. Де Бурзмалі? Як на те пішло, де гхола? Мав би вже тут бути. Чого їй наказано призупинити дії?

Сьогоднішня вилазка точно призупинить дії! Хоч Тараза дала на неї благословення, Одраде вважала, що подорож до пустелі, де мешкають черви, може призвести до вічної зупинки. Та ще й Вафф. Знайдуться шматочки, які він міг би підібрати, якщо виживе?

Попри найкращі ліки Сестринства, які мали прискорити процес зростання кісток, Вафф казав, що руки й досі болять у місцях, де Одраде їх перебила. Не скаржився, просто сповіщав інформацію. Здавалося, що він схвалює їхній крихкий альянс, навіть ту його модифікацію, яку внесла ракіанська священнича кліка. Без сумніву, Ваффа заспокоювало те, що один із його лицеплясів зайняв лаву Преосвященника під личиною Туека. Тлейлаксу гучно вимагав від Бене Гессерит «розплідних матерів», під цим претекстом відмовляючись виконувати свою частину угоди.

— Це лише невелика затримка, доки Сестринство перегляне нову умову, — пояснювала Одраде. — Тим часом...

Сьогодні настало «тим часом».

Одраде відіграла побоювання та почала входити в настрій цієї пригоди. Її чарувала поведінка Ваффа, особливо його реакція на зустріч із Шіанюю: помітний страх і чимале благоговіння.

Служниця його Пророка.

Одраде скоса глянула на дівчинку, що слухняно йшла поруч із нею. Ось справжній важіль, що має надати цим подіям обрису згідно із задумом Бене Гессерит.

Прорив Сестринства в реальність, приховану за поведінкою тлейлаксу, наповнював Одраде піднесенням. Фанатична «істинна віра» Ваффа набувала форми з кожною його новою відповіддю. Відчувала, що їй поталанило вивчати релігійні налаштування Пана тлейлаксу. Навіть скрегіт піску

під Ваффовими ногами виявляв поведінку, яку її навчили розпізнавати.

«Ми мали б здогадатися, — думала Одріде. — Маніпуляції нашої власної Міссіонарії Протектїви повинні були підказати нам, як це зробили тлейлаксу. Трималися разом, блокуючи всі вторгнення ззовні, упродовж усіх цих тяжкоплинних тисячоліть».

Вони, схоже, не скопіювали структуру Бене Гессерит. А яка ж інша сила могла вчинити щось таке? Це була релігія. Велика Віра!

«Хіба що тлейлаксу використовують свою систему гхол як різновид безсмертя».

Тараза може мати рацію. Перевтілені Пани тлейлаксу не були такими, як Превелебні Матері. Без Інших Пам'ятей, лише власні спогади. Але наскільки тривалі!

«Як це збуджує!»

Одріде глянула вперед, на Ваффову спину. Тяжкоплинність. Це, здавалося, прийшло до нього як природна риса. Вона згадала, як він назвав Шіану. «Аляма». Ще одна змога зазирнути у Велику Віру Ваффа, цього разу лінгвістичного характеру, що підтверджує здогади. Це слово означає «Благословенна». Тлейлаксу зберегли древню мову не лише живою, а й незмінною.

Чи знав Вафф, що на це спроможні тільки могутні сили, такі як релігії?

«Ми дісталися коріння твоєї одержимості, Ваффе! Вона не надто відрізняється від дечого, створеного нами самими. Знаємо, як маніпулювати такими речами для власної мети».

У свідомості Одріде палало Таразине повідомлення: «План тлейлаксу прозорий: возвеличення. Людський Усесвіт мусить бути перетворений на тлейлаксанський Усесвіт. Вони не можуть сподіватися здобути таку мету без допомоги Розсіяння. Отже...»

Годі було заперечити міркування Матері Настоятельки. З цим погодилася навіть опозиція, та глибока схизма, що загрожувала Сестринству розколом. Та думка про людські

маси в Розсіянні, їхню чисельність, що наростала по експоненті, викликала в Одріде почуття розпачу.

«Нас так мало порівняно з ними».

Шіана схилилася, підняла камінець. Якусь мить придивлялася до нього, а тоді метнула в огорожу поруч із ними. Камінець пролетів крізь вічка, не торкаючись сітки.

Одріде зібралася з силами, щоб міцніше себе опанувати. Звуки їхніх кроків по надмах піску, що засипав цю маловживану дорогу, зненацька здалися надто гучними. При кінці цієї вузької дороги, за двісті чи й менше кроків перед ними, лежала крута гребля, що вела через кільцевий канат і захисний рив довкола Дар-ес-Балята.

— Я роблю, що ти наказала, Мати, — заговорила Шіана. — Та й досі не знаю навіщо.

«Бо це тигель, в якому ми випробовуємо Ваффа, а за його посередництвом переформовуємо тлейлаксу!»

— Це демонстрація, — промовила Одріде.

Це була правда. Не вся правда, але достатня її частина.

Шіана йшла, опустивши голову й пильно дивлячись, куди ступає. *«Вона завжди так підходила до свого Шайтана? — міркувала Одріде. — Обдумано та відсторонено?»*

Одріде почула над собою тихе лопотіння. Це летіли сторожові орнітоптери. Трималися на відстані, але багато очей стежило за цією демонстрацією.

— Я затанцюю, — сказала Шіана. — Це зазвичай прикликає великого.

Одріде відчула, що її серцебиття прискорилося. Чи користиметься той «великий» Шіані, попри присутність двох її супутників?

«Це самогубче божевільля!»

Та це слід було зробити: розпорядження Тарази.

Одріде глянула на огорожений склад прянощів біля них. Місце здавалося дивно знайомим. Більше ніж дежавю. Внутрішня впевненість, передана їй Іншими Пам'яттями, сповіщала,

що це місце майже не змінилося від древніх часів. Конструкція баків для прянощів на цьому дворіщі була такою ж старою, як Ракіс: овальні контейнери на високих ніжках, металевопласкляні комахи чекають на ногах-ходулях, щоб кинутися на здобич. Вона здогадувалася, що це підсвідоме послання первісних проектантів: меланж — це і благо, і отрута.

Під баками розкинулося піщане пустище, де не сміла виткнутися жодна рослина. Лише глинобитні будівлі, амeboподібний виступ Дар-ес-Балята, що майже сягав краю каната. Довго приховувана не-куля Тирана дала життя релігійній спільноті, яка прикривала більшу частину своєї діяльності за безвіконними стінами та під землею.

«Таємна робота наших несвідомих прагнень!»

Шіана заговорила знову:

— Туек змінився.

Одраде побачила, що Ваффова голова різко шарпнулася вгору. Він почув. *Чи можемо ми приховати щось від посланниці Пророка?*

«Надто багато людей уже знає, що під личиною Туека чаїть-ся лицепляс», — подумала Одраде. Священнича кліка, звичайно, вірила, що наставила на тлейлаксу досить сітей, аби піймати не лише Бене Тлейлак, а й Сестринство.

Одраде відчула гризкий запах хімікатів, які використовували для знищення диких рослин на дворіщі складу прянощів. Ці запахи повернули її до дійсності. Не сміла давати собі волю, пускаючись у ментальні мандри! Сестринство легко могло потрапити у власну пастку.

Шіана спотикнулася і тихо скрикнула, більше від роздратування, ніж від болю. Вафф різко повернув голову і глянув на Шіану, тоді знову перевів увагу на дорогу. Побачив, що дитина просто спіткнулася на нерівній поверхні дороги. Навіяний пісок приховував місця розколин.

Але ельфійська гребля перед ними здавалася непошкодженою. Не настільки міцною, щоб витримати одного з потомків

Пророка, та цілком достатньою, аби благальник міг перейти нею до пустелі.

Вафф думав про себе переважно як про благальника.

«Приходжу як жебрак до землі Твого Послання, Господи».

Він мав підозри щодо Одраде. Превелебна Мати привела його сюди, аби вичерпати його знання, перш ніж убити. Та з Божою поміччю він ще може її здивувати. Знав, що його тіло невразливе на Іксіанський Зонд, хоч вона, вочевидь, не мала при собі такого громіздкого знаряддя. Проте Ваффа заспокоїло не це, а сила власної волі та віра в Боже милосердя.

«Що, як рука, яку вони нам простягли, простягнута щиро?»

Це теж було б діянням Бога.

Союз із Бене Гессерит, надійний контроль над Ракісом — яка ж це мрія! Нарешті запанує Шаріат, а бене-гессеритки стануть його місіонерками.

Коли Шіана знову втратила рівновагу і ще раз тихо й жалібно скрикнула, Одраде сказала:

— Годі скаржитися, дитино!

Одраде побачила, що Ваффові плечі напружилися. Йому не подобалося, що «Благословенній» так суворо наказують. Цей малий чоловічок мав внутрішній стрижень. Одраде розпізнала в ньому силу фанатизму. Навіть якщо черв приїде його вбити, Вафф не тікатиме. Віра в Божу волю поведе його просто до смерті, якщо тільки він не втратить своєї релігійної певності.

Одраде придушила усмішку. Могла простежити процес його мислення. *«Бог невдовзі виявить Свою Ціль».*

Але Вафф думав про свої клітини, що повільно ростуть у Бандалонгу. Хай там що станеться, його клітини вціліють для Бене Глейлакс... і для Бога — серійний Вафф завжди служить Великій Вірі.

— Знаєш, я відчуваю запах Шайтана, — промовила Шіана.

— Просто зараз? — Одраде глянула на греблю перед ними. Вафф був уже за кілька кроків від її аркоподібної поверхні.

- Ні, коли він наближається, — відповіла Шіана.
- Звичайно, відчуваєш, дитино. Кожен це відчуває.
- Я відчуваю його запах здалеку.

Одраде глибоко втягла повітря, відділяючи запахи від усядищущого тла — паленого кременю: легенький аромат меланжу... озон... щось виразно терпке. Кивнула Шіані, щоб та першою вийшла на греблю, де можна було йти лише поодиноці. Вафф далі тримався на двадцять кроків попереду. Гребля опускалася в пустелю метрів за шістдесят від них.

«За першої ж нагоди спробую пісок на смак, — подумала Одраде. — Це мені багато розповість».

Переходячи по греблі рів із водою, глянула на південний захід — там на небокраї виднівся невисокий бар'єр. Зненацька вона зіткнулася з нездоланною Іншою Пам'яттю. У ній не було гостроти справжнього видіння, але Одраде розпізнала її — мішанину образів із найглибших внутрішніх джерел.

«Прокляття! — подумала вона. — Не зараз!»

Годі було втекти. Такі вторгнення мали свою мету: це було неунікною вимогою, зверненою до її свідомості.

Пересторога!

Примруживши очі, глянула на небокрай, дозволивши Іншій Пам'яті вийти на передній план: дуже давно, високий бар'єр там удалині... люди, що рухаються по його верхівці. У цій віддаленій пам'яті був ельфійський міст, нематеріальний і прекрасний. Сполучав одну частину цього зниклого бар'єра з другою, а вона, і не бачивши, знала, що під цим давно зниклим мостом протікає річка. Річка Айдаго! Ось на цьому накладеному образі розпочався рух: якісь об'єкти падають із мосту. Були надто далеко, щоб їх розгледіти, але зараз вона мала потрібні мітки й могла поєднати їх із проєктованим образом. З почуттям жаху та піднесення Одраде розпізнала цю сцену.

Ельфійський міст розвалився! Впав у річку.

Побачене у видінні руйнування не було випадком. Це було класичне насилля, закарбоване в численних спогадах, які

перейшли до неї в мить Агонії прянощів. Одраде могла класифікувати тонко узгоджені компоненти цього образу: тисячі її предків бачили цю сцену в мисленій реконструкції. Не справжня візуальна пам'ять, а набір точних звітів.

Саме там це і сталося!

Одраде зупинилася і дозволила проєкціям образу дістатися її свідомості. *Пересторога!* Розпізнано щось небезпечне. Вона не намагалася докопатися до сенсу цієї перестороги. Знала, що, якби це зробила, попередження розділилося б на окремі частини, кожна з яких могла виявитися значущою, але первісна певність зникла б.

Це все було зафіксовано в Атрідівській історії. Лето II, Тиран, звалився з цього ельфійського мосту, розпавшись на частини. Великий черв Ракіса, сам Бог-Імператор упав із цього мосту під час своєї передвесільної подорожі.

Тут! Саме тут, у річці Айдаго, під знищеним мостом Тиран поринув у агонію. Саме тут відбулося перевтілення і постав Розділений Бог — тут усе почалося.

Навіщо ця пересторога?

Міст і річка зникли з цієї землі. Висока стіна, що оббігала пустельний край Тирана, Сар'ер, під впливом ерозії стерлася, стала пунктирною лінією на розпеченому обрії.

Якби зараз з'явився якийсь черв із зануреною у вічний сон перлиною пам'яті Тирана всередині, чи була б ця пам'ять небезпечною? Саме це доводили Таразіні опоненти в Сестринстві.

Він прокинеться!

Тараза та її радники заперечували таку можливість.

А все ж цей сигнал з Інших Пам'ятей Одраде не можна було відкидати.

— Превелелбна Мати, чого ми зупинилися?

Одраде відчула, як її свідомість повертається до теперішньої дійсності, що вимагає її уваги. Там, у застережному видінні починався нескінченний сон Тирана, але втручалися й інші візії. Шіана стояла перед нею зі здивованим виразом обличчя.

— Я дивилася туди, — вказала Одраде. — Там починався Шай-Хулуд, Шіано.

Вафф зупинився при кінці греблі, від піску його відділяв один крок, а від Шіани й Одраде вже сорок. Голос Одраде змусив його насторожитися, але він не обернувся. З його пози Одраде відчула, що він невдоволений. Вафф не потерпів би й натяку на цинізм стосовно свого Пророка. А Превелебних Матерів він завжди підозрював у цинізмі, надто ж у релігійних справах. Не був іще готовим прийняти як факт те, що давно зненавиджені та грізні Бене Гессерит можуть поділяти його Велику Віру. Цю територію слід заповнювати обережно, як завжди й чинить Міссіонарія Протектіва.

— Кажуть, тут була велика річка, — промовила Шіана.

Одраде відчула насмішкувату нотку в голосі Шіани. Ця дитина швидко вчиться!

Вафф обернувся і сердито глянув на них. Теж почув цю нотку. Що він зараз думає про Шіану?

Одраде одною рукою обхопила Шіану за плечі, другою показувала.

— Там був міст. У великій стіні довкола Сар'єру зробили розколину, щоб могла протікати річка Айдаго. Через цю розколину перекинули міст.

Шіана зітхнула.

— Справжня річка, — шепнула вона.

— Не канат, і значно більша за канал, — підтвердила Одраде.

— Я ще ніколи не бачила річки, — сказала Шіана.

— Там Шай-Хулуда скинули в річку, — пояснила Одраде. Вказала ліворуч від себе. — З цього боку, за багато кілометрів у цьому напрямку він збудував палац.

— Там нема нічого, крім піску, — промовила Шіана.

— Палац зруйнували за Голодних Часів, — сказала Одраде. — Думали, що там скарбниця прянощів. Очевидно, помилялися. Він був надто хитрим для цього.

Шіана схилилася ближче до Одраде й шепнула:

— Але великий скарб прянощів існує. Про це йдеться у піснях. Я часто таке чула. Мій... кажуть, що його сховано в печері.

Одраде всміхнулася. Шіана, звичайно, посилалася на Усну історію. А ще ледь не сказала «мій батько», маючи на увазі справжнього батька, що загинув у цій пустелі. Одраде вже витягла з дівчинки цю історію.

Усе ще шепочучи Одраде на вухо, Шіана сказала:

— Чого той маленький чоловічок іде з нами? Він мені не подобається.

— Це необхідно для демонстрації, — запевнила Одраде.

Вафф використав цю мить, щоб спуститися з греблі на пологий піщаний схил. Він рухався обережно, але без помітного вагання. Опинившись на піску, обернувся, його очі блиснули під гарячим сонцем. Спершу глянув на Шіану, потім на Одраде.

«Він досі дивиться на Шіану з благоговінням, — подумала Одраде. — Вірять, що знайде тут щось велике. Відновить свої сили. І престиж!»

Шіана затінила очі долонею і пильно оглянула пустелю.

— Шайтан любить спеку, — промовила вона. — Люди ховаються в домівках, коли гаряче, та саме тоді й приходять Шайтан.

«Не Шай-Хулуд, — подумала Одраде. — Шайтан! Ти добре це передбачив, Тиране. Що ще ти знав про наші часи?»

Чи справді Тиран дримає всередині червів, його потомків?

Жоден із аналізів, які вивчала Одраде, не давав однозначного пояснення, що змусило Лето піддати себе симбіозу з первісним червом Арракіса. Що він передумав за тисячоліття цієї жахливої трансформації? Чи якась, бодай найменша, часточка цього збереглася у теперішніх ракіанських червах?

— Він близько, Мати, — озвалася Шіана. — Чуєш його запах?

Вафф неспокійно зиркнув на Шіану.

Одраде глибоко вдихнула: насичений аромат кориці з відтінком гіркого кременю. Вогонь, сірка — загороджене кристалами

зубів пекло великого черва. Вона схилилася, поклала на язик щіпку надмуханого піску. Тут було все тло: Дюна Іншої Пам'яті та теперішній Ракіс.

Шіана вказала ліворуч, туди, звідки віяв легкий пустельний вітер.

— Це там. Мусимо поспішати.

Не чекаючи дозволу Одраде, Шіана пустилася греблею, проминула Ваффа й вибігла на першу дюну. Там зупинилася, чекаючи, коли Одраде та Вафф їй наздоженуть. Повела їх схилом дюни вниз, тоді вгору, через інший піщаний вал, який перегороджував їм дорогу, потім уздовж великого вигнутого бархана, з вершини якого вітер приносив смуги пилу та кристалів солі. Невдовзі від безпечного, оперезаного водою Дарес-Балята їх відділяв майже кілометр.

Шіана знову зупинилася.

Задиханий Вафф став одразу ж за нею. З-під каптура його дистикоста, там, де той перетинав чоло, стікав піт.

Одраде зупинилася за крок од Ваффа. Щоб заспокоїтися, глибоко дихала, дивлячись повз Ваффа на те, що привернуло увагу Шіани.

Люта хвиля піску, гнана штормовим вітром, прокотилася крізь пустелю, за дюну, на якій вони стояли. Відкрилася скельна порода — підніжжя довгої та вузької алеї між величезними кам'яними брилами, порозкидуваними та поперевертуваними, наче поламани будівельні блоки якогось безумного послідовника Прометея. Пісок лився рікою крізь цей природний лабіринт, залишаючи свій слід — глибокі подряпини та виїмки, — а тоді стікав із невисокого узвишшя та губився в інших дюнах.

— Там, унизу, — промовила Шіана, вказуючи на скельну алею. Спустилася з їхньої дюни, ковзаючи і продираючись крізь піщані насипи. Зупинилася долі біля брили, щонайменше вдвічі більшої за неї.

Вафф і Одраде стали відразу ж за нею.

Біля них здіймався у сріблясто-синє небо схил чергового гігантського бархана. Він звивався, наче хребет грайливого кита.

Одраде використала зупинку, щоб відновити кисневий баланс. Цей шалений біг багато вимагав від тіла. Помітила, що Ваффове обличчя почервоніло, він тяжко дихав. У цьому тісному переході крем'яно-корицевий запах здавався гнітючим. Вафф прийнявся, потер носа тильним боком долоні. Шіана стала навшпиньки, крутнулася, стрімко промчала десять кроків уздовж скельної алеї. Поставила одну ногу на піщаний схил дальшої дюни, здійняла обидві руки до неба. Почала танцювати — спершу повільно, тоді швидше й швидше переміщаючись по піску.

Звуки 'топтера вгорі ставали дедалі гучнішими.

— Слухайте! — поклікала Шіана, не припиняючи танцю.

Вона привертала їхню увагу не до 'топтерів. Одраде обернула голову, щоб обома вухами чути новий звук, який вривався у їхній лабіринт із перекинутих каменів.

Приглушений піском звук сичання, що видобувався з-під землі, наростав зі швидкістю, яка шокувала. Він ніс із собою спеку. Вітер, що вихором кружляв у скельній алеї, помітно потеплішав. Сичання переросло в гучне ревіння. Зненацька над дюною, просто над Шіаною, здійнялася гігантська паща — роззявлена, обрамлена кристалами.

— Шайтане! — гукнула Шіана, не збиваючись із танцювального ритму. — Я тут, Шайтане!

Вибравшись на дюну, черв скерував пащу вниз, у напрямку Шіани. Довкола її стоп каскадами посипався пісок, змусивши дівчину припинити танець. Корицевий запах наповнив скельну ущелину. Черв зупинився над ними.

— Посланець Божий, — видихнув Вафф.

Тепло висушило піт на відкритих частинах обличчя Одраде і змусило ізоляцію дистикоста помітно напучнявіти. Вона глибоко вдихнула, розбираючи складники цієї корицевої атаки. Повітря довкола них було різким од озону і швидко

збагачувалося киснем. Напруживши чуття до повної готовності, Одраде нагороджувала враження.

«На випадок, якщо вцілю», — подумала вона.

Так, це були цінні дані. Може, настане день, коли ними скористаються інші.

Шіана відступила з надмуханого піску на відкриту скельну поверхню. Відновила танець, рухаючись несамовитіше, стріпуючи головою при кожному оберті. Волосся шмагало їй по обличчі, і щоразу, обертаючись лицем до черва, вона скрикувала: «Шайтан!»

Делікатно, наче дитя на незнайомій території, черв знову рушив уперед. Переповз через вершину дюни, звиваючись, спустився на відкритий камінь і продемонстрував палючу пащу трохи вище Шіани, за два кроки від неї.

Коли він зупинився, Одраде усвідомила, що всередині черва гуде, як у глибині печі. Не зводила погляду з відблисків мерехтливого жовтогарячого полум'я в цьому створінні. Це була печера таємничого вогню.

Шіана припинила танець. Стиснула кулаки, опустила руки по боках і глянула на монстра, якого покликала.

Одраде глибоко й розмірено дихала, контролюючи кожен рух як Превелебна Мати, що збирає всі свої сили. Якщо це кінець, то що ж — вона виконала Таразин наказ. Нехай Мати Настоятелька довідається все, що їй потрібно, від спостерігачів там, угорі.

— Вітаю, Шайтане, — сказала Шіана. — Я привела з собою Превелебну Матір і чоловіка-тлейлаксу.

Вафф опутився навколішки й уклонився.

Одраде прослизнула повз нього і стала поруч із Шіаною.

Шіана глибоко дихала. Її обличчя покритося рум'янцем.

Одраде відчула, як цокають їхні перенапружені дистикости. Гаряче, насичене корицею повітря довкола них було повне звуків цієї зустрічі, а домінували над ними всіма бурмотіння полум'я всередині непорушного черва.

Вафф підійшов до Одраде і втупився у черва, мов у трансі.
— Я тут, — прошепотів він.

Одраде подумки його вилаяла. Кожен безпричинний шум міг притягти до них цю бестію. Хоча вона знала, що думає Вафф: жоден інший тлейлаксу ніколи не стояв так близько до потомка його Пророка. Навіть ракіанські священники ніколи не робили цього!

Раптово Шіана зробила правицею жест, показавши вниз.

— Схилися перед нами, Шайтане! — наказала вона.

Черв опускав роззявлену пащу, аж доки внутрішня піч заповнила скельну ущелину перед ними.

Голосом, ледь гучнішим за шепіт, Шіана промовила:

— Бачиш, Мати, як Шайтан слухається мене?

Одраде відчувала панування Шіани над червом, пульсування прихованої мови, спільної для дитини та страховиська. Це було несамовито.

Здійнявши голос у зухвалій гордині, Шіана сказала:

— Я попрошу Шайтана дозволити нам проїхатися на ньому!

Вона видряпалася на схил дюни, стала поруч із червом. Велика паща негайно здійнялася, наслідуючи її рухи.

— Не рухайся! — гукнула Шіана.

Черв зупинився.

«Вона не словами йому наказала, — подумала Одраде. — Це щось інше... щось інше...»

— Мати, іди зі мною, — поклікала Шіана.

Підштовхуючи Ваффа вперед, Одраде послухалася. Вони видряпалися на піщаний схил за Шіаною. Розворушений пісок сипався вниз, до черва, що чекав, горою здіймаючись в ущелині.

Звужений до кінця хвіст черва викручувався вздовж хребта дюни перед ними. Рухаючись піщаним схилом, Шіана повела їх до самого кінця хвоста. Там ухопилася за передній край кільця, що виступало на рубчастій поверхні, і видерлася на свого пустельного звіра.

Одраде та Вафф повільніше пішли за нею. Тепла поверхня черва здавалася Одраде неорганічною, наче це був якийсь іксіанський артефакт.

Шіана просунулася вперед уздовж спини й сіла навпочіпки відразу ж за пащею, де випиналися особливо товсті та широкі кільця.

— Отак, — промовила вона. Схилилася вперед і вхопилася за передній край кільця, легко його припіднявши, аби відкрився рожевий м'якуш унизу.

Вафф негайно послухався, але Одраде рухалася з більшою обережністю, нагромаджуючи враження. Поверхня кільця була тверда, як пластбетон, і покрита дрібними інкрустаціями. Пальці Одраде досліджували м'якуш під краєм кільця. Він слабко пульсував. Поверхня довкола них здіймалася і опадала в майже непомітному ритмі. За кожним порухом Одраде чула тихе скреготіння.

Шіана штовхнула ногою поверхню черва позаду себе.

— Шайтане, рушай! — наказала вона.

Черв не відповів.

— Прощу, Шайтане, — заблагала Шіана.

Одраде почула розпач у голосі Шіани. Дитина так довіряла своєму Шайтанові, та Одраде знала, що дівчинці дозволено було проїхатися лише першого разу. Одраде знала цю історію повністю, від прагнення смерті до сум'яття серед священників, але жодна подробиця не могла підказати, що станеться далі.

Зненацька черв рушив. Різко піднявся, повернув ліворуч, тісною дугою виповз із скельної ущелини, тоді попрямував геть від Дар-ес-Балята, у відкриту пустелю.

— Ми їдемо з Богом! — гукнув Вафф.

Звук його голосу шокував Одраде. Яка дикість! Вона відчула силу його віри. Згори долинали лопотіння крил орнітоптерів, що летіли за ними слідом. Одраде обвівав вітер цього переходу, повний озону та запаху розжареної печі, викликаний тертям гігантського страховища об пісок.

Одраде через плече озирнулася і глянула вгору, на 'топтери. Подумала, як легко було б ворогам звільнити цю планету від клопіткої дитини, так само клопіткої Превелебної Матері та погорджуваного тлейлаксу — досить однієї миті насилля у відкритій пустелі. Вона знала, що священнича кліка може зважитися на це, сподіваючись, що спостерігачі Одраде прибудуть надто пізно, щоб цьому запобігти.

Чи стримають їхню цікавість і страх?

Одраде зізнавалася, що їй і самій дуже цікаво.

«Куди він нас везе?»

Безперечно, не до Кіна. Одраде здійняла голову й зиркнула вперед, понад головою Шіани. На обрії, точнісінько перед ними, лежало те легендарне місце, заглибина між поваленими скелями, куди Тиран упав зі свого ельфійського мосту.

Про це місце перестерігали Інші Пам'яті.

Від раптового відкриття думки Одраде завмерли. Вона зрозуміла пересторогу. Тиран помер у місці, яке вибрав сам. Численні смерті залишили тут свій відбиток, але його загибель найграндіозніша. Тиран навмисне проклав так шлях своєї передвесільної подорожі. Шіана не наказувала червові повзти саме сюди. Він рухався цим шляхом із власної волі. Магніт нескінченного сну Тирана притягнув його назад, до місця, де цей сон розпочався.

Був собі сухоземець, якого спитали, що важливіше — літротара води чи цілий басейн її? Сухоземець задумався на мить, а тоді відповів: «Літротара важливіша. Ніхто не може самотньо володіти басейном. А літротару можна схвати під плащ і втекти з нею. Ніхто не знатиме».

Жарти Древньої Дюни, Архіви Бене Гессерит

Заняття у тренувальній залі не-кулі затяглося. Дункан, вправляючись у рухомій клітці, затявся, що тренування триватиме, доки його нове тіло не засвоїть сімох центральних наборів бойових реакцій на атаку з восьми позицій. Його зелений комбінезон потемнів від поту. Цей один урок зайняв двадцять днів!

Тег знав древню традицію, яку оживив тут Дункан, але під іншими назвами та в іншій послідовності. Не минуло й п'яти днів тренування, як Тег засумнівався у вищості сучасної методики. Тепер був переконаний, що Дункан творить щось цілковито нове, перемішуючи старі вміння із завченими у Твердині.

Тег сидів біля своєї контрольної консолі — водночас і як спостерігач, і як учасник. Консолі, що під час цього тренування керували небезпечними тіньовими силами, вимагали від Тега ментального регулювання, та зараз вони здавалися йому знайомими, він вів атаку легко й часто з натхненням.

Люцілла, повільно закипаючи, час від часу заглядала до зали. Стежила, тоді мовчки виходила. Тег не знав, що Дункан робить із імпринтеркою, але відчував, як пробуджений гхола грається зі своєю *спокусницею*, затагуючи гру. Здогадувався, що вона не дозволить довго цьому тривати, та це не входило

до його сфери обов'язків. Дункан не був уже «надто молодим» для імпринтерки. В юному тілі приховувався зрілий чоловічий розум, що мав досить досвіду для власних рішень.

Дункан і Теґ провели тут увесь ранок лише з однією перервою. Теґа гриз голод, але він не хотів зупиняти заняття. Дунканові вміння здійнялися сьогодні на новий рівень, і він удосконалювався й далі.

Теґ, сидячи в нерухомій консольній клітці, розгорнув сили напад у комплексному маневрі, вдаряючи зліва, справа та зверху.

Арсенал Харконненів містив силу-силенну екзотичної зброї та тренувальних інструментів, частина з них була відома Теґові лише з історичних записів. Зате Дункан знав їх усіх так добре, що Теґа це захоплювало. Мисливці-шукачі, налаштовані на пробивання силового щита, були частиною тіньової системи, яку вони зараз використовували.

— Вони автоматично вповільнюються, щоб пройти крізь щит, — пояснив Дункан своїм молодечо-старим голосом. — Надто швидкий удар щит, звісно, відіб'є.

— Щити цього типу майже вийшли з моди, — прокоментував Теґ. — У кількох суспільствах вони ще втрималися як різновид спорту, та в інших...

Дункан із блискавичною швидкістю виконав рипосту, яка скинула на підлогу трьох мисливців-шукачів, так їх ушкодивши, що для ремонту знадобилися б послуги техслужб не-кулі. Він знерухомив клітку і призупинив систему, перевівши її на холостий хід, а сам підійшов до Теґа. Дихав глибоко, проте легко. Дивлячись повз Теґа, Дункан усміхнувся і кивнув. Теґ обернувся, але побачив лише край Люцілліної сукні — сама вона вже їх покинула.

— Це наче поєдинок, — зауважив Дункан. — Вона намагається пробитися крізь мій захист, а я контратакую.

— Будь обережним, — промовив Теґ. — Вона повна Превелебна Мати.

— Я знав кількох таких свого часу, башаре.

Тег укотре почувся розгубленим. Його попереджали, що йому доведеться пристосуватися до цього іншого Дункана Айдаго, та він не повністю розумів постійні ментальні вимоги такого пристосування. Вираз Дунканових очей цієї миті викликав неспокій.

— Наші ролі дещо змінилися, башаре, — сказав Дункан. Підняв з підлоги рушник, обтер обличчя.

— Я не певний, чи зможу ще чогось тебе навчити, — зізнався Тег. А все ж хотів, щоб Дункан сприйняв усерйоз його попередження щодо Люцілли. Невже Дункан уявляв, що Превелелбні Матері тих древніх часів були точнісінько такими ж, як теперішні жінки? Тег вважав, що це малоімовірно. Сестринство, як і все живе, постійно розвивалося та змінювалося.

Для Тега було очевидним, що Дункан ухвалив рішення про своє місце в комбінаціях Тарази. Дункан не просто чекав свого часу. Тренував своє тіло, щоб сягнути вершини, яку вибрав сам, і зробив власне судження щодо Бене Гессерит.

«Зробив це судження на основі недостатніх даних», — подумав Тег.

Дункан дав рушнику впасти і якусь мить придивлявся до нього.

— Дозволь мені самому вирішувати, чого ти можеш навчити мене, башаре.

Обернувся і, примруживши очі, глянув на Тега, що сидів у клітці.

Тег глибоко вдихнув. Почув слабкий запах озону, що струменів із цього незносимого Харконненівського обладнання, яке цокотіло собі, чекаючи у повній готовності повернення Дункана до дій. Та все перебивав гіркуватий запах поту гхоли.

Дункан чхнув.

Тег принюхався, розпізнаючи всюдищу куряву, підняту їхніми рухами. Інколи її легше було відчутися на смак, ніж нюхом. Лужний смак. Над усім здіймався запах освіжувачів

повітря і регенераторів кисню. У систему вбудовано аромат, виразно квітковий, але Тег не міг розпізнати квітів. За місяць їхнього перебування тут куля набралася ще й людських запахів, що повільно додавалися до первісного набору — поту, кухні, повторно використовуваних відходів. Ці останні мали надокучливий запах, якого ніяк не вдавалося остаточно позбутися. Чомусь ці нагадування про їхню присутність здавалися Тегові дивно образливими. Він помічав, що принохується і прислухається, чи не вторгнувся хтось чужий, шукає чогось ще, крім відлуння їхніх кроків і приглушеного металічного брязкання з кухні.

Його думки перебив голос Дункана.

— Ти дивна людина, башаре.

— Про що ти?

— Ця твоя надзвичайна схожість із Герцогом Лето. Таке ж обличчя. Він був трохи нижчим від тебе, але в усьому іншому...

Хитнув головою, думаючи про плани Бене Гессерит, які приховуються за генетичними маркерами на обличчі Тега: цей яструбиний вигляд, лінії зморшок і те внутрішнє, певність своєї моральної вищості.

Чи моральної і чи вищості?

Згідно із записами, які він бачив у Твердині (а Дункан був певний, що їх помістили там навмисно, щоб він їх знайшов), Тегова репутація була ледь не всесвітнім феноменом у всьому людському суспільстві цього віку. Під час битви під Марконом досить було ворогам довідатися, що Тег особисто їм протистоїть, — і вони негайно ж запросили миру. Чи було це правдою?

Дункан глянув на Тега у клітці консолі й поставив йому це питання.

— Репутація може бути чудовою зброєю, — промовив Тег. — Часто запобігає надмірному кровопролиттю.

— А чого ти під Арбело пішов попереду своїх військ? — спитав Дункан.

Тег здавався здивованим.

— Де ти про це дізнався?

— У Твердині. Ти міг загинути. Чому б це послужило?

Тег нагадав собі, що в цій молодій плоті перед ним міститься незнана мудрість, яка, напевне, і спрямовує Дункана в пошуках інформації. Тег здогадувався, що саме цей обшир невідомості робить Дункана особливо цінним для Сестринства.

— За попередні два дні під Арбело ми зазнали значних втрат, — сказав Тег. — Я не зумів правильно оцінити страх і фанатизм ворогів.

— Але ризик...

— Те, що я йшов попереду, казало моїм людям: «Я ризикую разом із вами».

— Записи Твердині розповідають, що Арбело стало наслідком брудних підступів лицеплясів. Патрін казав мені, що ти наклав вето на пропозицію своїх радників, які умовляли тебе очистити планету, стерилізувати її та...

— Тебе там не було, Дункане.

— Я старався якомога більше довідатися. Тож ти, всупереч усім порадам, пощадив ворогів?

— Крім лицеплясів.

— А потім пройшов беззбройний кризь ворожий стрій ще до того, як вони склали зброю?

— Аби запевнити їх, що з ними не поводитимуться погано.

— Це було дуже небезпечно.

— Справді? Багато з них перейшло до нас, ставши учасниками останньої атаки на Кройнін, де ми розтрощили ворожі Сестринству сили.

Дункан пильно вдивлявся в Тега. Цей старий башар не лише зовні нагадував Герцога Лето, а й мав таку саму Атрідівську харизму: навіть колишні вороги вважали його легендарною постаттю. Тег казав, що походить від Ганіми з роду Атрідів, але за цим мусило стояти ще щось. Майстерний генетичний добір, проведений Бене Гессерит, викликав благоговіння.

— А зараз повертаймося до вправ, — промовив Дункан.

— Не перестарайся.

— Ти забуваєш, башаре. Я пам'ятаю своє тіло так само молодим, як оце. Саме тут, на Г'еді Прайм.

— Гамму!

— Назву змінено, як і слід, але моє тіло досі пам'ятає оригінал. Тому мене й прислали сюди. Я це знаю.

«Звичайно, він знатиме», — подумав Тег.

Відновивши сили під час короткого перепочинку, Тег увів до атаки новий елемент і зненацька послав палючий промінь просто в лівий бік Дункана.

Як легко Дункан відбив цю атаку!

Він використовував дивно перемішані варіанти п'яти наборів реакцій, здавалося, відповідь творилася ще до того, як у ній виникала потреба.

— Кожна атака — пірце, що пролітає над нескінченною дорогою, — промовив Дункан. У його голосі не було й натяку на важке зусилля. — Коли пірце наближається, його слід відвернути й усунути.

Кажучи це, він відбив чергову атаку та перейшов у контрнаступ.

Тегова ментатська логіка відстежувала рухи в місцях, які він вважав небезпечними. *Залежності та ключові колоди!*

Дункан змінив позицію, щоб відбити атаку, випереджаючи її. Робив власні кроки, замість того щоб відповідати на чужі. Тег був змушений вдатися до своїх максимальних можливостей, тіньові сили палали й мерехтіли, пролітаючи з одного кінця зали в інший. Постать Дункана в рухомій клітці звивалася, ткала дивовижний узор, танцювала у просторі між ними. Жоден із Тегових мисливців-шукачів чи палючих променів не торкнувся рухливої фігури. Дункан був над ними, під ними. Здавалося, він геть не боявся справжнього болю, який могли заподіяти ці знаряддя.

Ось він знову збільшив швидкість атаки.

Спалах болю прошив ліву руку Тега від долоні, що лежала на керівній консолі, аж по плече.

Різко скрикнувши, Дункан вимкнув устаткування.

— Вибач, башаре. Твоя оборона була чудовою, та, боюся, вік тебе підвів.

Дункан ще раз перетнув залу і став над Тегом.

— Трохи болю, щоб нагадати мені про той біль, який я тобі заподіяв, — промовив Тег. Потер здерев'яніле плече.

— Винувать у цьому гарячу мить, — сказав Дункан. — Наразі ми вже досить зробили.

— Не зовсім, — заперечив Тег. — Недостатньо зміцнювати лише м'язи.

При Тегових словах Дункан відчув, як його тіло охопив насторожений неспокій. Наче його торкнулося щось хаотичне, недовершене, щось таке, чого йому не вдалося пробудити. «*Воно чаїться у мені*», — подумав Дункан. Мов стиснута пружина, яка чекає звільнення.

— Що б ти ще зробив? — спитав Дункан. Його голос звучав хрипко.

— Тут важить твоє виживання, — відповів Тег. — Це все має на меті зберегти тебе й перевезти на Ракіс.

— З причин Бене Гессерит, а ти кажеш, що не знаєш їх.

— Я не знаю їх, Дункане.

— Але ж ти ментат!

— Ментати потребують даних для творення проєкцій.

— Думаєш, Люцілла знає?

— Я не маю певності, але дозволь ще раз застерегти тебе щодо неї. Їй наказано забрати тебе на Ракіс *приготованим* до того, що ти мусиш там зробити.

— Мушу? — Дункан хитнув головою. — Хіба ж я не особистість, яка має право на власний вибір? Кого ти, думаєш, пробудив тут? Клятого лицепляса, спроможного лише виконувати накази?

— Хочеш сказати, що не поїдеш на Ракіс?

— Хочу сказати, що вирішу сам, коли знатиму, що я маю зробити. Я не найманий убивця.

— Думаєш, я ним є, Дункане?

— Думаю, що ти людина честі й гідний захоплення. Дозволь мені керуватися власними стандартами обов'язків і честі.

— Тобі дали ще один шанс на життя і...

— Але ти не мій батько, а Люцілла не моя мати. Імпринтерка? До чого вона має мене *приготувати*?

— Вона може й не знати цього, Дункане. Як і я, може знати лише частину проекту. Знаючи, як діє Сестринство, у це можна повірити.

— Тож ви обоє просто повинні мене вишколити й доставити на Арракіс. Ось посилка, яку ви замовили!

— Цей світ дуже відрізняється від того, в якому ти народився, — промовив Тег. — Як і за ваших часів, ми маємо Велику Конвенцію проти атомної зброї та псевдоатомного зіткнення лазеростріла зі щитом. Продовжуємо стверджувати, що атаки із засідки заборонені. Довкола порозкидані шматки паперу, на яких проставлені наші імена, і ми...

— Але не-кораблі змінили підстави всіх цих трактатів, — перебив його Дункан. — Думаю, що у Твердині я достатньо добре вивчив історію. Скажи мені, башаре, навіщо син Пола замовляв у тлейлаксу моїх гхол — сотні мене! — впродовж усіх цих тисячоліть?

— Син Пола?

— Записи Твердині називають його Богом-Імператором. Ви називаєте його Тираном.

— Ох. Ми навряд чи знаємо, навіщо він це робив. Може, був самотнім, прагнув когось, хто б...

— Ви повернули мене, щоб я постав перед червом! — промовив Дункан.

«Справді тому?» — замислився Тег. Він не раз обмірковував таку можливість, але це була тільки здогадка, не проєкція. Попри це, задум Тарази мусив приховувати щось

більше. Теґ відчував це кожним нервом свого ментатського вишколу. Чи знала Люцілла? Теґ не плекав ілюзій, що зможе змусити до відвертості повну Превелебну Матір. Ні... йому доведеться тягти час, чекати, придивлятися і прислухатися. Так, очевидно, вирішив і Дункан — на свій лад. Це небезпечний курс, якщо він піде врозріз планам Люцілли!

Теґ хитнув головою.

— Я справді не знаю, Дункане.

— Але ти виконуєш накази.

— Бо я присягав Сестринству.

— Обмани, ошуканства — усе це порожні слова, якщо йдеться про виживання Сестринства, — процитував його Дункан.

— Так, я казав це, — погодився Теґ.

— Тепер я тобі вірю, бо ти це сказав, — промовив Дункан. — Та я не вірю Люціллі.

Теґ опустил підборіддя на груди. *Небезпека... небезпека...*

Куди повільніше, ніж колись, Теґ викинув зі своєї свідомості такі думки і пройшов процес ментатського очищення, концентруючись на тому, що вимагала від нього Тараза.

«Ти мій башар».

Якусь мить Дункан пильно вивчав башара. На обличчі старого помітні були зморшки втоми. Зненацька Дункан згадав старечий вік Теґа, замислився, чи немає у таких людей, як Теґ, спокуси вдатися до тлейлаксу і стати гхолами. Ймовірно, ні. Знають, що можуть стати тлейлаксанськими маріонетками.

Ця думка настільки заповонила Дунканову свідомість, змусивши його замерти, що Теґ, здійнявши погляд, одразу це зауважив.

— Щось не так?

— Тлейлаксу щось зі мною зробили, щось таке, що ще не виявилось, — прохрипів Дункан.

— Саме цього ми й боялися! — Це озвалася Люцілла, що стояла у дверях позаду Теґа. Підійшла ближче, зупинилася

за два кроки від Дункана. — Я чула. Ви обидва дали мені багато інформації.

Тег швидко заговорив, сподіваючись так заспокоїти гнів, який відчував у ній.

— Сьогодні він опанував сім наборів реакцій.

— Він ударяє, як полум'я, — промовила Люцілла, — та пам'ятай, що ми в Сестринстві пливемо, немов вода, і заповнюємо все. — Вона глянула на Теґа. — Чи ти не бачиш, що наш гхола вийшов за межі усталених наборів?

— Ані фіксованої позиції, ані усталеного набору, — сказав Дункан.

Тег гостро глянув на Дункана, що стояв, здійнявши голову, відповідаючи на його погляд. Гладеньке чоло, ясні очі. Дункан напрочуд виріс за короткий час, відколи розбуджено його первісну пам'ять.

— Будь проклятий, Майлсе, — пробурмотіла Люцілла.

Але Тегову увагу повністю привернув Дункан. Усе юначе тіло, здавалося, струменіло новим різновидом життєвої енергії. Було в ньому те, чого не було раніше, — врівноваженість.

Дункан перевів погляд на Люціллу.

— Думаєш, що провалиш своє завдання?

— Звичайно, ні, — відповіла вона. — Ти й досі мужчина.

І подумала: *«Так, у цьому юному тілі мусять пропливати гарячі соки, що спонукають до продовження роду. Справді, гормональні пальники неушкоджені та вразливі на збудження»*. Однак його постава в цю мить, те, як він на неї дивився, змусили її перевести свідомість на новий, енергозатратніший рівень.

— Що зробили з тобою тлейлаксу? — зажадала вона.

Дункан відповів із легковажністю, якої насправді не відчував.

— О Велика Імпринтерко, якби я знав, то сказав би тобі.

— Думаєш, ми в ігри граємо? — з натиском спитала вона.

— Я не знаю, у що ми граємо!

— Багато хто знає, що ми не втекли на Ракіс, як від нас сподівалися, — промовила Люцілла.

— А Гамму роїться від людей, які повернулися з Розсіяння, — сказав Тег. — Їх достатньо, щоб перевірити всі можливості тут.

— Хто запідозрить існування загубленої не-кулі з Харконнівських часів? — спитав Дункан.

— Кожен, хто подумки зіставить Ракіс і Дар-ес-Балят, — відповів Тег.

— Якщо вважаєш це грою, поміркуй про нагальність цієї гри, — промовила Люцілла. Обернулася на одній нозі, пильно глянула на Теґа. — А *ти* не послухався Тарази!

— Ти помиляєшся! Я зробив достеменно те, що вона мені наказала. Я їй башар, і ти забуваєш, як добре вона мене знає.

Із різкістю, яка шокувала її та змусила замовкнути, у свідомості Люцілли закарбувалася витонченість Таразиних маневрів...

Ми пішаки!

Яку делікатність завжди виявляла Тараза, пересуваючи своїх пішаків. Люцілла не почувалася приниженою через усвідомлення того, що є пішаком. Це знання мали всі Превелебні Матері Сестринства завдяки народженню та вихованню. Навіть Тег це знав. *Не принижена, ні.* Усе довкола неї стало більш значущим. Тегові слова викликали у неї благоговіння. Яким плитким був її дотеперішній погляд на сили, що оповили їх, зробивши своєю частиною. Наче досі бачила тільки поверхню збуреної ріки і лише час від часу зблиски підводних течій. Та зараз відчула потік і бентежне усвідомлення.

Пішаки — це витратні фігури.

Своєю вірою у сингулярність, у гранульовані абсолюти ви заперечуєте рух, навіть еволюційний рух! Дозволивши гранульованому Всесвіту утвердитися у вашій свідомості, стаєте сліпими на рух. Коли щось змінюється, ваш абсолютний Усесвіт зникає, перестає бути доступним вашим самообмеженим чуттям. Усесвіт виходить поза вашу досяжність.

Перша Чернетка, Атрідівський маніфест, Архіви Бене Гессерит

Тараза притулила долоні до скронь, рівні пальці перед вухами, та стиснула їх. У просторі між долонями була втома, яку відчували навіть пучки пальців. Коротке здригання повік — і вона занурилася у релаксаційний транс. Долоні при голові були єдиними осередками тілесної свідомості.

Сто ударів серця.

Вона повторювала цю вправу регулярно, відколи вивчила її в дитинстві, — це було одне з перших її бене-гессеритських умінь. Точно сто ударів серця. Після стількох років вправлянь її тіло могло відміряти їх автоматично, як підсвідомий метроном.

Коли Тараза розплющила очі, долічивши до ста, у голові прояснилося. Сподівалася, що зможе попрацювати ще не менш як дві години, перш ніж втома знову її здолає. Ці сто ударів серця додали до її життя кілька років діяльності.

А все ж цієї ночі думки про старий трюк змусили її пам'ять повернутися у давнину. Вона опинилася у своєму дитинстві, у спальні, де Сестра-прокторка походжала вночі, аби впевнитися, що всі сплять у своїх ліжках.

Сестра Барам, нічна прокторка.

Тараза багато років не згадувала цього імені. Сестра Барам була низькою і огрядною, вона не проходила випробувань і не стала Превелебною Матір'ю. Начебто й не було видимих

перепон, але Сестри-медички та сукійські лікарі щось знайшли. Барам не допустили до Агонії прянощів. Вона не приховувала того, що знала про свій гандж. Це відкрилося, коли вона була ще підлітком: періодичне нервово-тремтіння, що виникало, тільки-но вона починала засинати. Симптом чогось глибшого, що змусило піддати її стерилізації. Через це тремтіння Барам не могла спати вночі. Логічно було використати її для нічного патрулювання.

Барам мала й інші слабкості, не помічені її зверхницями. Дитина, прокинувшись уночі в туалет, могла спокусити Барам на тиху розмову. Наївні питання викликали переважно так само наївні відповіді, але інколи Барам передавала корисні знання. Навчила Таразу релакційного трюку.

Якось уранці одна зі старших дівчат знайшла Сестру Барам у купальні мертвою. Тремтіння нічної прокторки було симптомом фатальної вади, факту, важливого переважно для Розпорядниць схрещення та їхніх нескінченних записів.

Оскільки Бене Гессерит зазвичай не планували повної «освіти самотньої смерті» аж до пізньої стадії навчання, Сестра Барам була першою покійницею, яку побачила Тараза. Коли Сестру Барам знайшли, її тіло частково лежало під умивальником, права щока притиснута до викладеної плитками підлоги, ліва рука вхопилася за каналізаційну трубу під раковину. Упавши, намагалася підвестися, і смерть застала її за цією спробою, зафіксувавши в цьому останньому рухові як комаху, що застрягла в бурштині.

Коли тіло Сестри Барам перевернули, щоб його винести, Тараза побачила червоний слід на щоці, там, де вона була притиснута до підлоги. Денна прокторка пояснила цей знак із науковою практичністю. Кожен досвід може бути перетворений на дані, які ці потенційні Превелебні Матері включають пізніше до своїх аколітських «Розмов зі Смертю».

Групні плями.

Тараза сиділа за столом Капітули, її відділяли від тієї події багато років, а все ж їй довелося вдатися до ретельно фокусо-

ваної сили концентрації, щоб відігнати цей спогад і, звільнившись від нього, перейти до праці, яка її чекала. Так багато уроків. Так страхотливо заповнена пам'ять. Так багато життів, що в ній зберігаються. Глянула на розкладену перед нею роботу, і це укріпило відчуття, що вона жива. Речі, які слід виконати. Вона необхідна. Тараза із запалом узялася за роботу.

Ця клята необхідність тренувати гхолу на Гамму!

Та цей гхола потребував такого. Знайомий ґрунт під ногами дає змогу відновити оригінальну особистість.

Рішення послати Бурзмалі на Гамму було мудрим. Якщо Майлс справді знайшов криївку... якщо він тепер вирине, то потребуватиме всієї допомоги, яку може здобути. Вона ще раз задумалася, чи настав час для ігор передзнання. Так небезпечно! Тлейлаксу попереджено, що може знадобитися новий гхола замість цього.

Приготувати до доставки.

Її думки повернулися до проблем Ракіса. Слід було уважніше стежити за цим дурнем Туеком. Скільки ще лицепляс зможе безпечно видавати себе за нього? Та не можна було й засуджувати рішення, ухвалене Одрате в розпалі дій. Вона поставила тлейлаксу у вкрай незручне становище. Лицепляс може бути демаскований, а це викличе проти Бене Тлейлакс бурю ненависті.

Гра, закладена у проєкті Бене Гессерит, стала тепер дуже делікатною. Вони поколіннями манили ракіанське священство принадою союзу з Бене Гессерит. Та зараз! Тлейлаксу мусять вирішити, що замість священників обрано їх. Одрате запланувала троїстий союз: нехай священники вважають, що кожна Превелелбна Мати складе Клятву служіння Розділеному Богові. Священнича Рада аж заїкалася б, утішена цією перспективою. Тлейлаксу, вочевидь, розгледіли б шанс монополізувати меланж, контролюючи єдине незалежне від них джерело.

Стук у двері сповістив Таразу, що прийшла аколітка з чаєм. Таким було постійне розпорядження, якщо Мати Настоятелька працювала допізна. Тараза глянула на настільний хронометр.

Іксіанський пристрій, настільки точний, що міг відхилитися в той чи той бік лише на секунду за століття. 1:23:11 після півночі.

Вона відгукнулася, покликавши аколітку. Дівчина, білявка з пильними холодними очима, ввійшла і схилилася, щоб викласти біля Тарази вміст своєї таці.

Тараза проігнорувала дівчину, дивлячись на роботу, розкладену на столі. Стільки треба зробити. Праця важливіша за сон. Але боліла голова, і вона відчувала характерне приголомшення, якщо не розумове отупіння. З цього зрозуміла, що чай не надто їй допоможе. Довела себе до мозкового виснаження, слід його усунути, а то вона не зможе навіть встати. Її плечі та спина пульсували.

Аколітка зібралася виходити, але Тараза дала їй знак почекаати.

— Прошу, Сестро, помасажуй мені спину.

Вмілі руки аколітки повільно розминали затиснуті місця на Таразиній спині. *Добра дівчина*. Ця думка викликала в Тарази усмішку. Звісно, що добра. Матері Настоятельці можна було виділити тільки найкращу.

Після відходу дівчини Тараза сиділа мовчки, глибоко замислившись. *Так мало часу*. Вона шкодувала за кожною хвилиною, відданою сну. Та годі було його уникнути. Врешті-решт, тіло виконає своє нагальне бажання. Вона змусила себе так перенапружитися, що тепер доведеться кілька днів відновлювати сили. Залишивши чай, Тараза встала й пішла коридором до своєї маленької спальної келії. Віддала нічній варті наказ розбудити її об одинадцятій годині і, повністю одягнена, вклалася на тверде ліжко.

Потихеньку відрегулювала дихання, ізолювала чуття від усього, що могло б їх розпорошити, ввійшла у проміжний стан.

Сон не приходив.

Вона знову повторила всю процедуру, а сон знову втік від неї.

Тараза довго так пролежала, нарешті зрозумівши, що жодна доступна техніка не дасть їй змоги заснути. Проміжний стан

може повільно все виправити. Та тим часом її мозок продовжував інтенсивно працювати.

Вона ніколи не вважала ракіанське священство центральною проблемою. Священники вже зв'язані релігією, за посередництвом релігії можна ними й маніпулювати. Вони вбачали в Бене Гессерит переважно силу, що може підкріпити їхній догмат. Хай думають так і далі. Ця принада їх засліпила.

Клятий Майлс Тег! Три місяці мовчання і жодного втішного рапорту від Бурзмалі. Обвуглена земля, сліди зльоту не-корабля. Куди міг подітися Тег? Гхола може вже бути мертвим. Тегові ніколи раніше такого не траплялося. Стара Надійність. Тому вона його й вибрала. А ще за його військові вміння і схожість на старого Герцога Лето — усе це, що вони в ньому підготували.

Тег і Люцілла. Ідеальна команда.

Якщо гхола не мертвий, то чи він у межах їхнього доступу? Чи не захопили його тлейлаксу? Або нападники з Розсіяння? Багато варіантів. Стара Надійність мовчить. Чи було його мовчання посланням? Якщо так, то що він намагався сказати?

Шванг'ю та Патрін мертві, довкола подій на Гамму витає запах змови. Чи могли Тега підслати вороги Сестринства, давно вже підсадити до них? Ні, це неможливо! Його сім'я є доказом проти таких підозр. Тегова донька у їхньому родинному домі приголомшена так само, як усі інші.

Три місяці й жодного слова.

Обережність. Вона попереджала Тега, що він мусить вдатися до найбільшої обережності, захищаючи гхолу. Тег розгледів значну небезпеку на Гамму. Останні звіти Шванг'ю прояснили це.

Куди Тег і Люцілла забрали гхолу?

Де вони здобули не-корабель? Змова?

Розум Тарази кружляв навколо глибоких підозр. Це робота Одріде? То хто з нею у змові? Люцілла? До того короткого побачення на Гамму Одріде й Люцілла ніколи не зустрічалися. Чи зустрічалися? Хто схилився над Одріде й шепотівся з нею, дихаючи тим самим повітрям? Одріде ніколи не показувала,

що вони знайомі, та хіба це доказ? Вірність Люцілли ніколи не викликала сумнівів. Вони обидві досконало діяли згідно з призначенням. Та саме так і чинили б змовниці.

Факти! Тараза відчувала голод фактів. Ліжко під нею затріщало, ізоляція чуттів зруйнувалася, розбита тривогами і звуками власних її рухів. Тараза змирилася з тим, що нічого не надумає, і знову приготувалася до розслаблення.

Розслаблення, а *потім* сон.

Крізь її свідомість, затуманену втомою, пролітали кораблі з Розсіяння. Загублені поверталися на своїх незліченних некораблях. Чи не там Тег знайшов корабель? Вони якомога непомітніше вивчали цю можливість, і на Гамму, і деінде. Тараза спробувала лічити уявні кораблі, але вони не хотіли вишикуватися у сякому-такому порядку, потрібному, щоб заснути. Хоча Тараза непорушно лежала на своєму ліжку, напруга її не покидала.

Найглибші шари свідомості намагалися щось їй передати. Втома блокувала цей спосіб комунікації, та ось вона прищиднялася, цілком прокинувшись.

Тлейлаксу спілкувалися з людьми, які поверталися з Розсіяння. З цими розпусними Всечесними Матронами та з поворотцями з Бене Тлейлакс. Тараза відчула, що за цими подіями приховується спільний взірець. Причина, що змусила Загублених повернутися, не була простою цікавістю до свого коріння. Інстинктивне прагнення об'єднати все людство саме собою не є достатнім, щоб повернути їх назад. Всечесні Матрони явно прибули сюди із завойовницькими замірами.

Та що, як тлейлаксу, які вирушили в Розсіяння, не взяли з собою таємниці аксолотлевих контейнерів? Що тоді? Меланж. Блудниці з оранжевими очима, вочевидь, використовували невідповідний замітник. Люди Розсіяння могли не розв'язати загадки тлейлаксанських контейнерів. Мусили знати про них і намагатися їх відтворити. Та якщо їм не вдалося — меланж!

Вона почала обдумувати таку побудову.

Загублені вичерпали запас меланжу, взятий їхніми предками в Розсіяння. То які джерела у них були тут? Черви Ракіса й оригінальні контейнери Бене Тлейлак. Блудниці не зважилися б виявити, що їх цікавить насправді. Їхні предки вірили, що червів не можна перемістити. Чи можливо, щоб Загублені знайшли відповідну планету для червів? Звичайно, можливо. Для замилювання очей вони могли почати переговори з тлейлаксу. А справжня їхня мета — Ракіс. Чи навпаки.

Транспортабельне багатство.

Вона бачила Тегові звіти про багатство, нагромаджене на Гамму. Частина поворотців мала грошові знаки й цінні папери, що могли використовуватися для обміну. На це ясно вказувала банківська активність.

Та яка валюта цінніша за прянощі?

Багатство. Ось воно. І хай якою була монета, однак торги вже почалися.

Тут Тараза розчула голоси за дверима. Аколітка нічної варти з кимось сперечалася. Розмова була тихою, але Тараза почула досить, щоб цілковито забути про сон.

— Вона наказала розбудити її пізнього ранку, — протестувала нічна вартівниця.

— Вона казала, щоб їй сповістили, тільки-но я повернуся, — прошепотів хтось інший.

— Кажу тобі, вона дуже втомлена. Їй необхідно...

— Необхідно, щоб її накази виконувалися! Сповісти їй, що я повернувся!

Тараза сіла, перекинула ноги через край ліжка. Знайшла стопами підлогу. Боги! Як боліли коліна! Та боліло й те, що вона не могла розпізнати, хто це пошепки сперечається з її вартовою.

«Чиє повернення я... Бурзмалі!»

— Я не сплю, — озвалася Тараза.

Двері розчинилися, нічна вартівниця заглянула в них.

— Мати Настоятелько, Бурзмалі повернувся з Гамму.

— Впусти його негайно! — Тараза активувала єдину світлокулю біля узголів'я ліжка. Її жовте світло прогнало темряву з кімнати.

Бурзмалі ввійшов та зачинив за собою двері. Не кажучи й слова, торкнувся перемикача звукоізоляції на дверях. Усі голоси ззовні зникли.

Розмова наодинці? Тож новини погані.

Тараза глянула на Бурзмалі. Він був низьким і худорлявим, з гострим трикутним обличчям, що звужувалося до тонкого підборіддя. Біляве волосся зчесане на високе чоло. Широко розставлені зелені очі були настороженими й пильними. Здавався надто молодим для посади башара, але Теґ під Арбело видавався ще молодшим. *Старіємо, будь воно прокляте.* Вона змусила себе розслабитися, згадати, що Теґ вишколив цього чоловіка й цілковито йому довіряв.

— Викладай погані новини, — промовила Тараза. Бурзмалі прокашлявся.

— На Гамму досі не знайдено жодного сліду башара та його групи, Мати Настоятелько. — Його голос був низьким і мужнім.

«І це ще не найгірше», — подумала Тараза. Бачила виразні ознаки знервованості Бурзмалі.

— Викладай усе, — наказала вона. — Ти, очевидно, закінчив дослідження руїн Твердині.

— Ніхто не вижив, — сказав він. — Напасники були скрупульозними.

— Тлейлаксу?

— Можливо.

— Маєш якісь сумніви?

— Напасники використали цю нову іксіанську вибухівку, 12-Урі... Я... я думаю, це щоб ввести нас в оману.

— Що з Патріном?

— Точнісінько те, що доповіла Шванг'ю. Підірвав себе в кораблі-приманці. Його ідентифікували за шматками двох пальців та одним неушкодженим оком. Не залишилося нічого більшого, достатнього для зондування.

— Та все ж ти маєш сумніви! Переходь до них.

— Шванг'ю залишила послання, яке можемо прочитати тільки ми.

— У слідах потертості на меблях?

— Так, Мати Настоятелько, і...

— То вона знала, що на неї буде вчинено напад, і мала досить часу, аби залишити послання. Я бачила твій давніший рапорт про знищення під час атаки.

— Атака була швидкою і напрочуд потужною. Напасники не намагалися взяти полонених.

— Що вона написала?

— «Блудниці».

Тараза намагалася перебороти шок, хоча й очікувала цього слова. Зусилля, витрачені для збереження спокою, майже вичерпали її енергію. Це було дуже погано. Тараза дозволила собі глибоко зітхнути. Шванг'ю залишилася в опозиції до самого кінця. Та потім, розгледівши катастрофу, ухвалила слушне рішення. Знаючи, що помре, не маючи змоги передати свої життєпам'яті іншій Превелебній Матері, діяла, як наказувала основоположна вірність. Якщо не можеш зробити нічого іншого, озброй своїх сестер і завадь ворогу.

То Всечесні Матрони перейшли до дій!

— Розкажи мені про пошуки гхоли, — наказала Тараза.

— Ми були не першими шукачами в цих теренах, Мати Настоятелько. Знайшлося багато слідів — обгорілих дерев, скель і чагарнику.

— Але це був не-корабель?

— *Ознаки* не-корабля.

Тараза кивнула сама собі. Безмовне послання Старої Надійності?

— Наскільки детально оглянув ти цю територію?

— Я пролетів над нею, але це було під час рутинної подорожі з одного місця на інше.

Тараза вказала Бурзмалі крісло, що стояло в ногах її ліжка.

— Сядь і відпочинь. Я хочу, щоб ти розгадав для мене деякі загадки.

Бурзмалі обережно опустився в крісло.

— Загадки?

— Ти був його улюбленим учнем. Хочу, щоб ти уявив себе Майлсом Тегом. Ти знаєш, що мусиш вивести гхолу з Твердині. Не довіряєш до кінця нікому, крім себе, навіть Люціллі. Що ти робиш?

— Звичайно, щось несподіване.

— Звичайно.

Бурзмалі потер вузьке підборіддя. Тоді сказав:

— Я довіряю Патріну. Цілковито йому довіряю.

— Гаразд, довіряєш собі та Патріну. То що ти робиш?

— Патрін уродженець Гамму.

— Я й сама про це міркувала, — промовила вона.

Бурзмалі дивився на підлогу перед собою.

— Ми з Патріном мали б підготовлений аварійний план, задовго до того, як він став би потрібним. Я завжди готую запасний варіант для розв'язання проблем.

— Дуже добре. А тепер — план. Що ти робиш?

— Чого Патрін убив себе? — спитав Бурзмалі.

— Ти певний, що він сам це зробив?

— Я бачив звіти. Шванг'ю та кілька інших не мали в цьому сумнівів. Я в це вірю. Патрін був достатньо вірним, щоб зробити це для свого башара.

— Для тебе! Зараз Майлс Тег — це ти. Який план вигадали ви з Патріном?

— Я не послав би Патріна на певну смерть.

— Окрім певного випадку?

— Патрін зробив це сам. Міг так зробити, якщо план його, а не... мій. Він міг це зробити, щоб захистити мене, щоб ніхто не розкрив цього плану.

— Як Патрін міг викликати не-корабель так, щоб ти цього не знав?

— Патрін уродженець Гамму. Його родина жила там з часів Г'єді Прайм.

Тараза заплющила очі, відвернула голову від Бурзмалі. Тож Бурзмалі пішов тими ж стежками, що й вона у своїх думках. *Ми знали походження Патріна*. Що означала ця асоціація з Гамму? Її мозок унікав дальших міркувань. Ось до чого призвело те, що вона занадто втомилася! Знову глянула на Бурзмалі.

— Чи міг Патрін установити таємний контакт із родиною і давніми друзями?

— Ми перевірили кожен контакт, який зуміли знайти.

— Можеш не сумніватися, що ви знайшли не всі.

Бурзмалі знизав плечима.

— Звісно, ні. Я й не виходив з такого припущення.

Тараза глибоко вдихнула.

— Повертайся на Гамму. Візьми з собою стільки помічників, скільки тобі може виділити наша Безпека. Скажи Беллонді, що це мій наказ. Мусиш ввести своїх агентів у кожен сферу життя. Довідайся, кого знав Патрін. Хто з його родичів ще живий? З друзів? Витягни з них інформацію.

— Це викличе сум'яття, хай якими обережними ми будемо. Довідаються інші.

— Цьому нічим не зарадиш. І Бурзмалі!

Він уже був на ногах.

— Так, Мати Настоятелько?

— Ці інші шукачі. Ти мусиш їх випередити.

— Можу я використати навігатора Гільдії?

— Ні!

— Як же тоді...

— Бурзмалі, що, як Майлс, Люцілла й наш гхола досі на Гамму?

— Я вже казав тобі, що не вірю в їхній відліт на не-кораблі!

Під час довгої паузи Тараза пильно оглядала чоловіка, що стояв у ногах її ліжка. Навчений Майлсом Тегом. Улюблений учень старого башара. Що підказував Бурзмалі його натренований інстинкт?

— Так? — тихо підіграла вона його.

— Гамму була колись Г'еді Прайм, оселею Харконнів.

— Що ти хочеш цим сказати?

— Вони були багатими, Мати Настоятелько. Дуже багатими.

— І?

— Достатньо багатими, щоб таємно облаштувати не-кімнату... навіть велику не-кулю.

— Немає жодних записів про це! Ікс ніколи й не натякав на щось подібне. Навіть не досліджували Гамму на...

— Хабарі, купівлі через треті руки, численні перевантаження з корабля на корабель, — зауважив Бурзмалі. — За Голодних Часів настала тотальна руйнація, а раніше були всі ці тисячоліття Тирана.

— Коли Харконнени тримали голови опущеними або ж утрачали їх. А все ж я припускаю таку можливість.

— Записи могли бути втраченими, — промовив Бурзмалі.

— Не нами чи іншими урядами, які вижили. Що спонукало тебе до таких міркувань?

— Патрін.

— Ах.

— Якби щось таке існувало, уродженці Гамму могли б про це знати, — швидко сказав Бурзмалі.

— Скільки їх могло б про це знати? Думаєш, вони зберегли б таку таємницю впродовж... Так! Розумію, про що ти. Якщо це була таємниця родини Патріна...

— Я не посмів розпитати про це жодного з них.

— Але якби ти глянув... не привертаючи нічиєї уваги...

— Те місце в горах, де zostалися сліди не-корабля.

— Для цього ти мав би вирушити туди особисто!

— Це було б дуже складно приховати від шпигунів, — погодився він. — Хіба що я вирушив би з дуже малими силами й начебто з іншою метою.

— З якою іншою метою?

— Поставити там поховальний знак на пам'ять про мого старого башара.

— Заодно показавши, що ми віримо у його смерть? Так!

— Ти вже попросила тлейлаксу вислати наступника нашого гхоли.

— Це був лише застережний захід, що не мав нічого спільного з... Бурзмалі, це вкрай небезпечно. Сумніваюся, що зможемо ошукати тих людей, які стежитимуть за тобою на Гамму.

— Мій траур і скорбота тих, кого я візьму з собою, будуть драматичними і правдоподібними.

— Правдоподібність не обов'язково переконає пильного спостерігача.

— Не довіряєш моїй вірності та вірності людей, яких я візьму з собою?

Тараза стисла губи, задумавшись. Нагадала собі, що незламна вірність — це те, що вони навчилися удосконалювати, взявши за взірець Атрідів. Як створити людей, що відзначаються найвищою відданістю. Бурзмалі та Теґ були добрими прикладами.

— Це може спрацювати, — погодилася Тараза. Замислено дивилася на Бурзмалі. Улюблений учень Теґа може мати рацію!

— То я піду, — сказав Бурзмалі і обернувся до виходу.

— Хвилину, — зупинила його Тараза.

Бурзмалі повернувся.

— Введіть собі якомога більше шеру, геть усі. Якщо ж вас полонять лицепляси — ці нові! — мусите спалити собі голови чи розтрити їх на друзки. Вдайтеся до необхідних заходів обережності.

Раптово протвержений вираз обличчя Бурзмалі заспокоїв Таразу. Якусь мить він собою гордився. Краще придушити цю гординю. Він не повинен бути легковажним.

Ми здавна знаємо, що наш вибір — як свідомий, так і несвідомий — може впливати на об'єкти нашого чуттєвого досвіду. Це доведений факт, який не вимагає, аби ми вірили у якусь внутрішню силу, що сягає поза нас і торкається Всесвіту. Я маю на увазі прагматичний зв'язок між вірою і тим, що ми ідентифікуємо як «дійсне». Усі наші судження несуть у собі вагомий тягар вірувань предків, а ми, Бене Гессерит, вразливіші до них, ніж людський загал. Недостатньо усвідомлювати і остерігатися його. Нашу увагу завжди мусять привертати альтернативні інтерпретації.

Мати Настоятелька Тараза: Суперечки в Раді

— Бог нас тут розсудить, — зловтішався Вафф.

Робив це у найнесподіваніші моменти їхньої довгої подорожі через пустелю. Шіана нібито й не помічала цього, та для Одраде голос і коментарі Ваффа вже почали здаватися обтяжливими. Ракіанське сонце пересунулося далеко на захід, але черв, що ніс їх через древній Сар'єр до залишків захисної стіни Тирана, не виявляв ознак утоми.

«Чому саме туди?» — міркувала Одраде.

Жодна відповідь не здавалася задовільною. Проте фанатизм Ваффа та небезпека, що знову могла загрожувати з його боку, вимагали негайної реакції. Вона вдалася до афоризму з кантики Шаріату, бо знала, що Вафф покладається на подібні фрази.

— Хай судить нас Бог, а не люди.

Вафф скривився, почувши в її голосі глузливу нотку. Глянув на небокрай попереду, тоді вгору на 'топтери, що постійно їх супроводжували.

— Люди мусять виконувати Божу роботу, — пробурмотів він.

Одраде не відповіла. Вафф поринув у сумніви і тепер питав себе, чи справді ці відьми з Бене Гессерит поділяють Велику Віру?

Її свідомість повернулася до нез'ясованих питань, Одраде подумки перебирала все, що знала про червів Ракіса. Власні спогади та Інші Пам'яті зіткали несамопитий монтаж. Перед її внутрішнім зором постали фримени у своїх накидках, на черві ще більшому, ніж цей, кожен вершник схилився, спираючись на довгу палицю з гаком при кінці. Цей гак вбився між кільця черва, як зараз вона, тримаючись руками. Відчула вітер на щоках, край накидки, що бився їй об ноги. Ця поїздка злилася з іншими, поєднавшись у довгий знайомиий ряд.

Багато часу минуло, відколи Атріди так їздили.

Може, розгадка місця їхнього призначення зосталася у Дар-ес-Баляті? Як це могло статися? Та було так гаряче, а її заповнили думки про те, що може статися під час цієї вилазки до пустелі. Їй забракло пильності, могла чогось і не помітити.

Як усі спільноти Ракіса, Дар-ес-Балят з початком полуденної спеки відступав від своїх країв, стискаючись усередину. Одраде згадала, як муляв їй новий дистикост, коли вона чекала в тіні будівель поблизу західної межі Дар-ес-Балята. Чекала, доки окремі ескорти не приведуть Шіану та Ваффа з безпечних домів, де вона їх розмістила.

Якою спокусливою мішенню була вона тоді. Та Сестрам потрібна була певність у слухняності Ракіса. Охорона Бене Гессерит навмисне затрималася.

— Шайтан любить спеку, — промовила Шіана.

Ракіанці ховалися від спеки, але саме тоді з'являлися черви. Чи було це значущим фактом, поясненням причини, чого цей черв ніс їх у певному напрямку?

«Мій розум стрибає туди-сюди, наче дитячий м'ячик!»

Яке значення того, що ракіанці ховаються від сонця, тимчасом як малий тлейлаксу, Превелебна Мати та юна дикунка

перетинають пустелю на спині черва? Такою була древня схема життя на Ракісі. У цьому немає нічого дивного. Хоча стародавні фримени були переважно нічними істотами. Їхні сучасні потомки більше поклалися на тінь, що захищала від найпекучіших сонячних променів.

У якій безпеці почуваються священники за своїми захисними канавами!

Кожен мешканець ракіанського міського осередку знав, що його поселення оббігає довкола канат, вода тече в затіненій темряві, струмки скеровані так, щоб жити вузькі канали, а водні випари потрапляють у вітряні пастки й використовуються знову.

«Нас захищають наші молитви», — казали вони, та добре знали, що насправді їх захищає.

«Його свята присутність, видима в пустелі».

Святий Черв.

Розділений Бог.

Одраде глянула вниз, на червові кільця попереду себе. *А ось і він!*

Подумала про священників серед спостерігачів у 'топтерах угорі. Як вони любили шпигувати за іншими! Відчувала, що за нею підглядають у Дар-ес-Баляті, коли вона чекала прибуття Шіани та Ваффа. Очі за високими ґратами прихованих балконів. Очі, що заглядали крізь щілини у товстих стінах. Очі, що ховалися за дзеркальним пласклом чи зазирали із затінку.

Одраде змушувала себе не зважати на небезпеки, відзначаючи перебіг часу за рухом тіні на стіні над нею: найпевніший годинник у цьому краю, де мало хто тримається іншого часу, крім сонячного.

Наростала напруга, посилена необхідністю зберігати зовнішній спокій. Нападуть? Посміють, знаючи, що вона подбала про власні застережні засоби? Наскільки розлютилися священники, коли їх змусили з'єднатися з тлейлаксу в цьому

таємному тріумвіраті? Її радницям — Превелебним Матерям із Твердині — не подобалося, що вона наражалася на небезпеку, зробивши з себе приманку для священників.

«Нехай одна із нас буде приманкою!»

Одраде була твердою, як діамант: «Вони б не повірили. Підозра змусила б їх триматися осторонь. Крім того, вони, напевне, пришлють Альбертуса».

Тож Одраде чекала на дворищі Дар-ес-Балята, схованому в глибоких зеленкуватих тінях, дивлячись угору, на сонячну лінію на шестиповерховій висоті. Кожен поверх оббігали мереживні балюстради балконів, за ними ховалися рослини: зеленолисті, з яскраво-червоними, оранжевими й синіми квітами, а над усім цим — прямокутник сріблястого неба.

І приховані очі.

Якийсь рух праворуч від неї, біля широких дверей, що виходили на вулицю! Самотня постать у священничих барвах — золотій, пурпуровій та білій — вийшла на дворище. Одраде придивлялася до прибульця, шукаючи ознак того, чи не вдалося тлейлаксу розширити свій вплив, впровадивши між священників ще одного лицепляса. Та це був чоловік, священник, якого вона розпізнала: Альбертус, старійшина Дар-ес-Балята.

«Як ми й очікували».

Альбертус ішов до неї. Проминув широкий атріум, перетинав дворище. Ступав із обережною гідністю. Чи були в його поведінці небезпечні ознаки? Дасть він знак своїм таємним убивцям? Одраде глянула вгору, на яруси балконів: миготіння дрібних рухів на верхніх поверхах. Священник, що наближався до неї, був не сам.

«Та я теж не сама!»

Альбертус зупинився за два кроки від Одраде й дивився на неї, відірвавши погляд від викладеної хитромудрим чином золотої та пурпурової плитки дворища.

«У нього слабкі кості», — подумала Одраде.

Ніяк не виказала, що впізнала його. Альбертус був одним із тих, хто знав, що їхнього Преосвященника замінено двійником-лицеплясом.

Альбертус прокашлявся, глибоко, з тремтінням вдихнув.
«Слабкі кості! Слабка плоть!»

Ця думка хоч і розважила Одраде, але не зменшила її обережності. Превелебні Матері завжди звертали увагу на такі речі. Шукай слів породи. Селективна лінія предків Альбертуса містила вади, елементи, які Сестри намагалися б виправити у його потомків, якби вирішили, що це варто їхньої уваги. Звичайно, це слід обміркувати. Альбертус зійшов на владні вершини тихо, але рішуче. Слід визначити, чи вказувало це на цінний генетичний матеріал. Але Альбертусова освіта була вбогою. Ним могла керувати аколітка першого року навчання. Ракіанське священство дуже деградувало від часів давніх Рибомовок.

— Чого ви тут? — зажадала Одраде, промовляючи це водночас і як звинувачення, і як питання.

Альбертус здригнувся.

— Я приношу послання від ваших людей, Превелебна Мати.

— То викладайте його!

— Сталася невелика затримка, бо про подорож сюди відомо надто багатьом.

Такою принаймні була історія, яку вони домовилися розповісти священникам. Та на обличчі Альбертуса легко було прочитати й інше. Секрети, якими з ним поділилися, небезпечно наближалися до відкриття.

— Я майже шкодую, що не наказала вас убити, — промовила Одраде.

Альбертус зробив два великі кроки назад. Його очі спорожніли, наче він помирав просто перед нею. Одраде розпізнала реакцію. Альбертус вступив у фазу, яку годі було приховати, — страх стискав його за калитку. Він знав, що ця жахлива Превелебна Мати може знічев'я винести йому смертний вирок,

а то й убити власноруч. Ніщо сказане чи зроблене ним не уникне її страшної уваги.

— Ви міркуєте, чи не слід убити мене та зруйнувати нашу Твердиню у Кіні, — звинуватила його Одраде.

Альбертус сильно затремтів.

— Навіщо ви кажете таке, Превелебна Мати? — У його голосі з'явилося зрадницьке скиглення.

— Не намагайтеся це заперечити, — промовила вона. — Цікаво, скільки ще людей може читати вас так само легко, як і я? Ви мали б зберігати таємниці. Натомість ходите всюди, носячи наші таємниці виписаними на обличчі!

Альбертус упав навколішки. Вона подумала, чи не почне він плазувати.

— Але це ж ваші люди послали мене!

— А ви не тямилися від щастя, що дістанете нагоду прийти та вирішити, чи зможете мене вбити.

— Навіщо нам...

— Мовчіть! Вам не подобається, що ми контролюємо Шіану. Ви боїтеся тлейлаксу. З ваших *священничих* рук забрано справи і приведено в рух речі, які вас лякають.

— Превелебна Мати! Що нам робити? Що нам робити?

— Слухатися нас! Ба більше, слухатися Шіану! Боїтеся нашої сьогоднішньої вилазки? У вас є вагоміші підстави для страху!

Вона хитнула головою у вдаваному збентеженні, знаючи, як вплине це все на бідного Альбертуса. Він скулився під тягарем її гніву.

— Підведіться! — наказала вона. — І пам'ятайте, що ви священник, мусите бути правдивим!

Альбертус схопився на ноги, але голову й далі тримав похиленою. Вона бачила, що його тіло реагує на рішення відкинути всі підступи. Яким же випробуванням мусить це бути для нього! Послух Превелебній Матері, яка так виразно читає його найпотаємніші думки, і послух своїй релігії. Він мусить протистояти найбільшому парадоксові всіх релігій:

Бог знає!

— Нічого не приховуйте від мене, нічого від Шіани й нічого від Бога, — промовила Одраде.

— Простіть мені, Превелебна Мати.

— Простити вам? Не в моїх силах прощати вам, а ви не маєте у мене цього просити. Ви священник!

Він здійняв погляд на гнівне обличчя Одраде.

Тепер парадокс цілковито його опанував. Бог, безперечно, був тут! Та зазвичай Бог був далеко, і протистояння можна відкласти. Завтра настане новий день життя. Так воно й буде. Можна дозволити собі кілька дрібних грішків, одну чи дві брехні. Лише тим часом.

А може, і більший гріх, якщо спокуса буде великою. Боги мали б поблажливіше ставитися до великих грішників. Для них настане час покаяння і спокути.

Одраде вдивлялася в Альбертуса, аналізуючи його за методом Міссіонарії Протектіви.

«Ах, Альбертусе, — подумала вона. — Зараз ти стоїш у присутності людини, яка знає все, що ти вважав секретом між тобою і твоїм богом».

Для Альбертуса теперішня ситуація не надто відрізнялася від смерті та цілковитої підлеглості остаточному суду свого бога. Це, напевне, і стало причиною підсвідомих налаштувань, через які сила волі Альбертуса цієї миті дрібно кришилася. Усі його релігійні страхи прокинулися і сконцентрувалися на *Превелебній* Матері.

Найсухішим своїм тоном, навіть не намагаючись переконати Альбертуса Голосом, Одраде промовила:

— Я хочу, щоб цей фарс негайно скінчився.

Альбертус спробував ковтнути. Знав, що не може брехати. Це вміння наче його й не покинуло і маячило десь оддалік, але з нього не було жодної користі. Покірно глянув на чоло Одраде, туго охоплене низько насунутим каптуром дистикоста. Заговорив ледь не пошепки:

— Превелебна Мати, єдина причина в тому, що ми почуваємося знехтуваними. Ви з тлейлаксу рушаєте до пустелі й берете з собою *нашу* Шіану. Обоє навчатиметеся від неї і... — Його плечі опустилися. — Навіщо ви берете тлейлаксу?

— Цього хоче Шіана, — збрехала Одраде.

Альбертус розкрив було рота й закрив, не сказавши й слова. Вона бачила, як крізь нього пропливає потік примирення.

— Ви повернетесь до своїх колег з моїм попередженням, — промовила Одраде. — Вживання Ракіса та вашого священства цілковито залежить від вашої покірності мені. Ви аж ніяк мені не заважатимете. А щодо цих дитячих інтриг проти нас — Шіана відкриє нам кожну вашу лиху думку!

Тут Альбертус її здивував. Труснув головою і тихо захитотів. Одраде вже помітила, що багато священників тішились зі скрути, але не підозрювала, що можна знаходити радість у власних поразках.

— Ваш сміх здається мені недоречним, — сказала вона.

Альбертус знизав плечима і принаймні частково повернув на обличчя давнішу маску. Одраде бачила у нього вже кілька таких масок. Фасади! У нього були цілі верстви личин. А глибоко під цим захисним обладунком приховувався хтось, спроможний на глибші почуття, той, що так ненадовго їй відкрився. Та ці священники мали небезпечний звичай заглиблюватися у квітчасті пояснення, коли їх надто обтяжували питаннями.

«*Мушу повернути того, хто спроможний на почуття*», — подумала Одраде. Коли Альбертус заговорив, перебила його:

— Ні слова більше! Ви чекатимете, доки я повернуся з пустелі. Тим часом ви — *мій* посланець. Точно передайте моє послання — і отримаєте винагороду більшу, ніж можете собі уявити. Та як зрадите, зазнаєте мук Шайтана!

Одраде дивилася, як Альбертус тікає з дворища, згорбившись і висунувши голову вперед, наче не міг дочекатися, коли його рот достатньо наблизиться до колег, так, щоб вони могли його почути.

«Загалом пішло добре», — подумала вона. Обміркований ризик, велика небезпека для неї особисто. Вона не сумнівалася, що на балконах угорі були вбивці, які чекали сигналу Альбертуса. А тепер страх, який він поніс із собою, — це те, що Бене Гессерит детально вивчили впродовж тисячолітніх маніпуляцій. Злісно заразний, як усяка пошесть. Сестри-вчительки називали цей страх «спрямованою істерією». Його *скеровано* (точніше б сказати — націлено) у серце ракіанського священства. Можна на нього покладатися, особливо за підкріплення сил, що вже приведені в дію. Священники піддадуться. Тепер слід боятися лише нечисленних і невразливих на страх еретиків.

От магічний Усесвіт, що наповнює нас благоговінням: не існує атомів, довкола лише хвилі та рухи. Тут ви відкидаєте всю віру в бар'єри на шляху розуміння. Ви відкидаєте й саме розуміння. Цього Всесвіту не можна побачити, не можна почути, його жодним чином не можна виявити за допомогою усталених чуттів. Це остаточна порожнеча, в якій відсутні наперед визначені екрани і в якій нема на що проєктувати форми. Тут у вас є лише одна свідомість — магічний екран. Ува! Тут ви довідаєтеся, що значить бути людиною. Ви творці порядку, прекрасних форм і систем, організатори хаосу.

Атрідівський маніфест, Архіви Бене Гессерит

— Те, що ти робиш, надто небезпечно, — промовив Тег. — Мені наказано захищати і зміцнювати тебе. Не можу дозволити, щоб це тривало.

Тег і Дункан стояли у довгому, оббитому деревиною коридорі відразу ж за тренувальною залою не-кулі. За їхнім умовним і звичним часом був уже пізній пополудень. Люцілла, розлючена затятою суперечкою, щойно зникла.

Останнім часом кожна зустріч Дункана й Люцілли набувала характеру битви. От хоча б сьогодні: стояла у дверях тренувальної зали — міцна постать, що могла б здатися масивною, якби не м'які форми та спокусливі рухи, помітні обом чоловікам.

— Люцілло, зупинись! — наказав Дункан.

Лише голос Люцілли видав її гнів:

— Як думаєш, скільки я чекатиму змоги виконати свої накази?

— Доки ти чи хтось інший не скаже мені, що я...

— Тараза чогось вимагає від тебе, а чого — ніхто з нас не знає, — перебила його Люцілла.

Тег намагався втихомирити дедалі лютішу суперечку.

— Прощу. Чи ж не досить, що результати Дункана постійно крацають? За кілька днів я почну регулярну вахту назовні. Можемо...

— Можеш не заважати мені, бодай тебе! — гарикнула Люцілла. Відвернулася і пішла геть.

Коли Тег побачив тверду рішучість на обличчі Дункана, на нього самого наче найшов якийсь шал. Відчув, що їхня вимушена ізоляція почала на нього тиснути. Його інтелект, цей чудово відточений інструмент ментата, тут був закритий від психічного виру, до якого він звик назовні. Подумав, що коли б тільки міг змусити свій розум до тиші, привести його до стану спокою, то все б стало ясным.

— Чого ти затримуєш дихання, башаре?

Дунканів голос пронизав Тега наскрізь. Повернення до нормального дихання вимагало найбільших вольових зусиль. Він відчував емоції двох своїх компаньйонів у не-кулі як припливи та відпливи, тимчасово віддалені від інших сил.

Інші сили.

Ментатська свідомість може перетворитися на безтямність ідіота у присутності інших сил, що прокочувалися крізь Усе-світ. У Всесвіті могли існувати люди, чії життя переповнювали сили, яких він не міг і уявити. Перед такими силами вони були б мов полова, кинута в піняву дикого потоку.

Хто може зануритися в таке вирівиння і вийти з нього неушкодженим?

— Що може зробити Люцілла, якщо я їй опиратимуся? — спитав Дункан.

— Вона використала проти тебе Голос? — спитав Тег. Йому здалося, що його власний голос надходив десь здалеку.

— Один раз.

— І ти зумів протистояти? — Десь усередині Тега неясно зблиснуло здивування.

— Я навчився цього від самого Пола Муад'Діба.

- Вона спроможна тебе паралізувати і...
- Думаю, віддані їй накази забороняють насилля.
- Що є насиллям, Дункане?
- Я йду в душ, башаре. Ти зі мною?

— За кілька хвилин. — Тег глибоко вдихнув, відчуваючи, як близько він до виснаження. Цей пополудень у тренувальній залі та пізніші події геть вичерпали сили. Дивився, як виходить Дункан. Де Люцілла? Що вона запланувала? Скільки зможе чекати? Це було головним питанням, а їхня ізоляція від Часу всередині не-кулі особливо підкреслювала його вагу.

Він знову відчув припливи та відпливи, під владу яких потрапили три їхні життя. *«Мушу поговорити з Люціллою! Куди вона пішла? До бібліотеки? Ні, спершу мушу зробити щось інше».*

Люцілла сиділа в кімнаті, яку обрала собі за помешкання. Це було невелике приміщення з оздобленим ліжком, яке цілковито заповнювало нішу в стіні. І грубі, і тонкі знаки довкола підказували, що ця кімната належала гетері-фаворитці Харконнена. Тканини були пастельно-блакитної барви з темнішими синіми акцентами. Попри барокові фігури, вирізьблені на ліжку, алькові, стелі та всіх аксесуарах, Люцілла могла викинути цю кімнату зі свідомості, розслабившись тут. Вона лягла на ліжко й заплющила очі, щоб не бачити грубих сексуальних постатей на стелі алькова.

«Слід зайнятися Тегом».

Це треба зробити так, щоб не образити Тарази й не ослабити гхоли. Тег був особливою проблемою з багатьох поглядів, надто ж у тому, що його ментальні процеси могли поринати у глибокі джерела й виринати з них, подібно до того, як це робили Бене Гессерит.

«Це все, звичайно, Превелебна Мати, яка народила його!»

Від такої матері до такої дитини щось перейшло. Це почалося ще в материнському лоні і, ймовірно, не закінчилося навіть після остаточного розділення. Він ніколи не проходив

усепоглинальної трансмутації, що творила Гидь... ні, не це. Та мав тонкі й реальні сили. Народжені Превелебними Матерями опановували речі, недосяжні іншим.

Теґ достеменно знав, як Люцілла дивиться на любов у всіх її виявах. Вона бачила це на його обличчі, колись у його кімнатах у Твердині.

«Відьма, яка керується розрахунками!»

Він однаково що сказав це вголос.

Люцілла згадала, як вона обдаровувала його доброзичливою усмішкою і владним виразом. Це було помилкою, принизливою для них обох. Передумуючи це, вона відчула приховане співчуття до Теґа. Десь усередині неї, попри ретельний вишкіл Бене Гессерит, в її обладунку були щілини. Учителі не раз її про це попереджали.

«Щоб викликати справжнє кохання, мусиш сама його відчути, але ненадовго. Одного разу вистачить!»

Теґові реакції на гхолу Дункана Айдаґа багато про що казали. Молодий підопічний і приваблював, і відштовхував Теґа.

«Як і мене».

Можливо, відмова від спокушення Теґа була помилкою.

Під час Люціллиної сексуальної освіти, коли її навчали черпати сили з любовного єднання, а не губитися в ньому, вчителі звертали особливу увагу на аналіз та історичні порівняння, яких було багато в Інших Пам'ятях Превелебної Матері.

Люцілла зосередилася на чоловічій сутності Теґа. Зробивши це, відчула жіночу реакцію, її плоть прагла близькості Теґа, жадала піднести його до сексуальної вершини, готового до таємничої миті.

У свідомість Люцілли прокралася легка розвага. Не оргазм! Жодних наукових ярликів! Це був найчистіший жаргон Бене Гессерит: *таємнича мить*, найвище вміння імпринтерки. занурення у довгу неперервність Бене Гессерит вимагало такої концепції. Її навчили глибоко вірити в дуалізм: наукове

знання, яким керувалися Розпорядниці схрещення, *та* водночас і таємнича мить, що каламутила всі ці знання. Історія і наука Бене Гессерит казали, що потяг до продовження роду глибоко закарбований у психіці. Його неможливо усунути, не знищивши при цьому весь вид.

«Сітка безпеки».

Люцілла зібрала довкола себе сексуальні сили, як це вміли тільки імпринтерки Бене Гессерит. Зосередила думки на Дункані. Він мав уже приймати душ і думати про сьогоднішнє тренування зі своєю вчителькою — Превелебною Матір'ю.

«А зараз я піду до свого учня, — подумала вона. — Він му- сить вивчити важливий урок, бо інакше не буде цілком гото- вим для Ракіса».

Такими були інструкції Тарази.

Люцілла повністю сфокусувала думки на Дункані. Ніби побачила його голого під душем.

Як мало розумів він те, чого міг навчитися!

Дункан самотньо сидів у роздягальні душових, що прими- кали до тренувальної зали. Він поринув у глибокий сум. При- чиною цього стали забуті болі в старих ранах, яких ніколи не зазнавало це молоде тіло.

Деякі речі ніколи не змінюються! Сестринство знову грає у свої старі-престарі ігри.

Він звів очі вгору, оббіг поглядом цю Харконненівську кімнату, оббиту темними панелями. На стінах і стелі вирізь- блено арабески, на підлозі викладено химерний мозаїчний узор. Окреслені тими ж лініями страховиська і прегарні люд- ські тіла змішувалися між собою. Лише зблиск уваги відділяв одних від інших.

Дункан глянув униз, на це тіло, яке створили для нього тлейлаксу та їхні аксолотлеві контейнери. Досі траплялися моменти, коли почувався дивно. Він був людиною з великим досвідом дорослості в ту останню мить, яку запам'ятав зі сво- го догхлівського життя. Мить, коли він змагався з юрмищем

сардаукарів, даючи своєму юному Герцогу змогу порятуватися втечею.

Його Герцог! Пол був тоді не старшим за це тіло. Та йому твердо прищепили те, що завжди було принципом виховання Атрідів. Вірність і честь понад усе.

«Вони прищепили це й мені, врятувавши від Харконненів».

Щось у ньому не давало змоги відхилитися від цього древнього обов'язку. Він знав його джерело. Міг окреслити процес, за яким у нього заклали цей принцип.

Він там і зостався.

Дункан зиркнув на мозаїчну підлогу. На кахельних плитках уздовж душової кабінки було вибито слова. Одна частка його свідомості розпізнала цей напис як щось древнє, з давніх Харконненівських часів, та для іншої він виявився аж надто знайомим галахом.

«ЧИСТОТА ЛЮБА ЧИСТОТА ЯСНА ЧИСТОТА ІДЕАЛЬНА ЧИСТОТА».

Такий самий древній напис оббігав кімнату, наче ці слова могли створити щось — як це знав Дункан — чуже Харконненам з його спогадів.

Над дверима душової кімнати ще один напис:

«ОЧИСТИ СЕРЦЕ СПОВІДДЮ І ЗНАЙДЕШ ЧИСТОТУ».

Релігійне напучення у Харконненівській цитаделі? Невже Харконнени так змінилися за століття після його смерті? Дункану складно було в це повірити. Мабуть, будівничі просто вирішили, що ці слова відповідні.

Він швидше відчув, ніж почув Люціллу, що позаду нього ввійшла до кімнати. Дункан підвівся і взявся за застіжки туніки, яку він знайшов у нуль-ентропійному контейнері та привласнив (спершу споровши всі Харконненівські відзнаки!).

Не обертаючись, сказав:

— Що ще, Люцілло?

Вона погладила тканину туніки, провівши йому по лівій руці.

— Харконнени любили багатство.

— Люцілло, — тихо промовив Дункан, — якщо ти ще раз торкнешся мене без мого дозволу, я постараюся тебе вбити. Так постараюся, що тобі, найімовірніше, доведеться вбити мене.

Вона відсахнулася.

Він дивився їй в очі.

— Я, бодай йому біс, не огир для відьом!

— Думаєш, ми хочемо від тебе цього?

— Ніхто не сказав, чого ви від мене хочете, та твої дії очевидні!

Він змінив позу, ставши навшпиньки. Непробуджена істота всередині нього здригнулася, змусивши пульс прискоритися.

Люцілла пильно його оглянула. *Клятий Майлс Тер!* Вона не сподівалася, що опір набуде такої форми. Не мала сумнівів у щирості Дункана. Самих слів більше не досить. Він невразливий на Голос.

Правда.

Єдина зброя, що їй залилася.

— Дункане, я достеменно не знаю, чого Тараза очікує від тебе на Ракісі. Можу спробувати здогадатися, та мої здогади можуть бути помилковими.

— Спробуй здогадатися.

— На Ракісі є юна дівчина, ще підліток. Зветься Шіаною. Її слухаються черви Ракіса. З якоїсь причини Сестринство мусить долучити цей талант до своєї скарбниці здібностей.

— А що я міг би...

— Якби я знала, напевне, б тобі сказала.

Відчай у її голосі змусив його повірити, що це щирі слова.

— А що спільного з цим має мій *талант*? — зажадав він.

— Це знає лише Тараза та її радниці.

— Вони хочуть якимось мене зв'язати, накласти на мене щось, що не дасть мені змоги втекти!

Люцілла теж дійшла цього висновку, але не сподівалася, що він так швидко це розгледить. За юним виглядом Дункана

приховувався розум, спосіб мислення якого вона ще не збагнула. Думки Люцілли мчали чвалом.

— Контролюючи червів, можеш оживити древню релігію, — залунав Тегів голос із дверей за Люціллою.

«Я не почула, як він прийшов!»

Вона обернулася. Тег стояв у дверях із древнім Харконнівським лазерострілом. Недбало прилаштував його на лівій руці, спрямувавши на неї дуло.

— Це для гарантії, що ти мене вислухаєш, — промовив він.

— І ти давно там підслуховуєш?

Гнів у її голосі не змусив його змінитися на виду.

— З тієї хвилини, як ти сказала, що не знаєш, чого Тараза очікує від Дункана, — промовив Тег. — Я теж не знаю. Та можу зробити кілька ментатських проєкцій. Жодна з них не є безперечною, але всі спираються на можливі припущення. Скажеш мені, якщо я помиляюся.

— У чому?

Він глянув на Дункана.

— Один із відданих тобі наказів: зробити його таким, аби більшість жінок не могла йому протистояти.

Люцілла спробувала приховати свою збентеженість. Тараза попереджала, що це слід якомога довше приховувати від Тега. Вона бачила, що вже нічого не вдасться приховати. Тег розгадав її поведінку завдяки клятим здібностям, які дістав у дарунок від своєї клятої матері!

— Зібрано величезну енергію та націлено її на Ракіс, — продовжив Тег. Незворушно глянув на Дункана. — Незалежно від того, що тлейлаксу в нього заклали, він має у генах печатку древнього людства. Цього й потребують Розпорядниці схрещення?

— Клятий огир Бене Гессерит! — вибухнув Дункан.

— Що ти збираєшся зробити з цією зброєю? — спитала Люцілла. Кивнула на древній лазеростріл у Теговій руці.

— З цим? Я його навіть не зарядив. — Відклав лазеростріл у куток біля себе, сперши його об стіну.

— Майлсе Теґу, тебе буде покарано! — грізно мовила Люцілла.

— З цим доведеться почекати, — сказав він. — Надворі майже ніч. Я виходив туди під життєсховним покривалом. Тут побував Бурзмалі. Залишив знак, аби сповістити мене, що прочитав послання, яке я видряпав на деревах начебто звіриними відмітками.

У Дунканових очах зблиснула настороженість.

— Що ти зробиш? — спитала Люцілла.

— Я залишив нові сліди, щоб улаштувати нам зустріч. Просто зараз ми всі йдемо до бібліотеки. Вивчатимемо карти. Закарбуємо їх у пам'яті. Принаймні знатимемо, де ми, коли доведеться тікати.

Вона удостоїла його легким кивком голови.

Дункан лише краєм свідомості зауважив її рух. Його розум уже перестрибнув до древнього обладнання в бібліотеці Харконнів. Це він показав Люціллі й Теґові, як правильно користуватися цим обладнанням, викликаючи стародавню карту Г'єді Прайм, датовану часом, коли збудовано не-кулю.

Маючи за провідника Дунканову догхолівську пам'ять, а на додачу і власне, сучасніше знання про планету, Теґ спробував оновити карту.

«Відділення Лісової Варти» стало «Твердинею Бене Гессерит».

— Частиною цього відділення був мисливський будиночок Харконнів, — сказав Дункан. — Вони полювали на людську дичину, навмисне для цього вирощену й виховану.

Під час Теґового оновлення зникли менші міста. Деякі великі zostалися, але з новими підписами. Найближча метрополія, Айсай, на оригінальній карті була позначена як Бароні.

Від цього спогаду очі Дункана скам'яніли.

— Тут вони катували мене.

Коли Теґ вичерпав свою пам'ять про планету, багато пунктів було позначено як невідомі, але часто з'являлися символи Бене Гессерит із закрученим хвостиком — вони відмічали

місця, про які люди Тарази сказали Тегові, що там він може знайти тимчасовий притулок.

Саме ці місця Тег і хотів закарбувати в пам'яті.

Обернувшись, щоб повести їх до бібліотеки, Тег сказав:

— Зітру карту, коли ми її вивчимо. Невідомо, хто може знайти це місце й оглянути її.

Люцілла майнула вперед і промчала повз нього.

— Це твій клопіт, Майлсе!

Тег гукнув їй у спину:

— Кажу тобі як ментат: я зробив те, що від мене вимагалось.

— Як логічно! — промовила вона, не обертаючись.

Ця кімната реконструює клаптик пустелі Дюни. Піщаний краулер просто перед вами датується Атрідівськими часами. Довкола, починаючи з об'єкта ліворуч від вас і далі за рухом годинникової стрілки, згруповані: маленький гарвестер, транспортувальник, примітивна фабрика прянощів та інше допоміжне обладнання. Біля кожного експоната є табличка з поясненням. Зверніть увагу на підсвічену цитату над експозицією: «БО ВОНИ ВИСМОКЧУТЬ ЩЕДРОТУ МОРЯ І СКАРБ У ПІСКУ». Цю древню релігійну цитату часто повторював знаменитий Гурні Галлек.

Оголошення гіда, Музей Дар-ес-Балята

Черв не вповільнював невпинного руху аж до самого вечора. Увесь цей час Одріде подумки обігрувала свої питання, так і не знаходячи відповідей. Як Шіана наказувала червам? Дівчина казала, що не скеровувала свого *Шайтана* в цьому напрямку. Що це за прихована мова, на яку відповідав пустельний монстр? Одріде знала, що Сестри-охоронниці у 'топтерах, які їх супроводжували, ставили собі те саме питання плюс ще одне: «Чого Одріде не припинить цієї їзди?»

Могли навіть ризикнути й висунути припущення: *«Вона не кличе нас, аби не роздратувати тварину. Не вірить, що ми зуміємо забрати їхню групу зі спини черва».*

Правда була куди простішою: нею керувала цікавість.

Із сичанням просуваючись пустелею, черв скидався на корабель, що пробивається крізь бурхливе море. Лише сухі крем'яні запахи перегрітого піску в повіхах вітру, який пролітав повз них, свідчили про інше. Зараз довкола тяглася сама тільки відкрита пустеля, кілометр за кілометром дюн, схожих на китові спини, рівномірних у своєму бігу, мов океанські хвилі.

Вафф довго мовчав. Сидів навпочіпки у зменшеній копії пози Одраде, зосереджено дивлячись уперед із застиглим обличчям. Останньою його фразою було: «Бог охороняє вірних у годину випробування їхнього!»

Одраде вважала його живим доказом того, що достатньо сильний фанатизм може тривати віками. Вчення дзен-сунітів і древніх суфіїв жило у свідомості тлейлаксу. Наче смертоносний мікроб, що провів уві сні всі ці тисячоліття, чекаючи, коли потрібний хазяїн нагодує його, пробудивши згубну силу.

«Як розвинеться те, що я посіяла в ракіанському священстві?» — міркувала вона. Не сумнівалася, що Шіану проголошать святою.

Шіана сиділа на кільці свого Шайтана, підтягнувши накидку й відкривши худі гомілки. Просунула обидві руки між коліна і трималася ними за кільце.

Дівчинка розповідала, що перший черв поніс її прямо до міста Кіна. Чому туди? Може, черв просто доставив Шіану до таких самих істот, як вона?

Та цей під ними мав, безперечно, якусь іншу мету. Шіана більше ні про що не питала, відколи Одраде наказала їй мовчати і практикуватися у заспокійливому трансі. Це принаймні дасть змогу легко викликати з її пам'яті кожную подробицю цього переживання.

Якщо якась прихована мова спілкування між Шіаною та червом існує, пізніше вони її знайдуть.

Одраде глянула на горизонт. Рештки підмурку древньої стіни довкола Сар'єру були всього за кілька кілометрів від них. Його довгі тіні падали на дюни, кажучи Одраде, що цей підмурок вищий, ніж їй спершу здавалося. Тепер це був зруйнований ламаний обрис, на землі вздовж нього лежали великі кам'яні брили. Вирва в тому місці, де Тиран упав із мосту в річку Айдаго, була праворуч від них, щонайменше за три кілометри від їхнього шляху. Річка тут більше не текла.

Вафф біля неї ворухнувся.

— Чую Твій поклик, Боже, — промовив він. — Це Вафф із Ентіо молиться у Твоїй Святій Обителі.

Одраде глянула в його бік, не рухаючи головою. *Ентіо?* Її Інші Пам'яті знали Ентіо, племінного вождя у великій Мандрівці дзен-сунітів задовго до Дюни. Що це було? Які прадавні спогади зберіг живими цей тлейлаксу?

— Шайтан уповільнюється, — перервала мовчанку Шіана.

Залишки древньої стіни перекривали їм дорогу. Вона щонайменше на п'ятдесят метрів здіймалася над найвищими дюнами. Черв легко звернув ліворуч і проповз між двома гігантськими брилами, які височіли над ними. Тут зупинився. Його довге тіло, покрите пругами кілець, лягло паралельно до майже неушкодженої частини підмурку стіни.

Шіана встала, глянула на бар'єр.

— Що це за місце? — спитав Вафф. Йому довелося говорити гучно, аби перекричати шум 'топтерів, які кружляли над ними.

Одраде розслабила втомливе стискання, поворушила пальцями. Вона й далі стояла навколішках, пильно вивчаючи довкілля. Тіні від перевернутих кам'яних брил рисували чіткі лінії на піщаних розсипах і менших каменях. Тепер, коли стіна була всього за двадцять метрів від них, на ній можна було розгледіти тріщини та щілини, темні отвори у древньому цоколі.

Вафф підвівся і розминав руки.

— Навіщо нас сюди привезли? — спитав він із нотками скарження.

Черв здригнувся.

— Шайтан хоче, щоб ми зійшли, — сказала Шіана.

«Звідки вона знає?» — замислилася Одраде. Рух черва не змусив нікого з них навіть похитнутися. Це міг бути якийсь його власний рефлекс після довгої подорожі.

Але Шіана повернулася обличчям до цоколю древньої стіни, сіла на вигин червоного тіла й поїхала вниз. З підібганими ногами приземлилася на м'який пісок.

Одраде й Вафф подалися вперед і захоплено дивилися, як Шіана бреде крізь пісок просто до роззявленої пащі величезного створіння. Там вона сперла обидві руки об стегна й заглянула в неї. Приховане полум'я кидало жовтогарячі відблиски на юне обличчя.

— Шайтане, чому ми тут? — зажадала Шіана.

Черв знову здригнувся.

— Він хоче, щоб усі зійшли з нього, — покликала їх Шіана.

Вафф глянув на Одраде:

— Якщо Бог бажає, щоб ти помер, він змусить тебе скерувати кроки до місця твоєї смерті.

Одраде відповіла йому, перефразувавши один із рядків кантики Шаріату:

— Підкоряйтеся у всьому посланцеві Божому.

Вафф зітхнув. На його обличчі читався сумнів. Та він обернувся і першим спустився з черва, обігнавши Одраде. Як і Шіана, вони пішли вперед, до пащі створіння. Одраде, напруживши всі чуття, не зводила з Шіани очей.

Перед роззявленою пащею було значно гарячіше. Знайомий запах меланжу наповнював повітря довкола них.

— Ми тут, Боже, — промовив Вафф.

Одраде, уже неабияк утомлена його релігійним запалом, озирнулася довкола — розбиті камені, зруйнований бар'єр, що здіймався у присмеркове небо, пісок, який сипався крізь щілини в покарбованих часом каменях, повільне палюче сапання — «гуф-гуф» — у внутрішній печі черва.

«Але де це *“тут”*? — замислилася Одраде. — *Що особливого у цьому місці, чому воно стало ціллю черва?*»

Чотири спостережні 'топтери вервечкою пролетіли над ними. Звук обертання їхніх лопатей і сичання реактивних двигунів на мить заглушили гудіння всередині черва.

«Покликати їх *униз*?» — міркувала Одраде. Для цього достатньо дати знак рукою. Натомість вона здійняла обидві руки, наказавши спостерігачам залишатися вгорі.

На пісок уже лягала вечірня прохолода. Одраде затремтіла і пристосувала свій метаболізм до нових вимог. Була певна, що черв не проковтне їх, доки Шіана поруч.

Шіана повернулася до черва спиною.

— Він хоче, щоб ми залишалися тут, — сказала вона.

Наче її слова були наказом, черв відвернув від них голову й поповз геть між величезними порозкидуваними брилами. Вони чули, як він поквапом повертається в пустелю.

Одраде обернулася обличчям до підмурку древньої стіни. Невдовзі настане темрява, але в довгих сутінках глибокої пустелі зоставалося ще досить світла, щоб вони могли знайти якесь пояснення, чого це створіння принесло їх сюди. Довга щілина у скельній стіні праворуч від них здавалася не гіршим місцем вивчення, ніж усі інші. Не залишаючи зовсім без уваги звуки, які видавав Вафф, Одраде піднялася на піщаний насип, що вів до темного отвору. Шіана не відставала від неї.

— Чому ми тут, Мати?

Одраде похитала головою. Почула, що Вафф іде слідом за ними.

Щілина просто перед ними була тінистою норкою, отвором у темряву. Одраде зупинилася, затримала Шіану біля себе. Оцінила, що отвір приблизно метр завширшки й десь у чотири рази більший заввишки. Бічні поверхні щілини були напрочуд гладенькими, наче відполіровані людськими руками. В отвір насипався пісок. Світло призахідного сонця відбивалося від піску, купаючи одну з бічних поверхонь у золотих тонах.

Вафф позаду них заговорив:

— Що це за місце?

— Тут багато старих печер, — промовила Шіана. — Фримени ховали свої прянощі в печерах. — Вона глибоко втягла повітря носом. — Чуєш їх, Мати?

Одраде погодилася, що в цьому місці виразно пахне меланжем.

Вафф проминув Одраде і ввійшов у щілину. Обернувся всередині, дивлячись на стіни, які під гострим кутом змикалися

над ним. Так і повернутий обличчям до Одраде й Шіани, він позадкував у глибину отвору, пильно оглядаючи стіни. Одраде й Шіана підійшли до нього ближче. Зненацька пісок засичав, наче посипавшись, і Вафф зник з їхніх очей. Водночас пісок довкола Одраде й Шіани почав напливати у щілину, потягнувши із собою їх обох. Одраде вхопила Шіану за руку.

— Мати! — скрикнула Шіана.

Звук луною відбився від невидимих кам'яних стін. Вони разом із піском з'їжджали вниз довгим схилом, занурюючись у темряву. Нарешті пісок зупинився, востаннє легко сколихнувшись. Одраде, по коліна в піску, вивільнилася, вибралася на тверду поверхню і притягла до себе Шіану.

Шіана почала щось казати, та Одраде наказала їй:

— Цить! Слухай!

Ліворуч від них щось заворушилося і заскреготіло.

— Ваффе?

— Я в цьому по пояс. — У його голосі чувся переляк.

— Це Божа воля, не інакше, — сухо відповіла Одраде. — Потихеньку вибирайся. Ми відчуваємо камінь у себе під ногами. А зараз обережно! Нам не потрібна ще одна лавина.

Коли їхні очі призвичаїлися, Одраде глянула на піщаний схил, яким вони з'їхали. Отвір, крізь який потрапили до цього місця, був зараз далекою темно-золотою щілиною вгорі над ними.

— Мати, — прошепотіла Шіана. — Я боюся.

— Промов літанію проти страху, — наказала Одраде. — І стій спокійно. Наші друзі знають, що ми тут. Допоможуть нам звідси вибратися.

— Бог привів нас у це місце, — промовив Вафф.

Одраде не відповіла. У тиші, що настала, вип'яла губи й тонко свиснула, прислухаючись до луни. Вуха сповістили їй, що довкола них великий простір, а позаду якась невисока перепона. Вона повернулася спиною до вузької щілини і свиснула знову.

Низький бар'єр був метрів за сто від них.

Одраде вивільнила руку, відпустивши Шіану.

— Стій тут, прошу. Ваффе?

— Я чую 'топтери, — озвався він.

— Ми всі їх чуємо, — сказала Одраде. — Вони приземляються. Невдовзі до нас прийде допомога. Тим часом, прошу, зоставайся на місці та мовчи. Мені потрібна тиша.

Посвистуючи і прислухаючись до луни, обережно роблячи крок за кроком, Одраде зайшла глибше в темряву. Витягнута рука наткнулася на грубу кам'яну поверхню. Одраде промацала її. Лише по пояс заввишки. Крім цього, нічого. Відлуння посвистів розповіли їй, що попереду ще один грот, менший від того, де вони опинилися, і частково закритий.

Голос позаду неї покликав:

— Превелевна Мати! Ви там?

Одраде обернулася, приклала долоні обабіч уст і гукнула:

— Відійдіть! Нас знесло у глибоку печеру. Принесіть світло й довгу лину.

Крихітна темна фігурка відступила від далекого отвору. Світло вгорі дедалі тьмянішало. Одраде відвела прикладені долоні та сказала в темряву:

— Шіано? Ваффе? Підійдіть до мене кроків на десять і чекайте там.

— Де ми, Мати? — спитала Шіана.

— Терпіння, дитино.

З боку Ваффа долинуло тихе бурмотіння. Одраде розпізнала стародавні слова ісламіяту. Він молився. Вафф відкинув усі спроби приховати від неї своє походження. Добре. Вірянин був для неї вмістилищем, якому вона може згодувати солодощі Міссіонарії Протективи.

Тим часом невідоме, приховане в місці, куди приніс їх черв, сповнювало Одраде піднесенням. Тримаючись однією рукою об кам'яний бар'єр, вона досліджувала те, що розміщувалося ліворуч від неї. Верхня кромка стіни де-не-де була зовсім гладенькою. Вона була похилена досередини, у протилежний від Одраде бік. Інші Пам'яті запропонували раптову проєкцію:

Водосховище!

Це був фрименський водозбірний басейн. Одраде глибоко вдихнула, перевіряючи вологість. Повітря було сухе, мов креміль.

Яскраве світло зі щілини сплигло вниз, розганяючи темряву. З отвору залунав голос, Одраде впізнала одну зі своїх Сестер.

— Ми вас бачимо!

Одраде відступила від низького бар'єра і обернулася, роздивляючись довкола. Вафф і Шіана стояли метрів за шістдесят, вони теж обережно озиралися довкола. Печера була більш-менш круглої форми, діаметром близько двохсот метрів. Кам'яний купол високо здіймався вгору. Вона придивилася до низького бар'єра поблизу себе: так, фрименське водосховище. Могла розгледіти кам'яний острівець у центрі, де полонений черв чекав, готовий до розливу води. Інші Пам'яті відтворювали цю болісну судовну смерть, що витворювала пряну отруту для розпалювання фрименських оргій.

Низька арка обрамляла дальшу темряву по той бік басейну. Одраде бачила стік, яким у басейн потрапляла вода з вітряної пастки. Там має бути більше водосховищ, цілий комплекс, спроектований так, щоб помістити вологу — багатство древнього племені. Тепер вона знала назву цього місця.

— Січ Табр, — прошепотіла Одраде.

Ці слова викликали повільно корисних спогадів. Це була обитель Стілгара за часів Муад'Діба. *Чому черв приніс їх до січі Табр?*

Черв доставив Шіану до міста Кіна. Щоб інші могли про неї довідатися? А про що можна довідатися тут? Чи в цій темряві були якісь люди? Одраде не відчувала звідти жодних ознак життя.

Сестра в отворі перебила цю думку.

— Нам довелося послати по ливу до Дар-ес-Балята! Люди з музею кажуть, що це, ймовірно, січ Табр! Вони вважали, що її знищено!

— Дайте світла, щоб я могла все тут дослідити, — попросила Одраде.

— Священники просять нічого тут не чіпати!

— Дайте мені світла! — наполягала Одраде.

Невдовзі піщаним схилом з'їхав темний об'єкт, його супроводив невеликий потічок піску. Одраде послала по нього Шіану. Дотик до кнопки — і яскравий промінь пронизав темний склепінчастий прохід за водосховищем. *Так, там інші басейни.* А біля цього, найближчого, — вузькі сходи, вирізані в скелі. Сходи вели вгору, повертаючи і зникаючи з поля зору.

Одраде схилилася і шепнула Шіані на вухо:

— Пильно стеж за Ваффом. Якщо він піде за нами, гукни.

— Так, Мати. Куди ми йдемо?

— Я мушу оглянути це місце. Мене привезли сюди з певною метою. — Вона звернулася до Ваффа, уже голосніше: — Ваффе, прошу, почекай тут на линву.

— Про що це ви шепотілися? — зажадав він. — Чому я мушу чекати? Що ти робиш?

— Я молилася, — промовила Одраде. — А зараз мушу продовжити цю прочанську подорож сама.

— Чому сама?

Древньою мовою ісламіяту вона відповіла:

— Так написано.

Це його зупинило!

Одраде квапливо попрямувала до кам'яних сходів. Шіана, поспішаючи за нею, сказала:

— Нам слід розповісти людям про це місце. Старі фрименські печери дають прихисток від Шайтана.

— Тихо, дитино, — наказала Одраде. Скерувала світло вгору на сходи. Вони огинали скелю, різко повертаючи праворуч. Одраде завагалася. Застережне почуття небезпеки, яке було в неї на початку цієї мандрівки, повернулося знову, посилившись. Майже могла відчутти його на дотик.

Що там?

— Чекай тут, Шіано, — промовила Одраде. — Не дозволяй Ваффові йти за мною слідом.

— Як мені його затримати? — Шіана з острахом озирнулася на грот, де стояв Ваффа.

— Скажи йому, що з Божої волі він мусить zostатися. Промовиш це так... — Одріде схилилася ближче до Шіани і прошепотіла слова древньою мовою Ваффа, а тоді додала: — Не кажи нічого більше. Просто стань йому на дорозі й повтори це, якщо він спробує пройти.

Шіана тихо, самими губами вимовила щойно почуті слова. Одріде помітила, що вона вже їх запам'ятала. Дівчинка була кмітливою.

— Він тебе боїться, — запевнила Одріде. — Не намагатиметься тебе скривдити.

— Так, Мати. — Шіана обернулася, склала руки на грудях і через грот глянула на Ваффа.

Світлячи перед собою, Одріде пішла кам'яними сходами вгору. *«Січ Табр! Яку несподіванку приготував ти для нас, старий хробаче?»*

У довгому низькому переході, що починався від вершини сходів, Одріде натрапила на перші тіла, муміфіковані пустелею. Було їх п'ять: двоє чоловіків, три жінки, без жодних розпізнавальних знаків чи одягу на собі. Усіх роздягли догола й залишили так, щоб пустеля їх висушила. Зневоднення туго натягло шкіру та плоть на кістки. Тіла були складені в ряд, а їхні ноги простяглися так, що перегородили прохід. Одріде мусила переступати всі ці макабричні перепони одну за одною.

Ідучи, проводила ліхтариком уздовж кожного тіла. Їх заколото, майже однаково всіх. Удар завдано вістрям, спрямованим просто під дугу грудини.

«Ритуальне вбивство?»

Суха поморщена плоть зімкнулася на ранах, залишивши тільки темні плями, за якими можна було їх розпізнати. Одріде знала, що ці тіла не з фрименських часів. Фрименські смертесховища спопеляли тіла, щоб видобути з них воду.

Одраде скерувала ліхтарик уперед і зупинилася, щоб обдумати своє становище. Знайдені тіла посилили її відчуття небезпеки. *«Мені слід було взяти зброю»*. Але це викликало б підозри у Ваффа.

Годі було уникнути впертої внутрішньої перестороги. Цей релікт січі Табр був небезпечним.

Пучок променів із ліхтарика освітив чергові сходи в кінці цього переходу. Одраде обережно рушила вперед. На першій сходинці вона скерувала ліхтарик угору. Сходинки невисокі. Недовгий перехід угору, тоді поворот — і відкривається ширший простір. Одраде обернулася, освітила наскрізь прохід, яким дісталася сюди. Кам'яні стіни були покриті щербинами і слідами вогню. Ще раз глянула на сходи.

«Що там?»

Відчуття небезпеки наростало.

Повільно, крок за кроком, часто зупиняючись, Одраде піднялася вгору. Опинилася у більшому переході, вирізаному в дикій скелі. Там її привітали ще більше тіл. Цих залишили в безладі їхніх останніх хвилин. Знову вона побачила лише муміфіковану плоть, обдрту з усякого одягу. У цьому ширшому проході тіла лежали порозкидувані — було їх двадцять. Одраде йшла крученою дорогою, оминаючи їх. Частину заколото так само, як і тих п'ятьох унизу. Частину порізано, посічено і спалено променем лазеростріла. Одному відтято голову, обтягнутий шкірою череп лежав під стіною проходу, мов м'яч, покинутий після якоїсь моторошної гри.

Цей новий прохід ішов прямо, повз отвори до невеликих приміщень обабіч. Світячи на пробу ліхтариком у кожне з цих приміщень, вона не знайшла нічого вартого уваги: кілька розкиданих пасом меланжевого волокна, невеликі патьоки розплавленої скелі, час від часу плавлені бульбашки на долівці, стінах і стелі.

«Що за насилля тут відбулося?»

Певну підказку давали плями на долівці деяких приміщень. Пролита кров? У кутку одного з приміщень лежала копичка

коричневого шмаття. Де-не-де валялися рештки подертої тканини, потрапляючи Одріде під ноги.

І пилюка. Всюди пилюка. На кожному кроці Одріде знімала її ногами.

Прохід закінчився аркою, що вела до скельної полиці. Вона присвітила за полицею: величезне приміщення, набагато більше, ніж те, внизу. Купол стелі був таким високим, що Одріде зрозуміла: він мусить сягати кам'яної основи великої стіни. Широкі плиткі сходинки вели з полиці до долівки приміщення. Одріде, вагаючись, спустилася сходами і вийшла на долівку. Посвітила собі довкола. З великого приміщення розбігалися інші проходи. Як вона помітила, деякі завалено камінням, інші відбиті камені порозкидувано на скельній полиці та на долівці великого приміщення.

Одріде прийохалася до повітря. У здійснятій її кроками куряві відчувався виразний запах меланжу. Цей запах пробивався крізь відчуття небезпеки, сплітаючись із ним. Їй хотілося піти звідси, поквапом повернутися до інших. Але небезпека була маяком-дороговказом. Вона мусила довідатися, куди веде цей дороговказ.

Та тепер вона вже знала, де опинилася. Це була велика зала зборів січі Табр, місце незліченних фрименських оргій та племінних соборів. Тут головував наїб Стілгар. Бував тут Гурні Галлек. Леді Джессіка. Пол Муад'Діб. Чані, мати Ганіми. Тут Муад'Діб вишколював своїх воїнів. Тут був перший, оригінальний Дункан Айдаго... і перший гхола Айдаго!

«Навіщо нас принесли сюди? У чому небезпека?»

Це тут, саме тут! Вона це відчувала.

Тут Тиран сховав скарб прянощів. Записи Бене Гессерит розповідають, що цей скарб наповнював усю залу аж до стелі, а ще багато довколишніх коридорів.

Одріде оберталася, направляючи перед собою промінь ліхтарика. Он там, полиця нагорі, — виступ, де урядовав наїб. А ось глибший Королівський Виступ, тут засідав Муад'Діб.

«От арка, крізь яку я ввійшла».

Вона посвітила по долівці, звертаючи увагу на місця, де шукачі лупали й палили скелю, намагалися знайти те, що сталося з цього казкового скарбу Тирана. Більшу частину меланжу перейняли Рибомовки, схованку відкрив їм гхола Айдаго, чоловік-співправитель знаменитої Сіони. Записи кажуть, що пізніші шукачі знайшли інші криївки, сховані за фальшивими стінами й підлогами. Було багато засвідчених звітів і підтверджень у Інших Пам'ятях. За Голодних Часів ці стіни бачили насилля, коли доведені до розпачу шукачі пробилися сюди. Це може пояснити тіла. Багато людей змагалось між собою за сам лише шанс обшукати січ Табр.

Одраде, як її навчено, намагалася використати своє почуття небезпеки, зробивши з нього провідника. Невже міазми древнього насилля прилипли до цих каменів, хоч минуло стільки тисячоліть? Та це не була та пересторога, яку вона відчувала. Її попередження стосувалося цього часу. Ліва нога Одраде натрапила на нерівне місце на долівці. Ліхтарик висвітлив темну лінію в пилюці. Вона розгребла ногою пил, відкривши літеру, а тоді й ціле слово, випалене плинним письмом.

Прочитала це слово про себе, тоді вголос.

«Арафель».

Одраде знала його. Превелебні Матері Тиранових часів укарбували це слово в колективну свідомість Бене Гессерит, прослідкувавши його корені в найстаріших джерелах.

«Арафель: хмара темряви при кінці світу».

Одраде відчула, що задихається від наростання почуття небезпеки. Воно зосередилося на цьому єдиному слові.

— Святий суд Тирана, — так називали його священники. — Хмара-темрява святого суду!

Вона пройшла вздовж цього слова, вдивляючись у нього. Помітила завиток при кінці, що переходив у маленьку стрілку. Глянула туди, куди вказувала ця стрілка. Хтось уже побачив її й розрізав виступ у місці, на яке вона вказувала.

Одраде підійшла туди, де вогнемет шукача залишив на долівці зали темнішу калюжу розплавленого каменю. Ці виплавлені струмки, мов розчепірені пальці, стікали від виступу, кожен біг із окремої глибокої ями, випаленої в камені виступу.

Схилившись, Одраде присвітила в кожную таку яму, пильно оглянула. Нічого. Відчула, що до її страху-застереження приєдналося збудження мисливця за скарбами. Обсяг багатства, яке зберігалось колись у цій залі, приголомшував уяву. За найгірших давніх часів ручна валізка могла помістити достатню кількість прянощів, щоб придбати планету. А Рибомовки розтринькали цей скарб, згайнувавши його через сварки, нищівні помилки та звичайну дурість, надто банальну, щоб її описати в історії. Коли тлейлаксу зламали монополію на меланж, Рибомовки радо прийняли союз із іксіанами.

Чи все знайшли ці шукачі? Тиран був напрочуд хитрим.

Арафель.

При кінці світу.

Це він послав звістку крізь еони до Бене Гессерит сьогодення?

Вона знову оббігла пучком світла довкола зали, спрямувала його вгору.

Купол стелі над головою описував майже ідеальну півкулю. Одраде знала, що його задумано як модель нічного неба, побаченого з входу до січі Табр. Та вже за часів Ліет-Кайнса, першого тутешнього планетолога, оригінальні зорі, намальовані на цьому склепінні, зникли, загубившись у дрібних кам'яних щербинах — наслідках невеликих струсів — і стираючись від щоденної діяльності мешканців.

Дихання Одраде прискорилося. Почуття небезпеки стало сильним, як ніколи досі. Маяк перестороги палав у неї всередині! Вона швидко побігла до сходів, якими спустилася сюди. Обернувшись, послала думки в минуле, до Інших Пам'ятей, щоб вони зобразили їй це місце, яким його знали. Картини з Інших Пам'ятей прибули поволі, пробиваючись крізь відчуття загибелі, що змушувало її серце калатати. Скерувавши

ліхтарик угору й пильно дивлячись туди, де пробігав його промінь, Одраде помістила ці древні спогади на сцену перед нею.

Шматочки віддзеркаленого блиску!

Інші Пам'яті вказували їй: от світелка зірок на давно зниклому небі, а от глянь! Срібно-жовтий півкруг арракінського сонця. Вона знала, що це знак призахідного сонця.

Фрименський день починався вночі.

Арафель!

Не відводячи ліхтарика від знаку заходу сонця, Одраде піднялася сходами, повернулася до приміщення на скельній полиці, обійшла його довкола, діставшись саме того місця, яке бачила в Інших Пам'ятях.

Від цієї древньої сонячної дуги нічого не залишилося.

Шукачі розлупали стіну, на яку її поміщено. Вздовж стіни проводили вогнеметами, там блищали кам'яні бульбашки. Та жодна тріщина не пробилася до первісної кам'яної породи.

По тому, як стислося їй у грудях, Одраде знала, що вона балансує на краю небезпечного відкриття. Дороговказ привів її сюди!

Арафель... на краю світу. За призахідним сонцем!

Вона повела ліхтариком праворуч, тоді ліворуч. З лівого боку відкрився новий перехід. Камені, які колись його загороджували, лежали, порозкидвані, на скельній полиці. Серце Одраде калатало. Вона прослизнула крізь отвір і при кінці переходу знайшла короткий коридор, закупорений кам'яною стіною зі слідами плавлення. Праворуч від неї, прямо за давнім знаком призахідного сонця, була комірчина, в якій густо пахло меланжем. Одраде увійшла до комірчини й побачила чергові сліди лупання та випалювання на стінах і стелі. Почуття небезпеки стало тут гнітючим. Вона подумки промовила літанію проти страху, водячи по приміщенні пучком світла. Комірчина була майже квадратною, зі сторонами близько двох метрів завдовжки. Стеля нависала менш як за півметра над її головою. Кориця пульсувала в ніздрях. Одраде чхнула і, кліпаючи, побачила на долівці біля порога невелику пляму зміненого кольору.

Ще сліди тих древніх шукачів?

Схилилася ближче, тримаючи ліхтарик під гострим кутом, і побачила, що це лише тінь чогось, глибоко вигравіюваного в кам'яній стіні, більшу його частину приховувала курява. Вона опустила на навколішки, змела пилюку. Дуже тонке гравіювання і дуже глибоке. Хай що б це було, зроблено його так, щоб воно збереглося на довгі віки. Останнє послання зниклої Превелебної Матері? Це відома хитрість Бене Гессерит. Одріде притисла до гравіювання чутливі пучки пальців і провела ними, подумки відтворюючи лінію сліду.

Розпізнання ввірвалося їй у свідомість: слово — напис древньою мовою чакобса, «тут».

Не звичайне «тут» для позначення звичайного місця, а підкреслене й виразне «тут», яке казало: «Ти знайшла мене!» Її серце, що било молотом, підтверджувало це.

Одріде поклати ліхтарик на долівку біля свого правого коліна і обмацала пальцями поріг біля цього древнього поклику. Кам'яна плитка здавалася цілісною, але вона відчувала невеличкий розрив. Натискала на цей розрив, крутила, обертала, кілька разів змінювала кут натиску та повторювала свої зусилля.

Нічого.

Сівши на п'яти, Одріде обдумала ситуацію.

«Тут».

Почуття перестороги стало ще гострішим. Вона відчувала його як тиск, що забивав їй дихання.

Трохи відступивши, Одріде відсунула ліхтарик і лягла на долівку ниць, щоб оглянути зблизька основу порога. *Тут!* Може, варто помістити якесь знаряддя біля цього слова й підважити поріг? Ні... не було вказівки на знаряддя. Це тхнуло Тираном, а не Превелебною Матір'ю. Вона спробувала відсунути поріг убік. Ніщо не ворухнулося.

З почуттям напруги й загрози, підсиленням роздратування, Одріде підвелася і ногою штовхнула поріг поруч із

вигравіюваним словом. Ворухнулося! Щось жорстко заскреготіло об пісок їй над головою.

Одраде відстрибнула назад, намагаючись уникнути піску, що каскадом сипався на долівку перед нею. Глибоке гудіння наповнило малу комірчину. Камінь у неї під ногами хитнувся. Долівка похилилася вперед, до дверей, відкривши простір під дверною стіною.

Одраде ще раз відчула, що падає вперед і вниз, назустріч невідомому. Ліхтарик падав поруч із нею, пучок його світла обертався. Вона побачила попереду якісь насипи темно-червоної та коричневої барви. Запах кориці наповнив їй ніздрі.

Разом з ліхтариком вона впала на м'яку купу меланжу. Отвір, крізь який з'їхала сюди, був тепер недосяжним — на висоті п'яти метрів над нею. Одраде вхопила ліхтарик. Його проміння освітило широкі сходинки, вирізані в камені біля отвору. На вертикальних площинах сходинок щось було написано, але вона бачила тільки те, що звідси є вихід назовні. Перша паніка відступила, та від почуття небезпеки їй перехопило дихання, вона мусила щосили рухати грудними м'язами.

Одраде світила ліворуч і праворуч, досліджуючи приміщення, куди звалилася. Це була довга кімната просто під переходом, куди вона потрапила з великої зали. Усе це приміщення, по всій довжині, було засипано меланжем!

Вона скерувала світло вгору й побачила, чому жоден шукач, що простукував долівку переходу, не знайшов цієї схованки. Перехресно вкладені кам'яні кріплення переносили напругу в глибину кам'яних стін. Стукіт там угорі повертав відлуння суцільної кам'яної маси.

Одраде знову глянула на меланж довкола себе. Навіть за теперішніх цін, що знизилися через вирощування у резервуарах, це був справжній скарб. Його обсяг вимірювався багатьма тоннами.

«У цьому й небезпека?»

Відчуття застороги у неї всередині зоставалося так само гострим, як і раніше. Не Тиранового меланжу слід було їй

боятися. Тріумвірат провів би справедливий поділ цієї партії, і на цьому кінець. Бонус у проєкті гхоли.

Зосталася інша небезпека. Вона не могла unikнути попередження.

Знову послала пучок променів уздовж насипаного меланжу. Її увагу привернула смуга на стіні над прянощами. Ще слова! Теж мовою чакобса, викарбувані різцем. Дрібний плинний напис містив ще одне послання:

«ПРЕВЕЛЕБНИЙ МАТЕРІ, ЩО ПРОЧИТАЄ МОЇ СЛОВА!»

У нутрощах Одраде наче з'явився холодний клубок. З ліхтариком у руці вона просунулася у правий бік, пробираючись крізь меланж ціною в імперію. У посланні було ще щось:

«ЗАПОВІДАЮ ВАМ МІЙ СТРАХ І МОЮ САМОТНІСТЬ. ДАЮ ВАМ ПЕВНІСТЬ, ЩО ТІЛО Й ДУШУ БЕНЕ ГЕССЕРИТ СПІТКАЄ ТА Ж ДОЛЯ, ЩО Й КОЖНЕ ІНШЕ ТІЛО Й КОЖНУ ІНШУ ДУШУ».

Ще один абзац послання постав праворуч від неї. Вона проклала борозну крізь густо насипаний меланж і зупинилася, читаючи:

«ЩО ТАКЕ ВИЖИВАННЯ, ЯКЩО НЕ ВИЖИВЕШ У ЦІЛОСТІ? СПИТАЙТЕ ЦЕ В БЕНЕ ТЛЕЙЛАКС! ЩО, ЯК ВИ НЕ ЧУЄТЕ БІЛЬШЕ МУЗИКИ ЖИТТЯ? ПАМ'ЯТЕЙ НЕ ДОСИТЬ, ЯКЩО ВОНИ НЕ КЛИЧУТЬ ВАС ДО ШЛЯХЕТНОЇ МЕТИ!»

Продовження містилося на вузькій торцевій стіні довгої кімнати. Одраде, спотикаючись, пробралася крізь меланж і стала навколішки, щоб прочитати:

«ЧОМУ ВАШЕ СЕСТРИНСТВО НЕ ЗБУДУВАЛО ЗОЛОТОГО ШЛЯХУ? ВИ ЗНАЛИ НЕОБХІДНІСТЬ ЦЬОГО, ВАШ ПРОВАЛ ПРИРІК МЕНЕ, БОГА-ІМПЕРАТОРА, НА ТИСЯЧОЛІТТЯ ОСОБИСТОЇ РОЗПУКИ».

Слова «Бога-Імператора» були написані не чакобса, а мовою ісламіяту. Кожному, хто говорив цією мовою, вони передавали

виразне друге значення: «Ваш Бог і ваш Імператор, бо ви мене таким зробили».

Одраде похмуро всміхнулася. *Це* довело б Ваффа до релігійного шаленства! Що вище він підіймався, то легше ставало зламати його захист.

Вона не сумнівалася ні у слушності Тиранового звинувачення, ні в силі його передбачення, що Сестринство може спіткати кінець. Відчуття небезпеки безпомилково довело її до цього місця. Було й ще щось. Черви Ракіса досі рухалися у древньому Тирановому ритмі. Може, він і дрімає у своєму нескінченному сні, але це страшне життя, перлина, прихована в кожному черві, зберігається, як і передбачив Тиран.

Що він сказав Сестринству свого часу? Одраде згадала його слова:

«Коли мене не стане, мене назвуть Шайтаном, Імператором Геєни. Колесо мусить обертатися і обертатися вздовж Золотого Шляху».

Так, саме це й мала на увазі Тараза. *«Невже ти не розумієш? Простолюд Ракіса вже понад тисячоліття називає його Шайтаном!»*

Тож Тараза це знала. Знала, хоч ніколи не бачила цих слів.

«Я бачу твої задум, Таразо. А тепер знаю тягар страху, який ти носила всі ці літа. Відчуваю його так само глибоко, як і ти».

Тут Одраде збагнула, що почуття застороги не розвіється, доки не закінчиться її життя, або не зникне Сестринство, або ж доки не буде усунено небезпеку.

Вона здійняла ліхтарик, встала і пробралася крізь меланж до широких сходів, що вели звідси. Біля сходів різко відсахнулася. На вертикальних поверхнях кожної сходинки вирізано чергові Тиранові слова. Одраде з трепетом читала їх, знизу вгору:

МОЇ СЛОВА – ЦЕ ВАШЕ МИНУЛЕ,

МОЇ ПИТАННЯ ПРОСТІ:

З КИМ ВСТУПАЄТЕ В СОЮЗ?

ІЗ ТЛЕЙЛАКСУ, ЩО ПОКЛОНЯЮТЬСЯ САМІ СОБІ?

З БЮРОКРАТІЄЮ МОЇХ РИБОМОВОК?
З КОСМІЧНИМИ БЛУКАЛЬЦЯМИ ГІЛЬДІЇ?
З КРОВОЖЕРНИМИ ХАРКОННЕНАМИ?
ЗІ ЗЛИВНОЮ ЯМОЮ ДОГМАТІВ ВАШОГО ВЛАСНОГО ТВОРИВА?

ЯК ЗУСТРІНЕТЕ СВІЙ КІНЕЦЬ?

СТАВШИ НЕ БІЛЬШИМ ЗА ТАЄМНЕ ТОВАРИСТВО?

Підіймаючись сходами, Одріде проминала питання і перечитувала їх удруге. *Шляхетна мета?* Ламка це річ, і завжди такою була. Як же легко її перевернути. Та була в цьому сила, злита з постійною небезпекою. Усе це написано на стінах і сходинок тієї кімнати. Тараза знала все й без пояснення. Ясно, до чого закликав Тиран: приєднуйтеся до мене!

Діставшись комірчини і знайшовши вузький виступ, уздовж якого вона могла пробратися до дверей, Одріде глянула вниз, на знайдений нею скарб. Хитнула головою, захоплена мудрістю Тарази. То ось як могло закінчитися Сестринство. Задум Тарази був ясним, усі шматочки мозаїки склалися. Жодної певності. Багатство і влада — усе це закінчується однаково. Шляхетний задум розпочато, і його слід довести до кінця, навіть якщо це означатиме смерть Сестринства.

«Які ж убогі знаряддя ми вибрали!»

Дівчинка, що чекає у глибокій печері під пустелею, ця дівчинка і гхола, готований для Ракіса.

«Тепер я розмовляю твоєю мовою, старий хробаче. У ній немає слів, та я знаю її суть».

Предки наші їли манну у пустелі,
У краях палючих, де гудуть вітри.
Боже, дай покинуть землі ці пекельні!
Порятуй нас... о-о-о-о, порятуй нас
Із земель сухих, пекельних.

Пісні Гурні Галлека, Музей Дар-ес-Балята

Тег і Дункан, обидва важко озброєні, разом із Люціллою вийшли з не-кулі в найхолоднішу пору ночі. Зорі над головою були колючими, мов голки, повітря, доки вони його не сколихнули, — цілковито нерухомим.

У ніздрі Тега відразу ввірвався гнилуватий запах снігу й надалі вже там переважав. Запах напливав із кожним подихом, а коли вони видихали, довкола їхніх облич здіймалася густа хмара пари.

Від холоду на очах Дункана виступили сльози. Коли вони готувалися покинути не-кулю, він багато міркував про старого Гурні. Гурні зі шокою, пораненою Харконненівським батоном з атраментової лози. «Зараз нам знадобилися б вірні друзі», — подумав Дункан. Не надто довіряв Люціллі, а Тег був дуже, дуже старим. Дункан бачив, як Тегові очі блищать у зоряному світлі.

Перекинувши важезний древній лазеростріл через ліве плече, Дункан глибоко запхнув руки в кишені, щоб зігріти їх. Забув, як холодно може бути на цій планеті. Люціллі, здавалося, холод не дошкуляв. Очевидно, вона черпала тепло з якогось зі своїх бене-гессеритських трюків.

Дивлячись на неї, Дункан усвідомив, що він ніколи особливо не довіряв відьмам, навіть леді Джессіці. Про них легко

було думати як про зрадниць, позбавлених будь-якої вірності, окрім як своєю Сестринству. У них було *стільки* клятих таємних хитрощів! Хоча Люцілла вже облишила свої спокусницькі маневри. Вона знала, що його слова щирі та не розходяться з думками. Дункан відчував, як закипає її гнів. *Хай собі закипає!*

Тег стояв нерухомо, пильно дивлячись уперед і прислухаючись. Чи слушно було покладатися на єдиний план, який вони склали з Бурзмалі? Вони не мали змоги повернутися. Невже минуло всього вісім днів, відколи вони зважилися на це? Здається, минуло більше часу, попри тиск приготувань. Він глянув на Дункана й Люціллу. Дункан ніс древній Харконненівський лазеростріл, довгу польову модель. Навіть запасний заряд був тяжким. Люцілла відмовилася від будь-якої зброї, крім невеликого лазеростріла, схованого за корсажем. Він годився лише на один маленький викид. Іграшка таємного вбивці.

— Ми в Сестринстві відомі тим, що йдемо до бою, озброєні тільки нашими вміннями, — сказала вона. — Для нас буде приниженням відступити від цього взірця.

А все ж вона мала ножі, сховані в піхвах на ногах. Тег їх бачив. Ще він здогадувався, що ці ножі отруєні.

Тег зважував у руці рушницю з довгою цівкою: сучасний лазеростріл у польовому стилі, який він приніс сюди з Твердині. Через плече була перекинута ще одна зброя, пара до тієї, що ніс Дункан.

«Мушу покладатися на Бурзмалі, — подумки казав собі Тег. — Я його вишколив. Знаю його кваліфікацію. Якщо він каже, що цим новим союзникам можна вірити, то ми їм віримо».

Бурзмалі, вочевидь, не тямився від радощів, що його старий командир живий та в безпеці.

Але після їхньої останньої зустрічі випав сніг, і цей сніг лежав тепер довкола них, мов чиста дошка, на якій будуть записані всі їхні сліди. Вони не розраховували на сніг. Чи у Службі контролю погоди були зрадники?

Тег здригнувся. Повітря було холодним. Цей холод відчувався як космічний, позапланетний, наче докола них порожнеча, крізь яку на лісову галявину вільно потрапляє світло зірок. Слабке світло чисто відбивалося від покритої снігом землі та білої пороші на скелях. Темні обриси хвойних дерев і голі гілки листяних показували тільки свої білі розмиті крайки. Усе інше ховалося у глибокій темряві.

Люцілла подула на пальці, схилилася до Тега й шепнула:
— Хіба він не мав би вже бути тут?

Він знав, що це не справжнє питання. «*Чи можна довіряти Бурзмалі?*» — ось що вона хотіла спитати. Повторювала це питання на різні лади, відколи Тег вісім днів тому виклав їй план. Усе, що він міг відповісти:

— Я поставив на це своє життя.

— І наші життя також!

Тегові теж не подобалося, що непевності громадяться одна на одну, та, врешті-решт, усі плани покладалися на вміння тих, хто їх реалізовував.

— Це ти наполягала, що ми мусимо звідти вибратися і рушити на Ракіс, — нагадав він. Сподівався, що вона помітить його усмішку, і цей жест усуне колючку з його слів.

Люцілла не заспокоїлася. Тег ніколи не бачив, щоб якась Превелебна Мати так неприховано нервувалася. Хвилювалася б іще більше, якби довідалася про його нових союзників! Звичайно, річ і в тому, що вона не зуміла повністю виконати завдання Тарази. Як це мусило її дратувати!

— Ми дали клятву захищати гхолу, — нагадала вона йому.

— Бурзмалі теж дав таку клятву.

Тег зиркнув на Дункана, що мовчки стояв між ними. Дункан ніяк не виказав, що чув цю суперечку або поділяв їхню знервованість. Древнє самовладання втримувало його риси непорушними. Тег розумів, що Дункан прислухається до ночі, роблячи те, що слід було робити всім їм трьом. На його юному обличчі малювався дивний вираз позбавленої віку зрілості.

«Якщо мені колись потрібні були вірні друзі, то це зараз!» — міркував Дункан. Подумки він повернувся в минуле, у часи Г'єді Прайм, до своїх передгхолівських коренів. Це називали «ніччю Харконненів». У такі ночі Харконнени в теплі й безпеці обладунку із силовими підвісками любили полювати на своїх підданих. Поранений утікач міг померти від холоду. *Харконнени знали! Прокляття їхнім душам!*

Як і слід було сподіватися, Люцілла помітила Дунканову зосередженість і послала йому погляд, що казав: «*Ми з тобою маємо незакінчену справу*».

Дункан підставив обличчя під зоряне світло, щоб вона, напевне, побачила його посмішку, вираз образливого розуміння, який змусив Люціллу захолонути всередині. Зняв із плеча тяжкий лазеростріл і перевірів його. Люцілла помітила звивистий орнамент на ложі та вздовж ствола. Древня річ, однак і досі випромінювала смертоносну прицільність. Дункан поклав лазеростріл на ліве плече, правицю на руків'я, палець на спусковий гачок. Точнісінько так, як і Тег тримав свою сучасну зброю.

Люцілла відвернулася від своїх супутників і всіма чуттями прислухалася до схилю узгір'я над і під ними. Не встигла й завершити цього руху, як довкола вибухнули гучні звуки. Ніч заповнилася громадям звуків — сплеск сильного гуркоту праворуч від них, тоді тиша. Наступний вибух зі схилю під ними. Тиша. Зі схилю над ними! Звідусіль!

При перших же звуках вони втрюх скоцюрбилися під захистом скель біля печерного входу до не-кулі.

Звуки, що наповнили їхню ніч, годі було точно описати: пронизливий шум, частково механічний, частково пищання, зойки, сичання. Земля раз у раз здригалася від глибинних вибухів.

Тег знав ці звуки. Там ішла битва. Він чув сичання вогнететів позаду. На далекому небі спалахували піки променів тяжких лазерострілів.

Щось блиснуло вгорі, тягнучи за собою рій синіх і червоних іскор. Ще й ще раз! Земля затремтіла. Тег носом утягнув повітря: палена кислота і слід часнику.

Не-кораблі! Їх багато!

Вони приземлялися в долині під древньою не-кулею.

— Назад усередину! — наказав Тег.

Кажучи це, побачив, що вже запізно. Довкола них розпочався людський рух. Тег здійняв свій довгий лазеростріл і скерував його вниз по схилу, у напрямку найпронизливішого шуму та найближчого помітного руху. Звідти долинав багатоголосий людський крик. Між деревами, що закривали поле битви, залітали вільні світлокулі. Їх випускали ті, хто звідти наближався. Несені холодним вітром світлокулі танцювали і дрейфували вгору узгір'я. Темні постаті рухалися при цьому змінному освітленні.

— Лицепляси! — прохрипів Тег, розпізнавши напасників. Ці мандрівні вогні за кілька секунд впливуть з-поміж дерев, а менше ніж за хвилину дістануться до них!

— Нас зрадили! — скрикнула Люцілла.

З узгір'я над ними долинув гучний рев:

— Башаре!

Численні голоси!

«Бурзмалі?» — спитав себе Тег. Глянув угору, тоді вниз, на лицеплясів, що невпинно наближалися. Ніколи розбиратися і вибирати. Він нахилився до Люцілли:

— Це Бурзмалі над нами. Бери Дункана і тікайте!

— Та що, як...

— Це наш єдиний шанс!

— Ти дурень! — звинуватила вона його, хоча й слухняно оберталася при цьому.

Тегове «Так!» аж ніяк не втихомирило її страхів. От що буває, коли покладаєшся на чужі плани!

Дункан думав інакше. Він зрозумів, що задумав Тег, — пожертвувати собою, аби вони вдвох могли втекти. З ваганням

дивився, як знизу до них наближаються напасники. Побачивши його вагання, Тег гукнув:

— Це бойовий наказ! Я твій командир!

То був найближчий до Голосу тон, який Люцілла будь-коли чула від мужчини. Вона вирячилася на Тега.

Усе, що бачив Дункан, — це обличчя Старого Герцога, який наказував йому підкоритися. Цього було цілком досить. Він ухопив Люціллу за руку і, перш ніж потягти її схилом угору, сказав:

— Відкриємо вогонь прикриття, коли виберемося звідси!

Тег не відповів. Доки Люцілла й Дункан дряпалися вгору, він присів навпочіпки за покритою снігом скелею. Знав, що тепер мусить дорого продати своє життя. А ще знав, як це мусить бути: *несподівано*. Останній розчерк старого башара.

Напасники підбігали дедалі швидше, обмінюючись схвильованими вигуками.

Налаштувавши лазеростріл на максимум випромінювання, Тег натис гачок. Унизу, впоперек схилу пронеслася вогненна дуга. Дерева спалахували й падали. Люди кричали. На такому рівні розряджування зброї вистачить ненадовго, та миттєвого ефекту вистачило для нищівної розправи.

У раптовій тиші, що настала після першого пострілу, Тег змінив позицію. Перебрався під захист іншої скелі, ліворуч, і знову послав палючий промінь у низ темного узгір'я. Над поваленими деревами й розчленованими тілами залишилося лише кілька летючих світлокуль, які витримали перший спалах.

Його другу контратаку привітали нові крики. Він обернувся і поповз крізь скелі до іншого боку печерного входу в некулю. Там спрямував свою вогненну мітлу до підніжжя протилежного схилу. Ще крики. Ще полум'я і падіння дерев.

Ніхто не відкрив вогонь у відповідь.

«Вони хочуть узяти нас живими!»

Тлейлаксу готові були послати стільки лицеплясів, щоб він розрядив на них свій лазеростріл!

Тег перекинув ремінь старої Харконненівської зброї, краще приладнавши її на плечі та приготувавшись до атаки. Витяг майже спорожнілу зарядку сучасного лазеростріла, перезарядив його та поклав зброю на камінь. Сумнівався, чи матиме змогу перезарядити другу зброю. Хай думають, що у нього вичерпалися набої. Та на крайній випадок він мав за поясом два Харконненівські пістолети. З близької відстані битимуть потужно. Хай-но підійдуть ближче *ті*, Пани тлейлаксу, з наказу яких відбулася ця різня!

Тег обережно підняв довгоцілковий лазеростріл із каменю та відступив, підіймаючись угору, до вищих скель, ледь звернувши ліворуч, а тоді праворуч. Двічі зупинився, щоб промести схили внизу короткими серіями, наче заощаджуючи заряд. Не було сенсу намагатися приховувати рухи. Вони вже піймали його життєвідстежувачем, крім того, на снігу zostавалися сліди.

Несподівано! Чи зможе він притягти їх ближче?

Високо над печерним входом до не-кулі Тег знайшов у скелях чимале заглиблення, дно якого було заповнене снігом. Стрибнув униз, зайняв цю позицію і захоплено глянув: з неї відкривалося чудове поле обстрілу. Кілька недовгих секунд вивчав це місце. Згори його захищали вищі стрімчаки, з трьох сторін відкриті схили. Він обережно здійняв голову і спробував заглянути вгору, за скельний захист.

Там було тихо.

Чи ті крики, які він чув, вигукували люди Бурзмалі? Навіть якщо й так, не було гарантії, що за таких обставин Дункан і Люцілла зуміють утекти. Тепер це залежало від Бурзмалі.

«Чи такий він винахідливий, як я про нього думав?»

Не було часу обмірковувати можливості чи якимось змінювати ситуацію. Битва розгорілася. Він був її учасником. Тег глибоко вдихнув і глянув униз по схилу, поверх каменів.

Так, вони оговталися і відновили наступ. Цього разу без промовистих світлокуль і безшумно. Не було більше й підбадьорливих криків. Тег спер довгий лазеростріл на камінь перед

собою і одним довгим ударом зліва направо нарисовав палючу дугу, дозволивши їй наприкінці згаснути через безсумнівне вичерпання заряду.

Зняв стару Харконненівську зброю та наготував її, мовчки чекаючи. Вони очікували, що він тікатиме на узгір'я. Тег натомість припав до землі під захистом скель, сподіваючись, що над ним угорі достатньо руху й що це зіб'є з пантелику життєвідстежувачів. Досі чув людей унизу, на випаленому схилі. Мовчки лічив про себе, відміряв відстань, з довгого досвіду знаючи, скільки часу знадобиться напасникам, щоб дістатися межі смертоносного досягнення. А ще уважно прислухався, чи не залунає інший звук, знайомий йому з попередніх зустрічей із тлейлаксу: різкі команди, віддані пискливими голосами.

Ось вони!

Пани просувалися врозсип, були далі, ніж він сподівався. Боязкі створіння! Тег налаштував старий лазеростріл на максимум випромінювання та зненацька підвівся зі своєї захисної колиски між скелями.

Побачив вигнутий дугою стрій лицеплясів, що наближався при світлі підпалених дерев і кущів. Пискляві вигуки команд долинали з-за лінії наступу, далеко за танцем жовтогарячого світла.

Цілячись над головами найближчих напасників, Тег зазирнув за вогненний хаос і натиснув гачок: дві довгі серії, туди й назад. На якусь мить його вразило, якою потужно руйнівною виявилася ця древня зброя. Очевидно, лазеростріл був витвором досконалого мистецтва, але в не-кулі не було можливості переверити це.

Цього разу крики мали інший тон: високий і несамовитий!

Тег прицілився нижче й очистив найближчий схил від лицеплясів. Дав їм відчутти повну силу випромінювання, показавши, що в нього не одна зброя. Промітав туди й сюди смертоносною дугою, давши напасникам достатньо часу,

щоб побачити, як заряд слабне, переходячи в останнє потріскування.

Ось! Їх уже раз підманули, тепер вони будуть обережнішими. Може, з'явиться шанс приєднатися до Дункана й Люцілли. Ця думка заповнила його свідомість. Тег обернувся, вібрався зі своєї схованки, почав підійматися вгору по скелі. На п'ятому кроці йому здалося, що він зіткнувся з гарячою стіною. Вистачило часу збагнути, що сталося: вибуховий постріл із потужного паралізатора вцілив йому в обличчя та груди! Цей постріл прилетів просто з вершини, куди Тег направив Дункана й Люціллу. Гіркота переповнювала Тега, коли він провалювався у темряву.

Інші теж спроможні на несподівані вчинки!

Усі організовані релігії постають перед спільною проблемою, вразливим пунктом, крізь який можемо проникнути всередину цих релігій і змінити їх згідно з нашими задумами: «Як відрізнити гординю від одкровення?»

Міссіонарія Протектіва, Внутрішнє вчення

Одраде не спускала пильного погляду з холодної зелені чотирьохкутника внизу під нею, де Шіана сиділа з однією із Сестер-навчительок. Сестра-навчителька була найкращою, точно припасованою до цього чергового етапу Шіаниної освіти. Тараза ретельно відбирала їх усіх.

«Ми ведемо далі твій план, — подумала Одраде. — Та чи передбачила ти, Мати Настоятелько, який знак може бути відтиснутий на нас через випадкове відкриття тут, на Ракісі?»

А чи було воно випадковим?

Одраде перевела погляд на нижчі дахи всього обширу центрального укріплення Сестринства на Ракісі. Яскраве світло полудня розпікало райдужні плити.

«Це все наше».

Вона знала, що це було найбільше із посольств, яке священники дозволили у святому місті Кіні. Її присутність у цьому укріпленні Бене Гессерит суперечила угоді, яку вона уклала з Туеком. Але це було ще до відкриття у січі Табр. Окрім цього, Туек насправді вже не існував. Той Туек, що марширував крізь священні ділянки, був лицеплясом і грав у небезпечний маскарад.

Одраде повернулася думками до Ваффа, що стояв позаду неї з двома Сестрами-охоронницями. Чекав поблизу дверей до цього горішнього святилища в пентхаузі з вікнами з армованого пласкла, за якими відкривався гарний краєвид, та імпазант-

ними чорними меблями. Превелебна Мати у своїх шатах майже зливалася з ними, тож гість бачив лише яснішу пляму її обличчя.

Чи правильно вона оцінила Ваффа? Усе було зроблено точнісінько згідно з ученням Міссіонарії Протективи. Чи достатню щілину пробила вона в його психічному обладунку? Невдовзі він буде змушений заговорити. Тоді вона знатиме.

Вафф спокійно стояв на своєму місці. Одріде бачила його відзеркалення у пласкці. Він не виказав розуміння того, що ці дві високі темноволосі Сестри стояли обабіч нього, аби запобігти можливому насиллю з його боку. Та, звичайно, знав це.

«Мої охоронниці, не його».

Стояв, схиливши голову, щоб приховати від неї вираз свого обличчя, та Одріде знала, що він почувається невпевнено. Хай там що, а це безперечно. Сумніви скидаються на голодних тварин, а вона неабияк попрацювала, щоб цей голод загострився. Вафф був твердо переконаний, що виправа до пустелі стане приводом для його смерті. А тепер дзен-сунітські та суфійські вірування запевняли його, що там він порятувався з Божої волі.

Хоча, безсумнівно, зараз Вафф наново переглядає свою угоду з Бене Гессерит, нарешті розгледівши, як він скомпрометував свій народ, на яку страшну небезпеку наразив свою дорогоцінну тлейлаксанську цивілізацію. Так, його самовладання слабшало, та це могли розпізнати лише очі Бене Гессерит. Незабаром настане час перебудовувати його свідомість за взірцем, що більше відповідав би потребам Сестринства. А зараз дамо йому ще трохи поумлівати на повільному вогні.

Одріде знову глянула на краєвид за вікном, намагаючись розрядити напругу, пов'язану із цією затримкою. Бене Гессерит вибрали місце для посольства з огляду на можливість масштабної перебудови, що змінила всю північно-східну ділянку старого міста. Вони могли тут будувати й перебудовувати на власний смак і з власною метою. Древні конструкції, спроектовані з думкою про легкий доступ для пішоходів, доріжки, достатньо широкі для офіційного наземного транспорту,

розкидані де-не-де площі, на які могли сідати орнітоптери, — це все змінено.

«Згідно з духом часу».

Нові будівлі стояли куди ближче до бульварів, обсаджених високими екзотичними деревами, що пихато поглинали величезну кількість води. Топтери витіснено з площ, тепер вони сідали на дахи вибраних будівель. Доріжки для пішоходів стикалися з вузькими пандусами, які прилягали до будівель. У середині нових будинків були ліфти, доступ до яких давали монети, ключ або долонний ідентифікатор. Їхні палючі енергетичні поля маскувало темно-коричневе напівпрозоре прикриття. Ліфтові шахти, мов темні голки, протинали рівну сірість пласбетону та пласкла. Люди, невиразно видимі в цих трубах, справляли враження чогось нечистого, що переміщалося вгору і вниз у механічних ковбасах, цілковито чистих, на відміну від них.

«Усе в ім'я модернізації».

Вафф позаду неї ворухнувся і прокашлявся.

Одріде не обернулася. Дві Сестри-охоронниці знали, що вона робить, і не відреагували й знаком. Дедалі сильніша нервозність Ваффа лише підтверджувала, що все йде як слід.

Одріде не відчувала, що все справді йде як слід.

Витлумачила краєвид за вікном як черговий тривожний симптом цієї тривожної планети. Як вона згадала, Туек не схвалював модернізації цього міста. Скаржився, що необхідно знайти якийсь спосіб стримати її та зберегти давні орієнтаційні пункти. Його наступник-лицепляс продовжував цю суперечку.

Наскільки схожим на Туека був цей новий лицепляс? Чи такі лицепляси думали самі, чи просто грали свої ролі за наказом Пана? Зоставалися вони безплідними, ці нові? Чим відрізнялися ці лицепляси від нормальних людей?

Усе, пов'язане з цим обманом, непокоїло Одріде.

Радники фальшивого Туека, цілковито втягнуті у змову, яку вони мали за «тлейлаксанську інтригу», говорили про публіч-

ну підтримку модернізації і відверто втішалися тим, що врешті доп'яли свого. Альбертус регулярно доповідав Одраде про все. Кожна нова доповідь усе дужче непокоїла її. Навіть очевидна покірність Альбертуса викликала в неї тривогу.

— Звичайно, вони не мають на увазі *публічної* підтримки, — казав Альбертус.

Одраде могла тільки погодитися. Поведінка радників свідчила про те, що вони мають могутню підтримку в середніх верствах священства, серед кар'єристів, що під час недільних вечірок не вагалися жартувати зі свого Розділеного Бога... серед тих, кого вдовольнив і умиротворив скарб, знайдений нею в січі Табр.

Дев'яносто тисяч довгих тонн! Піврічний урожай пустель Ракіса. Навіть одна третина цього була значним козирем при встановленні нового балансу сил.

«Хотіла б я ніколи тебе не зустріти, Альбертусе».

Вона прагнула пробудити в ньому *того, хто дбає*. А те, кого зробила з нього натомість, легко було розпізнати кожному, на-вченому за методом Міссіонарії Протективи.

Підлабузливого плазуна!

Тепер уже не важило те, що спонукою його підлеглості була цілковита віра в її святий зв'язок із Шіаною. Ніколи раніше Одраде не замислювалася, як легко науки Міссіонарії Протективи нищать людську незалежність. Мета, вочевидь, завжди такою й була: *«Зроби з них послідовників, що відповідають нашим потребам»*.

Тиранові слова у таємному приміщенні не лише роздмухали її страх за майбутнє Сестринства.

«Заповідаю вам мій страх і мою самотність».

Крізь усю цю тисячолітню відстань він засіяв у ній сумніви так само певно, як вона засіяла їх у Ваффові.

Бачила Тиранові питання так, наче їх написано палючим світлом перед її внутрішнім зором.

«З КИМ ВСТУПАЄТЕ В СОЮЗ?»

Хіба ми не більше ніж таємне товариство? Як зустрінемо свій кінець? Зі зливною ямою догматів нашого власного творива?

Тиранові слова були випалені в її свідомості. Яка була «шляхетна мета» в тому, що робило Сестринство? Одраде майже чула глузливу відповідь Тарази на це питання.

«Вживання, Дар! Ось єдина шляхетна мета, якої ми потребуємо. Вживання! Навіть Тиран знав це!»

Можливо, навіть Туек знав це. І куди це його врешті-решт привело?

Одраде відчула непереборне співчуття до покійного Пресвященника. Туек був якнайкращим прикладом того, що може створити міцно згуртована родина. Навіть його ім'я було вказівкою: незмінне від Атрідівських часів на цій планеті. Предком-засновником роду був контрабандист, повірник першого Лето. Туек походив з родини, яка міцно трималася своїх коренів, кажучи: «У нашому минулому є дещо варте того, щоб його зберегти». Приклад цієї настанови для потомків не пройшов повз увагу Превелебної Матері.

«Та ти зазнав поразки, Туеку».

Модернізовані квартали за її вікном були свідченням цієї поразки — хабаром для тих елементів ракіанської спільноти, влада яких наростала. Елементів, заради підтримки і зміцнення яких так довго працювало Сестринство. Туек вбачав у цьому передвістя дня, коли він стане надто слабким політично, щоб запобігти наслідкам такої модернізації.

Коротший і оптимістичний ритуал.

Нові пісні на сучасніший лад.

Зміни в танцях. («Традиційні танці такі довгі!») А передусім — менше вилазок до небезпечної пустелі для молодих послухників із владних сімей.

Одраде зітхнула і глянула на Ваффа. Малий тлейлаксу закусив нижню губу. Добре!

«Прокляття, Альбертусе! Я радо привітала б твій бунт!»

За зачиненими дверима Храму вже йшли дебати про те, кому перейде пост Преосвященника. Нові ракіанці говорили про потребу «йти за духом часу». Мали на увазі: «Дайте нам більше влади!»

«Так було завжди, — подумала Одраде. — Навіть у Бене Гессерит».

А все ж вона не могла позбутися думки: *бідний Туек*.

Альбертус доповів, що Туек саме напередодні своєї смерті й заміни лицеплясом перестерігав свою рідню, що вони можуть не втримати сімейного контролю над постом Преосвященника, коли він помре. Туек був кмітливішим і здогадливішим, ніж очікували його вороги. Його сім'я вже збирала в боржників кошти, накопичуючи ресурси для втримання основи влади.

І лицепляс на місці Туека багато чого досяг своїм мімічним спектаклем. Туєкова сім'я ще не довідалася про підміну. Можна було повірити, що справжнього Преосвященника не замінено, таким добрим був цей лицепляс. Спостереження за лицеплясом у дії багато чого відкривало уважним Превелебним Матерям. Це, звичайно, було однією з причин, які змушували Ваффа корчитися й ухилятися.

Одраде різко обернулася і підійшла до Пана тлейлаксу. *Час ним зайнятися!*

Вона зупинилася за два кроки від Ваффа і глянула на нього згори вниз. Вафф із викликом зустрівся з нею поглядом.

— Ти мав досить часу, щоб обдумати своє становище, — звинуватила вона його. — Чого ж уперто мовчиш?

— Моє становище? Думаєш, ти дала нам вибір?

— Людина — це тільки камінець, кинутий у став, — процитувала вона фразу з його власних вірувань.

Вафф глибоко, з тремтінням зітхнув. Вона промовила належні слова, та що за ними приховувалося? Вони більше не звучали добре, злетівши з уст жінки-повінди.

Не дочекавшись відповіді Ваффа, Одраде продовжила цитату:

— А якщо людина — це тільки камінець, то всі її діла не можуть бути нічим більшим.

Одраде здригнулася від мимовільного тремтіння, що пройшло її тілом. Це викликало у сторожких Сестер-охоронниць вираз старанно замаскованого подиву.

«Чому цієї миті я подумала про слова Тирана?» — замислилася Одраде.

«ТІЛО Й ДУШУ БЕНЕ ГЕССЕРИТ СПІТКАЄ ТА Ж ДОЛЯ, ЩО Й КОЖНЕ ІНШЕ ТІЛО Й КОЖНУ ІНШУ ДУШУ».

Ця скалка глибоко встромилася в неї.

«Як це я стала такою вразливою? — Відповідь негайно ж постала в її свідомості. — *Атрідівський маніфест! Складання цих слів під пильним керівництвом Тарази відкрило в мені тріщину*».

Чи була такою Таразина мета: зробити Одраде вразливою? Звідки Тараза знала, що можна знайти на Ракісі? Мати Настоятелька не лише не виявляла провидчих здібностей, а й схильна була уникати виявів цього таланту в інших. У рідкісних випадках, коли Тараза вимагала ясновидіння в самій Одраде, тренування око Сестри не могло не помітити, як неохоче вона це робила.

«А все ж вона зробила мене вразливою».

Чи було це випадковістю?

Одраде занурилася у швидку декламацію літанії проти страху. Кілька кліпань ока, та тим часом Вафф, вочевидь, ухвалив рішення.

— Ви хочете нас присилувати, — сказав він. — Але не знаєте, які сили залишили ми в резерві на таку мить. — Він здійняв рукави, показуючи, де були сховані дротикомети. — Це лише нікчемні іграшки порівняно з нашою справжньою зброєю.

— Сестринство ніколи в цьому не сумнівалося, — промовила Одраде.

— Чи між нами мусить дійти до насильницького конфлікту? — спитав він.

— Вибір за вами, — відповіла вона.

— Навіщо ж ви шукаєте конфлікту?

— Дехто хотів би побачити, як Бене Гессерит і Бене Глейлак учепляться в горлянку одне одному, — сказала Одраде. — Наші вороги з радістю втрутяться, щоб позбирати уламки, коли ми достатньо ослабнемо в такому протистоянні.

— Ти проповідуєш згоду, та не даєш моему народові простору для переговорів! Можливо, твоя Мати Настоятелька не надала тобі влади вести переговори!

Як спокусливо було б повернути це все в руки Тарази, яка цього й хотіла. Одраде глянула на Сестер-охоронниць. Обличчя обох були масками, які нічого не відображали. Що вони знали насправді? Чи зрозуміють вони, коли вона піде всупереч наказам Тарази?

— Ти маєш таку владу? — наполягав Вафф.

«Шляхетна мета, — подумала Одраде. — Вочевидь, Тиранів Золотий Шлях продемонстрував принаймні одну рису такої мети».

Одраде зважилася сама створити правду.

— Я маю таку владу, — сказала вона. Її слова зробили це правдою. Взявши таку владу, вона відібрала в Тарази можливість заперечити це. Та Одраде знала, що ці слова, сказані нею самою, змусили її обрати курс, який дуже відхилився від подальших етапів проєкту Тарази.

Незалежна дія. Те, чого вона прагнула від Альбертуса.

«Та я на сцені і знаю, що необхідно».

Одраде глянула на Сестер-охоронниць.

— Прошу, залишайтеся тут і простежте, щоб нам не перешкодили.

А Ваффові сказала:

— З таким же успіхом ми могли б розмовляти в комфорті. — Махнула рукою на два слідокрісла, що стояли під прямим кутом одне до одного по той бік кімнати.

Одраде почекала, доки вони всілися, тоді відновила розмову:

— Зараз між нами має бути певна міра щирості, яку рідко дозволяє дипломатія. Надто багато висить на волоску, щоб ми дали втягти себе у дрібні виверти.

Вафф дивно на неї глянув.

— Ми знаємо, що у ваших найвищих радах немає згоди, — сказав він. — Нам зроблено певні тонкі пропозиції. Є це частиною...

— Я вірна Сестринству, — промовила вона. — Навіть ті, хто намагався з вами зблизитися, не мали іншої вірності.

— Це ще один трюк...

— Жодних трюків!

— Бене Гессерит завжди вдаються до трюків, — звинуватив він її.

— Яких дій з нашого боку ти боїшся? Назви їх.

— Може, я навчився від тебе надто багато, щоб ти дозволила мені жити.

— Чи ж не можу я сказати те саме про тебе? — спитала вона. — Хто ще знає про наше таємне споріднення? Жінка, яка тут з тобою розмовляє, не є *повіндою*!

Вона зважилася промовити це слово з певною тривою, та досягнутий ефект не міг бути більшим одкровенням. Вафф, вочевидь, був глибоко враженим. Йому знадобилося кілька довгих хвилин, щоб отямитися. Хоча сумніви залишилися, бо вона засіяла їх у ньому.

— Що доводять слова? — спитав він. — Ти й далі можеш узяти те, чого від мене навчилася, нічого не залишивши моему народові. Ти й далі тримаєш над нами батіг.

— Я не ховаю зброї в руках, — зауважила Одраде.

— Проте у твоєму розумі є знання, що можуть нас зруйнувати! — Він озирнувся на Сестер-охоронниць.

— Вони є частиною мого арсеналу, — погодилася Одраде. — Відіслати їх?

— А з ними все, що вони тут почули, — сказав він. Відповів обережним поглядом на погляд Одраде. — Краще б нам усім відіслати геть наші спогади!

Одраде заговорила якнайрозсудливішим тоном:

— Що б ми здобули, виявивши ваш місіонерський запал, перш ніж ви будете готові виступити? Яка була б нам користь,

якби ми зіпсували вам репутацію, розголосивши, куди ви помістили своїх нових лицеплясів? О так, знаємо про Ікс і Рибомовок. Вивчивши тих нових, ми зайнялися їхнім пошуком.

— Ось бачиш! — Його голос був небезпечно гострим.

— Не бачу іншого способу довести нашу спорідненість, окрім як розкрити щось так само згубне про нас самих, — промовила Одраде.

Вафф онімів.

— Ми плануємо розселити червів Пророка на незліченних планетах Розсіяння, — заявила вона. — Що сказало б і зробило ракіанське священство, якби ти викрив це?

Сестри-охоронниці глянули на неї з ледь прихованими веселощами. Думали, що вона бреше.

— Зі мною немає охорони, — сказав Вафф. — Якщо небезпечно таємницю знає лише одна особа, то легко добитися, щоб та особа замовкла навіки.

Вона здійняла порожні рукави.

Він подивився на Сестер-охоронниць.

— Дуже добре, — промовила Одраде. Глянула на Сестер і зробила легкий знак рукою, щоб їх заспокоїти. — Прощу, Сестри, почекайте ззовні.

Коли двері за ними зачинилися, Вафф знову засумнівався.

— Мої люди не обшукали цих кімнат. Що я знаю про речі, які могли бути тут сховані, аби записати наші слова?

Одраде перейшла на мову ісламіяту.

— Тоді нам, можливо, слід розмовляти мовою, відомою лише нам.

Ваффові очі блиснули. Тією ж мовою він відповів:

— Дуже добре! Ризикну. І попрошу виявити мені справжню причину розколу серед... Бене Гессерит.

Одраде дозволила собі всміхнутися. Разом зі зміною мови змінилася вся особистість Ваффа, всі його манери. Він поведився точнісінько так, як і очікувалося. Ця мова не посилить жоден його сумнів!

Вона відповіла з такою ж певністю:

— Дурні бояться, що ми можемо призвести до появи чергового Квізац Хадераха! Таке доводять кілька моїх Сестер.

— У цьому більше немає потреби, — сказав Вафф. — Той, що міг бути в багатьох місцях водночас, уже був і відійшов. Він з'явився лише для того, щоб привести у світ Пророка.

— Бог не посилав би такої звістки двічі, — погодилася вона.

Подібні сентенції Вафф часто чув цією мовою. Йому більше не здавалося дивним, що жінка може вимовити такі слова. Достатньо було мови і знайомих слів.

— Чи смерть Шванг'ю повернула єдність серед ваших Сестер? — спитав він.

— Ми маємо спільного ворога, — мовила Одрде.

— Всечесних Матрон!

— Ти мудро чинив, убиваючи їх і навчаючись у них.

Вафф схилився вперед, повністю поглинутий знайомою мовою і перебігом їхньої розмови.

— Вони правлять через секс! — вигукнув він. — Мають надзвичайні техніки посилення оргазму! Ми...

Запізно усвідомив, хто сидить перед ним і вислуховує це все.

— Ми вже знаємо такі техніки, — запевнила його Одрде. — Цікаво буде порівняти, але є очевидні причини, через які ми ніколи не намагалися вдатися до таких небезпечних засобів. Ці блудниці просто достатньо дурні, щоб припуститися такої помилки!

— Помилки?! — Він був помітно здивований.

— Вони самі тримають віжки в руках! — сказала вона. — Разом із наростанням влади мусить наростати їхній контроль. Така колісниця розпадеться через власний розгін!

— Влада, постійно влада, — пробурмотів Вафф. Тут йому сьайнула інша думка. — Ти хочеш сказати, що саме так упав Пророк?

— Він знав, що робить, — промовила вона. — Тисячоліття вимушеного миру, після чого наступили Голодні Часи та

Розсіяння. Ці прямі результати й були посланням. Пам'ятай! Він не знищив ні Бене Тлейлак, ні Бене Гессерит.

— На що ви сподіваєтеся від союзу між двома нашими народами? — спитав Вафф.

— Надія — це одне, а виживання — інше, — відповіла вона.

— Як завжди, прагматизм, — сказав Вафф. — І дехто з вас боїться, що ви можете повернути Пророка на Ракіс з усіма його неушкодженими силами?

— Чи ж я цього не казала? — Мова ісламіяту мала особливо сильні питальні засоби. Це переклало тягар доказу на Ваффа.

— Тож вони сумніваються, що Божа рука причетна до створення вашого Квізац Хадераха, — промовив він. — А у Пророкові теж сумніваються?

— Дуже добре, скидаймо всі маски і діймо відкрито, — сказала Одріде і перейшла на заздалегідь обраний курс обману. — Шванг'ю та ті, хто її підтримував, відступили від Великої Віри. Ми не таїмо в собі гніву на Бене Тлейлак за те, що ви їх убили. Це заощадило нам клопоту.

Вафф беззастережно це прийняв. З огляду на обставини, це було саме те, чого й можна було сподіватися. Він знав, що виявив тут багато речей, які краще б тримати в резерві, та й досі залишалися речі, яких не знали в Бене Гессерит. І речі, яких він навчився!

Тут Одріде цілковито його шокувала, сказавши:

— Ваффе, якщо ви думаєте, що ваші потомки з Розсіяння повернулися до вас незміненими, то дурість стала вашим способом життя.

Він змусив себе промовчати.

— Маємо всі пазли у своїх руках, — продовжила вона. — Ваші потомки є знаряддям блудниць із Розсіяння. А якщо ви думаєте, що хтось із *них* дотримає умови, то ваша дурість виходить за межі кожного опису!

Ваффова реакція сповістила її, що тепер вона його піймала. Пазли з клацанням ставали на місце. Сказала йому правду там,

де потрібна була правда. Його сумніви знову скерувалися, куди слід: проти людей з Розсіяння. І це було зроблено його власною мовою.

Він намагався говорити, попри клубок у горлі. Йому довелося масажувати горло, перш ніж мова повернулася до нього.

— Що ми можемо зробити?

— Це очевидно. Загублені розглядають нас як ще одне завоювання. Вважають це прибиранням за собою. Звичайна обачність.

— Але ж їх так багато!

— Якщо ми не об'єднаємося і не виробимо спільний план, щоб їх подолати, вони зжують нас, як сліг пережовує свій обід.

— Ми не можемо піддатися бруду повінд! Бог цього не допустить!

— Піддатися? Хто пропонує нам піддатися?

— Але ж Бене Гессерит завжди вдаються до цієї древньої відмовки: «Як не можеш їх перемогти, приєднайся до них».

Одраде похмуро всміхнулася:

— Бог не дозволить вам піддатися! Чи ти натякаєш, що Він дозволить піддатися нам?

— То який же ваш план? Що б ви зробили проти таких численних супротивників?

— Достеменно те, що плануєте й ви: навести їх. Коли скажете слово, Сестринство відкрито підтримає істинну віру.

Вафф сидів у приголомшеному мовчанні. Тож вона знала суть плану тлейлаксу. Та чи знала, як тлейлаксу заміряють утілити його в життя?

Одраде пильно на нього дивилася, неприховано оцінюючи. «*Хапай дикого звіра за яйця, якщо мусиш*», — думала вона. Та що, як проєкції аналітиків Сестринства були помилковими? У такому разі всі ці *переговори* не більше ніж жарт. І цей погляд із глибини Ваффових очей, цей натяк на древню мудрість... куди старшу за його плоть. Вона промовила з більшою впевненістю, ніж відчувала її насправді:

— Інші заплатили б високу ціну за те, чого ви досягли: за гхол із ваших контейнерів, за таємницю, яку ви зберігаєте для себе.

Її слова було достатньо зашифрованими (їх слухають інші?), та Вафф ні на мить не засумнівався, що Бене Гессерит знають навіть це.

— Ви вимагатимете участі і в цьому теж? — спитав він. Слова зі скрипом видобувалися з його пересохлого горла.

— У всьому! Ми ділитимемося всім.

— І що ви внесете в цей великий поділ?

— Преси.

— Усі ваші розплідні записи.

— Вони ваші.

— Розплідних матерів на наш вибір.

— Назви їх.

Ваффові перехопило подих. Це було куди більше, ніж пропонувала Мати Настоятелька. Це було наче квітка, що розкривалася у його свідомості. Вона, природно, мала рацію щодо Всечесних Матрон і щодо потомків тлейлаксу з Розсіяння. Він ніколи повністю їм не довіряв. Ніколи!

— Ви, вочевидь, захочете необмеженого доступу до джерела меланжу, — сказав він.

— Вочевидь.

Він дивився на неї, ледь вірячи, як сильно йому поталанило. Аксолотлеві контейнери дарували б безсмертя лише тим, хто прийме Велику Віру. Ніхто не зважиться напасти на тлейлаксу з метою грабежу, якщо буде відомо: вони радше знищать, ніж віддадуть те, що в них хочуть відібрати. А тепер! Він здобув служіння наймогутнішої та найтривкішої із місіонерських сил. Тут, безперечно, видно було Божу руку. Спершу Вафф відчув благоговіння, тоді піднесення. Він тихо заговорив до Одріаді:

— А ти, Превелебна Мати, як назвеш нашу згоду?

— Шляхетною метою, — сказала вона. — Ти вже знаєш слова Пророка з січі Табр. Сумніваєшся в ньому?

— Ніколи! Та... та є одна річ. Що ви плануєте з цим гголою Дунканом Айдаго та дівчиною Шіаною?

— Ми їх схрестимо, звичайно. А їхні потомки промовлятимуть від нашого імені до всіх потомків Пророка.

— На всіх планетах, куди ви їх заберете!

— На всіх цих планетах, — погодилася вона.

Вафф відкинувся на спинку крісла. *«Я тебе піймав, Превелебна Мати, — подумав він. — Головними у цій спілці будемо ми, а не ви. Гхола не ваш: він наш!»*

Одраде бачила у Ваффових очах тінь застережень, але знала, що зважилася на стільки, скільки посміла. Якби зайшла задалеко, це викликало б сумніви. Хай там як, вона звернула Сестринство на новий курс. Тепер Тараза не зуміє уникнути цього союзу.

Вафф вирівняв плечі дивно юнацьким жестом, що не пасував до древньої мудрості в його очах.

— Ах, і ще одне, — сказав він, почувачучись Паном Панів, що говорить власною мовою і наказує всім, хто його чує. — Ви допоможете нам поширити цей... цей Атрідівський маніфест?

— Чому ні? Це я його написала.

Вафф різко схилився вперед.

— Ти?

— Думаєш, це міг зробити хтось із меншими здібностями?

Він кивнув головою, переконаний без дальших доказів. Це стало паливом для думки, що спалахнула в його свідомості, фінальною крапкою їхньої союзної угоди: відтепер могутні уми Превелебних Матерів стануть радниками тлейлаксу на кожному кроці! Чи має значення, що ці блудниці з Розсіяння переважають їх кількісно? Хто може дорівнятися такому поєднанню мудрості та нездоланної зброї?

— Заголовок маніфесту теж правдивий, — промовила Одраде. — Я істинний потомок Атрідів.

— Ти станеш однією з ваших розплідниць? — відважився він.

— Мій розплідний вік майже проминув, але я до ваших послуг.

Ми пам'ятаємо друзів у війнах, забутих нами.
Пам'ять цю закарбовано в наших глибоких ранах.
Болісна пам'ять про битви зі стертими вже іменами.
Ми не хотіли цих воєн, не вертаймось до них думками.
Що здобули ми, а що назавжди поховали в курганах?

Пісні Розсіяння

Бурзмалі продумав свій план, опираючись на те, чого навчився від башара, але на власний розсуд вибрав із численних опцій та обміркував запасні варіанти на випадок збою. Це було прерогативою командира! З потреби він вивчив про територію усе, що можна.

За часів Старої Імперії та навіть за правління Муад'Діба район довкола Твердині Гамму був лісовим заповідником, покритим пагорбами, що здіймалися значно вище за нафтоносні обшири, які становили переважну частину Харконненівської території. На цих пагорбах Харконнени вирощували найкращі види пілінгітама — дерева, що за всіх часів було твердою валютою, найбільші багачі завжди дуже його цінували. Споконвіку знавці воліли оточувати себе благородною деревиною, а не штучними матеріалами масового виробництва, раніше відомими як поластин, полаз і пормабат (пізніше їх скоротили до тин, лаз і бат). Вже у Старій Імперії існувала зневажлива мітка для власників дрібніших капіталів і представників Менших Домів, що постала зі знання про вартість рідкісної деревини.

«Він — П₃», — казали про тих, хто оточував себе дешевими копіями, зробленими з нешляхетного матеріалу. Найбагатші, навіть якщо змушені були використовувати один із цих жалюгідних П₃, за можливості приховували його за П₁, пілінгітамом.

Бурзмалі знав це все і ще більше, коли послав своїх людей на пошуки стратегічно розміщеного пілінгітама поблизу не-кулі. Ця шляхетна деревина мала багато цінних якостей, що робили її бажаною сировиною для вмілих майстрів. Зі щойно зрубаним пілінгітамом можна було працювати, як з м'яким деревом; висушений і старий зберігався як тверда деревина. Поглинав багато пігментів, а під кінець роботи могло здатися, що це його природний зернистий відтінок. Іще важливіше те, що пілінгітам був невразливим до грибків, і жодна комаха не вважала, що він годиться їй на обід. І, нарешті, його не брав вогонь, а старі живі дерева росли назовні, так що всередині зоставалася порожня труба.

— Зробимо несподіване, — сказав Бурзмалі своїм шукачам.

Він помітив характерну лаймову зелень пілінгітамового листя, уперше пролітаючи над цим районом. За Голодних Часів ліси на цій планеті були об'єктом нападів та вирубування, але величні Π_1 далі вели достойне життя між хвойними і листяними деревами, насадженими за наказом Сестринства.

Шукачі Бурзмалі знайшли такий Π_1 , що височів над пагорбом поблизу не-кулі. Розпростер своє покриття листям гілля майже на три гектари. Пополудні визначеного дня Бурзмалі розставив приманки на певній відстані від цієї позиції та відкрив тунель із неглибокої болотистої низини до порожньої серцевини пілінгітама. Там облаштував свій командний пункт і помістив усе, потрібне для втечі.

— Дерево — це форма життя, — пояснив він своїм людям. — Воно замаскує нас від життєвідстежувачів.

Несподівано.

Складаючи плани, Бурзмалі ні на мить не припускав, що всі його дії зостануться непоміченими. Він міг лише розтягти свою вразливість, щоб складніше було здогадатися, у чому ж вона полягає.

Коли атака почалася, Бурзмалі побачив, що все йде згідно з попередньо передбаченою схемою. Як він і припускав, на-

пасники покладалися на не-кораблі та велику кількісну перевагу. Так само було під час штурму Твердині Гамму. Аналітики Сестринства запевнили його, що головну загрозу становлять сили Розсіяння, потім тлейлаксу, підвладні дико брутальним жінкам, які називають себе Всечесними Матронами. Він вбачав у цьому не відвагу, а надмірну самовпевненість. Справжня відвага входила до арсеналу кожного учня, вишколеного башаром Майлсом Тегом. Допомогло й те, що Тег міг вдаватися до імпровізацій у межах плану.

Через свої реле зв'язку Бурзмалі міг відстежити втечу Дункана й Люцілли, що поквапом вибиралися вгору. Солдати з комунікаційними шоломами і приладами нічного бачення створили чудовий спектакль там, де було розставлено приманки, а Бурзмалі та його відбірні резерви тим часом не зводили очей з напасників, ніяк не виявляючи своїх позицій. Тегові переміщення легко було відстежити, так шалено він відбивав наступ.

Бурзмалі зі схваленням помітив, що Люцілла не припинила бігу, почувши, як наростає шум битви. Зате Дункан намагався зупинитися і ледь не звів план нанівець. Але Люцілла врятувала становище, ткнувши Дункана в болісне нервово сплетіння та різко гримнувши: «Ти нічим йому не допоможеш!»

Виразно почувши її голос через підсилювач шолома, Бурзмалі тихцем вилаявся. Інші, напевне, теж почують! Хоча, без сумніву, вони вже її знайшли, використавши життєвідстежувач.

Бурзмалі віддав субголосовий наказ через мікрофон, імплантований йому в горлянку, і приготувався покинути свою позицію. Більшу частину його уваги поглинав підхід Люцілли й Дункана. Якщо все піде за планом, його люди поведуть цю пару вниз, а двоє інших, без шоломів та відповідно перевдягнених, продовжуватимуть втечу до розставлених приманок.

Тим часом Тег прокладав захопливо руйнівний шлях, яким міг уже проїхати землехід.

До Бурзмалі ввірвався ад'ютант:

— Двоє напасників поблизу башара, ззаду!

Бурзмалі відмахнувся. Не міг присвятити надто багато уваги шансам Тега. Усі сили слід було зосередити на порятунку гхоли. Бурзмалі дивився вниз, подумки з силою повторюючи:

Давай! Біжи! Біжи, бодай тебе!

Люцілла, схоже, думала так само. Штовхала Дункана, підганяючи вперед. Сама трималася позаду, щоб прикрити його з тилу. Зібрала всі сили для найбільшого можливого опору. У ці моменти вийшли на перший план її найцінніші риси — природжені й здобуті в процесі вишколу. *Ніколи не здаватися!* Якщо здасися, твоя свідомість перейде в Живі Пам'яті іншої сестри або кане в забуття. Навіть Шванг'ю під кінець спокутувала свої гріхи, повернувшись до затятого опору. Зустріла смерть героїчно, за традиціями Бене Гессерит, змагаючись до останку. Бурзмалі доповів про це Тегові, а той Люціллі. Тож, збираючи разом свої незліченні внутрішні життя, Люцілла подумала: *«Я не можу зробити менше!»*

Слідом за Дунканом вона спустилася у плитку болотисту заглибину біля стовбура гігантського пілінгітама, а коли з темряви з'явилися якісь люди й потягли їх униз, ледь не кинулася на них, наче берсеркер. Та тут голос на чакобса прошепотів їй у вухо: *«Друзі!»* Це на одне серцебиття затримало її реакцію, а тоді вона побачила, що переодягнені приманки продовжують втечу із заглибини. Це сильніше за все інше пояснило їй план, Люцілла зрозуміла, ким є ті люди, що притисли їх зараз до землі, густо напоєної багатим запахом листя. Коли ці люди поперед неї ввіпхнули Дункана в тунель, який вів усередину гігантського дерева, і (далі на чакобса) наказали поспішити, Люцілла збагнула, що її втягнуто в пригоду у відважному, типово Теговому стилі.

Дункан теж це побачив. При вході в тунель, що нагадував ворота підземного царства, він розпізнав Люціллу за запахом і постукав їй по руці, передавши звістку давньою беззвучною бойовою мовою Атрідів: *«Нехай ведуть»*.

Форма повідомлення застала її зненацька, та за мить вона усвідомила, що гхола, звичайно, знає цей спосіб спілкування.

Не кажучи й слова, люди довкола відібрали в Дункана тяжкий древній лазеростріл і через люк заштовхали втікачів у транспортний засіб, якого вона не розпізнала. У темряві ненадовго зблиснуло червоне світло.

Бурзмалі субголосом промовив до своїх людей:

— Ідуть!

З позицій-приманок виїхало двадцять вісім землекодів і злетіло одинадцять флітер-топтерів. «*Оце справжнє відволікання*», — подумав Бурзмалі.

Тиск у Люцілліних вухах сповістив її, що люк зачинено. Знову зблиснуло й погасло червоне світло.

Вибухівка розстрожила велике дерево довкруг них. Їхній транспорт — тепер Люцілла розпізнала броньований землекод — різко здійснюється і злетів на силових підвісках та реактивних двигунах. Люцілла могла простежити їхній курс лише за спалахами вогню і викрутасами сузір'їв, які вона час від часу бачила крізь овальні вікна з пласкла. Силове поле, що їх оточувало, робило цей несамопитий рух відчутним тільки для зору. Вони сиділи, ледь погойдуючись у пласталевих кріслах, а тим часом їхня машина стрімко мчала схилом униз. Різко змінюючи курс, кидаючись туди-сюди, вони перетнули позицію Тега. Жоден із цих диких рухів не передався тілам пасажирів. Був лише танець груп дерев і кущів, деякі з них палали. А тоді зорі.

Під час руху вони злегка зачіпали верхівки лісового руйновища, залишеного Теговим лазерострілом! Тільки тоді вона посміла сподіватися, що їм вдасться втекти. Зненацька їхня машина затремтіла, політ уповільнився. Зорі за маленькими пласкляними овалами перешилилися і зникли з очей за якоюсь темною перешкодою. Повернулася гравітація, з'явилося тьмяне світло. Люцілла побачила, що Бурзмалі відкриває люк ліворуч від себе.

— Виходьте! — різко наказав він. — Не можна гаяти й миті!

Вони вибралися з люка на вогку землю — Дункан перший, Люцілла за ним. Бурзмалі підштовхнув її у спину, вхопив Дункана за руку й відтяг їх від машини.

— Швидко! Туди!

Крізь високі кущі вони продерлися до вузької брукованої дороги. Зараз Бурзмалі тримав за руки їх обох. Переволік разом через дорогу, а там змусив долілиць розпластатися в канаві. Накинув на них життєсховне покривало, а сам здійняв голову. Озирнувся туди, звідки вони сюди дісталися.

Люцілла зиркнула туди ж, йому через плече, і побачила зоряне світло на засніженому схилі. Відчула, що Дункан біля неї заворушився.

Далеко вгорі по схилу модифікований землекід з реактивними двигунами — їх можна було розгледіти на тлі зірок — здійнявся на червоному плюмажі, вище... вище... вище. Зненацька повернув праворуч.

— Наш? — прошепотів Дункан.

— Так.

— Як же він туди дістався, не показавшись...

— По закинутому водопровідному тунелю, — пошепки відповів Бурзмалі. — Машину запрограмовано на автоматичний рух.

Він далі вдивлявся у далекий червоний плюмаж. Раптом від червоного сліду відкотився гігантський спалах блакитного світла. Відразу ж після світла залунав глухий гуркіт.

— Ах, — видихнув Бурзмалі.

— Вони мали б подумати, що двигун був переобтяжений і перегрівся, — притишеним голосом сказав Дункан.

Бурзмалі кинув здивований погляд на це юне обличчя, примарно-сіре в зоряному світлі.

— Дункан Айдаго був одним із найкращих пілотів на службі Атрідів, — промовила Люцілла.

Це був езотеричний клаптик знання, і він прислужився своїй меті. Бурзмалі негайно побачив, що він не просто опікун двох безпорадних утікачів.

Його підопічні мали здібності, які можна було використати в разі потреби.

Блакитні й червоні іскри розсипалися в небі, де вибухнув модифікований землехід. Не-кораблі обнюхували віддалену кулю гарячих газів. Що вирішили винюхувачі? Блакитні й червоні іскри сипалися вниз і зникали за осяяними зорями випуклостями пагорбів.

Бурзмалі обернувся на звук кроків по дорозі. Дункан вихопив лазеростріл так швидко, що Люцілла насилу перевела подих. Поклала руку йому на плече, та він скинув її. Невже не бачив, що Бурзмалі зустрів прибульця як друга?

— Йдіть зі мною. Швидко, — долинув тихий голос з дороги.

Мовець, рухома пляма темряви, кинувся вниз, повз них, пробився крізь прогалину в кущах уздовж дороги. Темні плями на засніженому схилі за кущовою завісою перетворилися на щонайменше дюжину озброєних постатей. Решта збройного загону, не ховаючись, збігала засніженим схилом до темної лінії дерев.

П'ять мовчазних постатей на відстані сотні кроків одна від одної стали строем, двоє спереду, троє позаду, а втікачі сховалися між ними — Бурзмалі на чолі, Люцілла відразу за Дунканом. Невдовзі вони дісталися ущелини в темній скелі під кам'яним виступом.

Там чекали, прислухаючись до гуркоту інших модифікованих землеходів у повітрі позаду них.

— Приманки всередині приманок, — прошепотів Бурзмалі. — Ми засипали їх цими приманками з головою. *Знають*, що мусимо тікати в паніці, якомога швидше. А ми тим часом почекаємо поблизу, у схованці. Тоді підемо повільно... пішки.

— Несподівано, — прошепотіла Люцілла.

— Тег? — Це Дункан, голосом ледь гучнішим за дихання.

Бурзмалі нахилився до лівого вуха Дункана.

— Думаю, вони його дістали. — У шепоті Бурзмалі був тон глибокої туги.

— А тепер мерщій. Сюди. Вниз, — сказав один із їхніх темних супутників.

Їх, як овець, перегнали крізь вузьку ущелину. Щось поблизу видало скрипучий звук. Чиїсь руки заштовхали їх у закритий перехід. Позаду знову пролунало скрипіння.

— Добре зачиніть двері, — сказав хтось.

Спалахнуло світло.

Дункан і Люцілла озирнулися довкола. Вони були у великій, багато обставленій кімнаті, вочевидь, вирізаній у скелі. Підлогу покривали м'які килими, темно-червоні й золоті, з фігурним узором — повторенням блідо-зелених зубців. На столі біля Бурзмалі, який тихо розмовляв з одним із їхнього супроводу — ясноволосим чоловіком з високим чолом і пронизливими зеленими очима, — лежала купа вбрання.

Люцілла уважно слухала. Слова були зрозумілими, стосувалися розстановки вартових, але такого акценту, як у зеленоокого чоловіка, вона ніколи раніше не чула. З дивовижною швидкістю сипалися горлові звуки і клацали приголосні.

— Це не-покій? — спитала вона.

— Ні, — відповів їй чоловік позаду, що говорив з таким самим акцентом. — Нас захищають водорості.

Замість того, щоб обернутися на звук слів, вона глянула вгору, на жовто-зелені водорості, які товстим шаром покривали стелю і стіни. Тільки біля підлоги видно було кілька латок темного каменю.

— Тут ми в безпеці, — втрутився Бурзмалі. — Їх навмисне тут вирощено. Життєвідстежувачі сповістять лише про наявність рослинного життя і не помітять нічого, що приховують водорості.

Люцілла обернулася, не сходячи з місця. Спробувала розібратися з деталями кімнатної обстановки. Грифон Харконненів на кришталевому столі, оббивка з екзотичних тканин на кріслах і кушетках. На стійці для зброї під однією зі стін — два ряди довгоцівкових лазерострілів польової моделі, яких вона ніколи раніше не бачила. Кожен із них мав дзвоноподібно розширене дуло й заокруглений золотий захисник поверх спускового гачка.

Бурзмалі повернувся до розмови із зеленооким чоловіком. Це була суперечка про те, як їм слід перевдягтися. Вона слухала краєм вуха, пильно вивчаючи двох членів їхнього ескорту, які зоставалися в кімнаті. Інші троє вийшли крізь перехід біля шафи зі зброєю, в отвір, закритий товстою завісою з блискучих срібних ниток. Як вона помітила, Дункан стежив за її реакцією, тримаючи руку на маленькому лазерострілі при поясі.

«Люди з Розсіяння? — міркувала Люцілла. — Кому вони служать?»

Наче знічев'я підійшла до Дункана і, послуговуючись мовою дотику до його передпліччя, передала свої підозри. Вони обоє глянули на Бурзмалі. *Зрада?*

Люцілла знову стала оглядати кімнату. Чи стежили за ними невидимі очі?

Приміщення освітлювало дев'ять світлокул, творячи довкола себе окремі яскраві острови. Світло тяглося назовні, до спільного перетину поблизу місця, де Бурзмалі досі розмовляв із зеленооким. Частину світла безпосередньо випромінювали плаваючі кулі, всі налаштовані на відтінок багатого золота, а частина відбивалася від водоростей. Результатом такого освітлення була відсутність темних тіней навіть під меблями.

Блискучі срібні нитки внутрішніх дверей розділилися. До кімнати ввійшла стара жінка. Люцілла пильно на неї глянула. Жінка мала покрите зморшками обличчя, темне, як старе палісандрове дерево. Гострі риси виділялися на обличчі, обрамленому розкуйовдженим сивим волоссям, що безладно спадало майже до пліч. Мала на собі довгу чорну одіж, на якій золотими нитками було вишито міфологічних драконів. Жінка зупинилася за диваном і поклала на його спинку руки, на яких сильно проступали вузлуваті жили.

Бурзмалі та його товариш припинили розмову.

Люцілла перевела погляд зі старої жінки на власну одіж. Як не брати до уваги золотих драконів, вбрання було схожим, відкинуті каптури падали на плечі. Драконяча одіж відрізнялася

лише прорізом збоку й тим, як вона розстібалася спереду, зверху вниз.

Оскільки жінка так і не озвалася, Люцілла глянула на Бурзмалі, чекаючи пояснення. Той відповів їй напруженим поглядом. Стара жінка далі мовчки вивчала Люціллу.

Ця пильна увага наповнила Люціллу тривогою. Вона помітила, що Дункан теж це відчув. Тримав руку на малому лазерострілі.

Довга тиша, під час якої очі вивчали її, ще посилила Люціллин неспокій. У тому, як ця жінка просто стояла й дивилася, було щось бене-гессеритське.

Дункан перервав мовчання, зажадавши від Бурзмалі:

— Хто вона?

— Та, що порятує ваші шкури, — сказала стара. Голос мала тонкий, трохи тріскучий, але з тим самим дивним акцентом.

Інші Пам'яті Люцілли принесли їй образ, з яким вона могла порівняти одяг старої жінки. *Щось схоже носили плейфем, куртизанки давнини.*

Люцілла ледь не хитнула головою. Ця жінка, безперечно, була надто старою для такої ролі. А міфічні дракони, вишиті на тканині, відрізнялися від тих, які підказала їй пам'ять. Люцілла знову перевела погляд на старече обличчя: очі вологі від вікових хвороб. Суха кірка у зморшках біля куточків очей. Надто стара для плейфем.

Стара жінка заговорила до Бурзмалі:

— Думаю, вона добре це носитиме.

Почала стягати з себе драконячу одіж. Люціллі сказала:

— Носи з повагою. Нам довелося піти на вбивство, щоб дістати її для тебе.

— Кого ви вбили? — зажадала Люцілла.

— Постулантку¹ Всечесних Матрон! — У хрипкому голосі старої звучала гордість.

— Чого я маю це вдягати? — вимогливо спитала Люцілла.

¹ Послушниця, яка ще не прийняла постригу.

— Поміняєшся зі мною одягом, — промовила стара.

— Ні, поки мені не пояснять. — Люцілла відхилила простягнутий їй одяг.

Бурзмалі ступив крок уперед.

— Ти можеш їй довіряти.

— Я друг ваших друзів, — сказала стара. Тріпнула одягом перед Люціллою. — Ну, бери.

— Я мушу знати ваш план, — звернулася Люцілла до Бурзмалі.

— Ми обоє мусимо знати, — підтримав Люціллу Дункан. — Чому ми маємо довіряти цим людям? Хто дав їм повноваження?

— Так, — відповів Бурзмалі. — І я. — Він глянув на стару. — Можеш їм розповісти, Сірафо. Ми маємо час.

— Ти носитимеш цей одяг, коли супроводжуватимеш Бурзмалі в Айсай, — сказала Сірафа.

«Сірафа», — подумала Люцілла. Ім'я звучало майже як у Лінійному Варіанті Бене Гессерит.

Сірафа пильно оглянула Дункана.

— Так, він ще досить малий. Перевдягнемо його й перевеземо окремо.

— Ні! — заперечила Люцілла. — Мені наказано охороняти його!

— Поводисья по-дурному, — дорікнула їй Сірафа. — Вони шукатимуть жінку, схожу на тебе, у товаристві когось такого, як цей юнак. Не шукатимуть плейфем Всечесних Матрон з її нічним товаришем... чи Пана тлейлаксу та його супровід.

Люцілла провела по губах кінчиком язика. Сірафа говорила з цілковитою певністю Дому Прокторів.

Сірафа перекинула драконячу одіж через спинку дивана. Стояла роздягнена, в обтислому чорному трико, яке не приховувало жодної лінії її тіла, досі гнучкого та пружного, навіть гарно заокругленого. Це тіло здавалося набагато молодшим, ніж обличчя. Коли Люцілла на неї дивилася, Сірафа провела долонями по чолі та щоках, від центру назад. Прокладені віком зморшки розгладилися, з'явилося молодше обличчя.

Лицеляс?

Люцілла пильно дивилася на жінку. Не було жодних інших ознак лицепляса. Проте...

— Знімай свою одягу! — наказала Сірафа. Зараз її голос був молодшим і навіть ще більш владним.

— Ти мусиш це зробити, — благав Бурзмалі. — Сірафа займе твоє місце як чергова приманка. Це єдиний спосіб, як ми можемо пробратися.

— Куди пробратися? — спитав Дункан.

— До не-корабля, — відповів Бурзмалі.

— І куди ж ми на ньому полетимо? — зажадала Люцілла.

— У безпечне місце, — запевнив Бурзмалі. — Ми нафаршируємося шером по самі вінця, але більше я сказати не можу. Навіть шер з часом вивірюється.

— Як же мене видадуть за тлейлаксу? — спитав Дункан.

— Довіряся нам, так і буде, — знову запевнив Бурзмалі. Тоді зосередив увагу на Люціллі. — Превелебна Мати?

— Ви не залишаєте мені вибору, — сказала Люцілла. Зайнялася застібками і швидко зняла одягу. Вийняла з-під корсета маленький лазеростріл і кинула його на диван. Її трико було світло-сірим. Вона побачила, що це не пройшло повз увагу Сірафи, як і ножі в піхвах на її ногах.

— Інколи ми носимо чорне спіднє, — сказала Люцілла, надягаючи драконяче вбрання. Тканина здавалася тяжкою, але насправді виявилася легкою. Люцілла крутнулася, відчуваючи, як одяга розвіялася і припасувалася їй до тіла, наче була створена спеціально для неї. Якесь шорстка плямка торкалася шиї. Вона підняла руку, провела пальцем по цьому місці.

— Це там, де в неї влучив дротик, — пояснила Сірафа. — Ми діяли швидко, але кислота трохи пошкодила тканину. На око це непомітно.

— Вигляд правильний? — спитав Бурзмалі в Сірафи.

— Усе дуже добре. Але мушу її проінструктувати. Вона не сміє помилитися, а то піймають вас обох, отак! — Щоб підкреслити свої слова, Сірафа плеснула в долоні.

«Де я бачила цей жест?» — спитала себе Люцілла.

Дункан торкнувся ззаду Люціллиного правого передпліччя, його пальці передали таємне повідомлення: «Це плескання! Манера Г'єді Прайм».

Інші Пам'яті Люцілли підтвердили це. Невже ця жінка належала до ізольованої спільноти, що зберегла давні звичаї?

— Хлопцеві слід уже йти, — промовила Сірафа. Жестом вказала на двох членів супроводу, які ще зоставалися в кімнаті. — Доставте його на місце.

— Мені це не подобається, — сказала Люцілла.

— Ми не маємо вибору! — гарикнув Бурзмалі.

Люцілла могла тільки погодитися. Знала, що може покладатися на клятву вірності, яку Бурзмалі склав Сестринству. А Дункан не дитина, нагадала вона собі. Його прана-бінду реакції сформовані під наглядом старого башара та її самої. Гхола мав здібності, до яких мало хто поза Бене Гессерит міг дорівнятися.

Вона мовчки дивилася, як Дункан і двоє чоловіків виходять крізь блискучу завісу.

Коли вони зникли, Сірафа обійшла диванчик і стала перед Люціллою, вперши руки в боки. Їхні очі зустрілися на однаковому рівні.

Бурзмалі прокашлявся і спробував на дотик купу грубого одягу на столі біля себе.

Обличчя Сірафи, особливо очі, здавалися напрочуд виразними й переконливими. Очі були ясно-зеленими, з чистими білками. Їх не маскували лінзи чи ще якийсь штучний витвір.

— Вигляд у тебе як слід, — сказала Сірафа. — Пам'ятай, що ти особливий різновид плейфем, а Бурзмалі твій клієнт. Жодна звичайна людина не посміє втрутитися.

Люцілла розпізнала в цьому завуальований натяк.

— Але є такі, що посміють втрутитися?

— Тепер на Гамму є посольства всіх великих релігій, — промовила Сірафа. — З деякими ти ніколи не стикалася. Вони походять із того, що ви називаєте Розсіянням.

— А як називаєте його ви?

— Пошуком. — Сірафа застережливо здійняла руку. — Не бійся! У нас спільний ворог.

— Всечесні Матрони?

Сірафа повернула голову вліво і сплюнула на підлогу.

— Глянь на мене, бене-гессеритко! Мене вишколено лише для того, щоб убивати їх! Це моя єдина функція і мета!

Люцілла обережно мовила:

— З того, що ми знаємо, ти мусиш бути майстринею своєї справи.

— У чому я, можливо, перевершую тебе. А зараз слухай! Ти сексуальна адептка. Це ти розумієш?

— Чого священники мали б втручатися?

— Ти називаєш їх священниками? Ну... гаразд. Вони втручатимуться не з тієї причини, яку ти можеш собі уявити. Секс для задоволення є ворогом релігії, еге ж?

— Жодні замітники священної радості неприйнятні, — промовила Люцілла.

— Хай захистить тебе Тантрус, жінко! У Пошуку є різні *священники*, є й такі, що не проти дарованого екстазу сьогодні, замість обіцяного в майбутньому.

Люцілла ледь не посміхнулася. Чи ця самозвана вбивця Всечесних Матрон думає, що може повчати Превелебну Матір у справах релігії?

— Тут чимало людей, перевдягнених у *священників*, — продовжила Сірафа. — Вони дуже небезпечні. А найнебезпечніші ті, що є послідовниками Тантруса й запевняють, наче секс — єдиний спосіб поклоніння їхньому богам.

— Як мені їх розпізнати? — Люцілла почула в голосі Сірафи щирість і тривогу.

— Це не твій клопіт. Тобі не слід поводитися так, наче ти помічаєш такі відмінності. Перше твоє завдання — упевнитися, що тобі заплатять. Думаю, ти повинна вимагати п'ятдесят соляріїв.

— Ти не сказала мені, чого б вони мали втручатися. — Люцілла озирнулася на Бурзмалі. Він розклав грубе вбрання і знімав із себе бойове спорядження. Люцілла знову перевела погляд на Сірафу.

— Серед них є послідовники древньої конвенції, що дає їм право розірвати твою угоду з Бурзмалі. Насправді дехто намагатиметься випробувати тебе.

— Слухай уважно, — сказав Бурзмалі. — Це важливо.

— Бурзмалі буде одягнений як польовий працівник, — продовжила Сірафа. — Інакше годі пояснити мозолі від зброї на його руках. Ти називатимеш його Скар, тут це поширене ім'я.

— А що ж мені робити, якщо втрутиться священник?

Сірафа витягла з-під корсета маленький гаманець і вручила його Люціллі. Та зважила гаманець у долоні.

— Тут двісті вісімдесят три солярії. Якщо хтось представиться як божий пророк... Запам'ятаєш це? Божий пророк?

— Як же я можу забути? — голос Люцілли був майже глузливим, але Сірафа не звернула на це уваги.

— Якщо хтось такий втрутиться, ти перепросиш Бурзмалі та повернеш йому п'ятдесят соляріїв. Ще у цьому гаманці твоя картка плейфем на ім'я Піра.

— Піра.

— Ні! Сильніше наголос на «а»!

— Піра!

— Так може бути. А тепер слухай мене якомога уважніше. Ви з Бурзмалі вийдете на вулицю пізньої ночі. Можна очікувати, що в тебе вже були клієнти. Мусять бути докази цього. Тому ти... ах, тишитимеш Бурзмалі перед виходом звідси. Розумієш?

— Які тонкощі! — прокоментувала Люцілла.

Сірафа прийняла це як комплімент і всміхнулася, але помітно було, як сильно контролює вона вираз свого обличчя. Наскільки чужими були її реакції!

— Ще одне, — сказала Люцілла. — Якщо мені доведеться *тишити* божого пророка, як я пізніше знайду Бурзмалі?

— Скара!

— Так. Як я знайду Скара?

— Куди б ти не пішла, він чекатиме поблизу. Скар знайдеться, тільки-но ти з'явишся.

— Дуже добре. Якщо *божий пророк* втрутиться, я повертаю Скаркові сто соляріїв і...

— П'ятдесят!

— Я так не думаю, Сірафо. — Люцілла повільно похитала головою. — Після *втіхи* зі мною божий пророк знатиме, що п'ятдесят соляріїв — це замала сума.

Сірафа стисла губи й повз Люціллу глянула на Бурзмалі.

— Ти попереджав мене, що вона особлива, та я не припускала...

Вдавшись лише до тіні Голосу, Люцілла промовила:

— Не припускай *нічого*, доки не почувеш це від мене!

Сірафа насупилася. Голос, очевидно, застав її зненацька, але вона продовжила так само зверхнім тоном:

— Я правильно розумію, що тобі не слід пояснювати сексуальних варіацій?

— Цілком правильно, — підтвердила Люцілла.

— І не мушу казати, що твій одяг ідентифікує тебе як адептку п'ятого рівня в Ордені Горму?

Тепер настала черга Люцілли насупитися.

— Що, як я виявлю вміння, вищі за п'ятий рівень?

— Ах, — сказала Сірафа. — Ти й надалі мене слухатимеш?

Люцілла відповіла коротким кивком.

— Дуже добре, — промовила Сірафа. — Можу я припускати, що ти здатна викликати в себе вагінальну пульсацію?

— Здатна.

— У будь-якій позиції?

— Я можу контролювати кожен мускул свого тіла!

Сірафа глянула повз Люціллу на Бурзмалі.

— Це правда?

— Інакше вона б цього не казала, — відповів Бурзмалі, що стояв одразу ж позаду Люцілли.

Сірафа втупилася Люціллі в підборіддя. Вона здавалася замисленою.

— Думаю, що це може все ускладнити.

— Щоб не виникло непорозумінь, — промовила Люцілла, — вміння, яких мене навчено, не призначені для ринкового вжитку. У них інша мета.

— О, я в цьому певна, — погодилася Сірафа. — Та сексуальна справність — це...

— Справність! — Люцілла вклала у свою інтонацію всю повноту обурення Превелебної Матері. Однаково, що задумала досягти Сірафа, слід поставити її на місце. — Справність, ти кажеш? Я можу контролювати генітальну температуру. Знаю і можу збудити п'ятдесят одну ерогенну точку. Я...

— П'ятдесят одну? Але ж їх лише...

— П'ятдесят одну! — гарикнула Люцілла. — А їхніх комбінацій у різних послідовностях — дві тисячі вісім. І це все у поєднанні з двомастами п'ятьма сексуальними позиціями.

— Двомастами п'ятьма? — Сірафу це, вочевидь, вразило. — Ти ж, напевне, не хочеш сказати...

— Насправді їх більше, якщо врахувати дрібні варіації. Я імпринтерка, а це означає, що я опанувала триста кроків підсилення оргазму!

Сірафа прокашлялася, провела по губах кінчиком язика.

— Тоді мушу тебе застерегти, щоб ти стримувалася. Не виявляй своїх умінь на повну силу або... — Вона знову глянула на Бурзмалі. — Чого ти не попередив мене?

— Я попереджав.

Люцілла ясно почула веселощі в його голосі, але не обернулася, щоб перевірити.

Сірафа двічі тяжко вдихнула й видихнула.

— Якщо тобі поставлять якесь питання, відповідай, що ти невдовзі проходитемеш випробування перед підвищенням рівня. Це може вгамувати підозри.

— А якщо мене спитають про це випробування?

— О, це просто. Загадково всміхайся і мовчи.

— А якщо мене питають про Орден Горму?

— Погрози, що сповістиш про таке своїм наставникам. Питання мають припинитися.

— А якщо не припиняться?

Сірафа знизала плечима.

— Вигадай, що хочеш. Ти б і Правдомовця розвеселила своїми викрутами.

Люцілла прибрала невимушеного виразу обличчя, обдумуючи при цьому своє становище. Почула, як Бурзмалі — Скар! — заворушився просто позаду неї. Не бачила жодних серйозних труднощів у влаштуванні такого спектаклю. З цього може навіть вийти забавна інтерлюдія, про яку вона розповість пізніше в Капітулі. Як зауважила Люцілла, Сірафа всміхнулася Бурз... — Скарові! Люцілла обернулася і глянула на свого *клієнта*.

Бурзмалі стояв оголений, його бойовий мундир і шолом лежали, акуратно складені, біля копички грубого одягу.

— Як я бачу, Скар не заперечує проти співучасті у твоїх приготуваннях до цієї пригоди, — промовила Сірафа. Вказала рукою на його твердий ерегований пеніс. — Тож я вас залишаю.

Люцілла почула, як Сірафа виходить крізь блискучу завісу. Люцілліні думки переповнило гнівне розуміння:

«Зараз тут мав би бути гхола!»

Забування — це ваша доля. Усі старі уроки життя ви втрачаєте і здобуваєте, втрачаєте і здобуваєте.

Лето II, Голос із Дар-ес-Балята

«Во ім'я нашого Святого Ордену та нерозривного Сестринства цей запис визнано точним і гідним внесення до Хронік Капітули».

Тараза з почуттям неприязні вдивлялася у слова, що проєктувалися на її дисплей. Ранкове світло малювало на проєкторі смугу жовтих відблисків, надаючи словам вигляду неясної таємничості.

Сердитим рухом Тараза відштовхнулася від проєкційного столу, встала та підійшла до південного вікна. День тільки починався, на її дворику лежали довгі тіні.

«Маю я прибути туди особисто?»

Від цієї думки її охопила нехіть. Це житло здавалося таким... таким безпечним. Нерозумне почуття, вона знала це кожним нервом тіла. Хоча Бене Гессерит жили тут понад чотирнадцять століть, Планета Капітули досі мусила вважатися тимчасовим притулком.

Вона поклала ліву руку на гладеньку раму вікна. Кожне її вікно розміщено так, щоб воно привертало увагу до чудового краєвиду, що відкривався за ним. Кімната — її пропорції, умеблювання, кольори — це все було втіленням задуму архітекторів і будівничих, які злагоджено працювали, щоб дарувати мешканцям почуття підтримки.

Тараза спробувала зануритися в це приязне переживання і зазнала невдачі.

Суперечка, учасницею якої вона щойно була, залишила в цій кімнаті гіркоту, хоча слова промовлялися якомога спокійнішим

тоном. Її радники були впертими і (з цим вона беззастережно погоджувалася) мали для цього зрозумілі причини.

«Зробити з себе місіонерок? Та ще й для тлейлаксу?»

Тараза торкнулася плитки керування біля вікна й відчинила його. До кімнати повіяв теплий вітерець, напоєний запахом весняного цвіту з яблуневих садів. Сестринство пишалось плодами, які вирощувало тут, у центрі влади всіх їхніх укріплень. У жодній Твердині та Нижчій Капітулі, які ткали мережу Бене Гессерит на більшості заселених планет Старої Імперії, не було гарніших садів.

«За їхніми плодами ви пізнаєте їх», — подумала вона. Деякі старі релігії досі можуть дарувати мудрість.

Зі своєї високої кімнати Тараза бачила весь південний обшир будівель Капітули. Тінь розміщеної поблизу вартівні рисувала довгу нерівну лінію на дахах і двориках.

Замислюючись над цим, вона розуміла, що це напрочуд мала площа для тієї сили, яка на ній міститься. За кільцем садів і квітників розкинулася дбайливо розпланована шахівниця приватних резиденцій, кожна з яких оточувала власна плантація. Ці привілейовані садиби займали заслужені Сестри, що вийшли на спочинок, і вибрані вірні сім'ї. Зубчаті гори, вершини яких часто блищали снігом, визначили західні кордони. За двадцять кілометрів на схід звідси лежав космодром. Серцевину Капітули оточували відкриті рівнини, на яких паслася худоба особливої породи, така вразлива на чужі запахи, що з хрипким ревом кидалася врозтіч, ледь зачувши людей, не відмічених місцевими пахощами. Найближчі до центру доми, оточені живими огорожами з колючих рослин, один із найраніших башарів спроектував так, щоб ніхто ні вдень ні вночі не міг перебраться через їхні кручені канали нарівні з землею, зоставшись при цьому непоміченим.

Усе здавалося випадковим, розкиданим навмання, проте підкорялося суворому порядку. А це, як знала Тараза, було уособленням Сестринства.

Покашлювання позаду нагадало Таразі: одна з тих, що найзатятіше сперечалися з нею в Раді, терпляче чекає біля відчинених дверей.

«Чекає мого рішення».

Превелебна Мати Беллонда хотіла, щоб Одраде «вбили від руки», без зволікань. Жодне рішення не було ухвалено.

«Цього разу ти справді це зробила, Дар. Я очікувала від тебе дикої незалежності. Навіть хотіла такого. Але це!»

Беллонда, стара, огрядна й червонолиця, з холодними очима і природженою злобою, найвідомішою її рисою, пропонувала засудити Одраде як зрадницю.

— Тиран нехайно б її розчавив! — доводила Беллонда.

«І це все, чого ми від нього навчилися?» — міркувала Тараза.

Беллонда переконувала, що Одраде не лише з Атрідів, а й із Корріно. Серед її предків було багато імператорів, віце-регентів і могутніх адміністраторів.

«З усією жадобою влади, яка з цього випливає».

— Її предки пережили Салусу Секундус! — уперто повторювала Беллонда. — Невже ми нічого не навчилися з нашого досвіду селекції?

«Ми навчилися творити таких, як Одраде», — подумала Тараза.

Коли Одраде витримала Агонію прянощів, її послали на Аль Дханаб, еквівалент Салуси Секундус, де вона мала пройти свідоме гартування планетою постійних випробувань: високі скелі та сухі ущелини, гарячі й холодні вітри, замало вологи й надто багато вологи. Вважалося, що це відповідний тренувальний полігон для тих, кого доля може закинути на Ракіс. Міцні особи, які виживуть у таких умовах, вийдуть із них загартованими. Висока, гнучка й мускуліста Одраде була однією з найміцніших.

«Як я можу врятувати цю ситуацію?»

Останнє послання Одраде сповіщало, що кожен мир, навіть тисячолітній під примусом Тирана, випромінював фальшиву

ауру, яка може бути фатальною для тих, хто надто в неї вірить. Це було водночас і силою, і слабкістю аргументів Беллонди.

Тараза здійняла погляд на Беллонду, що чекала у дверях.
Вона надто товста! Демонструє це нам!

— Не можемо позбутися Одраде. Так само, як не можемо позбутися гхоли, — промовила Тараза.

Голос Беллонди був тихим і рівним:

— Тепер вони обоє для нас небезпечні. Глянь, як Одраде ослабила тебе своїм звітом зі словами з січі Табр!

— Невже Тиранове послання ослабило мене, Белл?

— Ти знаєш, що я маю на увазі. У Бене Тлейлакс немає моралі.

— Перестань змінювати тему, Белл. Твої думки кружляють, як комаха довкола цвіту. Який запах ти занюхала насправді?

— Тлейлаксу! Вони зробили цього гхолу з власною метою. А тепер Одраде хоче, щоб ми...

— Ти повторюєшся, Белл.

— Тлейлаксу ідуть навпростець. Їхній погляд на генетику відмінний від нашого. Це не *людський* погляд. Вони творять монстрів.

— Справді?

Беллонда вступила до кімнати, обійшла довкола столу і стала поблизу Тарази, закривши Матері Настоятельці вид на нішу з фігуркою Ченоа.

— Союз зі священниками Ракіса — так, але не з тлейлаксу. — Одіж Беллонди зашелестіла, коли вона змахнула рукою, стиснувши кулак.

— Белл! Теперішній Преосвященник — мімік-лицепляс. Ти маєш на увазі союз із ним?

Белл сердито труснула головою.

— Легіони людей вірять у Шай-Хулуда! Знайдеш їх повсюди. Яким буде їхнє ставлення до нас, якщо наша співучасть у цьому ошуканстві стане колись загальновідомою?

— Ти помиляєшся, Белл! Ми влаштували все так, щоб вразливими виявилися лише тлейлаксу. У цьому Одраде має рацію.

— Ні, не так! Якщо ми їхні союзники, то теж вразливі. Будемо змушені служити тлейлаксу. Це буде гірше, ніж наша довга підлеглисть Тиранові.

Тараза побачила злобні спалахи в очах Беллонди. Її реакція була зрозумілою. Жодна Превелебна Мати не могла міркувати про те особливе рабство, яке вони терпіли під правлінням Бога-Імператора, без принаймні кількох спогадів, від яких кров холола в жилах. Гнав їх батоном, як невільників, вони ніколи не мали певності, чи Сестринство доживе до завтрашнього дня.

— Думаєш, завдяки цьому ідіотському союзу ми забезпечимо собі постачання прянощів? — спитала Беллонда.

Тараза розгледіла в цьому той самий старий аргумент. Без меланжу й агонії його перетворення не буде Превелебних Матерів. Для блудниць із Розсіяння меланж, напевне, був однією з цілей — прянощі та влада, яку має Бене Гессерит завдяки своєму вмінню його використовувати.

Тараза повернулася до свого столу й сіла у слідокрісло, відкинувшись назад, доки воно припасовувалося до її контурів. Це було проблемою. Особливою проблемою Бене Гессерит. Хоч вони невпинно шукали й експериментували, Сестринство так і не знайшло замітника прянощів. Космічна Гільдія могла прагнути меланжу для трансформації своїх навігаторів, але *вони* могли замінити прянощі іксіанськими механізмами. У *них* була альтернатива.

У нас ні.

Беллонда стала по той бік столу Тарази, поклала обидва кулаки на гладеньку поверхню і схилилася, глянувши на Матір Настоятельку згори вниз.

— Ми й досі не знаємо, що тлейлаксу зробили з нашим гголою!

— Одраде це з'ясує.

— Цього не досить, щоб пробачити їй зраду!

Тараза тихо озвалася:

— Ми чекали цієї миті з покоління в покоління, а ти хочеш отаким простим ударом обірвати проєкт. — Злегка ляснула долонею об стіл.

— Дорогоцінний ракіанський проєкт — не наш проєкт, — промовила Беллонда. — І, можливо, ніколи ним не був.

Зосередивши всі свої могутні ментальні сили, Тараза знову проаналізувала наслідки цього знайомого аргументу. Він часто повторювався під час попередніх довгих сеансів незгоди.

Чи план гхоли було приведено в дію Тираном? Якщо так, то що вони зараз можуть з ним зробити? Що вони *повинні* з цим зробити?

Під час тривалого диспуту всі пам'ятали про Звіт Меншості. Нехай Шванг'ю мертва, але її одностумці вціліли, і скидається на те, що Беллонда примкнула до них. Невже Сестринство засліпило само себе й не бачить цієї фатальної можливості? Звіт Одраде про це приховане послання на Ракісі можна витлумачити як грізну пересторогу. Одраде підтвердила це, доповівши, що її гнало внутрішнє почуття тривоги. Жодна Превелебна Мати не могла ігнорувати таку подію.

Беллонда випросталася та склала руки на грудях.

— Ми ніколи до кінця не позбудемося впливу вчителів з нашого дитинства та взірців, які нас сформували, чи не так?

Це був типовий аргумент у суперечках Бене Гессерит. Він нагадував про те, що було їхнім особливо слабким місцем.

«У глибині душі ми аристократи, а наше потомство успадковує владу. Так, це наше слабке місце, а Майлс Тер — найкращий доказ цього».

Беллонда знайшла просте крісло й сіла в нього, пильно дивлячись на Таразу. Тепер їхні очі були на одному рівні.

— У кульмінаційний період Розсіяння, — сказала вона, — ми втратили близько двадцяти відсотків своїх невдач.

— Ті, що зараз до нас повертаються, — не невдачі.

— Але Тиран, напевне, знав, що так станеться!

— Розсіяння було його метою, Белл. Це був його Золотий Шлях виживання людства!

— Однак ми знаємо, що він відчував до тлейлаксу, і все-таки не знищив їх. Міг, а не знищив!

— Він прагнув різноманітності.

Беллонда grimнула кулаком об стіл.

— І, без сумніву, добився її!

— Ми вже не раз наводили ці аргументи, Белл, а я й далі не бачу, як нам уникнути того, що зробила Одраде.

— Підлеглисть!

— Зовсім ні. Невже ми колись цілковито підлягали владі якогось імператора до Тирана? Навіть Муад'Діба!

— Ми й далі в пастці Тирана, — звинуватила її Беллонда. — Скажи, чого тлейлаксу дотепер продукують його улюбленого гхолу? Минули тисячоліття, а все одно цей гхолу досі виходить з їхніх контейнерів, як лялька-танцівниця.

— Думаєш, тлейлаксу донині виконують таємний наказ Тирана? Якщо так, то твій аргумент на користь Одраде. Вона створила нам чудові умови, щоб дослідити це.

— Він нічого такого не наказував! Просто зробив цього конкретного гхолу дуже привабливим для Бене Тлейлакс.

— А для нас ні?

— Мати Настоятелько, зараз ми мусимо вирватися з пастки Тирана! Якомога прямішим способом.

— Рішення за мною, Белл. Я й далі схиляюся до обережного союзу.

— Тоді принаймні вбиймо гхолу. Шіана може мати дітей. Ми могли б...

— Цей проєкт ні тепер, ні взагалі ніколи не був суто розплідним!

— Але міг би таким бути. А якщо ти помиляєшся щодо сили, яка приховується за Атрідівським ясновидінням?

— Усі твої пропозиції ведуть до відчуження від Ракіса та Тлейлакса, Белл.

— Сестринство може витримати п'ятдесят поколінь на теперішньому нашому запасі меланжу. І більше, якщо запровадити нормування.

— Белл, думаєш, що п'ятдесят поколінь — це багато? Хіба ти не бачиш, що саме через таку настанову ти не сидиш в моєму кріслі?

Беллонда відштовхнулася від стола, її крісло човгнуло об підлогу. Тараза бачила, що не переконала її. Беллонді більше не можна було довіряти. Їй, можливо, доведеться померти. І де ж у цьому шляхетна мета?

— Це нас ні до чого не приведе, — сказала Тараза. — Залиш мене.

Зоставшись наодинці, Тараза ще раз обдумала послання Одріде. Грізне віщування. Легко було зрозуміти, чому Беллонда та інші так бурхливо відреагували. Та це показувало небезпечний брак самоконтролю.

«Ще не час писати останню волю і заповіт Сестринства».

Якимось дивним чином Одріде й Беллонда поділяли той самий страх, але він привів їх до різних рішень. У інтерпретації Одріде це послання на камені Ракіса містило стару пересторогу: *І це мине*.

«Та чи маємо ми спіткати свій кінець тепер, розчавлені ненажерливими ордами з Розсіяння?»

Але таємниця аксолотлевих контейнерів майже в руках Сестринства.

«Якщо ми це здобудемо, ніщо нас не зупинить!»

Тараза озирнулася довкола, не минаючи поглядом жодної деталі кімнати. Сила Бене Гессерит ще тут. Капітула залишається прихованою за оборонним валом не-кораблів, її розміщення не записане ніде, окрім як у думках людей Тарази. Невидимість.

Тимчасова невидимість! Трапляються випадки.

Тараза випростала плечі. *Зберігай обережність, але не живи в тіні, вічно ховаючись*. Літанія проти страху добре служила, коли слід було розігнати тіні.

Тривожне послання, з якого випливало, що Тиран досі веде їх своїм Золотим Шляхом, було б не таким страшним, якби воно прийшло від когось іншого, не від Одраде.

Цей клятий Атрідівський талант!

«Не більше ніж таємне товариство?»

Тараза роздратовано скреготнула зубами.

Пам'ятей не досить, якщо вони не кличуть вас до шляхетної мети!

А якщо це правда, що Сестринство більше не чує музики життя?

Прокляття йому! Тиран досі може їх дістати.

Що він намагається нам розповісти? Його Золотому Шляхові ніщо не загрожує. Це заслуга Розсіяння. Людство поширилося в простір у незліченних напрямках, як голки їжака.

Він мав видіння про повернення людей Розсіяння? Міг передбачити цю плутанину з колючого гілля біля підніжжя свого Золотого Шляху?

«Знав, що ми здогадуватимемося про його сили. Він знав це!»

Тараза подумала про наплив звітів, які сповіщали, що Загублені повертаються до своїх коренів. Надзвичайна різноманітність людей і артефактів, оповитих так само надзвичайною таємничістю, а ще численні докази змови. Не-кораблі особливої конструкції, зброя й артефакти, такі хитромудрі, що від цього перехоплювало подих. Різноманітні народи й різноманітні звичаї.

«Деякі напрочуд примітивні. Принаймні на перший погляд».

А вони прагнули чогось куди більшого, ніж меланж. Тараза розпізнала особливу форму містицизму, що гнала назад людей Розсіяння. *«Прагнемо ваших давніх таємниць!»*

Послання Всечесних Матрон теж було доволі ясным: *«Візьmemo те, чого прагнемо».*

«Одраде тримає все у власних руках», — подумала Тараза. У неї Шіана. Невдовзі, якщо Бурзмалі поталанить, отримає гхолу. Має тлейлаксанського Пана Панів. Може здобути сам Ракіс!

«Якби тільки вона не була Атрідкою».

Тараза глянула на проєктовані слова, що й досі танцювали над поверхнею стола: порівняння цього найновішого Дункана Айдаго з усіма його вбитими попередниками. Кожен гхола трохи відрізнявся від попередніх. Це було достатньо ясным. Тлейлаксу щось удосконалювали. Але що? Може, підказка прихована в цих нових лицеплясах? Тлейлаксу, вочевидь, намагалися створити лицепляса, якого неможливо викрити. Створити міміка, мімікрія якого сягнула досконалості, копіювальника, що копіює не лише подобу й пам'ять своїх жертв, а й їхні найглибші думки та особистість. Це була форма безсмертя, ще спокусливіша за ту, яку практикували сучасні Пани тлейлаксу. Вочевидь, саме тому вони й трималися цього курсу.

Результати Таразиного аналізу збігалися з думкою більшості її радників: такий мімік *став би* тим, кого він копіює. Доповіді Одраде про лицепляса, що замінив Туека, були дуже переконливими. Навіть Пан тлейлаксу неспроможний змінити набуті таким міміком-лицеплясом форми й поведінку.

І його вірування.

Клята Одраде! Загнала своїх Сестер у глухий кут. Не мали іншого вибору, окрім як піти слідом за нею, і вона це знала.

Звідки вона це знала? Знову цей дикий талант?

«Я не можу діяти наосліп. Мушу знати».

Тараза проробила добре знайому послідовність дій, що мали повернути їй почуття спокою. Не зважувалася ухвалювати важливі рішення у роздратованому настрої. Їй допомогло довге споглядання статуетки Ченоа. Вставши зі слідокрісла, Тараза підійшла до свого улюбленого вікна.

Вона часто заспокоювала себе, дивлячись на цей краєвид, спостерігаючи, як міняються далекі простори разом із денним рухом світила та змінами добре керованої планетної погоди.

Відчула голод.

«Сьогодні я їстиму з аколітками і світськими Сестрами».

Інколи добре було зібрати довкола себе молодих і згадати усталені ритуали спільної трапези у визначену пору дня —

зранку, ополудні, ввечері. Це творило надійні зв'язки. Вона любила дивитися на своїх людей. Були наче приплив, що ніс із собою глибші речі, розповідав про невидимі сили та більші енергії, які залишалися постійними, бо Бене Гессерит знайшли способи пливати в цьому сталому потоці.

Такі думки повернули Таразі рівновагу. Надокучливі питання можна було тимчасово відсунути. Вона могла вже дивитися на них без пристрасті.

«Одраде й Тиран мали рацію: без шляхетної мети ми ніщо».

Та годі було втекти від факту, що критичні рішення щодо Ракіса ухвалювала особа, наділена постійними вадами Атрідів. Одраде завжди виявляла типову для Атрідів слабкість. Була помітно поблажливою до заблудлих аколіток. З такої поведінки виростала прихильність!

Небезпечна прихильність, яка затьмарювала розум.

Це ослаблювало інших, що мусили якось компенсувати таку розкутість. Викликали компетентніших Сестер, щоб вони прибрали до рук заблудлих аколіток і виправили їхні слабкості. Звичайно, поведінка Одраде змушувала ці вади аколіток виявлятися. Слід це визнати. Можливо, Одраде саме так і міркувала.

Коли Тараза так думала, в її сприйнятті змінилося щось тонке й потужне. Їй довелося перебороти глибоке почуття самотності. Це завдавало їй болю. Меланхолія могла затьмарювати розум так само, як і прихильність... чи навіть любов. Тараза та її пильні Сестри Пам'яті приписували такі емоційні реакції усвідомленню смертності. Була змушена прийняти факт, що одного дня вона стане не більше ніж набором спогадів у чиємусь живому тілі.

Помітила, що спогади й випадкові відкриття зробили її вразливою. І саме тоді, коли їй потрібні були всі доступні здібності!

«Та я ще жива».

Тараза знала, як відновити сили. І знала наслідки. Після таких нападів меланхолії вона завжди здобувала ще міцніший контроль над своїм життям і його цілями. Вади в поведінці Одраде були джерелом сили її Матері Настоятельки.

Одраде знала це. Тараза похмуро всміхнулася такому розумінню. Влада Матері Настоятельки над Сестрами завжди зростала, коли вона виходила з такої меланхолії. Інші це помічали, та лише Одраде знала про лють.

Ось воно!

Тараза усвідомила, що постала перед грізним сім'ям свого роздратування.

Одраде за кількох нагод ясно розпізнала, що лежить в основі поведінки Матері Настоятельки. Величезне почуття люті через те, як інші обертають її життя собі на вжиток. Сила цієї придушеної люті лякала, хоча її ніколи не можна було виразити так, щоб розрядити. Ця лють ніколи не може зцілитися. Як це болісно! А те, що Одраде все розуміла, робило більше інтенсивнішим.

Наслідок цього можна було передбачити. Обов'язки, накладені Бене Гессерит, розвивали певні ментальні мускули. Вони творили захисний шар нечулості, який не можна було виявити нікому чужому. Любов була однією з найнебезпечніших сил у Всесвіті. Сестри мусили захищатися від неї. Превелебна Мати ніколи не могла дозволити собі інтимності, навіть якщо це мало послужити Бене Гессерит.

«Симуляція: граємо необхідну роль, яка нас рятує. Бене Гессерит триватиме й надалі».

Скільки цього разу триватиме їхня підлеглість? Чергові тридцять п'ять століть? Ну що ж, прокляття їм усім! Це однаково тимчасово.

Тараза повернулася спиною до вікна й заспокійливого краєвиду. *Почувалася* відновленою. До неї припливли нові сили. Мала досить енергії, щоб перебороти цю тремку нехить, що не давала їй ухвалити основне рішення.

«Я полечу на Ракіс».

Вона більше не могла відкидати розуміння того, що саме викликало її нехить.

«Можливо, мені доведеться зробити те, чого хоче Беллонда».

Виживання особистості, виду й довкілля — це те, що рухає людьми. Можна простежити, як порядок важливості змінюється впродовж життя. Що найбільше турбує у певному віці? Погода? Стан травлення? Чи інша особа — вона або він — справді небайдужа до тебе? Усі ці різні прагнення, які тіло може відчуті і які сподівається вдовольнити. Що ще може мати значення?

Лето II до Хві Норі, Його Голос: Дар-ес-Баят

Майлс Тег отямився в темряві й виявив, що його несуть на ремінних ношах із силовими підвісками. Вони слабко поблискували, тож він міг розгледіти крихітні бульбашки підвісок, що рядом звисали довкола нього.

Рот йому заткнуто кляпом. Руки туго зв'язано за спиною. Але очей не зав'язано.

«Тож їм байдуже, що я побачу».

Він не міг сказати, хто вони. Стрибки рухи темних обрисів довкола нього підказували, що вони спускаються по нерівній місцевості. Якась стежка? Ремінні ноші гладко рухалися на силових підвісках. Він відчував тихе гудіння підвісок, коли його загін затримувався, щоб обговорити черговий поворот складного переходу.

Час від часу міг розгледіти крізь якусь перепону мерехтіння світла попереду. Нарешті вони вийшли на освітлену ділянку і там зупинилися. Він побачив самотню світлокулю на висоті приблизно трьох метрів. Вона була прив'язана до стовпа й легенько погойдувалася на холодному вітрі. В її жовтому сяйві він розгледів хатку в центрі болотистої галявини й численні сліди на затоптаному снігу. Довкруг галявини росли кущі та кілька далеко розкиданих одне від одного дерев. Хтось провів

йому над обличчям яскравішим ліхтариком. Ніхто нічого не сказав, але Тег побачив жест — чиясь рука показувала на хатку. Він давно не бачив такої зруйнованої споруди. Здавалося, вона завалиться від найлегшого дотику. Міг побитися об заклад, що дах протікає.

Загін знову рушив, повернувши до хатки. Він вивчав свій ескорт у тьмяному світлі — обличчя, по самі очі замотані заслоною, що затуляла роти й підборіддя. Волосся прикривали каптури. Вбрання було громіздким, широким, приховувало деталі тіл, крім загального обрису рук і ніг, що рухалися, мов на шарнірах.

Прив'язана до стовпа світлокуля потемніла.

Двері хатки відчинилися, випустивши на галявину сніп яскравого світла. Тегів ескорт увіпхнув його досередини й залишив там. Він почув, як двері за ним зачинилися.

Після темряви надворі світло всередині здавалося майже сліпучим. Тег кліпав, аж доки його очі не пристосувалися до зміни. З дивним відчуттям — наче він перебуває не тут, а деінде — озирнувся довкола. Очікував, що всередині приміщення відповідатиме своєму зовнішньому вигляду, але кімната виявилася охайною, майже без меблів. Лише три крісла, маленький столик і... тут він різко втягнув повітря: Іксіанський Зонд. Невже вони не відчули запаху шеру в його диханні?

Якщо вони такі необізнані, то хай використовують зонд. Для нього це буде агонія, проте вони нічого не витягнуть із його мозку.

Щось клацнуло біля нього, він почув рух. Перед ним з'явилося троє людей, вони стали в ногах нош, розступившись. Мовчки на нього дивилися. Тег пробіг очима по всій цій трійці. Той, що стояв ліворуч, був одягнений у темний комбінезон, розстебнутий, з відкритими відворотами. Мужчина. Квадратне обличчя — Тег бачив уже таке в деяких уродженців Гамму. Маленькі очі-намистини пронизували Тега наскрізь. Це було обличчя інквізитора, байдужого до чужих страждань. Свого часу Харконнени привезли сюди багато таких. Вузькоспрямо-

ваний типаж, такі вміють викликати біль, навіть не змінившись на виду.

Той, що стояв просто біля Тегових ніг, мав на собі широке й громіздке чорно-сіре вбрання, схоже на одяг ескорту, але каптур був відкинутий назад, відкриваючи невиразне обличчя під коротко обтятим сивим волоссям. Обличчя не виявляло нічого, вбрання майже повністю його закривало. Годі було сказати, чоловік це чи жінка. Тег записав у пам'ять обличчя: широкий лоб, квадратне підборіддя, великі зелені очі над загостреним носом; маленький рот стиснутий у гримасі несмаку.

Третій член цієї групи найдовше прикував до себе Тегову увагу: високий, у добре зшитому чорному комбінезоні. Поверх комбінезона — строгий чорний піджак. Чудово припасований костюм. Дуже дорогий. Без оздоб чи розпізнавальних знаків. Безсумнівно, чоловік. Він, здавалося, нудьгував, і Тег одразу ж приліпив йому цю мітку. Вузьке гордовите обличчя, карі очі, тонкогубий рот. Знуджений, знуджений, знуджений. Усе це довкола — безпідставне зазіхання на його дуже важливий час. Він мав нагальні справи деінде, а тих двох інших, ту *дрібноту* слід змусити розуміти це.

«*Це офіційний спостерігач*», — подумав Тег.

Знудженого прислали господарі цього місця, щоб він поспостерігав і доповів про побачене. Де ж його кейс із даними? Ах, є. От він, спертий об стіну позаду. Кейси були свого роду посвідченням таких функціонерів. Під час своєї інспекційної подорожі Тег бачив схожих людей, що проходили вулицями Айсая та інших великих міст Гамму. Малі, тонкі кейси. Що важливіший функціонер, то менший кейс. Цей кейс насилу помістить кілька наборів даних і крихітний комунікатор. Його власник не обійдеться без транс'ока, щоб негайно з'єднатися з начальством. Тонкий кейс, тож це важливий функціонер.

Цікаво, що сказав би цей спостерігач, якби Тег спитав у нього: «І як тобі моє самовладання?»

Відповідь уже написано на цьому змудженому обличчі. Не було б жодної реакції. Він тут не для того, щоб відповідати. *«Коли піде звідси, — подумав Тег, — ступатиме довгими кроками. Дивитиметься кудись удалечінь, на ті, відомі лише йому сили, що його чекають. Ляскатиме цим кейсом по ногах, щоб нагадати собі про власне значення і повернути увагу інших до ознаки своєї влади».*

Громіздка постать біля Тегових ніг заговорила голосом з безсумнівно жіночими вібраціями. Владний голос — вона не очікує жодних заперечень.

— Бачите, як він тримається і стежить за нами? Я казала це вам перед входом. Лише гаємо час, а його в нас надто мало на такі нісенітниці.

Тег вдивлявся в неї. Щось неясно знайоме в голосі. Мала силу переконання, якої можна б сподіватися від Превелебної Матері. Невже це можливо?

Тяжколиций гаммієць кивнув:

— Твоя правда, Матерлі. Але тут не я наказую.

«Матерлі?» — замислився Тег. — *Ім'я чи титул?»*

Вони обоє глянули на функціонера. Той відвернувся і схилився до свого кейса. Вийняв із нього маленький комунікатор і став біля екрана, повернутого так, щоб ні Тег, ні двоє інших не могли його роздивитися.

Транс'око саянуло зеленим світлом, що кидало хворобливий відблиск на обличчя спостерігача. Його самовпевнена усмішка зникла. Він беззвучно ворухив губами, слова формувалися лише для того, щоб хтось по той бік транс'ока їх побачив.

Тег не показав, що вміє читати по губах. Усі, навчені в Бене Гессерит, уміли читати по губах, видимих під майже кожним можливим кутом. Чоловік говорив мовою, що була версією старого галаху.

— Це, безсумнівно, башар Тег, — сказав він. — Я провів ідентифікацію.

Зелене світло танцювало на обличчі функціонера, коли він пильно вдивлявся в транс'око. Той, хто з ним спілкувався, мусив виявити своє хвилювання, якщо це світло щось означало.

Губи функціонера знову беззвучно заворушилися.

— Ніхто з нас не сумнівається, що він кондиціонований проти болю, і я чую від нього запах шеру. Він буде...

Замовк, а зелене світло знову затанцювало йому по обличчі.

— Я не шукаю виправдань. — Губи старанно формували слова старого галаху. — Ви знаєте, що ми зробимо все можливе, але я раджу енергійно вдатися до всіх інших способів перехопити гхолу.

Зелене світло погасло.

Функціонер прикріпив транс'око до пояса, обернувся до своїх колег і кивнув головою.

— Т-зонд, — сказала жінка.

Зонд прилаштували над головою Теґа.

«Вона назвала це Т-зондом», — подумав Теґ. Коли зверху накладали ковпак, встиг на нього глянути. Там не було іксіанського штемпеля.

Теґ пережив дивне почуття дежавю. Здалося, що раніше його вже багато разів тримали тут у полоні. Не відокремлений спогад, а розпізнання чогось глибоко знайомого: бранець і ті, що його допитують, — ця трійця... зонд. Він почувався спустошеним. Звідки міг знати цю мить? Сам ніколи не вдавався до зонда, хоча детально вивчив його використання. Бене Гессерит часто застосовували біль, хоч переважно покладалися на Правдомовця. Ба більше, Сестринство вважало, що певні пристрої можуть призвести до надмірної залежності від іксіан. Це було зізнанням у слабкості, ознакою того, що вони не можуть обійтися без таких зневажуваних приладів. Теґ навіть підозрював, що за такою поведінкою приховувалося певне похмілля Батлеріанського Джигаду, бунту проти машин, спроможних скопіювати суть людського мислення і пам'яті.

Дежавю!

«Звідки я знаю цю мить?» — уперто питала ментатська логіка. *Знав*, що ніколи раніше не був полоненим. Яка кумедна заміна ролей. Великий башар Теґ у полоні? Він ледь не всміхнувся. Але це глибоке відчуття знайомості не відступало.

Його тюремники розмістили ковпак просто в нього над головою і почали вивільняти та прикріпляти йому до скальпа контакти, схожі на мацаки медузи. Функціонер дивився, як працюють його компаньйони. У нього на лиці, що було позбавлене будь-яких емоцій, з'явилися легкі ознаки нетерплячості.

Теґ пробігся поглядом по трьох обличчях. Хто з них гратиме роль «друга»? Ах, так, та, яку називають Матерлі. Захопливо. Це різновид Всечесної Матрони? Та двоє інших не ставилися до неї з такою шанобою, як можна б сподіватися з того, що чув Теґ про поворотців-Загублених.

Хоча це й були люди з Розсіяння. Можливо, за винятком чоловіка з квадратним обличчям у коричневому комбінезоні. Теґ пильно вивчав жінку: сиве волосся без блиску, спокійне самовладання у широко розставлених зелених очах, підборіддя ледь випинається, що справляє враження солідності та надійності. Її добре вибрано для ролі «друга». Обличчя Матерлі було відображенням респектабельності, обличчям того, кому можна довіряти. А все-таки Теґ розгледів у ній якусь відстороненість. Вона уважно стежитиме, щоб підмітити момент, коли їй слід втрутитися. Напевне, була ученицею Бене Гессерит.

Або ученицею Всечесних Матрон.

Вони закінчили прикріпляти контакти йому до голови. Гаммієць пересунув консоль зонда так, щоб усі троє могли бачити дисплей. Від Теґа екран зонда приховали.

Жінка витягла Теґові кляп з рота, підтвердивши його оцінку її ролі. Вона була джерелом розради. Він заворушив язиком, повертаючи чутливість. Обличчя та груди Теґа досі залишалися дещо онімілими від приголомшливого пострілу паралі-

затора. Скільки часу минуло відтоді? Та, якщо вірити беззвучним словам функціонера, Дункан утік.

Гаммієць глянув на спостерігача.

— Можеш починати, Яре, — сказав функціонер.

«Яр? — замислився Тег. — *Цікаве ім'я*». Звучить майже на тлейлаксанський лад. Але Яр не був лицеплясом... чи Паном тлейлаксу. Надто великий для першого, нема жодних ознак другого. Пройшовши науку Сестринства, Тег у цьому не сумнівався.

Яр торкнувся контрольної панелі на консолі зонда.

Тег почув свій болісний зойк. Ніщо не приготувало його до такого сильного болю. Вони, вочевидь, налаштували свою диявольську машину на максимум уже при першому ударі. Це безсумнівно! Знали, що він ментат. Ментат може відгородитися від певних вимог плоті. Але це була справжня мука! Він не міг від неї втекти. Мука пройшла крізь усе його тіло, погрожуючи неприємністю. Зможе шер захистити його?

Біль поступово зменшувався і відступав, залишаючи тільки тремтливі спогади.

Знову!

Зненацька він подумав, що такою мусить бути Агонія прянощів, крізь яку проходять Сестри, щоб стати Превелебними Матерями. Більшого болю, напевно, бути не може. Він намагався зберегти мовчання, проте почув свій зойк і стогін. Прикликав до гри всі свої вміння — усе вивчене в Бене Гессерит і в школі ментатів, щоб стриматися, не промовити слів благання, обіцянок розповісти їм будь-що, аби вони тільки припинили.

Мука знову відступила, а тоді повернулася.

— Досить! — Це озвалася жінка. Тег навпомацки шукав у пам'яті її імені. *Матерлі?*

Яр заговорив похмурим голосом.

— Він напханий шером, цього вистачить, щоб витримати щонайменше рік. — Жестом вказав на свою консоль. — Нічого.

Тег неглибоко дихав. Мука! Знову наростала, попри вимогу Матерлі.

— Я сказала досить! — відрізала Матерлі.

«*Яка переконлива гра*», — подумав Тег. Відчув, що біль слабше, відступає, так, наче з його тіла витягали всі нерви, виполювали нитки, в яких записано пам'ять про страждання.

— Те, що ми робимо, неправильно, — сказала Матерлі. — Цей чоловік...

— Такий, як кожен інший чоловік, — перебив її Яр. — Слід мені прикріпити спеціальний контакт до його пеніса?

— Ні, доки я тут! — з натиском відповіла Матерлі.

Тег відчув, що він майже підпав під владу цієї жінки, повіривши у її щирість. Останні нитки болю покинули його тіло, він лежав там з відчуттям, наче здіймається над поверхнею, яка його підтримує. Почуття дежавю залишалось. Він був тут і не тут. Був тут і не був.

— Нас не похвалять, якщо ми знову провалимося, — сказав Яр. — Ти готова постати перед ними з черговою невдачею?

Матерлі різко труснула головою. Схилилася так, щоб Тег міг побачити її крізь переплутані медузачі щупальця контактів зонда.

— Башаре, мені дуже шкода, що ми це робимо. Повірте мені. Це не мій задум. Прошу, мені це здається огидним.

Тег змусив себе всміхнутися. Вона добре працювала. Перевів погляд на функціонера, що чекав результату.

— Перекажіть від мене своїм господарям: вона дуже добра в цьому.

Обличчя функціонера потемніло від крові, що припливла до нього. Він сердито глянув спідлоба.

— Дай йому по максимуму, Яре. — Його голос виявився уривчастим тенором, без жодного сліду глибокого вишколу, помітного в голосі Матерлі.

— Прошу! — сказала Матерлі. Випросталася, але не відводила погляду від очей Тега.

Тегові вихователі з Бене Гессерит навчали його: «Стеж за очима! Спостерігай, як змінюється їхній фокус. Якщо

фокус переміщається назовні, свідомість переміщається до-середини».

Він навмисне сфокусував зір на її носі. Обличчя Матерлі не було потворним. Радше своєрідним. Намагався здогадатися, яка фігура може ховатися під цим громіздким одягом.

— Яре! — Це функціонер.

Яр поправив щось на своїй консолі та натис перемикач.

Нова мука, що прокотилася крізь Тега, дала знати, що попередній рівень справді був нижчим. Разом із новим болем з'явилася дивна ясність. Тег виявив, що він здатен нібито відсунути свою свідомість від вторгнення. Цього болю завдано комусь іншому. Знайшов сховище, де мало що його торкалося. Був біль. Навіть агонія. Він приймав звіти про ці переживання. Це, вочевидь, частково було ефектом шеру. Він знав це і був вдячний.

— Думаю, ми його втрачаємо, — втрутився голос Матерлі. — Краще послаб.

Відповів інший голос, але його звук розвіявся, перш ніж Тег зумів розпізнати слова. Зненацька зрозумів, що втратив пункт, куди міг закинути якір своєї свідомості. Тиша! Йому здалося, що він чує, як його серце швидко б'ється від страху, але не був цього певен. Усе було тишею, глибоким спокоєм, а за ним — нічого.

«Я ще живий?»

Тоді віднайшов серцебиття, але не мав певності, що воно його власне. *Бум-бум! Бум-бум!* Це було відчуття руху, але не звуку. Він не міг розпізнати його джерела.

«Що зі мною відбувається?»

У його візуальних центрах з'явилися слова — сліпуча білість на чорному тлі.

— Я зменшив до третини.

— Залиш так. Побачимо, чи зможемо прочитати щось із його фізичних реакцій.

— Він може нас чути?

— Не свідомо.

У жодній із Тегових інструкцій не йшлося, що зонд може виконати свою диявольську роботу за присутності шеру. Але вони називали це Т-зондом. Чи тілесні реакції можуть бути ключем до прихованих думок? Існували одкровення, які можна зондувати фізичними методами?

У візуальних Тегових центрах знову з'явилися слова.

— Він досі ізольований?

— Цілковито.

— Переконайся. Занур його трохи глибше.

Тег спробував здійснити свідомість понад свій страх.

Я мушу зберегти контроль!

Що могло б відкрити його тіло, якби він не мав з ним контакту? Він міг уявити, що вони роблять. Його мозок зареєстрував паніку, але плоть не могла її відчутти.

Ізолюй суб'єкта. Не залиш йому нічого, де він міг би помістити свою особистість.

Хто це сказав? Хтось. Почуття дежавю повернулося з повною силою.

«Я ментат, — нагадав він собі. — Мій мозок і його робота — це мій центр». Він мав досвід і спогади, на які міг покладатися центр.

Біль повернувся. Звуки. Гучні! Значно гучніші, ніж слід.

— Він знову чує. — Це Яр.

— Як це можливо? — Тенор функціонера.

— Може, ти поставив надто низько. — Матерлі.

Тег спробував розплющити очі. Повіки не слухалися. Тоді він згадав. Вони називали це Т-зондом. Це був не іксіанський пристрій. Це була якась річ із Розсіяння. Він міг точно встановити, де вона перехопила його м'язи та чуття. Це було так, наче якась інша особа ділить із ним його тіло, випереджаючи схеми реакцій. Він зумів простежити за роботою цього механізму вторгнення. Це був пекельний пристрій! Міг змусити його моргати, пердіти, сопіти, срати, сцяти — усе що завгодно. Міг наказувати його тілу так, наче він був не мислячою частиною власної поведінки. Йому лишалася роль спостерігача.

Його атакували запахи — огидні запахи. Не міг наказати собі насупитися, але подумав про те, щоб насупитися. Цього вистачило. Ці запахи викликані зондом. Зонд грався його чуттями, вивчав їх.

— Маєш досить, щоб його прочитати? — Тенор функціонера.

— Він ще чує нас! — Яр.

— Прокляття всім ментатам! — Матерлі.

— Діт, Дат і Дот, — сказав Тег, називаючи лялечок-маріонеток зимового шоу зі свого дитинства на Лерней багато років тому.

— Він розмовляє! — Функціонер.

Тег відчув, що машина блокує його свідомість. Яр щось робив за консоллю. Та однаково Тег знав: ментатська логіка підказала йому щось важливе. Ці троє були ляльками. Важливі лише ляльководи. Те, як рухалися ляльки, підказало йому, що роблять ляльководи.

Зонд продовжував своє вторгнення. Попри докладені зусилля, Тег відчув, що його свідомість допасовується до цієї машини. Вона вивчає його, але й він вивчає її.

Тепер він зрозумів. Увесь спектр його чуттів можна було скопіювати в цей Т-зонд й ідентифікувати, поставити мітку, щоб Яр міг викликати її за потреби. Всередині Тега існував органічний ланцюг реакцій. Машина могла його відстежити, наче зробивши дублікат. Шер і його ментатська опірність відштовхнули шукачів від його спогадів, але все інше можна було скопіювати.

«Воно не мислитиме, як я», — запевнив він себе.

Машина не стала б тим самим, що його нерви і плоть. Не мала б Тег-пам'яті чи Тег-переживань. Вона не була народжена жінкою. Не проходилапологовим каналом, аби з'явитися у цьому дивовижному Всесвіті.

Частина свідомості Тега використала маркер пам'яті, підказуючи йому, що це спостереження виявило щось про гхолу.

Дункана було вищіджено з аксолотлевого контейнера.

Це зауваження прийшло до Тега разом із гострим щипанням кислоти на язичку.

Знову Т-зонд!

Тег дозволив собі розділити свідомість на окремі потоки й поплив разом із ними. Відстежував дію Т-зонда, далі обмірковував зауваження про гхолу і весь цей час прислухався до тієї трійці. Діт, Дат, Дот. Три ляльки дивно мовчали. Так, чекають, коли Т-зонд довершить свою справу.

Гхола: Дункан був продовженням клітин, що народилися від жінки, заплідненої чоловіком.

Машина і гхола!

Зауваження: *Машина не може поділитися цим досвідом народження, їй доступна лише віддалена заміна, а при цьому, безперечно, втрачаються важливі особисті нюанси.*

У цю мить відбувається те саме: машина оминає певні особливості його самого.

Т-зонд узявся відтворювати нюхові відчуття. З кожним викликаним запахом у мозку Тега прокидалися певні спогади. Він відчув високу швидкість Т-зонда, та його свідомість жила за межами цього шалено квалливого пошуку. Була спроможною обплутувати його певним викликаним так спогадом і тримати всередині стільки, скільки йому хотілося.

От воно!

Гарячий віск, який він крапнув собі на ліву руку, коли мав усього чотирнадцять літ і вчився у школі Бене Гессерит. Оживив у пам'яті школу та лабораторію, наче в цю мить тільки це й було справжнім існуванням. *Школа прилягала до Канітули.* Вступивши туди, Тег довідався, що в його жилах тече кров Сіони. Жоден ясновидець не міг вистежити його.

Побачив лабораторію, відчув запах воску — суміш штучних ефірів і природного продукту бджільництва. Бджіл розводили Сестри-невдахи, що не стали Превелебними Матерями, та їхні помічники. Він перенісся пам'яттю до миті, коли спостерігав за бджолами та людьми, зайнятими роботою в яблуневих садах.

Функціонування суспільної структури Бене Гессерит здавалося дуже складним. Залишалося таким аж до моменту,

коли його вдавалося розглянути крізь призму потреб: їжі, вбрання, тепла, зв'язку, навчання, захисту від ворогів (підмножина потягів до виживання). Щоб зрозуміти виживання Бене Гессерит, потрібні були деякі уточнення. Сестринство займалося прокреацією не заради людства загалом. Жодної залишеної без нагляду расової плутанини! Прокреація потрібна для розширення своєї влади, для продовження існування Бене Гессерит. Сестри вважали, що це достатня служба людству. Можливо, так і було. Прокреаційна мотивація була такою глибокою, а Сестринство таким скрупульозним.

Його атакував новий запах.

Він розпізнав мокру шерсть свого вбрання. Так воно пахло, коли він увійшов до командної капсули після битви під Понсіардом. Запах наповнив його ніздрі, заодно викликавши інші: озону від інструментів у капсулі, поту тих, хто там перебував. *Вовна!* Сестринство завжди вважало трохи дивацькою цю його рису: він любив натуральні тканини й уникав синтетичних, вироблених підневільними фабриками.

Так само не любив слідокрісел.

«Не люблю запахів гноблення у будь-якій формі».

Чи ці ляльки — Діт, Дат і Дот — знають, наскільки вони пригноблені?

Ментатська логіка глузувала з нього. Хіба вовняні тканини не були так само витвором підневільних фабрик?

Це інше.

Якась його частка сперечалася. Синтетику можна зберігати майже нескінченно. Дивись, як довго вона витримала в нуль-ентропійних контейнерах Харконнівської не-кулі.

«Однаково я віддаю перевагу вовні й бавовні!»

Хай так і буде!

«Та звідки в мене такі уподобання?»

Це Атрідівські упередження. Ти успадкував їх.

Тег відіпхнув запахи і сконцентрувався на цілісності руху влізлого зонда. Невдовзі виявив, що може передбачити

подальші його дії. Відчувалося як новий мускул. Він зайнявся вигинанням його, а водночас продовжував дослідження викликаних спогадів, шукаючи вартісних прозрінь.

Я сиджу біля дверей матері на Лерней.

Тег відділив частку свідомості й стежив за сценою: одинадцять літ. Він розмовляє з малою аколіткою Бене Гессерит, що прибула в ескорті Поважної Особи. Аколітка — дрібне створіння з рудувато-білявим волоссям і ляльковим личком. Кирпатенький ніс, зелено-сірі очі. ПО — Превелебна Мати в чорному вбранні, на вигляд справжня древність. Увійшла в ці ближні двері з Теговою матір'ю. Аколітка на ім'я Карлана випробує свої неоперені вміння на юному синові дому.

Не встигла Карлана вимовити й двадцяти слів, як Майлс Тег розпізнав схему. Вона намагається видобути з нього інформацію! Це був один з перших уроків делікатного приховування, який дала йому мати. Врешті-решт, існували люди, що могли розпитувати юного хлопчину про домашнє господарство Превелебної Матері, сподіваючись здобути так інформацію, яку можна продати. На відомості про Превелебних Матерів завжди є попит.

Мати пояснювала: «Оціни того, хто питає, і припасуй свої відповіді до його піддатливості». Жоден такий прийом не спрацював би проти повної Превелебної Матері, але проти аколітки, та ще такої!

Перед Карланою він вдає боязку нехить. Карлана занадто високої думки про свою привабливість. Він дозволив їй перемогти його нехить після довгої воєнної кампанії з переміщенням і перегрупуванням сил. Як здобич вона дістає жменю брехливої інформації. Коли Карлана повторить ці брехні ПО за зачиненими дверима, здобуде сувору критику, а то й ще щось болючіше.

Озвалися Діт, Дат і Дот.

— Думаю, тепер ми його піймали.

Тег розпізнав голос Яра, що вирвав його зі старих спогадів. «*Припасуй свої відповіді до його піддатливості*». Тег почув ці слова, промовлені материним голосом.

Ляльки.

Ляльководи.

— Спитай симуляцію, куди вони забрали гхолу, — каже функціонер.

Тиша, тоді тихе дзижчання.

— У мене нічого. — Яр.

Тег чує їхні голоси з болісною вразливістю. Змушує очі розплющитися всупереч наказам зонда.

— Гляньте! — каже Яр.

Три пари очей втуплюються в Тега. Як же повільно вони рухаються. Діт, Дат і Дот: очі кліпають... кліп... кліп... щонайменше хвилина між кліпаннями. Яр тягнеться до своєї консолі. Його пальці дістануться до мети десь за тиждень.

Тег досліджує пута на своїх руках і долонях. Звичайна мотузка! Не поспішаючи, згинає пальці, торкається вузлів. Вузли слабнуть, розплутуються, спершу повільно, а тоді розв'язуються повністю. Він переходить до лямок, якими його прив'язано до ремінних нош. Ці легші: прості ковзкі замки. Ярова рука ще й на чверть не дотяглася до консолі.

Блим... блим... блим...

У трьох парах очей з'являється вираз легкої несподіванки.

Тег вивільняється з медузячої плутанини контактів зонда. *Поп-поп-поп!* Щупальця розлітаються у різні боки. Здивовано помічає, що на тильному боці правої долоні, там, де вона розсунула контакти зонда, є поріз, який повільно починає кривавити.

Ментатська проекція: *я рухаюся з небезпечною швидкістю.*

Та він уже поза ношами. Функціонер повільно-повільно тягнеться до випуклості в бічній кишені. Тегова рука розриває йому гортань. Функціонер уже більше не торкнеться малого лазеростріла, який носить при собі завжди. Простягнута рука Яра досі не здолала третини відстані до консолі зонда. Хоча в його очах встигло з'явитися виразне здивування. Але Тег сумнівається, чи той чоловік бодай побачив руку, що переламала йому шию. Матерлі рухається трохи швидше. Її ліва

стопа наближається до місця, де всього мить тому був Тег. Однаково надто повільно! Голова Матерлі відкинута назад, горло відкрите. Тегова долоня перерубує його.

Як повільно вони валяться на долівку!

Тег усвідомлює, що його заливає піт, але не може гаяти час, щоб перейматися цим.

«Я знав наперед кожен їхній рух! Що зі мною сталося?»

Ментатська проекція: *агонія зонда підняла мене на новий рівень здібностей.*

Напад інтенсивного голоду змусив його зрозуміти, скільки енергії він витратив. Відштовхнув голод геть, відчуваючи, що повертається до нормального ритму часу. Три глухі звуки: тіла нарешті звалилися на долівку.

Тег обстежив консоль зонда. Точно не іксіанська. Хоча принцип керування схожий. Закоротив систему збереження даних, стерши її вміст.

Кімнатне світло?

Пристрій керування біля дверей, ззовні. Він погасив світло, зробив три глибокі подихи. Рухлива пляма, вируючи, вибухнула в ніч.

Ті, що принесли його сюди, одягнені у громіздке вбрання, яке мало захистити їх від зимового холоду, ледь устигли обернутися в бік дивного звуку, коли рухлива пляма вразила їх.

Цього разу Тег набагато швидше повернувся до нормального ритму часу. Зоряне світло показувало йому стежку, що вела схилом униз, крізь густий чагарник. Спершу ковзався і послизався на вбитому в болото снігові, тоді знайшов спосіб утримувати рівновагу, передбачаючи зміни місцевості. Кожен крок робив, знаючи, куди поставити ногу. Невдовзі опинився на відкритому просторі, що спускався в долину.

Вогні великого міста й гігантський чорний прямокутник будівлі поблизу центру. Він знав це місце: Айсай. Там перебували ляльководи.

«Я вільний!»

Був собі чоловік, який день у день сидів і дивився на вузьку шпарину, де з високої дерев'яної огорожі вийнято одну дошку. Щодня повз огорожу, з другого її боку, проходив дикий пустельний осел. Спершу у вузькій шпарині з'являвся ніс, тоді голова, передні ноги, довга коричнева спина, задні ноги, а врешті хвіст. Якось чоловік схопився з саявом прозріння в очах і гукнув усім, хто його чув: «Це очевидно! Хвіст є наслідком носа!»

Оповіді прихованої мудрості з Усної історії Ракіса

Від часу прибуття на Ракіс Одраде кілька разів ловила себе на тому, що згадує стародавню картину, яка займала чільне місце на стіні Таразиного помешкання в Капітулі. Коли надходив цей спогад, відчувала, що руки їй поколює, наче від мазка пензля. Ніздрі переповнював запах олійних фарб і пігментів. Емоції бушували, б'ючись об полотно. Щоразу Одраде випливала зі спогадів з новими сумнівами: чи є Шіана її полотном?

«Котра з нас насправді малює іншу?»

Це повторилося цього ранку. За стінами пентхаузу ракіанської Твердині, який вона займала з Шіаною, ще було темно. Тихо ввійшла аколітка, щоб розбудити Одраде і сказати їй, що Тараза невдовзі прибуде. Одраде глянула вгору, на м'яко освітлене обличчя темноволосої аколітки, і перед її внутрішнім зором спалахом постала записана в пам'яті картина.

«Котра з нас насправді творить іншу?»

— Хай Шіана ще трохи поспить, — сказала Одраде, перш ніж відіслати аколітку.

— Поснідаєте до прибуття Матері Настоятельки? — спитала аколітка.

— Почекаємо, щоб зробити приємність Таразі.

Підвівшись, Одраде швидко виконала ранковий туалет і вдягла найкращу чорну одіж. Підійшла до східного вікна спільної кімнати їхнього піднебесного житла, глянула в бік космодрому. Численні рухомі світелка кидали там відблиск на затягнуте курявою небо. Вона активувала всі світлокулі в кімнаті, щоб приглушити вид зовні. Кулі золотими зоряними сплесками відбивалися на товстому армованому пласклі вікон. Темна поверхня віддзеркалювала також неясний обрис її власного обличчя, виразно показуючи прокладені втомою лінії.

«Я знала, що вона прибуде», — подумала Одраде.

Не встигла додумати це, як ракіанське сонце з'явилося над розмитим від куряви горизонтом, наче жовтогарячий дитячий м'яч, підкинутий угору. Негайно наступило стрімке наростання тепла — явище, про яке згадувало стільки спостерігачів Ракіса. Одраде відвернулася від краєвиду й побачила, що двері в коридор відчинені.

Шелестячи одягом, вступила Тараза. Чиясь рука зачинила за нею двері, залишивши їх удвох. Мати Настоятелька наближалася до Одраде, її чорний каптур був піднятий і обрамляв обличчя. Її вигляд аж ніяк не був заспокійливим.

Розпізнавши хвилювання Одраде, Тараза зіграла на цьому.

— Що ж, Дар, думаю, врешті-решт ми зустрілися як чужі одна одній.

Реакція на Таразині слова стала для Одраде несподіванкою. Вона правильно витлумачила погрозу, але страх її покинув, вилився геть, наче вода з глечика. Уперше в житті Одраде точно розпізнала мить перетину лінії поділу. Це була лінія, про існування якої підозрювало небагато її Сестер. Переступаючи її, усвідомила: завжди знала, що там. Місце, де вона може вступити в порожнечу та вільно злетіти. Більше не була беззахисною. Могла бути вбитою, але не переможеною.

— Тож більше немає Дар і Тар, — сказала Одраде.

Тараза почула чистий, невимушений тон голосу Одраде й витлумачила це як самовпевненість.

— Може, ніколи й не було Дар і Тар, — промовила вона крижаним голосом. — Бачу, ти вважаєш, що діяла вкрай спритно.

«*Битву розпочато*, — подумала Одраде. — *Але я не стою на лінії атаки*».

— Не було прийнятної альтернативи союзу з тлейлаксу, — сказала вона. — Особливо коли я збагнула, чого насправді ти добиваєшся для нас.

Зненацька Тараза почулася дуже втомленою. Це була довга подорож, попри стрибки її не-корабля крізь просторові складки. Тіло завжди відчувало, коли його вибито зі звичних ритмів. Вона вибрала м'який диван і сіла, зітхнувши від задоволення розкішним комфортом.

Одраде розгледіла втому Матері Настоятельки, її відразу ж охопило співчуття. Раптом вони стали двома Превелєбними Матерями зі спільними проблемами.

Тараза, вочевидь, відчула це. Поплескала по подушці поруч із собою, почекала, доки Одраде сяде.

— Мусимо зберегти Сестринство, — сказала Тараза. — Це єдино важлива річ.

— Звичайно.

Тараза вп'ялася поглядом в Одраде, вивчаючи знайомі риси. *Так, Одраде теж втомлена.*

— Ти була тут, зблизька торкалася людей і проблем, — промовила Тараза. — Хочу... ні, Дар, *потребую* дізнатися твою думку.

— Співпраця тлейлаксу на вигляд здається повною, — відповіла Одраде, — та в цьому є нещирість. Я почала ставити собі вкрай тривожні питання.

— Наприклад?

— Що, як аксолотлеві контейнери не є... контейнерами?

— Що ти маєш на увазі?

— Вафф видає ознаки поведінки, характерної для сімей, що намагаються приховати потворну дитину чи божевільного дядька. Клянуся тобі, він бентежить, коли ми торкаємося теми контейнерів.

— Та що вони могли б використати замість...

— Сурогатних матерів.

— Але тоді б мусили... — Тараза замовкла, шокована можливостями, відкритими цим питанням.

— Хто коли бачив жінку-глейлаксу? — спитала Одраде.

Розум Тарази переповнили заперечення.

— А як же точний хімічний контроль, необхідність обмежити кількість змінних... — Вона відкинула каптур, труснула волоссям, випускаючи його на волю. — Ти маєш рацію: мусимо все ставити під сумнів. Але це... це жахливо.

— Він так і не розповідає повної правди про нашого гхолу.

— А що він каже?

— Не більше за те, про що я вже звітувала: це видозміна оригінального Дункана Айдаго, яка відповідає всім нашим специфікованим вимогам щодо прана-бінду.

— Це не пояснює, чому вони вбивали чи намагалися вбити тих, кого ми придбали раніше.

— Присягається клятвою Великої Віри, що діяли так через сором, бо одинадцять попередніх гхол не відповідали очікуванням.

— Як вони могли знати? Натякає, що вони мають шпигунів серед...

— Клянеться, що ні. Коли я дорікнула йому цим, відповів, що якби гхола виявився вдалим, то це, напевно, викликало б у нас помітне сум'яття.

— Яке помітне сум'яття? Що він...

— Він не скаже. Постійно повторює, що вони виконали свої контрактні зобов'язання. Де гхола, Тар?

— Що... ох. На Гамму.

— Я чула поголос про...

— Бурзмалі тримає ситуацію під контролем. — Тараза туго стиснула губи, сподіваючись, що це правда. Останні звіти не давали особливої певності.

— Ви, очевидно, ведете дебати, чи не вбити гхолу.

— Не тільки гхолу!

Одраде посміхнулася.

— То це правда, що Беллонда хоче позбутися мене раз і назавжди.

— Звідки ти...

— Друзі — це інколи дуже цінний актив, Тар.

— Ти ступила на небезпечний ґрунт, Превелебна Мати Одраде.

— Та я на ньому не спотикаюся, Мати Настоятелько Таразо. Я довго обмірковувала те, що відкрив мені Вафф про цих Всечесних Матрон.

— Розкажи мені дещо зі своїх міркувань. — У голосі Тарази була невблаганна рішучість.

— Ми не помилилися щодо них, — сказала Одраде. — Вони перевершили сексуальні вміння наших імпринтерок.

— Блудниці!

— Так, вони використовують свої вміння у спосіб, що врешті-решт стане фатальним для них самих і для інших. Їх засліпила власна сила.

— І це всі висновки, яких ти змогла дійти?

— Скажи мені, Тар, навіщо вони атакували нашу Твердиню на Гамму та знищили її?

— Очевидно, задля нашого гхоли Айдаго, щоб захопити чи вбити його.

— Чому це було для них так важливо?

— Що ти намагаєшся сказати? — задала Тараза.

— Чи могли *блудниці* діяти на основі інформації, відкритої їм тлейлаксу? Тар, а якщо ця таємна річ, яку люди Ваффа ввели у нашого гхолу, зробила з нього чоловічий відповідник Всечесної Матрони?

Тараза притисла руки до вуст і швидко їх опустила, помітивши, як видав її цей жест. Дарма. Вони й досі були двома Превелебними Матерями.

— А ми ще й наказали Люціллі зробити так, аби більшість жінок не могла перед ним встояти, — продовжила Одраде.

— Відколи тлейлаксу спілкуються з цими блудницями? — вимогливо спитала Тараза.

Одраде знизала плечима.

— Краще спитати, відколи вони спілкуються зі своїми Загубленими, що повертаються з Розсіяння? Тлейлаксу розмовляють із тлейлаксу, а при цьому може відкритися багато таємниць.

— Блискуча проєкція з твого боку, — промовила Тараза. — Як ти оцінюєш її ймовірність?

— Ти знаєш про це не гірше від мене. Це багато що пояснювало б.

— І що ти тепер думаєш про свій союз із тлейлаксу? — гірко спитала Тараза.

— Він потрібніший, ніж будь-коли досі. Мусимо бути всередині. Мусимо бути там, де можемо впливати на учасників протистояння.

— Гидь! — буркнула Тараза.

— Що?

— Цей гхола — наче записний пристрій у людській подобі. Його помістили між нас. Прибравши його до рук, тлейлаксу багато про нас довідаються.

— Це було б незугарно.

— І типово для них!

— Я погоджуюся, що наша ситуація має й інші приховані труднощі, — сказала Одраде. — Але такі аргументи кажуть мені лише те, що ми не сміємо вбити гхолу, доки самі його не вивчимо.

— Може бути надто пізно! Прокляття на твій союз, Дар! Ти дала їм змогу вхопити нас... а нам — змогу вхопити їх, і ніхто не відважиться відпустити іншого.

— Хіба ж це не ідеальний союз?

Тараза зітхнула.

— Коли ми маємо дати їм доступ до наших розплідних записів?

— Скоро. Вафф наполягає на цьому.

— І тоді ми побачимо їхні аксолотлеві... контейнери?

— Це, звичайно, той важіль, який я використовую. Він не охоче погодився.

— Глибше і глибше в кишені одне одного, — похмуро пробурмотіла Тараза.

Тоном цілковитої невинності Одраде відповіла:

— Ідеальний союз, як я й казала.

— Прокляття, прокляття, прокляття, — бурмотіла Тараза. — А Теґ розбудив первісні спогади гхоли!

— Але чи Люцілла...

— Я не знаю! — Тараза з похмурим виразом обличчя обернулася до Одраде та виклала їй останні звіти з Гамму. Теґа і його групу знайдено, короткий витяг з повідомлень про них, від Люцілли жодної звістки; плани, як видобути їх звідти.

Таразині слова малювали в її власній свідомості тривожну картину. Ким був цей гхола? Вони від початку знали, що Дункани Айдаґо — не звичайні гхоли. Та тепер, зі збільшеними нервовими та мускульними здібностями, а ще невідомою річчю, яку ввели в нього тлейлаксу, — це однаково що тримати в руках підпалений кий. Знаєш, що, можливо, доведеться використати цей кий, аби вижити, але полум'я наближається зі страшною швидкістю.

Одраде замислено озвалася:

— Ти колись намагалася уявити, як почувається гхола, прокидаючись у відновленому тілі?

— Що? Що ти...

— Усвідомлюючи, що твоє тіло виросло з клітин трупа, — промовила Одраде. — Пам'ятаючи власну смерть.

— Айдаґо ніколи не були звичайними людьми, — зауважила Тараза.

— Те саме можна сказати про цих Панів тлейлаксу.

— До чого ти хилиш?

Одраде потерла чоло, виділила мить, щоб наново оглянути свої думки. Як це тяжко з тією, що відкинула почуття, з тією,

що виривається назовні з серцевини, в якій кипить лють. Тараза не мала... не мала *симпатіко*. Не могла вжитися в тіло та чуття когось іншого, розуміла тільки логіку.

— Пробудження гхоли мусить бути руйнівним переживанням, — промовила Одраде, опускаючи руку. — Вживають лише ті, хто володіє надзвичайною психічною стійкістю.

— Ми припускаємо, що Пани тлейлаксу — щось більше, ніж те, чим здаються.

— А Дункани Айдаго?

— Звичайно. Чого б інакше Тиран купував їх у тлейлаксу?

Одраде стало ясно, що суперечка була безглуздою. Вона сказала:

— Айдаго були знамениті своєю вірністю Атрідам, а слід пам'ятати, що я теж Атрідка.

— Думаєш, вірність пов'яже його з тобою?

— Особливо після Люцілли...

— Це може бути надто небезпечно!

Одраде відкинулася у куток дивана, сперлася спиною. Тараза хотіла певності. А життя серійних гхол було наче меланж — різного смаку за різних обставин. Як могли вони мати певність у своєму гхолі?

— Тлейлаксу пхають носа в сили, що створили нашого Квізац Хадераха, — пробурмотіла Тараза.

— Думаєш, тому їм потрібні наші розплідні записи?

— Я не знаю! Бодай тебе, Дар! Не бачиш, що ти наробила?

— Думаю, я не мала вибору, — промовила Одраде.

Тараза зобразила холодну посмішку. Гра Одраде зоставалася незрівнянною, та слід поставити її на місце.

— Гадаєш, я зробила б так само? — спитала Тараза.

«Вона досі не розуміє, що зі мною сталося», — подумала Одраде. Тараза очікувала, що Дар, за її побажаннями, діятиме незалежно, але розмах цієї незалежності струсонув Вищу Раду. А Тараза не хотіла бачити у цьому власної волі.

— Усталена практика, — сказала Одраде.

Ці слова вдарили Таразу, наче ляпас по обличчі. Лише суворе бене-гессеритське тренування втримало її, не давши накинутися на Одраде.

Усталена практика!

Чи часто сама Тараза виявляла в цьому джерело свого роздратування, постійного збудника тієї люті, яку вона так старанно намагалася опанувати? Одраде часто це чула.

Одраде натомість процитувала Матір Настоятельку:

— Застиглий звичай небезпечний. Вороги можуть виявити схему й використати її проти вас.

— Це слабкість, так, — насилу промовила Тараза.

— Наші вороги гадали, що вони знають наші методи, — сказала Одраде. — Навіть ти, *Мати Настоятелько*, думала, що знаєш межі, в яких я діятиму. Наче я Беллонда — вона ще не озвалася, а ти вже знаєш, що вона скаже.

— Може, ми помилилися, не поставивши тебе наді мною? — спитала Тараза. Говорила з цілковитою щирістю і вірністю Сестринству.

— Ні, Мати Настоятелько. Стежка, якою ми йдемо, ковзка, та ми обидві знаємо, куди мусимо прийти.

— Де зараз Вафф? — поцікавилася Тараза.

— Спить під надійною охороною.

— Поклич Шіану. Мусимо вирішити, чи обірвати цю частину проєкту.

— І без скаргень приймемо синці?

— Як ти й кажеш, Дар.

З'явившись у спільній кімнаті, Шіана була ще сонною, але, вочевидь, устигла хлюпнути собі в обличчя водою і вдягти чисте біле вбрання. Її волосся досі було вологим.

Тараза й Одраде стали біля східного вікна, повернувшись спинами до світла.

— Це Шіана, Мати Настоятелько, — промовила Одраде.

Шіана миттю збідьорилася та випросталася. Вона чула про цю могутню жінку, цю Таразу, що керувала Сестринством

з далекої цитаделі, званої Капітулою. Крізь вікно за двома жінками лилося яскраве світло, осяваючи Шіанине обличчя та засліплюючи її. Обличчя двох Превелебних Матерів частково перекривало сонячне проміння, чорні силуети їхніх постатей здавалися нечіткими на блискучому тлі.

Аколітки-інструкторки приготували її до цієї зустрічі: «Стій рівно перед Матір'ю Настоятелькою, уважно слухай і говори з пошаною. Відповідай лише тоді, коли вона тебе запитає».

Шіана стояла рівно та пильно слухала, як їй і наказано.

— Мене поінформували, що ти можеш стати однією з нас, — промовила Тараза.

Обидві жінки бачили, який вплив справили слова на дівчинку. До цього часу Шіана вже більш повно розуміла здобутки Превелебної Матері. Потужний промінь істини зосередився на ній. Вона почала сприймати величезний обсяг знань, які Сестринство нагромадило впродовж тисячоліть. Їй розповіли про селективну передачу спогадів, про дію Інших Пам'ятей, про Агонію прянощів. І ось перед нею стояла наймогутніша з усіх Превелебних Матерів, та, від якої ніщо не могло приховатися.

Коли Шіана не відповіла, Тараза спитала:

— Тобі нічого сказати, дитино?

— Що тут казати, Мати Настоятелько? Ви все сказали.

Тараза кинула на Одраде пильний погляд.

— Маєш для мене ще якісь маленькі несподіванки, Дар?

— Я казала тобі, що вона надзвичайна, — промовила Одраде.

Тараза знову звернулася до Шіани:

— Ти пишаєшся цією думкою, дитино?

— Вона мене лякає, Мати Настоятелько.

Досі зберігаючи якомога незворушніший вираз обличчя, Шіана почала дихати вільніше. *«Кажі тільки найглибшу правду, яку можеш відчутти»*, — нагадала вона собі. Ця вчительська пересторога набула для неї більшого значення. Вона злегка розосередила погляд і дивилася на підлогу просто перед двома

жінками, уникаючи найбільшого блиску сонячного світла. Відчувала, як продовжує калатати її серце, і знала, що Превелебні Матері це помітять. Одраде часто демонструвала таке вміння.

— Що ж, вона й повинна тебе лякати, — зауважила Тараза.

— Ти розумієш, що тобі сказано, Шіано? — спитала Одраде.

— Мати Настоятелька хоче знати, чи я цілковито віддана Сестринству, — відповіла Шіана.

Одраде глянула на Таразу і знизала плечима. Не було потреби далі обговорювати цю тему. Так воно є, коли ви — частка одної сім'ї, як вони в Бене Гессерит.

Тараза далі мовчки оглядала Шіану. Це був тяжкий погляд, що витягував з дівчинки енергію. Вона знала, що мусить зберігати мовчання і дозволити це палоче обстеження.

Одраде стримала співчуття. Шіана багато в чому скидалася на неї саму в юності. Мала той самий сферичний інтелект, що розширювався у всіх напрямках як куля, коли її надимають. Одраде згадала, що вчителі захоплювалися цією її рисою, але з певною недовірою, як і Тараза зараз. Одраде розгледіла цю недовіру, коли була ще молодшою за Шіану, і не сумнівалася, що й Шіана в цю мить її помічає. Інтелект мав своє застосування.

— Ммм, — пробурмотіла Тараза.

Одраде почула у цьому бурмотінні відображення внутрішніх роздумів Матері Настоятельки, сама перебуваючи при цьому в кількох паралельних потоках мислення. Пам'яттю повернулася в минуле. Сестри, які приносили Одраде їжу, коли вона вчилася допізна, завжди знаходили привід затриматися, щоб простежити за нею. Стежили за кожним її рухом, як зараз за Шіаною. Одраде знала про ці особливі методи спостереження від наймолодшого віку. Адже це було, врешті-решт, однією з найбільших принад Бене Гессерит. Хотілося мати такі езотеричні здібності. Шіана, напевне, відчувала таке бажання. Це було мрією кожної постулантки.

«Якби такі речі були можливими для мене!»

— Як гадаєш, дитино, чого ти хочеш від нас? — спитала Тараза після довгого мовчання.

— Того ж, чого, на вашу думку, хотіли ви, коли були в моєму віці, Мати Настоятелько.

Одраде придушила усмішку. Шіанине дике почуття незалежності вже наблизилося до зухвальства, і Тараза, без сумніву, це помітила.

— Думаєш, це належне використання дару життя? — спитала Тараза.

— Це єдине використання, яке я знаю, Мати Настоятелько.

— Я ціную твою щирість, та попереджаю тебе: будь обережною, вдаючись до неї, — промовила Тараза.

— Так, Мати Настоятелько.

— Ти багато чим нам зобов'язана, а будеш зобов'язана ще більше, — сказала Тараза. — Пам'ятай це. Наші дарунки не дістаються дешево.

«Шіана гадки не має, скільки вона заплатить за наші дарунки», — подумала Одраде.

Сестринство ніколи не дозволяло своїм посвяченим забувати, що вони мають зобов'язання, за якими мусять платити. Любов'ю розплатитися не можна. Любов небезпечна, і Шіана вже це вивчає. *Дар життя?* Одраде відчула, що її починає приймати дроз. Вона кашлянула, щоб його втихомирити.

«Чи я жива? Можливо, я померла, коли мене забрали від мами Сібії. Там, у тому домі, я жила, та чи жила після того, як Сестри забрали мене звідти?»

— Можеш нас залишити, Шіано, — сказала Тараза.

Шіана обернулася на місці і вийшла з кімнати, проте Одраде встигла помітити напружену усмішку на юному обличчі. Шіана знала, що пройшла випробування Матері Настоятельки.

Коли двері за Шіаною зачинилися, Тараза сказала:

— Ти згадувала про її природну здатність користуватися Голосом. Я, звичайно, почула. Дивовижно.

— Вона добре тримає своє вміння на припоні, — промовила Одраде. — Навчилася не випробовувати його на нас.

— То що ми тут маємо, Дар?

— Можливо, майбутню Матір Настоятельку з надзвичайними здібностями.

— Не надто надзвичайними?

— Поживемо — побачимо.

— Як думаєш, вона здатна вбити заради нас?

Питання застало Одраде зненацька, і вона не зуміла приховати здивування.

— Тепер?

— Так, звичайно.

— Гхолу?

— Тег не зробив би цього, — сказала Тараза. — Я маю сумніви навіть щодо Люцілли. З їхніх звітів ясно, що він спроможний творити могутні зв'язки... спорідненості.

— Навіть зі мною?

— Шванг'ю — і та не була цілковито невразливою.

— І де ж у такому діянні шляхетна мета? — спитала Одраде. — Чи не від цього застерігав Тиран?

— Він? Убивав багато разів!

— І платив за це.

— Ми платимо за все, що забираємо, Дар.

— Навіть за життя?

— Дар, ніколи, ні на мить не забувай, що Мати Настоятелька спроможна ухвалити будь-яке рішення, необхідне для виживання Сестринства!

— Хай так і буде, — промовила Одраде. — Забирай, що хочеш, і плати за це.

Відповідь була слухною, але вона зміцнила нову силу, яку відчувала Одраде, цю свободу реагувати по-своєму в новому світі. Яке джерело такої стійкості? Є вона наслідком суворого виховання Бене Гессерит? Чи спадком Атрідів? Одраде не намагалася дурити себе, що причиною всього є її рішення

керуватися власними моральними вказівками, а не чужими. Та внутрішня стабільність, на яку вона зараз опиралася, не була чисто моральною. Не була й бравадою. Цього ніколи недостатньо.

— Ти дуже схожа на свого батька, — сказала Тараза. — Зазвичай більша частка відваги переходить із материнського боку, та, думаю, у твоєму випадку — від батька.

— Майлс Тег напрочуд відважний, але я вважаю, що ти надто спрощуєш, — відповіла Одріде.

— Може, й так. Однак у тому, що стосувалося тебе, я щоразу мала рацію, Дар. Навіть коли ми були постулантками-ученицями.

«Вона знає!» — подумала Одріде.

— Ми не маємо потреби це з'ясовувати, — промовила Одріде. І подумки продовжила: *«Це походить із того, що я народилася тією, ким народилася, що мене вчили й формували так, як це було... з того, якими були ми обидві: Дар і Тар»*.

— Це щось з Атрідівської лінії, не до кінця проаналізоване нами, — сказала Тараза.

— Не генетична випадковість?

— Інколи я міркую, чи від Тиранових часів у нас траплялася якась справжня випадковість, — відповіла Тараза.

— Невже він лежав там у своїй цитаделі й заглядав крізь тисячоліття аж до цієї миті?

— Чи далеко ти можеш простежити свої корені? — спитала Тараза.

Одріде сказала:

— Що насправді відбувається, коли Мати Настоятелька наказує Розпорядникам схрещення: *«Нехай оця схреститься з цим»*?

Тараза зобразила холодну посмішку.

Зненацька Одріде відчула, що вона на вершині хвилі, що свідомість штовхає її в цю нову реальність, несе в нове царство. *Тараза хоче мого бунту! Хочу мати в мені опонентку!*

— Тепер ти побачишся з Ваффом? — спитала Одраде.

— Спершу я хочу почути, як ти його оцінюєш.

— Він вбачає у нас найкраще знаряддя для творення «возвеличення Тлейлаксу». Ми — Божий дар його народові.

— Вони довго цього чекали, — промовила Тараза. — Так ретельно прикидалися, геть усі, усі ці еони!

— Їхній погляд на час такий, як у нас, — погодилася Одраде. — Це остаточно їх переконало, що ми поділяємо їхню Велику Віру.

— Та звідки ця їхня незугарність? — спитала Тараза. — Вони не дурні.

— Це відвертало нашу увагу від того, як вони насправді використовують своїх гхол, — сказала Одраде. — Хто б повірив, що дурні спроможні на щось таке?

— І що ж вони створили? — зауважила Тараза. — Лише *образ* лихої глупоти?

— Достатньо довго поведься, як дурень, то й станеш дурнем, — сказала Одраде. — Удосконалюй мімікрію своїх лицеплясів, і...

— Хай що станеться, мусимо їх покарати, — промовила Тараза. — Ясно це бачу. Нехай його приведуть сюди.

Одраде віддала наказ. Доки вони чекали, Тараза сказала:

— Графік навчання гхоли цілковито збився ще до їхньої втечі з Твердині Гамму. Він випереджав своїх учителів, захоплював те, до чого вони тільки підходили, і робив це в тривожно прискороеному темпі. Хтозна, ким він став тепер?

Історики мають велику владу, і деякі з них знають це. Відтворюють минуле, змінюючи його так, щоб воно пасувало до їхніх інтерпретацій. Таким чином вони змінюють і майбутнє.

Лето II, Його Голос, із Дар-ес-Балята

Світало. Дункан поспішав за своїм провідником, насилу витримуючи темп. Чоловік здавався старим, але стрибав, наче газель, і, схоже, був цілковито невідкладним утомі.

Лише кілька хвилин тому вони зняли прилади нічного бачення. Дункан тішився, позбувшись їх. Поза полем дії окулярів при тьмяному світлі зірок, що сочилося крізь тяжке гілля, усе було чорним. Здавалося, наче попереду, там, куди не сягали окуляри, світу взагалі не існувало. Картинки по боках здригалися і пливли — то купа жовтих куців, то два дерева зі срібною корою, а ось уже кам'яна стіна з вирізаною в ній пласталевою брамою, яку захищало мерехтливе синє полум'я щита. Згодом — вигнутий міст із дикої скелі, весь зелений і чорний під ногами. Далі — вхідна арка з тесаного білого каменю. Усі ці споруди здавалися дуже старими й затратними, для їхньої підтримки потрібна була дорога праця рук.

Дункан гадки не мав, де він. Місцевість геть не скидалася на те, що він пам'ятав з давно минулих днів Г'еді Прайм.

У ранковому світлі виявилось, що вони прямують схилом угору, звіриною стежкою, з обох боків оброслою деревами. Підйом став стрімким. Між деревами ліворуч час від часу видно було долину. Над ними нависав туман, закриваючи небо, приховуючи відстані. Що вище вони здіймалися, то щільніше він їх оповивав. Їхній світ ставав дедалі тіснішим, втрачаючи зв'язок з ширшим Усесвітом.

Під час короткої перерви, не для перепочинку, а щоб прислухатися до лісу довкола них, Дункан пильно оглянув своє імлисте оточення. Він почувався усунутим, віддаленим від Усесвіту, якому належали небо та відкриті простори, що сполучали його з іншими планетами.

Його маскування було простим. Тлейлаксанський одяг для холодної пори року та подушечки для щік, щоб обличчя здавалося круглішим. Кучеряве чорне волосся вирівняно якимось термохімічним засобом, а потім висвітлено до пісочно-білявого кольору і сховано під темну шапочку. Усе волосся довкола геніталій виголено. Коли йому показали дзеркало, ледь пізнав себе.

Брудний тлейлаксу!

Майстринею, що здійснила це перетворення, була стара жінка з блискучими сіро-зеленими очима. «Ти тепер Пан тлейлаксу, — сказала вона. — Твоє ім'я Вос. Провідник доведе тебе до наступного місця. Якщо зустрінете чужого, стався до нього як до лицепляса. У всьому іншому виконуй те, що він накаже».

З печерного комплексу його вивели крученим коридором, стіни та стелю якого покривав товстий шар зелених водоростей із запахом мускусу. Тоді виштовхнули з коридору в темряву освітленої зорями холодної ночі, передавши до рук незнайомого чоловіка. Усе, що він міг розгледіти, — масивна постать і підбитий одяг незнайомця.

Голос позаду Дункана прошепотів:

— Ось він, Амбіторме. Веди його.

— Іди за мною, — з гортанним акцентом сказав провідник. Пристебнув до Дунканового пояса шнурок, прилаштував нічні окуляри та відвернувся. Дункан відчув, як шнурок рвонувся, і вони рушили.

Дункан здогадався, навіщо цей шнурок. Не для того, щоб він тримався поблизу. В нічних окулярах достатньо виразно бачив цього Амбіторма. Ні, шнурок мусив швидко звалити його на землю, якщо вони зустрінуться з небезпекою. Не було потреби наказувати.

Вони довго йшли рівниною крізь ніч, перетинаючи покриті льодом потічки. Світло ранніх місяців Гамму лише зрідка пробивалося крізь лісову завісу. Нарешті вони дісталися низького пагорба, звідки відкривався вид на зарослу кущами пустку. Уся покрита снігом, при місячному сріблі вона здавалася срібною. Вони пішли туди вниз. Кущі, приблизно вдвічі вищі за провідника, вигиналися дугами над болотистими звіриними переходами, не дуже ширшими за тунелі, в яких вони розпочали цю подорож. Від куп компосту тут було тепліше. Світло майже не проникало до багнистої землі з перегнилою рослинністю. Дункан вдихав грибні запахи зігнилого рослинного життя. Нічні окуляри показували йому нескінченне на вигляд повторення густих хащів обабіч. Шнурок, що сполучав його з Амбітормом, здавався вутлою хваткою чужого світу.

Амбіторм не був схильним до розмови. Сказав: «Так», коли Дункан спитав, чи правильно він вимовляє ім'я свого провідника, тоді додав: «Не говори».

Уся ніч була для Дункана тривожним випробуванням. Йому не подобалося, що довелося відступити, занурившись у власні думки. Постійно поверталися спогади про Г'еді Прайм. Це місце нічим не скидалося на те, що він пам'ятав зі своєї догхолівської юності. Міркував, звідки Амбіторм знає цю дорогу, як він її запам'ятав. Один звіриний тунель здавався дуже схожим на інший.

Рівномірно біжучи підтюпцем, Дункан мав досить часу на роздуми. Думки мандрували власними шляхами.

«Мушу я дозволити Сестринству себе використовувати? Чим я їм завдячую?»

І подумав про Тега, про його останній шляхетний вчинок, що дав змогу їм двом утекти.

«Я зробив те саме для Пола і Джессіки».

Це поєднало його з Тегом. Дункана охопила туга. Тег був вірним Сестринству. *«Чи купив він мою вірність своїм останнім подвигом?»*

Прокляття цим Атрідам!

Нічні зусилля дали можливість Дункану ближче познайомитися зі своїм новим тілом. Яким молодим воно було! Маленький крен пам'яті — і от він побачив свій останній догхолівський спогад; відчув, як вістря сардаукарського клинка вдарає його в голову, осліплюючи вибухом болю та світла. Розуміння, що це його певна смерть, а тоді... нічого, аж до тієї миті з Теґом у Харконненівській не-кулі.

Дар наступного життя. Було це чимось більшим за дар чи, навпаки, меншим? Атріди ждали від нього чергової плати.

Незадовго до світанку Амбіторм повів його руслом вузького струмка, крижаний холод якого проникав крізь водостійкі чоботи з тлейлаксанського Дунканового спорядження. Вони бігли, хлюпаючи на ходу. На водоплині відбивалося затінене кущами срібло передсвітанкового планетного місяця, що височів над ними.

Світло дня застало їх на більшій, оточеній деревами звірній стежці, якою вони п'ялися на стрімкий пагорб. Цей перехід виходив на вузький скельний виступ під гребенем із зубчастими брилами. Амбіторм повів його крізь завісу з мертвих коричневих кущів, вершини яких припорошив навіяний вітром сніг. Відстебнув шнурок від Дунканового пояса. Просто перед ними була невелика заглибина в камені. Не зовсім печера, але, як помітив Дункан, вона давала певний захист, якщо тільки сильний вітер не перелітав над кущами позаду них. Снігу на землі тут не було.

Амбіторм подався до задньої стіни заглибини, обережно усунув шар землі та кілька пласких каменів, які закривали маленьку ямку. Вийняв звідти якийсь круглий чорний предмет і зайнявся ним.

Дункан присів навпочіпки під навісом і придивився до свого провідника. Амбіторм мав впале обличчя — темно-бронзове, наче обтягнуте дубленою шкірою. Так, це могли бути риси лицепляса. Глибокі зморшки врізалися в шкіру в куточках

його карих очей. Численні лінії розходилися від вузького рота, покривали широке чоло. Тяглися обабіч плаского носа, поглиблювали вигин вузького підборіддя. Лінії часу на всьому обличчі.

Від чорного предмета перед Амбітормом почали струменіти апетитні запахи.

— Ми тут поїмо і трохи почекаємо, перш ніж піти далі, — сказав Амбіторм.

Він говорив старим галахом, але з тим самим гортаним акцентом, якого Дункан ніколи досі не чув, з дивним натиском на суміжних голосних. Амбіторм походив з Розсіяння чи був уродженцем Гамму? Очевидно, від днів Муад'Діба на Дюні відбулося багато мовних змін. Зрештою, Дункан помітив, що всі у Твердині Гамму, зокрема й Тег і Люцілла, говорили галахом, що відрізнявся від того, який він вивчив у своєму догхольському дитинстві.

— Амбіторм, — сказав Дункан. — Це гаммійське ім'я?

— Називай мене Тормса, — відповів провідник.

— Це прізвисько?

— Це те, як ти маєш мене називати.

— Чого ж ті люди називали тебе Амбітормом?

— Бо таке ім'я я їм назвав.

— Але чого ти...

— Ти жив під владою Харконнів і не навчився змінювати особу?

Дункан замовк. Що це? Черговий маскарад. Амбі... Тормса не змінив свого вигляду. Тормса. Це тлейлаксанське ім'я?

Провідник простягнув Дункану чашку, з якої йшла пара.

— Нашій, який відновить твої сили. Пий швидко, *Восе*. Він тебе зігріє.

Дункан щільно охопив чашку долонями. *Вос. Вос і Тормса. Пан тлейлаксу і його супутник-лицепляс.*

Дункан здійняв чашку до Тормса у древньому Атрідівському жесті бойового побратимства, тоді приклав її до губ. Пече!

Але, стікаючи до шлунка, напій його зігрів. Був ледь солодкавим із дрібною овочевого присмаку. Дункан подув на нього й випив, побачивши, як це робить Тормса.

«Дивно, що я не запідозрив отрути чи якогось дурману», — подумав Дункан. Але цей Тормса і всі інші з минулої ночі мали в собі щось від башара. Жест бойового побратимства прийшов до нього цілком природно.

— Чому ти так ризикуєш своїм життям? — спитав Дункан.

— Ти знаєш башара й питаєш?

Дункан замовк, збентежившись.

Тормса схилився вперед, забрав чашку Дункана. Невдовзі всі сліди їхнього сніданку лежали сховані під каменями та землею.

Дункан подумав, що ця їжа свідчила про старанне планування. Він відвернувся, присів навпочіпки на холодній землі. Туман і далі здіймався за кущовою завісою. Безлисті гілки розтинали краєвид на дивні шматки та латки. Доки він дивився, туман почав підійматися, показуючи невиразні обриси міста по той бік долини.

Тормса присів навпочіпки поруч із ним.

— Дуже старе місто, — сказав він. — Оселя Харконненів. Дивись. — Він простяг Дункану малий моноскоп. — Ми повинні дістатися туди ввечері.

Дункан приклав моноскоп до лівого ока і спробував сфокусувати олійні лінзи. Прилад здався йому незнайомим. Система його керування нічим не скидалася на ті, які він вивчив у догхолівській юності чи потім, у Твердині. Відвів моноскоп від ока, оглянув його.

— Іксіанський? — спитав він.

— Ні. Це ми зробили. — Тормса простяг руку, показав дві крихітні кнопки під чорною трубою. — Повільно, швидко. Ліва розкручує, права вкручує.

Дункан знову підніс моноскоп до ока.

Хто ці *ми*, що зробили цю річ?

Дотик до швидкої кнопки — і краєвид наче стрибнув йому перед очі. Містом рухалися маленькі крапки. Люди! Він посилив збільшення. Люди стали малими лялечками. Приймавши їх за масштаб, Дункан зрозумів, що місто на краю долини величезне... і розміщене далі, ніж він думав. У центрі міста стояла відокремлена прямокутна споруда, вершина якої губилася у хмарах. Гігантська.

Тепер Дункан знав, що це за місце. Довкілля змінилося, та ця центральна споруда закарбувалася йому в пам'яті.

Скільки нас згнуло в цій чорній дірі і більше не повернулося?

— Дев'ятсот п'ятдесят п'ять поверхів, — сказав Тормса, побачивши, куди був звернений погляд Дункана. — Сорок п'ять кілометрів завдовжки, тридцять кілометрів завширшки. Вся з пласталі й армованого пласкла.

— Я знаю. — Дункан опустил моноскоп і повернув його Тормсі. — Воно звалося Бароні.

— Айсай, — сказав Тормса.

— Так воно зветься тепер, — промовив Дункан. — Знаю ще кілька інших його назв.

Дункан глибоко вдихнув, щоб утамувати давню ненависть. Усі ці люди мертві. Залишилася тільки будівля. І пам'ять. Він пробігся поглядом по місті довкола величезної споруди. Розлогий лабіринт. Де-не-де порозкидувані зелені майданчики, кожен обнесений високими стінами. Тег казав йому, що це окремі вілли з приватними парками. Знову подивившись у моноскоп, він розгледів вартових, що ходили по верху стін.

Тормса плюнув на землю перед ними.

— Харконненівська оселя.

— Вони збудували це, щоб люди почувалися малими, — промовив Дункан.

— Малими й безсилим, — кивнув Тормса.

Дункан подумав, що провідник став майже балакучим.

Вночі Дункан час від часу порушував наказ мовчати й намагався зав'язати розмову.

— Які звірі втоптали ці стежки?

Це питання здавалося логічним для людей, що трюхали, безсумнівно, звіриною стежною, від якої навіть несло затхлим звіриним запахом.

— Не розмовляй! — гарикнув Тормса.

Пізніше Дункан запитав, чому вони не роздобули якийсь транспорт і не втекли на ньому. Навіть землехід був би кращий за цей виснажливий марш через місцевість, де один шлях тяжко було відрізнити від іншого.

Тормса зупинився в латці місячного світла і глянув на свого підопічного так, наче той раптово з'їхав з глузду.

— Слід транспорту можна простежити!

— А ніхто нас не простежить, коли ми йдемо пішки?

— Слідопити теж мусили б іти пішки. А тут їх убили б. Вони це знають.

Яке дивне місце! Яке примітивне місце.

У притулку Твердині Бене Гессерит Дункан не усвідомлював природи довколишньої планети. Пізніше, у не-кулі, взагалі був позбавлений контакту із зовнішнім світом. Мав догхлівські та гхлівські спогади, але якими ж обмеженими вони виявилися! Обдумуючи це зараз, він зрозумів, що там, однак, містилися певні вказівки. Було очевидно, що контроль погоди на Гамму перебував у зародковому стані. А Тег казав йому, що орбітальні кораблі-монітори для захисту планети були найкращими.

Усе для захисту, збіса мало для комфорту. Цим Гамму скидалася на Арракіс.

«*Ракіс*», — виправив він сам себе.

Тег. Чи вижив старий башар? Він у полоні? Що значить бути полоненим за цих часів? У давні дні Харконненів це означало б жорстоке рабство. Бурзмалі й Люцілла... Він глянув на Тормса.

— Ми знайдемо Бурзмалі й Люціллу в місті?

— Якщо вони туди дістануться.

Дункан глянув на своє вбрання. Чи достатньо цього маскування? Пан тлейлаксу і його супутник. Люди, звичайно, подумают, що його супутник лицепляс. Лицепляси були небезпечними.

Мішкуваті штани зшиті з тканини, якої Дункан ніколи досі не бачив. На дотик наче вовна, але він відчував, що вона штучна. Якщо плюнути на неї, слина не трималася тканини, а запах був не такий, як у вовни. Пальці розпізнали однорідність текстури, непритаманну жодному натуральному матеріалові. Довгі м'які чоботи та шапка були з тієї ж тканини. Вбрання було вільним, облягало тільки щиколотки. І пухким, але не підбитим. Мало добрі ізоляційні властивості завдяки хитрощам виробництва, що затримали нерухоме повітря між шарами тканини. Колір був зелено-сірим у крапочку — тут це чудовий камуфляж.

Тормса мав на собі подібний одяг.

— Скільки нам тут чекати? — спитав Дункан.

Тормса хитнув головою, наказавши мовчати. Провідник сидів, піднявши коліна й охопивши їх руками, голову поклав на коліна й дивився вперед, на долину й далі.

Під час нічної мандрівки Дункан виявив, що його вбрання напрочуд зручне. Як не рахувати того струмка, ноги були в теплі, але не надмірному. Штани, сорочка та куртка були достатньо вільними, щоб тіло легко рухалося. Ніде не муляло.

— Хто виготовляє таке вбрання? — спитав Дункан.

— Це ми зробили, — буркнув Тормса. — Будь тихо.

Дункан подумав, що це нічим не відрізняється від часів до пробудження у Твердині Сестринства. Тормса наче казав: «Тобі не треба цього знати».

За мить Тормса випростав ноги й витягся весь. Здавалося, розслабився. Глянув на Дункана.

— Друзі в місті сигналізують, що вгорі нишпорки.

— Топтери?

— Так.

— То що нам робити?

— Тобі слід робити те, що й я, і більше нічого.

— Ти просто сидиш тут.

— Поки що. Невдовзі ми спустимося в долину.

— Але як...

— Коли перетинаєш місцевість, як оця, маєш стати одною з тварин, що тут живуть. Глянь на сліди — і побачиш, як вони ходять і як лягають відпочити.

— Та хіба нишпорки не зуміють відрізнити...

— Якщо тварина блукає туди-сюди й пасеться, то й ти ходи і пасися. Якщо нишпорки з'являться, знову роби те, що робила б кожна тварина. Нишпорки будуть високо в повітрі. Це для нас удача. Вони не відрізнять тварини від людини, хіба що спустяться вниз.

— Але вони не...

— Вони вірять своїм машинам і рухам, які бачать. Ліниві. Летять високо. Так їхні пошуки йдуть швидше. Покладаються на свій розум, на те, що прочитають покази приладів і знатимуть, де тварини, а де люди.

— То вони просто проминуть нас, подумавши, що ми дикі тварини.

— Якщо засумніваються, просканують нас удруге. Ми при цьому повинні не змінювати схеми рухів.

Це була довга промова для зазвичай мовчазного Тормса. Зараз він пильно оглядав Дункана.

— Розумієш?

— Звідки мені знати, що нас сканують?

— У тебе в нутрощах поповзуть мурашки. Почуєш у шлунку поципування напою, не притаманне жодній людині.

Дункан кивнув.

— Іксіанські сканери.

— Хай це тебе не тривожить, — промовив Тормса. — Тутешні тварини до цього звикли. Інколи вони зупиняються, та лише на мить, а тоді йдуть собі далі, наче нічого не сталося. З ними це й справді так. Щось лихе може статися тільки з нами.

За кілька хвилин Тормса підвіся.

— Тепер спускаємося в долину. Тримайся за мною. Роби точнісінько те, що я, і нічого більше.

Дункан пішов слідом за провідником. Невдовзі вони опинилися під прикриттям дерев. Ще під час нічної подорожі Дункан зрозумів, що він почав миритися зі своєю роллю в планах інших. Його свідомість наповнилася новою терплячістю. Додалося ще збудження, підсилене цікавістю.

Який різновид Усесвіту постав з Атрідівських часів? *Гамму*. Яким дивним місцем стала Г'єді Прайм.

Повільно, але виразно проявлялася дійсність, і кожен її елемент відкривав йому щось нове, збільшуючи знання. Дункан відчував, як формуються схеми. Подумав, що якогось дня постане єдина схема, і тоді він дізнається, навіщо його воскресили з мертвих.

«Так, — подумав він, — наче відчиняєш двері. Відчиняєш одні й входиш до приміщення, де є кілька інших дверей. Вибираєш одні й дізнаєшся, що за ними відкриється. Може бути й так, що доведеться перевірити всі двері, але що більше їх перевіриш, то більшу маєш певність, які двері відчинити наступними. Нарешті відчиняються двері в місце, яке ти розпізнав. Тоді можеш сказати: “Ах, це все пояснює”».

— Надлітають нишпорки, — сказав Тормса. — Тепер пасемося, як тварини. — Він потягся до куця й відламав невелику гілку.

Дункан зробив те саме.

Мушу правити оком і кігтями, як яструб серед менших птахів.

Атрідівське твердження (Див.: Архіви БГ)

На світанку Тег вийшов із захисної лісосмуги вздовж головної дороги. Дорога була широкою і рівною магістраллю — міцною, цілковито чистою від рослинності. Десять смуг, як оцінив Тег, придатних і для транспорту, і для пішої ходи. О цій порі дня переважав пішохідний рух.

Він змахнув із вбрання більшу частину пилу і впевнився, що не зосталося жодних розпізнавальних знаків. Сиве волосся не було так акуратно причесане, як він волів зазвичай, та, замість гребінця, мав лише свої пальці.

Дорога вела до міста Айсая, за багато кілометрів звідси через долину. Ранок був безхмарним, в обличчя віяв легенький вітерець, що поспішав до моря десь далеко позаду.

Вночі він досяг стану хисткої рівноваги зі своєю новою свідомістю. Перед його другим баченням мерехтіли різні видіння: знання про довколишні речі до того, як щось сталося, усвідомлення того, куди він має поставити ногу при наступному кроці. За цим приховувався реактивний тригер. Знав, що може клацнути по ньому і перейти до блискавичних реакцій, які не помістилися б у тілі. Розум не міг цього збагнути. Він відчував, що йде, балансуючи, вздовж вістря ножа.

Хоч як намагався, не міг збагнути, що з ним відбулося під Т-зондом. Це щось схоже на те, що переживає Превелебна Мати в Агонії прянощів? Але він не відчував нагромадження Інших Пам'ятей зі свого минулого. І не думав, що Сестри можуть робити те саме, що й він. Подвійне бачення, яке

підказувало йому, чого очікувати від кожного кроку, куди тільки могли сягнути його чуття, здавалося новим різновидом істини.

Коли Теґа вчили на ментата, наставники завжди запевняли, що існує форма життєправди, яку неможливо довести за допомогою звичайних фактів. Інколи вона витає в казках та в поезії, а часто йде всупереч бажанням. Так йому казали.

— Це найскладніше переживання, яке має прийняти ментат, — говорили вони.

Теґ завжди намагався не думати про це твердження, та тепер був змушений погодитися з ним. Т-зонд підштовхнув його, перекинув через поріг до нової реальності.

Він не знав, чому вибрав саме цю мить для виходу зі схованки. Розумів тільки, що так він влився до прийнятного потоку людського руху.

Більшість подорожніх були садівниками, що тягли на ринок кошики з городиною та плодами. Кошики підтримували розміщені позаду них дешеві силові підвіски. Усвідомлення істивності всього цього добра викликало в Теґа гострі спазми голоду, але він змусив себе проігнорувати їх. Маючи досвід роботи на примітивніших планетах за час своєї довгої служби Бене Гессерит, він не вбачав у цій людській активності великої різниці з тим, як селяни тягнуть за собою нав'ючених тварин. Дорожній людський потік здавався сумішшю старого й нового — піші селяни, позаду яких на цілковито звичних технологічних пристроях пливе їхній товар. Якщо відкинути підвіски, така сцена дуже нагадувала дні з найдавнішого минулого людства. В'ючна тварина була в'ючною твариною, навіть якщо вона з'їхала з конвеєра іксіанської фабрики.

Вдавшись до другого бачення, Теґ вибрав одного з селян, присадкуватого смаглявого чоловіка з грубими рисами та мозолястими долонями. Чоловік ступав із задириливою незалежністю. Тяг за собою вісім кошиків, наповнених гру-

бошкірими динями. Тег ішов поруч із селянином, нога в ногу. Дині пахли так, що аж слина текла. Тега знову почав мучити голод. Він кілька хвилин ішов мовчки, тоді зважився спитати:

— Це найкраща дорога до Айсяя?

— Це довга дорога, — відповів чоловік. Голос мав гортаний, у ньому звучала насторожена нотка.

Тег озирнувся на завантажені кошики. Селянин скося глянув на самого Тега.

— Ми йдемо до торгового центру. Звідти інші люди заберуть наші товари до Айсяя.

Тег усвідомив, що, доки вони розмовляли, селянин підвів його (майже підгнав) до краю дороги. Чоловік оглянувся і ледь сіпнув головою, показуючи вперед. Ще троє селян підійшли до них. Вони обступили Тега і його співрозмовника так, що високі кошики відгородили їх від решти подорожніх.

Тег напружився. Що вони планували? Хоча він не відчував жодної загрози. Його подвійне бачення не розпізнало нічого насильницького в найближчому сусідстві.

Тяжкий транспорт проминув їх і поїхав далі. Тег відчув цей проїзд лише по запаху згорілого пального, вітру, що струсував кошики, гудінню потужного мотора та раптової напруги своїх товаришів. Високі кошики цілковито заступили машину, яка проїжджала повз них.

— Ми шукали тебе, щоб захистити, башаре, — сказав селянин поруч із ним. — Багато хто на тебе полює, але тут, серед нас, жодного такого нема.

Тег кинув на чоловіка вражений погляд.

— Ми служили з тобою при Рендітай, — сказав селянин.

Тег глितнув слину. *Рендітай?* Якусь мить він згадував, що це — лише дрібна сутичка в довгій низці конфліктів та переговорів, учасником яких він був.

— Мені шкода, але я не знаю ваших імен, — промовив Тег.

- То й тішся, що не знаєш наших імен. Це на краще.
- Але я вам вдячний.
- Це невелика віддяка тобі, а ми раді її зробити, башаре.
- Я мушу дістатися до Айсая, — сказав Тег.
- Там небезпечно.
- Скрізь небезпечно.

— Ми здогадувалися, що ти підеш до Айсая. Невдовзі дехто з'явиться, і ти пойдеш у схованці. Ах, от і він. Ми не бачили тебе тут, башаре. Тебе тут не було.

Один із селян забрав вантаж свого товариша й потяг дві вервечки кошиків, а Тегів селянин провів його під лінвою до темної машини. Тег мигцем побачив блискучу пласталь і пла-скло, коли машина на мить зупинилася, щоб підібрати його. Дверці за ним різко зачинилися, він виявив, що самотньо сидить на м'яко оббитому задньому сидінні землекода. Машина набрала швидкості й невдовзі залишила далеко позаду піших селян. Вікна довкола Тега були затемнені, тож він бачив те, що вони проминали, наче в сутінках. Водій теж був затьмареним силуетом.

Цей перший від часу полону шанс розслабитися у теплі та комфорті майже схилив Тега до сну. Він не відчував жодної загрози. Тіло досі боліло від того, що він від нього вимагав, і від муки, завданої Т-зондом.

Та сказав собі, що мусить бути бадьорим і чуйним.

Водій перехилився вбік і промовив через плече, не обертаючись:

— Вони вже два дні полюють на тебе, башаре. Дехто думає, що ти покинув планету.

Два дні?

Паралізатор і ще щось, заподіяне йому, надовго залишили його непритомним. Це лише посилило його голод. Спробував зробити так, щоб вбудований у його тіло хронограф прокрутив свої покази перед візуальними центрами, та той тільки мерехтів. Від часу Т-зонда він робив так щоразу, коли Тег

намагався з ним проконсультуватися. Тегове відчуття часу та всі співвідношення з ним змінилися.

Тож дехто думає, що він покинув Гамму.

Тег не питав, хто за ним полює. Співучасниками нападу на нього та пізніших катувань були тлейлаксу й люди з Розсіяння.

Тег озирнувся, оглядаючи автомобіль. Це був один зі старих чудових землекопів, випущених до Розсіяння, з ознаками найкращих іксіанських мануфактур. Він ніколи раніше на такому не їздив, але знав про них. Реставратори підбирали їх, щоб відновити, перебудувати — повернути давнє відчуття якості. Тегові розповідали, що такі автомобілі часто знаходили покинутими в дивних місцях: у старих зруйнованих будинках, у дренажних канавах, зачиненими на машинних складах, на оброблюваних полях.

Його водій знову злегка схилився вбік і сказав через плече:

— Маєш адресу, куди б ти хотів потрапити в Айсаї, башаре?

Тег вдався до спогадів про контактні пункти, визначені під час першої подорожі по Гамму, і назвав чоловікові один із них.

— Знаєш це місце?

— Це заклад, де зазвичай зустрічаються і випивають, башаре. Я чув, що там також подають добру їжу, але туди кожен може зайти, якщо має досить грошей.

— Ризикнімо, — промовив Тег, не знаючи, чому вибрав саме це місце. Не вважав потрібним казати водієві, що за цією адресою є також окремі кабінети, де можна поїсти без цікавих очей.

Згадка про їжу викликала нові болісні спазми голоду. Тегові руки почали тремтіти, він кілька хвилин повертав собі спокій. Усвідомив, що все, зроблене минулої ночі, майже вичерпало його сили. Окинув пильним поглядом салон машини, міркуючи, чи немає тут схованої їжі або напоїв. Машину відреставровано дуже ретельно, але він не бачив жодних прихованих відсіків.

Тег знав, що такі машини не були рідкістю в деяких місцях, але вони завжди свідчили про багатство власника. Кому належала ця машина? Звичайно, не водієві. Він мав усі ознаки найнятого професіонала. Та якщо вислано повідомлення з наказом пригнати цю машину, то інші знали, де перебуває Тег.

— Нас зупинять і обшукуватимуть? — спитав він.

— Не цю машину, башаре. Це власність Планетарного банку Гамму.

Тег прийняв це мовчки. Цей банк був одним із його контактних пунктів. Під час інспекційної подорожі він детально вивчив ключові галузі гаммійського життя. Цей спогад повернув його до обов'язку захисника гхоли.

— Мої супутники, — відважився сказати Тег. — Вони...

— Цим займаються інші, башаре. Я не можу сказати.

— Можна переслати звістку до...

— Коли це буде безпечно, башаре.

— Звичайно.

Тег знову відкинувся на подушки й пильно оглянув своє оточення. Ці землекоди склалися з великої кількості плаסקла і майже незнищеної пласталі. Усе інше зазнавало впливу часу: оббивка, натяжна стеля, електроніка, вбудовані силові підвіски, турбовентиляційні канали. Клеї псувалися, хай що робили для їхнього збереження. Реставратори постаралися, щоб цей автомобіль мав такий вигляд, наче він щойно вийшов з воріт заводу: метал м'яко поблискував, оббивка вгиналася під Тегом з тихим поскрипуванням. І запах: цей аромат новизни, який неможливо точно описати, суміш полірування та розкішних тканин із дрібною різкого озону від прихованої електроніки, що працювала плавно й безшумно. Та запаху їжі не було ні сліду.

— Скільки ще до Айсая? — спитав Тег.

— Ще пів години, башаре. Є якась проблема, що вимагала б більшої швидкості? Я не хочу привертати...

— Я дуже голодний.

Водій зиркнув ліворуч і праворуч. Селян довкола них більше не було. Дорога була майже порожньою, як не брати до уваги двох тяжких транспортних капсул з тягачами, що трималися правого боку, і великої вантажівки, яка перевозила високий автоматичний фруктозбирач.

— Надовго затримуватися небезпечно, — сказав водій. — Але знаю місце, де, думаю, можуть швидко подати тобі бодай миску супу.

— Буду радий геть усьому. Я вже два дні не їв, а роботи було чимало.

Вони дісталися перехрестя, і водій звернув ліворуч, на вузький гостинець, обабіч рівномірно обсаджений хвойними деревами. Невдовзі повернув ще раз, ця дорога складалася з однієї смуги. Її теж обступили дерева, а при кінці стояв невисокий будинок. Стіни — з темного каменю, дах — із чорного пласкла. Вікна були вузькими, у них поблискували сопла захисних вогнеметів.

— Хвилинку, сер, — сказав водій.

Він вийшов, і Тег уперше побачив його обличчя: дуже худе, з довгим носом і крихітним ротом. Щоки змережані помітними слідами хірургічного відновлення. Очі блищали сріблом, без сумніву, штучним. Він обернувся і зайшов у дім. Повернувшись, відчинив Тегові двері.

— Прошу швидко, сер. У середині гріють тобі суп. Я сказав, що ти банкір. Платити не треба.

Земля під ногами похрускувала льодом. У дверях Тегові довелося трохи схилитися. Він увійшов до темного коридору, оббитого деревом, з добре освітленою кімнатою при кінці. Запах їжі притягав його, наче магніт. Руки знову почали тремтіти. Біля вікна, з якого відкривався вид на обгороджений критий сад, стояв маленький стіл. Кущі, що вгиналися від червоного цвіту, майже затуляли кам'яну стіну довкола саду. Приміщення купалося у штучному літньому світлі, над ним виблискувало гаряче жовте пласкло. Тег із вдячністю

опустився на єдине крісло біля столу. Побачив, що біла ляна скатертина тиснена по краях. Єдина супова ложка.

Двері праворуч від нього закрипіли, ввійшов присадкуватий чоловік. Ніс миску, з якої знімалася пара. Побачивши Теґа, чоловік завагався, тоді підніс миску до стола й поставив її перед Теґом. Теґ, стривожений цим ваганням, змусив себе проігнорувати спокусливий запах, що долинав до його ніздрів, зосередившись натомість на своєму компаньйоніві.

— Це добрий суп, сер. Я сам його приготував.

Штучний голос. Теґ побачив шрами обабіч щелепи. Цей чоловік скидався на якусь древню людиномашину — ший майже немає, голова посаджена на широкі плечі, руки здавалися дивно скріпленими у плечах і ліктях, ноги, схоже, згиналися лише у стегнових суглобах. Зараз він стояв нерухомо, але ввійшов сюди з легким посмикуванням, яке свідчило, що його тіло складається переважно з протезів. Годі було не помітити страдницький вираз у його очах.

— Знаю, що я не красень, сер, — прохрипів чоловік. — Мене зруйновано під час Аладжорійського вибуху.

Теґ гадки не мав, що це за Аладжорійський вибух, та, вочевидь, співрозмовник вважав, що він знає. Хоча слово «зруйновано» було цікавим звинуваченням, кинутим Долі.

— Міркую, чи знаю я тебе, — сказав Теґ.

— Ніхто тут не знає нікого, — відповів чоловік. — Їж свій суп. — Вказав угору, на скручений вершок нерухомого снупера. Його світло поблискувало — прочитав оточення і не знайшов отрути. — Їжа тут безпечна.

Теґ глянув на темно-коричневу рідину в мисці. Там були чималі шматки м'яса. Потягся по ложку. Рука тремтіла, йому лише з другої спроби вдалося вхопити ложку, та й тоді він вилив більшість рідини, не піднявши її й на міліметр.

Тверда долоня взяла Теґа за зап'ястя, штучний голос тихо промовив йому у вухо:

— Не знаю, що з тобою зробили, башаре, та тут ніхто тебе не скривдить, хіба що через мій труп.

— Ти мене знаєш.

— Багато з нас померли б за тебе, башаре. Мій син живий завдяки тобі.

Тег дозволив допомогти собі. Лише так зміг проковтнути першу ложку. Суп був густим, гарячим, заспокійливим. За мить його рука втихомирилася, він кивнув чоловікові, щоб той відпустив зап'ястя.

— Ще, сер?

Тоді Тег усвідомив, що спорожнив миску до дна. Спокусливо було відповісти «так», але водій казав поспішати.

— Дякую, та я мушу йти.

— Тебе тут не було, — сказав чоловік.

Коли вони знову опинилися на головній дорозі, Тег відкинувся на спинку крісел землекода й замислився про дивне відлуння у словах *зруйнованого* чоловіка. Ті самі слова промовив селянин: «Тебе тут не було». Він відчував у цьому спільну реакцію, яка дещо говорила про зміни на Гамму з того часу, як Тег досліджував планету.

Невдовзі вони виїхали в передмістя Айсяя, і Тег подумав, чи не слід йому замаскуватися. *Зруйнований* чоловік швидко його впізнав.

— Де Всечесні Матрони полюють на мене? — спитав він.

— Всюди, башаре. Ми не можемо гарантувати тобі безпеки, але над цим працюють. Я сповіщу, куди тебе доставив.

— Вони кажуть, чому полюють на мене?

— Вони ніколи нічого не пояснюють, башаре.

— Скільки вони вже на Гамму?

— Аж надто довго, сер. Від мого дитинства, а я був балтерном при Рендітаї.

«Щонайменше сто літ, — подумав Тег. — Достатньо часу, щоб у їхніх руках зібралися великі сили... якщо вірити побоюванням Тарази».

Тег їм вірив.

«Не довіряй нікому, на кого могли вплинути ці блудниці», — казала Тараза.

А все-таки Тег не відчував, що нинішня ситуація чимось йому загрожує. Міг лише прийняти таємничість, яка, вочевидь, зараз його оточувала. Не вимагав решти подробиць.

Вони вже далеко заїхали в Айсай. Крізь прогалини між стінами довкола великих приватних резиденцій він час від часу бачив чорне громаддя Бароні, древнього гнізда Харконненів. Машина звернула на вулицю, повну малих торгових закладів: дешеві будинки, переважно зведені з повторно використovanого матеріалу. Про його походження з інших розібраних споруд можна було здогадатися з недоладного припасування і невдалого поєднання кольорів. Крикливі вивіски інформували, що товари всередині найрозкішніші, а ремонтні послуги кращі, ніж деінде.

«Це не означало, що Айсай занепає чи геть звівся нанівець», — подумав Тег. Розростався і далі, однак це зростання було скеровано в бік чогось гіршого за потворність. Хтось вирішив, що це місто повинне відштовхувати. Це був ключ до більшості ним побаченого.

Час тут не зупинився, а пішов назад. Це не було сучасне місто, повне яскравих транспортних капсул й ізольованих ужиткових споруд. Це була випадкова мішанина, древні структури, поєднані з іншими древніми структурами, деякі збудовано за індивідуальними смаками, а деякі, вочевидь, спроектовано з думкою про давно зниклі потреби. Усе в Айсаї скупчилося і сплелось, утворивши безлад, від якого залишався лише крок до цілковитого хаосу. Як бачив Тег, єдиним, що рятувало ситуацію, була стара мережа магістралей, уздовж яких ліпилася ця збиранина. Хаос утримувався на певній відстані, хоча те, що збудовано при цих вулицях, не підкорялося жодному плану. Інші вулиці бігли, як заманеться: вони перетиналися під дивними кутами, здебільшого не прямими.

Зверху це місто скидалося на безумну клаптикову ковдру, і лише гігантський чорний прямокутник древнього Бароні посередині свідчив про організаційний план. Усе інше було архітектонічним бунтом.

Зненацька Тег збагнув, що це місто було брехнями, накладеними на інші брехні, а ті базувалися на ще давніших брехнях, і все це так божевільно перемішалось, що можна й не докопатися до якоїсь придатної правди. У чому коренилося це безумство? Це справа рук Харконненів?

— Ми на місці, сер.

Водій під'їхав до тротуару перед фасадом будинку без вікон, усього з чорної пластали та з єдиними дверима на рівні землі. У цій споруді не було матеріалів повторного вжитку. Тег розпізнав місце: сам вибрав цю зачинену нору. У другому баченні Тега замерехтіли речі, яких він не міг розпізнати, але безпосередньої небезпеки не відчував. Водій відчинив Тегові двері машини та став збоку.

— О цій порі дня рух тут невеликий, сер. Я б на вашому місці швидко зайшов досередини.

Тег, не озираючись, перетнув вузький тротуар і ввійшов у будинок — опинився в маленькому яскраво освітленому фоє з полірованого білого пласкла. Привітав його лише набір комунікаторів — транс'очей. Тег пірнув у кабінку ліфта й набрав записані в пам'яті координати. Знав, що шахта ліфта під кутом тягнеться вгору вздовж усього будинку, до затилля п'ятдесят сьомого поверху, де було кілька вікон. Пам'ятав відокремлену обідню кімнату в темно-червоних тонах, обставлену тяжкими коричневими меблями, і жінку з твердим поглядом та очевидними ознаками бене-гессеритського вишколу, але не Превелебну Матір.

Ліфт вивергнув його в пам'ятну кімнату, але ніхто не вийшов назустріч. Тег оббіг поглядом масивні коричневі меблі. Чотири вікна вздовж протилежної стіни були приховані за товстими бордовими завісами.

Тег знав, що його помітили. Терпляче чекав, тим часом вдавшись до свого новоздобутого подвійного бачення: чи не чигають попереду клопоти? Не було жодних вказівок про напад. Він став збоку від виходу з ліфта і ще раз озирнувся довкола.

Тег мав теорію про зв'язок між кімнатами та їхніми вікнами: кількість вікон, їхнє розміщення, розмір, висота над рівнем підлоги, співвідношенням між площею кімнати та розміром вікна, чи можна вибратися з кімнати на підвіконня, чи є там завіси і які саме. Усе це він аналізував як ментат, зіставляючи зі знанням про призначення кімнати. Кімнати можна було зарахувати до одного з численних розділів дуже детальної та хитромудрої класифікації. За надзвичайних ситуацій такі розрізнення можна було викинути за вікно, та в інших випадках вони виявлялися цілком надійними.

Відсутність вікон у надземному приміщенні теж була окремим посланням. Якщо таке приміщення займали люди, то це не обов'язково означало, що головною метою була секретність. Він бачив у шкільних будівлях безпомилкові ознаки того, що позбавлені вікон класні кімнати — це водночас і втеча від зовнішнього світу, і виразний вияв неприязні до дітей.

Та ця кімната була дечим іншим — умовною секретністю у поєднанні з потребою час від часу стежити за зовнішнім світом. *За потреби — захисною секретністю.* Він ще більше впевнився у своїй думці, перетнувши кімнату й відсунувши вбік одну із завіс. Вікна були з потрійного армованого пла-скла. Отак! Тривале спостереження за зовнішнім світом може стати причиною нападу. Так вважав той, хто наказав таким чином захистити кімнату.

Тег ще раз відсунув завісу. Глянув на щось скляне в кутку. Призматичні рефлектори розширювали вид, даючи змогу охопити поглядом усю суміжну стіну, в обох напрямках, від даху до землі.

Добре!

Під час попередніх відвідин йому забракло часу вивчити це місце детально, та теперішня оцінка була набагато точнішою. Дуже цікава кімната. Тег затягнув завісу і обернувся саме вчасно, щоб побачити високого чоловіка, який виїшов із ліфта.

Тегове подвійне бачення видало надійний прогноз стосовно незнайомця. У ньому приховувалася небезпека. Прибулець, безсумнівно, був військовиком, це було видно з того, як він тримається, з його швидкого погляду, який ловив деталі, помітні лише тренуваному й досвідченому офіцеру. Та було в його поведінці ще щось, що змусило Тега застигнути. Це був зрадник! Найманець, доступний кожному, хто дасть вищу ціну.

— З вами обійшлися збіса паскудно, — привітався з Тегом чоловік.

Його голос виявився глибоким баритоном, у ньому відчувалася підсвідома певність у своїй владі. Такого акценту Тег ніколи досі не чув. Це був хтось із Розсіяння! За оцінкою Тега, башар чи його еквівалент.

А все-таки ніщо не вказувало на безпосередню атаку.

Не дочекавшись Тегової відповіді, чоловік сказав:

— Ох, даруйте. Я Муззафар. Джафа Муззафар, регіональний командувач сил Дура.

Тег ніколи не чув про сили Дура.

У Тегових думках юрмилися питання, але він тримав їх при собі. Усе сказане може виявити якийсь його слабке місце.

Куди поділися люди, з якими він зустрічався тут раніше? *Чому я вибрав це місце?* Рішення було зроблено з цілковитою внутрішньою певністю.

— Прошу, розміщуйтеся зручніше, — сказав Муззафар, показавши на маленький диван з низьким столом перед ним. — Запевняю, я жодним чином не причетний до того, що з вами сталося. Довідавшись, я намагався це припинити, але ви вже... покинули сцену.

Зараз Теґ почув у голосі Муззафара дещо інше: обережність, яка межувала зі страхом. Тож цей чоловік або чув, або бачив хатку та галявину.

— Збіса спритно з вашого боку, — промовив Муззафар. — Наказати вашим ударним силам чекати, доки викрадачі зосередяться на спробі витягти з вас інформацію. Вони щось довідалися?

Теґ мовчки хитнув головою. Відчував, що перебуває на межі спалахування і блискавичної відповіді на атаку, та водночас негайне насилля йому тут не загрожувало. Що робили ці Загублені? Але Муззафар і його люди неправильно оцінили те, що сталося в тій кімнаті під час Т-зондування. Це було ясно.

— Будь ласка, сідайте, — знову запросив Муззафар.

Теґ зайняв запропоноване йому місце на дивані.

Муззафар опустився у глибоке крісло по той бік столика. Сидів, повернувшись обличчям до Теґа, і під легким кутом до нього. Всередині Муззафара відчувалася причаєна настороженість. Він був готовий до насилля.

Теґ із цікавістю вивчав свого візаві. Муззафар не назвав справжнього рангу — лише командувач. Високий чолов'яга з широким рум'яним обличчям і великим носом. Очі були сіро-зеленими й фокусувалися на якійсь точці відразу за правим плечем Теґа, тільки-но хтось із них озивався. Теґ знав колись шпигуна, що робив достоту те саме.

— Гаразд, гаразд, — промовив Муззафар. — Я багато читав і чув про вас, відколи приїхав сюди.

Теґ далі мовчки до нього придивлявся. Муззафарове волосся було коротко обстрижене, над лівим оком він мав фіолетовий шрам міліметрів зо три завдовжки. Був одягнений у польову куртку ясно-зеленого кольору, зараз розстебнуту, і відповідні до неї штани — не зовсім однострій, та була в цьому одязі охайність, що свідчила про ретельне напрасовування стрілок і чищення. Це підтверджували й чоботи. Теґ подумав,

що, нахилившись, міг би побачити власне відображення на їхній світло-коричневій поверхні.

— Я й не сподівався зустрітися з вами особисто, — сказав Музафар. — Маю це за велику честь.

— Я мало що про вас знаю, крім того, що ви командуєте силами Розсіяння, — заговорив Тег.

— Ммм! Це й справді небагато!

Тег знову відчув болісний напад голоду. Його погляд по-мандрував до кнопки біля виходу з ліфта. Він пам'ятав, що, натиснувши на неї, можна було викликати офіціанта. У цьому місці люди виконували роботу, яку зазвичай перекладали на автоматику. Це було приводом тримати напоготові чималу силу.

Неправильно витлумачивши зацікавлення Тега виходом з ліфта, Музафар сказав:

— Прошу, не думайте звідси йти. Мій особистий медик вас огляне. Ось-ось з'явиться. Добре було б, якби ви спокійно дочекалися його прибуття.

— Я лише думав замовити їжу, — відповів Тег.

— Я радив би почекати, доки вас огляне лікар. Паралізатори можуть мати огидні наслідки.

— То ви це знаєте.

— Я знаю все про це кляте фіаско. Ви і ваш Бурзмалі — це сила, з якою слід рахуватися.

Перш ніж Тег устиг відповісти, ліфт вивергнув із себе високого чоловіка в куртці поверх червоного комбінезона. Був таким кістлявим, що вбрання звисало на ньому та лопотіло. На чолі було витатуйовано ромб — знак сукійського лікаря, але оранжевий, а не чорний, як зазвичай. Очі лікаря прикривали оранжеві лінзи, маскуючи їхній справжній колір.

«Якась залежність?» — міркував Тег. Від лікаря не чути було запаху знайомих наркотиків, навіть меланжу. Та довкола нього витав якийсь терпкий аромат, майже фруктовий.

— Ось і ти, Соліце! — промовив Муззафар. Жестом вказав на Теґа. — Зроби йому добре сканування. Позавчора його вдарили паралізатором.

Соліц вийняв прилад, у якому Теґ розпізнав сукійський сканер — компактний, поміщався в одній руці. Його поле зондування видавало тихе дзижчання.

— То ви сукійський лікар, — сказав Теґ, дивлячись на оранжевий знак на чолі.

— Так, башаре. Я пройшов найкращий вишкіл та кондиціонування за нашими древніми традиціями.

— Я ніколи не бачив ідентифікаційного знаку такого кольору, — зауважив Теґ.

Лікар провів сканером довкола Теґової голови.

— Колір татуювання неістотний, башаре. Важливим є те, що під ним приховується.

Опустив сканер до Теґових плечей, тоді вниз, уздовж тіла. Теґ чекав, коли дзижчання припиниться.

Лікар відступив і звернувся до Муззафара:

— Він у хорошій формі, фельдмаршале. Напрочуд хорошій, з огляду на його вік, але відчайдушно потребує підкріпитися.

— Так, так... добре, Соліце. Подбай про це. Башар наш гість.

— Я замовлю їжу відповідно до його потреб, — промовив Соліц. — Їжте повільно, башаре.

Соліц виконав поворот кругом, від чого його куртка і штани залопотіли. Двері ліфта поглинули його.

— Фельдмаршал? — спитав Теґ.

— Відродження древніх титулів на Дурі, — відповів Муззафар.

— Дур? — зважився перепитати Теґ.

— Який же я дурень! — Муззафар вийняв з бічної кишені куртки невелику коробку, а з неї тонку папку. Теґ розпізнав у ній голостат, схожий на той, який він і сам носив під час довгої служби. Голограми дому та сім'ї. Муззафар поклав голостат на стіл між ними, натиснув кнопку запуску.

Повноколірний образ зелених джунглів — зарослого кущам обширу — ожив у мініатюрі над поверхнею стола.

— Дім, — сказав Музафар. — Ось у центрі фреймбуш, рамкокущ. — Вказав пальцем місце на проєкції. — Це перший, який мене слухався. Люди з мене сміялися, що я саме такий вибрав першим і тримався його.

Тег вдивлявся в проєкцію, відчуваючи глибокий сум у голосі Музафара. Кущ, на який він показував, був веретеноподібним пучком тонких гілок, з кінців яких звисали яскравосині цибулини.

Фреймбуш?

— Радше миршавий, я знаю, — промовив Музафар, прибираючи палець із проєкції. — Геть не гарантував безпеки. Кілька перших місяців з ним я мусив захищатися сам. А все-таки я його полюбив. І він відповів мені взаємністю, знаєте. Тепер це найкращий дім у всіх глибоких долинах, клянуся Вічною Скелею Дура!

Музафар глянув на здивоване Тегове обличчя.

— Прокляття! Ви, звичайно, не маєте фреймбушів. Мусите вибачити мені це неприпустиме невігластво. Думаю, нам є що вивчити один про одного.

— Ви називали це домом, — сказав Тег.

— О так. Звичайно, під належним керівництвом і навчившись послуху, фреймбуш розростеться і стане чудовою резиденцією. Потрібно лише чотири-п'ять стандартних років.

«Стандартних», — подумав Тег. Тож Загублені досі використовують стандартні роки.

Вихід з ліфта зашипів, і до кімнати, задкуючи, ввійшла молода жінка в синій сукні офіціантки. Тягла термокапсулу на підвісках і помістила її біля столика перед Тегом. Одяг жінки був такого ж типу, як той, що Тег бачив під час першої інспекції, але гарно заокруглене личко, яким вона повернулася до нього, було незнайомим. Усе волосся з голови усунено, чітко проступали численні вени. Очі були водянисто-синіми,

а поводитися так, наче чимось налякана. Відкрила термокапсулу, і в ніздрі Теґа наплинув пряний запах їжі.

Теґ напружився, але безпосередньої загрози не відчував. Бачив сам себе, як він споживає цю їжу без жодного лихого наслідку.

Молода жінка вишикувала на столі перед ним ряд тарілок, з одного боку акуратно розклала столове приладдя.

— Не маю снупера, але я спробую ці страви, якщо хочете, — запропонував Муззафар.

— Немає потреби, — відповів Теґ.

Знав, що це викличе питання, але відчував — у ньому заплідозрять Правдомовця. Теґ втупився в їжу. Без жодного свідомого рішення нахилився вперед і почав їсти. Добре знаючи, що таке голод ментата, він був вражений власними реакціями. Використання мозку на ментатський лад поглинало калорії у надзвичайному темпі, але зараз його тягла за собою нова необхідність. Відчував, що його діями керує інстинкт виживання. Цей голод виходив за межі всього його попереднього досвіду. Суп, який він з певною обережністю з'їв у домі *зруйнованого* чоловіка, не викликав такої жадібної реакції.

«*Сукійський лікар дібрав усе правильно*», — подумав Теґ. Ця їжа цілком відповідала підсумковому висновку сканера.

Молода жінка носила нові й нові термокапсули зі стравами, які з'являлися в отворі комунікаційної труби.

Посеред трапези Теґ мусив підвестися і відвідати прилеглу туалетну кімнату. Розумів, що й там повно прихованих комунікаторів, які триматимуть його під наглядом. Зі своїх фізичних реакцій здогадався, що його система травлення прискорюється згідно з вимогами нового рівня тілесних потреб. Повернувшись за стіл, почув такий голод, наче геть нічого не їв.

Офіціантка була помітно вражена, згодом почала непокоїтися. Та все ж приносила їжу за його вимогою.

Музафар дивився з дедалі сильнішим здивуванням, але нічого не казав.

Тег відчув, як їжа відновлює його втрачену енергію, її калорійність точно відповідала приписам сукійського лікаря. Та вони, вочевидь, не здогадувалися про кількість. Дівчина виконувала його накази, рухаючись наче в шоці.

Наприкінці Музафар промовив:

— Мушу сказати, я ніколи досі не бачив, щоб хтось стільки з'їв за одним махом. Не знаю, як ви це робите. І навіщо.

Тег, урешті вдовольнившись, відкинувся на спинку дивана. Знав, що викликав питання, на які не можна було відповісти правдиво.

— Це притаманно ментатам, — збрехав він. — Я пройшов через дуже виснажливий період.

— Несамовито, — промовив Музафар.

Він підвівся. Коли Тег теж почав вставати, Музафар жестом наказав йому сидіти.

— Нема потреби. Ми приготували для вас приміщення просто за сусідніми дверима. Тим часом безпечніше залишатися тут.

Молода жінка пішла геть із порожніми термокапсулами.

Тег пильно вивчав Музафара. Під час трапези щось у ньому змінилося. Музафар стежив за ним, наче міряв холодним поглядом.

— У вас є імплантований комунікатор, — промовив Тег. — Ви дістали нові накази.

— Вашим друзям розумніше було б не атакувати цей будинок, — сказав Музафар.

— Думаєте, що це мій план?

— А який ваш план, башаре?

Тег посміхнувся.

— Дуже добре. — Музафар слухав свого комунікатора з розсіяним поглядом. Коли знову зосередився на Тегові, дивився на нього очима хижака. Тег відчув цей погляд, як удар.

Здогадався, що до кімнати підходить хтось інший. Фельдмаршал вважав такий розвиток подій дуже небезпечним для свого обіднього гостя, але Теґ не бачив нічого, що могло б подолати його нові здібності.

— Ви думаєте, що я ваш в'язень, — сказав Теґ.

— На Вічну Скелю, башаре! Ви не такий, як я сподівався.

— А чого сподівається та Всечесна Матрона, яка наближається сюди? — спитав Теґ.

— Башаре, я вас застерігаю. Не вдавайтесь із нею до такого тону. Ви й гадки не маєте, що з вами станеться.

— Незабаром зі мною станеться Всечесна Матрона, — промовив Теґ.

— І я зичу вам вдалої зустрічі з нею!

Муззафар обернувся і зник у ліфті.

Теґ дивився йому вслід. Перед його другим баченням щось мерехтіло, наче світло блимало довкола виходу з ліфта. Всечесна Матрона вже достатньо наблизилася, та не була ще готова ввійти до цієї кімнати. Спершу мала порадитися з Муззафаром. Фельдмаршал не зміг розповісти цій грізній жінці нічого справді важливого.

Пам'ять ніколи не відтворює дійсності. Пам'ять реконструює. Усі реконструкції змінюють оригінал, стаючи зовнішніми рамками співвідношень, які неминуче виявляються затісними.

Підручник Ментата

Люцілла та Бурзмалі ввійшли в Айсай з півдня, потрапивши до бідного кварталу, скупю освітленого рідко розкиданими ліхтарями. Залишалася всього година до опівночі, але на вулицях цього кварталу юрмилися люди. Дехто спокійно прогулювався, інші розмовляли із запалом, посиленням наркотиками, ще інші роззиралися довкола, наче чогось чекаючи. Ховалися по кутках і привертали до себе зацікавлену увагу Люцілли, коли вона їх минала.

Бурзмалі підганяв її, наказуючи йти швидше, — нетерплячий клієнт прагне зостатися з нею сам на сам. Люцілла далі непомітно оглядала людей.

Що вони тут робили? Ці чоловіки, що чекали у дверях. Чого саме чекали? Коли Люцілла та Бурзмалі проходили повз широкий коридор, звідти вийшли робітники у важких фартухах. Від них бив густий запах нечистот, каналізації та поту. Серед робітників було майже порівну чоловіків і жінок, вони були високими, кремезними, мали товсті руки. Люцілла не могла уявити, чим вони займаються, але всі належали до одного типу. Дивлячись на них, вона зрозуміла, як мало знає про Гамму.

Робітники харкали і плювали в канаву, виходячи в ніч. *Викидають із себе якийсь забруднювач?*

Бурзмалі прошепотів просто Люціллі у вухо:

— Ці робітники — борданос.

Коли вони звернули в бічну вулицю, Люцілла ризикнула озирнутися. *Борданос?* Ах, так, люди, спеціально виведені та навчені обслуговувати компресійні механізми, що працюють на каналізаційних газах. У процесі селекції їх позбавили нюху, зміцнили м'язи плечей та передпліч. Бурзмалі завів її за ріг, подали від очей борданос.

З темних дверей поруч із ними вигулькнуло п'ятеро дітей, стали вервечкою і пішли слідом за Люціллою та Бурзмалі. Люцілла помітила, що в руках діти стискають якісь малі предмети. Йшли позаду з дивною впертістю. Зненацька Бурзмалі зупинився і обернувся. Діти теж зупинилися і втупилися в нього. Люцілла не сумнівалася, що діти готові були якось напасти на них.

Бурзмалі склав перед собою долоні та вклонився дітям.

— Гулдур! — промовив він.

Коли Бурзмалі далі повів її вулицею, діти вже їх не переслідували.

— Вони закидали б нас камінням, — сказав він.

— Чому?

— Це діти з секти послідовників Гулдур — така місцева назва Тирана.

Люцілла озирнулася, але дітей уже не було. Рушили на пошуки чергової жертви.

Бурзмалі завів її за інший ріг. Тепер вони опинилися на вулиці, заповненій дрібними торговцями, що продавали свій крам з яток на колесах — їжу, одяг, усяке знаряддя, ножі. Їхні крики здіймалися в повітря, зливаючись у монотонний спів. Так вони намагалися привабити покупців. У голосах лунало піднесення кінця робочого дня — фальшивий блиск, складений з надії сповнення давніх мрій, але й забарвлений знанням, що їхнє життя не зміниться. Люціллі спало на думку, що люди на цих вулицях женуться за летючою мрією, що те сповнення, якого вони добиваються, неістотне саме собою. Це був міф, а їх навчено гнатися за цим міфом, як тварин для

перегонів навчено бігти за приманкою по нескінченному овалу бігової доріжки.

На вулиці просто перед ними якийсь масивний чоловік у товсто підбитому пальті голосно сперечався з купцем, що продавав сітки, повні темно-червоних плодів з кисло-солодким запахом.

— Ти вириваєш їжу з ротів моїх дітей! — бідкався купець.

Масивний чоловік промовив писклявим голосом з добре знайомим Люціллі акцентом, від якого її пройняло морозом:

— Я теж маю дітей!

Люцілла ледве опанувала себе. Коли вони вийшли з торгової площі, шепнула Бурзмалі:

— Той чоловік у товстому пальті позаду — Пан тлейлаксу!

— Не може бути, — заперечив Бурзмалі. — Надто високий.

— Їх двоє, один стоїть на плечах іншого.

— Ти певна?

— Певна.

— Я бачив й інших таких, відколи ми сюди дісталися, але не здогадувався.

— На цих вулицях багато мисливців, — промовила вона.

Люцілла виявила, що її не надто обходить буденне життя мешканців стічних канав цієї планети, що сама була стічною канавою. Більше не вірила поясненням, чому саме сюди доставили гхолу. Чому з усіх планет, на яких міг зростати дорогоцінний гхоло, вибрано саме цю? І чи був цей гхоло справді дорогоцінним? Може, він був лише приманкою?

Вузьку вуличку біля них майже перекрив чоловік. Він тримав високий пристрій, у якому кружляли світелка.

— Наживо! — кричав він. — Наживо!

Люцілла вповільнила крок, дивлячись, як перехожий повертає до вулички, подає власникові монету, а тоді схиляється над увігнутою посудиною, в якій виблискують світелка. Власник глянув на Люціллу. Вона побачила, що в чоловіка вузьке темне лице, лице примітивного каладанського типу, а тіло

лише трохи вище, ніж у Пана тлейлаксу. Коли брав гроші клієнта, на замисленому обличчі з'явився презирливий вираз.

Клієнт, тремтячи, здійняв обличчя з-над посудини, а тоді вийшов з вулиці, ледь похитуючись. Його очі затуманилися.

Люцілла розпізнала пристрій. Користувачі називали його гіпнобонгом. На всіх більш цивілізованих планетах він був під забороною.

Бурзмалі підігнав її, вивівши з поля зору замисленого власника гіпнобонгу.

Вони дісталися ширшої бічної вулиці. Навпроти них був будинок із наріжною брамою. Усі довкола йшли пішки, ніде не видно було жодної машини. На першій сходинці наріжної брами сидів високий чоловік, підібгавши коліна під підборіддя. Довгими руками охопив коліна, туго сплів тонкопалі долоні. Мав на собі чорний капелюх з широкими крисами, який закривав його обличчя від світла ліхтарів, але подвійний зблиск із тіней під цими крисами сповістив Люціллі, що людей такого різновиду вона ніколи не зустрічала. Належав до тих, про кого Бене Гессерит лише здогадувалися.

Бурзмалі почекав, доки вони достатньо віддаляться від цієї постаті, а тоді заспокоїв її цікавість.

— Футар, — прошепотів він. — Так вони себе називають. Їх тільки недавно помічено на Гамму.

— Тлейлаксанський експеримент, — здогадалася Люцілла. І подумала: *«Помилка, що повернулася з Розсіяння»*.

— Що вони тут роблять? — спитала вона.

— Торгова колонія. Так нам розповідають тутешні.

— Не вір. Це хижі звірі, схрещені з людьми.

— Ах, от ми прийшли, — промовив Бурзмалі.

Завів Люціллу у вузькі двері тьмяно освітленої харчевні. Люцілла знала, що це частина їхнього маскування — робити те, що й інші в цьому приміщенні, але воліла б тут не їсти. Запахи, які вона відчула, не вселяли доброї думки про це місце.

Схоже, щойно тут юрмилося багато відвідувачів, та, коли вони ввійшли, харчевня вже порожніла.

— Цей заклад дуже рекомендували, — сказав Бурзмалі, тимчасом як вони сиділи за мехаслотом, чекаючи, коли їм висвітлять меню.

Люцілла спостерігала за клієнтами, що виходили з харчевні. Здогадувалася, що це нічні працівники із сусідніх фабрик та офісів. У їхніх поспішних рухах відчувався неспокій. Можливо, боялися кари за запізнення.

«Якою ж ізольованою була я у Твердині», — подумала вона.

Те, що вона довідалася про Гамму, їй не подобалося. Яким неохайним був цей заклад! Стільці біля шинквасу праворуч від неї були подряпані й пощерблені. Поверхню стола, за яким вона сиділа, стільки терли й начищали абразивними мийними засобами, що вакуумний пилопоглинач, сопло якого вона бачила біля свого лівого ліктя, не міг уже втримати її в чистоті. Не було й сліду навіть найдешевшого соніка — ультразвукового очищувача. У подряпинах стола нагромадилися рештки їжі та всякий бруд. Люцілла не могла позбутися відчуття, що вона припустилася помилки, розлучившись із гхолюю.

Побачила, що меню висвітлилося, а Бурзмалі вже його переглядає.

— Я замовлю для тебе, — сказав він.

Судячи з його слів, Бурзмалі не хотів, щоб вона замовила щось неправильне — їжу, якої жінкам з Горму слід уникати.

Люцілла почувалася залежною, і це її дратувало. Вона була Превелебною Матір'ю! Її навчено брати командування у кожній ситуації, бути господинею власної долі. Як же це втомлює. Жестом показала на брудне вікно ліворуч, за яким видно було людей, що йшли вузькою вулицею.

— Скаре, доки ми тут гаємо час, мої інтереси простоюють.
Ось! Це відповідає образу.

Бурзмалі ледь не зітхнув. *«Нареути!»* — подумав він. Знову почала поводитися, як Превелебна Мати. Не міг зрозуміти її

дотеперішнього відсторонення, того, як вона дивилася на місце та його мешканців.

Зі слоту — щілини в столі — впливли два молочні напої. Бурзмалі випив свій одним ковтком. Люцілла перевірила свій на кінчику язика, розбираючи склад. Імітація кофіяту, розведена напоєм з горіховим смаком.

Бурзмалі звів підборіддя вгору, наказуючи їй пити швидко. Вона підкорилася, приховуючи відразу від хімічних ароматизаторів. Увагу Бурзмалі прикувало щось над її правим плечем, але вона не наважилася обернутися. Це не відповідало б образу.

— Ходімо. — Поклав монету на стіл і вивів її на вулицю. Усміхнувся посмішкою нетерплячого клієнта, але в його очах була обережність.

Темп вуличного руху змінився. Стало менше людей. Затінені двері викликали сильніше почуття небезпеки. Люцілла нагадала собі, що вона нібито представляє могутню гільдію, члени якої невідвладні банальним загрозам стічної канави. Нечисленні перехожі розступалися перед нею, дивлячись на її драконячу одягу очима, повними благоговіння.

Бурзмалі зупинився біля дверей.

На вигляд вони не відрізнялися від інших на цій вулиці: трохи відсунуті вглиб від тротуару, такі високі, що здавалися вужчими, ніж були насправді. Вхід охороняла старомодна сенсорна захисна система. Вочевидь, ніщо новіше не проникло до цих нетрів. Про це свідчили самі вулиці: їх спроектовано для землекопів. Люцілла сумнівалася, чи на всій цій площі був хоч один майданчик-летовище на даху. Зрештою, не чути й не видно ні флітерів, ні топтерів. Хоча була музика — тихе жебоніння, схоже на музику семути. Щось новеньке в семутових наркоманів? Це, безперечно, їхня рідна територія.

Люцілла глянула на фасад будинку. Бурзмалі рушив туди першим і сповістив про їхнє прибуття, провівши рукою перед сенсорами.

У фасаді будинку не було вікон. На матовій поверхні деревної пластали де-не-де зблискували транс'очі. Вона помітила, що це були старомодні комунікатори, значно більші за сучасні.

Двері у глибокій тіні розчинилися всередину на безшумних завісах.

— Сюди. — Бурзмалі потягся назад, взяв її за лікоть і підігнав уперед.

Вони ввійшли до тьмяно освітленого коридору, що пахнув екзотичною їжею та гіркими есенціями. Якусь мить вона намагалася розпізнати бодай частину запахів, що вдарили їй у ніздрі. Меланж. Люцілла вловила безпомилну зрілість кориці. І так, семута. Розпізнала палений рис, гігетові солі. Хтось маскував інший різновид *куховарства*. Тут виготовляли вибухівку. Хотіла було перестерегти Бурзмалі, але передумала. Йому не обов'язково це знати, а тут, у цьому тісному приміщенні, могли бути вуха, що почують її слова.

Бурзмалі вів її вгору затіненими сходами з тьмяною світлосмугою вздовж похилого плінтуса. На горі знайшов таємну кнопку, приховану за латкою на латаній-перелатаній стіні. Коли він натиснув на цю кнопку, не пролунало жодного звуку, але Люцілла відчула, що рух навколо неї змінився. Тиша. Це був новий для неї вид тиші, зачаєне приготування до втечі чи нападу.

На сходах було холодно, але вона не через це дрижала. За дверима біля замаскованої латкою кнопки почулися кроки.

Сива карга в жовтому халаті розчинила двері й глянула на них з-під кошлатих брів.

— Це ви, — сказала вона тремким голосом. Відступила вбік, даючи їм пройти.

Почувши, як двері за ними зачиняються, Люцілла швидко пробіглася поглядом по кімнаті. Хтось неспостережливий міг би назвати обстановку вбогою, але це було поверхове судження. Під маскою вбогості приховувалася якість. Однією з причин такого помилкового враження могло бути те, що кімнату

припасовано до смаків когось дуже вимогливого. Це має стояти тут — і не інакше! Це пересунути туди, і так хай і стоїть! Меблі та старовинні дрібнички здавалися трохи зужитими, але та вимоглива особа не заперечувала. Це йшло кімнаті лише на користь. Відповідало її стилю.

Хто власник цієї кімнати? Стара, що їх впустила? Вона саме з мукою шкутильгала до дверей ліворуч від них.

— Нехай ніхто не тривожить нас до світанку, — наказав Бурзмалі.

Стара зупинилась і обернулася.

Люцілла пильно її оглянула. Ще одна вдає старечий вік? Ні. Вік був справжнім. Кожен рух був хитким і невпевненим — дрижання шиї, неміч тіла, що не корилося жінці, а вона не могла цьому запобігти.

— Навіть якщо прийде хтось важливий? — так само тремким голосом спитала стара.

Коли казала це, очі її смикалися. Рот відкривався ледь-ледь, лише щоб видобути необхідні звуки. Слова відміряла так, наче витягала їх звідкись із глибини. Її плечі, похилені від років горблення за якоюсь одноманітною роботою, не випросталися настільки, щоб вона подивилася Бурзмалі в очі. Зиркала натомість з-під брів угору на якийсь скрадливий лад.

— Якої важливої особи ти очікуєш? — спитав Бурзмалі.

Стара здригнулася. Здавалося, довго не могла зрозуміти.

— Тут бувають поваж-ж-ж-ні люди, — сказала нарешті.

Люцілла розпізнала мову тіла й випалила, вважаючи, що Бурзмалі слід це знати:

— Вона з Ракіса!

Стара перевела цікавий погляд на Люціллу і втупилася в неї. Старечим голосом промовила:

— Я була священницею, леді Горму.

— Звичайно, з Ракіса, — промовив Бурзмалі.

Його тон перестерігав Люціллу, що не слід зачіпати цього питання.

— Я б тебе не скривдила, — вистогнала карга.

— Ти досі служиш Розділеному Богу?

Стара знову зробила довгу паузу, перш ніж відповісти.

— Багато хто служить Великому Гулдуру, — сказала вона.

Люцілла підібгала губи і ще раз оглянула кімнату. Стара стала значно менш важливою.

— Тішуся, що не мушу тебе вбивати, — промовила Люцілла.

Щелепа старої упала від показного здивування, з рота їй капала слина.

Вона була потомком фрименів? Люцілла дозволила своїй огиді вилитися назовні в подібні до довгого дрижання. Цей жебрущий уламок руїни веде свій рід від людей, що ходили з гордо піднятою головою, що помирили відважно. Ця помре, пхінькаючи.

— Прошу, повір мені, — простогнала карга й забралася з кімнати.

— Навіщо ти це зробила? — зажадав Бурзмалі. — Ці люди доставлять нас на Ракіс!

Вона лише глянула на нього, розпізнаючи в його питанні страх. Це був страх *за неї*.

«*Але ж я не провела з ним імпринтингу*», — подумала вона.

Із шоком зрозуміла, що Бурзмалі розпізнав у ній ненависть. «*Ненавиджу їх!*» — подумала вона. — *Ненавиджу людей цієї планети!*»

Це була небезпечна емоція для Превелебної Матері. А все ж палала в ній. Ця планета змінила Люціллу, а вона не хотіла такої зміни. Не хотіла усвідомлювати, що таке може бути. Інтелектуальне розуміння — це одне, переживання на власному досвіді — геть інше.

Прокляття їм!

Та вони вже були прокляті.

Їй боліло у грудях. Роздратування! Годі було втекти від цієї нової свідомості. Що сталося з цими людьми?

Людьми?

Тут були оболонки, але їх більше не можна було називати цілковито живими. А все ж були небезпечними. Украй небезпечними.

— Нам слід відпочити, доки можемо, — сказав Бурзмалі.

— Я не мушу заробляти свої гроші? — спитала вона.

Бурзмалі зблід.

— Те, що ми зробили, було необхідністю! Нам пощастило, і ніхто нас не перепинив, але таке могло статися!

— А це місце безпечне?

— Настільки безпечне, наскільки я зумів його таким зробити. Усіх тут ретельно перевірено — чи мною, чи моїми людьми.

Люцілла знайшла довгу кушетку, що пахла старими парфумами, і вклалася там, щоб вичистити зі своїх емоцій цю небезпечну ненависть. Де з'явилася ненависть, там слідом за нею може з'явитися й любов! Почула, як Бурзмалі потягається, влаштовуючись спочивати на подушках під сусідньою стіною. Невдовзі він уже глибоко дихав, а від Люцілли сон тікав. Вона постійно відчувала рій спогадів, їх нав'язували їй Інші, ті, що ділили з нею внутрішнє сховище свідомості. Зненацька перед внутрішнім зором з'явилися, блиснувши, вулиці та обличчя, люди, що рухалися під яскравим сонячним промінням. Їй потрібен був час, аби зрозуміти: вона бачить це все під дивним кутом, наче хтось тримає її на руках і погойдує. Тоді збагнула, що це один із її особистих спогадів. Могла пізнати того, хто її тримав, відчути тепле биття серця біля теплої щоки.

Люцілла відчула солоний смак власних сліз.

Тоді збагнула, що Гамму зачепила її глибше, ніж будь-яке інше переживання, починаючи від перших днів у школі Бене Гессерит.

Серце, приховане за міцними бар'єрами, стає крижаним.

Дарві Одраде, Суперечки в Раді

Це була група, усіх членів якої розривала гостра напруга. Тараза: захисний обладунок, прихований під одежею, у голові повно думок про інші застережні засоби, до яких вона вдалася. Одраде: певна, що може дійти до насилля, і, як наслідок, обережна. Шіана: детально поінформована про ймовірний розвиток ситуації, під захистом трьох Матерів Безпеки, що рухалися з нею, як жива зброя. Вафф: стурбований, що його розум може бути затьмарений через якийсь таємничий підступ Бене Гессерит. Фальшивий Туек: численні ознаки свідчили, що він ось-ось вибухне гнівом. Дев'ять Туєкових ракіанських радників: кожен несамовито зацікавлений справою возвеличення — себе самого чи своєї сім'ї.

На додачу, поблизу Тарази стояло п'ять охоронниць-аколіток, спеціально виведених і навчених Сестринством для завдання фізичного насилля. Ваффа супроводжувало стільки ж нових лицеплясів.

Вони зібралися в апартаментах на вершині Музею Дар-ес-Балята. Це було довге приміщення, його західна стіна з пласкла виходила на сад на даху, покритий мереживом зелені. Всередині воно було обставлене м'якими диванами й оздоблене творами мистецтва з Тиранової не-кімнати.

Одраде не хотіла втягувати в це Шіану, але Тараза зоставалася непохитною. Вплив дівчини на Ваффа та частину священства давав Бене Гессерит нездоланну перевагу.

Уздовж довгої віконної стіни стояли долбен-екрани, які захищали від найгіршого блиску призахідного сонця. Те, що

кімната виходила на захід, здавалося Одраде значущим. Вікна споглядали у країну мороку, де спочивав Шай-Хулуд. Це було приміщення, зосереджене на минулому, на смерті.

Вона захоплювалася долбен-екранами перед собою. Це були чорні пластини в десять молекул завтовшки, що оберталися у прозорому рідинному середовищі. Автоматично встановлювані найкращі іксіанські долбени допускали наперед визначений рівень освітлення, при цьому майже не зменшуючи видимості. Одраде знала, що художники й антиквари віддавали їм перевагу перед поляризаційними системами, бо долбени пропускали повний спектр доступного світла. Їхнє встановлення свідчило про призначення цієї кімнати — це була виставка найкращих експонатів з колекції Бога-Імператора. Так, ось сукня, яку носила його наречена наречена.

Священники-радники зятят сперечалися в кінці кімнати, ігноруючи фальшивого Туека. Тараза стояла поблизу, прислухаючись. З виразу її обличчя було ясно, що вона вважає священників дурнями.

Вафф зі своїм лицепляським супроводом стояв біля широких вхідних дверей. Його увага переходила від Шіани до Одраде, а з Одраде до Тарази і лише вряди-годи зверталася до сварливих священників. Кожен Ваффів рух видавав його непевність. Чи Бене Гессерит справді його підтримають? Чи зможуть вони спільно подолати ракіанську опозицію мирними засобами?

Шіана та її живий щит стояли біля Одраде. Одраде помітила, що тіло дівчини лишається жилавим, однак уже заокруглюється, а її м'язи набрали форми, в якій можна розпізнати руку Бене Гессерит. Високі вилиці під оливковою шкірою вже не випинаються так різко, карі очі стали прозорішими, але у бронзовому волоссі досі залишалися червонясті пасма, вигорілі на сонці. Увага, з якою вона прислухалася до суперечки священників, свідчила: дівчина оцінює те, що їй виклали, інформуючи про стан справ.

— Вони справді битимуться? — прошепотіла вона.

— Прислухайся до них, — відповіла Одріде.

— Що зробить Мати Настоятелька?

— Пильно за нею стеж.

Вони обидві глянули на Таразу, оточену м'язистими аколітками. Тараза далі спостерігала за священниками, зараз її, здавалося, розважала їхня суперечка.

Ракіанська група почала сварку ще в саду на даху. Коли тіні подовшали, перенесли її у приміщення. Сердито дихали, часом бурмотіли, часом переходили на підвищені тони. Невже не бачили, як стежить за ними дублер Туека?

Одріде повернулася глянути на лінію обрїю за садом на даху: ніде в пустелі не видно було жодної ознаки життя. Хоч куди дивись із Дар-ес-Баята, скрізь лише порожній пісок. Люди, народжені та виховані тут, мали інший погляд на життя і свою планету, ніж більшість священників-радників. Це не був Ракіс зелених смуг і багатих водою оазисів, якими рясніли вищі географічні широти і які, наче квітучі пальці, вказували на довгі пустельні шляхи. Довкола Дар-ес-Баята тяглася екваторіальна пустеля, що оперізувала всю планету, немов пояс.

— Я вже досить наслухався цих нісенітниць! — вибухнув фальшивий Туек. Грубо відштовхнув одного з радників і ввійшов у середину розсвареної групи, обертаючись так, щоб глянути кожному в обличчя. — Чи ви всі показалися?

Один зі священників (на всіх богів, то був старий Альбертус) глянув через усю кімнату на Ваффа й гукнув:

— Сер Ваффе! Ви б не втихомирили свого лицепляса?

Вафф завагався, тоді рушив у бік сперечальників, а його супровід — за ним слідом.

Фальшивий Туек обернувся і тицьнув пальцем на Ваффа.

— Гей, ти! Стій, де стоїш! Я не терпітиму жодного втручання тлейлаксу! Ваша змова цілковито мені ясна!

Одріде стежила за Ваффом, коли говорив дублер Туека. Ото несподіванка! Ще ніхто зі слуг Пана Бене Тлейлакс не звертався так до нього. Який шок! Його обличчя перекошилося від гніву.

З рота виривалися звуки гудіння, наче дзижчали розлючені комахи. Це, очевидно, був якийсь різновид мови. Лицепляси з Ваффового супроводу завмерли, як заморожені, але фальшивий Туек і оком не змигнув. Просто знову перевів увагу на своїх радників.

Вафф припинив гудіння. Бентега! Його лицепляс не вислухав команди: «До ноги!» Вафф кинувся до священників. Фальшивий Туек помітив це і знову скерував на Ваффа руку з наставленим пальцем. Палець тремтів.

— Я велів тобі не втручатися! Може, тобі вдасться мене позбутися, та не закаляєш мене тлейлаксанським брудом!

Цього вистачило. Вафф зупинився. Його з головою накрило розуміння того, що відбувалося. Зиркнув на Таразу, помітив, що вона теж усе розуміє — і її це явно розважає. Знайшов у ній нову мішень свого шалу.

— Ти знала!

— Здогадувалася.

— Ти... ти...

— Ви надто добре його змайстрували, — зауважила Тараза. — Це ваших рук справа.

Священники не звернули уваги на цей обмін фразами. Кричали на фальшивого Туека, наказуючи «клятому лицеплясові» стулити пельку та забратися геть.

Одряде пильно стежила за об'єктом цього нападу. Наскільки глибоким виявився відбиток? Він справді переконав себе, що є Туеком?

У раптовій тиші мімік гідно випростався і кинув своїм обвинувачам зневажливий погляд.

— Усі ви мене знаєте, — промовив він. — Усі знаєте роки моєї служби Розділеному Богу, що є Богом Єдиним. Відійду тепер до Нього, якщо ваша змова до цього призведе, та пам'ятайте таке: Він знає, що приховується у ваших серцях!

Усі до одного священники глянули на Ваффа. Ніхто з них на власні очі не бачив, як їхнього Преосвященника замінили

лицеплясом. Їм не показали тіла. Усі докази цілковито зводилися до людських слів, а ці слова могли бути брехливими. Кілька осіб із запізненням подивилися на Одраде. Її голос був одним з тих, що їх переконали.

Вафф теж дивився на Одраде.

Вона посміхнулася і звернулася до Пана тлейлаксу:

— Нашим цілям відповідало б, щоб пост Преосвященника не перейшов зараз в інші руки.

Вафф негайно розгледів, яку це дає йому перевагу. Це вб'є клин між священниками та Бене Гессерит. Так буде скинуто один із найнебезпечніших зашморгів, якими Бене Гессерит тримали тлейлаксу.

— Це відповідає і моїм цілям, — сказав він.

Коли священники знову гнівно залементували, Тараза сприйняла це як сигнал для втручання.

— Хто з вас хоче зламати нашу угоду? — грізно спитала вона.

Туек відштовхнув двох своїх радників і пішов через усю кімнату до Матері Настоятельки. Зупинився всього за крок від неї.

— Яка гра тут ведеться? — спитав він.

— Ми підтримуємо вас проти тих, хто хотів би вас змстити, — сказала вона. — Бене Тлейлакс до нас приєдналися. Таким чином ми демонструємо, що теж маємо голос при виборі Преосвященника.

Кілька священничих голосів злилися в одному питанні:

— То він лицепляс чи ні?

Тараза доброзичливо глянула на чоловіка перед собою:

— А ти лицепляс?

— Звичайно, ні!

Тараза подивилася на Одраде. Та сказала:

— Схоже, сталася помилка.

Одраде поглядом розшукала між священниками Альбертуса і втупилася в нього.

— Шіано, — промовила вона, — що тепер має робити Церква Розділеного Бога?

Шіана, як її навчено, вийшла з-поміж своїх охоронниць і прорекла гордовитим тоном:

— Має й далі служити Богові!

— Схоже, справу, що призвела до нашої зустрічі, завершено, — підсумувала Тараза. — Ваше Преосвященство Туеку, якщо ви потребуєте охорони, то відділ наших гвардійців чекає в передпокої. Вони у вашому розпорядженні.

Їхньої уваги не уникло Туекове схвалення та розуміння. Він став креатурою Бене Гессерит. Цілковито забув своє лицепляське походження.

Коли священники й Туек вийшли, Вафф кинув Таразі єдине слово, промовлене мовою ісламіяту:

— Поясни!

Тараза вийшла з-поміж своїх охоронниць, відокремилася від них, свідомо ставши вразливою. Це був обдуманий рух, який вони обговорювали в присутності Шіани. Тією ж мовою Тараза сказала:

— Ми послаблюємо хватку, якою тримаємо Бене Тлейлак.

Вони чекали, доки Вафф обміркує її слова. Тараза нагадала собі, що вислів, яким тлейлаксу називають самі себе, перекладається так: «ті, кому неможливо дати ім'я». Часто таке саме означення стосувалося й богів.

Цей бог, вочевидь, не зробив іще висновків з події, свідком якої став, і не здогадався, що могло статися з його міміками між іксіанами та Рибомовками. Ваффа чекають подальші потрясіння. Хоча він і так здавався достатньо здивованим.

Вафф постав перед лицем численних питань без відповідей. Не був задоволений звітами, які отримував з Гамму. Вів тепер небезпечно подвійну гру. Чи Сестринство теж веде подібну гру? Але тлейлаксанських Загублених не можна було відштовхнути без того, щоб стягти на свою голову атаку Всечесних Матрон. Сама Тараза застерігала перед цим. Чи старий башар на Гамму далі є силою, на яку варто зважати?

Він озвучив це питання. Тараза відповіла йому своїм:

— Як ви змінили нашого гхолу? Чого хотіли цим досягти? Була певна, що вже знає це, але мусила вдавати нерозуміння. Вафф хотів відповісти: «Смерті всіх Бене Гессерит!» Вони були надто небезпечними. Та їхню вартість годі було переоцінити. Він поринув у похмуре мовчання, дивлячись на Превелебних Матерів із задумливим виразом, який робив його ельфійське личко ще більш дитячим.

«*Вередлива дитина*», — подумала Тараза. Тоді перестерегла себе, що недооцінювати Ваффа небезпечно. Яйце Бене Тлейлакс розбиваєш лише для того, щоб знайти там чергове яйце — і так до нескінченності! Усе раз у раз поверталось до підозр Одріде стосовно суперечки, що й досі могла призвести до кривавого насилля у цій кімнаті. Чи тлейлаксу справді виявили, чого вони навчилися від блудниць та інших Загублених? Чи гхолу був лише потенційною зброєю тлейлаксу?

Тараза вирішила ще раз штрикнути й підштовхнути Ваффа, скориставшись підходом, названим її Радою як «Аналіз 9». Тією ж мовою ісламіяту сказала:

— Чи зганьбиш ти себе у країні Пророка? Ти не ділився з нами так щиро, як запевняв.

— Ми розповіли вам про сексуальну...

— Ви не все розповіли! — перебила його. — Через гхолу, і ми це знаємо.

Вона бачила його реакцію. Він був загнаною у глухий кут твариною. Такі тварини вкрай небезпечні. Колись вона бачила собаку — безпородного пса з підібганим хвостом, здичавілого потомка давніх домашніх улюбленців із планети Дан. Гурт хлопчаків загнав його в кут. Тварина кинулася на своїх кривдників, пробиваючи собі дорогу до свободи з цілковито несподіваною жорстокістю. Двоє хлопчаків zostалися каліками на все життя, лише один вийшов неушкодженим! Зараз Вафф скидався на цю тварину. Бачила, що його руки тягнуться до зброї, але тлейлаксу й бене-гессеритки напрочуд старанно обшукали одні одних перед зустріччю. Була певна, що зброї він не мав. А все ж...

Вафф заговорив, напружено приховуючи невпевненість:

— Думаєш, я не розумію, що ви сподіваєтеся керувати нами!

— І *це* та гнилизна, яку принесли з собою люди з Розсіяння, — промовила вона. — Гнилизна серцевини.

Ваффова поведінка змінилася. Неможливо було проігнорувати глибші наслідки думок Бене Гессерит. Невже вона сіяла незгоду?

— Пророк вклав дороговказ, що цокає у мозку кожної людини, однаково з Розсіяння вона чи ні, — промовила Тараза. — Він повернув їх до нас з усією незайманою гнилизною.

Вафф заскреготів зубами. Що вона робить? Якусь мить плакав шалену думку, що Сестринство затуманило його свідомість якимось таємним наркотиком, розприсканим у повітрі. Вони *знали* те, що було недоступно іншим! Переводив погляд від Тарази до Одраде і знову до Тарази. Знав, що, пройшовши крізь низку гхолівських воскресінь, він є старим, але не таким, як Бене Гессерит. Оці люди були старими! Рідко мали старечий вигляд, та були старими, старшими за все, що він смів уявити.

Тараза думала так само. Бачила блиск глибшого розуміння у Ваффових очах. Необхідність відчинила двері новим способам мислення. Як глибоко сягнули тлейлаксу? Його очі були такими старими! Відчувала: те, що було колись мозком Панів тлейлаксу, стало тепер чимось іншим, голографічним записом, з якого стерто певні емоції. Принаймні ті, що можуть призвести до послаблення. Вона поділяла ту недовіру до емоцій, яку підозрювала в ньому. Це той зв'язок, що їх об'єднував?

Тропізм спільних думок.

— Кажеш, що ви послаблюєте хватку, — пробурмотів Вафф, — та я відчуваю, як ваші пальці стискають мою горлянку.

— Бо ця хватка й на нашій горлянці, — відповіла вона. — Дехто з ваших Загублених повернувся до вас. Жодна Превелбна Мати не повернулася з Розсіяння.

— Але ж ти казала, що ви знаєте все...

— Ми маємо інші шляхи здобуття знань. Як ти думаєш, що сталося з Превелебними Матерями, посланими нами в Розсіяння?

— Спільна катастрофа? — Він хитнув головою. Це була цілковито нова інформація. Ніхто з поворотців-тлейлаксу не згадав про таке й словом. Ця розбіжність підкинула хмизу у вогонь його підозр. Кому він мав вірити?

— Їх розбещено, — промовила Тараза. — Вони стали відступницями.

Одраде, почувши загальні підозри, уперше відкрито висловлені Матір'ю Настоятелькою, відчула величезну силу, що приховувалася за простим Таразиним твердженням. Це її перелякало. Вона знала ресурси, запасні плани, методи імпровізації, до яких могла вдатися Превелебна Мати, щоб подолати перепони. І щось там зуміло *все це* перебороти?

Не дочекавшись відповіді Ваффа, Тараза сказала:

— Ти приходиш до нас із брудними руками.

— Ви смієте таке казати? — промовив Вафф. — Ви, що й далі вичерпуєте наші ресурси способами, яких навчилися від матері вашого башара?

— Ми знали, що ви можете дозволити собі втрати, маючи ресурси з Розсіяння, — сказала Тараза.

Вафф глибоко, з тремтінням вдихнув. Тож Бене Гессерит знають навіть це. Він почасти розумів, як вони про це довідалися. Що ж, слід знайти спосіб повернути собі контроль над фальшивим Туеком. Ракіс — ось призь, якого справді добивалися люди з Розсіяння і якого можуть ще вимагати від тлейлаксу.

Тараза ще ближче підступила до Ваффа, самотня і беззахисна. Бачила, як напружуються її охоронниці. Шіана зробила малий крок до Матері Настоятельки, але Одраде її відтягла.

Одраде зосередила увагу на Матері Настоятельці, а не на потенційних нападниках. Невже тлейлаксу вірили, що Бене Гессерит їм служитимуть? Тараза, без сумніву, перевіряла

межі цієї віри. Та ще й мовою ісламіяту. Проте зараз вона здавалася дуже самотньою, стояла так далеко від своїх охоронниць, так близько до Ваффа і його людей. Куди тепер приведуть Ваффа його очевидні підозри?

Тараза здригнулася.

Одраде помітила це. Тараза була дуже худюю з дитинства і ніколи не набирала зайвого жиру. Це робило її вкрай вразливою на зміни температури. Не терпіла холоду, але Одраде не відчувала зміни температури в приміщенні. Отже, Тараза ухвалила небезпечне рішення, настільки небезпечне, що власне тіло її зрадило. Вочевидь, небезпечне не для неї самої, а для Сестринства. *Це* був найстрашніший злочин Бене Гессерит — зрада свого ордену.

— Ми служитимемо вам усіма шляхами, крім одного, — промовила Тараза. — Ніколи не станемо інкубаторами для гхол!

Вафф зблід. Тараза продовжувала:

— Ніхто з нас не є цієї миті й ніколи не стане... — вона помовчала, — аксолотлевим контейнером.

Вафф здійняв руку, починаючи жест, знайомий кожній Превелебній Матері: сигнал лицеплясам атакувати. Тараза вказала на цю підняту руку.

— Якщо виконаєш цей жест, тлейлаксу втратять усе. Божа посланниця, — Тараза через плече кивнула в бік Шіани, — відвернеться від тебе, а слова Пророка перетворяться на пил у твоїх устах.

Такі слова ще й мовою ісламіяту — цього було для Ваффа занадто. Він опустив руку, але й далі грізно позирав на Таразу.

— Моя амбасадорка сказала, що ми поділимося всіма знаннями, — промовила Тараза. — Ти сказав, що ви поділитесь теж. Посланниця Божа слухає вухами Пророка! Що лле туди Абдл тлейлаксу?

Плечі Ваффа поникли.

Тараза повернулася до нього спиною. Це був артистичний рух, але й вона сама, і інші присутні Превелебні Матері знали,

що зараз їй жодна небезпека не загрожує. Дивлячись крізь кімнату на Одріде, Тараза дозволила собі всміхнутися. Знала, що Одріде правильно витлумачить цю усмішку. Настав час для невеликого бене-гессеритського покарання!

— Тлейлаксу прагнуть Атрідок для розплоду, — сказала Тараза. — Я даю вам Дарві Одріде. Буде доставлено й інших.

Вафф ухвалив рішення.

— Ви, може, багато знаєте про Всечесних Матрон, — сказав він, — але не...

— Блудниця! — обернулася до нього Тараза.

— Як забажаєш. Та є дещо, про що ти, судячи з твоїх слів, не знаєш. Припечатую нашу угоду, кажучи це тобі. Вони можуть посилити відчуття оргазму, поширивши його на все тіло чоловіка. Досягають повного чуттєвого втягнення партнера. Постають множинні хвили оргазму, які можуть бути розтягнені... жінкою на тривалий період.

— Повне втягнення? — Тараза не намагалася приховати здивування.

Одріде теж слухала з почуттям шоку, бачила, що його поділяють усі присутні сестри, навіть аколітки. Тільки Шіана, схоже, не розуміла.

— Кажу тобі, Мати Настоятелько Таразо, — промовив Вафф, сяючи усмішкою, — ми зняли з них копію, а тоді відтворили це вже з власними людьми. Навіть я! Впавши у гнів, я наказав лицеплясові, що виконував... жіночу роль, самознищитися. Ніхто! Кажу, ніхто не може мати такої влади наді мною!

— Такої влади?

— Якби це була одна з тих... тих блудниць, як ти їх називаєш, я без заперечення підкорився б їй у всьому. — Він здригнувся. — Мені ледь вистачило волі... знищити... — Він труснув головою, збентежений цим спогадом. — Гнів порятував мене.

Тараза спробувала зглити пересохлим горлом.

— Як...

— Як це робиться? Дуже добре! Та, перш ніж поділитися цим знанням, застерігаю всіх: якщо хтось із вас спробує колись здобути таку владу над одним із нас, настане кривава різанина! Ми приготували наш Домел і всіх наших людей. За найменшої підозри, що ви добиваєтеся такої влади над нами, ми відповімо бивством усіх Превелебних Матерів, до яких дістанемося!

— Ніхто з нас не зробив би цього, але не через твою погрозу. Нас стримує розуміння, що це б нас знищило. У вашій кривавій різанині не виникло б потреби.

— О? То чого ж це не нищить тих... тих блудниць?

— Нищить! Так само як усіх, кого вони торкаються!

— Це не знищило мене!

— Бог захистив тебе, мій Абdle, — промовила Тараза. — Як він захищає всіх своїх вірних.

Перекоаний цим, Вафф озирнувся довкола, знову повернувся поглядом до Тарази.

— Хай знають усі, що я виконую зобов'язання, взяті у краю Пророка. От як воно виглядає... — Махнув рукою на двох своїх охоронців-лицеплясів. — Продемонструймо.

Значно пізніше, сидячи сама у своїй піднебесній кімнаті в пентхаузі, Одріде міркувала, чи розумно було дозволити Шіані бачити всю цю виставу. Хоча чому ні? Шіана вже влилася в Сестринство. А якби її відіслали, це наново пробудило б підозри Ваффа.

Коли Шіана стежила за виступом лицеплясів, у ній було помітне чуттєве збудження. Тренувальним Прокторкам доведеться послати до неї своїх асистентів-чоловіків раніше, ніж зазвичай. Що тоді робитиме Шіана? Випробовуватиме новоздобуте знання на чоловіках? Слід зміцнити її гальмівні реакції, щоб запобігти цьому! Мусить навчитися, що це небезпечно для неї самої.

Присутні Сестри й аколітки добре контролювали себе, закарбовуючи побачене в пам'яті. Шіанина освіта мусить

базуватися на цьому спостереженні. Інші зуміли опанувати такі внутрішні сили.

Спостерігачі-лицепляси так і zostалися незбагненними, але з поведінки Ваффа багато чого можна було прочитати. Сказав, що знищить двох демонстраторів, та чи зробить це негайно? Чи не піддасться спокусі? Що спадало йому на думку, коли він бачив, як лицепляс-чоловік звивався в екстазі, що стирив розум?

Якимось чином ця демонстрація нагадала Одраде про ракіанський танець, побачений нею на Великій площі Кіна. Якщо брати короткий відтинок часу, танець був свідомо неритмічним, але його наростання творило довгостроковий ритм, повторюючись приблизно що двісті... кроків. Танцівники незвичайно розтягували ритм.

Як демонстратори-лицепляси.

Сіайнок став сексуальною хваткою для незліченних мільярдів Розсіяння!

Одраде подумала про танець, за довгим ритмом якого йшло хаотичне насилля. Чудове зосередження релігійної енергії, яким був Сіайнок, перейшло на нижчий рівень, ставши іншим різновидом взаємообміну. Згадала збуджену реакцію Шіани, викликану проблисками танцю на Великій площі. Одраде пам'ятала відповідь Шіани на питання: «Чим це вони причащалися внизу?»

— Це ж танцівники, дуренька!

Така відповідь була недопустимою.

— Попереджаю тебе, Шіано, ніколи не вдавайся до такого тону. Хочеш негайно довідатися, що може зробити Превелєбна Мати, аби покарати тебе?

Коли Одраде дивилася на темряву, що густішала довкола її кімнат у Дар-ес-Баліаті, знову чула ці слова у своїй свідомості, наче послання з царства духів. Зненацька її заповонила глибока самотність. Усі вийшли з цієї кімнати.

Зосталася лише покарана!

Як виблискували Шіанині очі в тій кімнаті над Великою площею, скільки питань тіснилося в її мозку.

— Чого ти завжди говориш про біль і покарання?

— Ти мусиш навчитися дисципліни. Як зможеш контролювати інших, не контролюючи сама себе?

— Мені цей урок не подобається.

— Він не надто подобається нам усім... аж до моменту, коли ми збагнемо його цінність із власного досвіду.

Як і було задумано, ця відповідь довго ятрила свідомість Шіани. Врешті-решт вона розповіла все, що знала про цей танець.

— Частина танцівників тікає. Інші переходять просто до Шайтана. Священники кажуть, що вони йдуть до Шай-Хулуда.

— А ті, що вижили?

— Коли одужають, мусять приєднатися до великого танцю у пустелі. Якщо Шайтан прийде туди, помруть. Якщо не прийде, дістануть нагороду.

Одраде розгледіла схему. З цього моменту Шіанині пояснення не були необхідними, хоча вона дозволила дівчинці продовжувати. Яким гірким був голос Шіани!

— Дістають гроші, місце на базарі, всяке таке. Вони довели, що є людьми. Так кажуть священники.

— А ті, кому не вдалося, не люди?

Шіана довго мовчала, глибоко замислившись. Але Одраде вже розпізнала, куди веде цей шлях. Випробування Сестринства на людськість! Вона сама пройшла цей перехід до схвалюваної Сестринством частини людства, Шіана теж його повторила. Яким лагідним він здавався порівняно з іншими болісними випробуваннями!

У тьмяному світлі музейного приміщення Одраде здійняла праву руку. Дивилася на неї, згадуючи скриньку агонії та гом джаббар, приставлений до шиї, готовий убити її, якби вона здригнулася чи крикнула.

Шіана теж не скрикнула. Та вона знала відповідь на питання Одраде ще до скриньки агонії.

— Вони люди, тільки інші.

Одраде заговорила вголос у порожній кімнаті з експонатами колекції Тиранового не-покою.

— Що ти з нами зробив, Лето? Чи ти лише Шайтан, що розмовляє з нами? До чого ти б нас тепер змусив причаститися?

Чи цей архаїчний танець став архаїчним сексом?

— З ким ти розмовляєш, Мати?

Це був Шіанин голос із розчинених дверей по той бік кімнати. Її сіра одежа постулантки здавалася лише неясним обрисом, що збільшувався, наближаючись.

— Мати Настоятелька послала мене по тебе, — сказала Шіана, зупинившись біля Одраде.

— Я розмовляла сама з собою, — відповіла Одраде. Глянула на дивно спокійну дівчинку, згадуючи нутряне збудження моменту, коли Шіані поставили опорне питання: *«Хочеш бути Превелебною Матір'ю?»*

— Чому ти розмовляєш сама з собою, Мати? — Шіанин голос сповнювала турбота. Вчительки-Прокторки матимуть купу роботи, усуваючи ці емоції.

— Я згадала, як питала тебе, чи хочеш ти бути Превелебною Матір'ю, — промовила Одраде. — Це потягло за собою інші думки.

— Ти сказала, що я мушу у всьому підпорядковуватися тобі, нічого не шкодувати, не вивляти жодного непослуху.

— А ти сказала: *«І це все?»*

— Я тоді мало що знала, чи не так? Та й досі мало що знаю.

— Ніхто з нас не знає багато, дитино. Крім того, що всі ми танцюємо разом. А коли найменша з нас зіб'ється, то, напевне, прийде Шайтан.

Коли зустрічаються чужинці, варто з розумінням ставитися до відмінностей у звичаях і підготовці.

Леді Джессіка з «Мудрості Арракіса»

Остання зеленувата смуга сонячного світла зникла за обрієм, перш ніж Бурзмалі дав сигнал відходу. Уже стемніло, коли вони дісталися дальнього кінця Айсяя та окружної дороги, що мала привести їх до Дункана. Хмари закрили небо, відбиваючи міські вогні вниз, на міські нетрі, якими вели їх провідники.

Ці провідники непокоїли Люціллу. Вони з'являлися з бічних вулиць, з раптово розчинених дверей і пошепки викладали дальший маршрут.

Надто багато людей знало про пару втікачів і їхнє плановане побачення!

Люцілла вступила в бій зі своєю ненавистю та подолала її, але, як наслідок, у ній зародилася глибока недовіра до кожного, хто її бачив. Приховувати цю недовіру за механічними позами плейфем перед своїм клієнтом ставало дедалі складнішим.

Пішохідна стежка обіч дороги була покрита змішаною з підталим снігом грязюкою, наляпаною землеходами, які проїжджали повз. Вони не пройшли й пів кілометра, як Люцілліні ноги змерзли, і для компенсації цього їй довелося витратити енергію на додатковий приплив крові до кінцівок.

Бурзмалі йшов мовчки, опустивши голову, вочевидь, занурившись у власні гризоти. Люцілла не дала себе ошукати. Він чув кожен звук довкола них, бачив наближення кожного автомобіля. Сам відходив від дороги і її відтягував щоразу, коли

наближався якийсь землекід. Машини на підвісках зі свистом розрізали повітря, грязюка летіла їм з-під вентиляційних щитків, засипаючи придорожні кущі. Бурзмалі тримав її на землі поруч із собою, доки не впевнювався, що машина зникла з поля зору та чутності. Навряд чи хтось, їдучи в такій машині, чув якісь інші звуки, крім тих, які створював сам.

Так вони йшли дві години, а тоді Бурзмалі зупинився й оцінив дорогу попереду. Їхньою метою було селище на окружній дорозі, описане як «цілковито безпечне». Та Люцілла знала краще. Жодне місце на Гамму не було цілковито безпечним.

Жовті вогні кидали відсвіт на хмари над ними, позначаючи розміщення потрібного їм селища. Кальна дорога повела їх через тунель під окружною, звідти вони вийшли на низький пагорб, зарослий якоюсь подобою саду. У тьмяному світлі висувувалося голе віття дерев.

Люцілла глянула вгору. Хмари рідшали. Гамму мала багато малих місяців, фортець — не-кораблів. Частину з них помістив там Тег, але вона зауважила низку нових, вони разом виконували сторожові ролі. Здавалися десь учетверо більшими за найяскравіші зорі, часто переміщалися групами. Це робило їхнє світло корисним, проте нерегулярним, бо рухалися вони швидко — від їхньої появи над горизонтом до зникнення за ним минало всього кілька годин. Крізь просвіти між хмарами вона побачила стрічку з шістьох таких місяців. Задумалася, чи є вони частиною Тегової захисної системи.

На мить її думки перейшли до природженої слабкості ментальності облоги, яку репрезентувала така оборона. Тег мав рацію. Мобільність була ключем до військового успіху, та вона сумнівалася, що він мав на увазі пішохідну мобільність.

На білому від снігу схилі важко було схватися, і Люцілла відчувала, що Бурзмалі це нервує. Що вони робитимуть, якщо хтось прийде? Внизу, ліворуч від них, тяглася покрита снігом западина, ведучи до селища. Там не було дороги, але Люцілла подумала, що може бути стежка.

— Туди, вниз, — сказав Бурзмалі, ведучи її в западину. Сніг сягав їм до литок.

— Сподіваюся, ці люди гідні довіри, — зауважила вона.

— Вони ненавидять Всечесних Матрон, — відповів він. — Для мене цього досить.

— Краще б гхола був тут! — Вона втрималася від різкішої відповіді, та не змогла пересилити себе й не додати: — Мені їхньої ненависті не досить.

«Краще очікувати найгіршого», — подумала вона.

А все-таки думки про Бурзмалі її заспокоїли. Він скидався на Тега. Жоден із них не вибрав би дороги, що завела б у глухий кут, якби тільки міг цьому запобігти. Вона здогадувалася, що навіть у кущах довкола них приховані сили підкріплення.

Засипаний снігом шлях переходив у бруковану доріжку, злегка вигнуту досередини. Завдяки системі танення вона була чистою від снігу. Посередині доріжки тяглася цівка вологи. Люцілла пройшла цією доріжкою кілька кроків, перш ніж розпізнала, що то таке — магшут, магнітний жолоб. Шляхопровід для древнього магнітного транспорту, що перевозив товари чи сировину до фабрик у часи перед Розсіянням.

— Тут стає крутіше, — попередив її Бурзмалі. — Там вирізані сходи, але будь обережною. Вони плиткі.

Невдовзі вони дісталися кінця магшута. Зупинилися біля напівзруйнованої стіни — місцева цегла поверх пласталевого фундаменту. При слабкому зоряному світлі на пояснілому небі можна було розгледіти, що цеглу зроблено примітивно — типова будівля Голодних Часів. Стіна була оповита масою виткої лози й покрита плямами грибів. Рослинність не дуже приховувала тріщини цегли та грубі зусилля заповнити щілини заправою. Одинарний ряд вузьких вікон виходив на місце, де магшут вливався в гущавину бур'янів та кущів. Три вікна блимали електричною синявою — там ішла якась внутрішня діяльність, що супроводжувалася слабким потріскуванням.

— За давніх часів це була фабрика, — озвався Бурзмалі.

— Маю очі та пам'ять, — відрізала Люцілла. Невже цей буркітливий самець вважає, що вона геть позбавлена розуму?

Щось похмуро заскрипіло ліворуч від них. Латка дерну та бур'янів піднялася, відкривши вхід до підвалу. Звідти сяяло яскраве жовте світло.

— Хутко! — Бурзмалі швидким бігом повів її крізь густу рослинність, а тоді вниз сходами за лядою дверей. Скрипучі двері зачинилися за ними під акомпанемент механічного гудіння.

Люцілла виявила, що вони опинилися у великому приміщенні з низькою стелею. Світло випромінював довгий ряд сучасних світлокуль, вишикуваних уздовж масивних пласта-левих балок над головою. Підлогу було чисто підметено, але на ній виднілися подряпини та вм'ятини. Без сумніву, сліди від машин, які колись тут стояли. Вона розгледіла проблиск якогось руху по той бік порожнього приміщення. До них чвалом підбігла молода жінка, вдягнена в драконяче вбрання, схоже на Люціллине.

Люцілла принохалася. У повітрі витав запах кислоти з нотками чогось зіпсованого.

— Це була Харконненівська фабрика, — промовив Бурзмалі. — Цікаво, що вони тут робили?

Молода жінка зупинилася перед Люціллою. Мала тонку й гнучку постать, елегантний обрис і зграбні рухи, не скуті обтислою одежею. Личко аж світилося підшкірним блиском. Її вигляд свідчив про постійне тренування і добре здоров'я. Проте зелені очі були суворими. Від того, як вони міряли все побачене, проймало морозом.

— То вони не одну мене послали стеретти це місце, — сказала вона.

Бурзмалі почав було відповідати, але Люцілла зупинила його, простягнувши руку. Ця жінка не була тією, ким здавалася. «*Як і я!*» Люцілла відповіла, старанно добираючи слова:

— Схоже, ми завжди пізнаємо одна одну.

Молода жінка посміхнулася.

— Я стежила за тим, як ви підходили. Не могла повірити власним очам. — Пробіглася по Бурзмалі глузливим поглядом. — То це начебто клієнт?

— І провідник, — відповіла Люцілла. Помітила здивування на обличчі Бурзмалі й подумки молилася, щоб він не поставив неналежного питання. Ця молодичка була небезпечною!

— Хіба нас не чекали? — спитав Бурзмалі.

— Ах, воно розмовляє, — сказала молода жінка, сміючись. Її сміх був таким же холодним, як її очі.

— Я волів би, щоб мене не називали «воно», — сказав Бурзмалі.

— Називаю гаммійське шумовиння як хочу, — відповіла молода жінка. — Можеш не розповідати мені, що б ти там волів!

— Як ти мене назвала? — Бурзмалі був утомлений, однак ця несподівана атака змусила його скипіти гнівом.

— Шумовинням, бо так мені захотілося!

Бурзмалі вже досить витерпів. Перш ніж Люцілла зуміла його зупинити, низько ревнув і вліпив молодій жінці тяжкого ляпаса.

Але промахнувся.

Люцілла захоплено дивилася, як жінка, пригнувшись, ухилилася від атаки, піймала Бурзмалі за рукав, наче це був клапоть тканини, що розвівався на вітрі, і, крутнувшись у блискавичному піруеті, швидкість якого маскувала його точність, збила Бурзмалі з ніг. Він аж проїхався по підлозі. Жінка тим часом напівприсіла на одній нозі, а друга от-от мала завдати удару.

— А тепер я його вб'ю, — сказала вона.

Люцілла, не знаючи, що може статися далі, зігнулася, відхилившись при цьому вбік і ледь уникнувши стопи жінки, що з'явилася невідомо звідки. Відповіла контрударом — стандартною сабардою Бене Гессерит — і відкинула молоду жінку

на спину. За мить незнайомка лежала на підлозі, згорнувшись клубком: удар влучив їй у живіт.

— Думка вбити мого провідника недоречна, хай як тебе на ім'я, — промовила Люцілла.

Молода жінка насилу перевела подих і заговорила, все ще відсапуючись у паузах між словами:

— Моє ім'я Мурбелла, Велика Всечесна Матроно. Ти присоромила мене, подолавши такою повільною атакою. Навіщо ти так зробила?

— Тобі слід було дати урок, — промовила Люцілла.

— Я недавно пройшла облачення, Велика Всечесна Матроно. Прошу, даруй мені. Дякую тобі за цей прекрасний урок і дякуватиму щоразу, застосовуючи твою відповідь. Я закарбувала її в пам'яті. — Схилила голову, а тоді легко схопилася на ноги з пустотливою посмішкою на обличчі.

— Ти знаєш, хто я? — спитала Люцілла найхолоднішим своїм голосом. Краєм ока побачила, як болісно й повільно встає Бурзмалі. Став збоку, стежачи за жінками, але його обличчя палало від гніву.

— З твоєї здатності дати мені урок бачу, що ти та, ким є, Велика Всечесна Матроно. Мені пробачено? — З обличчя Мурбелли зникла пустотлива посмішка. Вона стояла з похиленою головою.

— Тобі пробачено. Підлітає не-корабель?

— Так тут кажуть. Ми до цього готові. — Мурбелла глянула на Бурзмалі.

— Він усе ще корисний і мусить мене супроводжувати, — промовила Люцілла.

— Дуже добре, Велика Всечесна Матроно. Чи на знак прощення назвеш своє ім'я?

— Ні!

Мурбелла зітхнула.

— Ми захопили гхолу, — сказала вона. — Він прибув з півдня, замаскований під тлейлаксу. Я от-от мала вкласти його в ліжку, коли з'явилася ти.

Бурзмалі шкутильгав до них. Люцілла помітила, що він розпізнав небезпеку. У цьому «цілковито безпечному» місці рояться вороги! Та вороги досі дуже мало знають.

— Гхолу не поранено? — спитав Бурзмалі.

— Воно й далі говорить, — зауважила Мурбелла. — Як дивно!

— Ти не вкладеш гхолу в ліжку, — промовила Люцілла. — Він — моє спеціальне доручення!

— Граймо справедливо, Велика Всечесна Матроно. Я перша його позначила. Він уже частково підкорений.

Вона знову засміялася з бездушною невимушеністю, яка шокувала Люціллу.

— Туди. Там місце, звідки ти зможеш побачити.

Нехай би ти помер на Каладані!

Древній застільний тост

Дункан намагався згадати, де він. Знав, що Тормса мертвий. З його очей ринула кров. Так, це він пам'ятав виразно. Вони ввійшли до темного будинку, і тут довкола них зненацька спалахнуло світло. Дункан відчув біль у потилиці. Удар? Він намагався ворухнутися, а м'язи відмовлялися слухатися його.

Пам'ятав, як він сидів на краю широкого травника. Там йшла гра — якийсь різновид боулінгу. Ексцентричні кулі відбивалися і летіли, ці рухи начебто не корилися жодній схемі. Гравцями були юнаки у звичному одязі... Г'єді Прайм!

— Вправляються, аби бути старими, — сказав він. Пам'ятав, що сказав це.

Його компаньйонка, молода жінка, глянула на нього байдужими очима.

— Лише старі мали б грати в ці ігри просто неба, — сказав він.

— О?

На це питання не було відповіді. Вона виставила його дурнем, обійшовшись найпростішим вербальним жестом.

«А наступної миті зрадила мене Харконненам».

То це був догхолівський спогад.

«Гхола!»

Він згадав Твердиню Бене Гессерит на Гамму. Бібліотеку: голофото і трайдфото Герцога Атріда, Лето I. Тегова схожість із ним не була випадковою: Тег трохи вищий, але має таке саме довге худорляве обличчя, ніс із високим переніссям, славетну Атрідівську харизму...

«Ter!»

Він згадав останній шляхетний вчинок старого башара в ніч Гамму.

«Де я?»

Тормса привів його сюди. Вони йшли зарослим шляхом на околицях Айсая. *Барони*. Не пройшли і двохсот метрів, як почав падати сніг. Мокрий липкий сніг. Холодний і жалюгідний сніг, від якого їм уже через хвилину зацокотіли зуби. Вони зупинилися, щоб підняти каптури й тісніше застебнути непроникні куртки. Стало краще. Та невдовзі споночіє. Ста-не куди холодніше.

— Тут попереду щось типу притулку, — сказав Тормса. — Перечекаємо там ніч.

Коли Дункан не відповів, Тормса додав:

— Тепло там не буде, але буде сухо.

Дункан побачив сірий обрис цього місця з відстані приблизно трьохсот кроків. Будівля заввишки десь у два поверхи вирізнялася на тлі брудного снігу. Він одразу розпізнав її, це був Харконненівський лічильний пост. Тут спостерігачі лічили (а інколи вбивали) людей, які проходили повз. Його збудовано з місцевої глини, перетвореної на одну гігантську цеглину. Технологія цього перетворення зводилася до простого прийому: спершу з глини робили брикети, а тоді обпалювали їх широкоствольним вогнеметом. Такі ж вогнемети Харконнени використовували, щоб тримати під контролем натовпи.

Коли вони підійшли ближче, Дункан побачив залишки повноохопного захисного екрана з бійницями для вогненних пік, націлених у тих, хто наближався. Хтось давно вже знищив цю систему. Рвані діри в сітці поля частково заросли кущами. Але бійниці для вогненних пік залишалися відкритими. О так, щоб можна було бачити, хто наближається.

Тормса зупинився і прислухався, пильно вивчаючи довкілля.

Дункан глянув на стару лічильну станцію. Добре пам'ятав такі будівлі. Те, що здіймалося перед ним, було як деформована поросль, що проклонулася з первісної насінини циліндричної форми. Поверхню випечено до стану скловидного покриття. Бородавки та випуклості видавали місця, де стався перегрів. Тисячолітня ерозія залишила дрібні подряпини, але первісна форма вціліла. Він глянув угору й помітив стару підйомну систему на силових підвісках. Хтось нашвидкуруч прилаштував блок і линву для підйому.

Тож вилом у повноохопному екрані зроблено недавно.

Тормса зник у цьому отворі.

Наче повернуто перемикач — і видіння у Дункановій пам'яті змінилося. Він був у бібліотеці не-кулі разом із Тегом. Проєктор висвітлював серію краєвидів сучасного Айсяя. Думка про *сучасність* викликала в нього якесь дивне відлуння. Бароні було сучасним містом, якщо вважати сучасністю лише технологічну відповідність нормам цього часу. Усі перевезення людей і матеріалів здійснювалися транспортом на силових підвісках, і всі колії проходили високо вгорі. Не було входів на рівні землі. Він пояснив це Тегові.

Цей план утілювався в місто, що використовувало кожен квадратний метр вертикального чи горизонтального простору для інших цілей, а не переміщення товарів і людей. Усі входи до транспортної системи були таких розмірів, щоб протиснулися універсальні транспортні капсули, — не більше.

— Ідеальними формами були б циліндри з плоскими дахами для 'топтерів, — сказав Тег.

— Харконнени віддавали перевагу квадратам і прямокутникам.

Це була правда.

Дункан пам'ятав Бароні з ясністю, від якої біла дрож. Силкові колії пронизували міський простір, мов червоточини: прямі, заокруглені, вигнуті під косими кутами... вгору, вниз, вбік. Як не лічити прямокутного абсолюту, нав'язаного

Харконненівським капризом, Бароні збудовано за демографічно-інженерним критерієм: максимальна заселеність при мінімальних витратах матеріалів.

— Плаский дах був єдиним простором у цьому клятому місті, де людина могла почуватися людиною! — Він згадав, як казав це Тегові та Люціллі.

Угорі містилися пентхаузи, сторожові пости при всіх краях, при майданчиках для 'топтерів, при входах з нижчих рівнів, довкола всіх парків. Люди, що мешкали нагорі, могли забути про тілесну масу, яка корчилася по сусідству, відразу ж під ними. Нагору не діставався жоден запах чи звук із цього стовпотворіння. Слуги мусили скупатися і перевдягтися в санітарний одяг, перш ніж увійти.

Тег мав питання.

— Чому ж ці людські маси погоджувалися жити в такому скупченні?

Відповідь була очевидною, і він пояснив її. Зовнішній простір був небезпечний. Міська влада доклала сил, щоб він здавався ще небезпечнішим, ніж був насправді. Крім того, мало хто знав про краще життя назовні. Єдине краще життя, про яке вони знали, було нагорі. А єдиним шляхом угору була принизлива догідливість.

«Так буде, і ніщо не можна з цим зробити!»

Ще один голос пролунав у черепі Дункана. Він виразно його чув.

Пола!

«Як дивно», — подумав Дункан. У передзнанні була пиха, схожа на пиху ментата, що міститься в його найламкішій логічній структурі.

«Я ніколи досі не вважав Пола пихатим».

Дункан вдивлявся у своє обличчя в дзеркалі. Частиною свідомості зрозумів, що це був догхолівський спогад. Зненацька з'явилося інше дзеркало, а в ньому обличчя. Теж його, але інакше. Смагляве й заокруглене, проте почало вже набувати

гостріших рис, які мало б, якби дозріло. Заглянув у власні очі. Так, це були його очі. Чув колись, що його очі описували як «печерних мешканців». Були глибоко посаджені під бровами й над високими вилицями. Йому казали, що складно визначити їхній колір — темно-сині вони чи темно-зелені? — хіба що під прямим освітленням.

Так сказала жінка. Він не пам'ятав цієї жінки.

Спробував простягти руку й торкнутися свого волосся, але руки не слухалися. Тоді згадав, що його волосся висвітлили. Хто це зробив? Стара жінка. Волосся не було більше шапкою темних кучерів.

Герцог Лето дивився на нього з дверей обідньої кімнати на Каладані.

— А тепер ми їстимемо, — промовив Герцог. Ці слова були б королівським наказом, але від пихатості їх урятувала легенька усмішка. Вона наче говорила: «Хтось мусив це сказати».

«Що діється з моєю головою?»

Пам'ятав, як він слідом за Тормсою входив туди, де вони мали зустрітися з не-кораблем. Так казав Тормса.

Це був великий будинок, масивне громаддя в нічній темряві. Довкола вищої будівлі кілька менших надвірних прибудов. Усі вони здавалися заселеними. Всередині чулися голоси і звуки машин. У вузьких вікнах не видно було облич. Усі двері зачинені. Коли вони минали більшу прибудову, Дункан відчув запахи куховарства. Це нагадало йому, що того дня вони їли тільки сухі смужки чогось шкірянистого, Тормса назвав це «дорожньою їжею».

Вони ввійшли до темного будинку.

Спалахнуло світло.

З очей Тормси ринула кров.

Темрява.

Дункан глянув на жіноче обличчя. Раніше він бачив уже схоже: окремих *трайд*, кадр, вирізаний з довгої послідовності голофото. Де це було? Де він це бачив? Майже овальне

обличчя з ледь розширеним чолом, яке порушує досконалість його кривизни.

— Мене звати Мурбелла, — сказала вона. — Ти цього не пам'ятатимеш, але ділюся цим у мить, коли тебе позначаю. Я вибрала тебе.

«Пам'ятаю тебе, Мурбелло».

Зелені очі, широко розставлені під дугами брів, — ось що було найголовнішим на цьому обличчі. Спостерігач помічав їх першими, залишивши на потім підборіддя і маленький ротик. Уста були повними, він знав, що, коли господиня спокійна, вони віддимаються.

Зелені очі зазирали йому в зіниці. Як холодно вони дивилися. Яка в них сила.

Щось торкнулося його щоки.

Він розплющив очі. Це був не спогад! Це відбувалося з ним. Відбувалося в цю мить!

Мурбелла! Вона була тут і покинула його. А тепер повернулася. Він згадав, що прокинувся оголеним на м'якій поверхні... на постелі. Руки пізнали, що це постіль. Просто над ним роздягнена Мурбелла, зелені очі вдивляються в нього з моторошною пильністю. Вона торкається його в багатьох місцях одночасно. З її губ випливає тихе бриніння.

Він відчуває швидку ерекцію, болісну у своїй твердості.

У нього не зостається жодних сил для опору. Її руки просуваються по його тілі. Її язик. Бриніння! Оповила його звідусіль, її губи торкаються його. Пипки її грудей мазнули його по щоках, по грудях. Побачивши її очі, він розпізнав у них свідомий замір.

Мурбелла повернулася і робила це ще раз.

Над її правим плечем він розгледів проблиск широкого пласкляного вікна — а за цим бар'єром Люціллу та Бурзмалі. Сон? Бурзмалі притис долоні до пласкла. Люцілла стояла, схрестивши руки, з виразом обличчя, в якому змішувалися люті і цікавість.

— Мої руки — вогонь! — пробурмотіла йому в праве вухо Мурбелла.

Її тіло закрило обличчя за пласклом. Він відчував вогонь усюди, де вона його торкалася.

Зненацька його мозок охопило полум'я. Приховані місця всередині нього ожили. Він побачив червоні капсули, що пропливали йому перед очима, мов низка блискучих ковбасок. Відчув гарячку. Був переповненою капсулою, всередині його свідомості спалахнуло збудження. Ці капсули! Він знав їх. Вони були ним самим... були...

Усі Дункани Айдаго, первинний оригінал і серійні гхоли, впливли до його свідомості. Лускали, як стручки з насінням, відкидали всяке існування поза самими собою. Побачив себе, чавленого великим червом з людським обличчям.

«Будь проклятий, Лето!»

Чавлений, чавлений і чавлений... знову й знову.

«Будь проклятий! Проклятий! Проклятий!..»

Він помирав під сардаукарським мечем. Біль вибухнув яскравим блиском, поглинутим темрявою.

Він помирав у катастрофі 'топтера. Помирав під ножем убивці-Рибомовки. Помирав, помирав і помирав.

І жив.

Його залило стільки спогадів, аж він здивувався, як міг усі їх помістити. Солодкі пахощі новонародженої донечки в його руках. Muskusний аромат пристрасної коханки. Букет найкращого даніанського вина. Задихані зусилля у тренувальній залі.

Аксолотлеві контейнери!

Згадав виринання з них раз у раз: яскраві вогні та м'які механічні руки. Руки повертали його, і несфокусованим поглядом новонародженого він бачив велику груду жіночої плоті — монструозну у своїй майже нерухомій масивності... лабіринт темних трубок, що сполучали її тіло з гігантським металевим резервуаром.

Аксолотлевим контейнером?

Він задихався під тиском низки пам'ятей, що одна за одною напливали в нього. *Усі ці життя! Усі ці життя!*

Тепер він згадав, що прищепили йому тлейлаксу: глибинну свідомість, яка чекала лише моменту спокушення його імпринтеркою Бене Гессерит.

Та це була Мурбелла, а вона не з Бене Гессерит.

Але вона була тут, під рукою, і тлейлаксанська схема запаувала над його реакціями.

Дункан почав тихо наспівувати й торкнувся її, рухаючись зі спритністю, яка шокувала Мурбеллу. *«Він не повинен бути таким чулим! Не повинен відповідати так!»* Його права рука тріпотіла на губах її вагіни, а ліва пестила основу її хребта. Водночас вуста ніжно просувалися їй по носі, до губ, до заглибини під лівою пахвою.

І весь цей час він тихо наспівував у ритмі, що прокочувався пульсацією крізь її тіло, заколискуючи... ослаблюючи...

Вона спробувала відштовхнутися від нього, але він лише посилив її відповідь.

«Звідки він знав, що має торкнутися мене там цієї миті? І там! І там! Ох, Свята Скеле Дура, звідки він це знає?»

Дункан помітив, як напучнявіли її груди, побачив, що їй заклало носа. Пипки її грудей напружилися, ореоли довкола них потемніли. Вона зойкнула й широко розвела ноги.

«Велика Матроно, допоможи мені!»

Та єдина Велика Матрона, на допомогу якої вона могла сподіватися, була поза кімнатою, відгороджена від неї зачиненими дверима і пласкляним бар'єром.

Мурбеллу охопила енергія відчаю. Відповіла єдиним способом, який знала, торкаючи, пестячи, застосовуючи всі техніки, які так старанно вивчала впродовж довгих років учнівства.

Та на кожен її рух Дункан знаходив контрхід, а той викликав дику стимуляцію.

Мурбелла виявила, що вона неспроможна більше контролювати власні реакції. Відгукувалася автоматично, черпаючи з джерела знань, глибшого за її вишкіл. Відчула, як напружуються м'язи її вагіни. Відчула швидкий наплив вологи до піхви. Коли Дункан ввійшов у неї, почула свій зойк. Її руки, ноги, все тіло рухалося з обома системами реакцій — добре завченим автоматизмом і глибшим, глибшим усвідомленням інших жадань.

«Як він зробив це зі мною?»

По гладких м'язах таза почали пробігати хвилі екстатичних спазмів. Вона відчула його негайну відповідь і сильний удар сім'явиверження. Це підсилило її відгук. Екстатичні пульсації судом у її піхві виривалися назовні... назовні... назовні. Екстаз оволодів усіма її чуттями. Побачила вибух білого саява в себе під повіками. Кожен мускул здригався від екстазу, якого вона досі собі не уявляла. Навіть не думала, що така насолода можлива.

Хвилі знову покотилися навсідч, вириваючись назовні.

Знову й знову.

Вона втратила лік повторенням.

Коли Дункан зойкнув, зойкнула й вона, хвилі знову попливли назовні.

І знову...

Зникло відчуття часу та простору, зосталося лише це занурення в невпинну насолоду.

Вона хотіла, щоб це тривало вічно, і хотіла, щоб це припинилося. Таке не має відбуватися з жінкою! Всечесна Матрона не повинна такого переживати. Це були відчуття, які мали керувати чоловіками.

Дункан виринув із прищепленої йому схеми реакцій. Мав зробити ще щось. Не пам'ятав, що саме.

Люцілла?

Уявив, як вона лежить перед ним мертва. Але ж ця жінка не була Люціллою, це була... це була Мурбелла.

У нього залишилося вкрай мало сил. Відірвався від Мурбелли, спробував підвестися, зумів стати навколішки. Руки дрижали від незрозумілого хвилювання.

Мурбелла намагалася відштовхнути Дункана від себе, але його там не було. Розплющила очі.

Дункан стояв над нею на колінах. Вона гадки не мала, скільки часу минуло. Шукала в собі енергії, щоб сісти, але не змогла. Поволі повертався здоровий глузд.

Глянула Дунканові в очі, знаючи тепер, ким мусить бути цей чоловік. Чоловік? Тільки юнак. Але він зробив таке... таке... Усіх Всечесних Матрон було попереджено: існує гхоло, якого тлейлаксу озброїли забороненими вміннями. Цього гхолу слід убити!

До її м'язів приплив невеликий струмочок енергії. Вона припіднялася на ліктях. Переводячи подих, спробувала відкотитися від нього і знову впала на м'яку поверхню.

На Святу Склею Дура! Цього самця не можна залишити живим! Він був гголою і міг робити речі, дозволені лише Всечесним Матронам. Хотіла його вдарити, а водночас хотіла знову притягти до свого тіла. *Екстаз!* Знала: зробить усе, про що він у цю мить її попросить. Вона зробить це для нього.

«Ні! Я мушу його вбити!»

Вона ще раз припіднялася на ліктях і з цієї позиції зуміла сісти. Її затуманений погляд перетнув вікно, дістався туди, де вона зачинила Велику Всечесну Матрону й провідника. Обличчя чоловіка залляв рум'янець. Лице Великої Всечесної Матрони було так само непорушним, як сама Склея Дура.

«Як вона може просто так стояти, побачивши це? Велика Всечесна Матрона мусить убити цього гхолу!»

Мурбелла кивнула жінці за пласклом, хитнулася до зачинених дверей поруч із ліжком. Насилу зуміла відімкнути двері, тоді знову впала на постіль. Її очі вп'ялися в юнака, що стояв навколішках. На його тілі виблискував піт. На йоголюбому тілі...

Hi!

Відчай зіштовхнув її на підлогу. Впала на коліна, а тоді, більше силою волі, ніж м'язів, підвелася. Енергія повертала-ся, але ноги її дрижали, коли вона намагалася обійти ліжко.

«Зроблю це сама, не задумуючись. Мушу це зробити».

Її тіло погойдувалося з боку в бік. Спробувала заспокоїти-ся. Замахнулася, завдаючи удару йому в шию. Вивчила цей удар під час довгих тренувань. Він розтרוщив би йому гор-лянку. Жертва померла б від задухи.

Дункан легко ухилився від удару, але був повільним... повільним...

Мурбелла ледь не впала поруч із ним, та її втримали руки Великої Всечесної Матрони.

— Убий його, — простогнала Мурбелла. — Це перед ним нас застерігали. Це він!

Мурбелла відчула долоні на своїй шиї, пальці сильно на-тисли на нервові вузли за вухами.

Останнім, що почула Мурбелла, перш ніж знепритомніти, були слова Великої Всечесної Матрони:

— Ми нікого не вб'ємо. Цей гхола летить на Ракіс.

Найнебезпечніша потенційна конкуренція для будь-якого організму походить від особин його власного виду. Вид споживає згідно з потребами. Зростання обмежене тією потребою, засоби задоволення якої наявні в найменшій кількості. Найменш сприятлива умова контролює темп зростання. (Закон Мінімуму)

3 «Уроків Арракіса»

Будівля стояла здаля від широкої алеї, під захистом дерев і старанно доглянутих живоплотів. Живоплоти звивалися, утворюючи лабіринт, білі стовпи в людський зріст заввишки окреслювали засаджені площі. Жоден автомобіль не міг в'їхати сюди чи виїхати звідси інакше, ніж повільно повзучи. Військовий розум Тега миттю це збагнув, коли броньований землекід доставив його до дверей. Фельдмаршал Музафар, єдиний, крім нього, пасажир на задньому сидінні, зауважив Тегову оцінку й сказав:

— Ми захищені зверху променевою анфіладною системою.

Солдат у камуфляжному однострої з довгоствольним лазерострілом на перекинутому через плече реміні відчинив двері і став струнко, коли Музафар виходив.

Тег вийшов за ним слідом. Пізнав це місце. То була одна з «надійних» адрес, які він отримав від Служби безпеки Бене Гессерит. Очевидно, інформація Сестринства перестала відповідати дійсності. Однак сталося це недавно, бо Музафар не дав знаку, що Тег може знати це місце.

Коли вони підійшли до дверей, Тег помітив, що інша захисна система, яку він бачив під час першої подорожі по Айсаю, залишилася незмінною. Стовпи, що стояли тут, ледь помітно відрізнялися від інших, розміщених уздовж бар'єра

з дерев і живоплотів. Ці стовпи були сканелайзерами, керованими з приміщення десь у будинку. Їхні ромбічно з'єднані конектори «зчитували» простір між ними й будинком. Досить легенького натиску на кнопку в сторожовій кімнаті — і сканелайзери покращують на шматки м'яса будь-яку живу плоть, що перетне їхні поля.

Біля дверей Музафар зупинився і глянув на Тега.

— Всечесна Матрона, з якою ви зараз зустрінетеся, наймогутніша з усіх, що прибули сюди. Вона не терпить нічого, крім цілковитого послуху.

— Як я розумію, ви мене попереджаєте.

— Я знав, що ви зрозумієте. Називайте її Всечесною Матроною. Цього досить. Рушаймо. Я дозволив собі таку вільність і приготував для вас новий мундир.

Кімната, куди завів його Музафар, належала до тих, яких Тег не бачив під час свого попереднього візиту. Невелика й так заставлена чорними скриньками, які постійно цокотіли, що для них двох залишилося небагато місця. Кімнату освітлювала єдина жовта світлокуля під стелею. Музафар втиснувся у куток, а Тег тим часом зняв з себе забруднений і пом'ятий мундир, який носив від виходу з не-кулі.

— Мені прикро, що не можу запропонувати вам купелі, — сказав Музафар. — Та ми не можемо зволікати. Вона втрачає терпіння.

У мундирі Тег почув себе іншою людиною. Це був знайомий чорний однострій, навіть із зірочками на комірі. Тож він мав постати перед цією Всечесною Матроною як башар Сестринства. Цікаво. Він знову цілковито був башаром, хоча годі сказати, що те могутнє почуття ідентичності колись його покидало. Але мундир доповнював і проголошував це. У цьому вбранні Тег не мав потреби якось додатково підкреслювати те, ким він був.

— Так краще, — сказав Музафар, ведучи Тега до передпокою, а звідти крізь двері, які він пам'ятав. Так, тут він зустрічався

з «надійними» контактами. Тоді він добре розпізнав функції кімнати, схоже, що й зараз нічого в ній не змінилося. Уздовж лінії, де стеля змикалася зі стінами, тяглися ряди мікроскопічних комунікаторів, замаскованих під срібні напрямні стрічки до світлокуль, що плавали вгорі.

«Той, за ким стежать, цього не бачить, — подумав Тег. — А у Спостерігача мільярд очей».

Його подвійне бачення попереджало про небезпеку, але це не було негайне насилля.

У цій кімнаті в п'ять метрів завдовжки й чотири завширшки велися справи на найвищому рівні. Торгівля не передбачала виставляння справжніх грошей. Люди тут бачили тільки портативні еквіваленти того, що вважалося валютою. Це міг бути меланж або молочні су-камені розміром з очне яблуко. Ідеально круглі, вони здавалися водночас блискучими й м'якими, але райдужно променіли, коли на них падало світло чи коли вони торкалися живих тіл. Це було місце, де данікен меланжу чи складана торбинка з су-каменями сприймалися як щось цілковито природне. Тут переходили з рук у руки суми, достатні для купівлі планети, — для цього досить було кивнути головою, кліпнути, тихо пробурмотіти. Жодних гаманців із валютою при цьому. Найближчу до них роль відігравали тонкі прозорі кейси, із захищених отрутою нутрощів яких виймали тонкі аркуші кристалічного рідуліанського паперу. На них невідомим друком були записані дуже великі числа.

— Це банк, — сказав Тег.

— Що? — Музафар пильно дивився на зачинені двері у протилежній стіні. — О, так. Вона невдовзі з'явиться.

— Зараз, звичайно, вона за нами стежить.

Музафар не відповів нічого, але міну мав похмуру.

Тег озирнувся довкола. Чи змінилося тут щось від його попередніх відвідин? Він не бачив жодних значущих змін. Міркував, чи подібні святилища якимось особливо змінюються

впродовж еонів. На підлозі лежав росовий килим, м'який, як пух казарки, і білий, наче підчеревина хутряного кита. На ньому зблискували росинки, та це був обман зору. Боса стопа (не те щоб це місце бачило колись босу стопу) не відчула б нічого, крім пестливої сухості.

Майже в центрі кімнати стояв вузький стіл, що мав приблизно двометрову довжину. Стільниця була щонайменше двадцять міліметрів завтовшки. Тег здогадався, що це даніанська джакаранда. Темно-коричнева поверхня була відполірована до блиску, що притягав погляд і відкривав глибинні жилки, схожі на річні потоки. Довкола стола стояли лише чотири адміральські крісла, зроблені майстром-митцем з того ж дерева, що й стіл, на сидінні та підлокітниках оббиті ліршкірою точнісінько відтінку полірованого дерева.

Лише чотири крісла. Більше було б надміру. Раніше він їх не випробовував, та й зараз не сів, але знав, що відчула б там його плоть: у них було майже так само зручно, як у слідокріслах. Звичайно, не зовсім так м'яко й без пристосування до форм тіла. Надмірний комфорт може схилити до розслаблення. Ця кімната і її вмеблювання казали: «Почувайся зручно, але не втрачай пильності».

Тег подумав, що в такому місці потрібно мати не тільки сприт, а й чималу бойову силу за спиною. Такого висновку він дійшов уже раніше, а зараз його оцінка не змінилася.

Тут не було вікон, а ті, які він побачив ззовні, закривали танці ліній світлоенергетичного бар'єра, що мав тримати оддалік зловмисників і унеможливити втечу. Тег знав, що такі бар'єри мають власні небезпеки, але важливими були наслідки. Енергетичного потоку, потрібного для їхньої підтримки, вистачило б для забезпечення цілого міста впродовж найтривалішого з життів його мешканців.

У цій демонстрації багатства не було нічого випадкового.

Двері, за якими стежив Муззафар, відчинилися з легким клацанням.

Небезпека!

До кімнати вступила жінка у блискучих золотих шатах. На тканині її одержі танцювали червоно-оранжеві лінії.

Вона стара!

Тег не очікував, що вона виявиться такою древньою. Її обличчя було поморщеною маскою. Глибоко посаджені очі мали барву зеленого льоду. Ніс скидався на видовжений дзьоб, тінь якого торкалася тонких губ і повторювала гострий кут підборіддя. Чорна пласка шапочка майже повністю прикривала сиве волосся.

Музафар уклонився.

— Залиш нас, — наказала вона.

Не кажучи й слова, він вийшов у двері, з яких вона ввійшла. Коли двері за ним зачинилися, Тег озвався:

— Всечесна Матроно.

— То ти розпізнав, що це банк? — У її голосі відчувалося лише легеньке тремтіння.

— Звичайно.

— Завжди є шляхи переказування значних сум чи купівлі енергії, — промовила вона. — Кажу не про ту енергію, що рухає фабриками, а про ту, що рухає людьми.

— І яка зазвичай виступає під дивними назвами уряду, суспільства чи цивілізації, — погодився Тег.

— Я так і здогадувалася, що ти виявишся дуже розумним, — зауважила вона. Відсунула крісло й сіла, проте не зробила Тегові знаку сідати теж. — Я вважаю себе банкіром. Це економить час. Дозволяє уникнути каламутних і неприємних просторікувань.

Тег не відповів. У цьому начебто не було потреби. Далі пильно її вивчав.

— Чому ти так на мене дивишся? — зажадала вона.

— Я не сподівався, що ви будете такою старою, — зізнався він.

— Ге-ге. Маємо багато несподіванок для тебе, башаре. Пізніше молодша Всечесна Матрона може прошепотіти тобі

своє ім'я, щоб позначити тебе. Молися Дуру, якщо так станеться.

Він кивнув, не надто розуміючи сказане.

— Цей будинок теж дуже старий, — промовила вона. — Я стежила за тобою, коли ти ввійшов. Це також тебе дивує?

— Ні.

— Загалом цей будинок залишався незмінним кілька тисячоліть. Його зведено з матеріалів, що зберігаються значно довше.

Він зиркнув на стіл.

— О ні, не деревина. А те, що в глибині: поластин, полаз і пормабат. П₃, з яких ніколи не глузують, якщо їхнє використання необхідне.

Тег зберігав мовчання.

— Необхідне, — повторила вона. — Ти протестуєш проти якоїсь із потрібних речей, заподіяних тобі?

— Мої протести нічого не важать, — відповів він. Куди вона хилить? Вочевидь, вивчає його. Як він вивчав її.

— Гадаєш, інші колись протестували проти заподіяного їм?

— Безсумнівно.

— Ти природжений полководець, башаре. Думаю, що будеш дуже цінним для нас.

— Я завжди думав, що я найбільш цінний для себе самого.

— Башаре! Глянь мені в очі!

Він підкорився, побачивши маленькі оранжеві цятки, що плавали на білках. Почуття небезпеки загострилося.

— Якщо колись побачиш мої очі цілковито оранжевими, стережись! — сказала вона. — Це означатиме, що ти образив мене понад межі мого терпіння.

Він кивнув.

— Мені подобається, що ти вмієш наказувати, але ти не можеш наказувати мені. Наказуй сміттю, бо це єдина функція, яку ми маємо для тобі подібних.

— Сміттю?

Вона недбалим рухом махнула рукою.

— Тим назовні. Ти їх знаєш. Їхні інтереси вузькі. Жодні великі питання не дістаються у їхню свідомість.

— Я думав, що саме про це і йдеться.

— Ми працюємо над тим, щоб такий стан зберігався, — підтвердила вона. — Усе, що до них потрапляє, проціджується через щільний фільтр. А він пропускає лише те, що має безпосередню вартість виживання.

— Жодних великих питань, — сказав він.

— Ти ображаєшся, та це нічого не важить, — промовила вона. — Для тих отам важливим питанням є: «Чи їстиму я сьогодні?», «Чи матиму цієї ночі притулок, куди не вторгнуться напасники або шкідливі комахи?». Розкіш? Розкіш — це здобути наркотики або особину протилежної статі, яка певний час триматиме бестію на відстані.

«А бестія — це ви», — подумав він.

— Я витрачаю на тебе певний час, башаре, бо бачу, що ти міг би бути для нас ще ціннішим, ніж Музафар. А він украй цінний. Навіть у цю мить ми винагороджуємо його за те, що він доставив тебе до нас у сприйнятливому стані.

Тег мовчав, і вона захихотіла.

— Не вважаєш себе сприйнятливим?

Тег зберігав мовчання. Йому дали з їжею якийсь дурман? Подвійне бачення мерехтіло, але насильницькі рухи відступали. Водночас з очей Всечесної Матрони зникали оранжеві цятки. Хоча слід триматися подалі від її стоп. Це смертоносна зброя.

— Ти просто неправильно думаєш про сміття, — продовжувала вона. — На щастя, найбільша їхня здатність — це самообмеження. Щось там вони знають у найглибших глибинах свідомості, але не можуть знайти часу, щоб подумати про це. І взагалі про будь-що, крім безпосередньої боротьби за виживання.

— І їх не можна поліпшити? — спитав він.

— Їх не слід поліпшувати! О, ми дбаємо, щоб самовдосконалення залишалось у них дуже модним. Звичайно, це манія, за якою не приховується нічого справжнього.

— Чергова розкіш, яку їм слід заборонити, — промовив він.

— Не розкіш! Те, чого взагалі не існує! Слід постійно тримати його за бар'єром, який ми охоче називаємо захисним невіглаством.

— Те, чого ти не знаєш, не може тобі зашкодити.

— Мені не подобається твій тон, башаре.

В її очах знову затанцювали оранжеві цятки. А все ж відчуття насилля зникло, коли вона знову захихотіла.

— Те, чого ти остерігаєшся, є протилежністю *тому-чоготимі-не-знаєш*. Ми навчаємо, що нове знання може бути небезпечним. Очевидне доповнення цього: «Будь-яке нове знання несумісне з виживанням».

Двері позаду Всечесної Матрони відчинилися, і повернувся Музафар. Це був змінений Музафар, його обличчя розчервонілося, очі блищали. Він став за кріслом Всечесної Матрони.

— Одного дня я зможу поставити отак за собою й тебе, — сказала вона. — Вчинити таке — у моїй владі.

Тег намагався здогадатися, що вони зробили з Музафаром. Чоловік скидався на одурманеного.

— Бачиш, що я маю владу? — спитала вона.

Він прокашлявся.

— Це очевидно.

— Я банкір, пам'ятаєш? Ми саме внесли депозит на ім'я нашого вірного Музафара. Ти вдячний нам, Музафаре?

— Так, Всечесна Матроно. — Його голос був хрипким.

— Я певна, що ти загалом розумієш цей різновид влади, башаре, — промовила вона. — Бене Гессерит добре тебе вишколили. Вони достатньо талановиті, та, боюсь, не такі, як ми.

— А ще мені казали, що ви доволі численні, — зауважив він.

— Не численність є ключовою, башаре. Така влада, як наша, спрямована у визначене русло, і її можна контролювати невеликою кількістю людей.

Тег подумав, що деяка риса робить її схожою на Превелебну Матір: може дати відповідь, не виказуючи багато.

— У своїй суті, — промовила вона, — така влада, як наша, може стати основою виживання для багатьох людей. *У такому разі* погроза її скасування — це все, що потрібно, аби правити. — Вона зиркнула через плече. — Хотів би ти, щоб ми відібрали в тебе нашу ласку, Муззафаре?

— Ні, Всечесна Матроно. — Він справді затремтів!

— Ви винайшли новий наркотик, — припустив Тег.

Вона відповіла сміхом, спонтанним і гучним, майже хрипким.

— Ні, башаре! Маємо старий.

— І ви зробили б мене залежним від нього?

— Як усі інші, кого ми контролюємо, башаре, маєш вибір: смерть чи послух.

— Це доволі старий вибір, — погодився він.

Якою була безпосередня загроза з її боку? Він не відчував насилля. Геть навпаки. Подвійне бачення показувало уривчасті спалахи з украй чуттєвим підтекстом. Вони вважають, що можуть провести з ним імпринтинг?

Вона всміхнулася йому зі значущим виразом обличчя, під яким приховувалася крига.

— Він добре нам служитиме, Муззафаре?

— Я вірю, що так, Всечесна Матроно.

Тег замислено насупився. Довкола цієї пари витало щось порочне. Вони протистояли всім етичним нормам, які були взірцем його поведінки. Приємно було згадати, що ніхто з них не знав про дивне прискорення його реакцій.

Здавалося, їм подобається його збентеження.

Тег певним чином заспокоївся, зрозумівши, що ніхто з цих двох не знає справжньої радості життя. Виразно бачив це поглядом, який просвітило Сестринство. Всечесна Матрона і Муззафар забули чи, ймовірно, відкинули все, що було основою виживання радісних людей. Подумав, що вони, либонь, неспроможні вже знайти справжнє джерело радості у власному тілі. Мусили вести існування вуаеристів, вічних підглядачів, постійно пам'ятаючи, як було раніше, перш ніж

вони перетворилися на тих, ким стали. Навіть коли глибоко загрузали в болоті того, що колись вважалося винагородою, мусили щоразу сягати нових крайнощів, тільки б торкнутися краю власних спогадів.

Всечесна Матрона виширилася ширше, показавши ряд блискучих білих зубів.

— Глянь на нього, Муззафаре. Гадки не має, що ми можемо зробити.

Тег чув це, але водночас і бачив очима, натренованими Бене Гессерит. У жодному з цих двох не зосталося й міліграма наївності. Не було нічого, що могло б їх здивувати. Не було нічого насправді нового. А все ж вони плели інтриги й вигадували підступи, сподіваючись, що ця крайність викличе гострі відчуття, як — пам'ятали це — було раніше. Знали, звичайно, що цього не буде, й очікували винести з цього переживання лише додаткову порцію палючої люті, а вона, своєю чергою, підштовхне їх до нової спроби дістатися недовсяжного. Ось як вони міркували.

Тег змайстрував для них усмішку, використовуючи всі вміння, вивчені під рукою Бене Гессерит. Це була усмішка, повна співчуття, розуміння і справжнього задоволення з власного існування. Знав, що це найсмертоносніша зневага, якої він міг їм завдати, побачив, що влучив у ціль. Муззафар грізно вирячився на нього. Всечесна Матрона перейшла від оранжевоокої люті до раптового здивування, а тоді, досить повільно, до проблиску втіхи. Цього вона не сподівалася! Це було щось нове!

— Муззафаре, — сказала вона, оранжеві цятки зникли з її очей. — Приведи Всечесну Матрону, яку вибрано, щоб позначити нашого башара.

Тег, подвійне бачення якого показувало пряму загрозу, на решті зрозумів. Відчував, як усвідомлення власного майбутнього хвилями виливається назовні й розходить ся навсібіч разом із силою, що наростала в ньому. Дика зміна в ньому

продовжувалася й далі! Енергія розширювалася. Разом з нею прийшло розуміння й вибір. Бачив, як він вихором проноситься крізь цей будинок, залишаючи позаду порозкидвані тіла (серед них і тіла Муззафара та Всечесної Матрони). Бачив, що весь цей комплекс буде схожим на бойню, коли він його покидатиме.

«Я мушу це зробити?» — міркував він.

За кожного, кого він уб'є, будуть убиті інші. Та бачив необхідність цього, як урешті розгледів проєкт Тирана. Біль, побачений ним самим, ледь не змусив його скрикнути. Проте він стримав цей крик.

— Так, приведіть цю Всечесну Матрону, — сказав він, знаючи, що тоді йому доведеться на одну особу менше шукати в цьому будинку, щоб знищити її. А насамперед слід зайнятися кімнатою, звідки керують сканелайзером.

О, ви, що знаєте, як ми страждаємо тут, не забувайте нас у своїх молитвах.

**Знак над Арракінським космодромом
(Історичні записи Дар-ес-Балаята)**

Тараза дивилася на пелюстки цвіту, що падали сніжинками на тлі срібного неба ракіанського ранку. Небо світилося перламутровим сяйвом — попри всі приготування, вона не передбачала такого. Ракіс приховував багато несподіванок. Тут, на краю Дар-ес-Балаятського саду на даху, панував аромат псевдопомаранчі, що пересилював усі інші запахи.

«Ніколи не вір, що знаєш до глибин будь-яке місце... чи будь-яку людину», — нагадала вона собі.

Розмова тут закінчилася, та не змовкало відлуння слів, якими вони обмінялися кілька хвилин тому. Хоча всі погодилися, що настав час діяти. Невдовзі Шіана «станцює для них черва», укотре продемонструвавши свою майстерність.

Вафф і нові представники священства мали бути співучасниками цієї «святої події». Але Тараза не сумнівалася, що ніхто з них не знає справжньої природи того, свідками чого вони мали стати. Ваффові, звичайно, набридло бути спостерігачем. Досі носився з роздратованою недовірою до всього, що чув чи бачив. Це творило дивну суміш із прихованим благоговінням, викликаним перебуванням на Ракісі. Каталізатором була, очевидно, лють через те, що правлять тут дурні.

Одраде повернулася з кімнати зустрічей і зупинилася поруч із Таразою.

— Я вкрай занепокоєна звітами з Гамму, — сказала Тараза. — Ти приносиш щось нове?

— Ні. Там, очевидно, досі панує хаос.

— Скажи мені, Дар, як гадаєш, що ми маємо зробити?

— Я постійно згадую слова Тирана, звернені до Ченоа: «Бене Гессерит такі близькі до того, чим повинні бути, а водночас такі далекі».

Тараза вказала на відкриту пустелю за канатом музейного міста.

— Він досі там, Дар. Я певна цього. — Повернулася обличчям до Одраде. — А Шіана розмовляє з ним.

— Він так багато брехав, — промовила Одраде.

— Але не брехав, коли говорив про свою реінкарнацію. Пам'ятаєш, що він казав? «Кожна породжена мною частка носитиме замкнену в ній дрібку моєї свідомості, загублену й безпорадну — перлинку мене, що наосліп блукатиме в піску, піймана в нескінченний сон».

— Ти так багато ставиш на карту через віру в силу цього сну, — зауважила Одраде.

— Ми мусимо розкрити задум Тирана! Весь повністю!

Одраде зітхнула, але нічого не сказала.

— Ніколи не варто недооцінювати сили ідеї, — сказала Тараза. — Атріди незмінно правили як філософи. Філософія завжди небезпечна, бо сприяє творенню нових ідей.

Одраде знову промовчала.

— Черв носить це все в собі, Дар! Усі сили, приведені ним у рух, досі в ньому.

— Ти намагаєшся переконати мене чи себе, Тар?

— Я тебе караю, Дар. Як Тиран усе ще карає нас.

— За те, що ми не такі, якими повинні бути? Ах, наближається Шіана, а з нею інші.

— Мова черва, Дар. Ось важлива річ.

— Якщо ти так кажеш, Мати Настоятелько.

Тараза кинула гнівний погляд на Одраде, яка рушила вперед, щоб привітати новоприбулих. Одраде охопила тривожна похмурість.

Але присутність Шіани повернула Таразі рішучість і усвідомлення мети. Яка пильна ця маленька Шіана. Дуже добрий матеріал. Минулої ночі Шіана продемонструвала свій танець, виступаючи у великій музейній залі перед гобеленом. Екзотичний танець на тлі екзотичної ткани з меланжевого волокна, на якій зображено пустелю та червів. Дівчина здавалася частиною гобелена, постаттю, що виступила з-поміж стилізованих дюн та майстерно й детально відтворених червів, які проповзали між ними. Тараза згадала, як бронзове волосся Шіани розліталось у вируванні танцювальних рухів, погойдувалося, перетворюючись на розмиту від швидкості дугу. Бічне освітлення підкреслювало червонуваті спалахи в її волоссі. Очі мала заплющені, та на обличчі не було спокою. Збудження проявлялося у пристрасному вигині широкого рота, у роздутих ніздрях, випнутому вперед підборідді. Рухи Шіани виражали внутрішню витончену мудрість, що суперечила її юності.

«Танець — це її мова, — подумала Тараза. — Одраде має рацію. Дивлячись на танець, вивчаємо мову».

Вафф цього ранку мав якийсь відсторонений погляд. Складно було визначити, куди дивляться його очі — назовні чи всередину.

Поруч із Ваффом був Тулушан, гарний смаглявий ракіанець, вибраний представник священства на сьогоднішній «святій події». Зустрівши Тулушана на танцювальному показі, Тараза зауважила його незвичайну рису: він ніколи не казав «але», а все ж це слово відчувалося у всьому, ним промовленому. Ідеальний бюрократ. Мав підстави сподіватися, що зайде далеко, та ці сподівання невдовзі розіб'ються об несподівану перепону. Вона знала це, проте не жаліла його. Тулушан був молодиком з м'якими рисами обличчя і надто юним віком для такого відповідального становища. Звичайно, у ньому було щось більше, ніж видно на перший погляд. І менше водночас.

Вафф відійшов до краю саду, залишивши Одраде та Шіану з Тулушаном.

Юний священник, вочевидь, сприймався як витратний матеріал. Саме тому його вибрали для цієї авантюри. Це підказало Таразі, що вона сягнула належного рівня потенційного насилля. А все ж не думала, що якась зі священничих фракцій посміє скривдити Шіану.

«Ми триматимемося поблизу Шіани».

Тиждень, що почався демонстрацією сексуальних здобутків блудниць, видався для них дуже працьовитим. Дуже неспокійний тиждень, як на те пішло. Одраде постійно займалася з Шіаною. Тараза віддала б перевагу Люціллі для такої освітньої буденщини, та слід вдовольнитися доступним. Одраде, вочевидь, була найкращою вчителькою цієї науки, доступною на Ракісі.

Тараза глянула на пустелю. Вони чекали 'топтерів з Кіна, з вантажем Дуже Важливих Спостерігачів. ДВС ще не запізнювалися, але, як усі такі люди, з'являться, либонь, в останню мить, усі юрбою.

Шіана, схоже, добре сприймала сексуальну освіту, хоча Таразіна оцінка доступних на Ракісі вчителів-мужчин із Сестринства не була високою. Першої своєї ночі тут Тараза покликала одного зі службових чоловіків. Пізніше вирішила, що шкода зусиль для тієї дрібки радості та забуття, яку це їй дало. Крім того, що вона могла забути? Забуття означало зізнання у слабкості.

«Ніколи не забувай!»

Але саме це їй робили блудниці. Вони торгували забуттям. Геть не розуміли, що Тиран досі тримає людське призначення в лещатах, не здогадувалися про необхідність зламати цей затиск.

Тараза таємно слухала вчорашню розмову між Шіаною й Одраде.

«Навіщо я слухала?»

Юна дівчина й учителька сиділи в саду на даху, обличчям одна до одної, на двох лавах. Портативний іксіанський глуш-

ник приховував їхні слова від усіх тих, хто не мав декодера-транслятора. Глушник на силовій підвісці витав над ними, наче дивна парасоля, чорний диск проєктував спотворення, які видозмінювали рухи губ і звуки голосів.

До Тарази, що стояла в довгій кімнаті для зустрічей із критичним транслятором у лівому вусі, цей урок дійшов як так само спотворений спогад.

«Коли мене навчали всіх цих речей, ми не бачили, на що спроби блудниці з Розсіяння».

— Чому ми кажемо про складну природу сексу? — спитала Шіана. — Чоловік, якого ти прислала минулої ночі, постійно це повторював.

— Багато хто вважає, що розуміє це, Шіано. Можливо, ніхто з них не розуміє по-справжньому, бо ці слова більше звернені до розуму, ніж до тіла.

— Чому я не повинна робити нічого з того, що ми бачили в лицеплясів?

— Шіано, складність приховується всередині складності. Сексуальні сили стимулювали і до великих справ, і до мерзенних вчинків. Ми говоримо про «сексуальну силу», «сексуальну енергію» і про такі речі, як «надмірна нагальність пристрасті». Не заперечую, що такі речі можна простежити. Але те, на що ми дивимося, — така могутня сила, що може знищити і тебе, і все вартісне в тобі.

— Я це й намагаюся зрозуміти. Що саме блудниці роблять неправильно?

— Ігнорують особливості діяльності виду, Шіано. Думаю, ти вже це відчула. Це, безперечно, знав Тиран. Чим же був його Золотий Шлях, як не видінням діяльності сексуальних сил у нескінченному відтворенні людства?

— А блудниці не творять?

— Вони здебільшого намагаються контролювати свої світи за допомогою цієї сили.

— Здається, так вони й роблять.

— Ах, та які ж сили протидії вони викликають?

— Я не розумію.

— Ти знаєш про Голос і як він може контролювати людей?

— Але не всіх.

— Достеменно. Цивілізація, підвладна Голосу, впродовж тривалого періоду виробляє способи пристосування до цієї сили, запобігаючи маніпуляціям з боку тих, хто використовує Голос.

— Тож є люди, які знають, як опиратися блудницям?

— Ми бачимо безпомилкові ознаки цього. І це одна з причин, чого ми тут, на Ракісі.

— Блудниці дістануться сюди?

— Боюся, що так. Хочуть контролювати ядро Старої Імперії, бо мають нас за легку здобич.

— Ти боїшся, що вони переможуть?

— Вони не переможуть, Шіано. Покладайся на це. Але нам вони на користь.

— Як це?

Тон Шіани був відлунням шоку самої Тарази, коли вона почувала ці слова від Одраде. Про що здогадується Одраде? Наступної миті Тараза зрозуміла та задумалася, чи урок так само зрозумілий молодій дівчині.

— Ядро статичне, Шіано. Ми вже тисячоліття перебуваємо в безруху. Життя і рух там «зовні», з людьми Розсіяння, що опираються блудницям. Мусимо робити все, щоб іще посилити цей опір.

Звук наближення 'топтерів вирвав Таразу із задуми. ДВС прибувають із Кіна. Поки ще на відстані, але звуки в чистому повітрі разносяться далеко.

Тараза мусила визнати, що методика навчання Одраде була доброю. Обмірковуючи це, вона оглядала небо, чекаючи появи 'топтерів. Вони, вочевидь, летіли низько й наближалися з іншого боку будинку. Неправильний напрямок, та, можливо, ДВС повезли на коротку екскурсію до залишків

Тиранової стіни. Багато кого цікавило місце, де Одраде знайшла скарбницю прянощів.

Шіана, Одраде, Вафф і Тулушан повернулися до довгої кімнати зустрічей. Вони теж почули 'топтери. Шіана прагнула показати свою владу над червами. Тараза завагалася. Звук, з яким наближалися 'топтери, був якимось тяжким. Може, вони перевантажені? Скількох спостерігачів привезли?

Перший 'топтер з'явився над дахом пентхаузу, і Тараза побачила броньовану кабіну пілота. Розпізнала зраду ще до того, як перший промінь вистрелив із машини, вціливши їй у ноги. Вона тяжко впала на дерево в горщику. Ноги було відтято по коліна. Наступний промінь пронизав її, під кутом відтявши стегно. 'Топтер з різким ревінням двигунів пролетів над нею і звернув ліворуч.

Тараза вчепилася за дерево, відсуваючи вбік агонію. Їй вдалося більш-менш зупинити кровотечу, але біль був неймовірним. Хоча й не таким сильним, як в Агонії прянощів, нагадала вона собі. Це допомогло, та вона знала, що приречена. Чула крики й численні звуки насилля з усього музею.

«Я перемогла!» — подумала Тараза.

Одраде стрілою вилетіла з пентхаузу та схилилася над Таразою. Вони не обмінялися й словом, але Одраде показала, що зрозуміла, приклавши чоло до Таразиної скроні. Це був споконвічний знак Бене Гессерит. Тараза почала переливати в Одраде своє життя — Інші Пам'яті, надії, страхи... все.

Одна з них ще може врятуватися.

Шіана стежила з пентхаузу, залишаючись там, де їй наказано чекати. Вона знала, що відбувається в саду на даху. То була найвища таємниця Бене Гессерит, і це розуміла кожна постулантка.

Вафф і Тулушан, які вийшли з кімнати, коли почалася атака, не поверталися.

Шіана здригнулася, нажахана розумінням.

Зненацька Одраде підвелася і помчала назад до пентхаузу. Її очі дивилися дико, але рухалася вона обдуманно. Підплигуючи,

ловила світлокулі, хапала їх за шнури з'єднань і збирала у в'язки. Всунула кілька таких в'язок Шіані в руки, і та відчула, як її тіло легшає, здіймаючись угору на силових підвісках світлокуль. Збираючи нові й нові групи світлокуль і тягнучи їх за собою, Одраде поквапом дісталася вужчого кінця кімнати. Там у стіні були ґратки, їх вона й шукала. З допомогою Шіани вийняла ґратки з пазів, відкривши вхід до глибокої вентиляційної шахти. При сяйві пучка світлокуль видно було грубі внутрішні стіни шахти.

— Тримай кулі поблизу, щоб досягти найбільшого ефекту поля, — промовила Одраде. — Відштовхуючи їх, спускатимешся.

Шіана затисла шнури з'єднань у спітнілій долоні та перестрибнула через край отвору. Полетіла вниз і лише тоді злякано притисла кулі якомога ближче. Світло вгорі над нею підказувало, що Одраде рухається слідом.

Спустившись на дно, вони опинилися у приміщенні з помпами. Тут шуміли численні вентилятори, але звуки насилля звідусіль перебивали їхній шум.

— Мусимо дістатися до не-кімнати, а звідти в пустелю, — сказала Одраде. — Усі ці машинні приміщення з'єднані між собою. Прохід знайдеться.

— Вона мертва? — прошепотіла Шіана.

— Так.

— Бідна Мати Настоятелька.

— Тепер я Мати Настоятелька, Шіано. Принаймні тимчасово. — Вона вказала вгору. — Це блудниці напали на нас. Нам слід поспішати.

Світ живим належить. Хто живі оті?
Мчали ми крізь темряву до тепла і світла,
Вітром вона стрілася на моїй путі,
Ще живий ополудні, згинув я з цим вітром.
Хто з тіла в дух здійсмається, той падіння знає,
Слово світ пронизує, світло всесіяє.

Теодор Ретке (Історичні цитати: Дар-ес-Балят)

Тегові знадобилося небагато вольових зусиль, щоб перетворитися на вихор смерчу. Нарешті він розпізнав природу загрози з боку Всечесних Матрон. Розпізнання узгоджувалося з неясними вимогами, які ставила йому новоздобута ментатська свідомість, що прийшла разом із посиленням швидкості.

Жахлива загроза вимагала жахливих контрзаходів. Забризканий кров'ю, він мчав крізь будівлю штаб-квартири, вирізуючи всіх, кого зустрічав.

Як він довідався від своїх бене-гессеритських учителів, великою проблемою людського світу було керування прокреацією. Несучи знищення крізь будинок, він чув слова своєї першої вчительки: «Ти можеш думати про це лише як про сексуальність, та ми воліємо основоположний термін: прокреація, продовження роду. Ця сила має багато аспектів та різновидів і, вочевидь, необмежену енергію. Емоція, звана “коханням”, — лише один дрібний її аспект».

Тег розтрошив горлянку чоловікові, що нерухомо стояв йому впоперек дороги, і врешті знайшов кімнату керування захистом будинку. Там сидів лише один вартовий, його рука ось-ось мала торкнутися червоної кнопки на консолі перед ним.

Тег рубонув лівою долонею і майже відтяв йому голову. Тіло повільно відхилилося назад, із розрубаної шиї текла кров.

Сестринство цілком слушно називає їх блудницями!

Маніпулюючи величезною енергією прокреації, можна завести людство майже куди завгодно. Можна схилити людей до дій, які вони самі вважали неможливими. Один із учителів Тега сказав це прямо: «Ця енергія мусить мати вихід. Якщо її закоркувати, стає смертельно небезпечною. Якщо скерувати її у певне річище, змете все на своїй дорозі. Це найвища таємниця всіх релігій».

Виходячи з будинку, Тег усвідомлював, що залишив за собою понад п'ятдесят тіл. Останньою жертвою був солдат у камуфляжному однострої, що стояв у відчинених дверях, вочевидь, збираючись увійти.

Коли Тег біг, минаючи начебто нерухомих людей та автомобілі, його переведений на вищий рівень розум мав досить часу, щоб відрефлексувати те, що він покинув позаду себе. Міркував, чи є якась потіха в тому факті, що останнім виразом на ще живому обличчі старої Всечесної Матрони було невдаване здивування? Міг він привітати себе з тим, що Музафар ніколи не побачить свого дому-фреймбуша?

А все ж для учня Бене Гессерит була цілком ясною необхідність того, що він зробив упродовж кількох ударів серця. Тег знав свою історію. У Старій Імперії було багато райських планет. Імовірно, що в Розсіянні їх було ще більше. Люди завжди здавалися спроможними на проведення подібних дурних експериментів. Мешканці таких місць переважно били байдики. Поверховий аналіз, зроблений нашвидкуруч, виявляв причиною цього простий клімат подібних планет. Тег знав, що це дурня. Причина була іншою: у таких місцях сексуальна енергія вивільнялася легше. Досить було Міссіонарії Розділеного Бога чи якоїсь іншої віросповідної організації потрапити до одного з цих райських куточків — і от уже готове насилля, що переходить усі допустимі межі.

— Ми в Сестринстві це знаємо, — казала одна з Тегових учительок. — Ми не раз підпалювали цей детонатор за допомогою нашої Міссіонарії Протектїви.

Тег не припиняв бігу, аж доки не опинився в провулку щонайменше за п'ять кілометрів від кривавої бійні, на яку перетворилася штаб-квартира старої Всечесної Матрони. Знав, що минуло зовсім мало часу, але було щось значно важливіше, на чому він мусив зосередитися. Він убив не всіх мешканців того будинку. Там zostалися пильні очі, а отже, були вже люди, які знали, на що він спроможний. Вони бачили, як він убив Всечесних Матрон, як його рука вкоротила віку Музафарові. Зосталися сліди. Мертві тіла та вповільнене відтворення записів з'ясують усе.

Тег сперся об стіну. З його лівої долоні було зчесано шкіру. Він перейшов до нормального часу, дивлячись на кров, що сочилася з рани. Кров була майже чорною.

«У моїй крові більше кисню?»

Він тяжко дихав, а все ж не так сильно, як мало б вимагати таке зусилля.

«Що зі мною сталося?»

Знав, що за цим стоїть його Атрідівська спадковість. Криза перекинула його в інший вимір людських можливостей. Якою б не була ця трансформація, вона була глибокою. Тепер він міг заглянути вперед, передбачити багато того, що обов'язково станеться. А люди, яких він проминав, біжучи до цього провулка, здавалися йому статуями.

«Невже я колись думатиму про них, як про сміття?»

Знав, що таке станеться лише тоді, коли він дозволить. Та все ж це було спокусою, і він якусь мить поспівчував Всечесним Матронам. Велика спокуса вкинула їх у власне сміття.

Що ж робити?

Головний напрямок лежав тепер перед ним відкритий. В Айсаї був один чоловік, який, напевне, знав усе, що потрібно Тегові. Він озирнувся, пробігся поглядом по провулку. Так, той чоловік близько.

Десь із глибини провулка до Тега прилинув аромат квітів і трав. Він рушив на цей запах, розуміючи: пахощі ведуть його туди, куди слід йти, і там його не чекає жоден насильницький напад. Це була тиха заводь, бодай тимчасово.

Він швидко дістався місця, звідки струменів той аромат. Це були втоплені у стіну двері, позначені синім навісом із двома словами сучасним галахом: «Особисте обслуговування».

Тег увійшов і відразу ж побачив, що знайшов те, чого шукав. У Старій Імперії було багато подібних закладів: маленьких ресторанчиків, що намагалися повернутися до давнини, уникаючи автоматизації — від кухні аж до стола. Більшість із них була призначена «для своїх». Клієнти розповідали про своє «відкриття» знайомим, застерігаючи від розголошення: «Не хочу зіпсувати це місце натовпом відвідувачів».

Це завжди здавалося Тегові кумедним. Інформація про подібні місця поширювалася під претекстом збереження таємниці.

З кухні в глибині приміщення розходився сильний запах варива, від якого аж слина текла. Повз Тега пройшов офіціант із тачею. З неї здіймалася пара, обіцяючи насолоду смаку.

Підійшла молода жінка в короткій чорній сукні та білому фартушку.

— Прошу туди, сер. Там у кутку маємо вільний стіл.

Відсунула крісло так, щоб він сів спиною до стіни.

— За мить хтось до вас підійде, сер. — Подала йому твердий аркуш дешевого паперу подвійної товщини. — Наше меню надруковано на папері. Сподіваюся, ви не проти.

Він простежив, як вона виходить. Офіціант, якого він уже бачив, знову пройшов повз нього, повертаючись до кухні. Тача була порожньою.

Тегові ноги привели його сюди, наче він біг по усталеній доріжці. А чоловік, потрібний йому, був там, їв поблизу, за центральним столиком.

Офіціант зупинився поговорити з чоловіком, про якого Тег знав, що той має відповіді, від яких залежать його наступні

кроки. Обидва співрозмовники сміялися. Тег оббіг поглядом решту кімнати: крім цих двох столиків — його та центрального, — були зайняті лише три. За столиком у протилежному кутку сиділа літня жінка, поскубуючи якісь заморожені солодощі. Її вбрання, на думку Тега, було останнім писком тутешньої моди: обтисла коротка червона сукня з низьким декольте. До цього — відповідні черевички. За столиком праворуч від нього сиділа молода пара. Для них зовнішнього світу не існувало, бачили тільки одне одного. Літній чоловік біля дверей, у вузькій старомодній коричневій туніці, скромно обмежився тарілкою зелені. Не відривав очей від своєї їжі.

Чоловік, що розмовляв із офіціантом, голосно засміявся.

Тег глянув офіціантові на потилицю. Пучки білявого волосся стирчали йому з карка, як зрізані стебла пожухлої трави. Комір під цими пучками був протертий. Тег спустив погляд. Офіціантове взуття було стоптане на каблуках. Облямівка чорного піджака заштопана. Невже заклад заощаджує? Ощадність чи якась інша форма економічного тиску? Запахи з кухні не натякали на скупість. Столове приладдя було чистим і блискучим. Жодної надщербленої тарілки. Але скатертину в червоно-білі смужки в кількох місцях акуратно заштопана так, щоб штопка не відрізнялася від оригінальної тканини.

Тег ще раз оглянув інших клієнтів. Вигляд вони мали солідний. Тут не було нужденних і голодних. Тоді Тег здогадався. Це не лише місце «для своїх», хтось навмисне спроектував усе так, щоб досягти саме такого ефекту. Утримували цей заклад спритники з неабиякою головою. Це був різновид ресторанчиків, розрахованих на молодих керівників, які саме так роблять кар'єру: використовують знайдений ними заклад, щоб зустрітися тут з перспективними клієнтами або розважити начальство. Їжа була найкращої якості, порції щедрі. Тег зрозумів, що інстинкти привели його в правильне місце. Тоді він зосередився на меню, нарешті дозволивши голоду вторгнутися до його свідомості. Голод був щонайменше

таким самим гострим, як той, що здивував покійного фельд-маршала Музафара.

Офіціант став біля нього з тацею, на якій лежала маленька відкрита коробочка й баночка. Від баночки гостро пахло бальзамічною маззю для загоєння шкіри.

— Бачу, ви ушкодили руку, башаре, — сказав чоловік. Поставив тацю на стіл. — Дозвольте, я займуся вашою раною, перш ніж ви зробите замовлення.

Тег підняв ушкоджену руку і простежив за швидкою й умілою процедурою.

— Ти мене знаєш? — спитав Тег.

— Так, сер. А з того, що я почув, дивно мені бачити вас при повному мундирі. Ось. — Він закінчив маніпуляцію.

— Що ти чув? — тихо спитав Тег.

— Що на вас полюють Всечесні Матрони.

— Я щойно вбив кількох із них і багатьох їхніх... Як їх назвати?

Чоловік зблід, але говорив твердо.

— Раби — це слушне слово, сер.

— Ти був під Рендітаєм, так? — сказав Тег.

— Так, сер. Багато нас осіло тут пізніше.

— Мені треба поїсти, але не маю чим заплатити, — промовив Тег.

— Ніхто з-під Рендітая не взяв би у вас грошей, башаре. Вони знають, що ви прибули сюди?

— Думаю, ні.

— Усі відвідувачі — наші постійні клієнти. Ніхто з них не зрадив би вас. Постараюся вас перестерегти, якщо з'явиться хтось небезпечний. Що б ви хотіли з'їсти?

— Багато їжі. Вибір залишаю тобі. Удвічі більше вуглеводів, ніж білків. Жодних стимуляторів.

— Що ви розумієте під «багато», сер?

— Неси, доки я не накажу припинити... або доки не відчуєш, що я перетнув межі твоєї щедрості.

— Усупереч видимості, це не вбогий заклад. Тутешні чайові зробили мене багатієм.

«Не помилився з оцінкою, точно в ціль», — подумав Тег. Ощадність була обдуманим маскуваннням.

Офіціант відійшов і знову заговорив з чоловіком за центральним столом. Тег, не ховаючись, оглянув цього чоловіка, коли офіціант зник у кухні. Так, це той, хто йому потрібен. Головною стравою його обіду була гора макаронів, политих якимось зеленим соусом.

Тег подумав, що на цьому чоловікові не видно знаків жіночої опіки. Комір був криво застебнутий, підтяжки перекручені. Лівий манжет покритий плямами від зеленого соусу. Від природи правша, але ліву руку тримав так, що постійно її обливав. Манжети штанів обторочені. Один з них частково відпоровся і зачепився об каблук. Розпаровані шкарпетки — одна синя, друга блідо-жовта. Ні мати, ні жодна інша жінка не дала б йому вийти з дверей, наказавши привести себе до ладу. Усім своїм виглядом він начебто проголошував:

«Те, що ви бачите, настільки презентабельне, наскільки це можливо».

Зненацька чоловік глянув угору, шарпнувшись при цьому, наче гусак. Оббіг кімнату поглядом карих очей, зупиняючись по черзі на кожному обличчі, немов шукав когось. Проробивши це, знову зосередився на своїй тарілці.

Офіціант повернувся з рідким супом, у якому плавали нарізані шматочки яйця і трохи зелені.

— Це доки приготують решту вашої їжі, сер, — сказав він.

— Ти перебрався сюди відразу після Рендітая? — спитав Тег.

— Так, сер. Але я служив з вами ще й під Акліном.

— Гамму, 67, — промовив Тег.

— Так, сер!

— Ми врятували тоді багато життів, — сказав Тег. — І їхніх, і своїх.

Тег досі не почав їсти.

— Вам потрібний снупер, сер? — доволі холодно заговорив офіціант.

— Ні, якщо ти мені подаватимеш, — відповів Тег. Мав на увазі те, що сказав, але почувався трохи ошуканцем. Подвійне бачення вже підказало йому, що їжа безпечна. Задоволений офіціант хотів було обернутися.

— Хвилинку, — зупинив його Тег.

— Сер?

— Цей чоловік за центральним столиком. Це один із ваших постійних клієнтів?

— Професор Делней? О, так, сер.

— Делней. Авжеж, я так і думав.

— Професор воєнних мистецтв, сер. І їхньої історії.

— Я знаю. Коли настане черга десерту, спитай, будь ласка, професора Делнея, чи не хотів би він приєднатися до мене.

— Я маю сказати йому, хто ви, сер?

— Думаєш, він іще не знає?

— Схоже, знає, сер, а все ж...

— Обережність там, де потрібна обережність, — промовив Тег. — Неси їжу.

Цікавість Делнея розгорілася на повну силу задовго до того, як офіціант передав йому Тегове запрошення. Перші слова професора, коли він сів навпроти Тега, були такими:

— Це був найвизначніший гастрономічний спектакль, який я будь-коли бачив. Ви певні, що зможете з'їсти десерт?

— Щонайменше два чи три такі, — запевнив Тег.

— Дивовижа!

Тег спробував ложечку присолоджених медом ласощів. Проквітнув, тоді зауважив:

— Цей заклад — справжній скарб.

— Тримаю його в суворій таємниці, — погодився Делней. — Звичайно, за винятком кількох друзів. Чим я зобов'язаний честю вашого запрошення?

— Ви були колись... ах, *позначені* Всечесною Матроною?

— Владики пекла, ні! Я для цього не досить важлива персона.
— Я мав надію, що можу попросити вас ризикнути життям,

Делнею.

— Як саме? — Жодного вагання. Це заспокоювало.

— В Айсаї є таке місце, де зустрічаються мої старі солдати. Я хотів би туди дістатися і побачитися з ними, з якомога більшою кількістю.

— Ідучи вулицями при всіх своїх регаліях, як зараз?

— У будь-який спосіб, який ви можете влаштувати.

Делней приклав палець до нижньої губи, відхилився й оглянув Тега.

— Знаєте, таку фігуру, як ви, нелегко замаскувати. А все-таки спосіб можна знайти. — Замислено кивнув головою. — Так. — Усміхнувся. — Боюся, що вам це не сподобається.

— Що ви маєте на увазі?

— Кілька підкладних подушечок та інші зміни. Ми видамо вас за наглядача над борданос. Від вас, вочевидь, тхнутиме каналізацією. І доведеться вдавати, що ви цього не помічаєте.

— Чому ви вважаєте, що це вдасться? — спитав Тег.

— О, цієї ночі буде буря. Звична річ для цієї пори року. Закладання вологи під майбутні посіви. І наповнення резервуарів для полів із підігрівом, знаєте.

— Не розумію ваших міркувань, та, як закінчу черговий десерт, підемо, — погодився Тег.

— Вам сподобається місце, де ми сховаємося від бурі, — зауважив Делней. — Знаю, я шаленець, якщо зважився на це. Та власник сказав, що я мушу вам допомогти або ж ніколи більше сюди не прийду.

Минула година після смеркання, коли Делней довів його до місця зустрічі. Тег мав на собі шкіряний фартух і вдавав, наче кульгає. Мусив використати всі ментальні сили, щоб витримати власний сморід. Друзі Делнея обліпили Тега нечистотами, а тоді полили зі шланга. Висушування гарячим повітрям закріпило більшість стічних ароматів.

Дистанційний зчитувач метеостанції при дверях місця зустрічі сповістив Теґа, що за останню годину температура надворі впала на п'ятнадцять градусів. Делней обігнав його й поспішив до густо заповненої кімнати, де було дуже гамірно і брязкало скло. Теґ зупинився, щоб вивчити погодне повідомлення на дверях. Відмітив, що сила вітру при поривах сягала тридцяти пунктів. Атмосферний тиск упав. Глянув на знак над зчитувачем.

«Послуга для наших клієнтів».

Вочевидь, ще й послуга для бару. Клієнти, що вже виходили, могли кинути погляд на зчитувач і повернутися назад, у теплу й дружню атмосферу.

У великому каміні в протилежному кінці бару горів справжній вогонь. Пахуче дерево.

Делней повернувся, зморщив носа від Теґових ароматів, а тоді повів його в обхід юрби до задньої кімнати, а через неї — до відокремленої лазнички. Вичищений і випрасуваний мундир Теґа лежав там на кріслі.

— Я буду біля каміна, коли ви звідти вийдете, — сказав Делней.

— При всіх регаліях, хе? — спитав Теґ.

— Вони небезпечні лише на вулицях, — запевнив Делней. Вийшов тією ж дорогою, якою вони прийшли сюди.

Невдовзі Теґ вийшов і пройшовся до каміна між людьми, які негайно замовкали, пізнавши його. По кімнаті пролітало перешіптування: «Сам старий башар», «Так, це Теґ. Я з ним служив. Усюди пізнав би це обличчя й постать».

Гості бару з'юрмилися, як у давнину, гріючись біля вогню. Там густо пахло мокрою одежею і випарами алкоголю в диханні.

Невже буря пригнала весь цей натовп до бару? Теґ глянув на загартовані в битвах вояцькі обличчя довкола, подумавши, що це не звичайна зустріч, що б Делней не казав. Хоча ці люди справді знали одне одного й сподівалися зустрітися тут разом у визначений час.

Делней сидів на одній із лав у кутку біля каміна, тримаючи в руці склянку з бурштиновим напоєм.

— Ви розіслали звістку, щоб ми тут зустрілися, — промовив Тег.

— Хіба ж ви не хотіли цього, башаре?

— Хто ви, Делнею?

— Я власник зимової ферми за кілька кілометрів на південь звідси, маю знайомих банкірів, які час від часу позичають мені землекід. Якщо ж вам потрібно щось конкретніше, то я, як решта людей у цій кімнаті, належу до тих, хто хотів би скинути Всечесних Матрон з наших ший.

Чоловік позаду Тега спитав:

— Правда, що ти сьогодні вбив сотню їх, башаре?

Тег сухо відповів, не обертаючись:

— Кількість дуже перевищена. Прошу, міг би я щось випити?

З висоти свого зросту, більшого, ніж у решти присутніх, Тег пильно оглянув кімнату. Тим часом хтось приніс склянку та впхнув йому в руку. Як Тег і сподівався, це виявився даніанський маринет глибокого блакитного кольору. Ці старі солдати знали його смаки.

Випивка продовжувалася, але у вповільненому темпі. Усі чекали, коли він оголосить свою мету.

Тег подумав, що в таку штормову ніч прагнення людей збиратися компаніями посилюється. *«Гуртуймося разом довкола вогнища в печері, друзі-одноплемінники. Жодна небезпека не дістанеться до нас, надто ж коли звірі бачать цей вогонь. Скільки подібних зборів відбувалося на Гамму в ніч таку, як зараз?»* — міркував він, потягуючи напій. Погана погода маскувала рухи, які зібрані воліли б залишити непоміченими. А ще погода може затримати в приміщенні людей, які інакше б там не zostалися.

Він упізнав кількох своїх колишніх офіцерів і рядових солдатів — мішане товариство. Про частину з них мав добрі спогади: надійні люди. Дехто з них помре цієї ночі.

Гамір почав наростати — люди зивкали до його присутності. Ніхто не натискав на нього, вимагаючи пояснень. Вони теж знали про нього те і се. Тег завжди діяв за власним розкладом.

Він знав, що саме такий різновид звуків — сміх і розмови — неодмінно супроводжували подібні збори від світанку часів, щоразу, коли люди збиралися гуртом для спільного захисту. Брязкання склянок, раптові вибухи реготу, час від часу тихе підсміювання. Це ті, хто впевнений у власній силі. Тихе підсміювання свідчило про те, що тобі весело, але ти не регочеш по-дурному. Делней належав до тих, що тихо підсміювалися.

Тег глянув угору й побачив, що сволки стелі розміщені низько і що це зроблено обдуманно. Завдяки цьому замкнутий простір здавався водночас і більше розтягнутим, і ще інтимнішим. Пильна увага до людської психології. Він помічав таке в багатьох місцях на цій планеті. У цьому виявлялася турбота про приглушення небажаної напруженості. Хай гості вважають, що їх оточує комфорт і безпека! Так, звичайно, не було, але хай вони цього не помічають.

Кілька хвилин Тег стежив, як умілі офіціанти роздають випивку: темне місцеве пиво й дорогі імпортні напої. На шинквасі та на м'яко освітлених столах розставлено миски з місцевими смаженими овочами, хрусткими й дуже солоними. Мета очевидна — загострити спрагу, але це нікого не дратувало. Так і годиться в цьому ремеслі. Пиво, звичайно, теж було дуже солоним. Так було завжди. Пивовари знали, як викликати спрагу.

Деякі гуртки ставали дедалі гучнішими. Напої почали творити свої древні чари. Тут був Бахус! Тег знав, що якби цьому зібранню дозволили триматися звичного перебігу, то пізно вночі воно сягнуло б найвищої точки, а тоді повільно, дуже повільно гамір затих би. Хтось пішов би глянути на метеозчитувач при дверях. Залежно від побаченого, це місце або відразу спорожніло б, або забава ще якийсь час тривала б, поступово згасаючи. Він зрозумів, що бар має якийсь спосіб

сфальшувати покази метеостанції. Цей бар не втратив би можливості розгорнути якомога ширше свою торгівлю.

Затягни їх досередини і тримай тут усіма способами, що не викликають опору.

Люди, які стоять за цим закладом, піддадуться Всечесним Матронам, не кліпнувши їй оком.

Тег відставив напій і озвався:

— Можу попрохати вашої уваги?

Тиша.

Навіть офіціанти зупинилися, перервавши свою роботу.

— Нехай хтось стереже двері, — промовив Тег. — Ніхто не повинен увійти чи вийти, доки я не віддам наказу. Задні двері теж, якщо ваша ласка.

Коли все було виконано, він оббіг кімнату пильним поглядом, шукаючи серед присутніх тих, кого подвійне бачення та військовий досвід показували йому як більше гідних довіри. Йому стало цілком ясно, що тепер робити. Бурзмалі, Люцілла та Дункан маячили на краю його нової візії, їхні потреби легко було розгледіти.

— Припускаю, що ви можете доволі швидко роздобути зброю, — сказав він.

— Ми прийшли готові, башаре! — відгукнувся хтось у кімнаті. Тег чув у цьому голосі вплив алкоголю, але ще й древній наплив адреналіну, такий дорогий цим людям.

— Ми збираємося захопити не-корабель, — промовив Тег.

Це їх приголомшило. Жоден інший артефакт цивілізації не стерегли так ретельно. Ці кораблі сідали на спеціальні летища чи інші місця і відразу ж відлітали. Їхні броньовані поверхні їжачилися від зброї. Команди, розставлені у вразливих точках, були у повній готовності. Захопити корабель можна було лише якимись хитрощами, пряма атака мала небагато шансів на успіх. Та тут, у цій кімнаті, Тег, керований необхідністю і дикими генами Атрідівських предків, сягнув нового рівня свідомості. Йому відкрилося розміщення не-кораблів

на Гамму та довкола неї. Яскраві крапки заповнили його внутрішнє бачення. Від однієї бульбашки до іншої потяглися нитки — його подвійне бачення знайшло дорогу через цей лабіринт.

«Ох, але ж я не хочу йти цією дорогою», — подумав він.

Але силі, що тягла його туди, годі було опиратися.

— Точніше кажучи, ми збираємося захопити не-корабель з Розсіяння, — промовив він. — Їхні кораблі належать до найкращих. Ти, ти, ти й ти, — вказав на окремих осіб. — Залишитесь тут і простежите, щоб ніхто звідси не вийшов і не зв'язався з кимось поза цим закладом. Думаю, що вас атакують. Тримайтесь, скільки зможете. Усі решта до зброї — і рушаймо.

Справедливість? Хто просить справедливості? Ми чинимо власну справедливість. Чинимо її на Арракісі — перемагай або помри. Не чіпляймося за справедливість, доки в нас є зброя та свобода користуватися нею.

Лето I, Архіви Бене Гессерит

Не-корабель ішов на зниження над ракіанськими пісками. Коли він сідав у хрустке хвилювання дюн, довкола нього здійнялися й закружляли піщані вихори. Сріблясто-жовте сонце поринало за лінію обрію, викривлену гарячими демонами довгого спекотного дня. Не-корабель сідав, потріскуючи, — блискуча сталева куля, яку могли помітити очі та вуха, але не ясновидіння чи якийсь віддалений пристрій. Тегове подвійне бачення запевнило його, що жодні небажані очі не зауважили їхнього прибуття.

— Хочу, аби броньовані 'топтери та автомобілі були готові не пізніше ніж за десять хвилин, — сказав він.

Люди за його спиною кинулися до роботи.

— Ви певні, що це тут, башаре? — Голос належав одному із застільних товаришів з гаммійського бару, довіреному офіцерові з-під Рендітая, настрої якого вже не нагадував того, хто намагається наново пережити емоції своєї молодості. Він бачив, як його старі друзі гинули в битві на Гамму. Як і більшість інших, що вижили й прилетіли сюди, він покинув сім'ю, долі якої не знав. У його голосі була нотка гіркоти, наче він намагався переконати самого себе, що його хитрістю затягли в цю авантюру.

— Вони невдовзі будуть тут, — сказав Тег. — Приїдуть верхи на червові.

— Звідки ви знаєте?

— Це було узгоджено.

Тег заплющив очі. Не потребував їх, аби бачити все довкола. Командний пост, схожий на багато інших, які він займав: овальна кімната з інструментами та людьми, що їх обслуговували, офіцерами, які чекали наказу.

— Що це за місце? — спитав хтось.

— Ось скелі на північ від нас, — відповів Тег. — Бачите їх? Колись це був високий кліф. Це місце звалося Вітровою пасткою. Там була фрименська січ, тепер від неї зосталася печера, не більше. У ній живе кілька ракіанських піонерів.

— Фримени, — прошепотів хтось. — Боги! Хотів би я побачити наближення черва. Ніколи не думав, що побачу щось таке.

— Чергове з ваших неочікуваних залагоджень, чи не так? — спитав офіцер з дедалі сильнішою гіркістю.

«Що ти сказав би, якби я виявив свої нові здібності? — міркував Тег. — Може подумати, наче я приховую заміри, які не витримують детальнішого вивчення. І матиме рацію. Цей чоловік на краю прозріння. Зостанеться вірним, коли його очі розплющатся?» Тег хитнув головою. Офіцер не мав вибору. Ніхто з них не мав іншого вибору, окрім як битися і вмирати.

«Це правда, — подумав Тег, — що процес залагоджування конфліктів передбачає ошукування великих людських мас». Як же легко було впасти в поставу Всечесних Матрон.

Сміття!

Ошукування було не таким складним, як дехто припускав. Більшість людей хоче, щоб їх вели. Той офіцер позаду теж цього хотів. Це пояснювалося глибокими родоплемінними інстинктами (могутніми підсвідомими мотиваціями). Природною реакцією після усвідомлення того, як легко вдалося комусь повести тебе за собою, був пошук цапів-відбувайлів. І той офіцер теж прагнув зараз знайти такого цапа.

— Бурзмалі хоче з вами зустрітися, — сказав хтось ліворуч від Тега.

— Не зараз, — відповів Тег.

Бурзмалі міг почекати. Незабаром матиме свій день командування. Поки що він лише заважатиме. Пізніше настає час, і він сам небезпечно наблизиться до ролі цапа-відбувайла.

Як легко було творити цих жертвоних козлиць і як легко приймав їх загал! Особливо легко тоді, коли натомість мав виявити, що сам або винуватець, або дурень, або і те, і те. Тег хотів сказати всім довкола себе:

— Стежте за ошукуванням! Тоді знатимете наші справжні наміри!

Офіцер зв'язку ліворуч від Тега сказав:

— Та Превелебна Мати, яка зараз із Бурзмалі. Вона наполягає, що ви мусите з ними побачитися.

— Скажи Бурзмалі, що я хочу, аби він повертався і залишався з Дунканом, — відповів Тег. — І нехай загляне до Мурбелли, впевниться, що вона під надійною охороною. Люцілла може ввійти.

«Так, видно, мусило бути», — подумав Тег.

Зміни, що відбулися з ним, викликали дедалі сильніші підозри Люцілли. Без сумніву, Превелебна Мати здатна легко помітити різницю.

Люцілла стрімко ввійшла до приміщення, її одяг розвіювався. Була розлючена, але добре це приховувала.

— Майлсе, я вимагаю пояснень!

«Добрый початок», — подумав він.

— Пояснень чого? — спитав.

— Чому ми просто не полетіли до...

— Бо Всечесні Матрони і їхні тлейлаксанські спільники з Розсіяння захопили більшість ракіанських центрів.

— Як... як ти...

— І вони, знаєш, убили Таразу, — промовив він.

Це зупинило її, але ненадовго.

— Майлсе, я наполягаю, щоб ти розповів мені...

— У нас обмаль часу, — зауважив він. — Наступний прохід супутника виявить нас тут, на поверхні.

— Але захист Ракіса...

— Так само вразливий, як кожен інший захист, коли стає статичним, — не дав він їй договорити. — Сім'ї захисників тут, унизу. Захопи сім'ї — і матимеш ефективний контроль над захисниками.

— Але чого ми тут у...

— Щоб забрати Одраде й ту дівчину з нею. Ох, і їхнього черва теж.

— Що ми зробимо з...

— Одраде знатиме, що робити з червом. Знаєш, тепер вона — твоя Мати Настоятелька.

— Ти маєш намір забрати нас до...

— Заберетеся самі! Я і мої люди залишимося, щоб улаштувати тут обманний маневр.

Це викликало вражену тишу в командному пункті.

«*Обманний маневр*, — подумав Тег. — *Який невдалий вислів*».

Опір, який він мав на увазі, викличе у Всечесних Матрон істерію, надто ж коли вони впевнять себе, що гхола тут. Не лише контратакують, а можуть вдатися до стерилізації. Більша частина Ракіса перетвориться на обвуглену руїну. Люди, черви й піщана форель мають невеликі шанси вижити.

— Всечесні Матрони марно намагаються розшукати й захопити черва, — продовжував він. — Я справді не розумію, як вони могли бути такими сліпими і не здогадатися, що ви трансплантуєте одного з них.

— Трансплантуємо? — перепитала Люцілла.

Тег рідко бачив Превелебну Матір такою розгубленою. Вона намагалася зібрати докупі сказане ним. Як він уже помітив, Сестри володіли певними ментатськими здібностями. Ментат може дійти правильного висновку, не маючи повноти даних. Подумав, що він довго буде недосяжним для неї (чи будь-якої іншої Превелебної Матері), перш ніж ці дані

зберуть. Тоді почнеться боротьба за його потомство! Вочевидь, заберуть Дімелу для своїх Розпорядниць схрещення. Одраде теж. Вона не втече.

А ще вони мали ключ до тлейлаксанських аксолотлевих контейнерів. Невдовзі Бене Гессерит здолають свої застереження й опанують це джерело прянощів, це лише питання часу. Прянощі створює людське тіло!

— Отже, ми тут у небезпеці, — сказала Люцілла.

— У певній небезпеці, так. Клопіт із Всечесними Матронами полягає в тому, що вони надто багаті. Роблять помилки багатих.

— Розбещені блудниці! — вигукнула вона.

— Раджу тобі підійти до вхідного порту, — промовив він. — Одраде ось-ось буде тут.

Вона покинула його, не кажучи й слова.

— Озброєння розставлено й розгорнуто, — доповів офіцер зв'язку.

— Нехай Бурзмалі приготується взяти командування тут, — наказав Тег. — Решта з нас незабаром звідси відійде.

— Ви сподіваєтеся, що всі ми до вас приєднаємось? — Це був той, що шукав цапа-відбувайла.

— Я йду, — відповів Тег. — Якщо треба, піду сам. До мене приєднуються лише ті, хто цього захоче.

Подумав, що після такого запевнення підуть усі. Мало хто, крім тих, що пройшли вишкіл Бене Гессерит, розумів тиск рівності.

У командному пункті запанувала тиша, тільки прилади тихо гуділи й поклацували. Тег поринув у міркування про «розбещених блудниць».

«Називати їх розбещеними неправильно», — подумав він. Інколи найбагатші стають розбещеними. Причиною цього є переконання, що за гроші (владу) можна купити всіх і все. Чому б їм у це не вірити? Бачать таке щодня. Легко повірити в абсолюти.

Та брость надії вічно зеленіє, і вся ця дуринда!

Це переростає в релігію. Певність, що за гроші купиш неможливе.

Тоді настає розбещеність.

Зі Всечесними Матронами було не так. Вони, на якийсь лад, були поза розбещеністю. Пройшли крізь неї — це він міг розглядіти. Та тепер заглибилися у щось інше, таке далеке від розбещеності, що Тег питав себе, чи й справді хоче це знати.

Але знання годі уникнути, воно було в його новій свідомості. Кожна з них без вагань піддала б усю планету катуванню, якби це принесло їй особисту вигоду. Або якби платою було якесь уявне задоволення. Або якби ці катування забезпечили бодай кілька днів чи годин життя.

Що приносить їм задоволення? Що їх тішить? Були як узалежені від семути. Хай що давало б їм насолоду, щоразу вимагали більшого.

І вони це знають!

Як вони мусять шаленіти в глибині душі! Пійматися в таку пастку! Бачили це все, і ніщо з побаченого не було достатнім — ні достатньо добрим, ні достатньо лихим. Геть утратили здатність до поміркованості.

Проте були небезпечними. Можливо, в одному він помилявся. Можливо, вони вже не пам'ятали, як було раніше, до моторошної трансформації, до появи цього дивного, терпкопахучого стимулятора, що забарвлює оранжевим їхні очі. Спогади про спогади могли бути викривлені. Кожного ментата привчають до чутливості на таку ваду в собі самому.

— Он черв!

Це був офіцер зв'язку.

Тег обернувся на своєму кріслі та глянув на проєкцію, мініатюрну голограму ззовні, на південному заході. Черв із двома крихтними цятками людей-пасажирів був далекою смужкою, що звивалася в русі.

— Коли вони прибудуть, приведіть сюди Одріде, саму, — наказав він. — Шіана — ця молода дівчина — залишиться, щоб

допомогти загнати черва до трюму. Він її послухається. Впевніться, що Бурзмалі поблизу й наготові. У нас буде обмаль часу на передачу командування.

Ввійшовши до командного пункту, Одріде тяжко дихала. Від неї пахло пустелею, сумішшю меланжу, кременю та людського поту. Тег сидів у своєму кріслі, начебто відпочиваючи. Його очі залишалися заплющеними.

Одріде подумала, що застала башара в незвичну для нього мить спокою, майже задуми. Та коли він розплющив очі, то вона помітила зміну, про яку Люцілла ледь устигла попередити, разом із квапливими словами про трансформацію гхоли. Що сталося з Тегом? Він майже позував перед нею, провокуючи її, щоб вона це побачила. Підборіддя було твердим і трохи піднятим — як зазвичай, коли він за чимось стежив. Вузьке обличчя, покрите павутинням вікових зморщок, не втратило й дрібки своєї чуйності. Довгий тонкий ніс, характерний для його предків — Корріно й Атрідів, став трохи довшим із плином літ. Але сиве волосся зоставалося густим, а цей трикутний виступ на чолі далі привертав погляд спостерігача...

До його очей!

— Звідки ти знав, що застанеш нас тут? — зажадала Одріде. — Ми гадки не мали, куди занесе нас черв.

— В екваторіальній пустелі дуже мало заселених місць, — сказав він. — Ставка гравця. Це здавалося ймовірним.

Ставка гравця? Вона знала цей ментатський вислів, але ніколи не розуміла його.

Тег підвівся з крісла.

— Забирай цей корабель і рушай до місця, яке знаєш найкраще, — сказав він.

Капітула? Майже сказала це, але подумала про інших довокола, усіх цих незнайомих військовиків, зібраних Тегом. Хто вони такі? Люціллине пояснення не було задовільним.

— Ми дещо змінили задум Тарази, — промовив Тег. — Гхола не залишається тут. Він мусить летіти з вами.

Вони потребуватимуть нових талантів Дункана, щоб протистояти блудницям. Він більше не був приманкою, що мала призвести до руйнування Ракіса.

— Звичайно, йому не слід покидати схованку не-корабля, — сказав Тег.

Вона кивнула. Дункан не був захищений від пошуків ясно-видців... таких як навігатори Гільдії.

— Башаре! — Це був офіцер зв'язку. — Супутник нас засік!

— Усе гаразд, замурзані свині! — гукнув Тег. — Усі назовні! Бурзмалі сюди.

Люк ззаду командного пункту відкрився, крізь нього ввірвався Бурзмалі.

— Башаре, що ми...

— Нема часу! Приймай командування! — Тег підвівся з командного крісла й махнув Бурзмалі зайняти його. — Одрате скаже тобі, куди рушати.

Керуючись імпульсом, як він сам знав, почасти мстивим, Тег ухопив Одрате за ліву руку, схилився і поцілував її в щоку.

— Роби, що мусиш, дочко, — прошепотів він. — Цей черв скоро може виявитися єдиним у Всесвіті.

Тоді Одрате побачила: Тег знав увесь задум Тарази і збирався виконати накази своєї Матері Настоятельки до самого кінця.

«Роби, що мусиш». Це сказало все.

Ми бачимо не новий стан матерії, а нововідкритий зв'язок між свідомістю та матерією, який забезпечує більш проникливий погляд на характер ясновидіння. Оракул формує проєктований внутрішній Усесвіт, щоб створити нові зовнішні ймовірності з сил, які залишаються незрозумілими. Нема потреби розуміти ці сили до використання їх для формування фізичного Всесвіту. Древні металурги не потребували розуміння молекулярної та субмолекулярної структури своїх металів — сталі, бронзи, міді, золота й цинку. Вигадали містичні сили, щоб описати незнане, а самі тим часом далі працювали у своїх кузнях й орудували своїми молотами.

Мати Настоятелька Тараза, Суперечки в Раді

Древня будівля, у якій Сестринство приховало свою Капітулу, свої Архіви та найсвятіші установи, не просто видавала звуки поночі. Ці звуки більше скидалися на сигнали. За багато проведених тут років Одраде навчилася їх читати. Оцей окремий звук протяжного скрипіння — це дерев'яна балка в підлозі, її вже літ вісімсот не міняли. Уночі вона корчилася, витворюючи цей звук.

Таразина пам'ять була в її розпорядженні, допомагаючи тлумачити сигнали. Їхні пам'яті ще не зовсім злилися, часу минуло дуже мало. Тут, у давній робочій кімнаті Тарази, Одраде скористалася кількома вільними хвилинами, щоб продовжити зливання.

Дар і Тар, урешті одне.

Це був цілком розпізнаваний коментар Тарази.

Ганятися за Іншими Пам'ятями — це як існувати в кількох площинах одночасно, деякі з них залягали дуже глибоко, але Тараза залишалася поблизу поверхні. Одраде дозволила собі

глибше зануритися у ці множинні існування. Ось розпізнала саму себе, ту, що дихала цієї миті, але була віддаленою, а інші тим часом вимагали, щоб вона пірнула у всеохопні видіння, у всій їхній повноті, включно із запахами, дотиками, емоціями — усім, що оригінали утримували неторканим у її свідомості.

«Неспокійно бачити чужі сни».

Це знову Тараза.

Тараза, що вела таку небезпечну гру, ризикнувши майбутнім усього Сестринства! Як ретельно розпланувала вона витік інформації до блудниць про те, що тлейлаксу вбудували у гхолу небезпечні здібності. А напад на Твердиню Гамму підтвердив, що ця інформація дійшла, куди слід. Але брутальний характер цього нападу перестеріг Таразу, що часу обмаль. Блудниці, напевне, зберуть сили для повного знищення Гамму. Лише для того, щоб убити одного гхолу.

Як багато залежало від Теґа.

Вона бачила башара там, у своєму зібранні Інших Пам'ятей. Бачила батька, якого насправді ніколи не знала.

«Наприкінці я теж його не знала».

Закопування в ці пам'яті могло призвести до ослаблення, та годі було втекти від вимог цього спокусливого резервуара.

Одраде подумала про слова Тирана: «Жахливим є поле мого минулого! Відповіді злітають, як перелякана пташина згряя, затемнюючи небо моїх неунікних спогадів».

Одраде трималася, мов той плавець, що балансує просто під поверхнею води.

«Мене, найімовірніше, змістять, — подумала Одраде. — Може, навіть покрийть ганьбою». Беллонда, вочевидь, не легко погодиться з новим станом командування. Байдуже. Вживання Сестринства було тим єдиним, що стосувалося кожної з них.

Одраде випірнула з Інших Пам'ятей і здійняла очі, щоб кризь усю кімнату глянути на затінену нішу, де при слабкому

освітленні світлокуль кімнати можна було розгледіти жіноче погруддя. Воно залишалося невиразним обрисом у тінях, але Одріде добре знала це обличчя. Ченоа, захисний символ Капітули.

«Тільки з Господньої ласки».

Кожна Сестра, що пройшла крізь Агонію прянощів (а Ченоа не пройшла), казала чи думала те саме. Однак що воно насправді означало? Завдяки ретельній селекції та дбайливому вишколу вдалося створити достатню кількість тих, що здобули успіх. Де була в цьому рука Господа? Господь, напевне, не був червом, якого вони привезли з Ракіса. Невже Господня присутність відчувалася тільки в успіхах Сестринства?

«Я стала жертвою претензій власної Міссіонарії Протектіви!»

Знала, що в цій кімнаті безліч разів вимовляли схожі слова і обмірковували схожі думки. Дарма! А все ж не могла змусити себе прибрати захисне погруддя з ніші, де воно так довго стояло.

«Я не забобонна, — подумки сказала самій собі. — Я не імпульсивна особистість. Це питання традицій. Такі речі мають добре відому нам вартість. Звичайно, моє погруддя ніколи не зазнає такої честі».

Подумала про Ваффа і його лицеплясів, що разом із Майлсом Тегом загинули під час жахливого знищення Ракіса. Не годиться розводитися над кривавим винищенням у Старій Імперії. Краще подумати про мускули відплати, створені незграбним насиллям, до якого вдалися Всечесні Матрони.

«Тег знав!»

Сесія Ради, що недавно закінчилася, згасла через загальну втому, так і не ухваливши остаточних рішень. Одріде вважала своєю удачею те, що їй вдалося відвернути увагу присутніх розглядом кількох невідкладних справ, дорогих їм усім.

Покарання: якийсь час вони цим займалися. Історичні прецеденти, видобуті з аналізів архівісток, втілено в задовільні

форми. Групи людей, що злигалися зі Всечесними Матронами, зазнають певних ударів.

Ікс, безперечно, перенапружився. Іксіани гадки не мали, що конкуренція Розсіяння розтрощить їх.

Гільдію буде відсунуто вбік. Їм доведеться дорого платити за свій меланж і машини. Гільдія та Ікс, об'єднавшись, упадуть разом.

Більшість Рибомовок можна проігнорувати. Сателіти Ікса, вони вже відходили в минуле, покинуте людьми.

І Бене Тлейлакс. Ах, так, тлейлаксу. Вафф не встояв перед Всечесними Матронами. Він у цьому так і не зізнався, але правда була очевидною. *«Лише раз і з моїм лицеплясом».*

Одрате похмуро всміхнулася, згадуючи гіркий батьків поцілунок.

«Влаштую тут ще одну нішу, — подумала вона. — Замовлю ще одне погруддя: Майлса Тега, Великого Єретика!»

Однак Люцілліні підозри щодо Тега непокоїли. Невже наприкінці він став ясновидцем, спроможним побачити не-кораблі? Гаразд, Розпорядниці схрещення можуть дослідити ці підозри.

— Ми отаборилися! — звинувачувала Беллонда.

Усі вони розуміли значення цього слова: відступили на укріплені позиції, передчуваючи довгу ніч, ніч блудниць.

Одрате усвідомила, що не надто переймалася Беллондою й тим, як вона час від часу регоче, показуючи широкі тупі зуби.

Вони довго дискутували про клітинні проби Шіани. Там було знайдено «доказ Сіони». Походження дівчини захищало її від ясновидіння, вона могла покинути не-корабель.

Дункан залишався таємницею.

Думки Одрате звернулися до гхоли на не-кораблі, посадженому на планету. Вона підвелася з крісла, підійшла до темного вікна й глянула в бік далекого летовища.

Чи мають вони ризикнути, випустивши Дункана з-під захисту корабля? Клітинні дослідження показали, що він був

сумішню багатьох гхол Айдаго — зокрема й потомків Сіони. Та що це за відступ від оригіналу?

Ні. Він мусить залишатися під замком.

А що з Мурбеллою — вагітною Мурбеллою? Збезчещена Всечесна Матрона.

— Тлейлаксу вклали в мене намір убити імпринтерку, — казав Дункан.

— Ти спробуєш убити цю блудницю? — Це було питання Люцілли.

— Вона не імпринтерка, — відповів Дункан.

Рада довго сперечалася про можливу природу зв'язку між Дунканом і Мурбеллою. Люцілла доводила, що жодного зв'язку нема, вони обоє zostалися противниками в стані обережного протистояння.

«Краще не ризикувати, залишаючи їх разом».

Але сексуальну справність блудниць слід було детально вивчити. Може, варто ризикнути й дозволити Дункану та Мурбеллі зустрітися на не-кораблі. Звичайно, з ретельним дотриманням усіх запобіжних заходів.

Нарешті вона подумала про черва у трюмі не-корабля — черва, що наближався до моменту своєї метаморфози. Цього черва чекав маленький, обведений земляною греблею басейн із меланжем. Коли настане слухний час, Піана заманить його до басейну з меланжу та води. Піщана форель, що виникне в результаті цього, зможе розпочати свою довгу трансформацію.

«Ти мав рацію, батьку. Це так просто, коли добре придивитися».

Не треба шукати пустельну планету для червів: піщана форель сама створить природне середовище для Шай-Хулуда. Неприємно було думати про перетворення планети Капітули на великий пустельний обшир, але це слід було зробити.

«Остання воля та заповіт Майлса Тега», вписані ним у субмолекулярне сховище пам'яті не-корабля, не можуть бути порушені. З цим погодилася навіть Беллонда.

Капітула поставила вимогу повністю переглянути історичні записи. За їхньою допомогою слід виробити новий погляд на те, що Тег побачив у Загублених — блудницях із Розсіяння.

«Рідко знаєте імена справді багатих і можних. Бачите лише їхніх речників. Політична арена призводить до появи деяких винятків, але не відкриває повної структури влади».

Ментат-філософ глибоко вгрізся у прийняте ними за даність, а те, що він виплюнув, не узгоджувалося із залежністю Архівістів від «наших непорушних підсумків».

«Ми знали це, Майлсе, просто ніколи не протистояли цьому віч-на-віч. Усі ми впродовж кількох наступних поколінь копатимемось у своїх Інших Пам'ятях».

Не можна довіряти усталеним даним, застиглим сховищам пам'яті.

«Якщо знищите більшість копій, час займеться рештою».

Як лютували Архівісти від цієї промовистої заяви башара!

«Літописання — це значною мірою обманний маневр. Більшість літописів відвертає увагу від того, що витало довкола історичних подій, таємно на них впливаючи».

Цей аргумент остаточно переміг Беллонду. Вона застосувала його проти себе самої, визнавши: «Нечисленні історичні описи, що уникають такої реструкції, зникають унаслідок очевидних процесів».

Тег перелічив частину таких процесів: «Знищення якомога більшої кількості копій, висміювання надто відвертих викладів і, отже, поховання їх, ігнорування подібних викладів освітніми центрами, запевнення того, щоб вони не цитувалися деінде, а в деяких випадках усунення авторів».

«Не згадуючи вже пошуків цапа-відбувайла. Це стало причиною смерті не одного вісника з небажаними звістками», — подумала Одраде. Згадала древнього владику, який завжди тримав під рукою ратище, щоб убивати вісників зі злими новинами.

«Маємо добру інформаційну базу, завдяки якій можемо краще зрозуміти наше минуле, — доводила Одраде. — Ми завжди

знали, що ставкою в конфліктах було визначення того, хто контролюватиме багатство чи його еквівалент».

Може, це не є справді «шляхетною метою», та поки цього досить.

«Я уникаю головної проблеми», — подумала вона.

Слід було щось зробити з Дунканом Айдаго, і всі це знали.

Зітхнувши, Одріде викликала 'топтер і приготувалася до короткої подорожі на не-корабель.

«Дунканова в'язниця принаймні комфортабельна», — подумала Одріде, входячи туди. Це було приміщення капітана корабля, останнім тут мешкав Майлс Тег. Досі зоставалися сліди його присутності — проектор-голоустат, що показував його домівку на Лернеї: статечний старий будинок, довгий травник, річка. На нічному столику Тег залишив своє кра-вецьке приладдя.

Гхола сидів у слінгокріслі та вдивлявся в проекції. Коли ввійшла Одріде, апатично підняв погляд.

— Ви просто залишили його там помирати, так? — спитав він.

— Робимо, що мусимо, — відповіла вона. — І я виконувала його накази.

— Знаю, чого ти тут, — промовив Дункан. — І ти не змусиш мене змінити думку. Я, бодай йому біс, не огир для відьом. Розумієш мене?

Одріде пригладила одіжку й сіла на краю ліжка, обличчям до Дункана.

— Ти вивчив записи, які залишив нам мій батько? — спитала вона.

— Твій батько?

— Майлс Тег був моїм батьком. Раджу тобі вислухати його останні слова. Наприкінці він був нашими очима. Мусив *побачити* смерть Ракіса. «Розум на своєму початку» усвідомлював залежності та ключові колоди.

Дункан здавався здивованим. Вона пояснила:

— Ми надто довго були ув'язнені в пророчому лабіринті Тирана. Бачила, що він сидів, дуже насторожившись. Котячі рухи свідчили про добре приготовані до атаки м'язи.

— Нема й мови, щоб ти живим покинув цей корабель, — сказала вона. — Знаєш чого.

— Сіона.

— Ти для нас небезпечний, та ми б воліли, щоб твоє життя було корисним.

— Я однаково не збираюся розмножуватися для вас, надто з тією малою скалозубкою з Ракіса.

Одраде всміхнулася, подумавши, як відреагувала б на такий опис Шіана.

— Думаєш, це смішно? — зажадав Дункан.

— Не дуже. А все ж нам, звичайно, зостається дитина Мурбелли. Думаю, це нас вдовольнить.

— Я розмовляю із Мурбеллою через комунікатор, — сповістив Дункан. — Вона думає, що стане Превелебною Матір'ю і ви приймете її до Бене Гессерит.

— Чому б і ні? Її клітини пройшли випробування на доказ Сіони. Гадаю, з неї вийде чудова Сестра.

— Вона справді обвела вас навколо пальця?

— Маєш на увазі, чи помітили ми її наміри побути з нами, доки не вивідає всі таємниці, а тоді втекти? О, ми про це знаємо, Дункане.

— А ти не думаєш, що вона може від вас утекти?

— Здобувши когось, Дункане, ми ніколи насправді його не втрачаємо.

— Тобі не здається, що ви втратили леді Джессіку?

— Наприкінці вона повернулася до нас.

— Яка справжня причина твого візиту? Навіщо тобі зустрічатися зі мною?

— Гадаю, ти заслуговуєш пояснення наміру Матері Настоятельки. Бачиш, її метою було знищення Ракіса. Усунення майже всіх червів — ось чого вона хотіла насправді.

— Великі підземні Боги! Чому?

— Вони були пророчою силою, що тримала нас у путах. Ті перлини Тиранової свідомості посилювали залежність. Він не передбачав подій, він їх створював.

Дункан вказав на тильну частину корабля.

— А що з...

— Цим? Тепер є лише один. Поки він досягне такої чисельності, щоб знову мати вплив, людство далеко зайде своєю дорогою, залишивши його позаду. Тоді нас буде дуже багато, і ми робитимемо чимало всього самостійно. Жодна окрема сила не керуватиме всім нашим майбутнім. Ніколи більше.

Вона встала. Не дочекавшись його відповіді, сказала:

— Подумай, прошу, як би ти хотів жити в тих межах, що тобі нав'язані і які, я знаю, ти усвідомлюєш. Обіцяю допомогти тобі всім, чим зможу.

— Навіщо тобі це?

— Бо мої предки любили тебе. Бо мій батько любив тебе.

— Любов? Ви, відьми, не відчуваєте любові!

Вона якусь хвилину дивилася на нього згори вниз. Помітила, що вибілене волосся відростає, стаючи темним при коренях і знову кучерявлячись, особливо біля шиї.

— Я відчуваю те, що відчуваю, — сказала вона. — А твоя вода — наша вода, Дункане Айдаго.

Побачила, що фрименське напучування справило на нього враження, тоді обернулася і вийшла з кімнати разом з охоронцями.

Перш ніж покинути корабель, увійшла в трюм і глянула вниз на черва, що спокійно лежав на своєму ложі з ракіанського піску. Її пункт огляду містився метрів на двісті вище від в'язня. Дивлячись, заходила беззвучним сміхом разом із дедалі сильніше злитою Таразою.

«Ми мали рацію, а Шванг'ю та її прибічники помилялися. Ми знали, що він хоче вибратися звідти. Мусив хотіти цього після всього, що зробив».

Заговорила вголос, тихим шепотом, звертаючись як до себе самої, так і до спостерігачів. Вони перебували там постійно, чекаючи, коли розпочнеться метаморфоза цього черва.

— Тепер ми знаємо твою мову, — сказала вона.

У цій мові не було слів, лише рухи, танцювальна адаптація рухів танцю Всесвіту. Цією мовою можна тільки говорити, та годі її перекласти. Щоб збагнути значення, слід пройти крізь цей досвід, але навіть тоді воно змінюється в тебе на очах. Врешті-решт, «шляхетна мета» була досвідом, який неможливо перекласти. Та, глянувши вниз, на грубу, невразливу до спеки шкуру черва з ракіанської пустелі, Одріде знала, що вона бачить: видимий доказ шляхетної мети.

Тихо гукнула йому:

— Гей! Старий хробаче! Це був твій задум?

Відповіді не було, та насправді вона її і не чекала.

Літературно-художнє видання

ГЕРБЕРТ Френк

Єретики Дюни

Роман

Головний редактор *С. І. Мозгова*
Відповідальний за випуск *О. В. Приходченко*
Редактор *І. В. Матюшенко*
Художній редактор *Ю. О. Дзекунова*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *О. В. Ушкалова*

Підписано до друку 11.11.2021. Формат 60х90/16.
Друк офсетний. Гарнітура «Petersburg». Ум. друк. арк. 37.
Наклад 4000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61001, м. Харків, вул. Б. Хмельницького, буд. 24
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано з готових діапозитивів на ПП «ЮНІСОФТ»
Свідоцтво ДК №3461 від 14.04.2009 р. www.unisoft.ua
61036, м. Харків, вул. Морозова, 13Б

UNISOFT

Герберт Ф.

Г37 Єретики Дюни : роман / Френк Герберт ; пер. з англ. Н. Михаловської. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2022. — 592 с.

ISBN 978-617-12-9433-2 (PDF)

Минуло півтори тисячі років, відколи не стало Бога-Імператора Лето II Атріда. Після смерті Тирана Сестринство Бене Гессерит відновило свою давню потугу, проте перед ним постали нові виклики. Превелебні Матері мусять протистояти підступним тлейлаксу і таємничим Всечесним Матронам із дальніх рубежів Усесвіту. Боронити Бене Гессерит Мати Настоятелька Тараза доручає своєму найвідданішому слугі — ментатові-башару Майлсу Тегу. А тим часом із пустельного Ракіса, давньої обителі Бога-Імператора, до Сестринства доходять нові бентежні вісті — з'явилася дівчинка, що вміє наказувати піщаним червам...

УДК 821.111(73)

